

46

Augustianie

Aug. 46

Mpsd 12
pro Aubus dantes

ad. w.

Edmo Ady Ding for
Belfershi.

THEOLOGIA MORALIS,

Adm Rñdi PATRIS MAGISTRI,
F. NICOLAI MOSCICENSIS,
Ordinis Prædicatorum,

In tres Libros distincta,

Videlicet in

ELEMENTA ad S. Confessiones.

Sacræ Artis Pœnitentiariæ

TYROCINIVM.

EXAMEN APPROBANDORUM

ad Sacras Confessiones.

TRACTATVS quoq; de MATRIMONIO
per modum Supplementi annexus.

AVTHOR

R. P. F. FERDINANDO OHM JANVSZOWSKI,
S. Theologiæ in Generali Studio Cracoviensi
Ord: Præd: actuali Baccalaureo
& Proregente.

SVPERIORVM PERMISSV.

CRACOVIAE, Typis UNIVERSITATIS,
Anno Domini, 1683.

59)(50

In Gentilitium Insigne
Illustrissimi & Reuerendissimi
PRÆSULIS ac PRINCIPIS

FASCIA, qua fasces geminos adstringit honorum
Alliget hac nostras, FASCIA SACRA, facer.

C. H. Omarski.

Nunc Ioan. Josephi Wagnon.
vil. Sacrae ac Mansio. Bo.
Anno

59)(50

ILLUSTRISSIMO & RE-
VERENDISSIMO DOMINO,

D. IOANNI

DE MALACHOWICE
MALACHOWSKI.

DEI, & Apostolicæ Sedis Gratiâ,
EPISCOPO CRACOVIEŃSI,
DUCI SEVERIÆ,
Domino & Patrono Amplissimo.

Conventus Cracoviensis SS. TRI-
NITATIS Ordinis Prædicatorũ,
In Signum profundissimæ submissionis
OFFERT.

DIGNAS perpetuas
Antiqui non negauêre
Philosophi, quæ sub dio
positæ vehementissimos vento-

D. Aug.
lib. 13.
de Ciui
sa. Dei
cap. 5.

rum

112

rum imperus, & copiosas inundationes deridebant imbrum.

ILLVSTRISIME AC REVERENDISIME ANTISTES.

Lucidas Theologiæ Moralis lucubrationes piæ memoriæ Reuerendi Patris NICOLAI MOSCICENSIS Ordinis Nostri, Sacræ Theologiæ Doctoris, lucernam esse quis inficiabitur? lucent namq; tenebras discutendo vitiorum, ardent corda Christiana inflammando ad actus virtutum. Delitescibat hæc lucerna aliquandiu sub modio oblitterati neglectûs, sed multorum virorum, eorumq; grauium præcipuè saluti animarum incumbentium instantiâ, iterum

per

per reimpresionem super candelabrum locanda, vt luceat omnibus qui in domo sunt (Ecclesiæ) iulcitatur. Quorum parendo votis non supra Pharam, Canopieis Nilî ostijs obiectam, Philadelphi Ptolemaei Regis Ægypti opibus, Sostrati Cnidij Architecti operâ extructam, sed in Pastoralis speculæ, in Vauclo Craci ripis Vandalieminenti, locamus culmine, dum VESTRÆ CELSITUDINI in signum profundissimæ submissionis opus reimpresum dicamus, offerimus. Nec immeritò æternæ namque veritatis effatum. Nemo accen-

dit lucernam & in abscondito

ponit

ponit, sed super candelabrum,
Episcopos esse candelabra Ec-
clesiæ à Zacharia Propheta,
Zach. visa, nemo est qui ambigat:
aurea propter charitatem, du-
ctilia ob infatigabilem circa
salutem animarum laborem.
In hoc ergo Candelabro lucernam
nostram sistimus; Cui
enim decebat magis animæ
lucernam commendari, quam
Pastori animarum ei que vigi-
lantissimo, qui diu noctu su-
per gregem suum vigilat ne à
lupis dispergatur, qui que er-
rantes oues congregare nititur
congregatasque fouet & pascit
non spiritualiter solum, sed
& corporaliter. Vt autem hæc

Lucer-

Lucerna supra Pharum VESTRÆ
EMINENTIÆ posita peren-
net, & per hoc mare magnum
& spatiosum inter scyllas &
charybdes inter scopulos &
syrtes ad æternæ salutis nau-
gantibus portum, rectum mon-
stret iter VESTRÆ ILLUSTRIS-
SIMÆ CELSITVDINIS gra-
tiæ (quasi oleo) toti arsuræ
æternitati, fomite foueatur.
Suscipe igitur REVEREN-
DISSIME PRÆSVL, hoc
qualecunque opusculum, lu-
cernam exiguam debitæ erga
CELSITVDINEM VESTRAM
argumentum obseruantia, cā
humanitate, quā nos offerimus
humilitate. Ac ne aduersan-
cium

rium ventorum extinguatur
impulso, eam candida Cande-
labro Sux EMINENTIAE, IL-
LUSTRISSIMAE NALECI-
ORVM FAMILIAE adstringat
FASCIA.

*Illustissima ac Reverendiss.
Celsitudinis Vestra,*

Indigni coram DEO Exoratores,

FF. Prædicatores,

640

591150

SUMMA CONTENTORUM IN ELEMENTIS ad Sacras Confessiones.

- In I. Parte agitur de peccato.
In II. De modis peccandi.
In III. De circumstantijs peccati.
In IV. De remedio peccati.
In V. Conditiones Confessariorum enume-
rantur.
In VI. Documenta Confessariorum.
In VII. Documenta Conitentium.
In VIII. Enumerantur peccata mortalia commu-
niora & vltiora.
In IX. De Censuris.
In X. De reservatis casibus.
In XI. Pro accedentibus ad S. Communionem
doctrina.
In XII. De Studio meditationis.

Fol. Errata Corrige.

9	noit	non
13	homieida	homicida.
15	confessionis	confessionis.
18	non tabiliter	notabiliter.
20	interrupuit	interrupit.
27	conciabula	conciliabula.

si de-

<i>Folia</i>	<i>Errata</i>	<i>Corrige.</i>
31	doloris	doloris.
32	propositum	propositum.
34	au	an.
40	ex	sex.
ibid:	particulati	particulari.
48	reinduturna	reindutura.
61	patte	patre.
61	farribus	fratribus.
68	loqueren	loquerentur.
83	104.	75.
94	desiderium	desiderium.
101	notabile	notabile.
106	ributa	tributa.
107	aperti	apertis.
109	princ, ipio	principio.
111	era	erat.
114	reperatis	repetat is.
155	aur	aut.
158	forula, res	forulares.
159	eriam	etiam.
174	adhita	adhibita.
194	iam	cam.

(S)(T)(S)

INDEX CONTENTORUM IN TYROCINIO.

In prima parte,

De Pœnitentia. Fol: 1.

Pœnitentia quid significat, n. 1.
Partes eius dua: Materia & Forma, 2.
Materia duplex, 3.

De Materia proxima, Fol: 1.

Contritio in quo consistit, n. 4.
Dolor duplex, 5.
Propositum quale exigitur, fol: 2. n. 6.
Contritio triplex, 7.
Attritio quid, 8.
Periculum attriti quando, fol: 3. n. 9.
Vitiosa contritio qua, 10.

De Confessione, Fol: 4.

Quot modis accipitur, & presens describitur, n. 11.
Conditiones confessionis, n. 12. & deinceps.

De Satisfactione, Fol: 9.

Satisfactio quid, n. 14.
Tres ordines eius, 15.
Conditiones eiusdem, fol: 10. n. 16.
De permutatione illius, fol: 12. n. 17.

Index Tyrocinij

De materia remota poenitētiæ, f. 14.

Quid sit peccatum, n. 19.
Quotuplex, 20.

Quomodo veniale à mortali differt in ordine ad confessionem, fol. 15. n. 21.

Quomodo cognoscitur mortale, fol. 16. n. 23.

Quomodo ex suo genere mortale, fiat veniale, aut nullum, fol. 17. n. 24.

De modis peccandi, n. 25. Fol. 19.

De peccatis mentalibus mortalibus, n. 26.

De circumstantiis peccatorum, n. 27. vsque ad n. 47. inclusivè.

De Forma Poenitentia, Fol. 37.

Circa formam 12. animadversiones, n. 49.

In Secunda Patre,

De Poenitente, sex Capita. Fol. 42.

1. Quomodo se iuvare possit ad contritionem, ibid.
2. Quomodo se parare ad confess. debeat, fol. 44.
3. Quod speculum inspicere, 46.

Speculum commune habet 8 octo.

De peccatis contra virtutes Theologicas, fol. 46.
De peccatis contra Decalogum, 48.
De peccatis contra Præcepta Ecclesiæ, fol. 54.
De peccatis circa Sacramenta, 80.
De peccatis capitalibus, 95.
De peccatis quinq. sensuum exteriorum, 157.

De pec-

Index Tyrocinij

De peccatis in cœlum clamantibus, 160.

De peccatis contra opera misericordie, 162.

Speculum particulare, secundum conditiones personarum, Fol. 174.

Habet numeros triginta duos.

1. De Ecclesiasticis, ibid.
2. De Religiosis, 176.
3. De Nobilibus, 177.
4. De Militibus, ibid.
5. De Castris, ibid.
6. De Mercatoribus, ibid.
7. De Medicis, 178.
8. De Pharmacopis, ibid.
9. De Chirurgis, ibid.
10. De Executoribus testamentorum, 179.
11. De Hospitalariis, ibid.
12. De Artificibus, ibid.
13. De Iudicibus, fol. 180.
14. De Causidicis, fol. 181.
15. De Notariis, 182.
16. De Testibus, 183.
17. De Accusatoribus, ibid.
18. De Reus, 184.
19. De Simplicibus, ibid.
20. De Divitibus, ibid.
21. De Rusticis, 185.
22. De Iuenculis, ibid.
23. De Viduis, 186.
24. De Vetulis, ibid.
25. De

Index Tyrocinij.

25. De Coniugatu,	Fol.	ibid.
26. De Filijs familias,		188.
De Familijs specialiter,		ibid.
27. De Patribus familias,		189.
28. De Parentibus,		ibid.
29. De Magistris,		ibid.
30. De Studentibus,		190.
31. De Teloniarijs,		ibid.
32. De Cauponibus,		ibid.
Quomodo poenitens in actu confessionis se gerere debeat,		191.
Quid peracta confessione facere,		194.
Quomodo circa sumptionem Eucharistiae se habere,		ibid.

In Tertia Parte,

De Poenitentiario, 7. Capita.

1. Cur Sacerdotum alij prompti, alij diffidiles, ad excipiendo confessiones,	199.
2. Stante diuersitate opinionum, in casibus confessionum, quae eligenda,	202.
3. De Dubio,	207.
4. De Conditionibus Confessorij,	208.
5. De Partibus Confessorij,	209.
De arte discenda,	210.
De potestate,	211.
De preparatione eius,	219.
Ante Confes. ibid. In Confessione,	222.
Post Confessionem,	226.

6. De Po-

Index Tyrocinij.

6. De Poenitentiario, quatenus iudex,	Fol.	228.
7. De eodem, quatenus Medicus,		230.

De Scrupulis, 8. decem. Fol: 238.

1. Quid nomine scrupuli intelligatur,	239.
2. Scrupulus quanta mala operatur,	240.
3. Unde generatur,	241.
4. Quomodo scrupulorum cause auferri possunt,	243.
5. Generalia remedia pro scrupulosis proponuntur,	246.
6. Specialia quoq; pro scrupulorum varietate,	259.
7. Quomodo Confessorius cum scrupulosis procedere debeat,	294.
8. De libertinis seu dissolutis,	299.
9. De mixtis seu monstruosis,	303.
10. De pacata conscientia,	304.
Doctrina pro Missa, si quando loco vini, aqua in calice esset,	ibid.

Scrupuli in particulari numerantur 20.

1. Turpium cogitationum,	259.
2. Infidelitatu,	262.
3. Fæda blasphemiae,	266.
4. Subitorum motuum,	268.
5. Circa præterita,	269.
6. Circa gerenda,	270.
7. Circa ea quae possent accidere,	271.
8. Circa peccata admissa,	275.
9. Circa dolorem de peccatis,	277.
10. Cir-	

Index Tyrocinij.

10. Circa propositum vitandi peccata,	278.
11. Circa confessiones,	279.
12. Circa confessionem venialium,	282.
13. Circa recordationem peccatorum,	283.
14. Propter confesorem non admonentem,	284.
15. Ob conscientiam indignitatem ad communionem,	285.
16. Ob defectum deuotionis,	287.
17. In recitatione officij, repetendo,	289.
18. Propter dubitationem de salute,	292.
19. Ex eo quod non se qui existimat scrupulosum esse, cum sit,	293.
20. Propter dubitationem de baptismo,	ibid.

Practica scrupulorum curatio, 307.
Tres casus aliquando occurrentes, circa dispensationem in Matrimonio impedimentis, resolvuntur, 321.

Appendix ad Tyrocinium, de absoluedis Hæreticis tempore Iubilæi, 325.

Folio	Errata	Corrige.
3.	item	ita
13.	requirar	requirat
13	siue	sine
14	non item	non ita
26	confessus	confessus
27	lucinationem	hallucinationem
31	peccarent	peccaret

34 illa

Folia

34	illa
39	sublata
44	conscientiam
44	peccata
44	reuocando
45	oportet, ne
45	intentione
48	dæmonium
59	de iunio
96	tantum
120	velle
120	sanguine
143	innocentibus
157	occurrit
160	homicidium
166	ab
167	siue
177	inopia
179	reditione
181	aduersario
183	sciens
184	dignus
185	autem
195	comittatur
196	concomitantur
198	edificationem
204	negat
208	subobscuræ
220	reprehendo

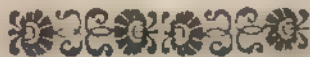
Errata

Corrige.

illa	illac
sublata	sublata
conscientiam	conscientiam
peccata	peccata
reuocando	reuocando
oportet, ne	oportet, ne
intentione	intentione
dæmonium	dæmonum
de iunio	de ieiunio
tantum	tantum
velle	veller
sanguine	sanguine
innocentibus	innocentibus
occurrit	occurrit
homicidium	homicidium
ab	ab
siue	siue
inopia	inopia
reditione	redditione
aduersario	aduersario
sciens	sciens
dignus	dignus
autem	autem
comittatur	comitantur
concomitantur	concomitantur
edificationem	edificationem
negat	negat
subobscuræ	subobscuræ
reprehendo	reprehendo

234 præ-

<i>Folio</i>	<i>Errata</i>	<i>Corrige.</i>
224	præocupationem	præocupationem
227	inuolenda	inuoluenda
232	funis	finis
235	ceaebrare	celebrare
235	peccawo	peccato
235	odortet	oportet
235	aluluando	aliquando
235	qsænitentiam	pœnitentiam
235	pteliorem	meliozem
235	seueritam	seueritatem
237	naturales	naturales
247	credelitate	credulitate
293	ub	vel
300	renumeratio	remuneratio
312	erroris.	erroris
316	ratio	ratio
316	terriculamensista	terriculamenta
316	men	spenses
ibid.	subtraherem	subtrahere
319	procedit	procedit.
ibid.	insufsurabit	insufurrabit
326	posse nihilominus	posse nihilominus

IN.

INDEX CONTENTORUM IN EXAMINE.

Tituli sunt quatuordecim.

TITULUS I.

*De Sacramento Pœnitentia in
genero.*
Habet Qualita 14.

1. Ad quem finem sunt instituta Sacramenta
nunc legi? Fol. 1.
2. Salus (ad quam Sacramenta ordinantur) quo-
tuplex? 2.
3. Gratia (quam causant Sacramenta) quotuplex
est? ibid.
4. Quotuplex est illa gratia communis omnibus
Sacramentu? 3.
5. Gratia sacramentalis qui effectus correspondet,
in singulis Sacramentu? 4.
6. Quot sunt Sacramenta? 5.
7. Quomodo Sacramenta sunt necessaria ad sa-
lutem? 7.
8. Peccatne Christianus non suscipiens Sacramenta,
que tantum utilia sunt, & non simplici-
ter necessaria? 8.

9. Qua

Index Examinis.

9. Qui finis Sacramenti Pœnitentie?	9.
10. An Sacramentum Pœnitentie habeat illa tria, more
aliorum Sacramentorum, scilicet materiam, for-
mam, & Ministrum?	ibid.
11. Per Sacram: Pœnit: deletur ne omni culpa?	11.
12. Dimittiturne etiam pœna?	ibid.
13. Quomodo dimittitur eterna?	ibid.
14. Semperne remanet reatus pœna temporalis, dimissa
culpa mortali?	22.

TITULUS II. De Ministro Pœnitentie. Habet Quæsitæ 22.

1. Quæ & quos condiciones requiruntur in Confessario,
Ministro Sacramenti Pœnitentie?	fol: 12
2. In quo differunt Potestas Ordinû & Irregularita-
tis?	fol: 13.
3. Ad ministrandum Sacramentum Pœnitentie, absol-
uendumq; a peccatis mortalibus, quæ potestas re-
quiritur?	15.
4. In ordinatione Sacerdotii, conferturne simul etiam
potestas iurisdictionis?	16.
5. An in aliquo casu non sacerdos possit ministrare Sa-
cramentum Pœnitentie?	17.
6. Quæ scientia requiritur in Confessario?	17.
7. Hæc scientia sufficiens regulariter, ad quot capita re-
duci potest?	18.
8. Quæ regulæ sunt ad discernendum peccatum morta-
le	10

Index Examinis.

le à veniali?	Folio	20.
9. Peccatum ex natura sua mortale, quot modis tran-
sit in veniale?		22.
10. Veniale autem ex natura sua, quomodo fit mortale
ex accidente?		24.
11. Quæ bonitas de necessitate in Confessario re-
quiritur?		25.
12. Confessarius conscius peccati mortalis, peccatne mi-
nistrando Sacramentum, præsertim exigente sub-
dito?		26.
13. An excommunicatus possit esse minister Sacra-
menti.		ibid.
14. An debeat interrogari pœnitens de peccatis, quand'
& quomodo, seu quo ordine,		27.
15. Quomodo,		28.
16. Quo ordine,		ibid.
17. Quæ & quot sunt diligentius in interrogationibus
observanda,		ibid.
18. Confessarius omittens interrogationes, peccatne,		30.
19. Quid si pœnitens interrogatus, neget,		ibid.
20. Potestne aliquando Confessarius interrogationem dis-
simulare,		ibid.
21. Quid faciet Confessor, qui malè absoluit pœni-
tentem,		31.
22. An ad defectum supplendum, vel propter aliam cau-
sam absolutio absenti dari possit,		33.

TITULUS III. De Contritione. Habet Quæsitæ 10.

Index Examinis.

1. Qua dispositio requiritur in penitente, 33.
2. Quomodo intelligendum est, Sacramenta efficere ex attrito contritum, 36.
3. Quomodo contritio & attritio differant, fol: 37.
4. Contritio & attritio in quo conveniunt, 38.
5. Quomodo qui probabiliter possit cognoscere se habere contritionem, vel attritionem, ibid.
6. Contritio quibus modis acquiri potest, 39.
7. An contritio aliquando sit in precepto, 41.
8. An debeat qui conteritur de singulis peccatis, an verò de omnibus in communem, & quando, 43.
9. An formale propositum non peccandi, sit de necessitate contritionis, 45.
10. Quae occasio à penitente deferenda, 46.

TITULUS IV.

De Confessione.

Habet Quæsitæ 10.

1. Confessio generalis totius vite si est necessaria, vel utilis valde, & an possit in ea quæ omittere aliquod peccatum alias confessum, 47.
2. Quæ peccata de necessitate confitenda, quæ de congruitate, ibid.
3. Quot sunt circumstantiæ peccatorum in confessione explicanda, 48.
4. Quomodo differunt circumstantiæ mutantes speciem ab his, quæ aggravant, 54.
5. Quæ circumstantiæ in confessione sunt explicanda, 55.
6. Quæ.

Index Examinis.

6. Quibus casibus tenetur quis confiteri, 57.
7. Quibus casibus tenetur quis iterare confessionem, 58.
8. Quomodo invalida confessio est iteranda, 59.
9. Quæ confessio est perfecta, 60.
10. An aliquot peccatum possit à penitente velari, & Confessor; non indicari, 63.

TITULUS V.

De Satisfactione.

Habet Quæsitæ 8.

1. Qualis & quanta debeat esse penitentia, 64.
2. Ad implendam satisfactionem quæ requiruntur, 65.
3. Quot modis satisfacere possumus, ibid.
4. Quid operatur ista satisfactio, 66.
5. Possetne Confessor commutare, vel tollere penitentiam iniunctam ab alio, 67.
6. In quo differt satisfactio Sacramentalis à restitutione, ibid.
7. An per opera, alias, debita, possit fieri satisfactio, 96.
8. Quid conferunt Indulgentiæ ad hanc satisfactionem Sacramentalem, ibid.

TITULUS VI.

De Absolutione.

Habet Quæsitæ 15.

1. Quæ verborum forma in absolutione requiritur, de essentia, & quæ de congruitate, 70.
- a. Quæ.

Iudex Examinis.

2. *Qui ordo seruandus in absolutione a peccatu, excommunicatione, aut irregularitate,* fol: 71.
3. *Qui sunt casus reservati Papa,* 73.
4. *Casus reservati Episcopo, quoru plures sunt,* 78.
5. *An Confessor absolvens a reservatu, peccet mortaliter,* 83.
6. *An Confessor inferior audita confessione integra, possit pœnitentem a non reservatu absolvere, & pro absolutione a reservatu, a superiore remittere,* ibid.
7. *Habens facultatem absolvendi ab heresi in foro pœnitentie, potestne a sola excommunicatione absolvere, & causa confessionis integra faciendæ, pœnitentem ad inferiorem confessorem remittere,* 85.
8. *An possit confessor aliquem absolvere contra suam opinionem,* 86.
9. *Peccatne Confessor absolvens aliquem absque contritione, vel attritione debita,* ibid.
10. *An quilibet pœnitens absolutus possit, & quolibet loco, & quolibet tempore,* 87.
11. *An habens auctoritatem à casibus, possit absolvere à censuris,* ibid.
12. *Quæ absolutio danda est in reconciliationibus,* 90.
13. *In articulo mortis non valentes confiteri, sed tantum signa contritionis ostendentes, quomodo sunt absolvendi,* 91.
14. *Sæpius recidivantes suntne absolvendi,* 92.
15. *An aliqua cautio sit petenda a pœnitente, & in quibus casibus,* 93.

Index Examinis.

TITULUS VII.

De Sigillo,

Habet Quæsitæ 12.

1. *Quomodo differat sigillum confessionis à sigillo secreti,* fol: 96.
2. *An sigillum hoc sit de necessitate confessionis,* 98.
3. *Sigilli confessionis quæ est materia, seu quid cadit sub sigillum confessionis,* 99.
4. *In quo consistit sigilli confessionis fractio,* ibid.
5. *An qui fiuntur in confessione præter peccata, cadant sub sigillo confessionis,* 100.
6. *An licet detegere peccata in confessione audita, quando publica sunt, aut saltem in communi, non nominando personam,* ibid.
7. *Peccatne revelans, dicta sibi sub sigillo confessionis, sed extra confessionem,* 101.
8. *An in aliquo casu possit peccatum confessum revelari,* ibid.
9. *An dans pœnitentiam publicam pro peccato occulto in confessione audito, dicatur revelare confessionem,* 102.
10. *Quas pœnas incurrit sigilli fractor,* 102.
11. *Quæ cadunt sub sigillum secreti naturalis. Et an omnium detectio sit mortalis,* ibid.
12. *An secretum naturale revelari debeat iudici ad præceptum illius,* 103.

Index Examinis.

TITULUS VIII.

De Restitutione.

Habet Quæsitæ 18.

1. An peccans contra charitatem debitam proximo, in non subueniendo ei in necessitate, vel ad peccatum inducendo, teneatur ad aliquam restitutionem, 104.
2. Unde nascitur obligatio restitutionis, 105.
3. An consentiens in damno dato, teneatur ex æquo restituere, prout ille qui damnum dedit, 107.
4. Qui sunt illi nouem modi, quibus quis dicitur consentire delinquenti per aliquam cooperationem, 108.
5. An factores & famuli usurariorum, teneantur ad restitutionem, 110.
6. Quid dicendum est de tutoribus aut curatorem, vel mediatoribus, ibid.
7. De his verò qui deponunt suam pecuniam apud usurarium, quid? 111.
8. Cuius impensis res aliena restituenda est, ibid.
9. Res inuenta, vel ab inueniente, aut etiam sine emptæ, est, & quomodo restituenda, 112.
10. An inuentori res perita licitum sit, pro inuentione premium aliquod accipere, ibid.
11. An Confessarius, qui per ignorantiam vel negligentiam absoluit aliquem ante restitutionem iniunctam, sit obligatus ad restitutionem, 113.
12. An qui furatus est rem aliquam, & illam habet, scit ei sit, restituere æquiualens, ibid.

13. An

Index Examinis.

13. An locans rem furto ablatam, debeat restituere pretium locationis Domino, 114.
14. Qui pro commitendo aliquo peccato pretium accipit, an illud restituere teneatur, ibid.
15. Que cause non restituentem a peccato excusant, 115.
16. Bonorum incertorum restitutio quomodo faciendæ? 116.
17. Infamans proximum de delicto vero, an restituere teneatur, & quomodo, ibid.
18. Peccatne is, qui iniuriam sibi ab aliquo illatam refert amico, 118.

TITULUS IX.

De Usura.

Habet Quæsitæ 18.

1. Quid sit usura, & in quibus rebus consistat, 119.
2. Pro re accommodata aliquid accipere ultra sortem, an sit usura, 120.
3. Quod dicitur iustum pretium, ibid.
4. Quæ est iusta æstimatio nummorum, 121.
5. Quando valor pecunie variatur, quomodo solutiones sunt faciendæ, 122.
6. An dare aliquid, ut reddatur duplum, si non moriatur ante tale tempus, sit licitum, 130.
7. Quomodo in pacto de retrouendendo, committitur usura, 131.
8. Societati contractus quid, & qui licitus, & ut talis incundum, ibid.
9. Qui dicatur usurarius manifestus, & a quo absoluen-

b 2

dne,

Index Examinis.

10. *Vendere rem carius creditò, quam numeratò; an sit usura,* 136.
11. *In quo differunt lucrum cessans, & damnum emergens,* 141.
12. *Quomodo licet exigere aliquid, ultra sortem, ratione damni emergentis, & lucri cessantis,* 142.
13. *An pro pecunia dotali liceat fructus aliquos accipere,* 143.
14. *Prouiso virginum nubilum antequam nubant, vel dotem accipiant, esse licita:* 146.
15. *An conditio pupillari excusare possit à peccato & restitutione, si capiatur aliquod lucrum ultra sortem,* 149.
16. *Habens pecuniam, sed ea vti ad lucrum nesciens, nec valens: qua ratione sue necessitati consulere potest,* ibidem.
17. *Facientes contractum illicitum, bona tamen fide, quem si scivissent esse iniustum non fecissent: an postea veritate comperta possunt, ratione lucri cessantis, tantum retinere, quantum iusto contractu, lucrati fuissent,* 150.
18. *An licitum sit ab usurarijs emere pignora, qua ipsi passim in civitatibus publice vendunt,* 151.

TITULUS X.

De Simonia.

Habet Quæsitæ 10.

1. *Simonia quid sit, & quoruplex.* 152.

2. *An*

Index Examinis.

2. *An conferens beneficium indigno, ob consanguinitatem, amicitiam, vel preces, sit Simoniacus,* 153.
3. *Quomodo dignoscetur, qui inseruit alicui Prælati, pro beneficio obtinendo, an sit Simoniacus,* 154.
4. *Quomodo per munus a manu, a lingua, & obsequio, committitur Simonia,* 156.
5. *Quis Simoniacus sit ipso iure suspensus, vel excommunicatus,* 157.
6. *Resignare beneficium in favorem tertij, continetur Simoniam,* 160.
7. *Permutatio autem Beneficiorum, caretne labe Simonia,* ibidem.
8. *An sit Simoniacum, sumptus in lites & adfara a resignatario exigere,* 161.
9. *Licetne in beneficijs, ob redemptionem vexationis, dare aliquid temporale,* 162.
10. *Quid intelligitur per hæc nomina, ius ad rem, ius in re. Hoc in præcedenti quæsito includitur.*

TITULUS XI.

De Beneficijs.

Habet Quæsitæ 13.

1. *Quid in iure, nomine beneficij intelligitur,* 163.
2. *Quoruplex est beneficium seculare,* ibidem.
3. *An inter beneficia præfata, sint aliqua incompatibilia,* 164.
4. *Adquæ sunt ista beneficia incompatibilia, ut in nullo casu*

Index Examinis.

- casu possint plura simul haberi, Folio 165.
5. Quod si non putetur fuisse legitima dispensationis causa, si qui obtinuit per dispensationem plura beneficia, eritne tunc in conscientia, 167.
 6. Quid incurrit ille, qui plura retinet beneficia absque dispensatione. 168.
 7. Potestne dari aliquis casus post Concil. Trid. in quibus licite possit plura beneficia sine dispensatione habere, 169.
 8. Quod beneficium censetur sufficiens vite Clerici sustentanda, ibidem.
 9. Tenentur ne beneficiarii comorari & residere in sua Ecclesia, 170.
 10. Beneficiarii quomodo se gerere debent, in usu proventuum suorum beneficiorum. 171.
 11. Potestne beneficiarius propria autoritate beneficium dimittere, 172.
 12. Potestne Beneficiarius resignare beneficium, 172.
 13. An Beneficiarius possit facere testamentum, 173.

TITULUS XII.

De Censuris.

Habet Quæsitæ 10.

1. Quot sunt Censuræ, 173.
2. Quid importat Censura, 174.
3. Quæ est differentia inter Censuras, ibid.
4. Quæ est excommunicatio maior & minor, ibid.
5. Quid

Index Examinis.

5. Quid sit irregularitas quoad significationem nominis, 175.
6. Quot sunt irregularitatis species, ibidem.
7. Ad evitandam irregularitatem: quomodo Confessor, Concionator, & alius Theologus respondere debet, interrogatus de aliquo crimine, pena mortis digno, 176.
8. Clerici habentes iurisdictionem temporalem, quomodo se gerere debent, in puniendis criminibus subditorum, 178.
9. Qui quarentibus indicat malefactorum, detinet, clamat, ut custodes veniant & capiant, tradit, accusat in iudicio, secuta morte effluuntne irregularis, 179.
10. An Confessarius tempore Iubilei possit cum irregulari dispensare, 180.

TITULUS XIII.

De Iubileo.

Habet Quæsitæ 14.

1. Quid significat Iubileum, 181.
2. Quid monere solet Summum Pontificem ad concedendum Iubileum, ibid.
3. Quæ est differentia inter Iubileum, & Indulgentiam præsertim plenariam, 182.
4. Quæ & quot sunt in Iubileo consideranda, 183.
5. Quot conditiones requiruntur ad consequendum Iubileum, ibid.
6. Decla-

Iudex Examinis.

6. Declarantur ista requisita omnia & singula, ibid.
7. Quot & quos fauores Bulla Iubilei continet, 190.
8. Quando in Iubileo datur facultas Confessoribus, supra casus in Bulla Cœna Domini. censeturne concessa facultas etiam supra ipsam hæresim, ibidem.
9. Quot requirantur ad commutationem votorum faciendam, 192.
10. Quæ & quot sunt spectanda in commutatione facienda, Folio 195.
11. Possuntne aliqua exempla mutandorum votorum proponi, ut Confessarij magis rem hanc penetrent. 196.
12. Quotuplex est finis Iubilei, 198.
13. Quomodo ampliantur gratiæ in Iubileo contentæ, ib.
14. Quomodo limitantur fauores Iubilei, 199.

TITULVS XIV.

De quibusdam superstitionibus.

Habet Quæsitæ 4.

1. Fascinatio quid significat : an detur, & quomodo curetur, ibidem.
2. Licetne duobus secum pacisci, ut præmoriens superstiti appareat, certiores eum facturus de suo statu, 202.
3. Provocare ad diuinum iudicium, licetne, 203.
4. Consuetudo, qua iumentu vena aperitur, die alicui sancto dedicato, estne supersticiosa, 204.

Fol.

Fol: Errata

1.	noæ
5	voluerit
7	Henriquez
11	dimittiturne
14	offici
26	imputer
ibid.	ausus
34	fed
35	ne
38	necessarium
49	possit
91	confessionis
98	eos
98	committat
99	reueationem
101	commisso
103	promissione
ibid.	delinquentis
105	possibili
106	mutatio
107	reparandum
ibid.	causam
117	plus
123	conditiones
127	decehatur
134	eius
135	aliter
140	libellum
142	fulciendam

Corrige.

notæ
voluerit
Henriquez
dimittiturne
offici
imputer
ausus
fed
nec
necessarium
possit
confessionis
os
committat
reuelationem
commisso
promissione
delinquentis
possibili
mutatio
reparandum
causam
plus
conditiones
decehatur
ei
alter
libellum
fulciendam

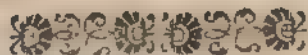
Fol: Errata

146	mudum
148	hoc
153	q. 10.
158	valde sim.
ibid.	concentrationalis
160	contingente
167	factum
168	poterit primum
172	uidem
ibid.	intendus
173	condicionali
176	sententiam
180	ac
184	compungantur
185	eueneret
186	valde
194	si
195	præmissæ
198	remissionem
200	coniuñctum
201	damant
ibid.	oculosi
202	salutem

Corrige.

modum
hos
q. 100.
Val. de. Sim.
conuentionalis
continez ne
factum
poterit illud
uidem
intendens
conuentionali.
sententia
aut
compungatur
eueniret
valde
si
præmissæ
remissio
coniunctum
damnant
oculos
salutem

Habes ergo, Errata Correcta, post
indicem cuiuslibet opusculi.
Cætera indulgeas, & vt beneuolus lector,
corrigas.

APPROBATIO. ELEMENTORUM ad SACRAS CONFESS.ONES

Liberulus hic (cui titulus, Elementa
ad S. Confessiones, authore F. NI-
COLAO MOSCICENSI Doctore The-
ologo, ac Studii Cracouienſis Regente
Ordinis Prædicatorum) commiſſus fu-
it à me F. Gisberto Spechtio Magistro
Inquiretore Apoftolico, Lectioni do-
ctissimi cuiusdam Theologi, nec
quicquam in eo compertum fuit,
quod vel Catholicæ religioni, aut
bonis moribus aduerſetur. Quare
tanquam vtiliſſimum iudico vt prælo
mancipetur. actû Coloniz apud Præ-
dicatores 19. Martii Anno Domini,
1610.

F. GISBERTVS SPECHTIVS
Magister Inquiretor Apoftolicus.

APPROBATIO
TYROCINII
Artis Pœnitentiariæ.

EGO SEBASTIANUS NVCKERINVS S.
Theologiæ Doctor, Ecclesiæ Ca-
thedralis Cracouiensis Concionator
Ordinarius, fidem præsentibus facio,
quia librum intitulatum, Artis Pœni-
tentiariæ Tyrocinium, ab admodum
R. P. F. NICOLAO MOSCICENSI Ordini
Prædicatorum S. Dominici, S. Th:
Doctore, conscriptum vidi, reperiq;
quod Confessariis medullam ipsâ Sa-
cramentalis pœnitentiæ administrati-
onis succinctè ac clarè proponat. Pro-
pterea tanquam utilem futurum typo-
euulgandum esse censui, & potestatem
feci. Crac: 5. Iunii 1625.

APPROBATIO
Examinis Approbandorum
ad SACRAS CONFESSIONES.

EGO SEBASTIANVS NVCKERINVS S. Th:
Doctor, Ecclesiæ Cathedralis Cracouiensis
Ordinarius Concionator, librorum prælo in lu-
cem in Diœcesi Crac: prodeuntium Censor, fi-
dem præsentibus facio: quia librum Responsio-
num ad quæstiones pro Examine approbandorum
ad S. Confessiones excipiendas in Synodo Diœ-
cesyana ab Illustrissimo & Reuerendissimo D. MA R-
TINO SZYSKOWSKI, Episcopo Craco-
uien: traditas, ab Admodum R. P. NICOLAO
MOSCICENSI Ordinis Prædic: S. Dominici,
S. Theologiæ Doctore conscriptum, vidi legi-
tè accuratè diligentè elaboratus, & materus ad
forum conscientie spectantibus, breuiter, utili-
ter & fideliter (iuxta mentem Doctorum) refer-
tus & fecundus. Quocirca ut prælo in lucem
& vtilitatem publicam ederetur censui & iudi-
caui. Dat. Crac. 28. Martii 1622.

S. Thomæ

(S)(+)(S)

S. T H O M Æ
A Q U I N A T I S

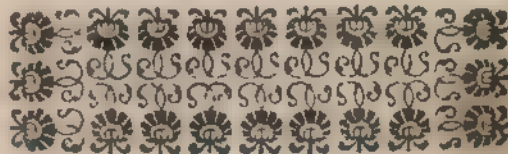
Opusculum 68. continens Epist.
Exhortatoriam ad quendam, in
qua proponit idoneum modum sa-
lubriter acquirendi Scientiam, siue
Humanam, siue Diuinam.

Quia quesuisti à me, in Christo
mibi Charissime Ioannes, qualiter te stu-
dere oporteat in thesauro Scientie acquirendo,
tale à me tibi super hoc traditur Consilium, ut
per riuulos non statim in mare eligas introire,
quia per faciliora ad difficiliora oportet deuenire.
Hac est ergo monitio mea, & instructio
sua. Tardiloquum te esse iubeo, & tarde ad
locutorium accedentem; conscientie puritatem
amplectere, orationi vacare non desinas, Cel-
lam frequenter diligas, si vis in cellam vina-
riam introduci, omnibus te amabilem exhibe,
nihil quare penitus de factis aliorum, nemini
te mul-

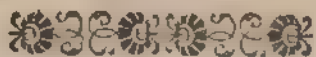
79

(S)(+)(S)

te multum familiarem ostendas, quia nimia
familiaritas parit contemptum, & subtractio-
nis à studio materiam subministrat, & de ver-
bis & factis secularium nullatenus te intro-
mittas, discursus supra omnia fugias, sancto-
rum & bonorum imitari vestigia non omie-
tas, non respicias à quo audis, sed quidquid
boni dicatur, memoria recommenda, ea que
legis & audis, fac ut intelligas, de dubijs te
certifices, & quidquid poteris in armariolo men-
tis reponere satage, sicut cupiens vas implere.
Altiora te ne quaesieris. Illa sequens vestigia,
frondes & fructus in vinea Domini sabaoth
viles, quamdiu vitam habueris proferes ac
produces. Hac si sectatus fueris, ad id attin-
gere poteris quod affectus. Ita D. Thomas o-
pusc: 68.

De mun-

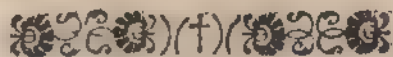
De mundi contemptu

D. BERNARDI *versus.*

Si mihi sint vires & prædia magna. Quid inde?
Auri sint species, argenti massa. Quid inde?
Si mihi sint nati de Regis stirpe. Quid inde?
Longus servorum mihi seruiat ordo. Quid inde?
Si doceam socios in qualibet arte. Quid inde?
Et rota fortunæ me tollat ad astra. Quid inde?
Si fœlix annis regnauero mille. Quid inde?
Iam cito prætereunt hæc omnia, quod nihil inde
Seruiat ergo Deo omnis homo, quia fit satis inde.

Incerti Authoris.

Vir bone, quid curas res viles, res perituras.
Nil profuturas. damno quandoque futuras.
Nemo diu mansit in culmine, sed cito transiit.
Est brevis atq; levis in mundo gloria quævis.
Qui fuit hic imus, illic erit ordine primus.
Quid lucra referet, qui mundo totus inhaeret.

ELEMENTA AD S. CONFESIONES.

PRIMA PARS

De peccato.

IN hac parte quinque membra continentur. 1. Peccati definitio. 2. Diuisio. 3. Mortalis peccati descriptio. 4. Mortalis in veniale aut nullum, ex aliquo defectu, mutatio. Et vice versa, venialis aut nullius, in mortale, accedente aliqua circumstantia.

Definitio Peccati.

Peccatum est, (vt inquit S. Augustin) dictum aut factum aut concupitum contra legem æternam.

Lex autem æterna, vt idem D. August. docet; est summa ratio, cui semper obtemperandum est. D. verò Thomas declarat hoc, dicens, hanc summam rationem, esse in mente diuina regulam & exemplar agendorum, per eos qui subduntur diuinæ gubernationi.

Diuisio Peccati.

Peccatum est duplex: Mortale & Veniale. Quæ diuisio non est sic intelligenda, quæ homo

homo in mortali peccato existens, nunquam veniam consequatur, in veniali autem consequatur. Sed sic: Quod homo in veniali peccato existens, habet intra se principium, seu medium, consequendi veniam. Nam per veniale peccatum non amisit gratiam, ac proinde retinet in se id per quod consequi potest veniam. Gratia namque est principium inveniendi veniam. In mortali vero existens, non habet in se principium consequendi veniam: cum peccatum excludat gratiam: Sed potentia consequendi veniam pendet ex Deo praestemente & mouente cor hominis ad penitentiam. Vnde optimè D. Thomas peccatum mortale comparat morti: veniale verò aegritudini. Quoniam peccatum mortale excludit gratiam, extinguit charitatem, ac proinde vitam spiritalem. Hæc enim consistit in charitate, secundum illud D. Ioan. *Qui non diligit, manet in morte.*

Definitio Peccati mortalis.

Peccatum mortale est, deliberata inordinatio, seu exorbitantia, notabiliter offendens charitatem Dei vel proximi.

Pro Declaratione huius definitionis tres statuuntur regulae, per quas melius cognosci potest peccatum mortale.

1. Quod est notabiliter contra honorem Dei, est peccatum mortale.

2. Quod

2. Quod est contra præceptum diuinum vel humanum, quod implere vel omittere magni refert, est mortale.

3. Quod est cum notabili damno proximi, animæ vel corporis, personæ vel famæ, vel facultatum, est mortale. Et multo magis cum damno sui ipsius, animæ vel corporis.

Octo sunt quæ Hominem excusant à peccato mortali. & efficiunt, ut id quod regulariter est peccatum mortale, cesset esse mortale.

1. Impotentia. 2. Subreptio. 3. Defectus pleni & perfecti iudicii. 4. Paruitas. 5. Iusta causa. 6. Magna & quasi extrema necessitas. 7. Dispensatio. 8. Ignorantia.

Impotentia, præcipue locum habet in ieiunijs, restitutionibus, & statutis humanis. Qui enim ferio, & absque fictione hæc implere non potest: excusatur à mortali.

Subreptio, vel (si mauis) inconsideratio aut inconsideratio, cum quis non animaduertit, quid cogitet, vel quid agat: locum habet præcipue in peccatis mentalibus, & in actionibus ex subita passione prouenientibus, quæ citius semiebrios afficit.

Defectus pleni iudicii, maxime locum habet, in semidormientibus, atque in illis qui ligati sunt subita aliqua passione.

Paruitas, locum habet, in furto, & labore die festo.

Elementorum

4 festo. Nam furari est peccatum mortale: tamen, auferre quadrantem seu ternarium, non erit mortale. Similiter laborare die festo, est peccatum mortale: sed si labor duraret paruo tempore, videlicet dimidio quadrantis, ille labor non accederet ad mortale. Adhuc & in ieiunio: nam serò, modicum vt puta quatuor vel quinque bolos sumere, non violat ieiunium.

Iusta causa, maximè locum habet in legibus, statutis, seu præceptis humanis. Iusta vero causa est, quæ certo certius moueret legislatorem, si præiens esset, ad declarandum legem suam in tali casu non ligare.

Magna necessitas, præsertim in tribus habet locum. Primo in acceptione retentione rei alienæ. Nam si non possem conseruare vitam meam, nisi alienum acciperem: vel inciderem in miseriam irremediabilem, nisi alienum retinerem: tunc licitè absque mortali peccato id facerem. Secundo in homicidio. Nam si aliter non possem me defendere vel proximum, aut res meas vel proximi iniuriam patientis, nisi occidendo inuasorem, liber essem à peccato mortali. Tercio in obseruatione festorum. Nam si aliter non possem tueri vitam meam & meorum, nisi laborem die festo, nihil peccarem.

OBSERVATIO.

Hæc magna necessitatis excusatio, vix in alijs generibus peccatorum locum habet. Neque enim

Pars Prima.

3 nim licet hæreticum esse, aut peierare, aut fornicari, quantumcunque magna necessitas occurrat, vel violentia inferatur.

Dispensatio, locum habet in statutis humanis, & requirit iustam causam.

Ignorantia, illa excusat, quæ si non adesset, peccatum adesset. Pro cuius maiori declaratione, sciendum ignorantiam esse triplicem: Inuincibilem, crassam, & affectatam.

Inuincibilis est, quæ vinci seu superari non potest: & quæ communiter homines similis conditionis laborant.

Vnde & omnino excusat, dummodò non sit animus paratus peccare etiam si sciretur.

Alia ignorantia est crassa seu supina, cum quis nescit, quod communiter homines sui status & ordinis norunt, & quæ est iuris naturalis manifestissimi: vt, si quis obtendens ignorantiam, crederet fornicationem non esse peccatum: vel eimera rem furto ablatam, licitum esse.

Affectata ignorantia, seu optata est, cum aliquis non vult nec curat scire vt liberius peccet.

Multis modis veniale peccatum, imò etiam nullum migrat in mortale.

1. Ratione parati animi ad perpetrandum peccatum etiam si sit mortale.
2. Si sit via & occasio ad mortale.
3. Si sit cum contemptu legis vel legislatoris.
4. Si sit contra conscientiam erroneam.

At

5. Si

1. Si sit contra salutem proximi, contemptam vel neglectam.

6. Si sit contra statum: ut exercere aleas, vel ducere choreas religioso, aut clerico in sacris, vel beneficiario.

Hi & alij plures modi recensentur & declarabuntur parte tertia, cum de circumstantijs agetur.

SECUNDA PARS.

De modis peccandi.

1. **M**odus peccandi est: Per commissionem, vel omissionem.

2. Per gradus peccatorum: scilicet, corde, ore, opere, & consuetudine.

3. Per operationem peccati, vel cooperationem.

Hic utile erit enumerare modos peccandi mortaliter per cogitationem, postquam mentio facta est de peccatu cordis.

Sciendum itaque est, quatuor modis posse aliquem peccare mortaliter in sua cogitatione.

1. Cum desiderat, aut proponit, illud committere: tunc peccat mortaliter: etiamsi non persequatur suam malam voluntatem.

2. Cum aliquis cogitat de peccato mortali, non ut faciat, sed ut delectetur eo; id est, non habet quidem

quidem animum, opere exteriori perficiendi suam malam voluntatem, sed tamen retinet illam malam cogitationem, quia delectatur eum, & placet ei. Hic autem modus, est delectatio morosa, eum expresso consensu.

3. Cum aliquis advertit se teneri cogitatione & delectatione peccati mortalis, advertit etiam se duci in periculum consentiendi, quamvis expresso non consentiat, nec delectetur, eo tamen ipso quod non expellit illam malam cogitationem, cum in tali casu possit ac debeat; peccat mortaliter. Et hic modus, dicitur delectatio morosa, eum consensu tacito.

4. Cum aliquis cogitat de peccato mortali, cum conditione non excludente voluntatem peccandi: ut, Si non obstarer infamia, furarer, &c.

Hinc colligitur ex toto errare simplices, qui non reputant peccatum, si non est opere consummatum. Peccata namque cordis, oris, operis, eiusdem sunt natura, licet diversorum graduum vel augmenti. Et quamprimum reatur aliquid operis, simul veritum esse censetur, oblectare se eodem opere: siue per cogitationem, siue per locutionem, siue per visum, siue per tactum.

Insuper omnes circumstantiae quae adiunguntur peccatis actualibus, adiunguntur etiam mentalibus. Nam quod aggravat actuale, aggravat & mentale.

Tertia variatio peccatorum attenditur penes operationem (quod ad peccatum alienum) quae nimirum alius delinquit, me causam vel occasionem aliquam subministrante.

Novem autem peccata aliena numerantur.

1. Dum aliquis iubet (exempli gratia) furari.
2. Dum consultat. 3. Dum consensit. 4. Dum laudat. 5. Dum recipit seu tuetur & fauet. 6. Dum adiuuat in crimine. 7. Dum non impedit verbo; cum possit & debeat: videlicet, qui ex officio tenetur. 8. Dum non impedit opere cum possit & debeat. 9. Dum non manifestat, cum possit & debeat.

Hi novem modi continentur istis duobus versibus.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus.

Participans, mutus, non obstands, non manifestans.

Semper autem explicandum est peccatum in particulari, cuius quis causa fuit, consulendo, laudando, &c.

TERTIA PARS.

De circumstantiis peccatorum.

IN confessione non solum peccata sunt explicanda: Nam circumstantiæ quoque omittendæ non sunt.

Et quidem peccatis venialibus non sunt adiungendæ circumstantiæ necessariæ, sed peccatis mortalibus omnino addendæ. Nec tantum mortalibus

talibus opere consummatis, verumetiam sola cogitatione perpetratis.

Sciendum autem est, non quascunque circumstantias explicatu esse necessarias, sed tantum, illas, quæ ex veniali peccato vel nullo faciunt mortale. Et quæ efficiunt, ut quod est peccatum mortale ex una parte & uno respectu, causa, vel specie, sit peccatum ex diversis partibus, & respectibus: ut, Furari vas argenteum in loco sacro, habet suæ malitiæ duos respectus & causas.

Sciendum item varios auctores, variè enumerare has circumstantias. Alij enim septem, alij octo; quæ continentur in hoc versiculo (licet sit septem pedum.)

Qui, quid, ubi, quoties, quibus auxilijs, cur, quando, do, quando.

Nos verò facilitatis maiorisque claritatis causa, multiplicavimus has circumstantias & enumeravimus decem & novem, quæ continentur quatuor versibus:

Qui, quem, quid, quantum, qualis, cum quo, mendisando.

Cur, quoties, per se vel non, ubi, quomodo, quando.

Damnificans, precibus graui, ad mortale parans. Consci erroris, contemnens, scandala præbens.

Prima circumstantia. Quis.

Monet, ut qui confitetur, declararet suum statum seu conditionem: si confessio fiat coram sacerdote se non cognoscente.

Exprimenda autem est circumstantia, hæc, præsertim in tribus peccatis. In carnali, in transgressione votorum ac iuramentorum, & in dispensatione bonorum temporalium.

In carnali quidem. ut, Si sit coniugatus vel liber, religiosus, sacerdos, &c.

Insuper: Si religiosus in maioribus ordinibus constitutus, admitteret peccatum carnale; non sufficeret dicere se esse religiosum, neque dicere tantum se esse in maioribus ordinibus, sed utraq; conditio explicanda, si sacerdos nesciret.

In transgressione autem votorum: ut, Si quis voto se obligaret, ieiunium alicuius vigilæ obsequere; transgressus; non satis faceret dicens se non observasse vigiliam: sed addere debet, quod eam ex voto ieiunare debebat. Similiter religiosus furus decem florenos, in confessione & furtum narrare & se religiosum esse addere debet: ut potè, contra statum paupertatis peccans.

In dispensatione verò bonorum: ut, Si vxor, contra voluntatem mariti, servus contra voluntatem domini, filius familias, contra voluntatem parentum, subditus contra voluntatem prælati, aliquid notabile donaret, peccaret mortaliter.

Secunda circumstantia, Quem.

Admonet, ut qui confitetur, manifestet, conditionem lætæ personæ. Tanto enim maius peccatum est quanto persona, quæ offenditur, est dignior.

Hæc

Hæc autem conditio personæ offensæ, explicanda est in quatuor casibus

Primo in blasphemia. An videlicet sit contra sanctos vel Deum ipsum.

Deinde in percussione & occisione. Si est contra consanguineos, vel parentes, vel clericum, (propter annexam excommunicationem) vel prælatos.

Tertiò, in gravi odio, notabili diffamatione, calumnia, insigni iniuria, ignominia vel damno contra parentes, vel prælatos vel ecclesiasticos.

Quartò, in derivatione offensæ in plures: ut, si quis offenderet, siue percuSSIONE, siue quocunque præiudicio, honestum filium, vel honestam coniugem excellentis alicuius viri, quod cederet in grave præiudicium eius. Hæc derivatio offensæ explicanda esset in confessione. Similiter, si quis offenderet Officialem, vel caput communitatis: hic enim excessus redundaret in totam communitatem.

Tertia circumstantia, Quid.

Non tam circumstantia est quàm admonitio, qua monetur poenitens, ut peccatum expressè manifestet: naturamque peccati in particulari enucleet. Quæ monitio observanda est, præsertim in quatuor.

1. Blasphemia. Ut sacerdos intelligat, num blasphemiam sit hæreticam, vel simplex, seu ignominiosa tantum. Est autem ignominiosa tunc, cum aliquis

quis minus honestè loquitur de Deo vel sanctis, aut minus honesta de eisdem profert.

2. *In instantia.* Nam explicandum est peccatum mortale, de quo quis gloriatus est propter nouam complicitatem, quam habet dum gloriatur.

3. *In percussione.* An videlicet simplex percussio, aut vulneratio, aut mutilatio.

4. *In concursu plurium actuum illicitorum, ad vnum principale tendentium peccatum.* Tunc enim sufficit explicare principale peccatum. Et non est texenda historia de cogitationibus, voluntatibus alijsq; preparationibus seu præambulis.

Exemplum. Qui occidit proximum, satisfaciet in confessione, si homicidium manifestabit: neque erit necessarium explicare, equi preparationem, lanceæ vel ensis sumptionem, in itinere cogitationem, voluntatem, &c. Idem dicendum est, de peccato carnali. Quod videlicet non sunt explicandi actus, tactus, & alia illicita, quæ antecedunt ipsum actuale peccatum, sed sufficit explicare peccatum.

Animaduertendum tamen est, quod si non est peruentum ad peccatum actuale, sunt manifestanda illa illicita quæ antecedeabant. Nam doctrina nostra sic intelligitur: vt si concurrat simul via ad principale peccatum, tunc sufficit principale explicare.

Animaduertendum item, quod si illa illicita concurrentia non sunt preparationes ad principale, tunc necessario manifestanda sunt omnia:

vt, si

vt, si quis vno impetu plura verba, diuersas iniurias importantia, protulerit. Hic enim tot erunt peccata, quod verba iniuriosa: vt, si quis in eadē contentione dixerit aliquem esse furem homicidam: iam erunt duo peccata:

OBSERVATIO:

IN turpiloquijs, delectationibus, cogitationibus, venetijs; sufficit se his mortaliter peccasse, explicare. Et non est necessarium exprimere ea, quæ dico, quæ cogito, dummodo natura peccati cum debitis circumstantijs manifestetur. Quæ singularis est consolatio scrupulorum, qui nimis exquisitè solent absq; necessitate enarrare cogitationes suas, magno cum pudore suo. Satis enim est manifestare delectationem morosam, cum debitis circumstantijs: quamuis penitentibus imperitis artisque ignaris, multum condescendendum sit.

In diffamationibus tamen, detractionibus, calumnijs, explicandum est, quid, & contra quem. Fieri enim posset, vt ex his circumstantijs, notabiliter aggraueretur peccatum. Nam dicere, religiosum esse fornicarium, grauius est, quàm de aulico idem prædicare.

Quarta circumstantia, Quantum:

Obseruanda est præcipuè in acquisitionibus & possessionibus iniustis. Neque enim satis est dicere, furatus sum: vel vsuram accepi: aut ali-

enum fundum inuasi, vel occupavi; quis addendum est, quantum: ut tutior opinio habet.

Quinta circumstantia, Qualis.

Obseruanda est maxime in duobus. In percussione: Silens, si gravis. Nam clerici percussio si fuerit levis, spectat ad Episcopum, quo ad absolutionem: à graui autem percussione clerici, solus Papa absoluit. Similiter, si percussio sit ignominiosa, vel non, insignis vel honorata alicuius personæ, colaphus vel baculo facta.

Deinde in furto: Si videlicet res ablata est profana vel sacra. Censetur autem esse sacra omnis illa, cuius custodia spectat ad Ecclesiam eiusque ministros.

Sexta circumstantia, Cum quo.

Moner, ut qui confitetur, statum complicitatis manifestet, non quidem ex nomine, hoc enim non licet: imo peccatum mortale est etiam complicem peccati in confessione reuelare. Et quod maius est, ita cautè proprium peccatum exprimendum, ut Confessor non possit deuenire in cognitionem complicitatis. Nihilominus ex statu & conditione, explicandus est socius peccati. Quæ circumstantia, præsertim in tribus, obseruanda est.

Primò: In peccato carnali, ut si cum coniugato, vel coniugata, adolescente, vel virgine, viduo, vel vidua, sponso, vel sponsa, religioso, vel re-

vel religioso, nouitio, nouitia, filio vel filia confessionis, baptisimi, confirmationis: cum Hebræo vel Hebræa, aut infideli.

ANIMADVERSIO.

Quod faciendum est non tantum in actualibus, sed etiam in mentalibus: non tantum in peccatis secundum naturam, verum etiam contra naturam.

Item animaduertendum est. Quod si peccans & socius peccati, habeant suas condiciones omnes explicandæ veniunt. *Exemplum.* Cum sim religiosus & in maioribus ordinibus, peccaui cum coniugata, vel virgine, &c.

Secundò: In ludò alearum: ut si luserim cum his qui dominium non habent rei lucro perditæ, videlicet cum filio familias, vel religioso, vel seruo, vel vxore: tunc enim pecco, & teneor ad restitutionem.

Tertio: In bello inuasiuo, in quo non mihi licet uti infidelibus contra Christianos: neque hæreticis, contra Catholicos. In defensiuo autem bello licet.

Septima circumstantia, Meditando.

Solis carnalibus actibus deseruit, ita ut non tantum in peccatis contra naturam, verum etiam in ipso actu matrimonij inueniri possit. Videlicet, si in tali actu carnali, affectus & imaginatio feratur in aliquem vel in aliquam: tunc enim expli-

explicandum erit, cuius status sit illa persona; circa quam cogitatio occupabatur. Propter hanc circumstantiam etiam inter coniuges mentale adulterium, imo etiam sacrilegium inueniri potest, &c.

Octaua circumstantia, Cur

FInem peccati & mortuum ad memoriam reuocat. Quæ tam potens est, ut interdum ex peccato quod mortale alias esset, faciat veniale, aut nullum. Ut, si quis vesceretur carnalibus in Quadragesima propter imbecillitatem. Et ex nullo faciat mortale: ut, Dare eleemosynam mulieri ad inducendum eam in peccatum.

Quæritur hic. Vtrum peccans ob fiduciam seu spem veniæ consequendæ per confessionem, debeat in confessione explicare hanc circumstantiam? *Respondetur breuiter.* Si peccat cum hac fiducia, quod aliquando sit consequuturus remissionem, (Theologi dicerent fiduciam hanc comitem esse peccati) non requiritur talis circumstantiæ in confessione explicatio. Si autem peccat ex tali fiducia & spe, quod scilicet spes veniæ est ei occasio, & causa peccandi, qui alias non peccaret (Theologi dicerent talem fiduciam causam peccati) talis circumstantia explicanda est in confessione: quia præfert abutum veniæ, bullæ, priuilegiij. Vnde aliquando in Iubileis solent excludi tales à reservatorum absolutione, ac perinde ex ipsi à participatione Iubilei, Ideo saltem tunc expli-

explicandam esse circumstantiam, nemo infectus irret.

Nona circumstantia, Quoties,

Non tam circumstantia, quàm additio peccati ad peccatum: & monitio, ut qui confitetur peccata eiusdem generis, in numero recenscat.

Quæ ut magis elucescat, sex animaduersiones subiiciuntur, ac septem interrogationes.

Animaduersio. 1. Cum numero semper sunt explicanda peccata, non tantum actualia, sed etiam mentalia. Quemadmodum & alias circumstantias ipsis quoque mentalibus peccatis apponendas, supra determinatum est.

2. Peccatorum numerus semper est exprimendus. Neque sufficit dicere, se peccasse aliquoties, vel multoties, aut infinities: sed in numero certo, si fieri potest: ut puta, decies &c.

3. Si certus numerus sciri non potest, tunc sufficiet verisimilis, videlicet, peccavi circiter decies, vel plus minusve. Talem autem verisimilem numerum colliges facile: si diligenter te examinaueris, per tempora, hebdomadas, dies menses, &c. Videlicet, si peccasti ter in hebdomada, vel in mense, aut die: tunc enim supputatione facta, deuenies in verisimili numeri cognitionem. Et tandem satisfacies, dicendo: per annum inregrum

peccabant, ter aut quater in hebdomada tale peccatum admittens, Et (ut cuidam placet) addas, toties quoties Dominus scit me illum offendisse.

4. Quod si nec verisimilem numerum scire posses, propter diuturnam & longam continuationem peccati; tunc sufficit explicare tempus, quanto in peccato permansisti. Ut puta: Si tribus aut decem annis meretricio vacasti: aut vno anno integro preces debitas absolvere omisisti: aut tribus mensibus vindictæ desiderio tenebaris. Nihilominus tamen peccata graviora & notabiliora, in tali statu peccandi occurrentia, seorsim in numero explicanda sunt. ut: Si quæ decem annis meretricio dedita esset: adulteria, abusus contra naturam, & sicilegia, quæ ibi rarius occurrere solent, seorsim manifestare debet.

5. Peccata eiusdem generis, cum diuersis personis eiusdem conditionis patrata, sunt reuelanda in confessione, cum numero eorundem peccatorum, absque numero personarum:

6. Qui certum numerum nesciret, timens vero detrudere aliquid de certo numero, malensque se aggravare ante Deum in confessione, maiorem numerum proferret; non peccaret mortaliter.

7. Si quis post confessionem cum numero verisimili, seu iuxta supradictam doctrinam factam, rescuerit postea numerum certum, non tenetur reperere confessionem, si numerus certus notabiliter excessit verisimilem. *Exemplum.* Si in confessione

in confessione dictum est: peccaui decies, plus minusve: non repetam confessionem, etiam si duabus vicibus numerus certus postea cognitus hunc excedat vel excedatur. At si numerus certus excedat notabiliter numerum verisimilem, (ut puta) quinque vicibus plus quam decies: tunc secundum quosdam repetenda est confessio tantum, quo ad hunc numerum talis peccati, si quò ad alia peccata est legitime lacta.

Prima interrogatiuncula.

Si quis perseveraret in aliquo peccato (puta in peccato odij, vindictæ, &c.) per vnum integrum annum, quot peccata admitteret? *Responsio.* Tot, quot fuerunt interruptiones per poenitentiam & mutationem malæ voluntatis. Qui autem non interromperet alijs negotijs, non desistendo propositum malum; vnum quidem peccatum haberet; sed tanto grauius quanto diuturnius.

2. Qui hæresi detineretur decem annis, legens libros veritos, sæpiusque blasphemans: quot peccata haberet? *Respondetur.* Vnum ex pluribus compositum. Sufficitque manifestare principale, videlicet hæresim. Nam cætera facile intelligere potest confessor, ex tali statu.

3. Qui malediceret patrifamilias, & toti familie in communi: quot peccata committeret? *Responsio.* Duo. Nam suæ maledictionis, duas tantum partes faceret. Licet in familia sint sex aut decem personæ.

4. Qui vno impetu decies percuteret proximum: quot peccata admitteret? *Respondetur.* Vnum tantum. Similiter, qui vno impetu decies clericum percuteret: vnā excommunicationē incurreret. Similiter, qui in vna contentione pluries eandem iniuriam repereret.

Secus autem esset, si vno impetu duos percuteret: duas excommunicationes incurreret. Et qui vno amplexu duas mulieres stringeret; duo peccata admitteret. Similiter in vna rixa, plures iniurias diceret, totidem peccata perpetraret.

5. Qui statueret dare operam, illicitis tantum tactibus, & postea in continuatione talium tactuum mutaretur, addendo etiam propositum peccandi actu: quot peccata committeret? *Respondetur.* Duo.

6. Qui totam noctem insumeret in caprando occasionem alloquendi, aut videndi mulierem, aut percandi carnaliter: quoties peccaret? *Respondetur.* Semel: si per poenitentiam non erat mutatus.

7. Qui toto anno insequeretur aliquam mulierem ut ea potiretur: quoties peccaret? *Respondetur.* Toties quoties interromperet per poenitentiam, & mutationem malae voluntatis. Si vero nunquam interrupuit, vnum tantum peccatum admisit, tantò grauius, quanto diuturnius.

Decima circumstantia, Per se vel non.

Qvarit de auxilio vel socio peccati. Si videlicet solus peccauerit; an vero alium quoque ad

que ad peccandum induxerit. Et licet possit referri ad circumstantiam scandalī: scilicet tamen ponitur claritatis causa. Haec autem locum praecipue in quinque. In homicidio & percuisione: in furto: in vsuri: in simonia: & in peccato carnali.

OBSERVATIO.

Prima. Qui in peccato carnali vsus est mediatoribus, vel mediatricibus, debet numerum eorundem mediatorum in confessione explicare.

Secunda. Lenones & lenae tenentur recensere numerum personarum per se seductarum, maximè vero earum quae alias non erant paratae ad peccandum.

Tertia. Insuper tenentur explicare statum personarum seductarum: & earum, in quarum fauorem hoc nefandum exercent officium.

Vndecima circumstantia, Vbi.

Qvarit de loco peccati. An videlicet in loco sacro vel profano.

Nomine autem loci sacri, non intelligitur hospitale, neque monasterium, neque campanile (nisi sit in cimiterio) imò neque rectum templi, sed solum templum & cimiterium.

Haec circumstantia non omnibus peccatis est adhibenda, sed praesertim quinque.

Primo, homicidijs & notabili effusione sanguinis; grauius enim peccatum est, si in templo fiat.

Secundò in furto. Nam autem ex loco sacro, etiam rem profanam, dum modo spectet ad custodiam templi, erit sacrilegium.

Tertio, in extractione è templo, eorum, qui ad præsidium Ecclesiæ confugiunt.

Quarto in peccato carnali. Nam in templo ipsum admittere: aut osculis vel tactibus, vel alijs actibus illicitis vacare: gravius peccatum est, quàm si alibi fiant. Aspectus tamen & cogitationes etiam cum consensu in templo factæ, non exigunt huius circumstantiæ explicationem.

Quintò, in cantilenis: quæ si sint profanæ, & cantentur in Ecclesia: siue voce, siue instrumentis musicis, etiam supposito textu deuoto, peccatum mortale est. Excipiuntur autem (meo iudicio) cantilenæ illæ, quæ ab origine quidem lasciuæ fuerant, tamen in aliquam regionem introductæ sunt simul cum textu spiritali, nec unquam in usu fuerunt cum textu profano.

OBSERVATIO.

Comedere, bibere, & dormire in templo; quoniam non militant notabiliter contra reuerentiam templi: sunt peccata venialia tantum, nisi fiant cum scandalo infidelium.

Duodecima circumstantia, Quomodo.

Monet confitentem, v. interdum peccati modum necessarium edisserat.

In quinque autem, præcipue est obseruanda.

Primò in contritione rei alienæ: an videlicet occult.

occultè surripuerit; vel ita manifestè ut rapina sit, quæ grauius peccatum est.

Secundò in furto. modus rei furto ablatæ dicendus est: an scilicet res sit profana vel sacra. Nam furtum rei sacræ, etiam extra locum sacræ, est sacrilegium.

Tertio in sacrilegio. An videlicet aliquis furatus fuerit ex templo, muro vel foribus effractus, vel absque effractione. Nam si adhibeatur violentia cum effractione, ultra sacrilegij peccatum, excommunicatio est.

Quartò in ludo. Si iuste vel fraude seu dolo lucratus es. Nam ubi dolus inuenitur (si quid notabile lucratus es) ibi peccatum mortale, & obligatio restituendi.

Quintò in peccato carnali: Si naturaliter, vel contra naturam, cum aliquo deliquisti.

Tredecima circumstantia, Quanto.

Monet, ut, qui confitetur, tempus declaret peccati, in quo perseverauit. Obseruanda autem est, præsertim in tribus,

1. In consuetudine iurandi, non considerando, vtrum verum vel falsum sit, pro quo iurat. Talis itaque propalare debet tempus, quanto mansit in hac praua consuetudine.

2. In odio, rancore, appetitu vindictæ, &c.

3. In peccato carnali & oblectatione, siue per visum, siue per cogitationem, aut quousque actus illiciosos.

Quatuordecima circumstantia, Damificans.

HOc est, si peccatum alicuius est cum damno notabili proximi, siue animæ, siue corporis, siue bonorum.

Habet autem hæc circumstantia locum, in quatuor præsertim casibus.

Primo in ebrietate : si quis solitus & expertus est se aliàs ebrium, magnam turbationem domi facere.

Secundo in ludo : si quis solet ludere & perdere cum notabili damno domesticorum, aut cum mulieris suis peccatis, scilicet execratione aliorum, vel blasphemia.

Tertio in homicidio : si quis per te occisus, in peccato mortali occubuit, aut cum inopia & paupertate uxoris derelictæ & filiorum, qui aliter vivere non poterant, nisi per adiutorium occisi : tunc enim satisfactione opus erit.

Quarto in acceptione rei alienæ parua, si sit cum notabili damno proximi. ut, si quis auferret acum unam à sartore vel sutore, qua sibi victum comparabat, aliamque habere non posset : tunc qui abstulit, peccauit mortaliter, ratione huius damni emergentis.

*Quintadecima circumstantia,
Precibus grauis.*

ID est : si quis magnis & importunis precibus aliquem induceret ad aliquid.

Habet

Habet locum, præsertim in duobus casibus.

1. *In ludo*. Ut, si quis importune prouocaret aliquem ad ludendum, cui ignon iniosum esset nõ assentiri : tunc si per ludum aliquid lucraretur, tenetur restituere, alias peccaret mortaliter.

2. *In peccato carnali* : ut si quis induceret importunis precibus, literis vel munusculis ad peccatum, quæ alias non erat parata peccare, is tenetur hanc circumstantiam manifestare : imo & numerum importunitatum & prouocationum.

Decima sexta circumstantia

Ad mortale paratus.

ID est : si quis adeo incitatur alicui rei vel operi, quod, etiam si mortale peccatum esset, aggrediretur illud opus. Tunc enim licet in se non esset mortale tamen ratione parati animi, mortale est.

Decima septima circumstantia,

Conscientia etronis.

HOc est : si quis faceret aliquid, quod non esset peccatum mortale, tamen contra conscientiam erroneam, dictantem sibi mortale esse tunc enim ipso mortale esset. Exemplum Caeterini in sua summula, verbo *Conscientia*. Si quis crederet esse mortale in Ecclesia spueré, ille peccaret mortaliter, si durante tali erronea conscientia spueret. Tenetur itaque deponere erroneam conscientiam, vel ex se, vel ex aliorum consilio, & sic liberè facere quod faciunt alij.

Decima octaua circumstantia, Contemnens.

B 5

Hoc

Hoc est, qui ex contemptu aliquid facit. Ex contemptu autem facere iudicatur, qui non propterea transgreditur aliquid, quia leue & paruum existimat; sed quia non vult obedire aut subesse legislatori, legi præcipienti, præcepto, regula, &c. ac proinde ex eo quod paruitat legislatores, & legem. Vnde quod ex contemptu sit, mortale peccatum est, etiam si leuissimum sit, & alias non mortale.

Ultima circumstantia, Scandali.

Quæ monet, ut qui confiteretur, manifestet, si aliquo quempiam scandalizauit.

Sciendum itaque est, scandalum tripliciter fieri posse.

Primo: Cum quis dicit aut facit aliquid animo corrumpendi & inducendi aliquem ad peccatum mortale, quod scandalum formale dicitur. *Secundo:* Cum quis peccat mortaliter præsentibus alijs, non quidem animo inducendi eos ad peccatum mortale: tamen verisimiliter credi & præsumi potest, alios propterea peccaturos vel tentationem passuros, suo exemplo: & tale scandalum est circumstantia peccati, in confessione explicanda. *Tertiò:* Cum quis facit id quod ex natura sua quidem bonum est vel indifferens, sed tamen apparentiam seu speciem habet mali præbentis occasionem alijs peccandi mortaliter, per detracti-
onem, aut iudicium temerarium, aut libidinem, aut quæcunque alia crimina, quod ille animadu-

uertit

uertit aut animaduvertere debet: tunc si non deserit tale opus, peccat mortaliter ratione huius scandali. *Exemplum.* Si iuuenis teneret domi mulierem propter administrationem rei domesticæ, vnde oriretur apud alios suspicio, intima, &c. Is tenetur ablegare à se mulierem, etiam cum dispendio rei domesticæ; quamuis nec per cogitationem quidem peccaret cum ipsa. Quod si non facit, peccat mortaliter, ratione scandali. *Secundum Exemplum.* Si aliqua mulier præsentaret se concupiscentiam eius, licet illa non faciat hoc, animo prouocandi vel peruerendi eum: nihilominus eo solo quod non curat vel nihil facit, lapsum vel salutem eius, peccat mortaliter, nimirum ratione huius scandali.

Occasione huius circumstantiæ: circa scandalum, quatuor sunt animaduvertenda.

1. Non impedire neque subtrahere pueris occasionem furandi, ut facilius & manifestius deprehendantur in furto, conuincantur, & tandem puniantur, non est peccatum, præbere tamen occasionem non licet.

2. Facere, vendere, & commodare id, cuius esse potest & bonus & malus usus, non est præbere scandalum, ut, ædificare tabernas, facere gladios, chirtas luforias: secus autem si non posset esse nisi malus usus ut, ædificare concubularum hereticorum: & irato tradere ensem.

3. Dare mutuo pecuniam ei, quem scio expositurum eam pro usuris, etiamsi inde nullam utilitatem habeam: pecco mortaliter, quia præbeo occasionem scandalii.

4. Die festo ludos exercere, vel comedias, aut propinare crematum, aut quodcunque aliud facere, propter quod aliqui impedirentur & retraherentur ab auditione Missæ, est scandalum præbere, ac proinde peccatum mortale.

Pro complemento harum circumstantiarum, animaduertenda sunt quinque.

1. Circumstantia temporis non est necessario explicanda in confessione, nisi sit peccatum commissum in contemptum festi, vel animo violandi ipsum.

2. Circumstantia relapsus vel recidivi, regulariter non est necessario explicanda, nisi aliquis multoties relapsus veniam impetrauerit, & toties à multis periculis, in quæ propter peccata incidebat, quasi miraculose liberatus fuerit: tunc enim ratione tam insignis ingritudinis (ait quidam) explicari debet.

3. Circumstantiæ alleviantes peccatum, sicut possunt omitti, ita etiam absque piaculo possunt manifestari.

4. Quando plures circumstantiæ concurrunt ad unum peccatum, omnes sunt explicandæ: ut, Si quis non ieiunaret vigiliam S. Matthæi Apostoli, incidentem in aliquem dierum quatuor temporum.

porum. Similiter: si omitteret Missam die Dominico ubi festum celebraretur: utrumque in confessione explicare debet.

5. Si quis confessus peccatum mortale, addere circumstantiam necessariam oblitus esset, satisfacit si in sequenti confessione solam circumstantiam exprimit suppresso peccato. Nisi circumstantia explicari non posset absque detectione peccati.

Exemplum.

Si quis votum continentia habens, fornicatus fuerit, in confessione verò se fornicatum esse manifestauerit, non exprimendo votum: satisfacit in sequenti confessione, dicendo se oblitum fuisse explicare, quod contra votum aut iuramentum suum, commiserit quoddam peccatum mortale, de quo tantum in præcedenti confessione se accusavit.

Sciendum tamen aliquos auctores huic doctrinæ contradicere, atque velle tam circumstantiam omissam, quam peccatum explicandum esse in sequenti confessione, quod & mihi placet.

Q V A R T A P A R S.
De remedio peccati, quod est Pœnitentia.

DIFFINITIO.

Pœnitentia, est Sacramentum remissionis peccatorum post Baptismum commissorum.

Partes Pœnitentiæ.

Pœnitentiæ habet duas partes licet alia Sacramenta: Materiam & Formam.

Forma quidem est absolutio, de qua inferius.

Materia vero duplex: Remota & Proxima. Materia remota, sunt peccata.

Proxima vero, sunt actus Pœnitentiæ, tam interni, quam externi: scilicet, Contritio, Confessio, & satisfactio. Qui quidem actus preparant illa peccata, ut sint apta absolutioni: Non secus ac fornax præparat lutum, faciens ex eo lateres aptos ædificationi.

Hæc igitur pars habebit quatuor membra.

In primo, tractabitur de Contritione.

In secundo, de Confessione.

In tertio, de Satisfactione.

In quarto, de forma Pœnitentiæ seu Absolutione.

DE CONTRITIONE.

Hæc claritatis causa potest distingui sic.

Contritio triplex.

Perfecta, Imperfecta, & Vitiosa.

Discrimen est hoc:

Quod qui habet contritionem perfectam, æquum contineatur re ipsa, iam habet dimissa peccata: Ita, quod si moreretur ante confessionem, non habens copiam confessoris, saluaretur.

Requi-

Requitur tamen confessio: tum quia contritio includit propositum confitendi: tum quia nullus certus esse potest, se esse contritum: tum quia augetur gratia per subsequentem confessionem.

Qui autem imperfectam contritionem habet, propriè attritus dicitur: & virtute clauis seu absolutionis Sacramentalis perficitur: Ita, quod ex attrito, efficitur contritus, propter gratiæ collationem per Sacramentum. Qui tamen si moreretur ante confessionem peccatorum mortalium, non saluaretur.

Qui autem vitiosam contritionem habet, etiam accedente absolutione, non percipit remissionem peccatorum, propter obicem quem opponit gratiæ: imo peccat petens absolutionem, sufficientem dispositionem non habens.

Ad perfectam contritionem quatuor requiruntur.

Dolor, Causa doloris, Spes, & Propositum.

1. Dolor quidem non tam sensus, videlicet lachrymarum, corporalis cruciatus (licet & talis sit utilis & meritorius) quam voluntatis: qui est displicentia quædam, detestatio, odium peccati, & tristitia in voluntate constitens. Hic autem dolor, debet esse maximus, ita, ut homo malit omnia mala generatim subisse, quam peccasse. Addidi autem generatim & non speciatim, hoc vel illud genus mortis: quoniam adhuc induci non debet pœnitens, cum non reneatur tales comparationes speciales facere.

1. Cui-

2. Causa doloris, nimirum ut quis propterea doleat de peccato, quod .t. offendi Dei super omnia dilecti ac diligendi. Nam si quis doleret de peccato, propter alium respectum, hanc perfectam contritionem non haberet, ut paulo post dicitur.

3. Spes veniæ obtinendæ.

4. Propositam amplius non peccandi, ita, ut malit omnia mala perpetrari, quam peccatum admittere. Non tamen requiritur credere se amplius non peccaturum, hoc enim sciperet quidam superbiam: sed licet est, nolle peccare: & proponere id efficere ope diuina. Adhuc requiritur *propositum* fugiendi omnes occasiones peccatorum mortalium: item *propositum* confitendi & satisfaciendi.

Imperfecta contritio, quæ communiter appellatur attritio.

Est illa, quæ aliqua vel aliquibus conditionibus caret, requisitis ad perfectam contritionem. Et tamen sufficiens est ad petendam absolutionem; atque adeo perficitur virtute Sacramenti.

Hæc itaq; contritio quatuor modos habet.

1. Cum quis reuera perfectam contritionem non habet: siue propterea, quod non summè doleret: siue propterea quod non propter Deum doleret: siue propter quemcunque alium defectum: & tamen putat se habere contritionem, dolereque

que summè, ac propter Deum. Hic reuera solam attritionem habet, sufficientem tamen ad petendam absolutionem.

2. Cum quis agnoscit se non habere contritionem, desiderat tamen ex corde, habere eam, & detestari peccata supra omnia detestabilia, & vitare supra omnia vitabilia, ac per hoc credit se aptum esse ad petendam absolutionem. Nam ad absolutionem sufficit putare in se esse attritum, quod mediante illa fieri possit contritus. ut præclare docet Nauarrus.

3. Cum quis ex animo dolet mortaliter peccasse, & statuit in posterum nunquam peccare: & ob id principaliter, quod peccatum est offensa Dei: creditque suum dolorem esse sufficientem ad absolutionem: non concipiendo actu peccatum, ut rem supra omnia detestabilem, neque actu considerando ipsum vitandum supra omnia vitabilia: & hæc contritio informis appellatur: sufficiens tamen est ad Sacramentum poenitentiae.

4. Cum quis detestatur peccatum cum reliquis conditionibus ad contritionem perfectam requisitis: hoc excepto quod non principaliter, ut offensa Dei est, sed ut aliquod malum inducit, aut infamia, aut damnum, aut mortem temporalem, aut gehennam, aut quia contrariatur virtuti, aut quia animam maculat, aut quia seruum & mancipium diaboli efficit: talis attritio sufficit ad confessionem, dummodo admisceatur (multorum grauissimorum auctorum animaduersione) aliquis amor Dei,

Dei, vel saltem quale quale odium peccati, quatenus offensa Dei est: & tandem credat poenitentialem dolorem seu attritionem esse sufficientem ad impetrandam veniam. Nam talem attritionem habens, in Sacramento (ut Concilium Tridentinum asserit) disponetur, id est mutabit propositum, mutabitur ex timente serviliter, in timentem timore filiali, munitus & fons calore Absolutionis. Aduerte, sermonem esse de infamia & damno temporali, ut sunt inflicti à Deo, Dei iram ostendunt, & quodammodo æterni supplicii inchoant.

Vnde poenitentes semper curare debent, ut detestentur peccata ut offensa Dei sunt, & propositum habeant amplius non peccandi. Et ad hoc induci debent per confessores.

Non sunt tamen examinandi, au supra omne malum detestentur, sed ne aliquid magis detestentur.

Vitiosa & damnabilis contritio duos modos habet.

Primus. Cum quis veller non peccasse, atque adeo detestatur peccatum supra omnia detestabilia, etiam quatenus offensa Dei est; sed non statuit abstinere à peccatis: hoc est, non habet firmum propositum vitandi omne peccatum futurum, vel occasiones. Cum tam peruersa contritione accedens, adeo non periclitatur in Sacramento, ut etiam mortaliter peccet.

Secun-

secundus modus. Quando aliquis dolet de peccatis propter metum malorum insequentium peccatum, eo animo quod non cessaret a peccatis, si poenis non timeret. Hæc quoque contritio, non tantum infructuosa est, sed etiam novi peccati obnoxium facit.

De confessione Undecim dicuntur.

Primò: definitio videlicet. Confessio est secreta supplex accusatio, & manifestatio peccatorum coram sacerdote exposito.

2. Materia confessionis. Materia autem necessaria confessionis; sunt peccata mortalia.

3. Conditiones confessionis. Sedecim autem enumerantur communiter, quæ continentur in his quatuor versibus:

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis;

Atque frequens, nuda, & discreta, libens, verecunda.

Integra, secreta, & lachrymabili, accelerata.

Fortis, & accusans, & sit parare parata.

DECLARATIO.

Simplex, id est, non elaborata, non exquisita, non artificiosè contexta.

Humilis, intus quidem, reputando se peccatorem: extra verò, omnem modestiam seruando, genu flexo, capite detecto & inclinato.

Pura, id est, sine admixtione impertinentium, historiarum, peccatorum alienorum, sed sola propria peccata continens.

Fidelis, ut scilicet certa peccata pro certis, dubia pro dubijs proferat, & nihil prorsus celet.

C.

Frequens

Frequens, quæ conditio est consilij, non præcepti.

Nuda, non uestita verbis grauitatem peccati obscurantibus.

Discreta, id est, prudenter facta, tum quò ad verborum honestatem, tum quò ad ordinem, tum quò ad circumstantias, tum quò ad modum: ut quæ simul explicari possunt, diuisim non dicantur.

Libens, Adsit alacritas animi: cùm confessio ordinetur ad recuperationem vite & salutis æternæ, non ad interitum.

Verecunda, Ne peccata dicantur ut fabulæ, vel historię, sed cum confusione & pudore.

Integra, id est, ne aliquod peccatum mortale vel circumstantia eius scienter celetur.

Secreta, Id est, non publicè facta: exclusis, interprete, nuntio, teste, scriptura, &c. quia sic nemo teneretur de necessitate confiteri.

Lachryabili, Ne peccata per modum iactantiz dicantur, sed cum omni dolore.

Accelerata, Id est, non dilata multum post commissum crimen. Quæ conditio est consilij.

Fortis, Id est, superans timorem & pudorem à manifestatione peccatorum retrahentem.

Accusans. Id est, sibi soli imputans peccatum: non cælo, damoni, mundo, carni, socijs, complexioni. item non confiteatur per negationes. Nō occidi, &c.

Patere parata, Id est, ut confitens obediat confessori

lessori in quibus tenetur: veluti restitutionibus, fugæ occasionum, & alijs salutaribus præceptis.

4. *Qui tenetur confiteri.*

Ille, qui post Baptismum habet annos discretionis, atque vsum rationis.

Sunt autem triplices anni discretionis.

Alij enim sunt ad discernendum bonum à malo: & hi regulariter eueniunt in septimo anno: vel (ut alij dicunt) post septennium.

Alij ad eligendum sibi statum: & hi sunt 12. anni completi in femina, 14. in masculo.

Alij ad disponendum & administrandum facultates seu bona temporalia: & hi sunt 25. qui regulariter taxantur à iure.

Ætas itaque requisita ad confessionem primi ordinis est, vnde post septennium, secundum quosdam, pueri obligantur ad confessionem, si rationis vsum demonstrant. Quo tempore tenentur omnino etiam abstinere à cibis veritis diebus ieiuniorum, cùm illo tempore sint doli capaces.

Eadem ætas requiritur ad primam consuram, & tres minores ordines (nam Acolytatus ad 12. annum differtur) ac proinde ad Sacramentum Confirmationis, & ut nonnulli existimant & ad Sacramentum extremæ Vnctionis, si puer aliquo iudicio præditus est.

Quamuis ad communionem maior ætas sit, expectanda: vnde si viuacissimus puer ante decimum annum esset, admitti posset. Alij vero tunc, quando deuotam & reuerentialem discretionem habent,

habent, secundum parentum iudicium, & Confessoris consilium. In puellis id contingere solet, ut plurimum in decimo anno.

Ad votum autem faciendum ut sit ratum: sufficiunt in feminis 9. anni cum dimidio: in masculo 10. cum dimidio. Licet hac ætate factum possit irritari. At cum perueniunt ad annos secundi ordinis, nullo modo irritari potest.

8. Quando quis confiteri teneatur.

RESOLVTIO.

Quolibet anno semel ad minus. Quod si aliquis non esset conscius mortalis peccati, nihilominus teneretur adire confessorem, atque hoc ipsum ei exponere.

Præterea communicaturus, celebraturus, moriturus, si sit conscius mortalis peccati, similiter teneretur confiteri.

Item, quando imminet verisimile periculum mortis: ut præliaturis, nauigaturis (si timeretur naufragium) cum difficultate parituris (si alias expecta sunt periculum mortis) & tempore pestis.

Adhuc, quando conscientia dicat per stimulos & inspirationes, ut peccator ad Deum conuertatur.

Postremo, quando credit quis se toto anno non habiturum opportunitatem confitendi.

9. Quanta preparatio requiratur ad confessionem.

RESO-

RESOLVTIO.

Tanta, ut poenitens colligat se, & curet reuocare in memoriam omnia peccata, omnesque circumstantias.

Porro conscribere peccata ad memoriam iuuandam laudabile quidem est, si circumspectè fiat: nullus tamen obligatur ad hoc.

7. Oblinioso quid factu opus sit.

Qui post confessionem ante sacram communionem animaduertit & meminit peccatum in confessione per oblivionem omissum, debet reuerti ad confessorem antequam communique, aut differre communionem: nisi recursus & dilatio suspicionem infamem pariat: si confessores sint occupati multitudo confitentium & omisio communionis sit scandalo: tunc enim posset accedere ad sacram communionem eodem vel ad maius sequenti die reuerti ad confessorem.

8. Licetne uti duobus confessoribus, ut coram uno manifestentur peccata leuiora, coram altero vero grauiora.

Responsio. Non esse illicitum salua integritate confessionis, si videlicet cum leuioribus peccatis non concurrunt grauiora: ut puta, dum quis tantummodo peccata leuiora habet, utitur uno confessore: dum verò grauiora occurrunt, querit alium. Nunquam tamen diuidere licet confessionem, ita, ut una pars coram uno confessore, & altera coram alio dicatur: hoc enim sacrilegium esset.

9. Manifestare ea quæ quis audit à confessore in confessione.

Tunc est peccatum mortale: quando reuelatio ista, vel in damnum, vel in infamiam, vel in contemptum, vel irrisum notabilem confessionis cedit.

10.

Pluries repetere eadem peccata in diuersis confessionibus propter diffidentiam remissionis peccatorum: aut cum periculo incidendi in laqueos & scrupulos, peccatum est.

11. *Queritur, an liceat aliquando sine confessione Sacramentum Eucharistia percipere?*

Respondetur. Id regulariter non licere, nisi in excusibus.

Primus est. Quando aliquis in articulo mortis constitutus, non haberet confessorem, qui intelligeret linguam eius: vel si sacerdos esset mutus, aut surdus: vel ipse poenitens perderet loquelam, qui antea desiderauit Sacramentum: in tali casu debet dari ei communio sine confessione: imo & à censuris debet absolui: nullo modo tamen à peccatis, nisi manifestet aliquod peccatum in particulari per signa. Neque enim sufficit in communi manifestare se esse peccatorem: pectus tundendo, caput inclinando, &c. ad obtinendam absolutionem à peccatis: sed necessarium est, ut confessor deusuat, in cognitionem alicuius pec-

cati

cati in particulari. Quamuis Candelabrum id fieri posse existimet. de absolutione, num: 70.

Secundus. Si quis extra patriam, in aliena regione, cuius idioma non intelligeret, neque ipso ab alio intelligi posset, occurrente tempore Paschali, non posset communionem sine scandalalo præmittere aut differre: tunc si peccatorum conscientium concius est, & non excommunicationis, debet accedere ad sacram communionem cum sola contritione: Et per primam occasionem confiteri. Imo etiam si haberet excommunicationem occultam; secus, si haberet manifestam: tunc suspendere deberet à communione.

Tertius. Religiosus habens casum reservatum imminente communione generali, nec habens copiam Prælati, vel alterius habentis facultatem super illum: si non potest sine scandalo & suspicionem per aliquam simulationem subtrahere se à communione, potest cum sola contritione: aut (si adsit aliquis sacerdos) cum sola absolutione à non reservatis accedere ad Sacram communionem: nisi impediatur manifesta censura. Hoc tamen frequenter facere non debet: sed ad maius semel: ne detur occasio peccata peccatis addendi. Et nihilominus debet perire quamprimum absolutionem.

Quartus. Sacerdos in itinere constitutus, die festo, conscientius peccati mortalis, si nec potest confessorem habere, nec alterius sacerdotis Missam audire, nec celebrationem omittere sine scanda-

Gj

lo: ma-

lo: maximè si comites itineris propterea Missam illo die non audirent, debet cum sola contritione celebrare: & per primam occasionem confiteri.

Quintus. Sacerdos postquam accesserit ad altare, & si recordatus fuerit peccati, cuius in confessione non meminerit, debet Missam prosequi absq; recursum ad confessionem.

Sextus. Sacerdos vnus tantum existens pene Ecclesiam, & multum distans ab alio sacerdote, si die festo manè peccauerit, nec potest adire confessorem, & opportune reuerti: similiter si manè peccauerit mortaliter, & propter futuris praesentiam requiritur omnino Missa: potest celebrare cum sola contritione, & postea quàm citius confiteri: sed perpende bene, an habeas contritionem illam perfectam: saltem per coniecturas.

Si quavis quantà distantia requiratur.

Respondeo: Eam arbitrio viri prudentis committi. Nihilominus addo:

Si sacerdos distaret à confessore per vnā leucam, hoc est per quinque miliaria Italica, posset celebrare cum sola contritione, si manè peccauit, nec potest adire confessorem & opportunè redire pro hora Missae celebrandae: similiter si vespere peccauit, manè sequenti posset celebrare, si per tres leucas distaret, nec posset reuerti à confessore pro hora sacrificij.

Similiter si distaret per decem leucas, & tri-

b

bus continuis diebus festa occurrerent, posset illis omnibus diebus tribus celebrare cum sola contritione: & cum sequentibus tribus limitationibus.

Scilicet, ne in spem huius consilij liberius peccet: deinde si peccatum accidit ei, & non sit in statu peccati: ultimo ne post illa tria festa absque confessione celebret. Hinc alios casus intelligere poteris.

De Satisfactione, de qua dicuntur quinq.

1. Confessor debet audita confessione imponere satisfactionem penitenti: nisi impotentia, vel articulus mortis excuset.

Confiteus autem debet acceptare, & acceptam implere per se ipsum, non per alium: nisi in articulo mortis, ubi potest alteri committere: vel nisi aliter confessarius ordinauerit. Scias, moribundum non committere satisfactionem alteri, vt à sacerdote intinctam, sed vt alias debitam.

Curare praeterea debet, vt eam impleat in gratia: Licet qui in peccato mortali impleat, non teneatur ipsam reiterare.

2. Opera, per quae satisfacimus Deo pro peccatis, quaedam sunt temporalia, vt eleemosyna: quaedam corporalia, vt ieiunia, vigiliae, flagellationes, peregrinationes & aliae corporis afflictiones: quaedam spiritualia, vt orationes, meditationes, Sacramentorum frequentationes, &c.

3. Tanta satisfactio est imponenda, quantum propius accedere creditur ad aequalitatem paenitentiae

rum

rum pro peccatis debitarum: non maior, ne confessor indiseretus sit: nec minor, ne poenitentiam ridiculo exponat. Et ut sacrum Concilium Tridentinum dicit, Ne Confessor particeps alienorum peccatorum efficiatur, leuissima opera pro grauissimis peccatis iniungendo.

Licet tamen monere ac petere confessorem, ut minuat satisfactionem, si cui intollerabilis videtur: siue in confessione, siue post confessionem. Et in defectu sui confessoris potest petere ab alio, dummodo iste habeat auctoritatem absoluendi, ab illis peccatis, pro quibus ille prior confessor imposuit talem poenitentiam.

Vnde Confessor satisfactionem prudenter debet semper moderari, & temperare, habita ratione personarum, occupationum, infirmitatum: & potius de misericordia cum Chrysostomo quam de iustitia velle iudicari.

4. Nunquam satisfactio publica imponi debet pro peccatis occultis, praesertim ex qua deueniri possit in cognitionem peccati.

5. Comites satisfactionis sunt duo, sine quibus non potest absolui poenitens.

Restitutio famae; & bonorum alienorum, vel quocunque titulo debitorum. Et fuga occasionum, inducentium ad peccatum mortale.

De absolutione, quae est forma huius Sacramenti Poenitentiae, de qua quindecim dicentur.

1. For-

1. Forma essentialis absolutionis sunt illa tria verba: *Ego te absoluo.* Quorum verborum Confessor magnam rationem habere debet, & distincte proferre.

2. Annexa huic formae, eo ordine proferri debent, ut primo dicatur: *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, &c.* Secundo, *Misereatur &c.* Tertio, *Dominus noster, &c.* Vltimo, *Pasio Domini, &c.* Super eos autem qui crebro confiteri solent, sufficit ista dicere; *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, suspensionis, interdicti, a quo absolueris possum, ego absoluo te, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.* Deinde: *Dominus noster Iesus Christus te absoluat: & auctoritate ipsius qua fungor, ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, &c.*

His autem annexis aliquid admiscere, nunquam est necessarium, nisi cum certum est aliquem esse excommunicatum, tunc enim omittenda est illa conditionalis, *Si teneris.* Sed statim dicendum est: *Auctoritate Domini nostri Iesu Christi, mihi (si delegatam habeat potestatem) per N. commissam, tibi concessa: Ego absoluo te a vinculo excommunicationis in qua, quod, incurristi, propter causam causam, &c.*

3. Quando poenitens est bene dispositus; videlicet habens verum dolorem & firmum propositum non peccandi, tenetur eum absolueret Confessor. Quod si non facit, mortaliter peccat & grauem poenitenti iniuriam inferre: ut bene aduer-

aduertunt, Bartholomæus à Medina : & Author Candelabri. Totis autem viribus curare debet, pœnitentem cum absolutione remittere : quantum fieri poterit, per facultates suas, & dispositionem pœnitentis.

4. Si pœnitens nulla peccata habet : nullo modo Confessor verba absolutionis proferre potest supra ipsum. Quod si pœnitens exigit absolutionem, saltem aliqua peccata ex præteritis confessionibus manifestare debet, & tunc obtinere poterit absolutionem.

5. Extensio manus Confessoris supra pœnitentem, aut tactus capitis dum forma absolutionis profertur, aut post prolationem, omnino necessarius non est.

6. Potest confessorius diuidere absolutionem à confessione propter rationabilem causam, neque necessarium erit meminisse peccata, tempore absolutionis.

7. Interdum tenetur Confessorius, differre vel denegare absolutionem, ut infra dicitur.

8. Absolutio in spem ratihabitionis, nunquam est licita, neque absolutio sub conditione de futuro : videlicet, *Si restitues, ego te absoluo*. Impeditur tamen aliquando, sub conditione de præterito, vel de præterito ; ut, *Si vera peccata habes, ego absoluo te*.

9. Non potest confessorius absque sacrilegio repetere formam absolutionis supra vnam eandem confessionem.

Sic.

Si tamen fuerint diuersæ confessiones, licet sint eadem peccata, potest, ut : Si vellem non ex disidentia, sed ex humilitate, crastina die, hodiernam confessionem repetere, posset confessorius supra eadem peccata, formam absolutionis proferre : nam confessio alia est.

10. Potest intrepidè repeti & proferri forma absolutionis supra peccatum vnum, quod quis in confessione præcedente oblitus fuit.

11. Si quis tempore Iubilei oblitus est peccatum reservatum confiteri, potest transacto Iubileo ab illo peccato absolui per quemcunque confessorium.

12. Hoc idem intelligendum est de peccatis quomodocunque & vbiocunque reservatis : si facta erat confessio aliquando, durante auctoritate superioris, vel ei qui habebat facultatem supra illum casum reservatum obliuioni traditum.

23. Si quis tempore Iubilei habens peccata mortalia, tam reservata quàm non reservata, in confessione manifestaret tantum reservata, non reservata vero celaret, ac proinde inualidè absolueretur : is si postea rediret ad cor, posset à quolibet confessore absolui etiam à reservatis. Nam peccatum reservatum, semel cognitum ab Ecclesia, cessat esse reservatum.

14. Cum Prælati in religione dat facultatem absoluendi à casibus reservatis, eo ipso aufert reservationem, à præteritis peccatis, ita quòd potestatem est subditi confiteri illo vel sequenti die.

& ab-

& absolui à peccatis quæ iam reservationem amiserunt. Nisi limitatio per aliqua verba Prelati impediret: ut puta, si diceret, autoritas durabit usque ad finem officij. Per hæc verba indicaret, peccata quæ iam cessauerunt esse reservata, transacto termino, reinduturna reservationem.

15. Imminente periculo mortis, non expectat confessionem omnium peccatorum: sed audito vno vel duobus peccatis, absolutionem tribuit: nisi citra periculum, possit differre ad finem totius confessionis.

Q V I N T A P A R S.

De conditionibus Confessoris.

Sunt conditiones confessoris. Potestas, scientia, prudentia, bonitas, sigillum, & fortitudo seu audacia.

De potestate duodecim dicuntur.

1. *Divisi.* Duplex vulgò dicitur esse potestas. Ordinis, quæ habetur statim ab ipsa legitima consecratione. Iuris dictionis, quæ habeatur ex officio Pastoralis, aut ex commissione.

Hinc iurisdictio duplex dicitur potest: Ordinaria & de delegata.

Ordinariam habent tres tantum Pastores: Papa in uniuerso orbe: Episcopus in tota Diocesi: Parochus in sua paræcia.

Dele-

Delegatam uerò habent omnes alij Confessores, qui eam obtinuerunt vel à Papa, vel ab Episcopo, vel à Vicario suo, seu Officiali generali Episcopi, vel à Plebano, Curato, vel Commendario per Episcopum substituto loco Curati. Hi omnes solent dare facultatem audiendi confessiones; cum hoc tamen discrimine: quod Papa, Episcopus & Vicarius eius, possunt simul duo conferre: & approbationem idonei confessoris, & admissionem ad confessiones audiendas. Ceteri vero omnes possunt conferre admissionem ei, qui iam approbatus est ab Episcopo vel eius Vicario.

Exemplum.

Occurrente frequentia poenitentium in una paræcia, potest Parochus committere confessionum audientiam viciniori Plebano aut Vicario perpetuo alicuius paræciæ. Nam isti iam sunt approbati per Episcopum.

Hic nota discrimen inter sæculares confessores & regulares. Quòd Episcopus potest ad libitum Præbyteris sæcularibus conferre & auferre approbationem: Regulares vero confessores semel approbatos nunquam potest reprobare, nisi fortè superuenerit noua & grauis causa. Nihilominus durante ista approbatione, cuilibet potest committi audientia confessionum, ubicunque fuerit.

2. *Limites potestatis*, quos obseruare debet confessor tam loci, temporis, quam personarum.

Loci, ut si expositionem seu admissionem habet

D

habet ab Episcopo, potest excipere confessiones in toto illo Episcopatu, etiam contra voluntatē Parochorum, si habet admissioem à Parocho, tantum in illa Parochia absolvere potest.

Tempus verò, ut si exponitur ad Confessiones absque determinatione temporis, semper censendus est expositus, licet aliquoties exeat Diocesim illam, & aliquoties reuertatur.

Similiter, licet moriantur Episcopi, & novi succedant, valida erit illa antiqua expositio absolute facta, absque temporis limitatione: nisi novus Episcopus aliquid innouaverit & antiquas admissiones reuocauerit.

Materia autem: Obseruandum est, an facultas se extendat ad omnes casus etiam reſeruatos, similiter an se extendat ad censuras. Nam nomine casuum intelliguntur tantum peccata & non censuræ. Et nomine censurarum, non intelliguntur irregularitates, nec votorum aut iuramentorum relaxationes.

Vnde etiam in subleis non solet dari facultas supra irregularitates.

Itaque si quis præsumeret absolvere à censura vel casu reſeruato non habens facultatem, mortaliter peccaret, & absolutio esset nulla, tantumque valeret quantum si à laico impenderetur.

Limites personarum. Nimirum, ut expositus in aliqua Diœcesi possit absolvere ex illo Episcopatu personam, tam intus quàm extra Episcopatû.

Alto-

Alterius verò Diœcesis homines regulariter absolvere non potest secularis Præbyter: licet petat Privilegium Sixti Papæ Quarti, Religiosi confessori possint audire confessiones vndeunque venientium, tam ex Episcopatu pro quo sunt præsentati, quàm ex alijs Episcopatibus pro quibus non sunt præsentati: Dûmodo tamen id faciant in illo Episcopatu pro quo sunt admissi, & non extrâ, & præterea ille, qui petit confessionem, non sit Religiosus: hic enim sine facultate sui Prælati, alterius ordinis sacerdoti confiteri non potest, nisi sit in itinere, ceteris sacerdote sui ordinis.

3. *Impedimentum potestatis*: est censura, Irregularitas, Reſervatio, Prohibitio Prælati facta subdico in religionibus. Nam excommunicatus, irregularis, notoriè, &c. si præſumat absolvere, est invalida absolutio.

Similiter: si Religiosus alias petat Episcopum admissus contra prohibitionem sui Prælati audire confessiones, peccat mortaliter, licet valide absoluat.

4. *Potestas in articulo mortis*. Sciendum est, quod in mortis articulo omnis casus, omnis censura, amittat reſervationem, adeo ut quilibet sacerdos etiam non expositus (si desit alius) etiam Censuris irretitus, degradatus (semper intellige, si alterius copia haberi non possit) insuper ut multi docent, etiam schismaticus, hæreticus, dummodò intendat absolvere, & subversionis nullum sit pe-

De

scien-

riculum, ab omni peccato, & omni censura, absolueri possit.

Si tamen facilis est recursus ad superiorem, negligendus non est: nisi adsit privilegium recipiendi absolutionem semel in vita, semel in morte ab omnibus casibus: & nisi sit periculum in mora.

5. *Potestas Prælatorum in Religione.* Prælati religionum ab omnibus excessibus suos subditos absolueri possunt: exceptis enormibus. Enormes autem sunt, iuxta declarationem Pauli tertij: Recidiva hæresis, Schisma, Falsarij crimen, & illius qui desert ad infideles prohibita in Bulla Cœnæ Domini, imo verò, propter declarationem Greg: 13 in nullum casum Bullæ Cœnæ Domini potestatem habent.

Quoad dispensationes verò super irregularitatibus: possunt dispensare, super quibuscunque: tribus duntaxat exceptis: videlicet prouenientibus ex Bigamia, Homicidio voluntario & mutilatione similiter voluntaria. Voluntarium autem hic intellige, quod est directè intentum, & ex industria factum.

6. Religiosi itinerantes possunt confiteri, & absolui à quocunque sacerdote exposito, ubi sui ordinis sacerdotis copiam habere non possunt.

7. Papa, propterea quod nulli particulari est subditus ut proprio sacerdoti, sed est liber: potest absolui, ab eo cui se subijcit.

8. Episcopi & omnes Prælati exempti (nimirum

rum qui nullum regulariter superiorem agnoscunt in domo) habent facultatem à iure, eligendi sibi confessorem.

9. Venialia tantum peccata habens, à quolibet sacerdote audiri & absolui potest.

10. Itinerantes, ex concessione Eugenij quarti, ubicunque se inveniunt tempore Paschæ, censentur acquisiuisse incolatum, quò ad Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ.

11. Vagabundi qui nullibi habent domiciliũ, vel si alicubi habent ipsum, cum vxore & filiis; tamen sunt in continuo ferè motu: possunt confiteri & absolui per confessarios expositos, ubi se inveniunt.

12. Consuetudo præscripta habendi curam animarum, efficit, ut Cardinales & alij similem curam habentes, possint suam familiam absolueri, aut de eorum licentia, sui familiares, confiteri cui velint.

De scientia confessoris.

1. Scire debet confessor imprimis varietatem peccatorum: ubi & discrimen inter veniale & mortale comprehenditur, & diuersitas peccatorum mortalium: necnon vsurariorum, pariculosorum ac intricatorum contractuum, simoniarum, &c.

2. Quæ & quot sint peccata mentalia mortalia.

3. Circumstantias peccatorum, adhibendas tam actualibus quàm mentalibus mortalibus.

4. Quæ habeant annexam restitutionem: Et

quando quis excusetur à restitutione faciendâ.

5. Quæ peccata habeant reservationem.

6. Quæ excommunicationem. Vbi etiam scire debet, censuras, irregularitates, & alia impedimenta canonica.

7. In quibus casibus confessiones sint inuálidæ ac proinde iterandæ.

8. Quando deneganda est absolutio, aut saltem differenda. Vbi debet scire, quomodo cognoscendum sit confitentem esse in statu peccati mortalis.

9. Debet scire legem Dei, secundum quam iudicaturus est.

10. Peccata diuersorum statuum, de quibus interrogandi sunt poenitentes, ignari & imperiti.

11. Canones poenitentes : non quod tales poenitentias in foro interiori infligat, sed ut sciat ex eis taxare poenitentias iniungendas, habita ratione personarum, & aliarum circumstantiarum.

12. Habere debet scientiam, quæ medicatiua dicitur. Nam cum confessorius iudex sit ac medicus simul, debet scire inquirere ut iudex, & mederi ut medicus. Quæ hæcenus dicta sunt, ad scientiam inquisitionem pertinent.

Ad medicatiuam autem spectat scire emolliere cor impoenitentis, obdurati, & excoecati, desperatum erigere, pusillanimitatem confortare : aut remittere ad peritiorum confessorium. Et breuiter, in medijs necessarijs ad salutem, scire prouidere siue per seipsum, siue per alium. Vel saltem

sciat

sciat exonerare se, dicens : Fili, pro salute tua, qua nihil pretiosius est, quære alium confessorē, ego enim non possum mihi, conscientiaque mea, satisfacere, in hoc meo tecum negotio, propter eas quibus te irretitum cognosco.

Hanc scientiam medicatiuam confessor ut acquirere possit, debet libros spirituales quotidie versare, documenta Patrum, Sanctorum exempla in promptu habere, atque in studio meditationis ipse quoque assiduus esse. Multum iuuabunt opera Granatensis, Costeri, Dionysij Carthusiani, & aliorum.

OBSERVATIO.

1. Supradicta tenetur scire confessorius, siue Latinè, siue vulgariter, iuxta conditionem loci & personarum, ubi & quarum confessiones audit.

2. Tenetur autem sic scire, non quod teneat illa memoriter vel semper in promptu habeat, sed ut pro occasione audiendo confessiones, sciat saltem dubitare de reservatione, censura, restitutione, statu, &c. Et inde recurrere ad libros, vel ad peritiores viros pro consilio.

3. Confessorius qui absque tali sufficientia confessiones excipit, peccat mortaliter : & si in tali officio perseverat, est in statu damnationis : imò & Prælatus, qui hoc iubet & permittit : nec in hoc tenetur Prælato obedire subditus, si ad audiendas confessiones omnino non est idoneus.

4. Interdum (& ut Theologi dicunt per accidens) talem insufficientiam confessorij, supplere potest poenitentis scientia ; & conscientia, si talis videtur.

videlicet persona est, quæ absque huiusmodi laqueis, & intricatis casibus est: vel quæ sibi sufficiens est, & reputatur bonæ conscientiæ.

N O T A.

Hæc quæ recensuimus, serè omnia alibi explicata sunt: paucis exceptis, quæ etiam hic subiunguntur.

RESTITUTIO.

Hæc annexa est omni acquisitioni iniustæ, retentioni, & participationi rei alienæ, atq; illationi damni.

Excusantur autem multi à restitutione faciendâ, propter aliquas causas: quæ si durant perpetuò, semper excusant: si ad certum tempus: excusant à statim faciendâ restitutione.

1. Si nescitur dominus, ut in rebus inuentis, facta prius debita & morali diligentia inueniendi dominum, nempe affigendo schedulas in plateis, vel paræcia, aut aliter. Sed tunc nullo modo excusatur quis à restitutione, licet excusetur à faciendâ certæ personæ: obligatur enim ad faciendam restitutionem Christo, id est pauperibus. Si autem ipse quoque pauper fuerit, poterit sibi ipsi tanquam uni ex pauperibus relinquere: & ad cautelam de consilio docti confessoris, nec sit aliqua fraus.

2. Si inuenitur quidem dominus, sed difficilis est ad eum accessus, vel cum periculo vitæ & salutis, aut cum scandalo fieret: vel cum a-

misti-

missione famæ quæ est maioris ordinis bonum, & restitutio neque per confessorum, neque per alium internuntium absque his periculis fieri potest: tunc si hoc periculum temporale est, restitutio differenda est: si perpetuum, non omnino liberant ab obligatione: nam ad dandum pauperibus adstringit:

3. Si est impotens, videlicet in extrema necessitate constitutus, non habens aliud, quàm quod ad suam suorumque vitam est necessarium. Nisi creditor eadem necessitate premeretur, & dominum penes eum semper remaneret, & nunquam ad debitorem transferetur: Hæc impotentia si sæper durat, excusat perpetuò.

4. Si creditor condonat, siue sua sponte, siue ad petitionem debitoris. Nam licet obligato ad restitutionem quomodocunque petere à creditore remissionem, quæ erit valida, nuncupata virtualis restitutio.

5. Si obsequia sua exhibet solutione digna, non tamen soluta, restitutioni æqualia.

Confessiones inualide ac proinde iterandæ.

Aliquæ ex parte confessoris: aliquæ ex parte confitentis.

Ex parte Confessorii. Si non erat ordinatus sacerdos, aut non expositus ab Episcopo, aut non habens potestatem super reservatum casum, aut erat publicè excommunicatus: aut valde ignarus videlicet quòd nesciat discrimen, inter mortalia & venialia peccata, neque differentiam inter ma-

D4

iozem

iorem & minorem excommunicationem : neque peccata mortalia communia cum debitis circumstantiis. Aut nesciat iudicare inter absoluendum & non absoluendum. Aut pœnitentis peccata intricata non intelligat : aut nesciat proferre formam absolutionis : Aut sit surdus, vel non intelligat nec percipiat sermonem confitentis, propter malam eius narrationem, aut quancunque aliam causam. Et si circa dubios contractus, nesciat saltem dubitare.

Ex parte Confitentis. Si non habuit detestati-
onem, seu dolorem pro peccatis. Si non habuit
firmum propositum vitandi peccata. Si non ha-
buit voluntatem deferendi statum mortalem, ve
concubinatum, usuram, vindictas, inimicitias, e-
brietates ; propinationes cremati, tempore diui-
norum Officiorum in festo vel Dominica : & sus-
ceptiones ad bibendum cum ebrietate. Si non
habuit propositum fugiendi occasiones mortali-
um peccatorum. Si non habuit propositum restitu-
endi aliena. Si non integrè confessus fuit, sed
celauit aliquid ex timore, verecundia, vel ne-
gligenti discussione conscientie ante confessionem.
Si mendacium in confessione circa mortale pec-
catum commisit. Si numerum, & alias circum-
stantias peccatorum non expressit.

De absolutionis denegatione aut dilatione.

Sciendum inprimis est, sacerdotem committe-
re sacrilegium, si absoluat quem absolueri nō
debebat : quia inferi iniuriam Sacramento pœni-
tencie.

nitentia. Neganda itaque est absolutio aliquan-
do, quamuis hoc faciendum sit bonis modis, per-
suadendo pœnitenti, vt reuertatur ad cor, pericu-
la consideret, & resipiscat, &c. Quod si non ac-
quieuerit, malumque suum statum non deferue-
rit, etiamsi importunè satiget extorquere abso-
lutionem, vel præferat desperationem, absol-
uendus non est. Casus autem in quibus tenetur
confessor denegare, aut differre absolutionem,
sunt isti.

1. Si non diligenter examinauit conscientiam
nisi in hoc defectu peritus confessor supplere
possit.

2. Si dolorem pro peccatis non habet.

3. Si non habet propositum emendandi se.
Quamquam si desiderat ex corde vitare pecca-
tum, sed tamen conscius propriæ fragilitatis,
quam expertus est, credit se relapsurum : absol-
uendus est. 4. Si non habet propositum deferē-
di statum peccati mortalis, vt usuras, ebrieta-
tes, concubinas, &c. 5. Si in consuetudine ha-
bet ad quamlibet occasionem iurare, non consi-
derando an verum vel falsum sit, pro quo iurat.
6. Causidicus si paratus est suscipere causam,
non curando an iusta vel iniusta sit. 7. Si sitis-
facere, restituere, & soluere quæ debet, nolit.
8. Si iniurias illatas dimittere nolit, vel petere
condonationem iniuriæ ab eo quem offendit. 9.
Si odia, inimicitias & factiones foueat, perseue-
rareque intendat. 10. Si amicitias inhonestas
habeat.

habere & continuare. vel. 11. Si occasiones peccatorum mortalium fugere nolit. 12. Si officium damnabile deferere noluerit, vt meretricis, vsurarij, lenonis, lenæ: tabernatorum, quædam crimina laceri causa admitrentium, vt ebrietares, fornicationes. 13. Aleator, qui subtrahit familiæ de necessarijs vel iniuriam solet inferre proximis, aut pesterare, aut lites excitare. 14. Clericus officium non recitans. 15. Plura beneficia habens, etiam cum dispensatione, sine iusta causa: cum tutus in conscientia esse non possit. 16. Laicus si tenet beneficium Ecclesiasticum. 17. Clericus beneficiarius, si non suscipit ordines maiores infra annum à collatione beneficij. 18. Si animaduertit confessor ex ipso cursu confessionis, pœnitentem nolle integrè confiteri.

Canones Pœnitentiales.

1. Sacerdos qui fornicatur, pœnitentiam agat annis decem.
2. Sponsam alienam de præsentī accipiens, septem annis, & diebus. 40. in pane, & aqua ieiunet.
3. Monialis quæ fornicatur vel contrahit, similiter ille qui cum ea, annis 10. Clericus deponitur ab officio & beneficio.
4. Sacerdos celebrans & Sacramentum non sumens, vno anno: interimque à communione abstineat.
5. Sacerdos qui pannis altaris mortuum inuoluit, an-

uit, annis 10. mensibus 5. Diaconus verò tribus annis, mensibus sex.

6. Qui scienter contrahit, vel peccat cum duabus sororibus, vel commatribus: aut sorora, vel cum matre & filia, vel cum patre & filio, vel duobus fratribus, annis 8.

7. Sacrilegus polluens Chrisma, calicem, vel Sacra: annis 7. In singulis hebdomadis ieiunet. Et tribus mensibus abstinere à carne & vino.

8. Qui celat se cognouisse mulierem, quâ postea frater eius duxit in uxorem, annis 7.

9. Solemniter penitens recidivus, annis 10.

10. Contrahens cum adultera annis quinque.

11. Parentes dirimentes sponsalia filiorum, & filij si postquam consenserunt, postea rursus dissenserunt: communione priuantur annis 3.

12. Sacerdos qui interest clandestinis desponsationibus, per triennium ab officij sui & consequenter beneficij administratione amouetur.

13. Clericus aliter officians per contemptum, quàm in Ecclesia Metropolitana: mensibus sex, communione priuatur.

14. Qui dominum aut uxorem interfecit, nunquam matrimonium contrahat, & annis decem à carnibus & vino abstinere.

15. Matrem occidens, annis 10. pœniteat.

16. Clericus parricida, statim deponitur, & curi seculari traditur.

17. Qui simplex votum violat, annis 3.

18. Blasphemans publicè Deum vel Sanctos, annis 7.

19. In-

19. Incendens Ecclesiam, restituat: & pœniteat annis 15.
 20. Comburens domum vel arcam, annis 3.
 21. Sacerdos excommunicatus celebrans, annis 3. Singulis hebdomadis feria 2. 4. 6. ieiunet.
 22. Sacerdos degradatus si celebrat, vsque ad mortem priuatur Eucharistia, & est excommunicatus: habet tamen in morte viaticum.
 23. Episcopus dissimulans corrigere venditiones ministeriorum, mensibus duobus pœniteat. Sacerdos vero hoc agens, annis 4. Diaconus 3. annis. Inferiores excommunicentur.
 24. Iniuste excommunicans, interdictus ab Ecclesia ingressu per mensem.
 25. Sacerdos qui fornicatus est cum filia spiritali vel cum sua pœnitente, 12. annis: & ad mortem seruiat in monasterio. Si Episcopus annis 15. Et mulier ad monasterium intrudatur vsque ad mortem.
 26. Scienter rebaptizatus, si hoc per hæresim admisit, annis 7. & in Quadragesimis ieiunet in pane & aqua. Si fecit pro munditia, annis tribus.
 27. Si Episcopus, presbyter, diaconus, sponte sunt rebaptizati, vsque ad mortem pœniteant. Alij verò clerici & moniales volentes rebaptizati, annis decem.
 28. Si coactus falsum testimonium dixit, nec mors secuta est, annis 2. si sponte, annis 5.
 29. Adulterio fornicans, annis 7.

30. Iniuste aliquem accusans ad mortem, 40. diebus in pane & aqua continenter ieiunabit, & annis 7. pœnitentiam agat non in pane & aqua tantum, sed arbitrio sacerdotis. Si verò ob eam accusationem membrum quis perdidit, accusator ieiunabit tribus Quadragesimis in pane & aqua: prima est ante Natalem. 2. ante Pascha. 3. ante S. Ioan: Baptistam, quas instituit S. Petrus.
 31. Patronus qui res Ecclesiæ abstulit, per annum excommunicatur.
 32. Iurans ad pacem non redire: anno vno.
 33. Qui filiam suam spiritualement, vel sororem spiritualement ducit in matrimonium, vel qui consentit: apertis septem.
 34. Si gutta sanguinis in tetram cadit, diebus 40. Si super altare & ad vnum pannum tranfit, diebus 2. Si vsque ad duos, diebus 4. Si ad tres 9. quod si ad quatuor. 20.
 35. Si incaute dimiserit Eucharistiam, quantum nihil nefandi acciderit, tribus diebus à summu-neris administratione amouetur.
 36. Episcopus homicida: annis 15. & deponatur ac peregrinetur perpetuo: presbyter annis 12. diaconus 10. & tribus mensibus in pane & aqua.
 37. Occidens Clericum, Monachum, Diaconum, Subdiaconum, perpetuo in monasterio recludatur, & publicam pœnitentiam agat annis octo.
 38. Peccans contra naturam, & incestum committens;

mittens, plusquam annis 7. & deponitur clericus, laicus excommunicatur.

39. Qui matrimonium contraxit contra interdictum Ecclesie, per mensem poeniteat.

40. Qui per ebrietatem Eucharistiam euomit: laicus diebus 40. si infirmus diebus. 7. Clericus 40. si Episcopus 60. diebus poeniteant.

41. Qui scienter periturat, si liber est, 40. diebus & annis sequentibus 7. si seruus, per Quadragesimas tres, & legitimas ferias poeniteat. Qui ad hoc alium compellit, 40. diebus in pane & aqua ieiunet, & annis septem poeniteat.

42. Periturus in manu Episcopi aut in Cruce consecrata, annis 3. in cruce non consecrata, vno anno. Si coactus vel ignorans, tribus Quadragesimis.

43. Mensuras adulterans, 30. diebus in pane & aqua ieiunet.

44. Ignoranter dans communionem Hæretico, vel ab eo accipiens: per vnum annum. Si scienter, annis 5. si nesciens permittit eum in Ecclesia celebrare, diebus 40. Si reuerentia causa, vno anno. Si ad euertendam fidem, annis 10.

45. Qui rapuerit vel furatus fuerit, quadruplum reddat, Ecclesie duplum, & annis 7. poeniteat in pane & aqua.

46. Clericus fur, annis 7. laicus 5. Si autem vilis res est, panis & aqua poenitentia detur.

47. Qui inicit manum in Presbyterum, vel Episco-

Episcopum, vel Ecclesiam vastat, vel impugnat: in Monasterio reclusus perpetuo poeniteat.

NOTA.

Vbi poenitentia imponitur absque specificatione ieiunij panis & aquæ, ibi intelliguntur orationes, eleemosynæ, flagellationes, & ieiunia.

Ingressus vero religionis, æquualet omni poenitentia.

De Prudentia.

1. Confessor prudentiam in multis debet habere: & primo in hoc, quod permittat poenitentem modo suo quamuis crasso narrare peccata, vt vel hinc intelligat, quibus peccatis sit inuolutus, & quibus pro salute sua indigeat.

2. In hoc quod animet poenitentem ad integrè confitendum semoto omni pudore.

3. Quod consideret, an qui confitetur habeat dolorem & firmum propositum emendandi se: deferendi statum, & occasiones periculosas: & an teneatur ad restitutionem: habeat casum reueratum, censuram.

4. In hoc, quod inducat prudenter media, applicando ea poenitenti ad concipiendum dolorem, propositum non peccandi: hic enim est finis totus huius negotij, vt auferatur iniquitas.

5. Prudenter consideret & obseruet, quomodo antea confiteri sit solitus, & an subsit aliqua causa reiterandi confessionem: & an dignus sit absolutione.

6. Non debet autem interrogare omnia, quæ pœnitens poterat admisisse; sed consueta tantum peccata, quæ homines sui status committere solent.

7. Inquirendo peccata carnalia non sit molestus nimis exactè quærens numerum æstimatum: satis enim erit numerum explicare iuxta doctrinam superius datam; nec nimium in carnalibus, ad particulares circumstantias descendat, singulas minutatim quasi interrogans: ne sibi aut pœnitenti sit scandalosus atque in tentationem se & illum præcipiter.

8. Si viderit pœnitentem complicem ex proprio nomine prodere velle, cum prudenter præoccupet & præpediat.

9. Sit quoque in usu vocabulorum prudens, necesse est: ut non nomen quæ turpe est audire.

10. Signa admirationis, timoris, abominationis, expuendo, vel se cruce muniendo &c. nulla ostendat: quantumcunque graui & turpia peccata audiat: quin potius quasi nihil audiret dulmulet, vsq; ad finem confessionis.

11. Pœnitentiam imponat magis pœnitenti, quàm peccatis commensuratam.

12. Varietati pœnitentium se accommodet: alium arguat, alium consoletur, alium modestè laudet: aliquando satius est tacere, quàm incautè loqui, pœnitentem ad impatientiam prouocando.

Obfer-

Obferuet quod Nauarrus docuit, pœnitenti docto, diligenti, sapienter confitenti, & celebranti, de emendatione sollicito, aut nihil dicat, aut solum ut faciat quæ nouit facienda.

13. Ad votum & iuramentum non inducat: nisi cum ius id præcipit, ut in excommunicato notorio absoluendo, incendiario, mutilatore, manifesto raptore, Ecclesiæ violatore, usurario publico, & publicè iniuriam irrogante personis Ecclesiasticis.

14. Vbi videt pœnitentem aliquid bona fide agere, &c. v. g. ignoranter cum consanguinea in gradu 4. contraxisse, & sic manere bona fide, scilicet nesciens esse gradum prohibitum, aut nesciens prohibitionem: scrupulum non ingerat, præsertim si nullum remedium adhiberi posset.

15. Vbi sunt contrariæ opiniones Doctorum, debet confessor contra suam opinionem pœnitentem oppositum tenentem absolvere: nisi confessorius habeat euidenter textum, & rationem claram, pœnitens autem dubiam.

In his autem omnibus meminerit illorum versuum.

Confessor dulcis, affabilis, atque suavis.

Prudens, discretus, mitis, pius, atq; benignus.

De Bonitate.

Delideratur bonitas in Confessore quò ad duo. Primo, Ne sit irretitus Censuris: hac enim ratione haberet impedimentum potestatis.

E 2

Secun-

Secundo. Ut sit sine peccato mortali. Nam si illius conscius est, non sufficit ei attritionem tantum habere, sed requiritur contritio, alias crimē sacrilegij committeret: quoniam indigne tractaret Sacramentum, & quaneum in se est pollueret ipsum.

Et hoc commune est omnium Sacramento. rum ministro, imò requiritur in quolibet alio ministro Ecclesiæ officium suum exercente, vel sacra in ministerio suo tangente.

De Sigillo seu secreto Confessionis.

1. Hoc sigillo confessionis celanda sunt peccata in confessione audita, tam mortalia quàm venialia, tam ipsa, quàm circumstantiæ, nec tantum peccata pœnitentis, verumetiam alterius, quem pœnitens imprudenter prodiderit, & hoc siue impendatur absolutio, siue denegetur.

Nec tantum peccata in confessione audita, sed etiam totum illud quod est via ad confessionem; ut puta: Si quis inuenerit schedulam in qua sunt conscripta peccata propter confessionem exactius faciendam.

Insuper tutissimum est de omnibus auditis in confessione ne mutire quidem, siue peccata sint sine non. Nam talis assuefactio periculosa est: & præterea, à simplicibus censetur, esse reuelatio confessionis. Vnde perperam facerent confessores, si de rebus auditis, tam peccatis quàm alijs, de visis, aut factis in confessione, absq; necessitate, & potius ex leuitate conferrent, & loquerentur.

Simili-

Similiter Concionatores in præsentia pœnitentium, debent abstinere à reprehensione illorū vitiolorum, quæ in confessione audierunt, ne Sacramentum pœnitentiæ alicui, horroni sit & abominationi.

2. Tam arctè tenetur confessor secretum confessionis tenere, ut penitus nulla sit occasio manifestandi pœnitentis confessionem. Neque propter superioris præceptum, etiam sub pœna excommunicationis: neque ob immania tormenta, neque ob grauissima damna, neque propter vitandum atrocissimam mortem, neque propter conseruandum vitam propriam, Principis, Regis, Papæ, neque propter liberationem innocentis iam iam perdendi. Insuper neque propter conseruationem totius mundi, neque propter salutē omnium hominum: vnde si optio daretur, aut confessionem reuelandam, aut totum mundum destruendum, totam Ecclesiam in magnum discrimen redigendam, omnes homines damnandos: tam recte custodiri debet secretum confessionis, ut potius eligenda sit totius mundi ruina, omnium hominum damnatio æterna, maximum Ecclesiæ periculum, &c. quàm confessionis reuelatio, verbo, nutu, aut quocunque alio modo, quo possit deueniri in cognitionem confessionis.

Imò potest iurare se omnino nihil scire, quia nescit ut homo: dummodo non apponat se nihil scire in confessione: licet & hoc non esset illicitū, si retineatur in animo: ut tibi dicam.

E;

OBSER-

OBSERVATIO PRIMA.

Dicere: Petrus est mihi confessus peccata sua. Ego Petri audiui confessionem, & ego absolui eum: non est frangere sigillum confessionis. Imò dicere, iste confessus est peccata venialia, non addendo aliquid in particulari, non est infringere sigillum confessionis.

Secunda.

Dicere: Petrus confessus est peccata mortalia, est frangere sigillum confessionis. Similiter dicere: Petrus confessus est mendacium iocosum. Nam licet possit peccata venialia in communi, absque periculo frangendi sigillum, dicere: non tamen in particulari peccatum veniale prodere. Manifestatio autem peccatorum mortalium, etiam in communi, concernit fractionem sigilli.

Tertia.

Dicere: Iste confessus est mihi peccata sua, sed ego eum non absolui; est reuelatio confessionis vt plurimum. Vnde cauti confessorij esse debent dum interrogantur, an iste sit absolutus: neque enim aliter respondere possunt, quam sic: ego functus sum officio meo.

Quarta.

Confessor qui surgit à confessione, propter consilium capiendum ab aliquo peritiori, qui præsens est, & postea reuertitur ad penitentem: reuelat confessionem.

Quinta.

Impru-

Imprudenter facient, qui volentes secretum suum committere alicui, obligant illum ad seruandum sub sigillo confessionis, præmissio signo crucis, vel iuramento, tale namque secretum nunquam potest æquari sigillo confessionis, sed semper remanebit secretum naturale: imò per tales ceremonias iniuria irrogatur Sacramento, vt Paludanus asserit.

De Fortitudine.

Necessaria est fortitudo confessori, propter multas superandas difficultates, quæ occurrere solent in confessionibus.

Et primò, propter tentationem ignauia, & horroris huius negotij, retrahentis confessorem ab auditione confessionis, & pigrum efficientis. Remedium autem erit pro tali ignauia, considerare huius officij dignitatem, quæ est iustificare impium, aperire cælum, debellare infernum, profligare diabolum, &c. & meriti præmium.

Secundò. Propter superandam difficultatem casuum intricatorum, in confessione occurrentium. Cuius remedium est, incessanter ac toto conatu discere, peritioresque consulere. Iuristarum verò tricas & volucra permittat & iubeat resolvere per eosdem; quorum sit considerare diligenter, si aliquid contra iustitiam & iuris ordinem, ac dispositionem admiserunt: quibus credere potest confessor, si bona conscientia præditi erunt; & nulla iniquitatis suspicio apparebit.

Tertio. Ad superandam tentationem prouen-

nientem ex pœnitentibus magnæ conditionis, vel benefactoribus. Sed & hic vel maxime fortitudo seu audacia necessaria est. Ad quam comparandam proderit considerare hoc negotium diuinum esse, in quo personæ ratio non est habenda, cum Deus acceptor personarum non sit, maxime cum talis respectus damnabilis sit, cedenque in damnationem pœnitentis. Vnde præstat pœnitenti pro salute animæ ipsius sincerè veritatem aperire, quàm fraudulentè & pericolosè celare.

Nihilominus urbanè sunt tractandæ personæ in confessionibus, & honoratè loquendum est cū ipsis, nec mutandi modi loquendi qui extra confessionem sunt in vſu: licet parcius ac modestius magni tituli sint proferendi in confessione, ne confessor adulationem præferre videatur.

Quartò. Propter superandas tentationes, quæ oriri possent ex malitia & ob cœcatione intructuosè pœnitentium, animum ab hoc negotio confessoribus auferentium. Accidere enim posset aliquando confessorum, aut ex confessione alterius (quod regulariter fieri non deberet) aut extra confessionem, scire peccatum pœnitentis, pœnitentem verò negare illud peccatum. Et quidem prudentis est, nunquam quærere aut deliderare tales pœnitentes (sicut neque alios) quin potius quantum fieri potest, si nulla omnino speratur emendatio, & sine scandalo fieri potest: subterfugere tales pœnitentes. At si aliter fieri non potest, (nam fortasse ingerit seipsum pœnitens, aut

confes-

confessor sperat profectum se facturum) & in progressu confessionis negat peccatum, debet ei in memoriam reuocare aliquot peccata, inter quæ enumerabit illud quoque peccatum sibi notum: dummodo in principio enumerandorum peccatorum illud non exprimat; quod si adhuc negaret pœnitens, non debet confessor repetere illud peccatum, (nisi fortè pœnitens sit simplex, & parvæ conditionis atque ingenij) sed admonet eum ad integritatem confessionis in communis quod si neque tunc fateretur peccatum; confessarius eum absoluat, cum non aliter iudicare possit in confessione, quàm ex allegatis & probatis per pœnitentem, cui & pro se & contra se dicendum est.

SEXTA PARS.

Documenta Confessorum.

Horum autem, quædam sunt ante confessionem, quædam in confessione, quædam post confessionem.

Ante Confessionem tria.

Primum est: Recurrere ad Deum per orationem, ne peccata audienda sint eidem confessori laqueus. Per versiculum *Cor mundum crea in me Deus.*

Deinde ut pœnitentes lucrifaciat, seu vtiliter audiat, per orationem: *Actioes nostras, &c.*

His orationem ante confessionem exceptionem,

nem, quæ in Cæremoniali Romano habetur, si vacabit, recitare potest.

*Adiutorium nostrum. &c. Domine exaudi, &c.
Oremus.*

Domine Deus omnipotens, propitius esto mihi peccatori, ut dignè possim tibi gratias agere: qui me indignum propter tuam misericordiam, ministrum seculi officij sacerdotalis: & me exiguum humilemque sacerdotem, mediatorem constituisti ad orandum & intercedendum ad Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, pro peccatoribus ad pœnitentiam reuertentibus. Ideoque dominator Domine, qui omnes homines vis saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: qui non vis mortem peccatorum, sed ut cœuantur & viuant, suscipe orationem meam, quam fundo ante conspectum clementiæ tuæ pro peccatis meis, & pro famulis & famulabus tuis, qui ad pœnitentiam venerunt: ut des illis spiritum compunctionis, ut resipiscant, à Diaboli laqueis quibus astricti tenentur: & ad te per condignam satisfactionem reuertantur. Per eundem Christum, &c.

Secundum. Excipere pœnitentem, grauiter. quidem, sed cum affabilitate & charitate, instar Christi Magdalenam susipientis.

Tertium. Recolligere & præmunire se sortitidine, ut scilicet audeat dicere, & facere, ea quæ dicenda & facienda sunt, pro salute pœnitentis, nulla ratione personæ habita.

In ip-

In ipsa Confessione 9.

Primò. Ea quæ de eius prudentia dicta sunt, præ oculis habere & obseruare; prius permitendo pœnitentem, omnia quæ dicturus est, suo modo dicere.

Secundò. Debet docere, quàm reuerenter accedendum sit, quomodo inchoanda confessio, quomodo crux corpori imprimenda, genu flectendum, caput inclinandum, manus coniungenda, &c.

Confessio generalis breuis præmittenda, nimirum. *Confiteor Deo, & B. Mariæ Virgini &c. & tibi pater, quia peccavi cognitione, locutione, opere, & omissione: mea culpa, precor te ut audias me.*

Tertiò. Præambula septem præmittenda, si & quatenus necesse est, videlicet.

1. Si est subditus, seu ex qua Paræcia, Diœcesi.
2. Si censuris non irretitus.
3. Si pœnitentiam impleuit.
4. Si aliquid in præcedenti confessione prætermisit.
5. Si conscientiam diligenter examinauit.
6. Cuius status sit.
7. Quàm pridem confessus est.

Quartò. Animare debet pœnitentem ut semper omni pudore, integrè confiteatur.

Quintò. Interrogare, an aliquando celauerit peccatum mortale propter verecundiam, aut timorem, aut negligentem discussionem conscientiæ. Nam si sic: tenetur illud peccatum manifestare.

Star

stare, & omnes confessiones precedentes, ut potè inualidas, repetere: & explicare quoties in hoc statu, quò peccatum celabar, confessus est, & quoties communicauit.

Sextò, Examinare & interrogare tum de peccatis mentalibus, tum actualibus frequentius occurrentibus, & ad statum pœnitentis magis pertinentibus, per ordinem 12. articulorum; si & quatenus videt pœnitentem indigere.

Communissimum autem examen breuissimum, & sepe sufficientissimum, præsertim quò ad simplices, est.

1. Ut primò examinentur, quò ad libros hæreticorum retentos aut lectos.

2. Quò ad veneficia, vel sortilegia. Quæ peccata reservata sunt tam exercentium ipsa, quam recurrentium.

3. Quò ad contemptum aliorum, quod ad superbiam spectat.

4. Quò ad avariciam. Vbi de usura interrogandum est, à qua non sunt absolviendi, nisi desinant ipsam exercere, & restitutionem faciant. Similiter & de pecunijs super aliqua bona, modo obligatorio, datis: quando scilicet summa capitalis integra debetur, & tamen rei oppignorata fructus percipiuntur, vel domus gratis possidetur, aut inhabitatur. Hoc enim facere non licet etiam in gratiam orphanorum, pupillorum, viduarum, pauperum, captiuorum. Item de venditi-

one mercatorum cariori precio ob expectatam solutionem.

5. Interrogandi sunt de peccatis mentalibus: & quoties circa talem statum, & quoties circa alium. Similiter circa varias species luxuriæ: & circa oscula, tactus, & amplexus, non omitendo numerum, & qualitatem personarum cum quibus.

6. Quò ad inuidiam, & quoties. Semper addendo numerum in peccatis mortalibus.

7. Quò ad ebrietates cum priuatione iudicii, & quoties. Nec erit absolviendus, nisi proponat firmiter abstinere.

8. Quò ad odia, optando videlicet malum notabile.

9. Quò ad maledictiones, seu imprecationes ex animo factas, seu deliberatò impleri desideratas.

10. Quò ad appetitum vindictæ, & quoties.

11. Quò ad percussiones.

12. Quò ad detractiones notabiliter famam ledentes, siue narratas, siue auditas, absque displicentia exterius demonstrata.

13. Quò ad calumnias: an videlicet alicui falsò crimen obiectum.

14. Quò ad rixas, cum accessione conuictorum, diffamationum, proximum ledentium notabiliter.

15. Quò ad ieiunia.

16. Quò ad Missas neglectas: die Dominico & festo.

17. Quò

17. Quò ad Decimas, solui debitas, & cōsuetas. Qui enim in Decimarum solutione negligens inueniretur, non esset absoluendus, sed ad proprium Parochum remittendus, nisi restitutionem promitteret.

18. Quo ad furta, aut emptionem rerum furto ablatarum.

19. Quo ad milites, aliena rapientes. Hi nō sunt absoluendi, donec restituant.

20. Quo ad procuratores & iudices. Si aliquid contra æquitatem fecerint, partem inquam defecerint, vel dolosis apicibus iuris, aliquid extorserint. Tutius autem est sacerdoti simplici tales iuristas ad alios confessarios remittere: mille enim labyrinthis sunt pleni.

21. Quoad sacerdotes non residentes, vel plura beneficia habentes: qui antequam deferant plura beneficia, non sunt absoluendi. Similiter, si nesciant exercere Sacramenta Pœnitentiæ, seu Cōfessionis: nec libros in casibus conscientiarum habent, aut non discant: qui similiter non sunt absoluendi antequam resignent: aut discere efficaciter proponant. Interim autem ab audiendis cōfessionibus desistant, & aptos confessarios suis subditis provideant. Similiter si Vicarios indignos retineant, quos omnino ablegare tenentur, & dignos querere.

Septimò. Omnium peccatorum, etiam mentalium, circumstantias querere. Cum autem plures circumstantiarum sint, frequentiores tamen sunt quatuor.

quatuor, videlicet: Quid, quis, cum quo, & quoties, Explicandum itaque erit peccatum in particulari, & cuius status sit qui peccat, & cuius status cum quo peccat, & quoties singula peccata admissa sunt.

Octavò. Adiuuare debet pœnitentem, ad habendum dolorem de peccatis præteritis, ad concipiendum firmum propositum non peccandi, & exequendum ex statu periculoso, ad confidendum de misericordia Dei. Vnde habendæ erunt in promptu aliquæ piæ exhortationes, exempla Sincætorum, authoritates sacræ scripturæ, & cautela pro vitandis peccatis.

Nonò. Simples de Oratione Dominica, Salutatione B. V. Articulis fidei interrogandi sunt.

Post Confessionem peccatorum, quinque sunt faciendæ.

Primò. Admonitio de restitutione, famæ, bonorum quamprimum faciendæ, quatenus necessarium erit.

Secundò. Præceptum, vt in posterum fugiat peccata, simulque peccatorum occasiones: scilicet personas, cum quibus periculose conuersatus est: loca, quæ periculose frequentabat.

Tertio. Satisfactio imponenda, quæ vulgò dicitur salutaris Pœnitentia.

Quartò. Absolutio impendenda est, si pœnitens absolutione est dignus.

Vltimò. Oratio dicenda, si & quatenus vacabit

bit placebitque, ex Cæremoniali Romano:

Versic. Domine exaudi orationem meā, &c.

DEVS misericors, Deus clemens, Deus indulgentiæ. Deus pietatis & pacis, qui pro amore hominum, manus extendisti, qui Chananam & Publicanum vocasti ad poenitentiam: contemtere dignare famulum tuum, qui ante tuum sacrum altare, suum confiteatur reatum, & humiliet se recognoscat te summum bonum offendisse, ut facinorum suorum à te veniam petat ac impetret: & præsta ei, misericors Deus, poenitendi spatium, dignos fructus poenitentiae, & finem poenitentiarum fructuosum. Per Christum, &c.

Oremus:

DEUS, sub cuius oculis omne cor trespicit, & conscientiae cunctae pauescunt: propitiare famuli tui gemitibus, & cunctorum eius peccatorum & malorum medero languoribus: ut sicut nemo liber est à culpa, ita nemo sit alienus à venia. Per Christum Dominum, &c.

SEPTIMA PARS.

Documenta confiteri volentium.

Istorum autem quædam sunt obseruanda ante confessionem, quædam in confessione, quædam post confessionem.

Ante

Ante confessionem quatuor.

Primo. Humiliter petat Dei auxilium, quo præsentē rite confiteri possit, peccata meminisse & detestari.

Secundo. Aliquot diebus vel horis (pro varietate poenitentium) ante confessionem diligenter examinet suam conscientiam, ut sic plenam faciat de peccatis suis coram Deo rationem, in confessione. Nam si negotiatores pro temporali lucro toties supputant, quanto studiosius pro salute animæ hoc faciendum est?

Dices: meminisse nequeo omnia peccata. Accipe Receptam pro memoria, ex octo considerationibus compositam. Nimirum 1. Recogita peccata penes confessionem præteritam, an videbunt in præcedenti confessione prætermiseris aliquid ex oblivione: verecundia, negligentia. 2. Penes tempus, quid tibi inter festum Paschatis, & Pentecostes, inter Pentecostes & Assumptionis B. Virginis, Omnium Sanctorum, & Natiuitatis acciderit. 3. Penes conditionem tuam, vitæ statum, occupationes, & negotia tui status, an ibi quoque commiseris aliquid. 4. Penes locum, statuens tibi ante oculos omnia loca, in quibus fueris, quidque ubique feceris. 5. Penes personas cum quibus versatus es, ut inde memineris, quid cum singulis gesseris. 6. Penes inclinationem & fragilitatem tuam, quibus peccatis te sentis magis obnoxium, luxuriæ, ebrietati, calumniæ, superbix. 7. Penes ordinem, scilicet ordinare.

F

pro-

procedendo, in recogitandis peccatis: de quo in sequenti parte. 8. Facilis est peccatorum recogitatio, si adsit crebra confessio.

Obseruandum tamen est, quòd in recogitatione peccatorum, homo non debet nimis anxie, scrupulosè, cum tristitia eruerè, sed cum humilitate, spiritus libertate, magna confidentia. Nam quintumcunque peccata graui sint, Christus tamen qui pro peccatis mortuus est, medius stat, conuersionem peccatoris expectans, & veniam parans. Sed nec multum immorari debet, præsertim in cogitatione peccatorum carnalium, iræ, & odij, ne tentatio noua exoriat. *1296. 1-244*

Tertio. Proponat sibi in animo, omnia peccata velle pro viribus integre confiteri, & à confessore interrogatus veraciter respondere, sciens finem confessionis Christianæ non exitum, nec aliquam pœnam esse, sed peccatorum veniam, Dei amicitiam, & gratiam.

Quarto. Eligat sibi confessorem eruditum, ac peritum, qui sciat conscientie sue nodos resolvere, plagas curare, ad Dei amicitiam reducere, regulam viuendi tradere. Nam & pro sanando corpore nullus est qui non optimum medicum, vel chyrurgum, & cui fidat habere velit, licet ex longinquo & magnis cum expensis sit accersendus. Imperitus confessor inducit pœnitentem in desperationem; idoneus autem consolatur illum, per media quæ scit adhibere.

In ipsa confessione decem sunt facienda.

Primò.

Primò. Meditandum, quamprimum veneris ad confessorem, humiliter genua flexeris, caput rei ad instar inclinaueris, scias te esse ante iudicem cœlestem non terrenum, misericordem non crudelem, qui tantò ocius condonabit peccata, quantò melius confiteberis.

Secundò. Ne hoc propositum impediatur, statim munias te signo sanctæ Crucis (ubi simplicium confessarij attendere debent, vtrum sciant, sanctæ Crucis signum in corpore effingere) & benedictionem si velis à Confessario peras, quod iam nunc à quibusdam obseruatur.

Tertio. Dicat Confessionem generalem breuè: scilicet, *Confiteor*, vt supra fol: 104.

Quarto. Rem vtilem feceris, si te de negligentia præparationis, & de tepido dolore pro peccatis, accusaueris.

Quintò. In recitatione peccatorum, caueat ne complicem peccati nominet, neue confessor in cognitionem tertie personæ veniat. Lasciuia autem, honestis verbis explicet, nec nimis prolixè, sed quantum satis est.

Sextò. Circumstantiarum meminerit.

Septimò. Conditiones confessionis obseruet.

Octauò. In fine se accuset de omnibus alijs peccatis: quæ non recordatur, quæ paratus est confiteri: & petat veniam ac remissionem omnium peccatorum, à Domino Iesu Christo: à Confessario verò salutarem pœnitentiam, & absolutionem.

F a

Nond

Nond. Attentè audiat consilia quæ dantur & Confessore.

Decimò. Humiliter acceptet pœnitentiam.

Post Confessionem tris.

Primò. Gratiâ agat Deo pro beneficio remissionis peccatorum;

Secundò. Fugiat omnes occasiones, quæ ei erant causæ Deum offendendi;

Tertio. Impleat quidquid mandauerit Confessarius, siue satisfactionem, siue restitutionem, bonorum, famæ, &c.

OCTAVA PARS.

Quæ speculum confitentium, & interrogatorium Confessariorum dici potest.

OBSERVATIO.

Quoniam confessorius, sub peccato mortali, tenetur interrogare pœnitentem, ubi videtur eius confessionem insufficientem ac deficientem, siue propter ignorantiam, siue propter merum, & verecundiam: ideo, ut commodius possit meminisse ea de quibus interrogare debet, omnium quæ in hoc sancto negotio necessaria sunt reducuntur ad 12. articulos. Hic autem occasione enumerabuntur hic peccata mortalia frequentiora, & communiora.

ARTI-

ARTICULI XII.

1. De præambulis.
2. De peccatis contra virtutes Theologicas.
3. Contra Decalogum.
4. Contra præcepta Ecclesiæ.
5. De septem peccatis capitalibus.
6. De peccatis per quinque sensus corporis.
7. De peccatis in Spiritum sanctum.
8. De peccatis in cælum clamantibus.
9. De peccatis contra opera misericordiæ.
10. De peccatis contra Sacramenta Ecclesiæ.
11. De peccatis alienis.
12. De peccatis diuersorum statuum.

In prima Articulo.

Præambula confessionis, de quibus paræ sex-
ta dictum est.

In secundo Articulo frequentius occurrunt octo.

Si fuerit infidelis, hæreticus, in fide dubius, quoties, vel quanto tempore.

Si aliquo signo exteriori demonstrauit se scire, vere hæreticus in eorum errore, siue id fecerit in gratiam alicuius, siue propter aliquam suam utilitatem, &c.

Si libros hæreticorum legerit, retinuerit.

Si se esse Catholicum negauerit, vel occulauerit.

Si mysteria fidei Christianæ principalia, quorum festa (ad minus) celebrantur, nesciat.

F 3

Si de-

Si desperat vel non sperat consequi futuram beatitudinem, aut media ad eam, quæ sunt, peccatorum remissio, vitæ emendatio, gratia Dei, &c.

Si proximo in gravi necessitate non subuenit.

Si deliberatè vult perpetuo in hoc seculo viuere, propter huius mundi commoditates, voluptates, honores, &c.

In tertio Articulo, contra Decalogum.

Primum praeceptum.

1. De incantationibus, veneficijs, diuinationibus, alijsque superstitionibus.

Caue desiderium primi verbi occurrentis ad apertionem libri: quod superstitio est.

2. Si seipsum damoni aliquando, deuouit vel obruit.

3. Si ad magos vel veneficas confugit, aut misit, pro consilio vel auxilio capiendo.

Secundum Praeceptum.

De periurijs, vel promptitudine iurandi sine consideratione veri vel falsi. Nam iuramenta vana, dummodo sint vera, non sunt mortalia.

De implemento iustorum iuramentorum.

De votis non impletis. Ad votum autem nõ sufficit propositum bonum, sed requiritur deliberatus animus obligandi se ad illud, & promissio quæ fiat Deo vel sanctis vt hominibus dedicatis,

etiam

etiam sola cogitatione, de aliquo bono non impediuo maioris boni.

De blasphemia. Quæ licet rariùs in Polonia accidat: interdum tamen ab afflictis effertur: dum dicunt. Deum iniustum, vel sui oblitum, ignorare nostra, &c.

Huc reducuntur lasciuæ cantilenæ in Ecclesia: applicatio S. scripturæ, & rituum Ecclesiæ ad profana, cum notabili irreuerentia Dei.

Tertium Praeceptum.

1. An laborauerit die festo.

2. An induxerit alios ad laborandum vel sollicitauerit, vel permiserit.

Quartum Praeceptum.

Corde. Si molitus est aliquid contra parentes.

Odium contra eos habendo, mortem operando.

Ore. Duriùs & iniuriôsè eos alloquendo, eß notabili eorum amaritudine.

Opere. Minando, verberando, &c.

Quintum Praeceptum.

Corde. An odium contra aliquem habuerit. Est autem odium, velle proximo aliquod malum notabile, cui proximum est.

An propter tale odium, proximo debitum subtraxerit.

Si de malo alterius lætatus sit.

Si mortem alteri vel sibi appetierit.

Si ini-

Si inimicitias vel factiones fouit vel fouet.

Ore. Si verbis iniurijs proximum, cum eo rixando, notabiliter laeserit.

Opere. Si cum percusserit, mutilauerit, occiderit, ubi satisfacere tenetur, eidem, vel hereditibus, si hac occasione aliquod damnum alicui illatum est.

De suffocatione puerorum, abortu, & causa eius.

Sextum praeceptum de adulterio consummato.

Si adulterium commisit.

Ubi, prole secuta, curare debet, ne proles illegitima, particeps sit hereditatis.

Septimum praeceptum de furto.

An furto aliquid abstulerit.

Si rem furto ablata aut iniquè acquisitam, emit, retinuit: tenetur enim restituere domino vero, etiam non restituta sibi pecunia.

An aliquid rapuerit in via vel Ecclesia.

Si damnum alicui intulit.

Damnum proximi non impediuit, cum possit & debeat ex officio.

Si aliquem ab affectione boni, ad quod aliquod ius habebat etiam imperfectum, ut per promissionem, electionem, &c. impediuit.

Si iusta vectigalia vel tributa non soluit, defraudauit, siue cum praetextu alicuius privilegij vel privilegiati, siue quocunque alio modo.

Si indignum ad officium promouit, unde conse-

consecutum est damnum in temporalibus vel spiritualibus.

Si legata pia retinuit & non quam ciuissimè reddidit, vel ne redderentur impediuit.

Octauum praeceptum de falso testimonio.

Cogitatione. Si iudicium temerarium, leui ex causa, de aliquo fecerit. Idem de suspicioso.

Locutione. Si falsum testimonium siue in iudicio, siue extra, contra proximum dixit, cum graui damno vel infamia.

Si inordinate quempiam accusauit, in graue eius prauiudicium.

Si calumniam aduersus aliquem dixerit. Est autem calumnia, falsa de proximo fingere & dicere quae laedant famam eius.

Si contumeliam dixit, quae est exprobratio similiter falsorum criminum, praesente eo contra quem est.

Si diffamauit vel detraxit alicui, siue ex malitia, siue ex multiloquio, siue sit delictum occultum, siue manifestum: dummodo laedatur fama notabiliter, quantumcunque verum sit, quod dicitur.

Si defectus naturae, vel morales derisit, cum ignominia alterius.

Si alicuius opus, malo aliquo sine factum esse, dixit.

Si secretum reuelauit, quod celare multum referebat.

Si literas alicuius cum periculo, vel prauo iudicio alterius, resignauit.

Auditione. Si libenter audiuit supra dicta mala contra proximum.

Omissionem. Si noluit testimonium verum proferre, cum posset & deberet, vel dolose veritatem celauit, vel non defendit aliquem, sciens non esse verum quod dicitur, siue in iudicio, siue extra.

Nonum Praeceptum.

Non desiderabis uxorem.

Si adulterium desiderauit.

Si aliquem vel aliquam ad id induxit.

Decimum praeceptum.

Si inordinatè contra iusticiam aliquid notabile eorum quæ in Septimo Præcepto continentur, & in peccato auaritiæ recensentur, concupiuit.

In quarto Articulo, de peccatis contra præcepta Ecclesiæ.

Primum. Si ieiunia vigiliarum, Quatuor temporum, Quadragesimæ: & in Polonia feriæ Sex-tæ non obseruauit.

Requiruntur autem tria ad ieiunium: Quæritas cibi, absque carne & lactinijs. Numerus, quod uidelicet sit unica comestio, & tempus, meridiei, vel circa horam primam.

Secundum. Si confessus est semel in anno ad mi-

ad minus, & cum esset in verisimili mortis periculo.

Si confessio fuit conueniens, vt nullum peccatum sit prætermissum.

Tertium. Si Sacramento Eucharistiæ ad minus semel in anno est refectus. Si dignè, nullus scilicet peccati mortalis conscius.

Quartum. Si quolibet festo & Dominica, integram cum deuotione debita, audiuit Missam.

Quintum. Si dedit fideliter decimas: aliaque debita Ecclesiæ soluit.

Hic notandum est de Ieiunio.

Quod ab eo excusantur quoad unicam comestionem qui habent iustam aliquam causam, quæ triplex est.

Vera, & euidens, qualem habent omnes infirmi, debiles, capitis vertiginem patientes, senes, pueri vigine ad vigesimum primum annum completum, prægnantes, lactantes, iter longum pedibus conficientes iuxta complexionis qualitatem, grauer laborantes, pauperes unicam comestionem sufficientem habere non valentes, prædicantes, cantores, & confessarii, si ieiunium impedit eorum officia, alias, non.

Alteri iusta causa dicitur credita, cum quis sine fraude credit se propter dolorem, laborem, vel occasionem aliquam excusatum esse à ieiunio, alias ieiunaturus.

Tertia authorizata, scilicet dubia, sed munita authoritate superioris suppletis per dispensatio-

sanonem. Nam tunc si superior de causæ sufficientia dubitaret, potest commutare ieiunium in aliud pium opus: & nunquam debet in conscientiam perentis reijcere, vel remittere: sed libere ac charitatiuè facere, quod potest.

In quinto Articulo, de septem peccatis Capitalibus.

SUPERBIA.

1. Si appetit suam excellentiam, cum notabili Dei irreuerentia, nimirum cum reuatu subiicendi se diuinæ gubernationi & ordinationi, vel paratus esset propter ipsius assecutionem mortalius peccare: aut cum graui iniuria proximi.

2. Si in tale quid consensit.

3. Si cum iisdem conditionibus sibi ea quæ non habet, arrogauit.

4. Si cum his adiunctis præ cæteris videri voluit, alijs se prætulit, aut gloriatus fuit.

5. Si proximum contempsit. Hoc est, in suo affectu eum notabiliter iniuriosè depressit. Nam hoc est contra bonum existimationis.

6. Si in re magni momenti inobediens fuit.

7. Si ingratitude sua, magno dolore beneficiorum affectu, aut beneficium pro maleficio interpretatus est.

AVARITIA.

1. De usuris. Est autem usura, lucrum, & quæcunque commoditas proueniens ex mutuatione pecunie.

2. De

2. De oppignoracionibus: vbi pignoris fructus capiuntur salua summa capitali.

3. De emprionibus & vendicionibus iniustis: Quoad monetam adulterinam, vel corruptam, pondus, mensuram, pretium.

4. Si vendidit carnis propter expectatam solutionem, vel viliori pretio propter anticipatam emul.

5. De ludo fraudulento & doloso: cum obligatione restituendi.

6. De locacione: Si propter casum occurrentem non minuitur pretium locacionis.

7. De retentione debitorum.

8. De lite iudiciali: si aliqua fraus & iniustitia intercessit.

9. De vestigalium iniustorum impositione, exactione, iustorum defraudacione, vel non solutione.

10. De rerum inuentarum non restitutione.

11. De Simoniaca beneficiorum acquisitione, & pluralitate, de quibus infra. Est autem Simonia, dare vel accipere aliquid pro spirituali.

12. De monetæ campijs, seu permutationibus si aliqua fraus commissa.

13. Si adeo inordinatè appetit pecuniam vel diuitias, vt Deum & ea quæ ad salutem animæ consequendam spectant obliuisceretur, vel pauperibus extremà egentibus non subueniret.

14. Si alicuius mortem concupiuit propter hereditatem, &c.

Elementorum
L V X V R I A.

Cogitatione. Si amorem ad aliquam personam habuit: ubi addendum erit, cuius sit status, & quomodo, vel saltem quanto tempore duravit talis amor.

Si in scdam pollutionis nocturnae delectationem aliquando consensit.

Si recolendo praeteritos actus carnales, oblectatus fuit.

Si propositum vel desiderium peccandi carnaliter habuit: ubi seorsim explicandum est, quoties circa virgines, circa coniugatas, vel liberas, Deo dicatas, consanguineas, &c.

Si delectationem morosam cum consensu auali, vel implicito habuit.

Locutione. Si aliquas personas propter delectationem, vel cum delectatione carnali, allocutus est.

Si cecinit obscena, vel de eis, sermonem habuit, cum delectatione carnali, aut desiderio peccati, aut animo inducendi aliquem ad tentationem, ad carnalem voluptatem, vel tactum. Aut si talibus periculis praesentibus, supradicta fecit.

Si aperte prouocauit aliquem vel aliquam ad peccatum carnale secum, aut cum alio perpetrandum.

Lectio. Si inhonestos libros legit.

Si literas ad peccatum carnale ordinatas legit, transmisit, porrexit.

Opera.

Pars Octaua.

Opere. Si munera animo inducendi ad peccatum alicui dedit.

Si propter eandem causam gestus lasciuos fecit, aut se ornauit, aut se ad videndum praebuit.

Si peccatum carnale consummauit, cum quocumque, & quoties: Et si virginitatis violatae damno satisfecit.

G V L A.

Si aliquando inebriatus est usque ad priuationem iudicii: & quoties.

I R A.

Cogitatione. Si ex militia, odio, inordinata vindicta innotabilem contra proximum appetit, a Deo, homine, vel seipso.

Locutione. Si malum notabile alicui, vel sibi, ex animo imprecatus est, seu maledixit.

Opere. Si ultionem notabilem deliberate minatus est: vel fecit.

Omissione. Si laesum, propter dictum vel factum suum, non placuit.

I N V I D I A.

Si de bono proximi, propterea quod eius bonum diminuebatur, vel obscurabatur, excedebatur, tristatus est, vel doluit. vt Cain, Saul, fratres Ioseph: & aulicus qui tristatur eo quod socium maiorem gratiam apud dominum habere videt, vel maiora opera facere quam ipse efficiat.

Si desiderauit aliquem priuatum esse dignitate, fama, honore.

Si agete tulit cum de aliquo honorifica mentio fiebat.

Si en-

Si curauit ut non tam honoraretur delecto aliquo vitio, vel defectu.

Acedia. quæ est tristitia de bono spirituali destino, scilicet de eo quod sum futurus eius Sanctorum, & domesticus Dei, &c. nunquam, aut non nisi perditissimis in mentem venire potest.

In sexto Articulo. De quinque Sensibus.

V i s u s.

Si aspexit cum voluptate carnali, vel cum concupiscentia actus, virginem, conjugatam, Deo dicatam, Confessionis, & aliorum Sacramentorum filiam & quosque circa quem libet statum.

Si nudum corpus.

Si exposuit se, visui aliorum, causa prouocandi eos ad tentationem, vel delectationem carnalem.

Si denudauit, se vel alium, propter idem.

A u d i t u s.

Si audiuit cantilenas, vel sermones lasciuos, propter delectationem carnalem, vel curiositatem periculofam.

G r a t u s.

Si protinocantia ad Venerem comedit.

O l f a c t u s.

Si odores propter supradictas causas adhibuit.

T a c t u s.

Si propter oblectationem carnalem, vel animo prouocandi aliquem vel aliquam ad libidi-

nam.

nem, tetigit, siue partes honestas, manum, faciem, siue inhonestas tam nudas quam velatas.

Si præter obscena & amplexus actuali peccato coniunctos, alios & solos commisit separatim: cum numero semper, & conditione complicitis.

Si choreas, propter delectationem carnalem, ex visu, tactu, collocaione habendam, duxit.

Si per proprii corporis tactum pollutus est (quæ molles dicitur.) Et si hoc perpetrando, aliquem vel aliquam mente cogitauit.

Si cura pollutionem, tactum peccauit.

Si alterum docuit idipsum, vel corrupit.

In septimo Articulo. De peccatis in Spiritum sanctum.

Si discordias inter aliquas personas disseminauit acutius, referens vni quod ab altero auditur, vel quocunque alio modo. Alia non tam frequenter occurrunt. Sunt enim sex: Desperatio, Presumptio, Impenitentia, Agnitæ veritatis impugnatio, Fraternalis charitatis inuidencia obstinatio.

In octauo Articulo. Peccata in cælum clamantia.

1. De peccato bestiali & Sodomitico, quod à multis dicitur Turcicum: de quo cautè est interrogandum: idque tunc, cum ex confessione penitentis, colligi poterit, talem interrogationem necessariam esse.

2. Si mercedem alicui debitam retinuit.

In nono

In nono Articulo. Peccata contra misericordie opera.

1. Si fratrem vel aliquam gentem & errantem non monuit, cum speraret admonitionem fore utilem.
2. Si monuit, sed admodum utiue in edmonitione: vel potest, quia ira vel solio magis nocuit, quam profuit.

In decimo Articulo. Contra Sacramenta.

1. Si aliqua Sacramenta in peccato mortali suscepit.
2. Si Sacramentum Confirmationis suscipere, quod eodem modo potuit, neglexit.
3. Si pluries cum eadem, vel diuersis, viuentio prima contraxit.
4. Si cum heretico vel heretica, matrimonium inijt.
5. Si tempore interdicto.
6. Si cum consanguinea vel affine.
7. Si contraxit cum eo vel ea cuius fuit pater in Baptismo & Confirmatione.
8. Si contra statuta Ecclesie sine bannis & reatibus, vel Parocho proprio.
9. Si post factum simplex votum castitatis aut religionis tunc etiam exigere debitum non potest: reddere tamen tenetur.
10. Si post sponsalia etiam de futuro, cum alia.
11. Si clandestinum fuit: quod ipso facto irritum.
12. Si intercessit homicidium alterius coniugum

gum utroque machinante, causa contrahendi: vel etiam altero tantum, interueniente adulterio.

13. Similiter adulterium cum coniuge alterius, coniunctum cum matrimonio, vel promissione contrahendi altero acceptante, impedit & dirimit contractum.

In Vndecimo Articulo. Peccata aliena.

1. Si iussit, consuluit, docuit aliquem quodcumque peccatum mortale.
2. Si gloriatus est de aliquo peccato mortali, ubi explicandum est, quod & quale sit illud peccatum, de quo est gloriatus.
3. Si laudauit aliquem de peccato mortali, & quod est illud.
4. Si iuuic aliquem vel associauit, ad peccandum mortaliter pergentem.
5. Si in peccato mortali mediator, & in carnali leno vel lena extitit,

In Duodecimo Articulo. Peccata diuersorum statuum. Virginum.

1. Si aliqua peccata propter verecundiam in precedenti vel presenti confessione tacuit.
2. An aliquas cogitationes turpes aliquando habuerit. Si sic, querendum erit de consensu.
3. De tactu, sed caute, & in communi, vna cum alijs quinque sensibus exterioribus, perfunctorie inquirendum. Quod si negat, virgere confessarius non debet.

4. De ornatu & choreis ob malum finem.

Viduarum.

Si consentit aliquando in delectationes, ortas ex cogitatione præteritorum actuum.

Vetularum.

De senocinijs & superstitionibus.

Coniugarum, & coniugatorum.

1. Si in actu matrimonij de aliquo alio cogitavit, & similiter maritus de illa. Nam esset acutissimum mentale: caute tamen id faciendum est.

2. Si tactus impudici ad consummationem matrimonij non ordinati, cum effusione, vel periculo effusionis seminis, ierunt. Si nihil tale est. ultra non procedatur.

3. Si concubitus extraordinarij cum periculo supradicto fuerunt. Multi enim sunt, qui credunt filio in tali statu omnia licere, vti & abuti, quod falsum est, propter honorem Sacramenti Matrimonij, & peccatum vitandum.

4. Si fuit defraudatio seminis, propter evitandam prolem: vel quid simile, ad non concipiendum, factum est.

5. Si abortus, data causa aliqua, accidit.

6. Si debitum cum periculo alterius reddere noluit.

7. Si reddit, cum periculo partus.

8. Si nimium zelum cum admixtione aliorum peccatorum, scilicet, detractionum, &c. erga coniugem habuit.

9. Si in

9. Si in rebus magni momenti non obediuit marito.

10. Si particeps vsurarum, furtorum, fuit, eum obligatione restituendi.

11. Si ex bonis mariti aliquid notabile contra eius voluntatem accepit, ad dispensandum secundum suum arbitrium. Quia nec eleemosynam potest dare ex bonis mariti, nisi res parvi momenti, & nisi in spem verisimilem rati habitationis illius. Omnis enim pro sua conditione, præsumitur indulgere filio, minores sumptus, & multo magis maritus uxori. Quod si maritus esset, prodigus, licite posset vxor accipere clam aliqua, vt in necessitate domui suæ provideat, nec teneatur marito præcipienti tradere quæ habet. Similiter crediderim, si maritus esset, adeo tenax, vt in necessarijs vxoris & domus secundum conditionem eius desisteret, posse vxorem idem facere.

12. Si maritus erga vxorem iniuriose se gessit, verbo, opere, &c.

13. Si necessaria non providebat quæ debebat.

14. Si accepit aliquid ex bonis vxoris, quæ habet præter dotem.

15. Si vxorem non admonuit charitatiuè, cui deberet.

16. Si alter eorum vel vterque maiori pompa usus est, quàm deceret: in graue detrimentum sui vel suorum.

Filiorum familias.

1. Si ex bonis patris vel matris aliquid notabile

bile contra voluntatem eorum accepit, cum obligatione restituendi coheredibus, vel computandi pro parte sua legitima: nisi pater viuens donauerit.

2. Si non vult pro sua sorte computare bona patris, quæ insumpsit patre viuente in ludos, v. susque vanos & malos, vel id quod pater soluit in pœnam delicti eius iuxta statutum regionis. Sumptus autem quos studij causa patre viuente fecit, non tenetur computare. Imo fratres eius tenentur ante omnem diuisionem, etiam post mortem patris, soluere debita, quæ ob hanc causam, patre viuente contraxit: licet non illa, quæ contraxerit post mortem patris.

Patrum familiae.

Si non dedit operam vt familia disceret fidẽ Christianam, & pietatem, ieiunaret, Missam audiret, ad sacramenta accederet temporibus suis.

Si in infirmitate non habuit præcipuam curam de salute animæ: Secundo vero de sanitate corporis.

Si permisit eos inhonestè viuere.

Si tempore ieiunij sufficiens prandium non dedit familiæ, quo possit ieiunare, aut cœnam ministravit.

Parentum.

Si non adhibuerunt diligentiam, vt filij addiscant doctrinam Christianam, & Christiana officia.

Si inhonesta docuerunt.

Si non

Si non reprehenderunt, cum lasciuia profectum, malè agunt, prauas familiaritates habent: vel permittunt eos suo modo viuere.

Si non efficiunt, vt aliquam artem addiscant, ne postea otiosi & vagi sint, atque ad plura mala occasionem habeant.

Si propter quamcunque causam cogunt eos ad religionis ingressum: quamuis persuadere liceat.

Puerorum.

Si nescit doctrinam Christianam. De mendacijs, voris, Missa die festo, obedientia parentibus, ac præceptoribus, ieijs, rixis, verberibus, inhonestis verbis, factis. Item ps. iuris, &c. *Proverb.* 28. Qui subtrahit aliquid à patre suo & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.

Cautela.

De peccatis occultis, carnalibus, cautè interrogandi sunt pueri, & simplices ne eis manifestetur aliquid, quod nesciunt, neue detur illis occasio labendi.

Modus autem inquirendi erit: an insultus & tentationes carnis aliquando patiantur. Et vtum delectentur tali cogitatione & consentiant.

Si negant, subiungendum: Aduerte magnè esse sacrilegium, iniuriam, profanationem Sacramenti: in confessione negare peccatum. Nec putare debes sacerdotem id cuiquam posse manifestare.

Magistrorum.

Si insufficiens cum sit, promotus est cū gravi damno animarum, fidei, corporum, &c.

Si legit Theologiam mortali notorio infectus.

Si veritas aut superstitionis scientias docuit.

Si diligentiam debitam in legendo non adhibuit, vel non curauit de profectu discipulorum.

Si abduxit auditores alterius cum notabili damno profectus eorum, vel honoris, & fame doctoris.

Si indignos promouit, elegit &c.

Si factiones fouit vel fouet.

Si crudeliter castigat: quia solum leuis castigatio eis est permessa.

Studentium.

Si iuramenta non obseruauit.

Si conspirationes malas fouit.

Si auditores alterius lectoris abduxit, cum notabili ignominia lectoris, vel damno studentis.

Si suffragium indigno tulit.

Si abusus est eleemosynis.

Si notabiliter negligens in studijs fuit, manens in studio sumptu alieno.

Tutorum.

Si non curat, ut bonis literis ac moribus imbuatur puer.

Si pia legata, vel debita non soluit, secundum ultimam voluntatem demortui. Aut soluit quidem, sed post moram notabilem.

Si non

Si non conseruat, nec defendit bona pupillorum, vel alienat sine utilitate, vel ius per negligentiam perdit.

Si pecuniam pupillorum ad vsuras exponit, cum obligatione restituendi.

Hospitaliorum.

Si redditus hospitalis non insunt in eam que sunt destinata.

Si nimis tarde recuperat bona eius alienata.

Si adeo negligit ædificia, quod ob id cadant: cum obligatione restituendi.

Si onera debita non compleuit. Tunc enim fructus hospitalis in alium pium vsum conuertat de licentia Episcopi.

Si ultra triennium talia bona tenuit.

Medicorum.

Si absque sufficienti scientia, artem amplexus est.

Si presumptuose morbos curare intentat.

Si notabiliter negligit studere, aut infirmos visitare, aut derelinquit antequam debeat, cum notabili periculo: cum obligatione restituendi.

Si peccatum aliquod consilium propter finitatem: vel aliquod nocuum permisit ægroto, ut illi placeret.

Si non admonuit (prudenter tamen) ut cōfessarius aduocetur, testamentumque conficiatur, quo rixæ ab hæredibus præpediantur.

Si pauperem in extrema necessitate constitutum, curare noluit.

G ;

Si faci-

Si facile conceſſit licentiam non ieiunandi, ſine iuſta cauſa.

Si detraxit alijs, vt ipſe crebrius ad curationes aduocetur,

Pharmacopolarum.

Si corruptis medicamentis, aut falſis, aut mutatis, vtuntur.

Si pluſquam res valeant, vendunt.

Chirurgorum.

Si neſciens ſanguinem minuere, aut membrum abſcindere, præſumit tamen id facere.

Si dubitauit de neceſſitate abſcindendi membrum, & tamen abſcidit.

Artificum.

Si artem aliquam exercet ad peccandum, vt facere idola, ſynagogas Iudæorum, Hæreticorum, Schiſmaticorum. Imo & taxillos, fucos, chartas, ſi ſciunt malè uſuros quibus vendunt.

Si quæ remanſerunt de aliena materia, ſibi retinuerunt.

Si mentiti ſunt cum notabili damno proximi.

Si fraudem aliquam fecerunt.

Mercatorum.

Si Monopolijs uſus eſt. Eſt autem Monopolium, cum mercatores inter ſe conueniunt, de rebus non vendendis, vel emendis, iuſto pretio, ſed tantum eo quod ſtarunt ipſi, abſque ſuperioris authoritate, & mercis circumſtantia.

Si non ſoluerunt fideliter veſtigalia, & alia tributa.

De pe-

De pecunijs falſis, adulterinis, ſupreſis, diminutis, cum damno notabili proximi.

De dolo in pondere, & menſura.

De uſuris palliatis, vel aperti.

Si mediator in contractu illicito fuit.

Si die feſto non audita Muſſa, multum temporis inſumpſerunt in negotiatione.

Serui Mercatorum.

De iſdem interrogandi ſunt: quia etiam reſtitutionibus iſdem ſunt obnoxij, quamuis ex uſuris & alijs illicitis contractibus, nulla aut parua ipſis utilitas obueniat.

Iudicium.

Si ſcit ius, ſecundum quod iudicare debet, vel ſaltem cum conſilio peritorum, bonæ conſcientiæ, exequi curat quod iuſtum eſt. Si non, peccat acceptando.

Si ita potens & forſis eſt, vt audeat contra potentes ſerre ſententiam. Si non, peccata acceptando.

Si liberat rem parte contradicente: Autem per id datur occaſio ſimilia perpetradi.

Si non procedit iuridice, id eſt ſecundum ordinem iuris.

Si iudicauit, vel iudicare omiſit, in fauorem alicuius, cum deberet.

Si dilationes conceſſit, quas non debuit: cum obligatione reſtituendi damna, &c. Si rem de complicitibus interrogauit (præterquam in peccatis contra Rempub.) idque tunc, cum inditum ſtendunt

stendunt complices esse, aut semiplena probatio, vel fama.

Sciendum autem est hic, peccata esse in triplici differentia.

Quædam contra bonum commune, ut proditio, hæresis, conspiratio in necem Principis, falsificatio monetæ, maleficium, latrocinia, & alia, quæ destruunt ipsum bonum commune. In quibus licet interrogare secundum doctrinam nuper traditam.

Quædam sunt in præiudicium tertij; ut simplex homicidium, furtum, aduclerium.

Quædam quæ soli delinquenti nocent, ut blasphemia, ebrietas, &c. In his duobus nunquam licet.

Si interrogat, ad quod interrogatus respondere non tenetur.

Si dona suscepit: nisi sint comestibilia, & potabilia, moderata, ex mera liberalitate donantis.

Si legem poenalem statuit principaliter propter suam privatam utilitatem.

Si delicta, lege diuina vel naturali damnata, siue iusta causa condonat.

Si innocentem condemnat, vel nocentem sine sufficienti probatione, vel inauditum, vel indefensum.

Si testes suspectos admittit.

Si litis, aut debitorum solutiones, sine iusta causa suspendit.

Si culat sententiam iniustam, vel neglexit.

ferre

ferre iustum: quocunque respectu id fecerit.

Si propter pietatis famam, vel ob quamcunque causam, remittit eam non posse (ut puta, recognoscens superiorem) poenam in toto vel in parte.

Si peregrinos, viduas, pupillos, & alias miseris personas, non prestat alijs in iure sibi reddendo, cum notabili detrimento earum.

Si damnato ad mortem nec concessit tempus suscipiendi sacramenta poenitentiae, & Eucharistiae: vel ad hoc non induxit.

Si miserabilibus personis non prouidit procuratores.

Si in inquisitionibus seu scrutinij, præceptis ut sint manifestetur, quidpiam sciant, siue sit occultum, siue publicum. Nam manifestandum est solum notorium vel famosum.

Si processit contra aliquem particulariter per viam inquisitionis, cum nec infamia de eo processerit, nec indicia, vel semiplena probatio.

Procuratorum.

Si, ad hoc munus insufficientes cum sit, accipiant.

Si suscepit causam iniustam: quamuis eam suscepit, non propter victoriam, sed propter solam dilationem, ut partis placationem: siue interponendo aliam causam iustam, siue aliud faciendo: nam omnia hæc iniusta sunt, & obligant ad restitutionem.

Si partem non admonuit statim à principio, vel in

vel in prosecutione postquam de iniustitia constitit. Debet enim ipse & admonere & desistere, & partem ad honestam concordiam inducere: quimvis aduersario ad iudicare non debeat, neque alicui alteri secretum detegere. Si vero causa dubia fuerit, poterit eam continuare, volente sua parte, & id sciente.

Si negligens in studio & defensione fuit, cum obligatione restituendi.

Si aduersario secreta illius causæ utilia, detexit.

Si causam pauperis, constituti in extrema necessitate sui auxilij, oppressi, atque iniuste tractati, non suscepit.

Si fecit aliquid, propter quod aduersarius iustam causam perdidit, aut damnum aliquod habuit, siue petendo superfluas dilationes, siue quomodocunque aliter, cum obligatione restituendi.

Si stipendium maius quam debeat, pro patrocinio exegit.

Si conuentionem fecit de stipendio in medio. Nam in principio & fine licet.

Si conuenit de quora parte litis, puta dimidia vel tertia, &c. Datur enim occasio volendi vincere per fas & nefas.

Similiter si paciscatur, ut post victoriam tantæ summa solvatur: propter eandem enim causam non licet.

Notariorum.

Si cum non sit ad hoc idoneus, acceptauit obsequium.

Si ob

Si ob ignorantiam, negligentiam, aut iniuriam omisit clausulas, vel solennitates necessarias ad valorem inscriptionis, aut obscuritates admisit.

Si pauperibus, eo quod non sine soluendo, scripturis non consecit, vel non tradidit: unde passi sunt damnum magni momenti.

Si consecit aliquod instrumentum de aliquo contractu usurario.

Si ei, qui illum instruit, & ad officium admittit, infidelis in damnum eius fuit.

Si ob amorem, spem, timorem, officio suo abusus est.

Si rogatus recusauit tradere instrumentum, cum deberet.

Si partem renuntiatuam alicui iuri ignorantem, non instruxit & informauit.

Si habens publicum stipendium, vel constitutum & taxatum, tamen maius debito accepit, etiamsi sit sponte oblatum.

Si accepit aliquid pro literis Ordinatorum, cum habeat officij sui salarium. Si vero non habeat, licet potest accipere pro suo labore, non habendo tamen rationem Ordinum: ut videlicet plus accipiat pro maioribus Ordinibus.

Si consecit instrumentum absque necessitate, die festo.

Si consecit testamentum carentis iudicio, &c. cum obligatione restituendi ei, qui successurus era

Testium.

Si lati-

Si facit ante, vel abscondit, vel absente se ne testificetur. Nam interdum non rogatus, tenetur se offerre in testem, sciens id necessarium esse ad impediendum aliquod notabile damnum, tam publicum quàm priuatum: vel sciens alium esse in extrema necessitate sui testimonij.

Si finxit partem aduersarij, esse inimicam, ne testimonium ferat.

Si sciens per consulationem (vt aduocati, medici, &c.) aliquod peccatum secretum & deiecit illud: cum cognitio eius non sit necessaria ad mala & diuina impedienda: vel etiam si sit necessaria, tamen minus damnam famæ redundat ex reuelatione, quam bonum ex manifestatione.

Si accepit mercedem vt verè testetur, cum obligatione restituendi.

Si quis sciens non denunciavit iudici talia & talia crimina, vel debita, precipienti. Tenetur enim ad hoc faciendum, etiam post tempus determinatum à iudice: nisi sit peccatum occultum, & peccator iam est emendatus, vel sola correctione fraterna verisimiliter emendabilis: tunc enim non est parendum. vide hoc copiosius in Manuali Nauar: ca. 25. Num. 46.

Accusatoris.

Si falso aliquem accusauit, siue falsi criminis, siue falsi debiti, cum obligatione restituendi famam & omnia damna.

Si post citatam partem non renunciata licet procurat suspendi contra voluntatem aduersarij, aut deserit causam contra ius.

Si i

Si in causa iusta, vsus est medijs iniustis.

Si non accusauit eum, cuius delictum cedit irremediabiliter in magnum damnum spirituale vel temporale Reipub: siue sit perpetratum iam, siue perpetrandum. Similiter si delictum sit perpetrandum in damnum priuatum, & author per correctionem fraternam non respiscit.

Si non denunciât delicta, etiam illa quæ soli auctori nocent, à quibus per correctionem fraternam non respiscit dummodo saltem vñum testem habeat.

Rei seu accusati.

Si non confitetur crimen, etiam cum periculo mortis, interrogatus à competente iudice: secundum ordinem iuris. Scilicet, quando delictum est notorium, famosum aut semiprobatum, quod accidit, quando est vnus testis oculus, & omni exceptione maior, id est dignus omni ex parte fide: aut vñum indicium vel plura æquipollentia semiplenæ probationi. Dum modo hoc manifestetur reo, vt videat se teneri ad obediendum iudici interroganti.

Aduertant hic Confessores, & in confessione inducant ad fatendum veritatem sic interrogatum: alioquin non absoluant.

Si non reuertitur ad carcerem: ad quem se reuersurum iurauit.

Si sciens se iuste damnatum, appellat ad differendam executionem.

M

Si pro-

Si propter debitā incarcerationē, potens eas solvere, & tamen ex carcere fugit.

Teloniariorum, seu finium custodum

Si augent, vel iniuste extorquent.

Si permittunt exportare, vel importare vectura: cum obligatione restituendi vectigalia, quæ importatores, vel exportatores solvere deberent.

Militum.

Si quid recepit ut non faciat damnum, præiudicium, &c. & reijetur restituere, si repetitis qui dedit.

De rapinis, fidelitate, ac stupris interrogandi sunt.

De duellis, prohibitis sub excommunicatione.

Si bello iniusto interfuerunt.

Si intentionem malam, scilicet acquirendi ac vilescenti habuerunt.

Cauponariorum.

Si parati erant ministrare cibos siue vetitos, siue pro altera comestione, tempore ieiunij, quibuscunque petentibus, nulla habita ratione iusta causa non ieiunandi.

Si propinauerunt vel propinare parati erant potum ad ebrietatem.

Si aleatores, qui iniuriosè ludere solent, aut quorum professio nulla alia quàm hæc est, accipiunt, vel fouent.

Si meretricia permiserunt.

Subditorum peccata.

Inobe-

Inobedientia notabilis, contemptus dominis murmuratio seu iniusta querela cum detractioe coniuncta.

Defraudatio laborum, vsurpatio alienorum, fundorum, accusatio proximorum iniusta apud dominum.

Interrogandi sunt in summa: si reddiderunt quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo.

Seruatorum.

Infidelitas in custodiendo, dispensando, laborando.

Executio inique iussorum à dominis.

Praua consilia, adulatio, mendacia, inuidia, iniquæ conseruatorum accusatio.

Dominorum.

Oppressio subditorum.

Exactio ultra consuetudines antiquas, tam pro itineribus, quàm pro laboribus, censibus, &c.

Crudelitas quoad penas.

Retentio mercedis.

Dupla aut maior quàm par sit solutio damni per seruum facti.

Venditio frumenti immundi corrupti, aliarumque rerum non æquè bonarum ac alibi, æquali pretio.

Venditio frumenti & aliarum rerum carius quàm pretium curat.

Vsurpatio fundi alieni, multo autem magis Ecclesiastici.

Ha

Rapina

Rapina bonorum alienorum.

Constitutio pœnarum pecuniariarum propter priuatum commodum.

Negligentia circa subditos quo ad officia Christiana.

Itineris die festo aggressio, non prius Missa à se & tota familia audita.

Laboris permissio, vel iussio die festo.

Habentium in patronatus.

Si indignum promouit vel promoueri curauit: contulit vel conferri fecit beneficium.

Si Simoniacè, aliquo pacto seu conditione interueniente. Et multo magis si ea lege, ut diminuta bona Ecclesiæ non recuperentur, vel diminuantur, vel taceatur.

Religiosorum.

Si in ingressu impedimenta aliqua habens, retineat.

Si votum aliquod fregit, præsertim paupertatis sub prætextu alicuius necessitatis.

Si aliquid Prælato celauit vel non præsentauit.

Si vouens arctiorem, ingreditur laxiorem.

Si inducit alios ad ingressum religionis, tacendo austeritates religionis, cum aliquo insigni periculo.

Si ab arctiori religione quempiam abduxit.

Si in visitatione non detexit seu non manifestauit Prælato quod tenebatur. Et si aliquod secretum, quod non debebat, detexit.

Si mur

Si murmurator impatiens, negligens in profectu, Sacramentis, & oratione pro se, & alijs, præsertim benefactoribus, fuit.

Si officium magnum, & de B. Virgine, & Doctorum, aliaque debita omisit.

Si malis artibus, conspirationibus, & quibusvis practicis, quæ prohibita sunt, & semper nociuæ, Prælatum aliquem elegit: cum obligatione restituendi & resarciendi damnum, quod religio propterea passa est, siue in regulari obseruantia, siue in temporalibus.

Si sua statuta ad mortale obligantia, in aliquo transgressus est.

Clericorum.

Si ante legitimam ætatem suscepit ordines.

Si ante Confirmationem prima confusa est initiatus.

Si, cum illegitimus esset, suscepit Minores ordines sine dispensatione Episcopi: Maiores sine dispensatione Papæ: Idem quo ad beneficium simplex quod habere potest cum dispensatione Episcopi, Curatum vero cum dispensatione Papæ.

Si absque debita sufficientia quoad doctrinam & prouisionem, promouetur ad ordines.

Si negotia secularia, mercaturas, ludos, choreas exerceat, cum sit in maioribus ordinibus, vel beneficiarius.

Si artem Chyrurgicam vel Medicam exercent, nisi causa pietatis erga miserabiles & cognatas personas, præsertim cum facultate superiorum,

H 3

orum, & propter penuriam aliorum, dummodo
fiat sine adustione vel incisione.

Si non celebrauit, tunc, ibi, & quoties, vt
erat obligatus.

Si Missas, quæ superstitionem redolebant,
celebrauit,

Si Confessionem negligenter audiuit.

Si absoluit non absoluendum, vel sepeliuit
in loco sacro, defunctum in mortali notorio.

Si Parochiano suo petenti Sacramenta non,
administrauit,

Si neglexit, vel propter timorem omisit,
ministrare Sacramentum Eucharistiæ vel Pœni-
tentiae proximo, iam morienti in extrema neces-
sitate spirituali constituto, etiamsi pestilentia la-
boret.

Si induxit aliquem ad eligendum sepultu-
ram in sua Ecclesia, vel id non mutandum electâ.

Si existens in mortali peccato res sacras tan-
git, aut aliquid aliud tanquam minister Ecclesiæ
facit, suo fungens officio,

Si concionatus est absque legitima facultate,
vel in peccato mortali, ante iustam contritiônem,
vel mendacium inseruit circa doctrinam fidei,
morum, historias de Sanctis, miracula, Prophetias.

Si principaliter prædicat propter quæstum
vel gloriam mundanam.

Si concionando, Prælati Ecclesiæ, sacerdo-
tibus detraxit, ita vt possit cognosci persona cui
detrahitur.

Si, cum

Si, cum esset in maioribus ordinibus, vel
beneficiarius etiam simplicis beneficii quantum-
cunque tenuis, non recitauit officium seu horas
canonicas, cum obligatione restituendi fructus,
pro rata omissionis. beneficiarius tamen simplicis be-
neficii non recitans officium, tenetur restituere fructus
acceptos, post sex menses a consecratione beneficii.

Si cum esset pensionarius, non recitauit offi-
cium Beatae Virginis: cum obligatione restituendi.

Si cum esset in maioribus ordinibus vel be-
neficiarius etiam simplicis beneficii, non gestauit
habitum clericalem & coronam.

Si censuris irretitus, suscepit beneficium Ec-
clesiasticum. Et collatio est nulla.

Si beneficium simplex ante quatuordecimum
annum obtinuit.

Si suscepit beneficium curatum ante 25. an-
num inceptum, sine dispensatione Papæ. Et col-
latio est nulla.

Si habita Ecclesia Parochiali, non promoue-
tur ad sacerdotium intra annum. Et ipso facto
perdit eam: teneturque ad restitutionem fructu-
um post illum annum percipiendorum. Studio-
rum tamen causa Episcopus potest dispensare ad
7. annos: dummodo subdiaconatum statim su-
scipiat. Dispensatio verò hæc non iuuaret, si ad
studendum non proficisceretur.

Si suscepit curatum, sine intentione sacerdo-
tium suscipiendi, cum obligatione restituendi om-
nes fructus: nisi mutet voluntatem & eodem
anno fiat sacerdos.

H 4

si su-

Si suscepit dignitatem, personatum, sine dispensatione Episcopi, similiter autem conceptum vigesimum quintum Episcopus, tamen potest dispensare cum eo, qui complevit 20. annos.

Si non residet in suo beneficio: quod omnino tenetur iure diuino & communiter tacere. Et fructus pro rata absentia tenetur restituere. Potest tamen ex iusta causa, abesse in anno, per duos vel tres menses.

Si beneficii sui ædes, & cetera non reparat, vel dolo, vel negligentia destruit.

Si suspensus à beneficio recipit fructus. Potest tamen in parte recipere, videlicet ad se suosque modeste alendos.

Excommunicatus tamen nihil potest percipere.

Si fructus beneficii in plures quam tres annos locat.

Si beneficiarius de redditibus Ecclesiasticis notabilem summam impendit, male, vanè, aut profanè: cum obligatione restituendi. *Nauiar.*

Si non erogat pauperibus, vel pijs operibus superflua, quaerita ex redditibus Ecclesiasticis. *Nauiar.*

Si multa vel duo beneficia retinet, etiam simplicia. Nisi alterum sit commendatum ad sex menses tantum.

Si enim vnum suo decenti statu sufficit, committitur; quamuis aliud sit comparabile.

Si non sufficit, potest sine dispensatione aliud simplex sufficiens habere, dummodo vtrum-

que

que personalem residentiam non requirat.

Si post obtentum secundum beneficium curatum, dignitatem, aut personatum, non renuntiat priori: quia ipso iure perdit illud. Imò ut quidam aduertit, etiam posterius perdit si pergit retinere vtrumque supra sex sortè menses. Insuper est incapax ordinis maioris, & cuiusvis alterius beneficii.

Si permutat beneficia absque autoritate superioris: vel propter habendum pinguius mediante permutatione addit aliquid ad suum tenue.

Si Simoniam commisit per se, vel per alium in ordine vel beneficio: & collatio est nulla. Teneturque fructus perceptos restituere Ecclesiae, cuius est beneficium.

Si non discit ea quae necessario tenetur scire: nec vult renuntiare beneficio. Et tenetur ad restitutionem. Nec est absolendus, donec dimittat & restituat.

Si quartam partem funeralium solitam iam ante annos 40. persoluit Ecclesiae Parochiali, non soluit.

Si iura Ecclesiae, fructus, decimas negligit & repetere.

Si diligentem curam non habet circa honestatem & salutem suorum Parochianorum: idoneosque sacerdotes, vicarios pro administratione Sacramentorum, praesertim Pœnitentiae, non tenet, vel eos dissolutè vivere permittit.

Si Episcopus cum sit, ad id sufficientiam non habuit, nec habere curat. H. f. Si elec.

Si electus in Episcopum non ordinatur intra tres menses.

Si non residet. Nam fructus pro rata absentię tuto percipere non potest, sed eos tenetur restituere Ecclesię. Licet tamen ei per duos aut tres menses abesse propter iustam causam. Et præterea quando id postulat Christiana charitas, vrgēs necessitas, debita obedientia, euidens Ecclesię ac Reipub: vtilitas, Papa vel Metropolitano approbante.

Si non visitat Diocesim, cum graui periculo illius.

Si contulit beneficia indignis.

Si causas iustę iudicare neglexit, & pauperū in iudicio rationem non habuit.

Si pomposus in palatio, vel comitatu fuit: cū mortificare affectus, mūdum contemnere, ac perfectionis magister esse debeat, plusquam Carthusianus vel alius Religiosus.

Documentum Sacerdotibus nouellis scitu dignum.

SI sacerdos in Communione, post sumptam hostiam, animaduertat in calice aquam esse, vel nihil; accipiat vinum cum aqua more solito in cornu altaris dextro, sub prætextu ablutionis sumendę. Et reuersus ad medium altaris, consecret calicem incipiens ab illis verbis: *Simili modo,* & prosequatur vsque ad illa verba (*vnde & memores*) exclusiuę: omnisque omnibus sequentibus,

bus, statim posthęc (*quotiescunq; feceritis, in meam memoriam facietis*) sanguinem Domini cum reuerentia sumat, & postea ablutionem accipiat. Et ita placet quibusdam absque alterius hostiæ sub specie panis consecratione, defectum sacrificij supplere. Quod intelligendum puto: vbi ex consecratione vtriusque speciei, scandalum vel admiratio sequeretur. His autem cessantibus, doctrina D. Thomę de assumptione etiā hostiæ, & inchoatione ab illis verbis: *Qui pridie quam pateretur*: vsque ad finem Missę seruanda est.

Secundum. Inueniens particulas Sacramenti post ablutionem in corporali, debet eas sumere, nisi iam perfecit omnes ablutiones, & ad communionem dicendam se transtulerit.

NONA PARS.

De Censuris, alijsque impedimentis Canonicis.

Censura hic sumitur pro correctione Ecclesiastica, facta à Prælato legitimo, in foro exteriori, qua quis priuatur communiōe Sacramentorum, vel hominum, vel exercitio diuinorum spiritualium: vel prohibentur diuina officia, vel Sacramenta, vel sepultura.

Diuisio.

Censurę sunt tres: Excommunicatio, Suspendio, & Interdictum.

Subdi.

Excommunicatio duplex: Major, & Minor.

Excommunicatio maior, excludit & priuat hominem Christianum, à Sacramentis, tam conferendis, quam recipiendis. Priuat suffragijs Ecclesie, ita vt bona Ecclesie nihil ei prosint, & Ecclesia in nulla re ei intendat subuenire. Priuat familiaritate, conuersatione, & conuictu humano, domesticis exceptis. Priuat insuper sepultura Ecclesiastica.

Absolutio ab excommunicatione, cum flagellatione, & Psalmo Pœnitentiali dari debet, nisi confessio sit in publico.

Minor excommunicatio, priuat Sacramentis recipiendis tantum.

Suspensio est, qua alicui personæ Ecclesiasticæ prohibetur exercitium sui officij, potestatis aut ordinis, vel administratio beneficij Ecclesiastici, & perceptio fructuum.

Interdictum, quo prohibentur officia diuina, Sacramenta, & sepultura.

Irregularitas est, quædam inhabilitas vel indignitas, impediens susceptionem ordinum Ecclesiasticorum, aut aliquem vsum eorum.

TABULÆ CENSURARUM.

Excommunicationes reservatae Papa in Bulla Censura Domini.

In eo

In eos qui peccant contra.

Fidem Christi. Vt Hæretici, & eorum cōplices.

Et libros, hæresim continentes ac de religione tractantes, legentes, retinentes imprimentes: cū complicitibus.

Vnitatem Ecclesie. Vt Schismatici.

Iurisdictionem Ecclesie. Vt iniuriantes tam eos qui recurrunt ad Romanam Curiam in suis causis, quam eos qui iudicijs intendunt: cum complicitibus.

Et impediētes cursum causarum ad Romanam Curiam vel in Curia, vel executionem literarum Curie, vel Apostolicarum, etiam prætextu violentiæ prohibendæ; vel impediētes traditionem Instrumentorum, aut imperatores literarum: vel malè tractantes personas ad tales causas quomodo libet spectantes: cum complicitibus.

Et hi qui sub prætextu friuolæ appellationis, appellant à grauamine vel executione futura literarum Apostolicarum, ad iudices laicos: cum complicitibus.

Et iudices atque alij auocantes causas spirituales, vel spiritualibus annexas ab officialibus Ecclesiasticis, & intromittentes se in causas spirituales: cum complicitibus.

Et qui trahunt Ecclesiasticas personas ad iudicium sæculare: cum complicitibus.

Et impediētes, ne Prælati & iudices Ecclesiastica iurisdictione sua utantur, vel post eorum decre-

decreta ad curias seculares recurrentes executionem impediendo: cum complicitibus

Et ij qui procedunt in causis criminalibus vel capitalibus contra personas Ecclesiasticas: cum complicitibus.

Caput Ecclesie. Ut appellantes à Papa ad futurum Concilium: cum complicitibus.

Et falsificantes vel fabricantes quascunque, etiam in forma Brevis ac Supplicationum, & falso signantes supplicationes.

Prælatos Ecclesie. Ut nocentes, (octo modis) Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Legatis, Nuncijs Apostolicis: cum complicitibus.

Bona Ecclesie. Ut invadentes, occupantes, detinentes bona aut terras Ecclesie Romanæ: cum complicitibus.

Et usurpantes vel sequestrantes auctoritate usurpata Ecclesiasticos fructus, redditus & jurisdictionem.

Factores Ecclesie. Ut hi qui impediunt vel inveniunt conducentes victualia, & alia usus Curie Romanæ necessaria: cum complicitibus.

Devotos Ecclesie. Ut qui lædunt venientes Romanam ad sedem Apostolicam, vel ibidem morantes, vel recedentes

Et qui lædunt Romipetas seu peregrinos: cum complicitibus.

Libertatem Ecclesie. Ut imponentes & exigentes decimas & alia onera à personis Ecclesiasticis vel Ecclesijs, Monasterijs, aut eorum fructibus: cū complicitibus.

Secur-

Securitatem Christianorum. Tam ab hostibus quam inter se invicem, quàm etiam in rebus eorum. Ut ij qui deferunt infidelibus & hæreticis, usus bellico idoneos.

Et qui secreta Christianorum reuelant: cum complicitibus.

Et pyratarum seu prædones, cursarii & latrones: cum complicitibus.

Et qui rapiunt bona transfugorum Christianorum, etiam in littore inventa.

Remerantes. Ut qui imponunt, argunt, exigunt gabellas, vel pedagia, seu nova tributa à transiuntibus.

Bullam hanc. Ut confessores, vel quoscunque alij præsumentes à supradictis absoluerit. Licet aliqui asserant hanc ultimam excommunicationem esse reservatam quidem Papæ, non tamen de numero harum que sunt Bullæ istius, sed earum que sunt reservatæ Papæ extra Bullam Cænæ Domini, quæ hic statim sequitur.

Excommunicationes Papales, reservatæ eidem extra Bullam Cænæ Domini.

Quæ reducuntur ad 20. Capitula:

1. *Ratione Excommunicationis.* Ut excommunicatus nominatim quomodocunque à Papâ, etiam non expressa reservatione.

Et excommunicatio lata à quocunque per modum sententiæ, à Papâ confirmata.

Et communicans scienter cum excommunicatis nominatim à Papâ.

Et mul-

Et multò magis Clerici, scienter participantes in Diuinis cum talibus.

2. *Ratione Personæ.* Ut percutiens Clericum, vel Religiosum, & consulens, & banniens.

Et tenentes literas Apostolicas falsas, post viginti dies, ab excommunicatione. Ita per Episcopum.

Et insequentes Clericos vel Religiosos de familia Papæ vel Cardinalium: cum complicitibus.

Et insequentes, percutientes, capientes hostiliter Cardinales: cum complicitibus; & gubernatoribus negligentibus contra tales procedere. Quamvis alij dicant, quo ad gubernatores & principes, non esse reservatum, sed quo ad inferiores dominos.

Et qui condunt statuta, vel obseruari faciunt facta, & consuetudines inductas aduersus libertatem Ecclesiasticam: cum complicitibus.

Et inuadentes vel occupantes bona Cardinalium in conclauis existentium, vel electi in Papam.

Et ordinarij locorum, officiales delegati, procedentes per censuras contra suos subditos, insistentes in seruitio Papæ, vel Romæ pro suis negotijs moram trahentes, vel ab ea recedentes.

Et qui prædictorum beneficia recipiunt, si in dictis negotijs existentes priuati sunt.

Et ambientes Papatum, *vt infra §. 12.*

Et impediennes mandata Apostolica: cum complicitibus.

Et incolæ Anconitani malè tractantes suos præfectos ac officiales.

3. *Ratione Facti.* Ut sacrilegi, effringentes & mul-

mul spoliantes Ecclesias, Monasteria, Hospitalia.

Et incendiarij post iudicis excommunicationem & eius denunciationem.

Et ij qui asserunt Indulgentias, inutiles esse, vel negant in Ecclesia potestatem esse eas concedendi. Sed hi essent hæretici, & per Bullam Cœne Domini excommunicati.

Et (quorundam sententia) pugnantes in duello: cum complicitibus. Sed his temporibus indubiè reservatur Papæ.

4. *Ratione Electionis.* Ut male eligentes Senatorem, Capitaneum, Patritium vel Rectorem Romanum.

Et electi sine consensu Papæ se intrudentes in idem officium, & intra annum de tali officio non se expedientes.

Et qui talibus obediunt. Et omnes complices.

Et Cardinales non seruantes Constitutionem Iulij 2. de electione Papæ.

5. *Ratione officij siue presentis, siue præteriti; siue usurpati.* Ut Inquisitores malè procedentes vel procedere omittentes, vel alicui iniuste crimen hæresis imponentes, vel vexantes.

Et excommunicatus à delegato Papæ, transacto tempore suæ delegationis.

Et Religiosi, sine licentia Parochi præsumentes administrare Sacramenta Extreme Vnctionis: Eucharistiæ in Paschate, & in mortis articulo: benedicere Nuptias: absoluerè excommunicatos à Canone seu iure, aut à sententijs promulgatis, à

ris, & Statutis Provincialibus vel Synodalibus.

Et Confessores, absoluentes excommunicatos à Casibus & Censuris reservatis Papæ in Bulla Cene Domini, vel commutantes vota ibidem expressa, & à quibusdam alijs Censuris absolventes, in Extrat. Etsi Domini de pœnit. & remitt. etiam Privilegio Sixti 4. iam ab eodem revocato.

Et Religiosi, absoluentes à culpa & pœna.

6. *Ratione iustitie impedire*: Ut vexantes Censuras ferentium, personas, cognitos, facultates, fastulos, obediensuē Censuris.

7. *Ratione suspicionis Avaritie*. Ut induentes ad vouendum, iurandum, promittendum, eligere sepulturam vel non mutare electam in sua Ecclesia.

Aut diuagationis. Ut Religiosi transeuntes ab ordine Mendicantium ad non Mendicantes sine speciali facultate Papæ: excepto ordine Carthusianorum. Et similiter recipientes tales.

Aut iniustitie. Ut dantes aut promittentes aliquid in Curia Romana ad obtinendam iusticiam, aut promerendam gratiam alicuius rei.

Et quicunque officiales Papæ (præter Cardinales) in terris Ecclesiæ exercentes quodcumque officium, accipientes munera, præter comestibilia & potabilia quæ biduo consumi possunt, & ultra Statuta antiqua: teneturque restituere.

Et officiales S. Pœnitentiariæ, accipientes etiam à sponso dantibus &c. pro expeditionis celeritate.

Aut contempniti. Ut qui absolutus ab excommunicatione

nuntiatione Papali in articulo mortis, sublato impedimento non se præsentat eidem. Similiter absolutus à Sede Apostolica vel eius Nuntijs præcipientibus, ut se præsentet Ordinarijs aut alijs Iudicibus, si non, facit quàm citò commode possit.

8. *Ratione Prohibitionis*. Ut violantes post specialem mentionem interdictum Papæ, & ad id induentes.

Et domini temporales cogentes celebrare, in locis interdictis. Et convocantes ad hoc. Et prohibentes ne excommunicati aut interdicti ab Ecclesia ejiciantur.

Et excommunicati & interdicti, inobedientes Sacerdoti præcipienti exire ab Ecclesia dicto tempore.

Et officiales expedientes aut concedentes in S. Pœnitentiaria interdicta eis per Bullam Pij IV.

Idem de officialibus officij correctoris Cancellariæ, & contradictarium.

Et minores recipientes tertios in celebratione tempore interdicti.

Et infra decennium imprimentes vel vendentes, impressa Bononiæ de nouo.

Et omnes Præfetti Ecclesiæ, etiam Archiepiscopi in quibusdam locis Germaniæ, non observantes quædam Capitula facta per Sixtum IV. in fauorem ordinum Mendicantium, & è contra, in fauorem supradictorum Curatorum vel Prælatorum.

Et Præpositi, extincti ordinis Humiliatorū, si aliquos ad professionem receperint, vel contra in Bulla extinctionis non obseruauerint.

9. *Ratione crudelitatis.* Ut iuvenes & exenterantes mortuos, vel ossa à carnibus separantes, ut mortuos conseruent, deferant, ac in alio loco sepeliant.

10. *Ratione Simonie.* Ut dantes aut accipientes aliquid ob ingressum in aliquod Monasteriū.

Et dantes atque accipientes aliquid pro Ordine sacro vel beneficio.

Et mediatores in his.

Et Cardinales Sede vacante Simoniam committentes.

Et prouidentes alijs de beneficijs Ecclesiasticis ac aliquid inde capientes vel sibi promitt facientes directè vel indirectè: Et qui illis nuntiant vel noua portant.

Et qui beneficij Ecclesiastica in confidentiam accipiunt, vel retinent siue expresse siue occultè.

Et scientes aliquem committere Simoniam in Curia, & non denuntiantes Papæ vel alteri ab eo deputato.

Et omnes Episcopis inferiores, proponentes populo casus reseruatos, &c. & pro pecunia dantes facultatem absoluedi.

Et sæculares qui vacantibus Ecclesiarum dignitatibus, Canonicis &c. tractant ut fructus ac etiam distributiones, primo ab ipsa vacatione

anno,

anno, aliter disponantur quam ius dicit. Aut prouisum ad hoc inducunt, aut non facienti impediunt possessionem. Nisi consuetudo aliud suadeat.

11. *Ratione Scandali.* Ut qui condemnant, siue hanc, siue contrariam opinionem de Conceptione Bea. V. Mariæ impingentes peccatum mortale vel hæresim.

Et qui detrahunt in sermonibus, Prælati, Episcopis & Superioribus, eorumque statui.

12. *Ratione Fraudis.* Ut delegati inferiores Episcopo, qui deputati ad cognoscendum, an alienatio bonorum Ecclesiasticorum sit in utilitatem Ecclesiæ, fraudulenter auctorant & determinant, Et procurantes atque extorquentes.

Et fingentes se Cardinales, aut assistentium, commentales, familiares vel nepotes, ut literas Apostolicas gratis expediane.

Et tractantes bona Ecclesiæ alteri feudatario subijcere postquam vacauerint.

Et fabricantes expendentisque falsam moneta in Francia.

Et deputati Apostolici in Francia, in beneficiis non fideliter procedentes.

Et omnes electores, presentatores, confirmatores, patroni tam Ecclesiastici quam sæculares, qui effecti suspensi à collatione, quia aliquo modo fuit facta alicuius beneficij designatio, ut alicui determinatæ personæ conferatur, tamen sic suspensi conferunt, eligunt, presentant, instituunt.

13

13. Rg-

13. *Ratione iniurie Religionis.* Ut qui libellos famosos contra fratres Mendicantes, Prædicatores, Minores & Heremitas sicut, dicentes eos non esse in statu perfectionis, non licere eis de elemosyna vivere, nec licere prædicare, confessiones audire cum licentia Papæ sine consensu aliorum Prælatorum, vel violentiam interius locis eorum, vel Apostatas eorum retinere.

Et prohibentes, impediens, vel molestantes personas non impeditas, volentes ingredi Religionem sancti Benedicti.

Et Religiosi recipientes professos sancti Francisci de Paula, sine licentia Papæ & eorum Generalis.

Et terciariz, Heremitz, mulieres, alique Religiosi portantes habitum S. Francisci de Paula.

Et fratres Minimi S. Francisci de Paula professi subtrahentes se ab obedientia vel obedientia suorum correctorum: portantes caputium longum post terminum eis præfixum.

Et fratres Minores de obedientia, qui in quibusvis electionibus, & ante eas per sex menses, pro se vel pro alio subornaverint, vel tales non detulerint.

Et iidem Fratres procurantes quorumvis favorem extra religionem ad officium obtinendū.

Et recedentes ab ordine Heremitarum S. Augustini: nisi infra octo dies mandato Generalis paruerint & redierint.

Et Religiosi non mendicantes recipientes ad se Fra-

se Fratres mendicantes, & alios ex quatuor ordinibus Mendicantium.

Et Magistri excludentes fratres Prædicatores à studio Parisiensi.

Et qui bona 4. Ordinum Mendicantium occupare vel vexare audent, si intra tres dies non restituerint.

Et fratres Minores recipientes professos fratres Prædicatores, & e converso sine licentia summi Pont. aut suorum superiorum, petita & obrepente.

14. *Ratione periculi.* Ut peregrinantes in Hierusalem absque licentia Papæ.

Et Cardinales revelantes secreta Consistorij sub speciali præcepto servari iussa: & sine ipso, si hoc sit in aliquis præiudicium aut scandalum.

Et prædicantes miracula falsa vel incerta, vel prophetias quæ non continentur in Sacra scriptura, *Has duas Censuras Concilij Lateranensis, aiunt quidam, non fuisse receptas.*

Et ingredientes Monasteria Monialium cuiusvis ordinis sine causa necessaria, etiam cum licentia Episcopi, quæ non extenditur nisi ad causam necessariam.

Idem dicitur de mulieribus quibuscunque ingredientibus monasteria Religiosorum.

Et Episcopi, Prælati alij, alias habentes facultatem, tamen extra casum necessarium intrantes.

Et Religiosi sine licentia ad partes transmarinas

rinas pro maiori parte ab infidelibus occupatas se transferentes.

15. *Ratione Contagij.* Ut qui scienter participat in crimine cum excommunicatione, excommunicatione referuata Papæ post crimen iam admissum & excommunicationem incurram ac post eius denunciationem.

16. *Ratione Rapina.* Ut capientes privilegio vel consuetudine fructus primi vel vltioris anni beneficii vacantis,

17. *Ratione Iniustitie.* Ut seculares impediētes loca, iurisdictiones, bona, census ac fructus cuiuscunque Ecclesiæ, Monasterij, vel loci pii.

Et qui in Regno Franciæ vel alibi vtuntur, pragmatica sanctione reprobata. *Seß. 11. Lateranen.* & non delentes eam de libris.

Et qui non reddunt computa in Camera Apostolica integrè.

Et Legati, Gubernatores, homicidam vel bānitum ad Urbem renouantes: facientes saluos conductus, & receptantes.

Et Thesaurarij à receptoribus pœnas non exigentes in locis R. E. subiectis.

Et Proceres ac Domini seu temporales vicarij regni Siciliæ citra Pharium & aliarum partium Romanæ Ecclesiæ subiectarum, homicidas & bānitos Romanæ Ecclesiæ receptantes, protegentes, vel auxilium, consilium, fauorem dantes.

Et Domini ac Ciues Romanæ Ecclesiæ subiecti, admitteutes supradictos in terris suis.

Et qui

Et qui alicuius ecclesiæ seu cuiusvis secularis vel regularis beneficii, montis pietatis, aliorumque piorum locorum iurisdictionem, bona, census, ac iura &c. quocunque modo vsurpare præsumunt: cum complicibus, etiam si tales sint Imperatores.

Et qui impediunt ne tales fructus percipiantur ab his ad quos pertinent: cum complicibus.

18. *Ratione Impietatis.* Ut conspirantes contra personam Papæ vel statum eius, & tridentes, consulentes, adiuuantes, de nouo Papa eligendo uiuente adhuc primo: cum complicibus.

Et Domini subditi Romanæ Ecclesiæ in suo districtu, occidentes, vulnerantes &c. patrem, filium, aut fratrem, propinquum, amicum, domesticum, propter vindicandam suam, amici, vel propinqui iniuriam.

19. *Ratione Perituri.* Ut prouisi de parochialibus Ecclesijs, vicarijs perpetuis à Papa, & non adimplent iuramenta, fideiussoria. *Hec Episcopos non affici.*

20. *Ratione loci.* Ut turbantes privilegia Ecclesiæ Tolosanæ: cum complicibus.

Et qui vindictæ studio aliquem offenderint in Vrbe, vel ibi arma ad hoc, vel armatos congregauerint: cum complicibus.

Excommunicationes Papales, eidem non referuata, qua reducuntur ad 15. Genera.

1. *Circa Electiones.* Ut qui non electus saltem à duabus

duabus partibus Cardinalium in Papam, consensu suae electioni.

Et qui recipit eum in Papam.

Et qui mittunt literas, nuntium, vel clam. Joqueuntur Cardinalibus in conclavi ad eligendum Papam constitutis.

Et Domini seu Officiales civitatis in qua eligitur Papa, non facientes quod faciendum statuitur eo tempore.

Et vexantes quoscunque electores Ecclesiasticos vel confirmatores & alios: & bona, eorum causa: quod non elegerint ad quamcunque dignitatem postulatum ab eis.

Et accersitus in directorem electionis Monachum, si excitar & alij discordiam.

2. Circa Nuntios Papae. Ut impetrantes fauores vocales, vel literas commendationis ad dignitates, à Principibus, Regibus, Imperatoribus, ad quos mittuntur: etiam si tales nuntij sint Archiepiscopi, Patriarchae.

Et impediētes, ne Legati vel nuntij Papae recipiantur, vel ne exequantur.

3. Circa literas. Ut laici vrentes literis Apostolicis falsis.

Et falsarii literarum Apostolicarum per alios. Nam qui hoc faciunt per se, habent reservationem in Bulla Contra Domini.

Et defensores fautoresque falsariorum.

Et impugnantes literas Papae electi, tanquam falsas, antequam coronentur.

Et qui

Et qui in Romana Curia Apostolicas commissiones, intimationes, publicationes, & affixiones praesumpserint praesentare, praeter censors.

Et laici recipientes literas seu Bullas Papales non de manibus Papae vel deputatorum.

4. Circa Clericos. Ut Episcopus, qui in civitate diversarum linguarum suscipit administrationem talis Episcopatus, priusquam suscipiatur a proprio Episcopo in coadjutorem suum.

Et Clerici Majorum ordinum suscipientes praefecturas saeculares.

Et Clerici non Episcopi, qui sunt etiam domini temporales, permittentes furarios publicos alienigenas (non oriundos inde) versari in terris suis vel non expellentes inde.

Et tam Clerici hi quam alij saeculares locantes illis vel alio praetextu concedentes domos ad vsuras exercendas etiam implicite.

Et Clericus habens dignitatem vel personatum, licet non sit Praesbyter: & praeterea Praesbyter, licet non habeat dignitatem neque Ecclesiam Parochialem, qui audit leges civiles vel medicinam duobus mensibus.

Et qui per se vel alium quocunque modo impediunt litigantes in foro Ecclesiastico in causis, quae de iure & consuetudine conveniunt.

Et omnes officiales qui evacuant iurisdictionem & auctoritatem Praelatorum quam habent in suis hominibus: & successores dictorum officialium, nisi infra mensem errorem praedecessorum correxerint.

Et

Et concedentes ac extendentes repressalias ad Ecclesiasticos.

Et domini ac iudices negligentes obseruare statutum cōtra persequentes hostiuter Cardinales.

Non reuelantes Papæ vel Ordinatio crimina in Cardinales commissa vel committenda.

Et consules, rectores, imponentes Ecclesijs vel personis Ecclesiasticis tributa, vectigalia, si sint vel semel admoniti: cum complicitibus.

Et exigentes ab Ecclesia vel personis Ecclesiasticis portorium seu prædadium, collectas &c. & ducatum, pro rebus quas non deterunt causa negotiandi.

Et vsurpantes iurisdictionem Ecclesiasticam.

Et domini temporales prohibentes ne aliquid emanet personæ Ecclesiasticæ, aut vendant, coquant, molant, aut ne quis eis præstet aliqua officia ad societatem vitæ humanæ necessaria.

Et gubernatores ac iudices qui admoniti ab Episcopis & alijs Ecclesiasticis, omittunt Clericis ius reddere, vel facere iustitiam, ob negligentiam vel iniquum animum.

Et Episcopi & Superiores habitu mutato vagantes, vel qui Romam accedentes inde discedunt sine licentia Papæ: cum receptatoribus non reuelantibus; vel extra Diocesim absque licentia pernoctantes.

Et Rectores Parochialium Ecclesiarum, & quicunque alij, qui fratres Mendicantes. 4. Ordinum, contra priuilegia summorum Pontificum, peccant.

5. Cir-

5. Circa Religiosos. Ut Religiosi qui exeunt à suis Monasterijs, & dimittunt ea, ut audiant leges ciuiles vel medicinam, & non redeunt infra duos menses.

Et Religiosi ad quæcunque studia sine licentia sui Prælati euntes, nisi ibi sit Conuentus suus in quo sint mansuri.

Et Doctor docens leges aut Medicinam Religiosum qui reliquit habitum suum, vel detinet in scholis.

Et inuentores nouarum Religionum ac in eas ingredientes.

Et fratres Mendicantes recipientes aliquem ad suum ordinem abique speciali facultate Papæ, exceptis quatuor ordinibus Mendic.

Et Religiosi temere habitum sui ordinis relinquētes, dumodo sint professi tacite vel expresse.

Et Religiosi appropriantes sibi sine causa legitimam decimas &c. vel eas solui prohibentes, aut non permittentes.

Et Religiosi desuadentes decimas, siue in concione, siue alias.

Et Religiosi, data opera non facientes conscientiam in confessionibus, de solutione decimarum, & tandem sine præmissa pœnitentia concionantes.

Et Religiosi non seruantes interdictum vel cessationem à Diuinis, quam seruat Cathedralis vel Parochialis oppidi.

Et Monachi simplices, & Canonici Regulares.

lares advenientes aulis Principum animo nocendi suis Prelatis, aut Monasterijs.

Et interpretantes Clementinam, *exm.*, de verb. signifi. que declarat regulam S. Francisci.

Et Monachi sine facultate Abbatis, habentes arma bellica circa claustra Monasterij.

Et Religiosi Mendicantes, qui accipiunt seu acquiritur novis domos, vel nova loca in habitationem, aut committunt vel alienant acquirit ante Concil. Lugd. aliquo titulo. *Nonnulli tamen habent ad hoc Privileg. Iulij II.*

Et cogentes quacunque mulieres ingredi Monasteria, vel prosterni: cum complicitis.

Et praesentes consentientes tali actui.

Et impediunt sanctam voluntatem quarundam mulierum accipiendi velum, vel prosternendi.

Et Abbatissa & Moniales exeuntes de claustra aut a Monasterijs quacunque de causa, etiam infirmitatis, excepta magni incendi, vel contagii lapra vel epidemiae probatae litem vel Superioris & Episcopi.

Et impediunt visitationes Monialium.

Et Fratres ac Moniales S. Clarae seu Tertiae regulae, utentes quomodolibet gratis & intuitum Bullarum Cruciae: vel aliarum consilium contra obedientiam ordinis, & sine speciali licentia suorum Superiorum.

Et fratres cuiusvis Ordinis & alij, praedicatores, seu priuare nuntiantes, quod indulgentiae S. Mariae de populo in Vrbe, extenduntur ad seculares,

culares, visitantes Ecclesias Priuilegiatorum.

Omnes Magistratus seculares, qui ab Episcopis requisiti non praebent auxilium brachij secularis: ut claustra Monialium conseruetur.

Et prohibentes facere eleemosynas Fratribus S. Augustini.

Et exactores dationum, gibellarum, pedagiorum & vechgalium a personis regularibus Ordinum Mendicantium, & molestantes eos in praedictis, toties quoties.

Et qui exegerunt aliquid a Mendicantibus pro reparatione pontium, viarum, matorum, &c.

Et non dimittentes exemptos & immunes ab omnibus & singulis exactionibus tam urbanis quam rusticis, eos qui regulariter mendicant: quoad eorum omnia bona, & quae ad suos colonos, assiduarios & huiusmodi respectiue spectant.

Et Fratres S. Francisci de Paula Minimi nuncupati, recipientes vel retinentes Fratres ordinum Minorum de obseruantia sine expressa licentia Papae, a transeuntibus obiecta.

Et Fratres ordinis Praedicatorum, & Sorores eiusdem ordinis, appellantes vel conuenientes & conueniri facientes ad iudicem secularem vel Ecclesiasticum etiam conseruatorem ipsorum, nisi prius causam vel querelam suam verbo vel scriptis coram Priore aut Prouinciali vel Generali Magistro, & successiue in capitulo Generali posterint. Et iudices omnes in his se intromittentes. Quod ad alios ordines participantis privilegia eorum extenditur.

Et 144

Et impediētes aut perturbantes notarios ordinis Prædicatorum, ne munera sua exequantur.

Et laici Principes quomodocunque impediētes reformationem apud Conuentuales factam vel faciendam.

Et Migiter ac Fratres Hospitalis S. Lazari Hierosolymitani, vtentes Priuilegijs reuocatis super recuperatione quorundam locorum.

Et quicumque Fratres de obseruantia nuncupati, quorumvis ordinum Mendicantium, qui loca Fratrum Conuentualium nuncupatorum, aut monasteria Monialium ipsorum, præsumpserunt querere aut recipere.

Et omnes cuiusunque dignitatis tam spiritualis quam laicalis, qui præsumpserint id tentare, etiam prætextu reformationis.

6. *Circa Inquisitionem.* Vt Inquisitores, commissarii eius, vel Episcopi, vel Capituli sede vacante: qui prætextu sui officij illicitè extorqueant aut sumunt pecuniam aliquam. Et qui scienter confiscant bona Ecclesiastica vel occupant.

Et Domini quocunque nomine censeantur, non obediētes Inquisitoribus generalibus Romanis in pertinentibus ad officium sanctæ Inquisitionis.

Et Iudices & eorum complices, non auxiliantes, contra hæreticos.

Et malè tractantes officiales, instrumentales, denunciātes, testificantes, in rebus S. fidei. Inquisitionis, & negotium impediētes, deficientes circa idem negotium: cum complicibus.

Et Do-

Et Domini temporales, qui de crimine hæresis cognoscunt vel iudicant.

7. *Circa bona Ecclesiastica.* Vt qui nouè vsurpantes ius custodiendi aliquam Ecclesiam vacantem, vel titulum aduocationis aut defensionis, aliquam bona illius capiunt.

Et Clerici vel Monachi hoc fieri procurantes.

Et compellentes personas Ecclesiasticas ad submittendum perpetuo vel in longum tempus, scilicet plusquam decem annos, Ecclesiarum bona immobilia, ac iura earum, laicis. Et qui hæc per licitum contractum habent, plus tamen vsurpant, quam sit illis permissum per eundem contractum.

Et impediētes vel infringentes sequestrum inductum super beneficio ab ordinario, ob latam in Curia Romana vnā sententiam definitiuam super possessione vel proprietate eiusdem.

Et alienantes vel locantes bona Ecclesiastica in plures quam tres annos: & percipientes prædicta bona. *Hec dicitur non esse recepta vbiq̃.*

Et emens rem Ecclesiæ, vel aliter acquirēs, à Schismatico.

Et tenens beneficium à Schismatico.

Et qui innititur ordinationi factæ per Schismaticum: & audet affirmare ordinationes ab Ottauiano & Guidone factas vel ab ordinatis ab eis, esse ratas.

Et fidei resignantes beneficiis Ecclesiasticis, vel Permutantes. Et notarij ac testes hæc scientes.

K

Et mo-

Et molestantes, impediētes, se ingerentes Collegio & deputatis fabricæ S. Petri super reuisione & recuperatione bonorum Ecclesiasticorum.

8. Circa Iudicium. Vt pars in iudicio, inducens confutratorem seu protectorem datum à Papa, ad propullandas manifestas iniurias seu violentias, ad procedendum in his quæ non continent apertam violentiam vel iniuriam, quæ requirunt iudiciariam potestatem & altiore indaginem.

Et fingens casum aut fraudem faciens, quod iudex ipse vadat ad accipiendum testimonium alicuius fœminæ. *Quod prohibetur propter insidias pudicitia mulierum.*

Et Officiales ciuitatis, facientes, scribentes, dictantes statuta, vt soluantur viuræ, vel quod solutæ repeti non possint: & qui hoc ipsum iudicant, & qui ad id potestatem habentes non eradunt è libris talia statuta, vel consuetudinem vim eorum habentem.

Et qui metu incusso ac vi consequuntur absolutionem vel reuocationem sententiæ cuiuscunque censuræ.

Et usurpantes nomen Vicarij vel simile, vacante imperio: cum complicibus.

Et inuadentes Ecclesias, ædes, aliasue res, vel scripturas &c. officij vel ministrorum, siue diripiēdo, siue incendiando &c. cum complicibus.

9. Circa Sacramenta. Vt qui scienter contrahūt Matrimonium in gradibus vetitis consanguinitatis vel affinitatis carnalis, aut cum Monialibus.

Et Re-

Et Religiosi, ac Clerici in ordinibus maioribus constituti contrahentes. Et Clericus talia matrimonia celebrans.

Et cogentes siue directè siue indirectè, etiā suos subditos, minus libere Matrimonium contrahere.

Et qui affirmant Matrimonia à filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse.

Et docentes vel pertinaciter asserentes, quod Confessio Sacramentalis non sit necessariò præmittenda ad dignè communicandum, (etiā habita copia confessoris) dummodo adsit contritio.

10. Circa sepulturam. Vt sepelientes in loco sacro interdicto, aut nominatim interdictos, aut excommunicatos publicos, aut vsurarios manifestos.

Et sepelientes scienter in loco sacro hæreticos, aut hæreticorum quomodolibet complices.

11. Circa Libros. Vt non habentes pro authenticis omnes libros sacrorum Bibliorum, exceptis 3. & 4. Esdræ.

Et Constitutiones Apostolicas scienter contemnentes.

Et legentes habentesue cuiusuis authoris, etiā Catholicæ, scripta propter hæresim vel falsi dogmatis suspensionem damnata. Nam quantum ad libros hæreticorum hæresim continentes, vel de Religione tractantes, habet excommunicationem in Bulla Cæne Domini.

Et imprimētes seu imprimi faciētes libelli

vel quamlibet aliam scripturam sine delicta licentia & approbatione certarum personarum. *Ista quoque Nauarro & alij non videtur esse recepta. Quod valde nota pro omnium alijs.*

Et qui Commentarios, Glossas, Annotationes aut Scholia cuiusmodi ediderint pro interpretando Concilio Lateranensi & Tridentino.

12. *Circa Proximos.* Ut capientes Christianos habitantes in terris occupatis à Turcis, in seruis: & nolentes eos dimittere liberè cum bonis suis. *Hanc dicunt aliqui esse reseruatam.*

Et mulierum raptores: cum complicibus.

Et committentes duellum siue publicum, siue priuatum.

Et concedentes locum ad duellum.

Et patrini, & dantes consiliū, in causa duelli.

Et eius spectatores, socij etiamsi ob impedimentum pugna non sit commissa. Sed hæc de duello, his temporibus reseruantur Papæ.

Et interficientes aut interfici iubentes aliquē Christianorum per assassinos, id est quosdam Paganos ad talia paratos, quāuis mors non sequatur.

Et qui eos receperint, defenderint, occultauerint tales assassinos.

Et Doctores & Scholares Vniuersitatis Bononiens: qui aliorum Scholarium hospitia, durante locatione, conducunt sine eorum consensu.

Et qui prædicando aut disputando audent impugnare Montes Pietatis.

Et Gubernatores & alij Ministri status Ecclesie

clesie Romanæ, permittentes portari arma brevioris mensuræ trium palmorum.

Et permittentes spectacula publica aut priuata, vbi taurorum terarumue actiones exercentur. Et Clerici qui his interfunt.

Et Domini tam seculares quàm spirituales Papæ subiecti quicunque, qui subditorum suorum frumenta &c. vltra necessitatem suam emunt.

13. *Circa simulatam Pietatem.* Ut tæmnae sequentes statum Beguinarum: cum complicibus.

Et Bisochi aut Beguni, qui sunt aut infideles, aut suspecti de hæde, cum quodam certo ritu & habitu.

14. *Circa Religionem.* Ut laici vtriusque sexus, qui sortilegia, incantationes ac diuinationes per invocationem dæmonis exercent.

Et incantatores, dæmonis adoratores, annulum, speculum, vel aliam quameunque rem fabricantes, vel rem Magicam facientes.

Et omnes ac singuli Doctores, Magistri, Regentes, & alij cuiuscunque artis professores &c. qui Professionem fidei non fecerint in manibus Episcopi vel eius vicarij.

Mimantes circulos carcos, id est, Agnus Dei consecratos à Papa.

Et exercentes regimen in trirēibus infidelium.

Et sagittarij & balistarij in Christianos.

Et non permittentes immunes ab omni duto, gabella, &c. transire eos qui portant victualia Romam.

Et oblationes accipientes ab altaribus.

15. Circa obligationem. Ut qui pro se vel alijs se obligauit soluere annatas in Camera Apostolica, & non soluit suo tempore.

Excommunicationes aliquando Papales, aliquando Episcopales.

In Inquisitores, & eorum vel Episcoporum vel Capituli, sede vacante, commissarios, extorquentes pecuniam illicitis modis, aut bona Ecclesiastica propter Clerici delictum confiscantes, etiam Ecclesie adiudicando. Hec enim excommunicatio ante satisfactionem est Papalis, post, Episcopalis.

In incendentes Ecclesias vel Monasteria vel pia loca. Ante denunciationem Episcopalis. Post, Papalis.

In effringentes simulque spoliantes loca sacra, Monasteria vel pia loca. Simuliter ante denunciationem Episcopalis. Post Papalis.

In dantes licentiam offendendi eos, qui tulerunt aliquam censuram in Principes, Nobiles, eorum ministros &c. Hi enim si duorum mensium spatio resipuerint, eius absolutio erit Episcopalis. Exinde verò Papalis.

In eos qui tali licentia data vti ausi fuerint. Post duos menses Papalis.

In eos qui proprio motu, ferentes sententiam offenderunt supradictos. Post duos menses Papalis, quæ ante erat Episcopalis.

In absolutos à sententia excommunicationis ratione periculi. Si post periculum non se presentant

illi,

illi, qui ordinari potest ab ea absolvere, remittunt eandem Papalem vel Episcopalem, quam ante ius.

In participantes in crimine cum excommunicatus, qui in talem incidunt, qualis est loci, Papalis & Episcopalis. Dummodo participatio sit post crimen a socio commissum & excommunicationis denunciationem.

Excommunicationes Episcopales.

1. Incurta ob leuem perculionem Clerici vel Religiosi.

2. Et ob grauem, si percussor, Episcopi iudicio, Papam adire non potest.

3. Et excommunicatio Papalis, cuius absolutio ob aliquod iustum impedimentum conceditur inferiori: tunc enim solus Episcopus absoluit.

4. Excommunicatio quam fecit Episcopus per suum statutum, reservando sibi absolutionem.

5. In proponentes Indulgentias plenarias, & facultatem à reternatis absolendi, virtute aliquorum Privilegiorum, in anno Iubilæi, quæ tunc solent suspendi, & contra aliter facientes solet excommunicatio promulgari. Si tamen de facto promulgatur. Nam in bulla dixit 4. prohibitio tantum ad mortale obligans transgressorem, cum censuræ ferendæ, continetur.

6. In extrahentes vi aliquem Catholicum de Ecclesia, sed hæc ex decreto sacre Congregationis, de mandato Clementis VIII. edito, quod incipit, Sacra Congregatio, Papæ restituatur. excipit hæresim, homicidium & mutilationem in loco

loco Sacro. homicidium proditorium. assassinium. Crime læsæ Majestatis, atrocium publicum & grassationem viarum, tandem depopulationem agrorum, quibus delictis non fauet immunitas Ecclesiæ.

7. In raptorem cuiuscunque mulieris: cum complicitibus.

Excommunicatio Minor.

Separans à passiva tantum Sacramentorum participatione, absolutus à quolibet etiam simplici sacerdote, sicut & peccata venialia.

Incurretur.

1. Propter participationem cum excommunicato maiore excommunicatione in eibus prohibitis. Quæ limitata est ad participantem cum excommunicato nominatum, & ob percussione Clerici notorium. Notum. In sequentibus casibus, iam non habet locum excommunicatio minor, ut habetur in Exam: approb: tit: 12. q. 4.

2. Propter sacrilegium.

3. Propter notoriam fornicationem.

4. Propter receptionem Episcopatus vel Abbatæ &c. de manu laici. Licet hoc ex textu diffinitæ possit elici. Nam expresse est interdictum.

5. Propter Simoniam.

6. Ob exercitiū artis balistarū in bello iniusto.

7. Propter dissidium. Et pauperū oppressionē.

8. Cui negatur Ecclesiastica sepultura.

9. Pro

9. Pro quolibet peccato mortali & occulto: quoad Deum.

Suspensio.

In Clericum maiorem ordinum fornicarium notorium, antequam vere peniteat.

Hanc quidam extendunt etiam ad Clericū

Minorum ordinum.

In Clericum eligentem in Episcopum eum, qui non est legitimus, vel legitima ætate, scientia, & moribus præditus.

In eligentem si infra octo dies ipsam electionem electi duntulerint præsentare.

In Clericum provocantem ad duellum, acceptantem, & committentem.

In Clericos beneficiarios, gestantes vestes parvas, vel coloribus distinctas.

In Clericos consentientes electioni de se factæ, per potestatis secularis abusum.

In Clericos & Religiosos, quibus prohibitum est audire Leges & Medicinam.

In recipientes ordines in excommunicatione pro manuum iniectione in clericum.

In Simoniacum in ordine vel beneficio.

In suscipientes ordinem S. sine legitima ætate, facultate, tempore.

In promotum per saltum, vel ab Episcopo qui renuntiavit tam loco quam dignitati, vel excommunicato, deposito, Simoniaci, hæretico, Schismatico.

K

In su-

In suscipientem vno die duos Ordines S. vel minores cum Subdiaconatu.

In ordinatos sine dimissorijs, vel cum eis habitis à Capitulo, vel administratore sede vacante, infra annum à die vacationis.

In eum qui Sacris initiatur sine patrimonio, cum pacto non petendi ab Episcopo victum, & qui ordinatur ad præsentationem alicuius beneficiarij, cum pacto nihil petendi ab eo. *Suspensum est tam presentator, quam ordinator, & ordinatus.*

In habentes beneficium cui annexus est ordo, si infra annuunt non promouentur.

In Sacerdotes qui spontos alterius Parœciæ sine licentia, matrimonio coniungunt, vel benedicere audent.

In eos qui pro alienis debitis, Ecclesiam suam grauant, aut litteras vel sigilla concedunt, quibus possunt Ecclesiæ obligari.

In celebrantes in Ecclesia polluta. Qui sunt suspensi ab ingressu Ecclesiæ: & si celebrant in suspensione, efficiuntur irregulares.

In Episcopos & Superiores, vsurpantes aliquid ex redditibus Ecclesiarum vacantium, tam relictis quam collectis, durante vacatione.

In Episcopum ordinantem alium Clericum aut Religiosum sine licentia dei ita, aut inuitum, reclamantem, bigamum, irregularem, solenniter penitentem, illegitimum, neophytum, seruum, ascriptum.

In pro-

In promouentes ad Ordines, curiales, id est histriones, &c. *Sed hic est depositio cõminatoria tantum.*

In Episcopum ordinantem absque titulo clericum religionis, in qua solum sit votum temporale. *At hæc sunt reuocata, quatenus attingebat religiosi Societatis.*

In Episcopum conferentem consuram clericalem, infanti, illiterato, coniugato.

In Episcopos exercentes Pontificalia, in aliena Diœcesi, sine expressa licentia ordinarij. *Et si ordinati sunt suspensi.*

In Episcopos concubinos, si per Synodum Prouincialem admoniti, non se emendauerint.

In Episcopos, si post Prouincialem Synodum infra 6. menses non retulerint conuocatis ad se Abbatibus & Clericis, omnia acta Concilij.

In Episcopos & Superiores omittentes procedere contra aliquem in hæresi: vel impediētes.

In Episcopos & Superiores locantes domos vsurarijs alienigenis, vel in terris suis ad permittentes.

In Episcopos malè disponentes fructus beneficij vacantis.

In Archiepiscopos & alios iudices confirmantes electionem vel consecrantes electum, si antea ad Papam est appellatum, non cognito an per aliquam prauitatem sit appellatione recessum.

In Episcopos, electores, presentatores & patronos, qui effecti suspensi à collatione, quia verbo, signo, aut nuntio facto, aut huiusmodi fuerit alicuius

licuius beneficii facta designatio, ut alicui determinatæ personæ conferatur, tamen sic suspensi, cōferre, eligere, præsentare vel instituere audent.

Episcopos non afficit suspensio, nisi quando specialis mentio sit de eis, ut insupradictis,

In inferiores Episcopis, qui visitantes recipiunt munera, vel exigunt procuracionem in pecunia, aut visitationis officio non impenso procuracionem in victualibus sumere præsumunt.

In Prælatos non episcopos, qui ecclesias sibi commissas, seu ipsarum bona subijciunt laicis, absque consensu Capituli & Sedis Apostolicæ licentia.

In Prælatos consentientes alienationi, in gravamen aut detrimentum bonorum Ecclesiæ.

In Prælatos per negligentiam confirmantes indignum electum ad regimen animarum.

In Prælatos & Cardinales impediētes Novitios ordinis Prædicatorum ab eius ordinis Prælati electos, in executione intimationum, citationum, &c.

In Prælatos & Cardinales, proponentes populo indicem casuum reservatorum gratiarum & indulgentiarum, & pro certo pretio concedentes absolutionem &c. Et huiusmodi indicem ubilibet reperiunt non dilacerantes.

In Prælatos extra casum necessitatis ingredientes clausuram Monasteriorum Monialium.

In Prælatos admittentes ad Doctoratum aliquem,

quem, non accepto iuramento quod ultra tria milia Turonen: argenteorum in tali Doctoratus solennitate non expendat.

In Capitula & singulares personas, quæ vacante sede Episcopali vel Collegiata, usurpant sibi aliqua bona, quæ reliquit defunctus, aut collecta fuerunt tempore vacationis.

In Conuentus, Capitula, Collegia, perturbantia privilegia Ecclesiæ Tolosanæ.

In Excommunicantes, suspendentes, interdicentes aliquem solo verbo, sine scripto, aut expressa causa illius, vel non dantes copiam harum sententiarum, requisiti, vel excommunicantes absque monitione.

In admittentes ad divina officia, Sacramenta, aut ecclesiasticam sepulturam, excommunicatos, interdictos publicos, vel usurarios manifestos.

In non servantes Ecclesiasticum interdictum.

In Iudicem ecclesiasticum non Episcopum, qui contra iustitiam & suam conscientiam aggravat partem, odio, favore, &c.

In Iudices se intromittentes in cognoscendis negotijs in causis electionum Episcopatum, sententiam ferentes & confirmantes.

In deficientes in probatione eius, quæ obicerunt contra personam electi ad aliquam dignitatem, vel personatum.

In Conservatores sedis Apostolicæ, scientes cognoscentes causas, quæ non sunt manifeste violentæ.

In quem,

In quemlibet in S. ordinibus constitutum, qui de controuersia alterutra parte in materia de Conceptione B. V. Mariæ in popularibus Concionibus, vel vbiunque promiscua virorum ac mulierum multitudo convenire solet, disputare rationibus, vel Doctorum auctoritate propriam confirmando sententiam, contrariamque refellendo, & impugnando audet. Vel de hac quaestione cuiusvis pietatis aut necessitatis, prætextu, vulgari sermone, scribentem aut dictantem. *Absolutio reservatur Papa.*

In Abbatem, vel Priorem non habentem Abbatem, si sorula, res non corrigiatis, aut caputia non fixa portat.

In eisdem, si venationi aut aucupationi clamorose, vel alias cum canibus & aibus ex proposito interfunt.

In Conventus & Capitula petentia vel exigentia aliquid quoquo colore, in receptione personarum utriusque sexus ad religionem, vel ante aut post illam.

In Capitula & Conventus, quibus ob transgressionem Bullæ Pij 5. circa non admitrendas beneficiorum resignationes, est interdicta facultas conferendi beneficia, &c. & tamen faciunt.

In Prælatos religionum, si requisiti à personis Ecclesiasticis de præiudicio ex administratione S. Eucharistiæ, Extremæ unctionis, Matrimonij, aut quacunque absolutione indebita, à suis religiosis facta, infra mensem plenam satisfactionem læsi non exhibent.

In Re-

In Religiosos habentes aliquam administrationem, qui alienant aliquid ex spectantibus ad eam, etiam ad vitam vel certum tempus, absque necessitate aut facultate sui Capituli, si habent, vel Prælati, si Capitulum non habent.

In fratres Prædicatores & alios ordines Mendicantium assumptos in Episcopatum, vel alias Prælaturas, si prius consecrentur quàm resignent ordini libros & alia quæ habent.

In Fratres Prædicatores perturbantes fratres Minores in officio Inquisitionis, & vice versa.

In Religiosos ordinis Mendicantium, recipientes ad professionem ante annum probationis elapsam.

In Religiosos non recipientes decimas, si requisiti non faciunt conscientiam confitentibus, de decimis soluendis.

In Religiosos, gravantes vel fraudantes ecclesias circa decimas eis debitas: si requisiti non desunt, vel non satisfaciunt.

In Regulares omnes, præsumentes introducere mulieres vel admittere in Monasteria & domos Regularium.

In contrahentes matrimonium per verba de presenti, & ante carnis copulam facientes se ad sacros ordines promoueri, aliter quàm in S. Canonibus permittatur: per hoc enim non dissolvitur matrimonium Nisi Religionem ingrediantur.

Excommunicati, sunt ipso iure suspensi.

Interdictum iuxta.

i. Col.

1. Collegium, Vniuersitas, Ciuitas, loci, cogentes ecclesias Ecclesiasticasue personas soluere gubellas, &c. pro rebus proprijs, negotiationi non expositis.

2. Vniuersitas, locans domos alienigenis vsurarijs, & territoria locantium.

3. Ciuitatis ministri & domini, in qua Papæ electio fit, non obseruantes seruanda.

4. Vniuersitas concedens vel extendens pignorationem, seu repressalias, in Clericos & personas ecclesiasticas.

5. Vniuersitas vel Ciuitas consentiens & non puniens, eos qui Cardinales persequuntur.

6. Territoria illius, qui Episcopum iniuria afficit aut in hoc consentit.

7. Regna, terra, & loca qualibet illis subiecta, qui Legatos sedis Apostolicæ aut Nuntios imperdiunt, &c.

8. Collegia ac Capitula, quæ privilegio, statuto, vel consuetudine, fructus primi aut vltioris anni beneficiorum vacantium, vendicant sibi, contra iuris dispositionem.

9. Vniuersitates, ac Collegia, à Papa ad futurum Concilium appellantis: ac complices.

10. Principum illorum territoria, qui sequstrationes, applicationes, dissipationesque fecerint vel fieri mandauerint, de quibuscunque bonis ad Ecclesiam quomodocunque spectantibus.

11. Respub. Communitates & Vniuersitates, quomodolibet delinquentes contra spectantia ad

liber

libertatis & immunitatis Ecclesiasticæ fauorem.

12. Capitula infra annum a die vacationis ordinandi licentiam alicui concedentia, nisi occasione beneficii Ecclesiastici.

13. Ecclesiæ & Cæmeteria, apud quæ sepulchra fuerunt ipsi, qui inducti sunt ad promittendum se ibidem electuros sepulturam, vel non mutatuos, à Clericis vel Religiosis illius Ecclesiæ.

14. Communitas in prouincia Anconitana, male tractans officiales Apostolicos.

15. Vniuersitas perturbans prauilegia Ecclesiæ Tolosanæ.

16. Religiosi vel seculares Clerici etiam excommunicati, scienter celebrantes vel celebrari facientes in locis à iure vel homine interdictis, aut excommunicatos publice, vel inter dictos nominatum, ad diuina officia, Sacramenta, vel Ecclesiasticam sepulturam admittentes.

17. Locorum ordinarij, suadentes, & etiam Censuris inhibentes, ne Christi fideles fratribus Predicatoribus, & Minoribus, elemosynas erogent.

18. Idem inhibentes, ordinantes, præcipientes, statuentes, quo minus supra dicti in Ordinum fratres, libere vti possint Privilegijs, Indulgentijs fratrum Heremitarum, S. Augustini, Carmelitarum & Seruorum.

19. Idem obfistentes quo minus sepeliantur in Ecclesijs in Cæmeterijs fratrum Ordinis Mendicantium, qui volunt.

L

10. Idem

10. Idem persuadentes Religiosis, vel sæcularibus, ut ipsi inuitis, quorumcunque cadauera in Cæmeterijs dictorum fratrum sephant, vel etiam ipsi personaliter sepelientes.

11. Idem Missarum solennia in eorum Ecclesijs, vel exequiis, sine eorum assensu, celebrari facientes.

12. Idem cogentes eos ad solutiones collectarum seu exactionum quarumlibet, vel exigentes decimas pro vineis, terris, hortis, & cæteris ad eos pertinentibus.

13. Idem prohibentes, quò minus recipient, quascunque mulieres ad habitum & regulam eiusdem Ordinis.

14. Idem impediens quominus quoscunque Clericos, vel laicos, liberos, ad ordinem suum recipient, aut retineant.

15. Idem præsumentes venire ad eorundem domos causa celebrandi ordines, tractandi, vel aliquos Conuentus publicos conuocandi. Vel eos ad Synodos vel Conuentus forentes accedere compellentes, vel pro Consecrationibus Ecclesiarum & altarium, pro Oleo S. & alio quolibet Sacramento quicquam ab eis extorquere audentes, & gratis non impendentes.

16. Idem sine rationali causa denegantes Sacramenta Eucharistiæ aut Extremæ unctionis, aut differentes personis confessis fratribus dictorum Ordinum, approbatis & admittis ad confessiones audiendas, vel Parochianis prohibentes, & persuaden-

suadentes ne confiscantur fratribus dictorum Ordinum: cum complicibus.

17. Episcopi & Abbates bona Ecclesiarum, Monasteriorum, locorumque piorum, quomodolibet alienantes, inconsulto Romano Pontifice.

18. Episcopi non facientes obseruari constitutionem de faciendi fidei professione, ab omnibus cuiuslibet facultatis lectoribus.

19. Episcopi & superiores in visitatione exigentes minera, aut procurationem in pecunijs: vel visitatione non facta, quamecunque procurationem.

20. Prælati sine licentia Papæ, Commentarios, Glossas, Annotationes, Scholia, &c. super Concilio Trid: de cæteris, quous prætextu edentes.

21. Cardinales cæterique Prælati recipientes in confidentiam, quicquid ad Ecclesiam spectat. *Imò sunt etiam excommunicati.*

Polluitur Ecclesia.

1. Si intra eam sanguis humanus iniuriosè effunditur: aut causa naturalis eius effusionis vel mortis datur.

2. Si in Ecclesia semen humanum voluntariè effunditur.

3. Si in ea excommunicatus vel infidelis sepelitur.

4. Si Ecclesia per Episcopum, excommunicatum publicum, consecratur, aut benedicitur.

5. Si omnes parietes renouantur, seu incrustantur, cum detractione maioris partis eorum.

In his casibus est reconcilianda.

NOTA.

1. Polluta Ecclesia, polluitur cæmeterium sibi coniunctum: non autem vice versa.
2. Cæmeterium eo modo polluitur, quo & Ecclesia.

Altare stabile exacratur.

1. Si mensa penitus vel enormiter frangatur, ita ut deformitas appareat ultra medietatem.
2. Si frangatur in cornibus in quibus consuevit fieri consecratio.
3. Si mota fuit iunctura, qua mensa stipiti adheret: quia in illa coniunctione præcipue intelligitur esse consecratio altaris. Et hoc ubicunque sepulchrum sit.
4. Si quid de lapidibus stipitis tangentibus ipsam mensam moueatur: intellige autem quoad principales lapides tangentes mensam.
5. Si mensa constituta sit super 4. columnas lapideas & una columna moueatur.
6. Si sigillum frangatur vel amoveatur, vel minuatur.

Altare portatile exacratur.

1. Ex remotione lapidis à ligno, quando sepulchrum est in ligno.
2. Quando mouetur sigillum sepulchri.
3. Ex notabili lapidis fractione, ut supra de stabili dictum est.

NOTA.

NOTA.

1. Exacrata Ecclesia non exacratur altare.
 2. Polluta tamen Ecclesia polluitur altare stabile, ita ut reconciliatione indigeat.
- Privatio Ecclesiastica Sepultura, propter 15. infra scripta infligitur.*

1. Hæresim.
 2. Excommunicationem maiorem, & interdictum ab ingressu Ecclesie in vita.
 3. Infidelitatem, quoad adultos, DeceSSIONem sine baptismo, quo ad infantes.
 4. Sui ipsius interfectionem.
 5. Interdictum publicum.
 6. Usuram manifestam.
 7. Admissionem ad Ecclesiasticam sepulturam usurarii manifesti, excommunicati, &c.
 8. Omisionem S. Confeitionis, vel Eucharistie in Paschate.
 9. Rapinam, vel incendium Ecclesiarum.
 10. Vitium proprietatis in Religiosis.
 11. Detentionem declinarum.
 12. Blasphemiam.
 13. Obitum in peccato mortali.
 14. Obitum in tormentis, vel post illa: & in duello, & in spectaculis tauri vel ferarum.
 15. Institutionem Sacerdotis in tutorem filiorum suorum.
- Irregularitas, quæ post Censuras est impedimentum Canonicum, multiplex.*

1. *Ex defectu Fidei*: scilicet ante Baptismum.
Aetatis: iuxta determinationē S. Conc. Trid.
Rationis: ut in carentibus usu rationis pueris, lunaticis, furiosis.
Sexus: ut in foeminis, quæ potius sunt incapaces: & Hermaphroditis.
Libertatis: ut in seruis & Dæmoniis.
Corporis: debiram sanitatem, venustatem, vel integritatem non habentis: ut leprosi, mortuum caducum patientes, abstemij.
Generationis: ut sunt filij & nepotes Hæreticorum, Iudeorum, & illegitimi.
Literarum: ut idiotæ.
Perfectæ lenitatis: ut consentientes in necem, aut mutilationem alicuius.
2. *Ex Sacramento*. Ut bigamia, & Neophytorum status.
3. *Ex delicto*. Ut in Hæreticis, etiam post penitentiam, & complicitibus: homicidas, mutilantibus, & in hæc consentientibus.
Apostatis à fide, infamibus, & criminosis manifestis.
Baptisantis & rebaptisatis. Idem de alijs Sacramentis characterem imprimentibus. Quorundam sententia.
Differentibus Baptismum usq; ad infirmitatē.
Suscipientibus S. ordines vel exercentibus, dum sunt aliquibus censuris irretiti, vel in Ecclesia interdicta.
Exercentibus ordinem S. non habitum.
 Ord-

Ordinatis per saltum vel furtivē.

Suscipientibus ordines duos vna die & minores cum Subdiaconatu. Vel ab Episcopo excommunicato, vel eo, qui renuntiavit non solum loco, sed etiam dignitati.

In infordeſcentibus per annum in suspensione. Qui sunt inhabiles ad beneficia iam quæſita & electiones.

DECIMA PARS.

De reſervatis Caſibus.

Documentum Primum.

In articulo mortis, omnis casus & omnis censura cessat esse reſervata.

Secundum.

Sublata excommunicatione à casu Papali ab ipso peccato iam quilibet Confessor absolvi potest. Nam omnis casus Papalis habet annexam censuram, & propter illam est reſervatus.

Tertium.

Episcopus potest absolvi à Casibus Papæ reſervatis, si sunt occulti: aliis non. Licet aliqui excipiant omnes casus in Bulla Cane Domini.

Quartum.

Religiosi interdum habent facultatem à Papalibus absolviendi, non requisitis Episcopis, ratione Contraternitatum, ut Rotarij, & Nominis Dei, &c. Quapropter diligenter huius inspicienda sunt,

sunt, & videndum ne aliqua sint reuocata. Similiter ratione concessorum Privilegiatorum, habent auctoritatem confessarii Ordinis Prædicatorum: & Minorum, in votis dispensandi, in quibus possunt Episcopi, præterquam in voto peregrinationis ultra duas dietas. Ratione vero Contraternitatum etiam plus possunt. Vide Bullas. Episcopi vero possunt dispensare in omnibus votis, præterquam continentia perpetua, religionis, peregrinationis Romam, ad S. Iacobum Compostellæ, Hierusalem.

Quintum.

Si occurrerit poenitens cum casu reservato, remittat eum confessarius ad Superiorem: quod si noluerit, petat ipse Confessarius facultatem. In cuius concessione Superior omnino facilis esse debet, ut fragilitati atque verecundia subditi contentatione condescendat, & ne confessionem detestabilem efficiat.

Si autem peccatum in particulari scire vellet, posset Confessarius illud detegere: nisi ex tali manifestatione posset cognoscere directe, vel indirecte personam, quæ peccatum reservatum habuit: tunc enim sacrilegus esset Confessarius. Quod præsertim observandum est in parvis congregationibus, ubi facile in aliquem suspicio cadere posset.

Taxare tamen poenitentiam Prælatus posset pro reservatis casibus.

Qui si facultatem dare noller, quamvis pessime faceret, peccator tamen ab alio absolvi non posset,

posset, non tantum à Centura, sed neque à peccato reservato.

Potest præterea Confessarius persuadere poenitenti, ut aliquam Contraternitatem, habentem tale privilegium, assumat, & vigore illius absolvere.

Sextum.

Potest etiam Confessarius auditis omnibus peccatis absolvere à quibus potest, & pro absolutione à reservato tantum ad Superiorem remittere. Cui solum reservatum manifestare sufficeret, cum antea integra confessio sit facta primo Confessario. Non autem posset Superior à solo reservato absolvere non præmissa integra confessione ante se, vel ante alium quempiam facta. Hac opinione de dimidianda Confessione, rarissime, & in magna necessitate utendum est, ut expresse insinuat *3. p. Dyol. C. 5. n. 14.*

Septimum.

Si accideret aliquem Confessarium quancumque ob causam absoluisse à casu reservato, curare debebit obtinere auctoritatem super illum casum reservatum: qua habita, si commode error aperiri poenitenti non potest, nec ad confessionem reuersurus speratur, absoluat siue presentem, siue absentem, etiam non aduertentem, dummodo poenitens tum in gratia esse vel saltem dispositus ad absolutionem suscipiendam credatur. Hic tamen proprie non absoluitur, sed solum reservatio tollitur.

Casus Episcopales de Iure.

1. Peccatum Clerici, irregularitatem habens annexam. *Licet alij negent.*
2. Incendium domorum, frugum, & aliarum rerum, ex proposito factum: cum complicibus.
3. Peccatum ob quod solennis poenitentia sit imponenda, quod est notorium, graue, & scandalosum.
4. Blasphemia notoria & publica. *Licet aliqui negent.*
5. Dispensatio votorum iuramentorum.
Sed hac non intelliguntur nomine casuum.
6. Absolutio a excommunicatione maiori. *Sed neque hac est peccatum, sed poena peccati.*

Casus Episcopales per generalem consuetudinem, vel quasi generalem.

1. Homicidium voluntarium.
2. Peccatum falsariorum, falsificantium moneta, testimonia, scripturas, siue in iudicio siue extra. Et reticentes veritatem interrogati. Et Aduocati, Procuratores, Notarii, ostendentes scriptas partibus aduersis.
3. Violatio libertatis aut immunitatis Ecclesie.
Que habet annexam excomm: Cœna.
4. Omne sacrilegium.
5. Peccatum retinendi incerta aliena.
6. Diuinationes, incantationes, sortilegia.
7. *(Addunt aliqui)* Matrimonium clandestinum,

& con-

& contra interdictum Ecclesie contractum, cum testibus.

8. Susceptio ordinum per saltum vel fraudem.
9. Retentio decimarum & primitiarum.
10. Incestus.
11. Bestialitas.
12. Sodomia.

Casus Episcopales per constitutionem specialem, contenti in Rituali seu Agendorum libro posterius edito.

Hæresis, quam solus Episcopus Concilij Trid. autoritate absoluit: licet pro vno tantum particulari casu occurrente, talem facultatem committere possit.

Apostasia. Homicidium voluntarium. Incestio violenta manuum deliberata, cum latione in parentes facta.

Raptus & violatio virginum. Incestus cum consanguineis aut sanctimonialibus. Incendium multorum. Simonia. Sodomia. Sortilegium. Adulterium notorium. Et generaliter omnia delicta, quæ excommunicationem maiorem à Canone vel homine latam habent annexam.

Vnde propter hanc clausulam Confessarij nō possunt absolvere ab excommunicationibus palibus nemini reservatis: sed solus Episcopus, vel cui specialem facultatem dederit.

Et omnes alij excessus prædicti grauiores.
Propter

Propter hoc ultimo loco dictum, recurrendum est ad Rituale antiquius, Anni Domini 1574. ubi superadduntur casus hi.

VIDELICET.

Clericus excommunicatus maiori excommunicatione, celebrans aut Sacramenta administrans.

Clericus admittens excommunicatum ad audienda diuina.

Clericus absolvens excommunicatum sine facultate, vel in casibus prohibitis.

Clericus ordinatus sine licentia sui Episcopi, vel per saltum promotus.

Reuelans confessiones aliorum.

Clericus fornicationem admittens cum ea, quam baptizauit, vel in confirmatione tenuit, vel cuius confessionem audiuit.

Si quis illegitimus sine dispensatione, aut beneficio aut ordinem suscepit.

Si Clericus sit bigamus, vel in sacerdotio contraxit matrimonium.

Si corpore enormiter vitiatus, aut irregularis, sine dispensatione celebrat.

Parentes percutiens. Sacrilegus & adiutor eius.

Procurans abortum vel sterilitatem, in se, vel in alia.

Oppressor liberorum suorum.

Machinas in mortem vxoris, aut vxoricidium committens.

Procu-

Procurans maleficia inter coniuges, ne possint habere copulam.

Publicè blasphemus.

Qui publicum crimen vsuræ periurijque commisit.

Excommunicatus, & cum eo scienter communicans in diuinis.

Qui in cultu diuino, vel circa administrationem Sacramentorum, communicant cum hæreticis.

Coitus in Ecclesia.

Contrahens matrimonium post sponsalia prius contracta, & iuramento confirmata.

Mulier alienum partum marito supponens.

Deflorator vel oppressor virginis.

Qui cum Moniali vel Monacho rem habuit.

Abutens Sacramentis, rebus sacris, vel Sacramentalibus, ad profanos vel illicitos vsus.

Raptor & vsurpator honorum Ecclesiasticorum.

Copula vel matrimonium, inter propinquos, affines, & spirituales.

Contrahens matrimonium post votum castritatis.

Celebrans in altari non consecrato, vel sine apparamentis, vel non ieiunus.

Baptisans proprium filium extra necessitatē, vel tenens in Baptismo, vel confirmatione.

Celebrans in loco interdicto.

Clericus qui bello interfuit.

Violans Ecclesias & immunitates earum.

Bis baptisatus.

Casus

*Casus referuati Episcopo Cracouiensi in Synodo
Diecefana.*

CRimen hæresis. Lectio aut detentio librorum hæreticorum. Apostasia, Prophanatio, pollutio, & violatio Ecclesiæ. Sacrosanctæ Eucharistiæ, atque Oleorum sacrorum abusus. Præstigiæ, & maleficia, quæ cum inuocatione explicita vel implicita, dæmonum fiunt; inque detrimentum vitæ vel bonorum alicuius tendunt.

Absentatio diuturna à beneficio residentiam requirente, sine dispensatione summi Pontificis, vel licentia Episcopi, in scriptis obtenta. Proditio auditæ Confessionis. Patris aut matris percussio. Homicidium deliberatum per se vel alium; consiliumque aut auxilium efficax ad id datum. quin & casuale, ex non adhibita requisita ad euitandum illud, diligentia, aut data rei illicitæ opera, secutum. Abortus non procuratus licet; ex aliqua tamen culpa proueniens.

Frequenterata & publica usura. Incendium domosum, antequam publicatum fuerit. Detentio priorum legatorum, & quæuis malitiosa ultimarum voluntatum impeditio, occultatio. Falsum in iudicio testimonium, siue extrâ iudicium falsa, in scriptis attestatio. Raptus virginum aut viduarum. Stuprum vi illatum. Adulterium notorum. Sacrilegium cum Deo dicatis. Incestus quicunque in primo & secundo gradu. Scelus nefandum, & contra naturam, ac delictum quodlibet,

ber, cui excommunicatio maior, non tamen Papalis, interdictumue aut suspensio fuerit adiuncta.

*SEQUUNTUR EX EADEM
Synodo pulchra animaduersiones.*

Absoluendi tamen ab his omnibus, præterquam à crimine hæresis Vilitatoribus nostris; singulis autem Presbyteris, per singulos Officialatus, eligendis à Clero, & à nobis approbandis, ab abortu, homicidio casuali, adulterio, & incestu occulto, plenarium quoad forum interius, siue potestate tamen subdelegandi, concedimus facultatem.

Porro decumbentes grauitè, aut alias quomodolibet constitutos in vitæ periculo, si sit extrema necessitas, quilibet Sacerdos, etiam non Parochus, neque requisita Parochi licentia, ab omnibus, non solum nostris, sed & Papalibus casibus, ac Censuris, quibuscunque, poterit absolvere. dummodo poenitentes, si tunc possunt, satisfaciunt cui debent: aut cautionem præstent idoneam, de satisfaciendo à se vel à suis, primo quaque tempore.

Vocati ad ægros Parochi, sine mora accurrant, imò non vocati etiam, cum primum de aduersa valetudine illorum cognouerint, inuistant; horrenturque eos ad suscipienda Ecclesiæ sacramenta.

Mulieres etiam grauidas admoneant; ut obstans in partu periculum; contineantur tempore;

stare, doceantque eandem in Confessione, ne se-
tunc, vel tempore menstrui, maritis commu-
scentur.

Sed & morte mulctandis ob publica crimi-
na, exhibeant dignam Sacerdotibus Christi cha-
ritatem, munitisque Sacramentis, comitentur ad
locum supplicij, & ad pie in Domino moriendū
disponant.

*Casus reservati Episcopo in Synodo Dia-
cesis Ploensis.*

Falsum testimonium, in iudicio cum damno
proximi.

Vsura, & quilibet contractus per Canones
veritus.

Retentio legatorum piorum in testamento
factorum.

Furtum ante restitutionem.

Hic quoque prohibetur ne mulieres lactan-
tes, secum in lecto habeant puerum per noctem:
moneturque confessores, ut talibus notabiles pe-
nitentias iniungant, quamvis suos lactantes non
suffocauerint.

*Decretum Sanctissimi D. N. Clementis PP. su-
per casuum reservatione ab omnibus regula-
rium superioribus observandum.*

SANCTISSIMUS D. N. qui iam pridem accuratē
esperperdit & re ipsa comperit, quam reserva-
tio facultatis absolue ndi Religiosos penitentes, &
pecca-

peccatis quibusdam grauioribus (nisi superiores
a Immo tum prudeat r ac moderate illa utantur)
nonnullos intrinsecus qui inter tum superior. suo
conscientia miculis teregere formidant, adduce-
re possit in et tum diminutionis periculum, &
spiritualis remedij desipationem. Ideo vt huic
malo Sanctitas tua oportune prospiceret, decre-
uit: vt nemo ex Regularium superioribus, pecca-
torum absolutiones libi reseruet, exceptis ijs quæ
sequuntur, aut omnibus, aut eorum aliquot: pro-
ut subditorum utilitati expedire, prudenter in Do-
mino iudicauerit.

Veneficia, Incantationes, Sortilegium, Apo-
stasiam a Religione, huc habitum dimisso, huc re-
tento, quando eo peruenit, vt extra septa Mo-
nasterij seu Conuentus fiat egressio.

Nocturnam aut lurtum a Monasterio seu
Conuentu egredionem, etiam non animo apostata-
andi factam.

Proprietatem contra votum paupertatis: quæ
sit peccatum mortale.

Iuramentum falsum in iudicio regulari seu
legitimo.

Procuratio, auxilium seu consilium ad abor-
tum faciendum. post animatum latum, etiam ef-
fectu non sequuto.

Falsificatio manus aut sigilli officialium mo-
nasterij seu conuentus.

Furtum de rebus monasterij seu conuentus,
in ea quantitate quæ sit peccatum mortale.

M

Lapsus

Lapsum carnis voluntarium opere consummatum.

Occisionem seu vulnerationem, seu grauem percussionem cuiuscunque personæ.

Maliciosum impedimentum aut retardationem, vel apertionem literarum à superioribus ad inferiores, ab inferioribus ad superiores. Si quod præterea aliud peccatum graue pro religionis cōseruatione, aut pro conscientie puritate reseruandum videbitur, id non aliter fiat, quàm Generalis Capituli in toto ordine, aut Prouincialis in Prouincia matura discussione & consensu.

Non liceat superioribus Regularium confessiones subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reseruatum admiserint, aut ipsimet subditi sponte & pro motu id ab eis petierint.

Superiores in singulis domibus deputent duos vel tres aut plures Confessarios, pro subditorum numero maiori vel minori, ique sint docti, prudentes, ac charitate præditi, qui à non reseruatis eos absoluant, & quibus etiam reseruatorum absolutio committatur, quando casus occurrerit, in quo eam debere committi ipse in primis Confessarius iudicauerit.

Tam superiores pro tempore existentes, quàm Confessarii qui postea ad superioritatis gradum fuerint promoti, caueant diligentissimè, ne ea notitia quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem vtantur.

Licebit tamen superioribus determinare poenas

nas grauos quibusdam peccatis etiam non reseruatis, à Confessarijs imponendas, quæ subditos ab huiusmodi perpetrandis cohibere possint.

Atque ita per quoscunque Regularium superiores, quicumque illi sint, obseruari mandauit, non obitantiis Constitutionibus & ordinationibus Apostolicis ac cuiusuis Concilij, & Generalis decreti, nec non consuetudinibus, etiam ab immemorabili tempore obseruatis, aut regulis in Generalibus aut Prouincialibus Capitulis editis, Statutis, & Constitutionibus, etiam Apostolica auctoritate confirmatis, Priuilegijs, indultis & concessionibus quibuscunque, quorum tenores hic pre expressis haberi voluit, ceterisque contrarium facientibus quibuscunque &c. Datum Romæ apud S. Petrum die 26. Maij, Anno Domini 1593.

And: Sorbolengus Secret. Visitator.

PARS VNDECIMA.

Pro accedentibus ad S. Communionem doctrina.

Deuorè ac reuerenter Sanctiss: Eucharistiæ Sacramentum sumpturi, quædam obseruent ante sumptionem, quædam in ipsa sumptione, quædam post.

Ante sumptionem tria.

In mente. In ore. In corpore.

In mente. Perpendendo causas, propter quas
Ma
velit

velit tantum Sacramentum percipere. Nam id faciendum est, tum in commemorationem & in gratiarum actionem passionis & mortis Christi, tum in pignus suæ charitatis & misericordiæ Dei in nos : qua factum est, ut reuersurus ad Patrem, corpus quoque proprium & sanguinem atque adeo seipsum totum nobis relinqueret : tum in remedium animæ nostræ, ac infirmitatum eius sanationem : tum propter obedientiam exhibendam S. matri Ecclesiæ : iuxta Sapientis consilium : Nec dimittas legem matris tuæ, quia melior est obedientia quàm victima, ut quondam dixerat Samuel Saul. Et tandem ad gloriam Dei & animæ nostræ commodum atque salutem.

Considerando discrimen inter mensam profanam & hanc mensam coelestem : & quanta cum reuerentia huic, ipsi quoque S. Angeli Dei astant, ut te ad eandem reuerentiam inducant.

Examinando conscientiam : nunc pacem habeas cum Deo, per confessionem legitimam : cū proximo per veram & humilem reconciliationem : memor illius doctrinæ CHRISTI : Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris fratrem tuum habere aliquid aduersum te (siue propter personæ, aut famæ lationem, siue bonorum alienorum acceptionem, retentionem, vel damni illationem) relinque ibi munus tuum ante altare : & vade prius reconciliari fratri tuo : & tum veniens offeres munus tuum.

2. *In Ore.* Orationes deuotas & supplices fundendo :

dendo : ut qui Dei beneficio, corpore & sanguine eius reuicimur : ipsius munere dignè & fructuosè ad tantum Sacramentum accedamus.

3. *In corpore.* Ipsum per ieiunium præparando, per continentiam (quo ad coniugatos) dilractiones sedando, linguam & os pridie communionis purgando, impedimenta pilorum longiorum labia tegentium, introitum Sacramenti prohibentium, aut periculosè circumstantium (prout experientia compertum est) auferendo & tollendo.

In ipsa sumptione tria sunt valde necessaria.

Fides, Denotio, & Humilitas.

1. Credere in primis debes in illis speciebus panis, quæ sunt, albedo, rotunditas, sapor, non esse panem, sed virtute diuina, statim post consecrationem à sacerdote siue bono siue malo tactam, esse verū Corpus Domini nostri Iesu Christi, imo totum Christum. Quod sic declaratur. Est ibi Corpus Christi, eodem Christo recte : Accipite & manducate, Hoc est corpus meum.

Et quoniam Christus resurgens ex mortuis iam non moritur : ideo non est ibi corpus mortuum aut exangue, sed viuum & cum sanguine, ac proinde est ibidem Christi anima & sanguis. Iuxta regulam vero Damasceni : Quod Deus semel assumpsit, nunquam dimisit : credendum est, ipsam quoque Deitatem Christi ibidem adesse. Cum itaque suscepias quatuor, nimirum Corpus Christi, sanguinem, eius animam, Deitatem, iam totum

tum Christum suscipis. Manducas simul, quia ibi est corpus Christi (quod aliter non sumitur, nisi per manducationem) & bibis, quia est ibi sanguis, qui non aliter sumitur nisi per modum potus. Manducat, inquit, simul & bibit anima nostra dū hoc Sacramento divinissimo reficitur. Vnde non minus suscipis quā sacerdos in Missa, quamvis ille propter perfectionem sacrificij, & representationem mortis Christi, sub duabus speciebus, ut offert, ita & suscipit.

Deinde credendum est totum Corpus Christi in tota hostia esse siue parva siue magna: & totū in qualibet particula eius.

2. Devotio tanta esse debet, ut exardescas in Deum, in eum mutari contendas, ipsique cor & omnia tua tradas atque deuoveas.

3. Humilitas, ut Dei maximam dignationem. In hoc negotio agnoscas, tibi vero summam indignitatem tribuas.

Post sumptionem tria:

In templo. Suscepto Sacramento, & in eo tanto hospite, cura ut illum quam optimè tractes, & quā vtilissimè retineas. Dum bibis ex calice, non existimes ibi sanguinem Christi, sed scito simplex vinum esse: vnde nullus honor exhibendus est calici, ne detur erroris occasio simplicioribus. Caveat sibi quisque à spūi eiectione, ne aliqua particula eiecta, irreuerentiæ exponatur.

Nec statim suscepto Sacramento templo exeat, sed potius seorsim secedens, gratias Deo
agar

agar pro tanto beneficio, oretque illum, ut se omnium donorum S. Spiritus participem faciat: memoriam passionis suæ cordi impriat, vitæ emendationem, occasionum fugam tribuat, fragilitatem sanet, se nunquam à cordis nostri hospitio subtrahat, & in extremo vitæ nostræ dignetur se in viaticum & præsidium præbere. Oret insuper pro omnibus suis tam conianguineis quā benefactoribus viuis & mortuis, &c. sicut Dominus inspirauerit.

In domo. Otiosa verba, risus, leuitates, occasionēs malas vitæ, rixas nullas intendit aut moueat, ad iram neminem pronocat: ac omni cum maturitate faciat. Alios etiam domesticos, & subditos, qui hoc Sacramentum, suscepērunt, reuerenter tractet, & in honore habeat, singuli singulos ad bona opera exhortentur, sermones iurim non nisi sanctos & ad proximi edificationem ordinatos, misceant.

Etia domum. Statim à principio, loca sacra, templis, vel altaria visitent. Nam & Christus in Paratceus propter nostram salutem paries hinc inde, huc & illud ductus est.

Quid munitis? Quilibet querat modos, & omnem lapidem moueat, ut tantum thesaurum quā diutissimè conseruet.

PARS DUODECIMA.

De studio Meditationis.

Quoniam Contemplarius deuotus ac spiritualis sit, necessum est, & in quinta parte hoc meditationis studium eidem commendatum est, idcirco pauca praecepta de eo subiungentur.

Multa autem sunt, quae nos mouere & in amorem meditationis rapere possunt.

1. *Excellentia Meditationis.* Nimirum meditatio habet excellentiis omnes, quos habet oratio, de qua quidam ex antiquis Patribus, teste Thodorico, in religiosa historia dixit: Medicos quid in varia medicamentorum genera agris pro morborum varietate adhibere solitos: ceteram ad omnes animorum morbos depellendos, omnique huius mundi seu vitae incommoda perficendi, orationem esse commune medicamentum, atque remedium. Et praeter hanc ipsa meditatio habet propriam excellentiam, videlicet hominem meditationi dictum transformare in Deum. Equidem magnum est Deum prope habere, quod inuocantibus cum euenit: Manus vero coniungi Deo: multo magis vniri ipsi, sed maximum transformari in Deum, quod contemplationi seu orationi mentali proprium est, per quam & vocali conuenit: ita ut quemadmodum pomi diu ultumque saccharo ac melle decocta, vix proprii saporis aliquid retinent, sed solus sacchari dulcorem reterunt: sic anima diuinarum rerum studio & contemplationi adiecta, vix aut nihil in ea veteris hominis praeuinaque saporis quicquam residet: sed solius Christi imaginem ita refert, ut cum

Aposto-

Apostolo dicere possit: Vivo ego, iam non ego, uiuit vero in me Christus.

Ex hac autem excellentia multa alia deriuantur.

Prima. Qui d meditationi assuefactus, est super omnia, quia & Deus in quem ipse transformatur, est super omnia. Est autem super omnia: terrena quidem per contemptum, coelestia uero per possessionem.

Secunda. Qui d potest omnia, atque adeo omnibus inimicus potentior erit. Nam si, qui sperant in Domino, metabunt fortitudinem: quid illi qui transformatur in Deum, qui potest omnia.

Tertia. Omnes influxus spirituales, sic Deo coniunctus, facile capere poterit, sicut & mundus hic inferior, teste Aristotele in Meteoris, propterea superiori mundo coniunctus est, ut coelestes influxus altiorumque virtutes participare possit.

Quarta. Homo purior efficitur: Nam sicut, ad solis radios diu exposita, candida fit, & quo diutius sub sole minet, eo fit candidior; ita anima nostra radijs iustitiae solis exposita, (quod quidem fit per eleuationem mentis in Deum) purior in dies efficitur. Hinc *Eccl.* 2. Qui timent Deum, praeeparabunt corda sua, & in conspectu eius animas sanctificabunt.

Quinta. Facile scire poterit, quo pacto in corde nostro tabernaculum Deo sit aedificandum.

M;

Quem;

Quemadmodum & Moyses montem conscendens & cum Deo versans, ab eo didicit, quemadmodum illi tabernaculum fabricare deberet.

Sexta. Homo meditationi deditus perficitur atque in suo esse conservatur Res enim omnes tunc in suo esse conservantur, cum ipsi causis vniuntur, à quibus existendi initium acceperunt. Hinc piscis gaudet in aqua, planta immobilis manet in terra, pulli siue avium siue ferarum, lateribus semper matrum hærent, ipsasque quocunque ierint sequuntur.

Septima. Sequitur denique, eum sic coniungere Deo, omnia secreta eius cognoscere. Quæ vero? An forte S. Trinitatis, Incarnationis? hæc enim sunt præcipua. Minime, ista siquidem Paganis, & Iudæis, non credentibus secreta sunt, non verò nobis Christianis, quibus communia sunt. Sed illud, Vacate, & videte, quàm iuvis sit Dominus, quàm bonum sit eum cognoscere, diligere & contemplari. Et hoc est illud manna abiectionis, quod nemo novit, nisi qui accipit. Gregorius: Non potest sciri, nisi à quo potest haberi: hoc sciri potest, dici non potest.

II. Quod nos mouere debet ad studium meditationis, est finis propter quem conditus est homo. Hic autem est secundum D. Augustinum, ut summum bonum intelligeret ac amaret.

III. Quia officium boni & iusti viri est, in lege Domini meditari nocte dieque.

IV. Quia meditatio continet nomen in officio

officio suo: nam & præterita non præterunt ei, & futura adiunt. vnde D. Bonaventura testatur suo tempore per experientiam multos profecisse, mediante hoc exercitio.

V. Nam meditatio bonos affectus conservat, malos vero eradicat: sicut per oppositum, quia non est Deus in conspectu eius, inquinata sunt viæ illius in omni tempore *Psal. 6.*

VI. Quoniam meditatio excitat deuotionem & efficit. Vnde D. Augustinus: Meditatio parit scientiam, scientia compunctionem, compunctio deuotionem, deuotio autem commendat orationem.

VII. Quoniam meditatio ornat religiosum & spiritualem, vnde Cuietanus 2. 2æ. q. 82. ar. 3. docet has meditationes debere esse quotidianas religiosi & spiritualibus. Qui nec hoc nomine (inquit ipse) censendi sunt; qui ad minus semel in die non se transferunt ad studium meditationis.

VIII. Multa exempla Sanctorum. David quidem proponebat Dominum in conspectu suo semper, & tota die meditabatur legem Domini. Gregorius Nazian: amore huius studij ductus, refugit Episcopatum. B. Dominicus etiam in itinere sociis suis dicebat: Prætere, cogitemus aliquid de Salvatore nostro. B. Franciscus per integram noctem vacans huic exercitio, hanc solam orationem meditabatur: Da mihi Deus, ut me & te cognoscam.

IX. Vo-

IX. Voluptas animi. Neque enim habet amaritudinem conuictus eius, neque rædium conuersatio illius, sed gaudium & lætitiā. Sap. 8.

Meditationis exercitium, quædam exigit ante se, quædam in se, alia post se.

Ante se, lectionem & præparationem.

De Lectione.

DE lectione dicendum est, quæ & qualis esse debeat. Quæ? Ea quæ sit materia meditationis. Materia autem meditationis est omne illud, quod nos mouere potest ad aliquem salutarem affectum, siue amorem Dei, siue timorem, odium peccati, horrorem gehennæ, desiderium salutis &c. Eius autem generis sunt tum perfectiones diuinæ, tum beneficia, tum loca sacræ scripturæ, tum vitæ & exempla Sanctorum, tum defectus humani, miseriæ, & pericula, tum mundi vanitas, & vitæ breuitas, tum seuera iudicia Dei.

Qualis autem lectio esse debet? Non festina sed lenta: non negligens sed attenta: non prolixa sed sufficiens, ne lussuretur vtiliora exercitia: non currens sed ruminans. Occurrente enim aliquo notabili loco, subsistendum est & ruminandum: non tantum intellectua, sed etiam affectua, vt vcz non tantum intellectus pascatur lectione, sed etiam voluntas gustet & afficiatur delectatione: non muta sed respondens, nimirum occurrente aliquo deuoto loco; respondendum est Deo, qui per lectionem ad hominem loquitur.

Respon-

Respondendum autem est per aliquam breuem, seu iaculatoriam orationem, illi loco congruentē.

Notatio.

Licet lectio non debeat esse prolixa, tamen qui distractionem in corde patiuntur, satius est meditationem distractam conuertere in lectionē attentam.

De Præparatione.

Meditationem præparatio præcedere debet. Nam & in cythara fides componuntur prius quam pulsantur, ne strepitum potius quàm concētum edant.

Præparatio autem in multis consistit: nimirum in corporis afflictione per ieiunium, abstinentiam, flagellationem, cilicium, vigiliam, durum lectum, tenuem & sobriam mentem: ista enim sunt tomenta & bases deuotionis. Et præterea, regula vniuersalis est, Deum gratiam suam dare, prout dispositi fuerimus: magis autem dispositi erimus, si non tantum spiritum, sed etiam corpus præparauerimus.

Secundo. Consistit præparatio in meditationis desiderio. Desiderium enim communis est mater omnium virtutum, dummodo non tepidū sed intensum & vehemens sit. Iuuabitur hoc desiderium, si antequam cubitum eas, hanc sanctā cogitationem meditationis habeas: sic enim fiet, vt quemadmodum is qui vespere carbonem regit, vt quemadmodum is qui vespere carbonem regit, cinere, facile manē focum struit, rogam parat, ignem

ignemque accendit; ita & is qui cum hac sancta meditatione dormitum ijc. Iuabatur adhuc, si antequam componas te ad somnum, orationem pro hoc sancto desiderio facias: mane enim fructum huius orationis, in corde tuo inuenies.

Fouebitur hoc desiderium si quotiescunque expergiseris, versiculum Gloria Patri, vel aliam orationunculam proferes, quod etiam ad pellendam phantasmata, & turpes cogitationes proderit. Fouebitur adhuc, si quamprimum euigilaueris è lecto surrecturus, hanc sanctam cogitationem statim arripas, antequam externa cogitatio preoccupet te. De hoc desiderio vide Granatensem, libro 1. de deuotione Capit. 4. & 14.

Tertio. Preparatio consistit in cordis custodia seu munditia & purgatione. Purgandum est autem, tum à vanis tum à noxijs cogitationibus, tum ab inordinatis affectibus seu desiderijs. Quoadmodum enim pictores, prius solent mundare & dealbare tabulam, postea vero pingere imaginem: ita in tabula cordis nostri prius extergere supradicta debemus & mundare, antequam pulchram Dei imaginem per meditationem pingamus unde & Dionysius formationem Dei astringit at sculpturæ; nam sicut sculptura in lapide vel ligno per ablationem fit: ita in corde nostro Dei formatio. Authoritas Gregor: In altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos distendi prohibetur. De hac cordis custodia, vide Granatensem 5. 6. & 22.

Quarto.

Quarto. Preparatio consistit in figura corporis, ut videlicet sit flexo poplite, & signo crucis impresso fronti, ori, & pectori. Beatus pater Dominicus quatuor formas in corpore obseruare solebat, tempore orationis: aliquando toto corpore humi prosternebatur, aliquando stabat erectis in cælum oculis: aliquando manibus in crucis modum expansis, quandoque vero sursum erectis: interdum vero vulgari modo, genibus flexis.

Quinto. Dispositio consistit in oratione succincta seu inculatoria, videlicet per Psalm: *Ad te leuauit.* vel illam orationunculam: *Actiones nostras.* vide librum 1. Granatensis de meditatione, Cap: 8.

Sexto. Consistit in loci temporisque apti electione: aptus autem locus est, obscurus, tempus vero, matutinum, vespertinum, & nocturnum. Vide Granatens: ut supra cap. 14.

Septimo. In apprehensione consortij & societatis in hoc exercitio: cogitare enim debes, quod per totum mundum religiosi & religiosæ, pueri & puellæ, sacerdotes & seculares, eodem tempore tecum insistant huic sancto exercitio, quorum aliqui intima suspiria ducunt, aliqui flagellationes usque ad sanguinem iungunt.

Octauo. Consistit preparatio in sui ipsius accusatione veniarumque petitione, siue hoc fiat solo corde, admiscendo examen conscientie, siue per generalem confessionem & Psalmi alicuius Poenitentialis subunctionem. Et hæc est illa calcamentorum extractio ad intrandum terram sanctam,

etiam,

etiam, & vestimentorum a lecto ad ingrediendum in tracta sanctorum. Hinc præparationem naturæ docet, ut prius euellantur inutelia quam plantentur fructifera: conuerſatio humana confirmat, ut prius petam veniam ab amico offenso, quam noua beneficia.

Nono. In propriæ indignitatis confessione & Dei bonitatis prædicatione: debet enim iudicare se indignum esse omnibus quæ Deus fecit: seque accessisse ad hoc inctum exercitium, magis ut gratias agat de præteritis beneficijs quam ut alia accipiat: videt promptus esse debet ad suscipiendum, quicquid occurrat, siue consolationes, siue desolationes, ariditates & siccitates: neque enim propriæ utilitatis causa instat sui amatorum accedere debet ad inctam meditationem, sed implendæ diuinæ voluntatis, & sui officij gratia.

Decimo. Præparatio consistit in consideratione diuinæ maiestatis in cuius conspectu itamus. Et quidem audit verba nostra, & videt deuotionem, tanquam testis & iudex. Et vero est maiestas, ut comparatione eius totus mundus sicut tanquam formica, imo minus formica. & ut verbis Sapientis utamur Sapient. 11. tanquam momentum itacera & garta roris antelucani. Ante hanc diuinam maiestatem, ita multa millia Angelorum stant ut contremiscant. ipse filius Dei in oratione, quam ad Patrem tendebat, in terram proiecit se: quid me qui pulvis & cinis sum (ut ille Patriarcha ait) facere par est? Ex hac consideratione,

tionem, magna reuerentia nascetur in Deum, magna humilitas, attentio, timor & tremor: vide hanc materiam in Granatenſi de deuotione Cap. septimo & parte secunda Memorialis Lib. 4. & multis alijs locis.

Vndecimo. Præparatio consistit in consideratione qualitatis negotij, nimirum quid acturi simus: nam in conspectum Dei venturi, Deum allocuturi. Quid ibi facturi? Rem maximi momenti tractaturi, qualis est salus nostra & proximorum. Quid comparaturi & impetraturi? Magnam elemosynam, spiritum deuotionis, donorum, virtutum, gratiarum: arhabonem vitæ æternæ. Itaque qua deuotione Apostoli expectabant promissum Spiritum sanctum, eadem & tu, affluentiam eiusdem Spiritus sancti.

Duodecimo. In animi fortitudine contra tentationes quascunque. Neque enim semel tadium in hoc exercitio experieris: multoties veniet tibi in mentem propositum deserendi tale exercitium, & via laxior, sæpius tibi occurrent alij, huic exercitio non vacantes, nec propterea reprobi vel damnati. Hæ sunt illæ muscæ quas abigebat Abraham à suo sacrificio, quibus etiam vir contemplatiuus ex tota fortitudine resistere debet. vide Granaten. lib. 1. cap. 5.

De ipsa Meditatione.

Hæc debet esse non velox sed grauis & læta, eodem serè ordine absolueda, quo & lectio facta. Non tantum intellectu cogitando, N ut faci-

vt faciunt qui se componunt ad studendum pro concione ad populum habenda: nec tantum memoria reuoluendo ea quæ lecta sunt, sed vel maxime curandum est, vt accendatur inflammeturque voluntas, gultet & odoret Deum: eleuando cor in ipsum per aliquos affectus viles, qui affectus non sunt magno conatu exprimendi. tunc enim magis deficeret, & memoria fatigaretur, caput debilitaretur, cerebrum læderetur, de hoc vide filius Granatæ. parte 2. Memorialis lib. 6. Et in Floribus eius.

Hæc meditatio habet post se tria.

Gratiarum actionem, Sacrificium spirituale, & petitionem.

De Gratiarum actione.

Pro qua cum præcedentibus continuanda & introducenda, ex rebus quas quis meditatus est, sumatur occasio, vt si de peccato meditatus est: gratias agat Deo, quod illum vel liberauit ab ipso, vel non statim morte subitanea, &c. punxit. Si de vanitate mundi, gratias agat: quod Deus ei oculos aperuerit. & sic de alijs. Vnde subiungit oratiunculam: *Agimus tibi gratias omnipotens Deus pro vniuersis beneficijs &c.*

Huic annectat omnia reliqua beneficia, pro quibus seorsim gratias agat: nimirum creationis, conseruationis, gubernationis, redemptionis, vocationis, iustificationis, glorificationis, & alia infinita iam communia, quam propria, siue bona colata, siue mala exclusa.

Bona

Bona natura, fortuna, gratia, præterita, præsentia, futura, cognita, occulta.

Mala vero, culpa & poenæ, pericula, insidias, laqueos Diaboli, tentationes, occasiones peccandi, à quibus omnibus nos Deus præseruauit, impediuitque inimicum euntem, ad nobis nocendum.

Et quoniam tu solus insufficiens es Deo gratias agere: inuocare debes creaturas, tam celestes quam terrestres, vt te in hoc officio adiuuent, per illud Canticum: *Benedicite omnia opera.* vel Psal. 101. *Benedic anima mea Domino.* Et alia, secundum quod Dominus inspirauerit.

De Sacrificio seu oblatione.

Hæc connecti debet cum præcedentibus partibus, hoc modo.

Quid itaque retribuam Domino pro omnibus beneficijs quæ præstitit mihi? subiungat. Ego me ipsum totum offero, & omnia mea, & quidquid feci, facio, & faciam: hoc totum in laudem gloriam & honorem Domini mei conuerto, sic me totum Deo meo dedo, vt velim esse mancipium vel seruus catenis victus, vt abnegem voluntatem propriam, & sim apertus ad faciendam, S. Dei voluntatem. Ante omnia vero, offerenda, sapius & alleganda sunt merita & labores Christi. Vide Granatæ in Memoriali, vt supra.

De Petitione.

Hæc sic continuanda est cum præcedentibus:

Na

bus: vt digna hostia tua, O Domine, efficiar: multa peto à te quæ non deneges mihi antequam moriar. Suppliciter autem prostratus ante tuam diuinam maiestatem protestor, non me discessurum hinc: donec benedixeris mihi.

Sunt itaque petenda ea, quæ ad salutem sunt necessaria.

Eorum autem quædam spectant ad Deū, quædam ad alios, quædam ad se.

Ad Deum: vt omnes creaturæ seruiant & laudent eum, quia omni cultu dignus est.

Ad alios: vt omnes gentes cognoscant & seruiant tanto Domino, Pagani, Iudæi, Schismatici, Hæretici.

Deinde pro Ecclesia Catholica.

Tertiò, pro cunctis Rectoribus & Prælati.

Quarto, pro parentibus, amicis, consanguineis, familiaribus, benefactoribus.

Quintò pro curæ suæ commissis.

Sexto, pro iustis & peccatoribus.

Septimò, pro defunctis.

Octauò, pro inimicis.

Nono, pro pauperibus, oppressis.

Decimo, pro infirmis, afflictis, ad morrem condemnatis, seruis, captiuis, bellum contra hostes Ecclesiæ gerentibus, agonizantibus, nauigantibus, peregrinis, grauidis, parturientibus, obstitatis, quacunque necessitate laborantibus, pro regno, ciuitate, seruiantibus tibi, pro peste, fame, bello, &c. auerrendis, pro fructibus terræ producendis & conseruandis.

Ad se:

Ad se: Pro gratia qua peccata remittantur, vitia eradicentur, virtutes plantentur, passioness refrænentur, cordis leuitas expellatur, detestatio honoris & voluptatis amorisque sui ac indulgentiæ conferatur: inconstantia in bonis propoliciis auferatur.

Pro fundamentis totius vitæ spiritualis petendum: Quæ sunt, bona compositio hominis interioris, & exterioris. Interior est, in corde Deum præsentem semper circumterre. Exterior, omnia facere tanquam si stares in præsentia Dei iudicis & testis totius vitæ tuæ. De qua re vide Granatensem, in exercitijs prope finem, cap. 8. De peritione, fol: 110. omnino legatur.

1. Discretio & sollicitudo in omnibus agendis & dicendis, vt omnia rectæ rationi sint consentanea, frænum & custodia linguæ quo licentia eius cohibeatur, aspera & rigida propriæ carnis tractatio.

4. Illa quoque petenda, in quibus summa perfectio consistit. Hæc autem sunt, Obedientia perfecta, & cum diuina voluntate conformitas in omnibus, mortificatio propriæ voluntatis, fortitudo in superandis difficultatibus, affectibus, inclinationibus & aduersitatibus,

5. Altissimæ quoque virtutes, scilicet humilitas interior & exterior, paupertas spiritus & corporis, patientia in aduersis & tribulationibus, puritas intentionis in bonis operibus.

6. Illæ quoque virtutes, quæ sunt principum, & si.

& finis totius perfectionis. Fides inuicta, secunda spes, amor Dei, timor iudiciorum Dei, reuerentia illius maiestatis, & perseverantia in hoc exercitio.

7. Illa quoque quæ statum religionis concernunt, ut castitas corporis, cordis munditia, terrenorum ac voluptatum contemptus, uanæ sollicitudinis & curæ fuga, in diuino officio diligentia, exercitiorum religionis sapor.

8. Illa præterea quæ ad emendationem vitæ spectant, ut penitentia recta, verus dolor pro peccatis, firmum ac stabile propositum non peccandi.

Pro horum impetratione Litanias de omnibus Sanctis subiungere potest.

AD MONITIONES.

1. In perendis his virtutibus debes paululum quiescere, & circa singulas cor ad Deum eleuare.

2. Non est necessarium semper omnes has partes meditationis obseruare.

3. Non est despondendus animus, si aliquando dulcedinem deuotionis anima non sentit, suo enim tempore recompensabit Deus.

4. Quod si animus fuerit distractior, recolligendus erit per lectionem alicuius deuoti libri, & orationem vocalem paulo fusiores.

5. Hu-

5. Hæc exercitio itatuendum, est tempus quàm fieri potest longissimum, & præstat semel & simul orare, plusculum quàm bis modicum.

6. Optimum consilium Granatensis est: per nullam penitus occasionem prætermittere horam, iam semel ad hoc exercitium delectam: si namque hoc exercitium semel prætermiseris, vix tibi patebunt fores reuertendi ad illud.

FINIS.

Ne Pagina vacua remaneat

VITA SERVI DEI
P. F. ERASMI CONIUSZEUII,
Ordinis Prædicatorum

*Ex actis Capituli Generalis, Valentia, 1647:
celebrati, de verbo ad verbum desumpta.*

P. F. ERASMVS CONIUSZEVIVS S. Theol. Magister, honoris Diuini & Religionis cultor zelosissimus, Prioris Officium Cracouiæ quatuor vicibus administrans, ducentorum circiter filiorum optimæ indolis habitu Religionis initiatorum Pater extitit. Mirâ in cælitres pietate affectus, speciali Deuotione in B. Mariam Magdalenam ardebat, cuius Officium singulis diebus deuotissime ad alias preces adiungebat. Sacra Missæ Sacrificia imò expectore suis lacrymis Deo offerens: omnes Saluatoris.

uatoris, B. M. V. & Ss. nostri Ordinis Vigiliis in solo pane & aqua peragebat. Boni communis zelator accuratissimus, primus & solus Conuentum, Cracouiensem ex ruderibus antiquitatis, in eam qua nunc splendet formam, miro penè Dei auxilio reduxit. Capellam S. Hyacintho cura sua per insignem Benefactricem, Sarcophagum autem ære, propria industria acquisito, splendidissime erexit; ac demum morbis diutissimis ac grauissimis summa cum patientia toleratis, Cracouiæ obiit, post mortem cuidam deuoto Sacerdoti cum cælesti gloria apparuit.

Sacrae Artis Pœnitentiariæ
T Y R O C I N I U M
 P R I M A P A R S
De Pœnitentia.

1. **P**œnitentia generaliter significat displicentiam eius, quod antea placebat. Describitur autem sic: Pœnitentia est Sacramentum remissionis peccatorum, post Baptismum cōmissorum.

2. Partes eius duæ: Materia & Forma.

De quibus vide Examen appr: t. 1. q. 9. Et tit. 6. q. 1.

3. Materia proxima, sunt tres actus pœnitentis. **Contritio, Confessio, & Satisfactio.**

Remota, sunt peccata.

4. **Contritio** consistit in displicentia, seu detestatione peccati. Detestatio autem perfecta separatur hominem, tam à peccato præterito, per dolorem: quam à futuro, per propositum, cauendi ipsum, eiusque occasiones.

5. Dolor, quem includit vel causat contritio, duplex esse potest. Externus, quando aliquis sensibiliter cruciatur, ita ut & in vultu tristitia, & in oculis lachrymæ appareant. Sane bonus utilis, atq; laudabilis, sed non est de necessitate contritionis.

Alius internus, in sola voluntate existens, neq; se exterius prodens, cum voluntas auersatur, & respuit peccatum. Et iste est omnino necessarius, ac solus sufficit. Quamuis enim non plores, tamen ante Deum sincerè ita tibi displiceat peccatum.

Prima Pars,

tum, quod nolles fecisse, quod fecisti.

6. Propositum quoq; emendationis debet esse firmum, efficax, & absolutum, quod significetur per verbum indicatum modi. Volo Dei auxilio omnino vitam emendare: Nolo amplius peccare: Volo omnes occasiones peccatorum vitare, ita- tum malum deferere, conuersationes periculosas rescindere: ablata quoq; restituere.

Non enim sufficit dicere. Vellem, à quo deriuatur apud Theologos, Velleitas, quæ est imperfecta & segnis voluntas.

Viriliter itaq; & fortiter abijciendum fugi. endumque est peccatum.

7. Contritio, posset (facilitatis causa) triplex numerari: scilicet, perfecta, imperfecta, & vitiosa.

Perfecta est, qua homo detestatur peccatum, non propter suum commodum, vel incommodum, damnum, aut poenam; sed ex sincero puroq; amore, quo afficitur erga Deum, quem omnibus præfert. Seu, merè ex eo quod offensa Dei; hoc est: Quia Deus, qui bonus, qui nobis beneuolus & beneficus est, peccato offenditur, & amicitia eius dissoluitur. Seu quia peccatum Deo, qui summum bonum est, contrariatur: eiusq; voluntati tanquam summum malum displicet.

8. Attritio, quæ contritio imperfecta nuncupatur, est dolor de peccato conceptus, vel ex consideratione turpitudinis peccati, aut ex cogitatione ac metu gehennæ, aliarumq; poenarum à Deo infligendarum, excludens voluntatem peccandi, & includens spem veniæ.

Talis

De Pœnitentia.

Talis dolor, licet sit imperfectus, non tamen inutilis, imò secundum Conc: Trident: Sess. 4. c. 4. Dei donum, impulsus Spiritus sancti mouentis, quamuis nondum inhabitantis: & ad Sacramentum Pœnitentæ sufficiens, accedenteq; Sacramento peccatum sic pœnitentis remittitur, quod tamen absq; Sacramento non remitteretur.

9. Hinc colligitur, quod Contritus perfectè, si absq; Confessione in re (quam in voto habet) siue propter defectum Ministri: siue propter insperatam mortem decesserit, saluus erit. Attritus autem non item; sed si absq; huius vel alterius Sacramenti susceptione moreretur, condemnaretur.

10. Vitiosa Contritio (quæ hoc nomine indigna est, ac potius dolor vitiosus appellari potest) est, quæ includit voluntatem peccandi; videlicet; quando aliquis dolet ob peccata commissa, propter poenas & mala, quæ incurrit; ita, quod si poenæ non essent peccato impositæ, nec aliquod malum immineret, in eodem permaneret.

Item, si doleret quidem meliori respectu, sed tamen firmum illud propositum non peccandi, aut spem veniæ, aut fideliter confitendi animum, non haberet, verè impœnitens esset.

Talis autem præterita Contritio, non tantum in se mala est, verum etiam Sacramentum inficit & contaminat, ac propterea nouum peccatum Sacri- legij addit, ipsumq; reddit inualidum.

Plura vide in Exam: appr: tit: 3. vbi etiam innu-
nues, quibus vis Contritio legitima acquiri possit, & quibus
signu cognosca.

44

11. Con

11. *Confessio* sumitur quidem interdum pro laude, pro gratiarum actione, & pro fidei professione: hic vero accipitur pro accusatione peccatorum suorum, in Sacramento Pœnitentiæ.

Describitur autem sic. *Confessio* Sacramentalis, est legitima accusatio propriorum peccatorum coram idoneo Sacerdote, animo absolutionis percipiendæ.

Includit hæc descriptio quatuor: scilicet, materiam, ministerium, formam, & rectam intentionem pœnitentis.

Materia, sunt peccata propria: Minister, Sacerdos: Forma, absolutio: Intentio seu finis, affectio absolutionis: vt ex hac vltima particula excluditur abusus, & simulatio Confessionis. Nam aliqui ad committendum securus secretum, vel ad pertrahendum alterum in conspersionem, fingunt Confessionem, munientes se signo Crucis, & protestantes se dicere sub sigillo Confessionis, quam nec faciunt, nec intendunt facere. Neque absolutio sequitur, prout nec impendi potest, cum non fuerit Confessio vera.

12. *Conditiones Confessionis* communiter sedecim numerantur: quarum quædam pertinent ad eius usum, quædam verò ad ipsius actum.

Quoad usum Confessionis, sunt quatuor: scilicet, quod sit accelerata, frequens, libens, & pura.

Accelerata quidem, vt pœnitens quamprimum potest admissio peccato confiteatur. Et quamuis ista conditio non sit de præcepto, seclusa omni ne-

cessitate.

cessitate: est tamē de consilio, ad exeundū quā cītius ex potestate diaboli, & euadēdū periculū moriedi in peccato, siquidem incerta est hora mortis.

Frequens verò, vt pluries ac sæpius fiat, monet. Quæ similiter conditio non est de necessitate, sed utilis valdè: tam ne peccata obliuiscamur, si Confessionem diutius protrahamus: tum, ne peccati complacentiam contrahamus: tum, vt infirmitatem nostram sæpius curemus, & vires ad resistentium tentationibus per Sacramentum acquiramus.

Libens, vt non sit coacta, sed voluntaria. Hæc conditio adeo est necessaria, vt si Confessio procedat ex coactione sola, defectus posset redundare, etiam in actum Confessionis. Nam solent tales, aut absq; debita præparatione & dispositione confiteri, aut non fideliter: aut tandem turbantur loqui, quasi volentes, & simul nolentes se aperire.

Pura, hoc est recta intentione fieri debet, ad animæ salutem: propter veniam consequendam, non propter apparentiam.

13. *In ipso actu Confessionis*, hæc sunt cōditiones eius.

Secreta, non publica, non per internuntium, aut per literas. Nam si esset publica, facile oriretur scandalum in audientibus, vel propensio ad simile peccatum faciendum. Deinde, quia est secretum iudicium de occultis conscientiz: & iugum Domini suauē est, ac propterea, non obligat hominem ad tam magnam confusionem.

Per interpretem quoq; confiteri, obligatur nemo: quamuis possit si velit.

A 3

Per l.

Prima Pars.

Per literas etiam audenti confiteri non licet, prout determinatum est per Clem: VIII.

Et ita corrigenda est illi antiquata opinio, quæ in aliquibus Doctoribus inuenitur.

Humilis, intus se miserum reputando, & extra omnem modestiam seruando, armis depositis, genibus flexis, capite detecto & inclinato, ad instar illius, qui & reus est, & veniam impetire conatur.

Lachrymabilis seu dolens. Satis autem erit, si in voluntate aderit peccati horror & abominatio, aut duplicentia, quæ sunt mentis lacrymæ.

Accusans, quia peccata vt accusata subiiciuntur huic Sacramento, suntque eius materia. Quod forte additur propter abutentes Sacramento, fingentes confiteri, cum hoc minus cogitent, sed magis decipere curantes, vt supra dictum est. Item sibi imputando peccata, non cælo, non dæmoni, inundo, socijs, complexionibus, &c. Adhuc accusans ideo dicitur, ne penitens aut virtutes suas predicet, aut per negationes procedat, dicendo: *Non peccidi, &c.*

Simplex, hoc est, non elaborata, non exquisitis verbis composita. Item simplex, non verbosa nimis, cum præambulis, sed solum ipsum peccatum cum necessarijs circumstantijs explicando: quod inferius magis declarabitur. Excusantur tamen fortissimè, & vt scrupulosus, ac idiotæ, non valentes aliter declarare peccatum, quàm longa oratione admiscunt enim multa impertinentia, sed cum intentione melius declarandi peccatum.

Nuda.

De Penitentia.

7

Nuda, id est, non vestita, aut innotua verborum obscuritate, quæ grauitatem peccati tegeret, & Confessor non intelligeret. Hac enim ratione penitens se ipsum seduceret, non Confessorem.

Verecunda, vt peccata non proferantur per modum iactantæ, propter aliquam seculi vanitatem admixtam, sed inspecta peccati turpitudine, cum aliquo salutari pudore. Non enim deiunt, qui sua adulteria, furta, ac homicidia sine fronte, quasi actus alias licitos, aut non multum indecentes, recensent.

Fortis, superans verecundiam inordinatam, quæ à confessione fideliter facienda retraheret, & ad omissionem peccati mortalis induceret.

Integra, vt nullum peccatum necessariò manifestandum, (quale est omne mortale) nulla circumstantia, aut numerus omitatur, secundum doctrinam interius tradendam: integritas enim in his tribus consistit.

Fidelis, id est vera, omni falsitate exclusa, ita quod neque dicantur peccata, quæ non sunt facta; neque certo affirmantur, quæ dubia sunt; sed certa pro certis, dubia pro dubijs: & quorum post diligens examen conscius non est, sibi non attribuat.

Discreta seu prudens, vt maiora cum maiori pondere seu compunctione proferantur, minora non aggrauentur, quod scrupulosi faciunt. Prudens item: vt sit verbis breuissimis, (salua tamen veritate & claritate) superfluis reiectis ac impertinentibus. Superflua erunt, si multa generalia dicantur

A 4

Prima Pars,

cantur, ut si quis confiteatur: Peccavi 7. capitalibus, 5. sensibus, omisi 14. opera misericordiae; Dominum non dilexi ex toto corde: Decalogum transgressus sum. Hæc enim nullam utilitatem adferunt, nisi quod Confessorem turgent, tempus auferunt, alios impediunt, & plerumq; talia continent, quæ pœnitens non fecit. Superflua item sunt, quæ sub conditione dicuntur: ut si iuravi, si neglexi, &c. Nam super has conditionales non cadit absolutio. Superflua etiam sunt, si narrentur hystoriarum. Nam ex multis actibus concurrentibus ad peccatum, solum principalis est explicandus, & ex toto progressu peccati, substantia eius est exprimenda, non tota series recensenda.

Prudentia etiam ac discretio apparebit, si in carnalibus utamur honestis verbis absq; veritatis detrimento. Adhuc, prudentiæ erit, non enumerare diuissim, quæ simul explicari possunt: ut, fornicatus sum quinquies.

Præterea prudentia etiam in hoc elucescet, quando cautela adhibebitur, ne alieni peccata manifestentur, quibus proximus distametur. Deinde, ut in explicatione iudiciose non scrupulose procedatur: de quo inferius.

Obsequens Confessori, in his quæ spectant ad salutem, ad fugienda peccata, eorūq; occasionem, ad faciendâ restitutiones, deferendū itatū malum, &c.

Versus has conditiones complectentes.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,

Atq; frequens, nuda, discreta, libens, verecunda.

Integra,

De Pœnitentia.

*Integra, secreta, lachrymabili, accelerata,
Foris, & accusans, & sit parere parata.*

Nota hic, quod illæ conditiones possent ad tres tantum reduci: scilicet ad veritatem, integritatem, ac dolorem: quod fecit. *Henriquez lib. 5. c. 4.* Possent etiam plures numerari, & clariùs explicari, deferentes tamen antiquitati, & praxi, neque verba mutare, neq; conditiones multiplicare volumus: sed potiùs aliquas pluribus clausulis declarare maluimus, seu plures ad vnam conditionem reducere.

Cætera legantur in Exam: appr: tit: 4.

14. Satisfactio (quæ est tertia pars Sacramenti Pœnitentiæ) significat actionem, per quam Deo satisfacimus pro peccatis. Potestq; sic describi: Satisfactio est recompensatio offensæ remissæ, per aliqua opera pœnalia, suscepta ex iudicio Confessoris.

15. Tres sunt ordines operum satisfactionis.

Nam quoad Deum, sunt illa omnia, quæ continent submisionem & deuotionem ad eum: ut est Oratio, Meditatio, Missarum auditio, Sacramentum Confessionis & Communionis frequentatio.

Quo ad se, sunt illa, quæ carnem affligunt: ut, Ieiunium, Disciplina, Peregrinatio, Vigilia, Cilicium, &c. Quo ad proximum vero illa, quæ ipsum iuuare quoquo modo possunt: tam corporaliter, ut Eleemosyna, & alia auxilia: quàm spiritaliter, ut Instructio, Consilium, Oratio pro viuo mortuo, &c.

A 5

Hæc

Hæc autem satisfactoria opera, communiter solent reduci ad Orationem, Ieiunium & Eleemosynam. Sed cum idem sit sensus, parum aut nihil refert, hocne aut illo modo quis loquatur: nisi quod clarior videtur esse hic præfens modus.

16 Satisfactionis duplices sunt condiciones. Et quidem respectu Pœnitentis, sunt quatuor. Ex parte quoque Pœnitentiarum, totidem. Est enim Satisfactio, debita, personalis, grata, deuota. Item, imposita, temperata, accommodata, occulta.

Debet itaque Pœnitens acceptare satisfactionem sibi impositam, imò & implere acceptatam, nisi impotentia excuset, grauis infirmitas, vel corporis angustia, si forte agonizet. Neque, tunc Sacramentum erit imperfectum essentialiter: siquidem satisfactio est pars integralis, non essentialis. Tenetur autem implere absque dilatione; & si malè distulit aut omisit, debet implere quamprimum poterit, licet tempus præfixum iam sit elapsum. Neque potest propria autoritate redimere alio opere satisfactorio, ut puta, ieiunium, eleemosyna, vel oratione: imò neque cum licentia Confessarii, si ratio medicinæ potius ieiunium exigat, ut quia est impositum ad edomandam petulantem carnem. De commutatione verò, quæ causam requirit, sequenti numero dicitur.

Personalis, quia obligatur ea ipsemet Pœnitens in persona, nisi Confessarius aliter ob rationabiles causas ordinauerit, ut communiter docent omnes.

Ex 12. Th. 1. d. 20. q. 1. 4. 2. colligit Suarez 1. 4. disp. 28. sect. 2.

28. sect. 9. Et tunc satisfactio aliquando habebit quidem vnum effectum, quod scilicet erit sceleris puniuitiva, sed non medietaria, qui est alter effectus, Quomodo enim caro ad carnalia proclivis, alterius ieiunio domabitur?

Grata, hoc est, ut in statu gratiæ impleatur, ita, ut Pœnitens nullius peccati mortalis conscius sit (licet pro eo auferendo ad hunc effectum sufficeret veritas & perfectio contritio. & non requireretur noua Confessio.) Alias satisfactio in peccato mortali impleta, valebit quidem ad implendam obligationem, per Confessionem impositam, imò & ad integritatem Sacramenti conuenientem. Suarez in 3. par. 1. 4. d. 28. sect. 8. sed nihil preuenit ad remissionem pœnæ temporalis relictæ & lucidæ, post remissionem peccati. D. Thom. 4. d. 15. q. 1. 4. 3. q. 3. 6. 3. Et Supp. q. 45. art. 3.

Deuota, id est animo religioso facta, ad satisfaciendum Deo pro peccatis.

Imposita, quæ prima conditio est ex parte Confessoris, monens ipsum, ut pro debito suo officio, imponat satisfactionem: alioquin grauius peccabit, nisi pœnuria temporis, obliuio, aut alia rationalis causa excusauerit.

Temperata, monet, ut Confessorius indiscretis pœnitentias non iniungat, sed neque leuissimas. Illæ enim onerosum faciunt Sacramentum: hæc verò occasionem præbent recidendi, ac leuipendendi grauitatem offensionis diuinæ. Itaque consideranda est peccatorum grauitas, peccatoris qualitas,

com.

complexio, status, occupationes : & cùm hæc omnia perpenderit, adhuc condescendat fragilitati humanæ, ac mitiget eam, quam in rigore imponere deberet.

Habeat autem præcipuè rationem bonæ dispositionis, si pœnitens vere contritus sit, & sincere, firmiterq; vitare peccatum proponat. Expediet quoque insinuare, quod peccata maiorem pœnitentiam exigant. Licitum autem est, Pœnitenti rogare diminutionem, vel auctiorem pœnitentiæ.

Accommodata quoq; esse debet, tum curationi, tum præseruationi à peccatis : vt ebrioso assignetur parcitis potus, luxurioso ieiunium, & aliæ corporis afflictiones : tenaci & auido, crebrior & largior eleemosyna : negligenti suæ salutis, frequentatio Sacramentorum.

Occulta. Nam publica pœnitentia etiam pro peccatis publicis non est imponenda, nisi id exigat publici enormisq; scandali ratio, & Pœnitentis simul accefferit consensus. Siquidem scandalum alia viâ auferri potest; videlicet, per peccatoris manifestâ emendationem, aut per iuridicam animaduersionem. Addunt aliqui, has publicas pœnitentias reuelationem Confessionis præse ferre; videlicet, si aliqui intelligant eam esse in Confessione, pro tali crimine impositam.

17. Mutare has satisfactiones, seu (vt vulgò vocantur) pœnitentias, extra Confessionem, nemini licitum est, sed tantum in actu Sacramentali : idq; aliter

aliter per Confessorem eis imponentem, & aliter per succedentem. Nam qui imposuit, potest eas mitigare & commutare, non repetita Confessione, dummodò meminerit causam seu peccata, propter quæ sunt impositæ, & causa rationalis addit. Alius vero Confessor qui succedit, non nisi iterata confessione : vt docet *Suar. in 3. p. D. T. tom. 4. d. 37. §. 10. n. 4. & seq.* licet *Nauc. 26 n. 22. in Manuali* non requiratur iterationem confessionis. Crediderim egi iterandam esse, saltem quoad illa peccata, pro quibus est imposita. Quomodo enim remediū adhibere poterit ignorata causa, aut morbo? Quod si ob peccata reservata sunt imposita, ille qui caret facultate absoluedi à reservatis, etiamsi confessio repeteretur, non poterit id præstare : nisi necessitas & pia utilitas id postularer. Tunc enim liceret benignè interpretari voluntatem Superioris, aut præcedentis Confessoris, quasi intendentis facere commissionem in casu necessitatis. Casus autem esset, si recursus ad Superiorem, qui pœnitentiam imposuit, sit difficilis, interim urgente rationabili causa, quam si Superior sciret, siue dubio facultatem id faciendi concederet.

18. Neq; satis est Confessori, quod ante absolutionem pœnitentiam imposuerit : nam requiruntur etiam interdum alia duo; videlicet, cum proximo reconciliatio, & occasionum euitatio. Siquidem dum peccamus, nobis nocemus, proximi aliquando lædimus, Deum autem semper offendimus. Dei itaq; iniuriam refarcimus, tum dolore cordis,

cordis, tum voluntaria castigatione nostri, per opera laboriosa, corporis afflictiva, ac sensui repugnantia. Proximum vero latus, tum deprecatione supplici, quam restitutione sanæ, aut bonorum, placemus. Et sicut nobis peccando obsumus: ita proposito firmo implius non peccandi, occasionesq; vitæ huius, diuina nostra compensare stultissimè obligamur.

19. *Pec. act.* quæ est materia pœnitentiæ) id. Aug. sic describitur: Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum, contra legem æternam.

Et quoniam affirmatio & negatio, reducuntur ad idem genus, ideo intelligendum est: peccatum quod esse, non dictum, quod secundum Deum legem dici debet: & non factum, quod fieri oportebat: in corde quoq; omissum, quod desiderari amariq; debet. D. Th. 1. 2. q. 71. a. 6. m. & q. 76. a. 2. m. Vtrobique enim est deuatio, à præscripto seu statuto legis diuinæ, quæ ab æterno existit in Deo: estque exemplar & regula agendum per eos, qui subduntur gubernationi eius.

20. Peccatum duplex: Originale & Actuale. Actuale idem duplex: Mortale & Veniale. Hæc autè secunda diuisio non est sic intelligenda, quasi homo in mortali peccato existens, nunquam veniam consequatur, in veniali autem consequatur. Sed sic: Quod homo in veniali peccato tantum existens, adhuc retinet in se gratiam, quæ est principium tam vitæ spiritualis, quam veniæ: In mortali vero non item: Quandoquidem mortale excludit

excludit gratiam. Vnde consecutio veniæ pendet ex Deo præueniente, & mouente cor hominis ad pœnitentiam. Propterea D. Thom. peccatum mortale comparauit morti, quæ animam, omnium operationum principium, excludit: Veniale verò ægritudinè, quæ retinet eam.

21. Mortale & Veniale in ordine ad Confessionem, per hoc distinguuntur; quod mortale aliter non dimittitur, nisi per confessionem, ideo dicitur materia confessionis necessaria. Veniale verò etiam sine confessione remittitur: idcirco quantum peccatum veniale sit sufficiens materia confessionis, & absolutio potest ferri super illud, non tamen necessario exprimi debet in confessione, potestq; vnum exprimi, & aliud taceri, & quidem licet, quamuis ex verecundia, & contra suum propositum, quod Pœnitens habuit accedens ad Confessionem. Vnde dicitur materia libera.

22. Hoc itaq; veniale, mortali non coniunctum, remitti potest tam per Sacramentum Pœnitentiæ, quam per alia Sacramenta (dummodo non sit actualis complacentia in peccato) imò etiam secluso Sacramento per virtutem moralem pœnitentiæ, qua quis detestatur peccatum, explicite vel implicite. Explicite quidem dolendo se commississe (quamuis dolor sit imperfectus, qui attritio tantum dicitur) & proponendo abstinere à singulis, imò etiam ab omnibus, si infirmitas huius vitæ pretereretur. Implicite verò, cum aliquis tanto feruore atq; affectu fertur in Deum, & res diuinas; ut

quis

quicquid sibi tunc occurreret, quod cum à tali ser-
uore retardaret, dispiceret ei, & do eret se com-
misse, etiam in actu de illo tunc non cogitet. Fer-
uor enim charitatis, virtualiter seu implicite, con-
tinet detestationem peccati.

Ex tali vero detestatione, nascitur propositum
se preparandi ad peccata venialia minuendi. Alio-
quin esset periculum deficiendi, si deferretur de-
siderium proficiendi, seu tollendi impedimenta
spiritualis profectus, quæ sunt peccata venialia: vt
docet D. Thom: 3 p. 2. q. 87. a. 7. m.

Tertio etiam reuertuntur peccata venialia
extra Sacramentum, per ea quæ inclinant, seu ex-
citant animam ad pœnitentiam, vel detestationem
peccatorum, aut Dei diuinorumq; reuerentiam.

Ad detestationem quidem, communiter nu-
merantur: Confessio generalis, transio pectoris,
Oratio dominica: (& hæc aperte inclinant ad pec-
cati dolorem) item quæ implicite id faciunt, vt o-
ratio in Ecclesia consecrati, aspersio aquæ benedi-
ctæ, elemosyna, Episcopi vel Abbatis consecrati
benedictio, sacra Vnctio. Hæc enim dum aperte
excitant ad Dei diuinorumq; reuerentiam, inducunt
quasi ex consequenti ad abijcienda ea, quæ aliquo
modo sunt contra, vel præter reuerentiam.

23. Ad cognoscendum peccatum mortale, &
discernendum à veniali, nota: quod duo requi-
runtur ad mortale. Nam ex parte peccatoris
exigitur deliberatio, ac plenus consensus, ne im-
pæmeditatè ac inconsideratè sit peccatum. Ex par-
te vero

te vero peccati seu actus, requiritur grauitas ma-
teria. Vnde defectu plenæ deliberationis, & in-
materia leui erit peccatum veniale. Leuitas au-
tem materia poterit inueniri etiam in peccatis,
contra dilectionem, seu reuerentiam Dei: vt si
quis recitare Officium obligatus omiserit versum,
aut votum exiguum non impleuerit: videlicet,
si vovit singulis diebus recitare Salutationem An-
gelicam semel. Similiter in peccatis contra cha-
ritatem proximi, potest dari iniuria gravis & levis.
Gravis erit: homicidium, mutilatio, adulterium,
furtum notabilis quantitatis. Levis percussio mo-
dica, subreptio solidi vnius, quod ordinari veni-
ale peccatum est.

24. Quomodo mortale transeat in veniale, &
è contra. Vide Exam: tit: 2. q. 9. & 10. Quomodo
autem fieri possit nullum, quod alias etiam mor-
tale esset ex genere suo, hic addendum est. Fit e-
nim hoc propter sex: Impotentiam, ignorantiam,
defectum iudicii, iustam causam, dispensationem
& necessitatem.

Impotentia habet locum in restitutionibus, si
facultas deest: in recitatione debiti Officii, tempo-
re magnæ infirmitatis. in ieiunijs, quo ad debiles:
in auditione Missæ deficiente Sacerdote, vel tem-
pore inundationis, aut pluviz: & in alijs statutis
humanis.

Ignorantia quoq; inuincibilis, quæ nullatenus su-
perari potuit, neq; aliquid mouit ad eam excluden-
dam, omnino excusat. Idem de inconsideratione
naturalis.

Defectus iudicii, ut in infantibus & amentibus & dormientibus, vel etiam in ebrijs completè.

Iusta causa habet locum in præceptis, statutis, & legibus humanis. Censetur autem, esse tunc, quando illa omninò inclinaret legislatorem, si præfens esset, ad declarandum legem suam, in tali casu non ligare. In dubio autem de valore causæ, dispensatio supplebit.

Necessitas in tribus locum habet. 1. In acceptatione & detentione rei alienæ. Nam si quis in extrema necessitate constitutus esset, ita quod vitam conservare non posset, licet acciperet alienum, & quia in casu tali, omnia sunt communia. Similiter, si incideret in miseriam irremediabilem, aut etiam decideret ab honorato statu suo (cùm sit magnæ reputationis) restituendo alienum, licet retinebit alienum, durante tali necessitate.

2. In homicidio. Nam si aliter non posset quis vitam propriam defendere, vel etiam proximi, aut etiam res suas & proximi, nisi occidendo inuasorem iniuriam inferentem, liber est à peccato.

3. In observatione Festorum. Nam si quis aliter non posset victum habere pro se aut suis, nisi laboraret die festo; nihil peccabit. Similiter, si Musam audire nequiret sine periculo notabili vitæ, vel damni alicuius. Adhuc: si fruges terræ verè corrumpèrentur, damnumq; sequeretur, nisi die festo colligantur, &c. *Nauar.* Hæc tamen necessitas in alijs peccatorum generibus locum non habet. Neq; enim licet hæresicum esse, peierare, blasphemare,

blasphemare, fidem negare, fornicari, falsum testimonium dicere, quamcumq; magna necessitas vitæ, famæ, damni evitandi occurrat, aut violentia inferatur.

25. *Modi peccandi* multi esse possunt. Nam potest peccari per commissionem, positivè agendo illicita. Et per omissionem culpabiliter omittendo actiones debitas.

Item potest peccari per operationem, ipsum scilicet peccatum per se exercendo. Et per cooperationem, alieno peccato communicando, aliquod videlicet ex illis novem modis, contentis in his duobus versiculis:

Infrascriptio, consilium, consensus, palpo, recursus,

Participans, mutus, non obstant, non manifestans.

Quorum declarationem vide in Exam. III. 8. q. 4.

Adhuc adijci possunt gradus peccatorum: Peccari enim potest, corde, ore, opere, & consuetudine:

26. Corde quodlibet peccatum perpetrari potest, ita, ut etiam sit mortale. Primò. Si quis deliberatè proponat seu statuat, aliquod mortale committere, quamvis propter aliquod impedimentum, aut animi mutationem, ad actum non perveniat. Ut si determinaverit alium occidere, quamvis postea animo mutato id non perfecerit.

Secundò. Si quis similiter deliberatè desideret aliquod mortale patrare, quamvis non fecerit, eo quod ad id nec vires, nec opportunitatem, vel possibilitatem habeat: ut si quis adulterium cum insigni ac excellentissima persona optaret com-

mittere, cum illa sit honestissima, aut ipse vilis conditionis, &c.

Tertio. Si quis nolens actum peccati, contentus esset delectatione, quā caperet ex cogitatione de illo peccato. Vel si actu non oblectaretur ea cogitatione, tamē se exponeret periculo consentiēdi, & acceptandi illam delectationē prouenientem ex illo peccato mortali cogitato: ut, si quis nolens vindictam seu homicidium actu committere, tamen cogitaret de occisione, si fieret, & delectaretur illi, quatenus apprehenditur in cogitatione. Hæc melius declarabuntur inferius, cum de peccato carnali agetur.

Hic duo sunt notanda. Primum est: Quod valde errant simplices, non reputantes peccatum, nisi quod est opere consummatum: siquidem peccata cordis, oris, & operis, gradus tantum diuersi sunt, sed omnes naturæ eiusdem. Et quamprimum veratur aliquod opus, simul veritum esse censetur, oblectare se eodem non tantum opere, sed etiam cogitatione, locutione, visu, & tactu. Secundo notandum: quod circumstantiæ, quæ in confessione adiunguntur peccatis actualibus, adiungi etiam debent venialibus. Nam quod aggrauat actuale, aggrauat & mentale, cum sint eiusdem speciei.

27. De Circumstantiis satis dictum est in Exam: app: tit: 3. q. 3. & seq.

Et quoniam inclementis ad S. Confessiones recensuimus. Circumstantias 19. rudi quidem, (quod aiunt) Minerna, claritati potius, quam proprie;

proprietary studentes: ideo in gratiam Tyronum huius artis, inferemus hic, quæ ibi diximus.

Itaq; illæ circumstantiæ (quamuis non omnes secundum proprietatem possint ita appellari) continentur in his quatuor versibus:

*Quis, quem, quid, quantum, cum quo, meditando,
Cur, quoties, per se vel non, vbi, quomodo, quanto,
Dammificans, precibus grauis, ad mortale paratus,
Conscientia erroris, contemnens, scandala præbens.*

28. Prima circumstantia (Quis) Monet, ut Pœnitens ignotus Pœnitentiario declararet suum statum, seu conditionem. Quod obseruandum est præcipue in carnalibus, votis, iuramentis, & bonorum temporalium dispositione.

Quoad peccatum carnale: si est coniugatus, si in Maioribus Ordinibus, si Religiosus. Addunt aliqui; quodli idem & Religiosus, & maioribus Ordinibus initiatus sit; vtrumq; explicandum esse, si vtrumq; Confessori ignotum sit: quamuis multi doceant, sufficere, vnum, scilicet, se aut Sacerdotem esse, aut Religiosum. Lopez c. 31.

Quoad vota: Religiosus, si furatus sit fl. 104 debet manifestare se esse Religiosum, quia contra votum paupertatis fecit: atq; adeo peccatum, non tantum contra iusticiam est, sed etiam contra religionem. Et qui non ieiunauit Vigiliam alicuius Sancti, quam etiam ex voto ieiunare debebat, non faceret satis, si confitendo, solius Vigiliæ quam transgressus est, mentionem faceret, & votum non exprimeret. In usu rerum, seu dispositio-

ne; Nam vxor contra voluntatem mariei: filius contra voluntatem parentis: seruus sine scitu domini: Religiosus contra voluntatem sui Superioris, aliquid notabile donans, ex bonis mariti, parentis, domini, communicatis; peccat mortaliter, cum obligatione restituendi. *De quo clarius infra.*

29. Secunda Circumstantia (*Quem*) admonet, vt Pœnitens manifestet conditionem læsæ personæ. Habet autem locum in 4. generibus peccatorum. 1. In blasphemia, si contra Deum vel Sanctos sit. 2. In percussione, si proximum duntaxat, an verò parentes, consanguineos, clericum, aut etiam Prælatum quis percussit. 3. In graui odio, notabili diffamatione vel calumnia, insigni iniuria, ignominia vel damno, contra parentes, Prælatos, Episcopos, aut Religiosos, committis, vt suo loco dicetur. 4. Quando offensio afficit plures, vt si quis præiudicium aliquod faceret Præfecto alicuius communicatis, vel honestæ vxori, ingenuo filio, quod cederet & redundaret in ignominiam congregationis, mariti, & patris, &c.

30. Tertia Circumstantia (*Quid*) Hæc non tam circumstantia est, quàm communitio, vt Pœnitens suum peccatum exprimat in particulari, clare, ita vt Confessor statim intelligat peccati grauitatem. Quod obseruandum est in omnibus, præsertim in blasphemia, ad cognoscendum, vtrum sit hæretica, vel simplex, seu ignominiosa tantum, (quæ, tunc est, cum aliquis minus honestè de Deo aut Sanctis loquitur.) 2. In instantia: Nam explican-

dum erit

dum erit illud mortale, de quo quis gloriatur est, propter nouam complacentiam in peccato, quam habet dum gloriatur. 3. In percussione: An simplex percussio fuerit, aut vulneratio, vel mutilatio. 4. In concursu plurium illicitorum actuum, tendentium ad vnum principalem. Tunc enim satis est explicare principale peccatum, absq; recitatione historię, cogitationum, voluntatum, & aliarum preparationum. Exemplum. Sufficit dicere: Occidi hominem, omittis alijs præambulis, ensis sumptione, equi consensione, comminationibus, &c. Similiter: Fornicatus sum, neq; necesse est, explicare tactus, oscula, & alios illicitos actus. Facile enim intelligere poterit Confessor ipsos, præcessisse, & consecutos fuisse tale peccatum, nisi consequentes repetiti, fuerint via ad futurum peccatum, quod non sit secutum: aut completo primo peccato, de nouo velint solis tactibus vacare, absque respectu ad præcedentem coitum. Nam, cum illi actus peccaminosi, non sunt coniuncti cum principali peccato, tunc sunt explicandi seorsum, tanquam peccata distincta & principalia. Similiter quando illa plura illicita concurrunt quidem, sed non ordinantur ad aliquod principale, sicut, sunt distincta peccata, ita etiam distinctè in confessione explicanda. Vt cum quis in vna contentione plura verba iniuriosa profert, appellando quæpiam furem, adulterum, proditorem, &c.

Nota hic. Quod in turpilouis, cogitationibus, delictationibus, veneficijs, sufficit explicare,

se habuisse desiderium, aut delectationem, circa liberam, conjugatam, &c. neq; necesse est exprimere ea, quæ cogitabantur. Quæ singularis est consolatio scrupulorum, qui nimis exquisitè solent historicè explicare suas cogitationes, cum magno suo robore, & absque necessitate Sacramenti; *vt Granaten: ait.*

31. Quarta Circumstantia (*Quantum*) explicanda est in furtis, damnis, vsuris, alienorum inuasiombus vt tutior opinio docet. Ergo non satis erit dicere, furatus sum; sed addendū est, si. 10. 20. &c.

32. Quinta Circumstantia (*Qualis*) obseruanda est in percussione, & furto. Nam percussio potest esse leuis & grauis. Et quidem Clerici percussio leuis, ab Episcopo absoluitur: Grauis vero Papæ reservatur.

Huc spectat percussio ignominiosa: vt, si quis honoratam personam baculo, aut pulmoni- bus animalium percuteret. Similiter in furto, si res ablata est profana, vel sacra.

33. Sexta Circumstantia (*Cum quo*) Statum cō- plicis, id est, socij delicti, insinuat: non vt ex nomine manifestetur, (hoc enim nunquam licet nisi secundum declarationem in Examine approbandorū sit: 4. q. 3.) sed ex sua conditione. Vt puta: 1. In carnali peccato, cum persona religiosa, conjugata, &c. 2. In ludo alearum; si fiat cum illis, qui dominium non habēt rerum ludo amissurum: quales sunt; Religiosus, filius familias, vxor, &c. quia tunc lucrans debetur restituere. 3. In choreis: si fiant cum Religio-

ligioso, vel Clerico in sacris, aut beneficiario. Cū enim regulariter peccent tales; consequenter peccant, qui eorum peccato contentiunt. 4. In bello inuasiuo, in quo non licet vti infidelibus contra Christianos: neque hæreticis contra Catholicos. In defensiuo tamen licet.

34. Septima (*Modo*) vix alijs præter carnalia deseruit. Si videlicet aliquis, in ipso actu, tunc naturali, siue contra naturam, aliam personam apprehendat, cum affectu aut desiderio ad eam: quod etiam in vsu matrimonij apud valde lasciuos accidere posset. Tunc enim, exprimendus est status personæ cogitæ: Nam potest esse actualis fornicatio, & mentale adulterium, vel etiam sacrilegiū.

35. Octaua (*Cur*) tunc peccati & mortuum inculcat. Hæc autem circumstantia adeo est virulenta, vt aliquando ex veniali, vel nullo peccato, aut bono opere, mortale faciat: vt, si quis daret mulieri eleemosynam, ad alliciendam eam ad peccatum. Et adeo potens, vt ex eo, quod alias esset mortale, facit nullum: vt velsi carnis in Quadagesima, propter infirmitatem grauem.

36. Nona Circumstantia (*Quoties*) iam dictum est, quod hic circumstantiæ nō sumuntur propriè, sed communiter, & extensio vocabulo, ad omnia, quæ peccato quocunq; modo coniunguntur. Quo fit, vt etiam numerum hic adiungere mus, cū tamen ille in rigore non sit circumstantia, sed peccati multiplicatio & repetitio. Itaq; non est satis in confessione dicere, peccauī aliquoties, multa-

cories, infinities; sed determinatè, decies, tricies, &c. Si certus numerus haberi non possit, tunc sufficiet verisimilis: videlicet, peccavi circiter decies: vel plus, minusuè. Talem autem saltim nume- um faciliè colligere poteris, si totum spatium, quo peccabas, distinxeris per tempora: scilicet, in annos, menses, hebdomadas, dies: Adiunxerisq; personas, cum quibus conuersatus es; loca in quibus habitabas, aut quæ visitabas. Tunc enim deprehendere poteris, quod per annum integrum vigesies peccabas, aut ter vel bis in hebdomada, vel circiter: subiungendo in supplementum, vt cuidam placeret) toties quoties Deus scit se esse offensum à me. Et hoc modo satisfacies integritati confessionis. Quòd si post accuratum examen, neq; verisimilis numerus sciri posset, vt potè, propter diurnam & longam peccati continuationem, tunc sufficit manifestare tempus, quo perseuerauit in peccato. Videlicet: Mansi in concubinato tribus annis, vel in meretricio decem annis; parata consentire cuiuslibet statui (dummodo grauiora, vt adulteria, sacrilegia, peccata contra naturam, &c. quæ rarius accidere solent, seorsim, si fieri potest declarentur) Similiter, vno integro anno preces debitas omisi.

Annotanda sunt hic esse.

1. Si quis post debitum examen, cum tali verisimili numero confessus fuerit, (decies, plus, minusuè) postea rescinerit numerum certum. Tunc si notabiliter excedit numerum verisimilem, vt puta, quinario, in confessione sequenti hanc

lucinationem exprimere debebit. Si non notabiliter; vt puta, binario tantum; quiescat, & nullam amplius mentionem faciat.

2. Qui certum numerum post diligens examen ignorans, maiorem proferret, malens se aggravare ante Deum, quàm de vero aliquid detrahere; non peccaret, præsertim mortaliter.

3. In confessione non sunt numerandæ personæ, cum quibus peccatum est, sed tantum vices; vt puta, his fornicatus sum, non adiungendo, cum vna, vel duabus. Similiter, duo adulteria, tres incestus. Ita quod peccata eiusdem generis, cum diuersis personis eiusdem conditionis, simul explicanda sunt, & non diuisim, nisi in aliquo actu adsit noua deformitas, propter diuersam circumstantiam.

4. Qui in hæresi perseuerauerit decem annis, retinens, ac legens libros hæreticorum, & lapsus blasphemans; vnum tantum peccatum haberet, ex pluribus compositum. Et in rigore tantum est, vnum principale manifestare, videlicet, hæresim. Nā cætera facile intelligi possunt à Confessore, ex tali statu.

5. Qui vno impetu decies percuteret proximum, vel etiam Clericum; vnum tantum peccatum admittit, & vnā excommunicationem incurrit: sicut & qui in vna contentione, pluries eandem iniuriam repereret. Secus est, si vno impetu duos percuteret Clericos, duas enim excommunicationes incurret. Sicut & qui vno amplexu duas mulieres stringeret, seu libidinose rangeret;

in vna rixa duas iniurias proferret. Tot enim erunt peccata, quot conuitia.

6. Qui nihil intenderet, quàm vacare tactibus carnalibus, postea mutatus, adderet etiam propositum fornicandi, duo peccata committeret, & vtrumq; explicare deberet.

7. Qui tota nocte captaret occasionem peccandi carnaliter: aut etiam toto anno insequeretur aliquam mulierem, vt ea potiretur: vnum tantum peccatum admittit, tanto grauius, quanto diuturnius. Si tamen malum voluntatem aliquando intermisit per poenitudinē, tot erūt peccata, quod erāt interruptiones & renouationes mali propositi.

8. Maledicens Patrifamilias, & toti familiae in communi; duo peccata committit. Nam suae maledictionis duas tantum partes fecit, licet in familia sint 10. aut 30. personae.

37. Decima Circumstantia (*Per se, vel alium*) quaerit de auxilio seu socio peccati: videlicet, an solus peccauerit, an vero aliū quoq; ad peccandū induxerit, vel vsus fuerit, siue tanquā socio. (Vt in molitrie, quae cum sit in se grauis, grauior tamē redditur, si sit alterius ope, siue tanquā mediator. Quod & in alijs peccatorum generibus accidere potest.)

38. Vndecima (*Vbi*) quaerit de loco peccati, si forte sit patratum in loco sacro. Nomine autem loci sacri, templum & cimiterium intelligitur. non rectum templi, neq; hospitale, neq; monasterium vniuersaliter; nisi in quibusdam casibus, vt statim declarabitur.

Hæc

Hæc circumstantia locum habet in homicidio, furto, extractione, actu carnali, & cantilenis. Nam interlectio hominis, imo & enormis iniuriolaq; effusio sanguinis, in Ecclesia aut cimiterio, grauius est peccatum, & violatur sacer locus, vt reconciliatione sit opus.

Quod si effusio sanguinis fuerit in cryptis subterraneis Ecclesiae, vel in recto extra Ecclesiam: non violatur. *Lopez c. 33.* Similiter furtum ibidem factum non est simplex, sed sacrilegium, etiam si res ablata profana fuerit, dummodo spectet ad custodiam Ecclesiae, & ministrorum eius, vt sunt res accommodatae & depositae. *Lopez c. 33.* Tertio in extractione a templo eorum, qui confugerunt ad illud, sed tunc tantum, quando confugientibus suffragatur immunitas Ecclesiastica, iuxta terminos Constitutionis Greg: XIV. Extenditur autem hæc immunitas, & ad Hospitalia, & priuata Oratoria, Episcopi auctoritate fundata, & ad palatia Episcoporum, & Religiosorum Monasteria. *Silv: V. Immunitas 3.* Quarto, in actibus carnalibus. Nam si fuerit ibi copula etiam maritalis, aut quilibet illique emissio seminis, in vigilia (vt excipiat illa quæ fit in somnis) violaretur Ecclesia, quamprimum hoc innotuerit. Imo etiam tactus & oscula libidinosa in Ecclesia, vel cimiterio; sunt grauiora peccata, quàm si alibi fiant. Quod si extra Ecclesiam, vt supra rectum prædicta fiorent, non agnoscantur, neq; violarent. Similiter aspectus & delectationes morosæ, sunt quidem peccata mortalia,

italia, sed non exigunt huius circumstantiæ explicitationem. Item, si supradicta fiant in cameris extra Ecclesiam, quamvis contiguas eidem, non pollueretur Ecclesia. Quinto, in cantilenis lalenis, siue voce, siue instrumentis Musicis fiant, etiam si textus ex S. Scriptura sit suppositus: erit sine dubio peccatum mortale.

Exciperem ego (saluo meliori iudicio) illas cantilenas, quæ in aliquam regionem sunt introductæ, simul cum textu spirituali, nec vnquam auditæ sunt cum textu profano, nec adsunt, qui id sciant, aut scandalizentur.

Comedere, bibere, & dormire in templo, quia non sunt notabiliter cōtra reuerentiam templi: sunt peccata venialia, secluso tamē scandalo.

19. Duodecima (*Quomodo*) Modus aliquando est explicandus.

Primo. In furto, si occultè, vel per vim: tunc enim rapina erit,

Secundo. In sacrilegio, si effractus foribus vel muro: quia tunc esset excommunicatio.

Tertio. In ludo, si candidè aut fraudulenter. Vbi enim dolus interuenerit, præter peccatum mortale, est etiam obligatio restituendi.

Quarto. In carnali actu: nam etiam in Matrimonio modus naturalis seruandus est.

40. Tredecima (*Quanto*) monet, vt confitens exprimat tempus, quo in peccato perseverauit: vt, in odio, rancore, appetitu vindictæ, inimicitijs, in consuetudine iurandi absq; consideratione, an vo-

rum aut

tum aut falsum sit. In carnali peccato, quo & quanto tempore mansit irregius illo: In hæresi, & in alijs multis.

41. Quatuordecima (*Damnificans*) hoc est, si peccatum fuit cum notabili damno proximi, siue animæ, siue corporis, siue bonorum. Habet locum hæc circumstantia. 1. In ebrietate. Si quis alias est expertus & solitus magnam turbationem domi facere, aut alios inquietare, &c.

2. In ludo. Si ludens solet perdere eum notabili detrimento domesticorum, aut cum admixtione aliorum peccatorum: scilicet, blasphemiarum, excommunicationis, &c.

3. In homicidio. Si occisus in peccatis occubuit, aut cum inopia derelictæ vxoris ac filiorum, qui absque occiso vitam sustentare non possunt. Tunc enim satisfactio opus erit.

4. In ablatione rei, quæ videtur parui momenti. Vt si quis auferret à sartore acum vnam, quæ sibi victum comparabat, neq; aliam eius loco habere posset; tunc & mortaliter peccaret, & damnum refarcire teneretur. Similiter, si nobilis habens in horto, excellentissimi generis arborem cum aliquot pomis, quibus summopere delectatur, & propter surreptionem vehementer anxietur: tunc qui auferret, peccaret mortaliter, propter hanc turbationem notabilem.

42. Quintadecima (*Precibus graui*) id est, magnis & importunis precibus, aliquem inducere ad faciendum aliquid contra suam voluntatem. Lo-

quum hæc

cum habet, præfertim in ludo. Ut si quis prouocaret aliquem cum molestia & iniuria ad ludendum, ipse vero quasi coactus, ad vitandum ignominiam, quæ inde ipsi proveniret, acceptaret conditionem: tunc prouocans tenetur restituere, si quid lucratus fuerit. Item, in peccato carnali (quamuis hoc ipsum, peccatum scandalum sit) ut, si quis gravis esset in illicito & pertrahendo aliquem, aliis honestam, & peccato valde repugnantem ad turpitudinem, crebris munusculis, ac beneuolentiæ signis, deinde verbis urgentibus, &c. unde & numerum talium sollicitationum dicere tenetur.

43. Decima sexta (*Ad mortale paratus*) hoc est: si quis adeo afficeretur alicui rei aut operi, quod etiam esset mortale, illud aggredi retur.

44. Decima septima (*Consciens error*) id est quando aliquis facit, quod non est mortale, nihilominus ipse credit esse mortale, habens conscientiam erroneam, peccat mortaliter: quia iam paritum, habet animum committendi mortale. Ergo in talibus, scrupulosi debent erroneam conscientiam deponere, vel ex se, vel ex aliorum consilio, & ita facere liberè, quod faciunt alij.

45. Decima octaua (*Contemnens*) hoc est, quando aliquis ex contemptu aliquid facit. Ex contemptu autem facere censetur, qui non propterea transgreditur aliquid, quod leue & paruam esse iudicat, neq; ex passione, &c. sed quia non vult obedire, aut subesse legi, præcepto, regulæ, legislatori, præcipi;

præcipienti, Præcepto, &c. ac proinde ex eo, quod paruipendit legislatorem & legem. Qui hoc melius intelligere cupit, legat D. Th. 2.2. q. 186. a. 9. ad 3m. Sanchez moral. præcept. tit. 1. c. 5. n. 8. Less ibi allegatum. Suarez de legibus, lib. 3. c. 28. Nigroni de Cura minor. c. 7.

46. Vltima Circumstantia scandalum. Sciendum quod scandalum potest esse & circumstantia peccati, & ipsum peccatum principale. Circumstantia quidem quando aliquis in præsentia aliorum mortaliter peccat: ut puta, adulterio, aut concubinato publico, unde alijs præbetur malum exemplum, siue idem faciendi, siue graues tentationes patiendi; quamuis eius intentio non sit, suo facto corrumperre alios. Similiter apud Religiosos, euidenter paupertatis votum non obseruare, silentia frangere, ceteras obseruantias prætermittere, absq; animo pervertendi alios. Nam ceteri videntes tam praua antecessorum exempla, faciliè imitabuntur & amplectentur abusus.

Peccatum vero principale potest esse dupliciter. Primo: Quando quis dicit, aut facit aliquid, ut alter peccet: quod Theologi vocant scandalum per se, hoc est, ex intentione. Intenditur enim ruina spiritualis proximi: ut, si quis induceret alium, & persuaderet homicidium, peccatum carnale, periurium, hæresim, &c;

Nec tantum dicto id fieri potest, verum etiam facto: ut, cum aliquis ad explorandam constantiam alicuius in castitate, introducit vel importat in

alicuius cubiculum mulierem. Idem videtur censendum de eo, qui ad experiendam alicuius fidelitatem, astute in aliquo loco non solito (patenti tamen) ponit aureum, ut videat, an illa transiturus, sit eum accepturus, sibiq; usurpaturus, nec ne: quamvis liceat non impedire, neq; subtrahere pueris & famulis occasionem furandi, relinquendo pecuniam in loco solito, ut facilius deprehendantur, conuincantur, & emendentur: hoc enim non est positivè cooperari peccato, sicut prius; sed negativè se habere.

Secundo, potest esse peccatū scandalī per accidens: hoc est, nō ex intentione, ut alter peccet, sed quia sit aut dicatur aliquid, quod specīe seu apparetiam habet mali: unde alijs præbetur occasio obloquendi, temerariè iudicandi, aut in alia crimina ruendi: ut, si iuuenis teneat domi mulierē, & inde creatur inter homines suspicio, vel infamia: quāvis ipse ne cogitatione quidem peccet. *Nam. 14. n. 31.*

Similiter quando mulier ornata præsentat se conspectui eius, quem credit exarsurum in eius concupiscentiam, peccat, quamvis non habeat animum inducendi eum ad peccatum. Nam etsi non habeat expressam & directam intentionem ruinæ alterius, habet tamen tacitam & indirectam, si advenit suum dictum, vel factum esse cum periculo ruinæ alterius.

47. Verū circa hoc ultimum scandalum, præter intentionem, notanda sunt aliqua. 1. Talia, quæ ex natura sua non sunt peccata, potest aliquis

facere,

facere, aut ex necessitate, vel etiam veilitate: aut absq; causa necessarii vel utili. *Nam. cap. 14. n. 31.* 2. Acceptio scandalī potest oriri, aut ex malicia, quod vocatur Pharisæicum: aut ex animi infirmitate, vel ignorantia, quod vocatur scandalum pusillorum vel infirmorum. Itaque propter illud, quod ex prauitate animorum procedit, neq; bona spiritalia, neq; temporalia sunt omittenda.

Propter scandalum pusillorum, non sunt omittenda bona, quæ sunt de necessitate salutis, quæ prætermitti non possunt sine peccato mortali, aut etiam veniali. *D. Thom. 2. 2. q. 43. a. 6.*

Quæ autem non sunt de necessitate salutis, si sint occultanda, aut differenda, si periculum scandalī imminet, donec informatione facta scandalū cesset: quod si ea præmissa non cessaret, iam ex malicia procederet. Porro temporalia, quorum dominum sumus, propter pusillorum scandalum, aut sunt totaliter dimittenda (sicut & Ecclesia abstinere à decimis exigendis in terris, in quibus non est consuetum decimas soluere: ut *D. Thom. ait. 2. 2. q. 43. a. 8. ad 5m.* Imo & ipse Christus, ad vitandum aliorum scandalum, soluit tributum, quod soluere minime tenebatur) aut per admonitionem, attenuè modum, scandalum est sedandum. Debeamus enim aliqualem iacturam bonorum temporalium sustinere, ad impediendum infirmorum scandalum: quamvis iacturam omnium, aut pene omnium fortunarum pati, ob paucorum scandalum, nimis durum esset. *Vide D. Thom. & Gregorium de Val. copiose differentem.*

48. Pro complemento circumstantiarum, notæ quinque. 1. Quod circumstantia temporis, non est necessario explicanda in confessione, nisi peccatum sit commissum, in contemptum festi, seu animo violandi ipsum. Sicut nec loci, præter casus expressos.

2. Relapsus quoq; seu recidivatio regulariter non est explicanda, nisi sit indicium non verè pœnitentis. 3. Quando plures circumstantiæ concurrunt ad peccatum, omnes sunt explicandæ, ut fractio ieiunii Vigiliæ S. Mathiæ Apostoli, & 4. Temporum, vno die concurrentium. Et omnis Missæ die Dominico, in quo festum celebratur: & cum uterque fornicator est coniugatus, &c.

4. Qui confitetur peccatum mortale, & circumstantiæ non meminit propter oblivionem, post debitum examen, satisfaceret secundum quoddam si in sequenti confessione solam circumstantiam manifestaret: ut, qui in prima dixerit, se fornicatum fuisse; in secunda satis erit dicere, se oblitum fuisse, apponere ad quoddam peccatum mortale, quod contra votum suum illud admisit. Sed alij censent oppositum: videlicet, manifestandum esse, tam peccatum, quàm circumstantiam illius, in secunda confessione. Ego crederem, in rigore priorem opinionem veram esse: secundam verò in casu, quo circumstantia non posset convenienter explicari absque manifestatione peccati, aut gravitatis eius.

5. Circumstantiæ alleviantes (ut quod indolens

Aut magnis precibus consenserit peccato, vel tentatione vehementi victus peccaverit) sicut possunt omitti: ita etiam absque omni peccato possunt manifestari.

6. De forma Sacramenti Pœnitentiæ, qua est Absolutio.

49. Præter ea, quæ in Exam: app: de absolutione dicta sunt, hic nonnulla subiiciuntur. Cum itaq; forma essentialis in paucis verbis existat; videlicet, *Ego absolvo te.* 1. Sciendum est, quod invocatio SS. Trinitatis, non est de necessitate formæ, sed valida est absolutio sine illius expressione.

Extensio quoq; manus Confessoris, supra pœnitentem, aut tactus capitis, necessarius non est: imò in Confessione mulierum, omninò cauendus.

2. Audita Confessione alicuius, nullo impedimento existente; peccatum mortale est, & gravissima iniuria, non absolvere benè dispositum. Imò Confessarius omni conatu curare debet, ut nunquam Pœnitentem absq; absolutione dimittat, quantum permittit facultas eius, & dispositio confitentis.

3. Si Pœnitens nullum peccatum exprimit in Confessione, non potest absolui: quia projiceretur forma, ubi non est materia, ac pròinde iniuria esset Sacramento.

Benedicendus itaq; talis esset (prudenter tamè) ut illuminetur ad cognoscendos suos defectus, aut in innocentia conservetur, non absolvendus. Nisi.

C; hoc pro-

hoc proveniret ex negligenti discussione confessionis, aut magna simplicitate, tunc enim iuvādis esset pœnitens. Porro suadere pœnitenti, ut de præterita confessione aliquod peccatum manifestet, regulariter non expedit. Quia nec Deus, neq; Ecclesia exigit, ut quis confiteatur bis peccatum rite confessum: ipse tamen pœnitens licite hoc facere poterit, si voluerit.

4. Potest Confessarius dividere absolutionem à confessione, ob aliquam causam necessariam, ut puta, in favorem pœnitentis, ut interim melius examinet; aut præparet se. Neq; necessarium erit meminisse peccatorum, tempore absolutionis.

5. Absolutio in spem reattributionis, regulariter non est licita, sicut neq; sub conditione de futuro: ut, si restitues, Absolvo te. Licita tamen est sub conditione, de præterito, vel præsentis: ut, si dubites, an si materia sufficiens absolutionis, dicere poteris, si vera peccata sunt, ego absolvo te.

6. Sacrilegum est, repetere formam absolutionis supra unam eandemq; confessionem. Si tamen fuerint diversæ confessiones, licet sint eadem peccata, nullum piaculum est. Vnde, si vellem heteranam confessionem rite factam hodie repetere, non ex diffidentia, sed ex humilitate, ad delendam aliquam partem poenæ; licite Sacerdos me absolvet.

7. Potest quoq; & debet proferri absolutio super aliquod peccatum, in præterita confessione oblitum, quando illud clauibus Ecclesiæ subijcitur, & in cōfessione manifestatur, ut directe remittatur.

8. Si

8. Si quis tempore Iubilei oblitus est peccatum reservatum confiteri, eo transacto, poterit absolvi per quemcunque Confessorem, si illa Confessio fuit ritè facta.

Idem intelligendum est de peccatis, quomodoq; & ubicunq; reservatis. Nam si aliquando confessio facta est, durante facultate supra Casus reservatos, vel coram eo, qui habebat auctoritatem super eos: iam subacta est reservatio, etiam ab illo peccato, quod propter solam oblivionem, post sufficiens Examen, erat omissum.

9. Si quis tempore Iubilei, habens peccata reservata, manifestaret ea omnia in confessione, cellularer verò alia mortalia ex industria, ac proinde inusitè absolueretur: is postea non posset ab illis reservatis absolvi. *Vide in Exam: App. tit. 13. q. 6. n. 12.*

10. Cum Prælatus in religione dat facultatem absolvendi à reservatis, eo ipso auferre reservationem à præteritis peccatis, ita quòd subditus poterit, non tantum tunc, sed etiam postea absolvi à quocunque: quia iam reservationem amiserunt, nisi obster limitatio aliqua facta per Prælatum. Sicut si diceret: Auctoritas durabit usq; ad finem officij. Nam his verbis videtur insinuare, quòd peccata, quæ iam cessauerant esse reservata, transacto termino sint reassumptura reservationem.

11. In absolutione, cavendi sunt quidam errores. 1. Malè intelligentium, quæ in elementis tradita sunt: videlicet, occurrente reservato casu, Sacerdos suadeat pœnitenti, ut aliquam con-

frater-

C4

fraternitatem amplectatur. Hinc aliqui crediderunt, ingressum confraternitatis habere semper tale privilegium, quod falsum est. Sed sensus est, quod eam confraternitatem quærat, quæ talem gratiam, vigore facultatum Apostolicarum habeat, siue in ipso ingressu, siue post ingressum, certis temporibus. Neq; absoluat, nisi tunc, cum facultas durat, neq; ab omnibus reservatis, sed ab eis durat, à quibus conceditur. Non enim tanta solet concedi facultas, quanta in Iubileo; sed plures excipiuntur.

2. Error, sacrilegè in hoc negotio progredientium, qui præsumunt absolvere à non reservatis, & cum reservato consulunt expectare tempus, quo concedetur facultas supra reservatos: interim autem illi confitentur, & absoluntur invalidè, & communicant indigne.

Itaque occurrente casu reservato, omninò Confessor debet subsistere, & pœnitentem ad Superiorem, vel eum, qui potest absolvere, remittere, aut ipsemet facultatem quærere. Ceterum absolvere à non reservatis solis, ordinariè non licet ei, nisi in casibus urgentissimæ necessitatis, videlicet, ubi Superioris copia non est: interim autem scandalum aut infamia oriretur, si qui confiteretur, non communicaret: tunc enim liceret quidem, sed cum obligatione reconfitendi illud, quando opportunitas adfuerit. Neq; excusare potest merus inordinatus suspitionis, quæ in Prælato hinc suboriri possit: nam Prælatus, & sub secreto Sacramentalis sigilli

gilli confessionis hoc audit, & ad exteriorem gubernationem, nullatenus deducere potest.

12. Aliquando Sacerdos tenetur denegare absolutionem: nimirum, quando confitens impœnitens est, non habens contritionem, aut propositum non peccandi, vel occasiones vitandi, iniurias & odia remittendi, officia mala deferendi, vel animum restituendi. *Vide Exam. tit. 6.*

Quamquam si desiderat ex corde cauere peccatum, eiusque occasiones; tamen conscius propriæ fragilitatis, quam expertus est; credit se relapsurum, est absolvendus.

13. Imminente periculo mortis, non expectet Confessor enumerationem omnium peccatorum, si periculum est in mora; sed audito vno, vel duobus peccatis, absoluat. Quamvis post absolutionem pœnitens debeat prosequi eam Confessionem, & iterum ab his posterius explicatis absolui directè, à quibus antea fuit indirectè absolutus.

14. Notanda quoq; est illa doctrina, ex Rituali Romano, Pauli V. iessu, edito. Quod si, inquit, inter confrendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox & loquela ægrum deficiat, nutibus & signis conetur Confessor, quoad eius fieri poterit peccata pœnitentis cognoscere, quibus utcumq; vel in genere, vel in specie cognitis: vel etiam si confitendi desiderium, siue per se, siue per alios ostenderit: absolvendus est.

15. In reconciliationibus, hoc est, in confessionibus frequentioribus & brevioribus; *vide formam absolutionis in Exam. tit. 6. q. 12.* C 3 Vr

Vrgente verò aliqua graui necessitate in periculo mortis, breuiter dicere poterit: Ego te absoluo ab omnibus censuris & peccatis; In nomine Patris, &c. vt in Rituali Rom: Pauli V. habetur.

SECUNDA PARS.

De Pœnitente.

Diuisa in sex Capita.

1. *Quomodo pœnitens se iuuare possit ad contritionem.*
2. *Quomodo se parare ad confessionē debeat.*
3. *Quod speculum inspicere.*
4. *Quomodo se in actu Confessionis gerere.*
5. *Quid peracta Confessione facere.*
6. *Quomodo circa sumptionem Eucharistiae se habere.*

CAPUT I.

1. *Quomodo pœnitens se iuuare possit ad contritionem.*

Contritio, quæ donum Dei est, idcirco perferentes orationes, & alia pia opera à Deo postulanda. Et quia est actus humanus, ideo cum

cum Dei auxilio concurrere debent aliquæ considerationes, cor emollientes, atq; disponentes. Istæ autem considerationes desumi possunt ex diuersis circumstantiis: nimirum perpendendo; quis, quid, contra quem, & cum quanta iactura, peccauerit. Quis? Qui nihil erit, & non fuisse poterat, & nunc tot donis Dei insignitus; tñ naturalibus, (quia ad Dei imaginem ex nihilo creatus) cum supernaturalibus, quia ad æternam beatitudinē ordinatus.

Hic inquam, Deum offendit, amicitiam eius spreuit, proditor eius factus, ad hostem illius dæmonem confugit, malenseius mancipium esse, quā Dei seruus & amicus: de quo S. Bern: Ser: 14. in Cant. Cogita (inquit) in Deo tuo, hæc quatuor concurrere, quod scilicet sit Creator, quod sit Benefactor, quod sit Pater & Dominus. Ad omnia reus es, plange per singula. Ad primum & vltimum, respondet timor tuus; ad duo media, pudor.

Adhuc autem multa mala contra proximos fecit. Nam alios inique bonis temporalibus spoliavit; alios malo exemplo ad peccatum pertraxit, aut etiam efficaciter induxit; vnde illi animæ vitam perdidit: alijs detraxit, multisq; eos iniurijs affecit. Sed & ipse peccator, maximam iacturam ob id perpeffus est: nam gratia & charitate exspoliatus, cælestem hæreditatem amisit, perpetuò infernali carceri se obstrinxit, ac proinde mortem primam & secundam incurrit.

Si itaq; tantum est malum quod perpetravi, quid faciam, vt illud dissoluam? quomodo Creatorem

rorem meum placabo? quomodo amico tam benefico reconciliabor? quomodo proximorum damna retarciam? quomodo poenas inferni æternas euadam? Nullum restat remedium, quàm ad anchoram poenitentiae confugere, peccata plangere, atq; detestari. Qui fuerit vere compunctus (manu Dei tactus) plures considerationes ex pluribus circumstantiis exaggerationibusq; acceptas, adinuenire poterit.

CAPUT II.

Quomodo se preparare ad Confessionem debeat?

Conuenienter se ad Confessionem parabit, si quatuor obseruabit.

1. Recurrat ad Deum per orationem aliquam, saltem breuissimam, siue vocalem, siue mentalem. emissio ad ipsum ex imo pectore suspirio: vt sibi adiutor esse velit ad reminiscendum, detestandum, & confitendum rirè peccata sua.

2. Recolligat se aliquo tempore sufficiente, ad examinandum diligenter conscientiam suam, & rememorandum omnia peccata: reuocando in memoriam, tum confessiones præteritas, si in eis aliquod peccatum omisissum fuerit, aut de necessariis aliquid defuerit: tum loca, in quibus versatus est, & quid in singulis fecit: tum personas, cum quibus hætenus conuersatus est: tum propensionem, & fragilitatem suam, conditionem, statum,

obser-

officium, occupationes seu negotia sua: tum discurrendo ordine, per præcepta Dei, Ecclesiæ, peccata capitalia, sensus corporis, cogitationes, verba, opera, tum etiam tempora diuidendo in menses, dies, horas, &c. Hac enim ratione facilius poterit in memoriam sibi reducere omnia peccata.

Hic notandum:

Quòd in recogitatione peccatorum carnalium, odij, & iræ, non multum immorari oportet, ex insidijs diaboli, aut infirmitate carnis, noua exoritur tentatio.

3. Postquam inuestigauerit & collegerit peccata sua, compungantur, & statuatur ea omnia, cum debita displicentia, manifestare in confessione. Nec tantum integrè, verumetiam bona intentione, pro salute animæ suæ, non pro consuetudine tantum, non pro iactantia, neque ex aliqua coactione.

4. Eligat sibi peritum Confessorem, qui sciatur conscientia suæ difficultates resolvere, infirmitates curare, in Dei gratiam reducere, regulam bene viuendi docere. Sæpè enim imperitus Confessor mortificat & non viuificat, inducit in desperationem, & ex peccato non educit: multaq; alia mala poenitenti adfert.

Hic etiam sciendum:

Quòd istud vltimum non omnibus conuenire potest: siquidem pauci sunt, qui possent talem electionem

tionem facere; neq; omnes ita intricatos casus habent: & paucissimi inueniuntur, qui quærant peccatos Confessores, quin potius hos subterfugiant, & malunt eos, qui nesciant, aut non curant omnes angulos conscientiarum scrutari. Semper tamen tutius est coram docto & pio confiteri, quam aliter.

C A P U T : III.

In quo speculum Pœnitentis proponitur?

ET ad contritionem acquirendam, & ad confessionem integrè perficiendam, iuuabit vel maxime enumerare vltiori peccata, quæ contra Decalogum, præcepta Ecclesiæ, &c. sunt. Hæc autem enumeratio, merito speculum appellari poterit, eo quod intuentes illud, se suisq; imperfectiõesprehendens ac cognoscent.

Dicamus itaq; quod tale speculum duplex est commune, omnibus pœnitentibus: & particulare, singulis stitibus, seu hominum conditionibus. Vtrumque autem proponetur.

§. I. De Peccatis, contra virtutes Theologicas.

1. Inprimis contra fidem.

An fuerit hæreticus. Vel in fide dubitauerit Deliberatè.

Si hæreticis in pertinentibus ad hæresim facit, aut errori eorum aliquo modo consensit, vel fidem non est confessus, vbi & quando oportebat.

In quo

In quo Parasiti, adulatores, & politici sæpius peccant. Auriga tamen vehens suum patronum ad cœuenticulum Hæreticorum, pro suo munere, & causa euitandi dura verba, aut etiam verbera, & non affectu cooperationis, nihil peccat.

Si libros hæreticorum, aut alias prohibitos legerit, retinuerit, vendiderit, & multo magis impresserit. Simples: si articulos fidei in lege noua ab omnibus sciendos, ignorent.

2. Contra spem. Si non sperauit Dei beneficio, se consecuturum æternam beatitudinem, atq; media ad eam necessaria, quæ sunt Dei auxilium, gratia, peccatorum remissio, vitæ emendatio: hæc enim desperatio esset. Si verba desperationis protulit: vt Deus oblitus est mei, non miserebitur mei. Quod si eadem verba, quæ proferuntur, crederentur, non tantum blasphemia, sed etiam hæresis esset.

3. Contra charitatem. Si proximum in graui necessitate constitutum non iuuat, elemosinam denegauit, aut vitro non obtulit. Si propter commoditates huius vitæ, deliberatè mauult hic viuere, semper, quàm post mortem cum Domino, summo bono vniri, & in cœlo delicijs spiritualibus frui. Signum enim esset defectus amoris Dei. Quod si vitam præsentem futuræ præponeret, propter dubitationem aliquam de vita ventura: iam ad hæresim pertineret. Parati semper esse debemus, vt vocanti Domino, hilariter & promptè occurramus, nihil de eius benignitate hæsitantes.

§. II. De

§. II. De Peccatis contra Decalogum.

1. In primo præcepto prohibentur incantationes, veneficia, diuinationes, aliæq; superstitiones, tam in exerceudo, quam in cooperando, consiliu dādo, aut accipiēdo, & quouis alio modo consentiendo.

Hic notandum:

Quod simplices, quādo per ignorantiam tale quid faciunt, non peccant præsertim mortaliter. At postquam admoniti fuerint de vinitate, peccabunt mortaliter iam enim incipiet esse voluntaria inuocatio dæmonium, saltem tacita.

2. In secundo vetantur periuria, quæ quis admittit tunc, cum sciens esse falsum aliquid, affirmat. tamen vel negat & cum rem iniquam se facturum cum iuramento promittit: & cum rem iustum sub iuramento promissam, non implet: & cum ex praua consuetudine iurat, non curando, neq; considerando, verumne an falsum sit, quod iuramento confirmatur: & qui alium ad pœterandum inducit. (quod benè aduertant Actores causarum, qui absque vlla necessitate aut vtilitate exigunt iuramentum ab eo, quem sciunt falso iuraturum.)

Hic etiam sciendum est:

Quod iuramentum duplex est. Assertorium, quando aliquid cum iuramento, esse vel non esse asseritur. Execratorium: quando execratio, sed mali imprecatio, exprimitur ut, Deus me pœdet gratia

gratia vel gloria, vel puniat, si ita non est vt dico, vel si non iecero hoc, vel illud.

Deinde sciendum est. Periurium regulariter mortale esse peccatum, nisi indeliberatio sola excuset. Nam paruitas materiæ adeo non excusat, vt etiam augeat peccatum in periurio.

Tertio. Si quis absq; necessitate iuret verum, non peccat mortaliter, sed venialiter.

3. Ad hoc idem præceptum reducitur blasphemia, & vota. Blasphemia, est dictum, scriptum, aut cogitatum, contra Deum, aut Sanctos. Potest autem esse duplex: Hæretica, & contumeliosa. Hæretica: vt dicere Deum esse iniustum, hominis immemorem, &c. Aut maledicere Deum & Sanctos. Contumeliosa: quando ignominiosum & turpe aliquid cogitatur de Deo, & Sanctis.

Hic spectant turpes aut lasciuæ cantilenæ, si diuino cultui admisceantur, etiamsi solo instrumento musico absq; textu fiant. Similiter abusus sacræ Scripturæ, & Cæremoniarum Ecclesiæ. Omnia ista sunt mortalia, si sint scienter & deliberate facta, atq; cum notabili irreuerentia Dei.

Hic notandum est; Discrimen inter hæresim & blasphemiam, quod hæresis consistit in credendo: blasphemia vero etiam hæreticalis, in dicendo tantum verbo, aut mente.

4. Voti natura imprimis est penetranda. Tria ad votum ex necessitate requiruntur: Deliberatio, propositum, & promissio. D. Th. 2. 2. q. 88. a. 1.

Non itaq; solum propositum, faciendi aliquid, D. quid,

quid, constituit votum: neq; credendum est, qualemcumq; promissionem sufficere ad votum, (si enim dixeris amico: promitto tibi, &c. promissio hæc non erit votum) sed promissio, quæ sit Deo explicitè vel implicitè, (vt cum sit Sanctus vel Prælati) facit votum.

Deinde Res promissa non debet esse vana, aut indifferens, sed Deo accepta, & ad salutem necessaria: ac proinde de actu virtutis, & quod sit maius bonum, quam illius oppositum. D. Thom.

Item sciendum est, quod votum ita factum non implere, aut abiq; causa rationabili in longum differre; peccatum mortale est, & obligatio implendi durat.

5. In tertio precepto, festorum observatio sancitur. Hæc autem in duobus consistit: in Missæ auditione, & à seruii opere cessatione.

Et quidem nomine auditionis, intelligitur, interesse Missæ, animo vacandi Deo. Per opera vero seruiiia, intelliguntur mechanica: vt arare, fodere, suere, &c.

Qui itaq; die festo Missam prætermisit: aut laborauit, vel laborari iussit aut permisit per tempus notabile: peccauit mortaliter.

6. In quarto precepto, honor parentum præcipitur. Hic autem honor in tribus consistit. In corde: vt diligantur, & non odio habeantur, neq; eis mors, vel aliquod malum optetur. In ore: vt reuerenter ac modestè cum eis, in loquendo, procedatur, & non acerbè, aut diriusculè. In opere: vt casu necessitatus eis subueniatur.

7. In

7. In quinto, homicidium prohibetur. Mutilatio autem, vulneratio, & percussio, hæc reducuntur.

Expedir autem scire discrimen inter homicidium voluntarium in se: hoc est, directè intentū, (quod est, quando aliquid ideo facio, vt occidam) Et homicidium voluntarium in casu: vt cum aliquid aliud faciens, interit eio aliquem, etiam ob prætermissam diligentiam, vt deiciens regulas ex lecto, & non præmonens transeuntes, neque alpicrens, an aliquis transeat, si occidat, erit homicidium, non tanquam directè intendens, sed tanquam culpabiliter negligens. ac proinde in casu, peccabitque mortaliter. Qui autem casu, adhibita ordinaria diligentia occiderit, nihil peccabit: vt qui serant, interficere volens, adhibito clamore, aut alia custodia, seu omni circumspectione, hominem ibi latitantem, percussit.

Hæc distinctio plurimum proderit, ad cognoscendum. An sit casus reservatus, vel non: an sit irregularis, vel non: dispensabilis per Prælatos, aut non. Similiter ad iudicandum de abortu, quomodo fuerit voluntarius, ex intentione, vel negligentia. Idem erit iudicium de suffocatione infantis detenti in eodem lecto. Quod quia periculosum est, ideo in quibusdam Diocesisbus interdicitur talis detentio, & casus reservatur Episcopo.

8. In sexto, adulterium prohibetur, cogitatu, aspectu, & tactu. libidinosis, hoc est, cum concupiscentia carnali: Multo verò magis ipsum adul-

C 1

terium

verum actuale. Vbi si proles intercesserit, tenetur pater verus ei de alimentis providere, & curare, ne particeps sit hereditatis patris putati: nisi paupertas, vel periculum mortis, aut infamiae, excuset. Si tamen aliqua ratione citra tale periculum, damnum hoc resarciri posset, fieri debet, vel donando aliquid, clam vel palam, augendo hereditatem, &c.

9. In septimo, furtum vetatur, tam occultum, quam manifestum, quod rapina dicitur; cum obligatione restituendi domino, aut heredi. Huc reducuntur. Damnum notabile inferentes: ab affectione alicuius boni quemprimum impediunt; si habuit aliquod ius ad illud, saltem imperfectum, ut per promissionem, electionem: Iusta tributa & vestigalia defraudantes: Indignos ad aliquod munus promouentes, cum damno aliquo temporalium. Legata pia detinentes, aut reddi impediunt, (cum ipsa quam citissime reddi debeant.) Furto ablata ementes, acceptantes, qui tenentur restituere, etiam non restituto sibi pretio. Inuenti non restituentes aut pretium inuentionis exigentes: quamvis ultro datum, quid modicum accipere possint.

10. In octavo, falsum testimonium interdicitur. Hoc potest esse in iudicio, & extra iudicium.

In iudicio quidem, quando testis falsum vel dubium asserit pro vero, aut non fatetur verum: aut per amphibologiam, seu ambiguum sermo- nem respondet, semper est peccatum mortale: cum

tum quia testes non admittuntur, nisi iurati, vel praemisso praeepto formali: tum quia est contra iustitiam, quae admittitur proximo; unde ipsum pati damnum deesse est.

Extra iudicium, dicitur mendacium, quod est verbum falsum, cum intentione fallendi: ex D. Augustino relato, 2. 2. q. 2. C. Beatus.

Porro triplex est mendacium. Perniciosum, quod alicui nocet, aut quod est contra honorem. Dei (ut, praedicare falsa) vel cum damno proximi notabili: & tale semper est peccatum mortale. Officiosum, quod nulli nocet, imo cedit in quandam utilitatem propriam, vel alterius. Locosum, quod causae iocis vel oblectationis suae, vel alienae dicitur. Quae duo mendacia venialia sunt. Eo enim, quod ad aliquod bonum, siue delectabile, siue utile, vel alicuius mali auersionem, absque alicuius iniuria ordinantur, non magnam inordinationem habent. Less.

11. In nono praeepto, prohibetur concupiscentia uxoris alienae, ad concubitum, & alios actus venereos, seu libidinosos: quae si est deliberata, proculdubio est peccatum mortale.

12. In decimo, vetatur concupiscentia rei alienae ad possessionem. Haec si fiat contra iustitiam, & cum damno notabili proximi, est mortalis. Hinc alterius simulacrum allicere, absque vergenti necessitate, & cum magno alterius damno, est mortale.

Possent huc multa peccata ad singula praeepta reduci & dilucidari, sed ad vitandam paragra-
phorum

phorum prolixitatem, & confusione, seorsim, ponentur, & explicabuntur.

§. III. De Peccatis contra præcepta Ecclesiæ.

1. Principalia & antiquissima præcepta Ecclesiæ, sunt quinque.

De Missa audienda die festo.

De ieiunando certis diebus.

De soluendo decimæ.

De confitendo semel in anno.

De communicando in Paschate.

2. Præceptis Ecclesiæ tenentur omnes cuiuscunque ætatis, sexus, aut conditionis, quæ imprimis ad viam rationis peruenerint, quod communiter septennium completo accidere solet. Excipitur tamen lex de communione, & de ieiunio in parte; ut infra dicetur. Nihilominus pueri ob transgressionem præceptorum Ecclesiæ, non incurrerent poenas Ecclesiasticas, latas aut ferendas in transgressores; ut est priuatio sepulturæ Ecclesiasticæ, & aliæ censuræ, donec ita perfectum assequantur usum rationis, ut ad communionem obligentur. *Sanch: de præc: lib: 1. C. 12. n. 7.*

Incurrerent tamen pueri etiam septennales doli capaces, ob percussione Clerici, essentq; irregulares, si occidant. & comprehenderentur interdicto laico in populum.

Doli autem capaces vocantur illi, qui post septennium non sunt stupidi, aut nimium hebetes, sed potius sagaces.

3. Porro

3. Porro Missa integra audienda est, ita ut non omittatur eius notabilis pars. Notabilis autem omitteretur, si ad eam audiendam post Epistolam accederetur. Neque satisfaceret; qui suppleret, omnia, per se recitando, aut legentem audiendo.

5. Anton: Syl: Azor:

4. Satis autem est vnam audire, etiam die Natiuitatis Domini, (sicut & semel celebrare) & quidem in quocunque loco.

5. Hæc autem vna & tota Missa, debet ab vno eodemq; Sacrificante audiri, & non à pluribus per partes, nisi propter aliquam rationabilem causam, aliquis à dimidia Missa recedens, seuertatur ad reliquam dimidiam alterius Sacerdotis. Simul tamen vtramque dimidiam audiens, (videlicet sub vno, vsq; ad Offertorium, & sub alio infra idem, tempus Missam prosequente, ab Offertorio vsq; ad finem) non satisfaceret.

6. Nomen vero audiendi non ita propriè sumitur, ut idem significet, quod aure corporis percipere, alioquin surdus non satisfaceret, neq; sanus, si Sacerdos submisceat dicat: imo etiam si sublara voce, in magna populi frequentia, nam tunc valde distantes non audirent. Vnde omnes Doctores passim docent, neminem ex præcepto teneri sic audire, & minùs intelligere verba Sacerdotis. *Nauar: C. 21. n. 8. Caser: Sum: & alij.*

Sumitur itaq; hic auditio moraliter, quòd, scilicet, se gerat instar audientis, decenter, pie, ac religiosè intersit, surgendo, genua flectendo, cruce se

D 4

signan-

signando; &c. Et exoptando, ut, Sacerdos pro omnibus orans, exaudiat: aut cogitando de Deo, cui Sacrificium offertur: vel Dei benedicti, quæ per Sacrificium conferuntur: nec impedimentum aliquod tali deuotioni repugnans, præteritur, colloquendo, pingendo, scribendo, dormiendo, mentem à Missa ad alia deuotioni non accommodatam, notabiliter distrahendo, &c.

7. Admonent Doctores, ne Missam audientes suis priuatis orationibus, sibilo, suspirijs, clamore, & sono impediunt: ut sacerdotis deuotionem, aut aliorum meliorem orationem; ut S. Bonau. ait. Ne autem hoc temerè docere videar, aliquos ex Doctoribus id docentibus in medium proferam. Nau: de Orat. & hor. Can: Cap. 16. n. 2. sic ait. Vitare debemus causas, non solum nosmetipsos, sed etiam proximos impediētes. Vnde adducit testimonium Ioan: Cass. de Monachis Ægyptiacis, qui cum essent innumera multitudinis, quando ad orationem conueniebant, tamen silentium eorum tantum erat, ut præter canentes, nullus adesse videretur: non sputum emittebatur; non excreatio obstrepebat, non tussis interfonabat; non oscitatio somnolenta diffusis labijs & hiantibus trahebatur, nulli gemitus, nulla suspiria aditantes impeditura promebantur.

Illum verò qui cum clamore supplicat, dupliciter peccare pronuntiabant. 1. quod orationem negligenter offerat Deo. 2. quod indisciplina strepitu, alterius quoque, qui forsitan ardentius orare possunt, intercepti sensum.

Idem,

Idem, sed breuius docet, Lufi. Pont: Tom. 4. de pers. tract. 2. C. 9. 3. Qui, inquit, Missæ interfunt, debent orare mente, aut voce, ita tamen, ut, si voce orent, id faciant submissè, ne Sacerdotem ipsum, aut quos propè se habent, impediunt. Nam (ut S. Bonau. ait) minus cauta & imprudens est oratio, quæ cum sit vna, multas impedit: & cum sit ipsa tepida, seruientes retardat. Vnde orans, docente D. Th. 2. 2. q. 83. a. 12. ad 3m.) nihil nouum facere, debet quod aspiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, vel minus expandendo.

Prosequitur Nauar. Peccant ii, qui saltim tempore diuini officij, deserunt ad Ecclesias cines, accipitres, & iniautes, qui plorant, vel vociferantur: & fatuos, qui tumultus excitant, quoniam sunt causa suæ vel alienæ distractionis. Quod etiam monuit Statutum Ecclesiæ Gallicanæ, & Conc. Lugd. Idem censet de mendicantibus in ipsa Ecclesia.

Præstat itaq; sub tempus Missæ cogitare, illam esse representationem vltimæ Cænæ, Passionis, & mortis Christi. Deinde desiderare, ut exaudiat. Sacerdos pro omnibus orans, & sacrificans. Tertio, attendere ad ea, quæ Sacerdos dicit & facit. surgere, stare, genua flectere, cum alijs, pro occasione, licet aliquando non audiantur, neq; intelligantur verba, offerendo tamen ea Deo, secundum sensum, quem in Ecclesia litterati intelligunt. Quarto, habere animum seruienti Deo, aut præcepto Ecclesiæ satisfaciendi. Quinto, possent infra idem tempus adhiberi meditationes variaz, de quibus alibi.

D's

8. Quor

8. Quod alia officia diurna, Vesperas, Conciones, &c. nullum præceptum extat Ecclesiæ, quod interesse ipsis mandet, quamvis monitio eius non desit, & veritas magnâ allicitat.

9. Ab hoc præcepto excipiuntur aliqui. Inprimis, qui sunt impediti a negotio, quod in aliud tempus differri non potest. quales sunt publici ministri, qui ratione sui officij, non possunt deferere suas vigilas, custodias, domos, castra, portas murorum. Deinde, infirmis inservientes, quos sine periculo relinquere non possunt. Matres quoque & nutrices, quæ parvulos tuto domi relinquere non possunt. Adhuc, propter pelis periculû: similiter propter magnam distantiam cum aëris intemperie, vt, pluuia diuturna & magna, nix, turbine, &c. Præterea, valetudinarii, quibus surgere & egredi noceret, ac proinde cõsilio medici, cõmodè id facere nequeunt. Adhuc famuli, qui iussu domini coguntur aliquid magni momenti facere. Quod si sint leuia quæ præcipiuntur, domini quidem peccant, eo quod salutem eorum negligunt serui tamen, tunc tantum excusantur, quando obtemperant ad euadendum rixas, vel obiurgationes duras.

Excusantur quoque pistores ab hoc præcepto, qui socijs carent, cum quibus ita negocium diuident, vt vno redeunte alter iret.

Possent etiam alia ratione excusari, si sint adeò rudes (vt potè, inter pecora enutriti, ac semper versati) vt tale ius, quod alioquin omnibus Christianis debet esse notissimum, bona fide ignorent.

sunt. Qui adeò pauper est, vt non habeat vestes, aut commodè, pro conditione, domo egredi non audeat, excusatur.

Viduae item, quæ propter obitum mariti, ex consuetudine ad certum tempus, domo exire non solent, modo ad alia non egrediantur: Sicut & alibi puellæ nobiles, per nullam occasionem è domo prodeuntes, eodem modo excusantur, & qui, vel quæ, pro earum custodia remanent.

10. Qui infra Missam confitentur, vt præcepto Ecclesiæ satisfaciant, non valentes commodè in aliud tempus debitam confessionem differre, excusantur. Secus de his, qui ex deuotione id facerent: vel alio tempore id facere possent.

§ Secundum Præceptum delunio.

1. Ieiunium duplex inuenitur: Perfectum, ac imperfectum. Imperfectum, vbi vel sola abstinencia à carnalibus obseruatur, lacticiniorum autem vsus conceditur, siue semel, (vt in Italia in quibusdam Vigiljs extra Quadragesimam) siue bis, (vt in Polonia Feria 4. & Sabbato.) Vel etiam lacticia subtrahuntur, sed bina refectio permittitur; vt in Dominicis Quadragesimæ.

Perfectum vero, ac plenum ieiunium, tria requirit; abstinenciam non solum à carnibus, sed etiam originem ab eis habentibus; vt sunt oua, lacturum. Vnicam comestionem. Et horam meridianam, vel circa.

2. Mortale peccatum est, absque legitima causa ieiunare

ieiunium statutum frangere, etiam citra vllum scandalum, ac contemptum.

3. Sex sunt, quæ non ieiunantes à peccato excusant: *Ætas, infirmitas, officium, labor, necessitas, paupertas, caritas, & facultas.*

4. *Ætas* quidem; nam pueri ante septennium, licet vesci possunt cibis vetitis omnibus. Post septennium vero minime: nihilominus vero ad unicam comestionem non adstringuntur, usque ad vigesimum primum annum completum: quia indigent frequenti cibo, & non multo simul sumpto, propter augmentum commodius perficiendum. *D. Th.* Et tamen debent alluescere ieiunare, plus, aut minus, pro maiori vel minori eorum ætate, & complexionis qualitate, quamvis absque obligatione. *D. Th. 2. 2. q. 147. a. 4.*

Ætas quoque senilis à ieiunio eximit: nam senes non possunt alimentum pro ieiunio sufficiens digerere ac tolerare, sed potius propter debilitatem, frequenti modicoque alimento indigent. *Caet. 2. 2.*

Senectus autem secundum communem opinionem in 70. anno obuenire solet; quem qui excedit semper fere non solum imbecillo corpore, & viribus esse solet, sed valetudinem habere incommodam. Verum sciendum est, quod hæc ætas secundum aliquos ex se sola non excipit, si non adsit aliqua senilis ætatis imbecillitas. Hinc senes robusti corporis, & bonæ complexionis, ieiunium seruare debent. *Azor.*

5. *Agritudo & mala valetudo, seu continua debilis*

debilis excusat. Vnde qui dolores capitis, vel stomachi, aut oculorum vertiginem, patiuntur, sunt excepti. Quod si dubium sit de infirmitate, an tanta sit, quæ à ieiunando excipiat, medicus consulatur, aut ad superiorē recurratur, ut dicetur.

6. Officium debitum idem facit, quod est quadruplex: Coniugum, si aliter quis non posset reddere conjugale debitum, nisi corroboratus altera refectione. Prægnantis, & nutrientis, seu lactantis. Si quidem hæc indigent cibo pro se, & foetu, vel infante: nisi sint adeo robustæ, quod cum ieiunio possent facere satis huic officio. Communionem tamen mulieres non sunt tam validæ complexionis: unde ratione nocuenti peccarent ieiunantes. *Caet.* Neque semper requiritur licentia, ut paulo post dicetur. Quartum officium est actus docentium, Concionatorum & Lectorum, atque Cantorum, non quod hæc officia eis dent libertatem ieiunandi, & non ieiunandi: sed quod si non possunt suum utile munus commodè exercere, seruando ieiunium, eo tempore duntaxat, dum illud obeunt; licet his refici possunt, & non ordinarie: idque quantum sufficit ad resumendum vires, & amittendum indispositiones.

7. Labor quoque grauis, à ieiunio excipit. Talis autem est fabricorum, tam ferrariorum, quam lignariorum, cultorum agrorum, sculptorum, sutorum, figulorum, argentariorum, aurificum, textorum, pellionum, fullonum, lanionum, camentariorum, muratorum, pictorum, & qui furnariam artem exer-

exercent. Non autem sartorum, pictorum, barbitonorum. Et multominus scriptorum, notariorum, aduocatorum, scholasticorum. *Vide Azor. l. 1. lib. 7. Cap. 17.*

Cursores equestres, videant, an citra incommodum possint seruare suum ieiunium. Porro iter pedibus agentes, an sponte vel necessitate suscipiant, ita ut in alium diem commodè differre non possint, considerent: si enim iter prorogari non possit, atq; ob prolixitatem sensibilibus debilitet, profecto bis rehci possunt. Perpendant hoc bene, qui curru aut equo vehuntur, & quidem, cum omni commoditate, interdum autem solius recreationis causa; & iudicent, an legitimam causam habeant soluendi ieiunium. Reuera enim, non habent, nisi iter necessarium sit, prolixum, vel incitatum, seu vehemens, quod non comparatur ieiunium, si conferatur cum complexione ieiunantis.

8. Necessitas verò est, quando die ieiunij alius cibus, præter carnes, non suppetit, & absque cibo citra periculum aliquod, vel commodè, illum diem transigere non esset tutum: tunc enim ieiunium non ligat. Neq; enim vult Ecclesia, ut quis propter suum præceptum, tale discrimen incurrat. Similiter, qui apud Hæreticos aut infideles se proderent Catholicos aut Christianos, cum periculo carceris, tormentorum, mortis, amissionis bonorum, cum non teneantur tunc, non ligantur ieiunio cum tanto periculo, dummodo absit scandalum,

salum, & in hac oblatione cibi veriti, non sit exploratio religionis aut honestate publica.

9. Paupertas non omnium, sed eorum, qui constitutum victum quærentes, vna portione satiari non possunt. His enim licet protrahere suam refectionem, donec saturentur. Vel etiam similium pauperum, hoc est, qui non possunt habere simul, quod eis ad victum iufficiat. *D. Thom. 2. 2. q. 147. A. 4. 4m.*

10. Charitas aut pietas, interdum causam iustam soluendi ieiunium præbet, non tamen regulariter. Ut puta, si quis bona fide, nec in fraudem bis reficeretur cum infirmo, qui non aliter cibum sumeret, nisi alter simul ederet. *Azor. l. 1. lib. 7. c. 18.* Hospitalitas rarissime excusaret, nisi peregrinus diuertens valde esset lassus, & corporis refectione valde indigens, neque bis se reficere auderet, nisi ipse hospes idem faceret.

Huc quoque possunt reduci Confessarii, assidue penitentium confessiones audientes, Lectores, & Concionatores, quotidie legentes aut prædicantes, nequeuntes commodè officium suum facere, & simul ieiunare.

Ad charitatem quoq; pertinet, ieiunium non observare, ad vitandam domesticam discordiam, ut si vir alicuius vxoris esset durus, seuerus, imperiosus, aut etiam hæreticus, permittens tamen eam Catholicè viuere; talis, inquam, vir, si relictueret vxorem ieiunantem, indignaretur, male tractaret, rixas excitaret, odium contraheret, alienaretur

niretur ab ea: hæreticus autem non faceret hoc ex contemptu & iniuria Catholicismi, sed quia asserit ieiunia esse cum detrimento, & incommodo suo & familie: tunc vxor vt deuotet talem perturbationem, debet abstinere à ieiunio.

11. Facultas quoq; à Superiore impetrata, liberat à ieiunio. Vbi sciendum, quod à ieiunio ecclesie solus Papa eximere potest, etiamsi nulla subsistat iusta causa.

Quando autem causa est certa & evidens, licet potest qualibet ieiunium præterire, præsertim consuetudine interueniente, vel in difficili recessu ad Superiorem. *D. Thōm.*

Evidens autem causa censetur, quæ à medico vel aliquo prudenti viro talis indicetur, quamuis ieiunanti dubia videatur. Tales sunt prægnantes, lactantes, & notabiliter debiles.

Quod si fuerit causa dubia & incerta, potest Episcopus de iure dispensare; Parochus autem ex consuetudine. Quia solet in tali euentu recessus fieri ad Parochum, quamuis præsens sit Episcopus, & ad eum facilis pateat aditus. *Azor t. 1. lib. 7. C. 18.*

Eadem ratione possunt Prælati Religionum, aut locorum Superiores, & in absentia eorum vicægerentes, dispensare alios, imò & seiplos (ne alijs deterioris conditionis sint) tam in qualitate ciborum, quam in numero refectionum. Vnde *Epist.* in 2. 2. addit.

Minus ergo sapiunt Prælati, qui petentes sub-

ditos in

ditos in causa dubia, dispensationem cœnandi, in Ecclesie ieiunijs: aut præueniendi horam, remittunt ad suam conscientiam. Debent enim compati infirmis, & à carceli ieiunium commutare, in Septem Psalmos, vel aliquid huiusmodi. Nam qui hoc bona fide facit, nulli periculo se exponit, siquidem potestate sua utitur. *Idem Azor Graff.*

Refertur in Comp Priuil: Ord: Mendicant: V. Ieiunium, quod (concedente Eugenio 4.) licentiam, quam dat Prior, vel in eius absentia Vicarius, alijs Fratribus; possit etiam Priori ac Vicario concedere eorum Confessor.

12. Cui datur facultas comedendi procreata ex carnibus, puta ouis, & lac: vel præueniendi horam consuetam, non potest vesci carnibus: sed debet esse contentus eo, quod conceditur tantum, in reliquis autem debet ieiunium obseruare: quia talis non in totum liber censetur à lege ieiunij. Cui vero permittitur vesci carnibus, videtur esse solutus in totum, ita vt & pluries comedere possit, & meridiem præuenire. Habens quoq; licentiam comedendi ouis, tuto potest uti caseo, lacte, & butyro, imò & piscibus simul. *Azor.*

Qui tamen haberet facultatem vtendi butyro pro condimento, propterea quod non possit uti aliquo oleo, non statim potest vesci ouis, & alijs: sed intentio concedentis exploranda esset, aut forma concessionis.

13. Tempus comedendi die ieiunij, est hora meridiana, vel paulo ante. Nam qui longè ante meridiem

E

ridiem

ridiem absq; legitima causa tenebatur, mortaliter peccaret: ut puta, per duas horas, aut etiam fortè per seculiultam, & tamen tenebatur abstinere à secunda refectioe: quod si denuo comederet, iterum peccaret. Quamvis, qui tertio & quarto, die ieiunij comedit, non amplius transgreditur legem ieiunij, in secunda comestione tanquam violatam.

Porro iusta causa præveniendi horum debitam, est iter necessarium, aduentis hospitum expectare non valentium, negotium imminuens ieiuniois aut doctrinæ.

14. Paterfamilias tenebatur ministrare familie alimenta commoda, convenientiaq; tempore ieiunij, ita ut sustentari & sustinere ieiunium possint. Non tamen obligatur familiam per vim compellere ad ieiunandum sed sufficit charitative monere & curare, ut ieiunet. Quod si aliqui transgrediantur, non turbetur: præsertim, si hinc ei immineret magnum incommodum: ut pater, quia nullum famulum sibi necessarium inuenire posset, si tempore ieiunij non propinaret cœnam, vel si ipsi grauis essent offensuri Deum, murmurando, contumaciando, maledicendo, cœna negata.

15. Famulus tempore ieiunij, pirans domino suo cœnam, mensam instruens, ac ministrans, non peccat, quia hoc officium suum præstitit. Idem de ancilla Domini hæretici, coquente carnes die ieiunij: qui hoc non potest abique notabili suo incommodo detrectare.

16. Die

16. Diebus ieiuniorum exponere cibos vetitos ad emendandum, illicitum est, propter multorum occasiones peccatorum. Priuatim verò ac occulte vendere propter inligentes liceret, si non animaduertetur emptorem abuturum. Fundamentum peccati mortalis est. Qui qui ieiunare tenentur, habent occasionem transgrediendi, quod venditor nihil curare videretur.

17. Inuitans ad cœnandum, etiam vrbauitatis, amicitie causa, alias ieiunantium; peccat mortaliter, si inuitatus cœnat, nisi inuitans credat inuitatum non consenturum, aut si consenserit, exutimet, non esse obligatum ad ieiunandum, vel saltem dubitet.

Quod si inuitatus patiens erat ad cœnandum, nihilominus inuitans peccat, quia inducit eum ad exequendum suum malum propositum: nisi ei constaret, inuitatum decreuisse cum alio, vel alibi cœnare. Vnde non peccant cauponarij inuitantes viatores, ut domi suæ potius quam alibi cœnent. Ex hoc tamen non deducas, propinantes potum ad ebrietatem, non peccare; eo quod potatores decreuerint aibi inebriari: quia ebrietas est contra ius naturale; solutio vero ieiunij contra legem positam, ac proinde minoris vinculi.

18. Viatores non habentes domicilium, horreum, tabernum, officinam, vel quamcunq; possessionem alicubi, neq; moram ibi facientes, sed transseuntes, aut confestim tanquam itinerantes discessuri, non tenentur quidem lege ieiunij loci illius,

Et

nihil.

nihilominus ad vitandum se indalum, debent se cōformare in cibo habitatoribus illius loci, quamuis in secreto licite non ieiunarent. In fauorabilibus tamen, tales peregrini poterunt se cōformare, & vti consuetudine, comedendo carnes, quamuis in patria ieiunetur.

19. Adueniens hæretico, tempore ieiunij, nullatenus licet Catholico propinare cibos vetitos, aut cœnam apponere, quamuis si id exigat, nec fieri potest aliter abiq; notabili incommodo hospitis Catholici, liceret. Esset autem notabile incommodum, si propter hoc murmuraciones & maledictiones sequerentur, & traduceretur persona excellēs, tanquam tenax, inhumana, &c. Tunc autem consultum erit apponere carnes & pisces, quemq; suæ conscientię relinquendo.

Quod si non exigat, sed contentus erit qualicumq; alimento, neq; incommoda sperantur, aut non adeo magna; non est hæretico condescendum. Et multo minùs hoc liceret, propter minorem sumptum, qui fit in cibo carniū. *Lege Lessium de Iust. lib. 4. c. 4. d. 4.*

20. Tabernarij specialiter, & alij vendentes, aut ministrantes cibos indē ieiunij, ad ientaculum matutinum, aut pomeridianum, cœnamue, facile excusari possunt à peccato: tum quia non tenentur discutere, an causa adsit non ieiunandi, neq; id commodè possunt: tum quia possunt præsumere de proximo benè: tum quia absque suo damno id facere nequeunt, omittendo vendere suas res, &

viato-

viatores à se auertendo: tum quia tabernarij sunt parvæ conditionis, aduenientes plerunq; effrenatæ lingua, & ita iniurijs & contumelijs afficerentur: ac proinde sine damno, & incommodo non possent illa denegare; & ideo excusantur, tanquam deseruientes naturæ, non vitio. *Vide Sanchez lib. 1. Op. Mor. c. 7. n. 34.*

21. De vespertina refectiuncula (quæ collatio dicitur solet) dicendum est aliquid. Hæc itaq; tali ordine & occasione est introducta. Olim quando ieiunantes, omisso prandio, cœnabant ad nonam, (hoc est tribus horis post meridiem) nullam habebant occasionem sumendi iterum comestiunculam aliquam. Postquam vero tempus cœnæ mutatum est, & à nona ad sextam, hoc est, ad meridiem retroactum, exorta est occasio collationum, nimirum propter somnum capiendum. Nam aliqui, vt dormire possent, potui indigebant; potus autem, præsertim vini, sine cibo sumptus, obest stomacho, propterea adiungebatur potui modicus cibus, non propter nutritionem, sed propter medicinam, ne potus noceret. Vnde excusabantur tunc ieiunantes, à fractione ieiunij, tum ratione paruitatis, tum præsertim necessitatis; scilicet, ad medendum naturæ. Tandem consuetudine receptum est, vt etiam seclusa tali indigentia, collatio sumeretur: neque in hoc scrupulus aliquis esse potest. Nam manifestè videmus in ieiunijs, magnam vim habere consuetudinem, cuius vi ieiunia antiqua sunt sublata: aliqua ex toto; vt ieiunia

Ej

niam

nium Quinquagesimæ, quoad Clericos: aliqua ex parte; ut quædam ieiunia, quoad abstinentiam vini. Lex humana nisi usu recipitur, nullam vim & auctoritatem acquirit. Et rursus, ita consuetudine abrogatur, ut vim acquisitam amittat.

21. Materia vero collationis tunc, soli fructus erant. Verum cum & isti soli fumentibus nocerent, adhiberi cepit modicum panis. Nunc autem sumat quilibet, quod vult, nihil refert: dummodo parvis is ipse pro receperit non excedatur, & comedatur id, quod non ad nutriendum potius valet; ut legumina, & pisces, quamvis etiam hæc in modica quantitate non obviarent ieiunio) ne collatio in cœnam transeat.

22. Hæc autem quantitas non est taxata, sed arbitrio bonæ conscientiæ relicta, attentis circumstantiis, locorum, temporum, personarum, occupationum. Communiter autem quibuidam, conceduntur tres vel quatuor uncie panis.

Quodsi adhibeantur alia: ut nux, pomum, pyrum, exigua pars piscis; ista simul collecta, non debent excedere præfixam quantitatem. Hanc etiam iusculum accipere si servata prout ite. Azor. Qui excusant insignes ac delicatos noxiles, si paulo in iori refectuncula vesperti utantur, ita, ut tibi consuetudine, si est: & quia tales solent esse debilioris valetudinis, assueti delictioribus & pluribus epulis. Tamen & hi bene considerent, ne fallantur, & hac doctrina abutantur. Non enim conceditur eis nisi prout quid, comparatione tamen ad suam complexionem.

24. Hanc

24. Hanc vespertinam refectunculam transferre in tempus prandij, dilato prandio in tempus nocturnum, cum iusta causa subest, ut est negotiorum multitudo ac magnitudo, & Superioris facultas accedat, licet: nulla autem subsistente causa, non licet: ut Caiet. probabilis & verius docet. Azor c. 8.

De Decima.

1. Decimis fideliter solvere, secundum consuetudinem legitimam, non vi extortam, obligantur qui agros possident, sub mortali eoq; sacrilego peccato: neq; absolvi possunt, nisi restituant. Additum est autem secundum legitimam consuetudinem: quia alibi non est consuetum solvere decimam, quoad quorundam: ut in Italia, Græcia. Azor c. 1. lib. 1. c. 26. & in aliquibus partibus Poloniæ: quamvis solvatur quoad substantiam; hoc est, congruam sustentationem Sacerdotis. Nam datur certa pars fructuum, aut taxatur deputaturque certa summa sufficiens, ad ministros Ecclesiæ alendos ac sustentandos, & ad soluendum operariis Ecclesiasticis debitum stipendium. Omnia hæc in sequentibus melius dilucidabuntur.

2. Decima constituta est ob multas causas. 1. Ad recognoscendum & proficendum, Deum esse supremum Dominum omnium rerum, cui propterea ista offerimus. 2. Ut ministri Ecclesiæ commode alantur, seu stipendium eis debitum reddatur ob Ecclesiasticum ministerium. 3. Ut ex his, quæ eis supersunt, fabrica Ecclesiæ, aut reparatio,

vel etiam alia necessaria fieri possint. 4. Ut peregrini, aduenæ, pauperes, & quomodocunq; egen-tes, subsidium habeant. Non desunt & alia causa, sed hæ sunt celebriores.

3. Nec tantum Catholici tenentur soluere decimas, verum & Hæretici, imò & Iudæi, atq; Pagani, si prædia decimis affecta, quomodocunq; possideant. Quia res cum onere suo in quemcunq; possessorum transmittitur. Nec tantum dominus agri, verum etiam & conductor,

4. Si dominus conditionem rei mutet, ita ut ex agro faciat vineam, pomarium, domos, &c. aut viceversa ex vinea, domos, agros: ad decimam nihilominus soluendam obligatur, quæ antea solui solebat, imò aliquando ad maiorem, si nunc uberior-tes fructus res mutata profert, quamvis ante mino-res aut nullos faceret: atque adeo ex domo quoq; constructa in area sic obligata, quando locaretur, decima solui debet. *Azor. l. 1. lib. 7. c. 24.*

5. Quando detentor decimarum vendit alteri agrum, certissimum est posse emptorem conueniri, ut soluat omnes decimas detentas, cum res, (ut dictum est) cum suo onere transeat ad emptorem: & res, non persona, sit obligata. Asserunt tamen aliqui, utrumq; posse conueniri, tam emptorem s. quam venditorem.

6. Decima soluenda est ex omnibus terræ fru-ctibus, (quamvis alicubi ex minutis non solvatur, ut ex herbis, oleribus, leguminibus: sicut & per-sonalis, quæ est ex lucrefactis per industriam, &

artificio,

artificio, in desuetudinem abiit) Eodem modo de-cimæ ex molendinis, apibus, aucupio, piscatione, ex animalibus, magna ex parte cessant. Itaque consuetudo ubiq; seruanda, quando vii ipso legi-timè præscribente est recepta, & pacifice ubiq; Pa-rochorum querela obseruata s. continuata.

7. Hæc decima, prædictis dicta, debetur Para-cho, in cuius parochia illud prædium est situm, etiamsi dominus prædij, alibi audiat diuina, & in alia parochia sacramenta percipiat: quamvis ali-quando ob donationem, vel dispositionem Episco-pi, aut summi Pontificis, ius decimarum à Para-cho ad alios transferatur.

8. A solutione decimæ, non excusatur opulencia Parochi, neq; eius improbitas, vel malus vsus. Quia non ratione personæ datur, sed ratione diuini mi-nisterij, & officij Ecclesiastici, quod præstat Pa-rochus.

9. Possunt decimæ laico locari & vendi, autori-tate & facultate Episcopi expressa, vel tacita, iusta de causa, & ad breue tempus: ut ad triennium. Requiritur tamen, ut contractum facientes, sciant rerum pretia, & omnino liberè contrahant, absque fraudis & coactionis admixtione. *Lessius lib. 2. c. 31. d. 4. n. 37.*

Hinc in periculo versantur illi, qui à Clericis extorquent decimarum venditionem, ita ut ipsi coacti importunitate, vel auctoritate, aut etiam mi-nis vendant. Et multo magis, si celant quanti-tatem terræ fructuum, ita quod emens scit quid

Emat,

Emat,

emat, sed vendens nescit quid vendit : cum uterque scire debeat valorem, seu iustum pretium rei. Unde emens decipit Clericum, non integram solvens decimam : & seipsum ; quia peccat mortaliter, & semper restituere tenetur, nisi tacita donatio interveniat. Sincerè itaq; procedendum est, cum & coram Deo, hoc modo : Parochianus dicat vere numerum manipulorum, &c. ut Parochus possit intelligere, quid vendit, & pretium iustum arbitrari. Et si ante messen fiat venditio, dicat quantitatem fructuum in confuso : hoc est, enumerando plures annos à decem annis : quod tali anno talis fructus fuit, altero tantus ; & sic deinceps.

10. Remissio decimæ facta ab eo cui debetur, sufficit, ut quis tam à peccato, quam à pena iuris, sit liber. Azor & Less. Nam qui habet proprium ius decimarum, potest alteri donare, elocare, & vendere. Vide etiam Sylv. *¶* Decimæ. q. 5. Et Grassi. *part. 2. lib. 2. c. 27. n. 28.*

11. Multis modis decimarum solutio tolli potest : Consuetudine, præscriptione, compensatione, transactione, exemptione, seu privilegio.

12. Nam ubi consuetudo viget, estque legitime præscripta, non debetur solutio, tamen si à Clericis petatur. Quia talis consuetudo, vim legis obtinet, dummodo aliquid Deo offeratur, ad recognoscendum supremum eius dominium in omnibus : & aliunde Clericis suppetant bona, ex quibus commodè sustententur. Unde & illa consuetudo valida est, non deferendi decimam in horrea Clericorum,

ricorum, sed soluendi in area, agro, domo : Debet tamen Collector, seu cui decimæ debentur, certior & addi. Est autem legitime præscripta, quando longissimo tempore, cuius initii non extitit memoria, seu (quod idem est, quando tempore excedente hominum memoriam, consuevit non solui. Quibus Less. *lib. 2. c. 59. au. 5. n. 26* doceat, sufficere consuetudinem quadraginta annorum, neq; ad eam requiri titulum.

13. Eadem ferè ratio est de præscriptione : nam in hoc æqualis conditionis est cum consuetudine. Differunt autem, quod per consuetudinem acquiritur ius communitati, & non privato alicui. per præscriptionem vero etiam privati ius & dominium acquiritur. Porro ad præscribendum sine titulo requiritur, ut ab immemorabili tempore, non consueveris soluere. Cum titulo vero, scilicet donationis, pacti alicuius, &c. sufficiunt 40. anni, sed cum bona fide.

14. Inter compositionem & transactionem, hoc interest, quod compositio proprie est gratis & liberaliter facta : Transactio vero præter hoc quod est de re dubia, & lite incerta, præbitur aliquo dato vel retento. Interdum tamen unum pro alio ponitur.

Itaq; compositio, qua laici decimæ, vel ex toto, vel ex parte in perpetuum remittuntur, non potest fieri sola auctoritate Episcopi, sed requiritur Summi Pontificis facultas.

15. Romanus Pontifex. potest aliquos eximere à solutione decimæ ; dummodo Ecclesiastici habeant

aut aliunde, quæ ad congruam eorum sustentationem requiruntur: & diuimodò aliquid Deo offeratur, in recognitionem eius supremi domini. *Az. 1.*

16. De noualibus, hoc est, de terra alias inculta, nuper verò ad culturam redacta, debentur decimæ illi Ecclesiæ, in cuius Parochia sita est. Si vero non sit in certa Parochia, debentur Episcopo Diocesis; qui potest sibi retinere, vel alteri concedere, etiam sine consensu Capituli. *Grass: p. 2. lib. 2. c. 27. n. 37.*

17. Multa bona consequuntur decimarum fidelium solutionem: pluuia opportuna: benedictionis effusio usque ad abundantiam: auersio locustarum, & aliorum corrumpentium fructus terræ. sterilitatis vineæ euitatio. *Malach: 3.* Addit *Glos: in 6. de Decimis, cap: 1.* corporis sanitas, fructuum vberitas, remissio peccatorum, & cœleste præmium.

Mala verò, quæ sequuntur denegationem solutionis, sunt expressa, *Malach: 3.* Quod tales contingunt Deum, maledicti sunt in penuria, sterilitate, & alijs plagis. *Aug: lib: 56. hom. 48.* Maiores, inquit, nostri, ideo omnibus copijs abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant. Modo autem, quia discessit deuotio Dei, accessit indictio fisci. Nolumus cum Deo partiri decimas, modo autem totum tollitur. Hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus.

18. Poloni decimas non solucentes, sub prætextu compositionis inter status futuræ, sunt in statu damnationis: cum quia in præsentia sacrilegè detinent id quod

id quod est Ecclesiæ: cum quia omne ius decimarum, a Iudicem spectat Ecclesiasticum, & non Politicum. Neque talis compositio attentari, aut valida esse posset, absque autoritate Summi Pontificis, sine qua totum irritum & inane est.

De Confessione annuali.

1. Iure quidem diuino, omnes quicumque perueniunt ad usum rationis (quod plerumque contingit ad finem septennij) & peccauerunt mortaliter, obligati sunt confiteri, præsertim tempore necessitatis: sed præcepto Ecclesiæ semel in anno. Quod præceptum consuetudine alligatur temporis, videlicet circa festum Paschæ.

2. Tenentur autem confiteri coram proprio Sacerdote, vel coram alio de eius facultate. Qui proprius Sacerdos triplex est, scilicet, Parochus in sua Parochia: Episcopus in sua Diocesi: & Papa in toto orbe.

3. Ceteri confessiones excipiunt ex commissione, vel privilegio Sedis Apostolicæ. Et quia ius commune permittit confiteri, coram habentibus à supradictis tribus facultatem: ideo confitens coram Religioso ab Ordinario approbato, satis facit præcepto Ecclesiæ, nec requiritur ad hoc licentia Parochi, imò eo renitente & contradicente, potest suo munere fungi. *Confer: tit: 17. c. 5. & fere omnes.*

Cauere tamen debent Religiosi, & omnes alij, ne in Ecclesijs Parochorum, aut alienis contræ earum

eorum rectorum voluntatem excipiant confilios: sed in hoc deferri ita sentiam patendo, tum utilitatis causa, tum ad subtrahendam occasionem discordie, odij, fouendam chritatem, & scandalum evitandum.

4. Quamuis pueri septennio elapso, sint obligati confiteri semel in anno, tamen si non conuerteretur, non propterea incurrerent pœnas Ecclesiasticas, unde nec priuarentur s. pultura, usq; ad 12. annum in foemina, & 14. in masculo.

J De Communione paschali.

1. Paschalis communio dicebatur, quia ipso die Paschatis perficiebatur: sed postea ex licentia populo Christiano, hæc obligatio extensa est ad octidies, ante & post: ita quod à Dominica Palmarum, ad Dominicam in Albis, hæc eadem obligatio durat: ac propterea nomen etiam Paschalis communionis, toti illi tempori attribuitur.

2. Hæc Communio impleri debet in propria Parochia, secundum ius commune. Ex sp. etiam verò licentia Episcopi, aut Párochi, potest alibi.

3. Priuilegium Nic. 5. confirmatum à Sixto, & tandem à Leone X. concessum Regularibus ministrare hoc Sacramentum omni tempore, præterquam in die Resurrectionis Domini, videtur esse reuocatum, per declarationem Congregationis Conc. 23. Ianuar. 1586. Vide decis. Rotæ Rom. Sess. 13. c. 9. § in Paschate.

Præterea eadem congregatio 29. Maij 1580. censuit,

censuit, non satisfacere præcepto Ecclesiæ, qui Sacramentum Eucharistiæ suscipit, ante & post diem Paschatis, non de manu Párochi, sed Regularium habentium à Sede Apostolica priuilegium, de administrando hoc Sacramento, præterquam in die Paschatis. Hoc autem adeo verum est, ut etiam, licet interuenientes in Monasterijs Regularium, debeant Eucharistiam sumere in propria Parochia. *Decis. Rot. vt supra*

4. Pueri quoq; hoc præcepto obligantur, non quidem tunc, quando sunt dolii capaces, & confiteri tenentur, sed tunc, cum illud pie, reuerenter, religiose, ac deuote suscipere possunt. Quod quâuis accidere soleat, cum primum perueniunt ad annum 10. vel 11. tamen in eis, non tantum consideranda est ætas, verumetiam industria; ingenij, communis consuetudo, ac in licitâ parentum, consanguineorum, contestatorum, ac virorum discretorum. Deinde vitanda est aliorum offensio, si valde paruulis, quamuis sagacibus, publicè confiteratur.

Exploratores vero eorum, debent duo in eis considerare, scientiam & affectum, videlicet, an ipsi cognoscant, quid hoc Sacramento continetur, & discernant à profano pine. Deinde, an in affectu, ante sumptionem vehemens desiderium habeant, in vfu vero aliquam suauitatem spiritualem, vel gaudium sentiant.

§. IV. Circa Sacramenta animaduersiones.

1. Sacer

1. Sacramenta septem convenientissime sunt instituta: Quia (ut D. Tho: ait, p. 3. q. 61. a. 1.) ordinantur ad perficiendum hominem, in his, quæ pertinent ad cultum Dei, secundum religionem vitæ Christianæ, seu spiritualis, quæ habet conformitatem ad vitam corporalem. In vita autem corporali homo, primo nascitur. 2. Crescit & roboratur in viribus. 3. Nutritur, ne vita extinguatur. 4. Si quando ægrotet, curatur. 5. Post infirmitatem, reliquæ morbi videlicet, debilitas, ineptitudo, &c. auferuntur per dietam, deambulationes, recreationes, corroboratiuis confessiones, rotulas, &c. 6. Ad certitudinem perueniens, potest esse multitudinis per generationem pater. 7. Quoniam multitudo ordinata esse debet, indiget rectoribus, iuxta illud Prov: 11: Vbi non est gubernator, populus corrumpitur.

Simili modo in vita spirituali, homo regeneratur per Baptismum: perficitur & corroboratur per Confirmationem: nutritur per Eucharistiam, ne à calore concupiscentiæ, seu inclinationis amoris proprii absumat vitæ spiritualis, amissa gratia. Per Sacramentum Poenitentiae, spiritualis ægrotudo sanatur, dum peccata remittuntur: per extremam unctionem convalescentia corroboratur, & vires spirituales reparantur, dum reliquæ peccatorum remouentur. Per Sacramentum Matrimonij, propagatio honesta efficitur. Per Sacramentum Ordinis, potestas regendi multitudinem in vita spirituali conceditur.

a. In no-

2. In necessitate potest baptizare quilibet homo, non tantum obsteritrix, & parentes absque amissionem iuris petendi debitum (si sint matrimonio legitime iuncti) verumetiam non baptizatus, Paganus, aut Iudæus, dummodo intendant facere, quod alij baptizantes.

3. Materia est, simplex tantum aqua naturalis, non artificialis, sine sit calida, sine frigida, dulcis, amara, turbida, eluta, benedicta, non benedicta, foetida aut non. Debet tamen tanta adhiberi, quantum exigitur ad iudicandum moraliter, quod sit ablutio, quamvis modica, imo & gutta una sufficiat. Nihilominus admonendos esse censeo illos, qui vix humectatis extremitatibus digitorum, leuiter sanguine verticem

4. Forma est. Ego te baptizo: In nomine Patris, & filij, & Spiritus sancti. Inuocatio autem Trinitatis, per expressionem distinctam trium personarum, est de necessitate Sacramenti, ita quod si omittetur, non esset validum: quia sub tali forma à Christo institutum. D. Th: 3. q. 66. a. 6.

5. Concursus quoque formæ cum materia fieri debet: hoc est, infusio aquæ, durante prolatione formæ: hoc enim tutius est. Contactus tamen baptizantis & baptizati non exigitur.

6. In difficultate partus obsteritrix baptizat absolute absque conditione, si exierit caput, nec postea infans, si superuixerit, iterum erit baptizandus. Quod si alia pars prodierit, quæ tamen vitam infantis præferat, debet baptizari, tunc, quando in-

pericu-

periculo puer versatur. Et tamen si natus vixerit, sub conditione erit baptizandus, sic: Si non es baptizatus. Ego te baptizo, In nomine Patris, &c. In vtero tamen matris clausus nemo baptizari debet. *Ritual: Rom: Pauli V.* Quamvis non desint auctores, qui etiam tunc baptizandum censeant cum infans est totus in vtero: sub conditione tamen, si capax es baptismi, ego baptizo te, In nomine Patris, &c. dummodo obitrix possit commodè aquam manu intro deferre.

7. Peccant, qui baptismum differunt. Baptizandus est puer eodem die: tum quia Deus & Angeli maiorem curam baptizati habent: tum quia tam diu permittere infantem esse in manu diaboli, imprudentiæ est: tum quia posset insperate superuenire mors. Si tamen nullum sit periculum, non crederem esse mortale peccatum.

8. Peccant mortaliter, (vrpotè vim inferentes iuri naturali) qui infidelium pueros. inuitis parentibus baptizant: nisi alter parentum conuertatur ad fidem: tunc enim conuersi, vel conuersæ, voluntas sufficit, & nisi puer vel puella sit annorum septem, qui baptizari velit.

9. Obitrix nesciens ritum baptismi, hoc est, nesciens proferre verba, & applicare aquam, peccat mortaliter. Peccat quoq; si extra necessitatem baptizat: si tamen baptizaret, debet de hoc certiorum facere Sacerdotem, ne ipse rebaptizet, cum ille baptizatus fuerit validus, & non restaret aliud facere, nisi ceremonias superaddere.

10. Peccat

10. Peccant mortaliter, qui statim ac moritur prægnans, non extrahunt infantem, sciso cautè vtero mortui.

11. Adultus ante suum baptismum, debet verè dolere de præteritis peccatis, & efficaciter proponere vitæ emendationem. Iniuriam autem faceret Sacramento, si peccata ante baptismum commissa, confiteretur. In actu baptismi per seipsum talis debet respondere, non per procuratorem.

12. Patrinus vnus vel vna sufficit, & in necessitate, aut defectu alicuius baptizati, omittendus est. Neq; enim non baptizatus potest esse patrinus.

13. Abbas & alij Religiosi, non debent esse patrimi.

14. Hæreticus bene baptizatus si conuertatur, non est cogendus ad suspensionem solennitatum, si nolit.

15. Confirmatio, non est quidem omninò ad salutem necessaria, cum multi absq; ea saluentur: est tamen valde utilis. Per eam enim homo corroboratur ad spiritualem pugnam, fortiusq; resistit diaboli insidijs, baptizatus & confirmatus, quàm baptizatus tantum. *D. Thom.*

16. Post septennium potest conferri confirmatio: ultra duodecim vero annos differre, culpabilis negligentia est. Ex contemptu non suscipere, mortale peccatum est. Contemptus autem tunc esse censetur, cum quis habens occasionem commodam suscipiendi, omittit eò, quia paruit facit.

17. Infanti morituro conferre Sacramentum.

Fa

Confir.

Confirmationis, esset in magnum eius fauorem: tum propter duplicem animæ characterem: tum propter maiorem proinde gratiam ac gloriam.

18. Confirmandus debet præmittere, aut confessionem, aut solum veram contritionem, hoc est, detestationem peccatorum, merè propter Dei amorè.

19. De Eucharistia iam dictum est, cum de communione Paschali agebatur, & adhuc dicitur inferius. De Poenitentia quoque iam actum est.

20. De extrema Unctione suscipienda, nullum est affirmatiuum præceptum, ut testatur *D. Th. 4. d. 23. a. 1. q. 3. m.* quamvis sit Sacramentum utilissimum, & interdum necessarium, ut dicitur: Erunt tamen in duobus tantum casibus mortale peccatum, huius Sacramenti omisso; videlicet, ratione scandalizati, & contemptus.

21. Extrema Unctio, pueris, & perpetuo amensibus, dari non potest, sed his, qui perueniunt ad usum rationis, atque adeo etiam pueris post septennium; solum tamen infirmis, qui sunt in periculo vitæ constituti. Porro confecti senio, absque alia ægritudine, morientes ex ipsius naturæ defectu, censentur infirmi, quoad indigentiam huius Sacramenti, dummodo signa mortis vicinæ appareant. Quod si in eis, status mortis proximæ dulcè non possit, subueniatur eis alijs modis, per orationes, confessiones, Eucharistiam, & Sacrificia.

Cauendum etiam est, ne expectetur tempus, in quo iam constet, infirmum non posse naturaliter vivere, aut careat sensu & cognitione: sed debet

bet mæ

bet ministrari tunc, quando adhuc sui compos est, & cognoscere potest, quid circa eum agatur, ut per Sacramentum ad deuotionem & fiduciam, valeat excitari: quamvis si neglectum sit, etiam tunc debeat ministrari, etiam si loquela & sensu suus priuatus.

22. In prolixa infirmitate potest pluries conferri hoc Sacramentum, toties, quoties redire videbitur mortis periculum. Attamen si nulla est in morbo varietas, sed continuum periculum, sufficit semel. Nam, efficacia huius Sacramenti est tantum, ut illius effectus toto periculi tempore, iuuare possit.

23. Utilitas huius Sacramenti magna est: Nam infirmum ad bonam mortem obeundam, iuuat, & ad introitum gloriæ proximè præparat. Quæ ratione? Hac. Nam cum infirmus sit fractis seu debilitatis viribus corporis, iudicio etiam aliquomodo obfusato, propter infirmitatem & dolores: ex altera vero parte occurrunt ei in articulo mortis multæ difficultates: valde tunc indiget speciali Dei iuxilio, tum ad recreandum animum molestis ægritudinis oppressum, quatenus infirmus morbi incommoda, dolores, tristitias, debilitates, anxietates, cædia, & labores leuius ferat, hisque à feruore deuotionis, (in articulo mortis maximè necessariæ) non impediatur, neque retardetur, & ad mentis hilaritatem (quæ etiam tunc valde utilis est) prouocetur: tum ad delendum peccata, non tantum venialia, sed etiam mortalia; si fortasse,

F 3

casu

casu aliquo accideret, mortale non esse remissum : ut si post ultimam confessionem infirmus incidisset in mortale, & post attritionem de illo, loquelam amisit, aut oblitus est statim ; tunc enim quāvis ad perfectam contritionem non peruenierit, suscepto hoc Sacramento, iustificabitur, & saluus erit, absq; eo vero condemnaretur : tum ad remittendum reatum poenæ temporalis, ex peccatis remissis relictum, (ingressum gloriæ retardantem,) iuxta valorem dispositionis & deuotionis infirmi. Qui quidem reatus poenæ, inter peccati reliquias, numerari potest : tum ad superaddendum vires, contra alias peccatorum reliquias, tam originalis, (qui est fomes) quā actualium, qui sunt prauis habitus, seu assuesctiones, ex quibus prouenit pronitas ad malum, & torpor, difficultasque, aut etiam debilitas ad benè operandum : tum ad excitandam in ægro magnam misericordiæ diuinæ fiduciā : tum ad superandū grauissimas & horrendissimas diaboli tentationes, quæ occurrunt in mortis articulo : tū ad constanter perseverandū in Dei gratia, fide, spe, ac charitate, vsq; ad mortem. Hæc omnia præstat hoc Sacramentum extremæ Vnctionis.

Hinc admiranda, benignissimaque diuina prouidentia commendatur, circa humanam salutem : nam quia ab illo momento æternitas pendet, & damnum circa salutem nunquam reparabile, ideo huic Sacramento, extremo remedio tantam virtutem tribuit, ut dictum est, ad subueniendum homi-

homi-

homini, in tanto periculo constituto.

Cæterum disputare de primario & secundo effectu huius Sacramenti, excedit limites propositi nostri. Satis sit scire nunc primarium eius effectū esse, iuuare ægrotum contra difficultates illi occurrentes in articulo mortis.

24. De Ordinis Sacramento, in hoc Tyrocinio, nihil occurrit dicendum, præter monitionem, ne ante Sacramentum Confirmationis, ante ætatem legitimam, absq; eruditione competenti, absq; prouisione, (quoad Maiores Ordines) post morbum caducum, vel semel habitum : ante vitæ emendationem, (quoad criminosos) suscipiatur : & quod in susceptione, omnia in quibus imprimatur character, tanguntur : post susceptionem Subdiaconatus, statim Officium Ecclesiasticum, sub mortali recitetur, (imò etiam in minoribus Ordinibus constituti, si sint Beneficij, recitare tenentur. Pensionarij verò ad Officium B. V. M. obligantur. Nau. c. 25. n. 108. Man.) oria videntur, & studijs incumbatur. Porro ætas pro tribus minoribus Ordinibus est post septennium complerum : pro Acolytatu 12. anni requiruntur : pro Subdiaconatu 22. inchoatus : pro Diaconatu 23. inchoatus : pro Sacerdotio 25. similiter inchoatus.

25. De Matrimonio, paulò plura dicuntur. In primisq; tenendum est, quòd sit Sacramentum in noua lege : & non simplex, aut civilis contractus. Confert autem gratiam iustificantem, ad certum quendam effectum efficiendum, videlicet, ad iu-

uandum coniuges, ut conuenienter vixant in matrimonio, conseruando concordiam, & supportando inuicem, decenter vtantur eo, moderando carnis concupiscentiam, feruenter sustineant onera matrimonij, familiam prudenter gubernando, prolem Christianè educando, & res domesticas diligenter curando, disponendoque, & fideliter dispensando.

26. Sponsalia regulariter debent celebrari, vel contrahi, per verba de futuro, i. promitto me tibi acceperum in meum, vel meam, &c. Alias per verba de presenti transibant sponsalia in matrimonium modo vero non. Et nisi adsit Parochus cum testibus idminus duobus, ficerent matrimonium clandestinum, ac proinde irritum seu inualidum, adeo ut nec sponsalium vim haberent. *Sanch: de Mat. Quomodo iure dissoluantur: vide Nau: Man: c. 22. n. 25. Sanch: de Matr: su: pime, & omnes alios.*

27. Sciendum est, quod religionis ingressum, sponsalia etiam iuxta non impediunt, nec requiritur consensus patris: imo neq; matrimonium ratum ante consummationem. Vnde in receptione ad religionem, non interrogatur recipiendus, an alicui promiserit, sed an sit coniugatus, hoc est, in statu coniugij consummati sit. *Vide Sanch: lib: 1. d. 43.*

28. Effectus Sponsalium est duplex. 1. Oblatio, matrimonium contrahendi sub mortali, nisi adsit legitimum impedimentum; unde qui temerè retrocedit, amittit munera: constans vero non. 2. Inhabilitas contrahendi cum consanguineis in primo gradu.

mo gradu tantum; iam enim intercederet impedimentum dirimens contractum, quod appellatur impedimentum publicæ honestatis. Conc: Tr: des: 24. de Matr: c. 3.

29. Impedimenta quoq; tam impedientia tantum matrimonium, quam etiam dirimentia, legi possunt apud illos auctores, quetdam quidem cōpendiose, quetdam vero copiose tractantes. Hic dicentur, quæ magis necessaria sunt, & frequentius occurrere solent.

In primis scire debent parentes, quod non possint cogere filios ad matrimonium, neq; ad tales nuptias, cum ipsi habeant plenam libertatem ad eligendum statum, & tale matrimonium: Vnde parentes neq; tollere, neq; minuire hanc libertatem possunt, neq; filius ob hoc exparetari potest. Possunt tamen parentes modis suauibus in eo & increpatione paternâ abiq; vi & metu, quando est iusta causa (ut quia nuptus de cens est tale matrimonium) impedire tale matrimonium, vel inducere ad aliud.

30. Tenentur filij sub peccato mortali consiliū patrum circa matrimonium petere, non tamen illud sequi. & ita possunt licetè ipsis iniuris, (prius tamen consultis, iuxta matrimonium quod volunt) multum interire parentibus, ut filius tale matrimonium ineat, ut pote, ad componendis graues iniurias inter parentes, & alios consanguineos; tunc enim sub mortali teneretur obedire præcipienti, si nubere voluerit, & non habeat iustam causam resistendi. *Sanch:*

31. Domini temporales, magistratus, & alij, iurisdictionem in foro exteriori habentes, excommunicantur, si iniuste impediunt matrimonia. Conc; Tr; Sess; 24. c. 9. de Matrim.

32. Clandestinum matrimonium nunc est irritum per Conc; Trid. Ad validum enim matrimonium requiruntur duo: scilicet presentia Parochi, siue sponsi, siue sponsæ; aut alterius Sacerdotis, de licentia Parochi seu Ordinarii, & presentia ad minus duorum testium. Deficiente ergo, aut solo Parocho, ut praesentur, aut solis testibus, clandestinum matrimonium est, ac inualidum: sed potest refarciri per iterationem consensus, secundum formam Ecclesiae: hoc est, in presentia Parochi, & testium.

33. Raptus quoque sic impedit, ut quamdiu raptus manet in potestate raptoris, tam diu validum matrimonium inter eos esse non possit.

34. Adulterium solum, non impedit: sed in tribus casibus tantum. 1. Si sibi inuicem dederunt fidem de matrimonio contrahendo, post mortem alterius coniugis. 2. Si de facto adulteri contraxerunt, vivente coniuge innocente, dummodò uterque adulter sciat alterum coniugem supersitem. 3. Si vel vnus adulterorum, procuret mortem coniugis innocentis, siue per se, siue per alium, causa contrahendi matrimonium cum adultero, vel adultera, effectu subsecuto. Nam si occisio sit alio sine facta, non impedit.

35. Homicidium solum absque adulterio, in vno tantum

tantum casu impedit & dirimit: scilicet, quando uterque, tam vir, quam mulier consentiunt, & conspirant in mortem alterius coniugum. Quod si vnus tantum procuret, altero inscio, & adulterium non praecessit, non dirimitur.

36. Quoad infideles. Matrimonium inter fidelem; hoc est, baptizatum (quamvis sit haeticus, aut etiam Apostata) & infidelem, ut non baptizatum, est omnino irritum. Sanchez, ubi supra Henricus, & omnes alij. Quando vero alter coniugum Iudeorum, siue aliorum infidelium, ad fidem convertitur, non potest cohabitare alteri nolenti ad fidem converti: quantumvis possit esse cohabitatio absque creatoris contumelia, & absque ad peccatum pertractione: nisi forte speraretur breui convertendum infidelem: propter quod tempore Apostolorum fuit consiliū cohabitandi cum infideli. Sanchez Matr; lib; 7. disp; 73. & 74. Potestque talis transire ad alias nuptias, & tunc dissolvetur vinculum prioris matrimonij.

37. Matrimonium personae Catholicae cum haetica, est validum, quamvis sit illicitum, & prohibitum propter periculum fidei, imminens consorti & proli. Est autem peccatum mortale, tale matrimonium inire, etiamsi esset spes certa conversionis. Sanchez lib; 7. disp; 72. n. 4. Qui n. 5. excipit quaedam loca. & Azor Tom; 1. lib; 8. c. 11. q. 5.

38. Quod si vnus coniugum incidat in haesim, matrimonij; quidem vinculum non dissolvitur, diuturnum tamen temporale celebrari potest: imò tenetur

teneretur coniux Catholicus diuertere ab hæretico nolente relipiscere, quod potest facere etiam propria authoritate, si quidem iure naturæ obligatur, cauere proprium animæ periculum, quod hic imminet ex tunc vicino hoste. Nam ex nimia familiaritate, cum quibus frequentes sumus, pessimi mores trahuntur *Sanch. l. 10. d. 15. Henric. l. 11. c. 14 n. 8.*

Et quamuis diuortium perpetuum esse non possit, nisi ob fornicationem carnalem: tamen, temporale potest esse ob crimen triplex; hæresim, inductionem ad peccandum, & sanctitatem alterius conjugis. *Sanch. ibidem.*

Dato tali casu, ad Sanchez recurrendū esset, atq; ad alios auctores: nos enim meminisse debemus Tyrocinij, ut breuitati quam maximè consulamus.

39. Nonnulla tamen tanguntur. 1. Iusta causa est diuertendi uxori à viro, si is esset eius leno, vel in domum suam admittat procaces, & parum pudicos, sitq; ita incautus, ut aliquo ex illis relicto exeat, ipsa verò sollicitetur ab illo verbis, nutibus, aut tactibus: maritus autem rogatus ab uxore, ne eos admittat, negligeret. Non tamen potest discedere à viro, ministrante ei alimenta ex usura, furto, & acquisitis. Quia quando uxor aliunde alimenta non habet, excusatur, istis parè utens, iuxta decentiam sui status, quamuis maritus efficiatur in potens ad restituenda iniuste parata.

40. Sæuitia quoq; intelligenda est illa, propter quam timetur prae aliquod malum: non verbera-
sæuitia. Si quidem licitum est viro uxorem verbera-

te; non quidem passim, ex leuiq; causa, nec acriter, (quamuis grauis causa per uxorem sit data) sed raro, vrgenti ex causa, atq; moderate, quia, acris verberatio iudici est relinquenda. Viro autem incumbit punitio uxoris, filiorum, & familiae, domestica & moderata, quæ potius correctionem, quam poenam spectet, & quæ ingomus infligi potest.

41. Qualis autem sanctitatis ista sit, & qualis cautio in reddendo consorte, requiratur. *Vide Sanchez ibid: de furto, cum graui periculo.*

42. De impedimento cognationis aliquid dicendum est. Cognatio autem triplex est: Carnalis, quæ est consanguinitas & affinitas. Spiritu-
lis, quæ est ex baptismo & confirmatione. Legales, quæ est ex adoptione. Sed hæc vltima rarissime accide-
re solet.

43. Consanguinitas est propinquitatis personarum ex naturali generatione: & impedit, & dirimit vsque ad quartum gradum inclusiue. Affinitas autem est cognatio aduentitia, orta ex copula. Hæc autem si sit ex copula licita, eodem modo impedit & dirimit vsq; ad quartum gradum inclusiue. Ex illicita verò tantum ad secundum inclusiue: quæ si superuenerit post sponsalia, matrimonium contrahi non potest, alioquin inualidum erit.

44. Ad intelligendum hos gradus, sciendum 1.
Quod maritus & uxor, non sunt inter se affines, aut consanguinei, neq; constituunt aliquem gradum, sed consanguinitatis & affinitatis principij
vocanturque radix, truncus, seu stipes. 2. Quod

omnes consanguinei vxoris, sunt affines mariti eius, & viceuersa consanguinei mariti, affines vxoris, neq; illi transeunt vltra maritum, neq; hi vltra vxorem: ita quod inter consanguineos viri, & consanguineos vxoris, nulla est affinitas. Ideo duo fratres germani, possunt duas sorores germanas in vxores ducere. 3. Quoto gradu consanguinitatis distant ab vno consorte, toto etiam gradu affinitatis appropinquant, aut elongantur ab altero.

45. Quando inuestigatur in quo gradu sint duo consanguinei; debent numerari seorsim vtriusque parentes, donec veniatur ad vnum communem stipitem, hoc est: ad primum immediatumq; patrem aut matrem, vtriusq; genealogiæ: & tunc si æqualiter distant à communi stipite, tanto gradu inter se distant, quanto à stipite. Si verò inæqualiter distant, tunc recurrèdum est ad regulam in iure, quæ est ista: Quoto gradu remotior distat à stipite, toto gradu distat inter se: imò & à quolibet, per eandem lineam descendentium ex eodem.

46. Ad colligendâ autè distantiam à stipite, hæc sit doctrina. Numerentur omnes personæ, infima, suprema (hoc est stipite) & intermedia: tot itaq; gradibus distabit hæc persona à communi stipite, quot recensebuntur personæ omnes, vna tamè dempta.

Exemplum, Pater & Mater.

Petrus. Anna. filij.
Agnes, Paulus. nepotes.
Martha, Simon. pronepotes.
Thomas, Lucia. abnepotes.

Hic itaq;

Hic itaq; quia quinque personæ sunt, inter Patrem vel Matrem, & Thomam, Luciamq; seclusa vna, remanebunt 4. Tot itaq; gradibus Thomas distat à communi stipite: & consequenter, non tantum à Lucia, sed etiam à Simone, Paulo, & Anna.

47. Cognatio spiritualis contrahitur tantum, inter baptizantem & baptizatum, parenteq; baptizati. Deinde inter patrinus & baptizatum, parenteq; eius. Porro patrinus vnus esse debet, siue vir, siue mulier, aut ad summum vnus & vna: debent autem & designari à baptizante, & tangere baptizatum. Si non sit facta designatio, siue obliuione, siue negligentia, omnes tangentes contrahunt cognitionem. Si post designationem alij tetigerint, non contrahent: & si designatus non tetigerit, non contrahit. Quod si plures fuerint designati, omnes contrahent, si omnes tetigerint. Idem per omnia, de Confirmationis Sacramento, per quod similiter contrahitur cognatio spiritualis.

§. V. De septem peccatis Capitalibus.

Vocantur Capitalia, eo quod multa alia peccata generant: non autem debent mortalia vniuersaliter dici, quia non omnia ex genere suo sunt talia, sed aliqua sunt venialia.

§. De Superbia.

Superbia, inquit Nauar: est multum viciata, & parum nota: vel vt Syluester ait, est vitium bene practicum, & male cognitum. Ergo in assuetudine cognitionis, aliquo modo desudandum erit.

i. Inprimis

1. In primis ita sciendum est, quod vulgus non in superbia, vnde improprie sinitur: Nam aliquid inhumanum, seu non istiusmodi ex complexione naturae aspera; superbum vocat; aliquando et in ipsam gravitatem, appellat superbiam. Et quidem videtur esse similitudo, quod effectum: tales enim graues, aut non affabiles, idem exterius praese ferunt, quod superbi proprie. Non enim facile loquuntur, non facile audiunt, in seipso iocundi non sunt, quia natura eis hanc affabilitatem denegauit: quod superbi ex contemptu faciunt.

2. Secundo sciendum, quod superbia sumpta proprie; videlicet, quoad affectum & appetitum excellentiam, semper pro vicio à vulgo reputatur: quod ipse appetitus excellentiae, possit esse bonus & licitus, nimirum quando est secundum rectam rationem, hoc est, ternis debitis circumstantiis; ut puta, quando quis affectat excellentiam de re vera & bona, iuxta merita sua, ob bonum finem.

Exemplum. Est aliquis, qui sactat se bonum Theologum, Medicum, &c. cum non sit; quod cederet in prauidicium fidei, aut communis iuris: confurget alius solide eruditus, volens videri multo excellentior eo, in scientiis, arte, aut etiam viribus tempore belli, ad honestum aliquem finem, ut ei vtilitas accedat, aut Reipublici commodum.

Quapropter, superbia proprie sumpta, inquam vitium est, non debet dici appetitus excellentiae tantum, sed appetitus inordinatus; hoc est,

peruersus.

peruersus appetitus excellentiae. Perversus autem erit, si fuerit contra rationis regulam: ut, quia est aut de re falsa, aut mala, aut non commensuratus appetenti, aut ob malum finem.

3. Superbia hoc modo sumpta, commune nomen est ad 4. vitia: Ad superbiam specialissime sumptam, id ambitionem, praesumptionem, & vanam gloriam. Nam talis inordinatus appetitus excellentiae, ad quatuor potest referri: ad personam, dignitatem, celsum opus, & clarum hominum opinionem. Et quidem si ita aliquis appetit excellentiam, ut velit suam personam temere eminere, erit superbia propriissime sumpta, secundum usum literatorum propriissime loquentium. Si vero appetit propriam excellentiam, in ascensione sublimioris, (id est, merita sua superantis) dignitatis, erit ambitio. Si in aggressionem celsi operis suas vires excedentis, erit praesumptio. Si ad finem inanis laudis, & estimationis humanae, erit vana gloria.

4. Loquamur igitur primo de hac superbia propriissime sumpta, quam diximus inordinatum appetitum excellentiae in propria persona; videlicet, cum quis vult excellentior esse, quam sit, in quacumque materia, ex quacumque occasione, absque eo, quod desideret dignitatem, & absque eo quod aggrediarur aliquid praeclarum opus, vel affectet laudari.

Huius itaque, fundamentum, est consideratio suae perfectionis, aut alicuius excellentiae, dissimulatis imperfectionibus, & dependentia à Deo, sicut

(sicut & humilitatis fundamentum est consideratio vilitatis suae, ac imperfectionum, non considerationis perfectionibus. Hinc nascitur amor illius excellentiae apprehensae, & cogitatae, quo & ipsa excellentia placeat homini, & ipsemet homo complacet sibi, plus quam oportet. Deinde ex his sequitur aestimatio sua, qui plus se facit, quam oportet. Amor enim accedens apprehensioni, facit excellentiam maiorem videri, & plus aestimari. Atque hic apparet primo superbia, sed non sinit: progreditur enim ulterius, ut infra dicitur.

5. Hec superbia propius sumpta, non semper est peccatum mortale, frequentius veniale. Nam nisi ad appetitum inordinatum propriae in personae excellentiae, accedat aliquid, quod compleat perfectam rationem superbiae, nunquam erit mortale. Hoc autem complementum provenit ex 4. Quae sunt: Iniuria Dei, praedictum proximi, perversa media, materia perniciosi. Ita quod si in tali elitione apparet iniuria Dei, siue ratione contemptus, siue ratione irreuerentiae notabilis, esset superbia mortalis. Perveniretur autem ad contemptum Dei tunc, quando aliquis nollit se subicere legi, seu regulae divinae, qua omnibus distribuit prout vult, secundum mensuram donationis suae.

6. Mensura autem eius donationis est, ut omnia quae habemus, non à nobis esse, sed à Deo dependere & descendere existimemus: quod non omnibus dat, sed dividit, secundum quod vult: & quidem

quidem aliquibus aequaliter, aliquibus cum excessu supra alios, & omnibus merè gratis.

7. Superbus autem completè, hoc est, qui pervenit usque ad contemptum Dei, & subiectionis, videns maioris excellentiae esse, habere quam non habere, & habere à se, quam ab alio: habere quoque ex meritis quam gratis; supra alios, quam aequaliter cum alijs; eligit appetitque hanc excellentiam, quasi excutens & fastidians divinam providentiam, & quasi non contentus dispositione divina, mensuraque singulis praefixa: ac propterea peccat mortaliter hoc peccato superbiae.

8. Dicit aliquis: quomodo fieri potest, quod quis talia cogitare possit, & iudicio suo consentire? Ad hoc peccatum committendum, non est necessarium serio & expresse in animo iudicare se bona habere à se ipso, aut meritis suis, non Dei gratia: (nam qui sic iudicaret, non tantum superbus, sed etiam haereticus esset) sed satis est illa apprehendere, tanquam sint sua, & à se dependente, non considerando, quomodo illa acceperit.

Exemplum. Si pauper alienis opibus laetè fruens se efferret, non secus, ac si suae essent, aut sua industria parcae: & cum opibus domini, servius ita procederet, tanquam ab alio non dependeret, aut tanquam superiorem non recognosceret: quamvis hoc expresse non asserat, neque ita iudicet, neque neget alienas esse opes: tamen eo ipso quod ita se gerit, ac si non in alieno, sed in suo maneret; cen-

feretur superbus, quasi in actu ipso exercito, quāvis non in actu signato.

9. Talis autem superbia dicitur consummata, per se, ac directē superbia, atq; ex natura sua mortalis. Sed rarō accidere potest: nam non nisi in diabolo inuenta erat, & aliquando inueniri potest in hominibus perditissimis & sceleratissimis.

10. Qui autem ad talem Dei contemptum, & exclusionem subiectionis eius non peruenit, quantumq; se pluri faciat quā sit, vel quā oporteat, non grauem inordinationem habet: ac proinde nec perfectam superbiam. Quia ex quo non violat subiectionem ad Deum, habet aliquod humilitatis, volens ei esse subiectus.

11. Irreuerentia quoq; Dei, adiuncta, aut consequens talem appetitum excellentiæ, constitueret peccatum superbiæ mortale: vt, si quis arrogaret sibi scientiam, & peritiā, ob quod committeretur ei negotium concionandi, tractandi, disputandi; de fide inter infideles, cum periculo iritionis, & scādali ob eius imperitiā. Et hæc superbia, sicut & sequētes, à Theologis dicitur mortalis per accidens; hoc est, ratione adiunctæ irreuerentiæ Dei.

12. Præiudicium quoq; proximi notabile, ex aliquo elatione consequens, siue sit ratione damni, siue ratione contemptus illius, facit superbiam mortalem: vt, si quis iactet se medicum expertum, vel causidicum peritum, cum talis non sit, hoc autem redundaret in graue detrimentum proximi, sanatus, vel causæ suæ.

13. Si

13. Si quis esterretur cum notabili contemptu proximi, siue externē, dedignando eum aspicere, alloqui, aut facta eius temere vituperando: siue interne cum in corde vilipendendo, à sua estimatione deprimendo, propter miserum abiectum aut etiam sordidum eius statum.

14. Quoad medium. Si ad excellentiam acquirendam, tuendam, & conseruandam; esset paratus peccare mortaliter, transgrediendo leges & præcepta sub mortali obligantia: hoc enim esset constituere finem in tali excellentia.

15. Si se exaltaret ob materiam illicitam, hoc est, propter peccatum mortale patratū, vel propter quācūq; aliā rem, ad finem mortalem ordinatam.

16. Hi tantum modi sunt peccandi mortaliter per superbiam: ceteri veniales quidem sunt, sed virandi, tum quia superbia proximis est odiosa; tum quia valde periculosa, præsertim religiosis. Nā superbia etiam venialis, impedit vitam spirituale, & perfectionem eius, bona opera ac merita: & tam fortiter imbibitur, vt difficile eradicetur. Vnde quod spiritualibus ultimō est reliquendum, est hæc superbiola: cum quia in omnibus radix multorum malorum est, tum quia potest intantum augeri, vt pertingat ad contemptum Dei.

17. Sic enim aliquando progreditur. Ex eo, quod quis estimat se dignum rebus magnis, suamq; mensurā excedentibus, appetit inordinatē dignitates, & alia quæ ad excellentiam pertinent, tanquam sibi congruentia: deinde, vult ab alijs magnificeri, honorari,

G;

si, &c

xi, & laudari. 3. Si videat se non obtinere; indignatur, irascitur, dolet. 4. Conferendo se, cum alijs, se præter eis, censens se meliorem, doctiorem, potentiorem, nobiliorem, clariorem, magisq; meritum. Hinc alios contemnit, & quæ ab eis sunt, parvipendit; ad suos defectus clausos oculos habet, ad suas perfectiones apertos. *Contrario verò modo se gerit in his, quæ sunt proximi.* 5. Recusat subire se superioribus, persuadens tibi, quod sit prudentior illis, valens seipsum melius gubernare, quàm ab eis; ac propterea indignum esse, subiacere talibus. 6. Finaliter peruenit ad hoc, ut etiam ipsi Deo nolit esse subiectus, dum eius ordinationi resistit, apprehendens illud, tanquam sit contra suam dignitatem, & excellentiæ libertatem. Vnde vult suo arbitratu vivere, quali Deo opus non habeat.

18. *Ambitio*, quæ est inordinatus appetitus dignitatis, honoris, aut honorificorum titulorum, regulariter est peccatum veniale.

Est autem mortale in tribus casibus. 1. Ratione materiæ, in qua appetitur honor, ut si ob admissum lethale crimen, aliquis affectaret honorem. 2. Ratione finis, ut, si desideretur dignitas ad habendam occasionem luxuè viuendi, vitionem sumendi, &c. 3. Ratione mediorum, ut si propter consequendum honorificum titulum offenderet, aut paratus esset Deum offendere, quod esset ponere finem vltimū in futili honore.

19. *Presumptio* est, per quam quis ex falsa, aut ni-

mla vi-

nia virium suarum confidentia, aggredi conatur ea, quæ excedunt suam iacuitatem: similiter in tribus casibus est mortalis. 1. Quando fit cum notabili Dei irreuerentia; ut, si ignarus auderet prædicare, aut de fide disputare. 2. Cum verisimili supericulo; ut, si videret per loca alta deambulare, aut vnus contra decem temere pugnare, &c. 3. Cum graui præiudicio proximi; ut, si ignarus vellet confessiones excipere eorum, qui habent intricatos seu difficiles casus. Idem de imperitis procuratoribus seu aduocatis, consiliarijs, &c. Alias est veniale.

20. *Vana gloria*, Græcè Cenodoxia, communiter est peccatum veniale, quamuis sit inordinatus appetitus claræ opinionis & laudis apud alios: & quamuis sit de falsis (dummodo non mortificis) & transitorijs immoderate: & quamuis sit de bonis operibus, ieiunio, oratione, eleemosyna, quæ quis facit consulto propter vanam gloriam: ac propterea amittit meritum.

Esset autem mortale in tribus casibus. 1. Si appetatur vana gloria ex facto, quod est mortale; ut, de magia, adulterio, duello, homicidio. 2. Si propter eam acquirendam vel retinendam, negligerentur necessaria ad salutem, (ut Concionator, ne amittat officium, tacet quando ex præcepto dicere tenebatur) aut propter eandem opinionem, conseruandam, paratus esset quis mortiferè peccare, quod esset in ea finem confluere, ut si mulier, ne infametur, consentiret stupro vel adulterio:

64

quod

quod fecit Lucretia, oppositum verò Susanna. 3. Si desideraretur laus ob finem mortalem, vt, propter habendam occasionem fornicationis, &c.

21. *Germine* superbiæ communis, extendentis se ad supradicta quatuor, sunt varia vitia: nos frequentius recensebimus. Hæc autem sunt. Iactantia, Hypocrisis, Contentio, Discordia, Pertinacia, Nouitatum inuentio, Curiositas, Inobedientia, Ingratitudo. Omnia ista breuiter dilucidabuntur.

22. *Iactantia*. Qui se collaudat de re vera, propter bonum finem nihil peccat. Qui vero id facit de re falsa, aut minore laude digna, quam sit in re, iactantiæ vitio peccare dicitur. Communiter est peccatū veniale. Mortale vero in quatuor casibus. 1. Si sit de peccato mortali vero, aut confecto. 2. Si sit cum notabili contemptu proximi. 3. Vel cum notabili damno eiusdem proximi. 4. Si se iactat ob aliquem finem, qui est mortale peccatum.

23. *Hypocrisis*, est simulatio virtutis aut sanctitatis, quam homo non habet, etiam si id faciat bono fine, ne alios scandalizet, quia reuera est reale mendacium. Est autem mortalis in tribus casibus.

1. Quando est coniuncta cum voluntate peccandi mortali; vt cum quis vult fornicari, & simul apparere castus. 2. Si sit ob finem mortalem; sicut cum quis fingit se castum, vt ei committatur custodia sceminarum. 3. Si fiat propter consecutionem gradus vel dignitatis, quæ indignis nondatur; sicut, si quis fingeret se doctum & sanctum, vt conse-

conse-

consequatur Episcopatum, vel beneficium.

24. *Contentio*, est feruor contrarius alteri veritatem impugnans. non animo disputandi, sed animo contradicendi. Hæc semper est peccatum, & frequenter veniale, etiam si sit cum quadam exascescentia & perturbatione, non seruat modo, pro loco, & persona. Mortale autem efficitur in quatuor casibus. 1. Si illa veritas oppugnata erat in Dei honorem: vt, si impugnaretur res fidei: vel ad proximi notabilem vtilitatem; vt, si virtutes morales, & opera bona, aut aliæ doctrinæ, quæ redundat in proximorum vtilitatem, impugnarentur. 2. Si ex contentione infamaretur proximus. 3. Si in ea admiscerentur iniuriæ graues. 4. Si modus quoque ipse scandalum actiuum præberet vt, si duo Ecclesiastici, ita inter se contenderent, quod seculares intellegerent, eos se prosequi odio.

25. *Discordia*, est voluntatum contrarietas circa aliquod vnum, dum vnum alicui placet, alteri verò displicet. Quod si ideo sit, quia vtrique ratio ita dicat probabiliter: nullum est peccatum. Si animo contradicendi contra Dei honorem, vt in materia fidei, aut in graue proximi detrimentum; erit mortale. alias veniale, etiam si sit animo contradicendi.

D. Thom: 2. 2. q. 37.

26. *Pertinacia*, est persistere in suo iudicio, & asseruatione, plus quam oportet. Tunc tantum mortale est, quando id sit in rebus contra Dei honorem, aut in graue detrimentum proximi, quod continere potest in rebus fidei, morum & circa medicamentis

¶

27. 111

27. *Inuentio nouitatum*, importat excogitationem, atq; exhibitionem inuicatorum admirationem parientium, in sustinendis nouis opinionibus, in usu insolite formæ vestiendi se, aut conuivendi; sed veniale tantum peccatum est, nisi accedat aliqua circumstantia, quæ malitiam augeat: videlicet, si propterea, quæ sunt de præcepto, omittantur, aut proximi notabiliter ostendantur & scandalizentur, aut damnum patiantur, vel in finem mortalem talis nouitas dirigatur, &c.

28. *Curiositas*, est inordinatum desiderium sciendi, siue per intellectum, siue per sensum, ea quæ ad te non pertinent; vel si pertinent, maior ramentura adhibetur in illis cognoscendis, quam par sit. Est autem communiter veniale, modo necessaria non negligantur. Potest tamen esse mortale in sex casibus. 1. Vbi est magna improporatio inter inuestigantem, & scientiam inuestigandam: vt, si quis scrutari & examinare velit mysteria fidei suo ingenio, quæ captum hominis superant. 2. Ratione mediæ illiciti; vt, si scire velit, consilio vel auxilio demonis. 3. Ratione modi annexi: vt, si cum transgressione legis ad mortale obligantis attentaret: vt, si vellent scire defectus aliorum, cum diffamatione eorum: & multo magis, si inducit alios ad reuelandum, quæ celari debent, siue propter promissionem, vel iuramentum de secreto tenendo, siue propter naturam ipsam rei occultæ, atq; ideo celandæ. 4. Ratione finis mortalis: vt, si inquirantur vitia aliorum, animo infamandi eo-

g. Au-

5. Augeretur magis peccatū curiositatis, si interueniret iniuria Sacramenti: vt, si quis veller scire peccata aliena, per viam confessionis alteri factum. 6. Ratione notabilis damni, sui, vel proximi, siue animæ, siue corporis, honoris; aut fortunatum, aut etiam periculi, cui se exponit: vt legere libros inhonestos, velle videre nudum corpus, aut partes secretiores (vt interius declarabitur) animalia coeuntia, præsertim sciens se esse fragilem, procliuem ad libidinem, atq; ad cogitandum turpia; (quod tamen absque tali periculo esset solum veniale, semper tamen mortale est, velle nosse reuelatione aliorum, vel inuinatione propria, quanta sit copulæ carnalis delectatio, quæ multis eam experiri non sit voluntas. Multo vero magis si veller experiri aliqua arte & modo, quanta sit præparata corda delectatio.

29. *Inobedientia*, est vitium, quo quis renuit facere, quod iubetur. Renuit autem non propter iram, seu indignationem, auaritiam, aut aliam causam, quæ inobedientiam non efficit, sed eo principaliter, quia iubetur. Et talis inobedientia, ex natura sua est peccatum mortale, si sit deliberata, & in materia graui, seu de re, quam exequi, magni refert. Hæc enim inobedientia nascitur ex contemptu præcepti, vel præcipientis.

30. Pro maiori declaratione inobedientie scienda sunt octo. 1. Nullus obligatur obedere superiori in actibus interioribus puris, & nullo modo coniunctis cum exterioribus; vt, credere hanc

velit.

vel illam opinionem: cogitare nec vel illud: nisi etiam ad talem obedientiam se astrinxerit; ut qui in professione promisit se constitutiones seruaturum, in quibus designatur tempus meditationis, ideo ratione huius obligationis, & superior potestatem meditationem præcipere, & subditus tenebitur parere. 2. Neq; obligatur in his, quæ pertinent ad proprii status electionem: v. nubere, aut religionem ingredi. 3. Neq; in his, quæ sunt contra præceptum Dei, Ecclesiæ, Superioris, contra Regulam, aut constitutiones. 4. Neque debet obedire præcipienti aliquod peccatum etiam veniale: quia in his dubius possit & debeat. 5. Neque obediendum est præcepto, ex quo sequitur scandalum vel notabile detrimentum. 6. Neque aliquis potest obligari ad impertinentia seu indifferentia: v. aspiciere aues volantes. 7. Sed obediendum est ex obligatione, in his tantum, in quibus aliquis est superior.

Sicut Religiosus tenetur in tribus obedire Prælato. 1. In his, quæ in Regula & constitutionibus continentur. 2. In illis, sine quibus contenta in regula commodè impleri non possunt. 3. In poenis inflictis propter transgressionem prædictorum duorum.

Vnde si superior vellet alia exigere, quæ ad maiorem austeritatem vel perfectionem pertinent, v. ieiunia, disciplinas, &c. quæ non sunt in statuto religionis, non tenetur Religiosus obedire: quia votum non extenditur ad hæc. Potest tamen

etiam

etiam in his obedire ex perfectione, ad quam tenere tenetur: nihil tamen peccabit, si bonis modis, secluso contemptu, scandalo seu offensione, & strepitu, non parebit.

Ecclesiasticus verò tenetur obedire Episcopo; quoad ea, quæ spectant ad suum statum, Sacramenta, & Ecclesiam.

Seculares Magistratui, quoad civilem conuersationem, communem pacem, & debitum ordinem in Rep: conseruandum.

Item, seculares spiritualibus obedire tenentur in his, quæ ad diuinum cultum, & salutem eorum pertinent.

Filii parentibus, quoad res domesticas, & honores merces. Vnde in re graui nolle acquiescere præcepto, mortale est: sicut & in re leui, si accesserit contemptus.

Serui dominis, quoad obsequia, & quod ad bonam dispositionem domus pertinet. Discipuli magistris, quoad studia, non tantum literalia, sed etiam pietatis, si vtriusq; præceptores sint. Vxo- res maritis, quoad domesticam gubernationem. & Leges humanæ etiam ciuites, dummodo sint iustæ, obligant ad peccatum: Et si sint in materia graui etiam ad mortale, quamuis non adsit scandalum vel contemptus. Sunt tamen aliquæ leges, quæ ad peccatum non obligant, eo quod legislatores non habuerint obligandi intentionem, licet aliqua leuis poena transgressoribus sit apposita. Vide exempla in Azor tom. 1. lib. 1. c. 6. q. 4. (Sed perpen- dicim

de istis exemplis, syluam communem, flumen commune, pascua communia: in his enim lex non obligat ad peccatum, quia minus quoad syluam alicui propriam &c. secus de eadem sit. Nihilominus ubi grauis poena constituitur, ut est poena capitis, perpetui carceris, confiscationis bonorum, infamiae, sive amissionis, amputatio membri, &c. proculdubio mortale incurritur, quantum id in lege non exprimitur.

31. *Ingratitudo*, peccatum mortale est in his casibus. 1. Quando quis ex contemptu beneficii aut benefactoris, non recognosceret, aut leuipenderet illi bene, vel non retribueret vices pro magno beneficio accepto, sed ita se erga benefactor in gereret, ac si nihil accepisset, aut beneficium non esset. 2. Quando id quod beneficium subest, ex necessitate debetur ei. 3. Quando quis retribuit mala pro bonis, aut beneficium vituperat, & quasi maleficium reputat. Alias veniale tantum.

§ De Auiditia.

1. *Auiditia* est immoderata cupiditas habendi. Tunc autem est mortalis. 1. Quando est contra iustitiam, vel charitatem, nisi leuitas materiarum, vel defectus deliberationis excuset. Contra iustitiam vero est, quando cum iniuria proximi quis intendit acquirere, (videlicet modis, vijs, vel contrarijs illis) aut aliena derinere. Contra charitatem etiam, quando in extrema aut graui necessitate

licite proximi, detinet propria, & non ei succurrit impatiendo. 2. Si adeo afficitur desideratis, ut sit paratus peccare mortaliter, transgrediendo praeceptum diuinum, aut Ecclesiasticum: vel etiam in praesenti optet alicui mortem, aliudue infortunium, dummodo potiri valeat res, quam desiderat. Quando vero auiditia non est contra iustitiam, & charitatem, in graui necessitate, sed est contra solam liberalitatem; veniale tantum est peccatum.

2. Habet locum vitium hoc in multis. In *negotiationibus*, ubi admiscetur auaritia ex multis partibus: videlicet, si pluris vendatur credito, quam si venderetur numerato, propter solam expectationem solutionis: & e contra, si ematur minoris propter anticipatam solutionem, quam si emeretur expectata. Si materia sit vitiosa, mensura fallax, statera dolosa, pretium iniustum, moneta adulterina seu falsa: si monopolia exerceantur. In *mutatione pecuniarum*, quando fit propter lucrum. In *oppignorationibus*, si fructus pignoris fructiferi percipiuntur, salua summa capitali. In *locationibus*, si propter casus occurrentes; v. g. pestis, aut hostis (quando res locata in usu esse non potuit) pretium locationis non defalcatur. In *ludo*, si fraudulentia adhibeatur. In *acquisitione rerum*, per furtum suum vel alienum, rapinam, usuram, aliosue contractus illicitos, per simoniam, periurium, litisue iniquae attentionem, vestigalium iniustorum exactionem, aut iustorum defraudationem. In *retentione pro-*
rum

rum legatorum, & debitorum, cum possis reddere & debers. In non restitutione rerum inuentarum & alienarum. In dispensatione bonorum pupilli, aut orphanorum; & alienorum; si aliqua infidelitas intercesserit.

3. Prodigalitas opposita avaritiae, tanquam aliud extremum, tunc tantum est mortalis, quando est contra iustitiam, & in materia notabili, vel cum notabili scandalo. Fit autem contra iustitiam, quando per eam quis se reddit impotentem ad solvenda debita; aut suis providendum: aut aliena bona prodigè dissipat, quæ tamen dispensare cum iudicio poterat.

Scandali in quoque non modicum esset, si Ecclesiasticus prodigè vivendo, non succurreret indigentibus in gravi necessitate. Hæc succinctè pertractantes, ad alios authores, lectores in hoc Typocinio exercitatos remittimus. Hic enim adeit occasio discutendi omnes contractus illicitos, si quos poenitens inierit, & modos quibus acquirit, aut etiam retinet res suas aut alienas. In vno autem patuo libello omnia recensere possibile non est.

4. Germina avaritiæ quàm plurima sunt, nol aliquot enumerabimus, quæ sunt: *Obduratio, Inquietudo, Fraus, Peritium, Violentia, Proditio, Mendacium.*

5. *Obduratio* (supple) cordis ad miserendum, quando, & cui misereri oportet: videlicet, in gravi necessitate constituto, vocaturque immiseria cordis.

6. *Inquietudo mentis*, seu sollicitudo vehementis circa

quædam.

ea temporalia, quæ semper cum quodam timore est comanda: eo nimirum veniale peccatum est, quominus præ sollicitudine non oret, aut non exerceat diuini officia attente, ut decet: nisi quis ita temporalibus sit affectus, ut potius mortaliter peccare malit, siue commutatione siue omissione, quàm ipsa, aut affectum nimium dimittere.

7. *Fraus*, est deceptio aliterius in aliquo facto. Nam si deceptio sit in verbis, vocatur dolus seu fallacia. Duo autem requiruntur ad mortale peccatum. 1. Ut sit intentio defraudandi vel decipiendi. 2. Quod sit in materia notabili & non leui.

8. *Peritium* etiam in minimo (ut in mendaciis incoelo, vel officioso) est mortale. *Violentia* habet locum in capiendi aliena.

9. *Proditio* est manifestatio alicuius occulti, illatua nocimenti: regulatæque, est mortalis in materia gravi. Est autem proditio quadruplex: Circa personas quæ produntur: Circa bona stabilia, dum via capiendi ciuitatem hosti aperitur: Circa mobilia, si pecunia vel res abscondita, latroni manifestetur: Circa secreta commissa, si cum alicuius præiudicio reuelentur. Huc reducitur apertio litterarum, quæ etiam ex se est mortalis, cum, antequam legantur, nescitur, an contineant grauem vel leuem materiam. Nisi aperiens sit superior, aut amicus faciens in spem ratihabitionis, vel verisimiliter sciatur litteras esse conscriptas in damnum communitatis, vel tertij aut etiam cum graui iniuria aperiens.

H

to. De

10. De mendacio dictum est in octauo præcepto. Hic duo adnotantur. 1. Quod ad mendacium perniciosum, spectat omne falsum circa sacrâ Scripturam: Similiter in prædicatione, si falsæ authoritates, consulto, contra veritatem allegentur, aut falsæ miracula, vel indulgentiæ publicentur. Similiter. Si iudex falsum aliquod in functione sua, cum alterius præiudicio protulerit. 2. Quia S. Augustinus docet, veniale mendacium non esse admittendum, etiam propter viciniam mortem suam vel alterius: ex altera vero parte difficultas est propter multa inconuenientia, quæ aliquando interuenirent, si vere & sincere loqueremur vel responderemus proximo; ideo communis doctrina inuexit quandam artem, per quam, nec mendacium dicimus, nec veritatem occultandam propalamus. Ista vero ars dicitur, *Amphibologia*, id est ambiguus sermo, eo quod non totum voce exprimitur, sed partim ore, partim vero mente, qua residuum intus suppletur, aut subintelligitur. Ex. gr: Est amicus petens mutuum, qui non solet stare promissis huic poteris ore dicere, te non habere pecuniâ, & cogitatione retinere: pro te. Similiter, est tyrannus, qui Confessarium interrogat, an iste occiderit: Confessarius non tantum negare debet, sed etiam iurare poterit, se nescire quicquam, subintellecto, ad tibi reuelandum, vel, se nescire, ut hominem. Imò ipse Christus tali modo usus est: Ipse enim cum sit contritus iudex viuorum & mortuorum, proculdubio,

diem

diem scit sui officij, seu iudicij: Et tamen discipulis dixit, neq, filium hominis id scire (subintellecto hoc) ad reuelandum alijs.

Sciendum tamen est. 1. Hac arte non esse licitum regulariter uti, sed tantum propter rationabilem causam. Siquidem talis modus, humanæ conuersationi, & communioni aduersatur, & qui in eo frequentes sunt, odibiles esse solent. 2. Quod etiam in necessitate, tunc tantum esse licitum, sic loqui, quando non tenemur respondere alicui, iuxta intentionem eius. Verum si obligamur respondere clarè, ut iudici interrogati legitimè, etiam cum periculo vitæ, respondere debet reus absq, huiusmodi inuolucris sub peccato mortali. Similiter cum amicis sincerè loquentibus, illicitum est, tali modo uti: sicut, & cum tu ipse prolocas alium ad sincerè loquendum.

11. Eleemolynæ denegatio, potest ad auaritiâ pertinere, sed de ea, in operibus misericordiæ, mentio fiet.

ADDITIO.

Ex manuali Thomistarum R. P. IOANNIS
CONET Ord: Præd: de fide C. 2. §. 3. edito
Bononiæ 1681. & sic post notitiam sententiarum ab INNOCENTIO XI.
damnatarum.

Non licet uti amphibologia, seu æquiuocatione formali, bene tamen materiali. cum illa sit quædam species mendacij, non verò ista. Am-
phibo-

philologia enim seu æquiuocatio formalis est quādo non adfuit aliqua circumstantia, ex quibus audiens deuenire possit in cognitionem significationis, vel sensus verborum a loquente intenti. Materialis vero quando adfuit aliqua circumstantia, quæ facile manifestare possint, in quæ sensus vox vel propositio amphibologica usurpetur à dicente, ita ut vir prudens facile hoc possit agnoscere, licet audiens ob negligentiam considerationis circumstantiarum ultimum, mentem loquentis non intelligit. Hæc amphibologia seu æquiuocatio vltis est Christus, cum rogantibus confabulans ut ascenderet in templum, respondit ego non ascenda hanc: 7. cum tamen postea ascenderit ex circumstantia enim per oculos eorum, quæ consistebat in hoc, quod palam ascenderet in templum, ut in eo manifestaret se mundo, poterant, si attendissent sufficienter intelligere, in eodem sensu Christum respondisse, se non ascensurum nēpe palam & publice, sed tantum in occulto. *hæc P. Gonet.*

Quindō ergo Author docet licitam esse amphibologiam seu restrictionem mentis loquutus de materiali, non formali, ut colligi potest ex textu.

9. De Luxuria.

1. Quoniam hoc peccatum magis infestat homines, atq; ideo frequentius accidit, & suas difficultates habet, ideo paulò fufius de eo agemus. Et quia materia est turpis, ideo cōtē procedendum

dum erit, ita tamen, ut doctrina necessaria non supprimatur. Sint ergo omnia munda mundis.

2. Peccatum luxuriæ seu libidinis, suapte natura est mortale peccatum, in quo nulla ignorantia, quempiam excusare potest, cum iuris naturalis adeo clari, ut nullus tanx mentis dubitare valeat.

3. Habet hoc peccatū multas species & gradus. Species quidem secundum naturam sunt sex: *Fornicatio, Stuprum, Adulterium, Raptus, Incestus, Sacrilegium.* Contra naturam vero tres: *Mollities, Sodomia,* tam in summo, quam citra. *Bestialitas.* Gradus vero secundum cogitationem, locutionem, iudicium, visum, tactum, gustum, & actum. Omnia ista dilucidare pernecessarium est.

4. Quāvis fornicatio aliquando sumatur genericè, pro omni illicita copula quomodocunq; tamē hic sumitur specificè & propriè, pro copula soluta cum soluta: diciturq; simplex fornicatio.

5. *Stuprum*, quoq; aliquando sumitur genericè, pro omni illicita copula: sed hic sumitur pro defloratione seu violatione virginis, per quam auferatur signaculum virginale. Habet autem *Stuprum* duos modos aut gradus. Nam aliquando fit de consensu, absq; vis illatione: aliquando vi illata, quod est multo grauius. Quamuis non desint, qui doceant, quod si id esset de consensu puellæ, & parentum, aut suo tantum, (si sit sui iuris, & non sub alicuius potestate) non esse plus quàm fornicationem, cum nulli tunc irrogaretur specialis iniuria.

iuria. Verùm dicerent alij non iniuriam, sed rap-
tionem sigilli virginalis efficere stuprum. Op-
pressio tamen, perquam vis pudicitie mulieri in-
fertur, est circumstantia communis in omni specie
aggravans.

6. *Adulterium*, quando alter vel uterq. est alteri-
us coniunx. Huc reducitur conditio sponsi &
sponsæ.

7. *Raptus* propriè dicitur, quando talis vis infer-
tur, ut puella abducatur à domo sua vel parentu,
causa libidinis, vel causa matrimonij, contra vo-
luntatem rapæ & non prius facto tractatu de ma-
trimonio. Imo etiam vidua, coniugata & quavis
corrupta, si causa libidinis raperetur, idem pecca-
tum esset. Hæc enim species, rapinam & violenti-
am supra alias species addit. Quæ violentia ali-
quando fit ipsi hominæ, aliquando parenti, ali-
quando utriq. simul. Tales autem raptores cum
suis complicibus, sunt excommunicati & infames.
Conc: Trid: Sess: 24. c. 6. Oportet tamen ut ista
abductio causa libidinis, non euntum sit propter
maiorem commoditatem in alio loco exercendæ
turpitudinis, sed etiam ad effectum omnino abdu-
cendi. *Tolet: lib: 1. c. 42. n. 7.*

8. *Incestus* est peccatum carnale inter cognatos
vsq; ad quartum gradum, prout declaratum est in
impedimentis matrimonij, supra f. 93.

Huc reducitur peccatum Confessarij cum fi-
lia confessionis. Quamvis non propriè, metapho-
ricè tamen, incestus dici potest: cum etiam Con-
fessari-

Confessarius parer spiritualis appelleretur. *D. Tho: 4. d. 42.*

9. *Sacrilegium* est, quando fit cum persona Deo
dicata per votum (etiam simplex *Azor.*), castitatis,
aut religionis: vel copula fit in loco sacro. Hic
notandum: quod si persona Deo dicata cum libera
peccet, nihilominus sacrilegium committit. *Tolet:*
lib: 5. c. 12. Cum novitio novitiate peccare, quæ-
vis non mutetur species, notabiliter tamen aggra-
vatur; ideo explicandum in confessione. *Lamas.*

Huc reducitur copula cum Iudæo vel Iudæa,
quæ talis coniunctio prohibita est ab Ecclesia, in
honorem Christianismi. *Les. lib. 4. c. 3. d. 6. n. 45.*
Qui reliquas gestans peccat, non est reus sacrile-
gij. *Azor.*

10. *Mollities*, est pollutio seu emissio seminis, ex-
tra vas, procurata à se, vel cooperante tactu alie-
no, absq; concubitu tamen. Et quamvis veraq; sit
eiusdem speciei *Lopez. Navar.* gravior tamen est se-
cunda, & in confessione exprimenda. *Lamas p. 3. c. 8.*
S. 21. Et præterea, si reservatur, peccatum carnale
in secunda persona patratum, caderet talis molli-
ties sub reservationem.

Hic nota 1. Quod quando mollities commit-
teretur tactibus religiosi, vel in maioribus ordini-
bus constituti: tunc si qui patitur, sæcularis est,
non tenetur ampliùs dicere, nisi sic: Passus sum
voluntarie pollui tactibus alienis. Si Deo dicatus,
satisfaciet dicendo: Tangebam alium impudicè,
vsq; ad pollutionem eius: neq; tenetur explicare
et esse Deo dicatum per professionem vel ordina-
rio-

tionem, nisi ratione scandali, vel nisi etiam illi interuenerit pollutio, siue voluntaria indirecte, videlicet in causa illius commotionis, (quo casu solus Deo dicatus explicare debet se esse talem.) siue directe propter mutuum tactum, quo talis etiam secularis addere debet circumstantiam, complicitis: quia ibi persona sacra violata est. *Lam.* Nec tantum hanc sed & alias circumstantias complicitis, ut dicitur de Sodomia. 2. nota, quod potest variari mollietates, sicut & alie species, si dum exercetur, acciderit de alio vel alia, cogitatio, desiderium, delectatio morosa, seu imaginatio, ac si cum tali vel tali sit. Ceterum modi obiceni non necessarij ad explicationem peccati, tacendi sunt: sufficit n. cognitio distincta peccati.

11. *Sodomia* nomine paulo latius sumptæ, importatur omnis pollutio, extra ordinarium vas, habita, per concubium siue femina cum femina, siue (& præcipue) maris cum mari, in quacunque parte corporis. Licet in rigore, & quoad poenas non cessetur Sodomia, nisi sit in vase hercorario, quamvis seminatio extra ob aliquod impedimentum esset. *Lam.* Congressus tamen masculorum, specie distinguitur à congressu contra naturam cum muliere & mulierum inter se.

Hic notandum, quod si talis congressus fuerit, cum persona voto consecrata, erit sacrilegium, & quidem propriè. Poterit quoque esse (sed reductiue, non propriè) tam adulterium, quam incestus, ad secundum gradum duntaxat consanguini-

tatis,

tatis, & affinitatis: quia vitiores gradus solum sunt instituti iure politico humano ad impedendum matrimonium, *Azor.* Similiter, si abducitur puer à domo paterna ad abusum: vel eo quis, butitur vim inferendo, erit & raptus reductiue & violenta oppressio.

Circumstantia cognationis spiritualis & leualis, non mutat speciem in peccatis contra naturam, *Azor.* 1. 3. lib. 3. c. 18. Aggravat tamen meo iudicio vehementer sic peccare cum baptizato à se, aut ex baptismo leuato: ideo explicandum in confessione.

12. *Beshtialis* est congressus cum aliena specie, quacunque: siquidem speciei & sexus in bestiis varietas non diuersificat bestialitatem.

Huc reducitur coitus cum damone. Estque peccatum grauissimum inter peccata luxuriæ, & præterea contra religionem, cum ratione sacrilegi, tum ratione superstitutionis. *Cates.* 2. 2. q. 154. a. 11.

13. *Quoad gradus.* Hi quoniam incipiunt à corde, & perueniunt ad actum, ideo à primo inchoantis, quod antea breuiter attigimus, dilucidius prosequemur. In cogitationibus itaque dupliciter quis potest peccare mortaliter. Primo, respectu externi actus. Secundo, respectu solius actus interni. Et quidem respectu actus externi; si adit voluntas perueniendi ad opus, licet horum duorum modorum; videlicet, desiderando aut proponendo illud peccatum externum perpetrare. Difer men autem inter desiderium & propositum est. Quia

Hic

qui

qui proponit aliquid facere, apprehendit, se posse id exequi. Verum desiderium potest esse etiam in ordine ad rem, quæ moraliter non est possibilis: vt, si rusticus ignauus vellent esse Rex, aut habere filiam Regis in vxorem. Hic enim posset desiderare, sed non proponere propriè. Idem intellige de peccato carnali, in eo & de alijs. Posset enim, quis proponere, aut desiderare, occidere, vlcisci, furari, &c.

Respectu verò solius actus intrinseci, quando cogitans non intendit peccatum carnale (scu quoduis aliud) actu perpetrare, sed solum contentatur illa voluptate, quæ nascitur ex imaginatione operis veneri, quam consequuntur commotiones libidinosæ in carne. Porro hæc cogitationes, vocantur morosæ delectationes, eo quod mora in eis contrahitur. Nam quamprimum ratio animaduertit illam cogitationem, illico eam excutere debet, & nec per momentum detinere. Quod si detinet, iam mora censetur, quantumvis breuissima: quia inter animaduersionem rationis, & voluntatem detinendi, interuenit tempus, ac proinde mora.

Duobus autem modis peccatur hac morosa delectatione; videlicet per expressum consensum, & per implicitum seu interpretatiuum.

Per expressum quidem; quando cogitans, ex imaginatione rei illicitæ, non tantum apprehendit, & percipit delectationem, sed etiam sensibilter, actuq; fruitor ipsa: Et ita consentit in venerè non extrinsecam, sed intrinsecam, phantasticam,

scilicet

seu imaginariam. Talis est similis ei, qui quamuis non bibat in caupona, oblectatur tamen manere in ea, videreq; potatores bibentes, &c. ita & ipse non curat peccare actu, sed versans in mente actus turpes, & ruminans exercitium illorum, complacet sibi in eis.

Per implicitum autem consensum, quando voluntas neq; consentit expresse, neq; dissentit expresse, sed negatiue se habet, vel potius negligenter, permittens durare talem cogitationem illicitam, & delectationem insurgentem, cum possit, & teneatur eam remouere. Potest; quia animaduertit: debet; quia ex retentione periculum ei imminet: neq; subest aliqua rationabilis causa, quæ eam à tali detentione, periculosa aliàs occasione, excuset: tunc enim ita se gerit, & ita intelligi potest, ac si ex cōplacentia delectationis, daret ei locum in animo, atq; secū morari permetteret, quod est interpretatiue consentire: iuxta illud, qui tacet, consentire videtur. Et præterea cum talis delectatio sit illicita, & contra castitatem, tenetur expresse dissentire, & conari eam expellere. Quod quia non facit, censetur ex complacentia illam retinere, ac proinde interpretatiue consentire. Si enim nullam iustam causam eam retinendi habet, quorsum sponte retinet scintillam adeò periculosam, & consentit vt secum moretur? Præsertim cum fidere virtutibus suis non sit tutum. Illa enim obscœna delectatio illicitè sollicitatq; animum, & sæpissimè seducit, ita quod vix vllus sit tam fortis, cui illa, si re-

sing

tineatur, non afferat graue periculum consentiendi. Ergo aliter interpretari non possumus, nisi quod propter complacentiam fouetur. Secus autem esset, si aliqua iusta causa addit insitendi tali cogitationi, quam libidinosus titilatio sequitur. Talis autem causa, est, lectio facienda, consilium dandum, concilio habenda, consilio exiipienda: tunc enim quicquid delectatio seu commotio in corpore præter intentionem consurgat & sentiatur, dummodo tamen non adsit periculum contentiendi, licite retinetur. Alias enim si imminet periculum contentiendi, etiam sanctissimum opus deridendum est. Itaque ubique tali causa, retentio talis delectationis, erit culpabilis negligentia, quamuis recepta non consentiretur, appellabiturque delectatio morosa cum implicito consensu, ut dictum est.

14. Sciendum autem est, has morosas delectationes, quoad vtrumque modum, non tantum tunc esse peccaminosas mortifere, cum circa illicitum actum versantur, sed etiam quando consurgunt, ex actu præterito aut futuro licito, quales sunt in viduis, & sponsis. Nam quamuis ille actus prout est in re, hoc est, dum exercetur, licitus sit: & quamuis ipsum præteritum meminisse & approbare, futurum quoque sperare & desiderare simplici affectu, licitum sit: tamen eundem conjugalem actum, præteritum aut futurum, in presenti per imaginationem apprehendere, & inde corporis commotionem seu carnis concupiscentiam sentire, est actu conjugali presenti ficto delectari, occasio.

cogitatione præteriti aut futuri, quod nullatenus viduis ac sponsis licet. De coniugatis ista ratio esse videtur. Nam dum ambo sunt præsentibus, ac facile, quod apprehendunt, exequi possunt, licitum est. Qui enim in eo statu est, ut ei opus externum sit permissum, imaginarium quoque vel phantasie effingendum, licitum erit, seruatis seruandis & omnibus inconuenientibus seclusis. Verum quando alter eorum absens est, non est tutum, cogitationibus huiusmodi immorari, propter periculum illicitæ pollutionis, quæ interuenire posset: atque adeo peccatum mortale esset.

15. *Turpiloquium*, si fiat animo prouocandi se, vel alios, ad libidinem, peccatum mortale est. Imò quamuis non adsit talis intentio, adest tamen periculum excitandi in se, aut in alijs commotiones carnales, vel imaginationes, delectationes, atque tentationes: mortale quoque erit. Quamuis secluso scandalo & periculo non esset mortale. Huius spectat, colloqui cum aliqua persona, etiam honesta, & de honestis, sed cum voluptate libidinosa. est namque mortale.

16. *Auditus turpium sermonum*, cum oblectatione, concupiscentia, aut horum periculo, mortale.

Idem censendum de lectione obscenorum. Quoad gustum, rarissime accideret, præsertim apud timoratas conscientias, quod aliquis comedat & bibat calida, ea intentione, ut eueniat pollutio, vel se ad libidinem prouocet, extra matrimonium, hoc enim mortale

mortale esset. Quanto autem quis facit, ut gula satisfaciat, & non praeferat sibi illum finem mortiferum, veniale est tantum.

17. *Aspectus*, si versetur circa partes secretas, aut inhonestas; vel etiam his vicinas, temper est peccatum mortale. Siquidem talis naturam concitat, libidinem excitat, carnalem voluptatem attrahit. Idem dicendum de aspectu in personam nudam, & in animalia coeuntia.

18. *Aspectus* vero qui fertur in partes honestas, ut faciei, manuum, quae non operiri, sed in aperto esse solent, ex se non est peccaminosus, sed ex aliquo adiuncto tantum. Nam si delectatio visui coniungatur, tunc aut illa delectatio est honesta, neminem ex consideratione coloris, proportionis, gratiae, dispositionis corporis, incessus, gestus, &c. sistendo in illa visus complacentia, qua delectatur in creatura pulchrè formata, & eleganti gestu, aut sermone praedita: non cogitando ulterius, nec transiendo ad actus libidinosos. Et talis aspectus absque iusta causa; peccatum veniale est curiositatis: quamvis ratione periculi vel scandali possit esse mortale. Ratione quidem periculi, si aspectus sit diuturnus: ex tali enim facile insurgeret motus carnalis. Ratione verò scandali, si quis praefertim Ecclesiasticus figeret oculum in pulchram mulierem, animaduertentibus alijs. Quod si illa coniuncta delectatio sit inhonesta, libidinosa, seu venerea, videlicet, ex parte aspicientis ordinata ad libidinem, seu concernens concupiscentiam copul-

pula, tactuum, aut admittens delectationem circa actus luxuriae, proculdubio erit mortalis aspectus. Hoc autem ideo est: quia aspectus facit, ut phantasia apprehendat rem visam, non solum ut delectabilem visui, sed etiam ut delectabilem tactui & carni. Ex tali autem imaginatione sequitur in affectu carnali complacentia, exaltatio, & inardescencia, in spiritibus & sanguine commotio, ac subinde in membris rebellio.

19. Animaduertendum est hic ex D. Th. opus. 64. §. de flexu libidinis. Quod quibusdam propter totam praesentiam & allocationem, alicuius personae, in cuius conspectu habent complacentiam sensualem & vanam, seu ad quam inordinato amore afficiuntur, egreditur humor quidam per membrum secretum.

Duo itaque hic sunt declaranda. 1. quando hoc sit cum peccato mortali. 2. quid facto talibus opus sit.

Quoad iudicium de peccato mortali, hoc tunc incurritur, quando id provenit ex tactu aliquo impudico etiam levi, aut ex concupiscentia vel imaginatione forri, & morosa de actibus impudicis, aut ex inordinato affectu voluntario ad talem personam. Tunc enim consequuntur calefactiones & commotiones carnis libidinosae, dictusque humor emittitur. Veniale autem est, si oriatur ex delectatione quidem sensuali, & non ordinata ad obsecra supradicta, & secluso periculo; sed absque aliqua necessitate. Nullum autem peccatum erit, si occa-

si vitari aut non potest, aut non debet, & consensus non adest. Similiter, si colloquendo cum tali persona, casu supervenerit tentatio: & delectationi resistitur.

Consilium vero huiusmodi est: vitare tales occasiones, & relinquere amicitias ac famulitates personarum, ad quas affectus inordinatus sentitur: fugiendo disputationes & aspectus earum, & omnem opportunitatem loci & temporis, maximè, qui sentit in hoc se passionatum, seu ad hoc naturaliter propensum, illae ex vitio mentis, siue ex debilitate naturae. Qui autem pro posse tales occasiones non evitat, graviter peccat, & magno peccati mortalis periculo se exponit, & multo magis, si studiosè id facit. Itaque quilibet sibi in hoc vitiositatem faciat, fugiendo personas. Et quamvis ad aliquod tempus cruciatus corporis perferatur, at tamen tandem Dominus cum suo auxilio concedens tranquillitatem, & faciens cum ratione proventum.

20. Sciendum quoque ex eodem D. Th. Quod si quando talis humor aliquibus vigilantibus, absque omni occasione, etiam cogitationis immunda, & sine commotione carnis, & absque delectatione ac quasi insensibiliter accidit, ita ut multi non advertant, nisi cum pannos sentiunt madefactos. Curius causam ignorantes, turbantur, & errant, putantes se pollutos esse. Ibi bono animo esse debet, siquidem humoris effusio non est pollutio, quae (ut Medici dicunt) sine libidinosa delectatione, &

carne

carnis commotione, in vigilia, esse non potest. Sed naturalis conditio, aut complexionis dispositio, humor rei causa est.

21. *Tactus* omnis causa voluptatis carnalis, est peccatum mortale: etiam si desit alia intentio, vel licet in imaginatione, quia accendit libidinem, & proxime disponit ad immensam resolutionem, secundum conditionem partium, & vicinitatem ad partes verendas. Siquidem magis inflammatur contactus partium secretarum, quae operiri solent, & maxime verendarum: plusque aggravat, quam tactus manus.

22. *Oscula* eodem modo illicita sunt, adeo ut neque spontis concedi possunt, causa voluptatis, si essent cum periculo irritandae libidinis, & resolvendi seminis. Nihilominus si fiant causa amicitiae secundum consuetudinem patriae, servata honestate, & seculo se indolo, atque periculo, licitae erunt. Non vitaretur autem scandalum, si Ecclesiasticus, praesertim Religiosus, hoc modo velle testari amicitiam, erga feminas etiam sanguin junctas.

23. *Osculari* puerum vel puellam in aetate minori, ex se non est mortale, quia hi propter aetatem, non sunt materia libidinosa: tamen ex accessorio potest esse mortale, videlicet, si id fiat cum aliqua delectatione sensuali, cogitando tunc aliqua supplementa obscena.

24. *Examina*, advertens se tangi, secundum partes inhonestas, omnino obligatur sub mortali, re-

fuga-

fugere ac impedire. Nam ista excitant libidinem, tum in agente, quàm in patiente. Secundum vero partes honestas, sed affectu libidinolo, si id fiat in privato, nemine vidente; similiter tenetur proximi peccatum deuitare. Verum si id fiat in publico, non tenetur impedire lege virtutis temperantiae: potest enim per bona intentione, (si absit periculum (prætextu consuetudinis, patriæ, consanguinitatis, vel amicitiae: sed tamen lege christiana, ne alter peccet, obligatur, (si tamen commode potest) impedire. Nam si ex hac derelictione sequeretur græue incommodum, videlicet, mortis, infamiae, iniuriam honorum, posset permittere: dummodo ipsi famine, non imminet aliquod periculum delectationis & consensus in turpia. Tunc enim subeunda essent potius omnia incommoda, quàm tale periculum peccati. Quod si opprimeretur, quamvis non teneatur ad sui defensionem, oppressorem ledere: tenetur autem turpi taciturnitate se accommodare, & clamare, atque resistere, quantum potest sine periculo vitæ: & tandem nullo modo consentire. Licet tamen occidere inuasorem, pro defensione pudicitiae.

25. Si tactus non sit causa voluptatis, sed causa medicandi, est licitus, etiam si interim aliqua delectatio vel motus turpis suboritur, quia id est involuntarium: nisi etiam ipsi chirurgus adsit periculum consensus, tunc enim alter sufficiens esset.

Mulieres tamen, præsertim virgines, non tenentur medicationes in locis secretioribus à viro admitti-

admittere: tum propter horrorem, tum, propter periculum turpis motus: seculis tamen periculis, quamvis non teneantur, tamen permittere possunt, si vellent. *Less: lib: 4. cap: 3. dub: 8. n. 60.*

26. *Choræ*, sunt licitæ. Vitiatur autem ex circumstantiis, præsertim, modi, si fiant impudice: vel adiuncti, scilicet, oblectationis carnalis coniunctæ: suis, si animo libidinem excitandi: personarum, si exercentur à Clericis: Ex iure communi, renouato per Conc. Trid: *Sess: 24. cap. 12.*

§ De Ira.

1. Ira dupliciter sumi solet: Communiter seu vulgariter, & proprie. Vulgariter pro quadam perturbatione animi, cum actuali impatientia: & nihil aliud. Proprie, pro appetitu vindictæ. Quod ut melius intelligatur, notandum est, quod in ira quatuor reperiuntur. 1. Perceptio mali illati vel proxime inferendi. 2. Sanguinis ebullitio, & serpens circa cor: tunc enim congregantur spiritus vitales in corde, ad adiutorium ipsius animalis, contra malum illatum, & sanguis in aduentu spirituum calidiorum seruet & ebullit. 3. Postea consequitur alteratio, tam interior, quàm exterior, scilicet concitatio cordis, tremor in membris, rubor aut pallor in facie, impedimentum in lingua, verborum confusio, clamor imperuosus cum exaggeratione, aliquando taciturnitas, toruus aspectus, &c. 4. Tandem accedit appetitus vindictæ, hoc est voluntas inferendi malum ei, à quo quis passus est iniuriam,

riam, ad recompensandam illam. Et hoc quantum constituit iram proprie dictam. Nam sola apprehensio iniuriæ, exandescencia, &c. absq; appetitu vindictæ, vulgo quidem dicitur ira, non tamen proprie, neq; complete: ac propterea neque mortalis est. Prouenire autem solet, ut ex naturali complexione iracunda vel melancholica, propter quam etiam mulieres his passionibus famelicæ sunt: aut ex indigestione aliqua corporali, quæ infirmos ac lenes premere solet; aut ex terrore linguinis, quo pueri & iuvenes abundant; aut ex accidenti, ut cum occupati rebus sæpius, ex improposito distraherentur. In duobus tamen casibus hæc vulgaris ira posset esse peccatum mortale. 1. Primo propter scandalum, ut si Prælati, & qui occupantur in convertendis infidelibus, deliberate talem passionem per signa nimium aspera, seu furiosa prodiderint. 2. Si ob perturbationem deliberatum piratus sit aliquid facere, quod sine mortali non esset.

2. Itaq; talis ira, quæ ad vindictam peruenit, duplex esse potest: Licitæ & illicitæ. Licitæ, vocatur ira per zelum: Illicitæ; ira per vitium.

3. Zelus est appetitus vehemens puniendi malum, secundum tamen rationis ordinem, & legis dispositionem atq; intentionem. Nimirum, ut iniustitia seruetur, peccator emendetur, mali terrore coerceantur, boni defendantur, pax Reipublicæ custodiatur: non verò ut peruersus animus mali irrogatione exsatietur. Hoc hinc etiam à Deo ex-

petere

petere vindictam, sub aliqua ratione boni, licet. Pari modo, desiderare malum, etiam mortem malis, Turcis, & alijs hostibus Ecclesiæ (etiam si tentatur eos perpetuo damnandos) ne Ecclesiæ, aut hominibus opprimantur, ne iustitia aut diuinus cultus conculcetur, non erit vitium, sed zelus. Hoc enim non est optare malum, ut malum sit, sed ut ordinatur ad bonum. ac proinde est optare magis bonum, si uel aliquod melius, quam sic vitium ipsum. Similiter optare alicui mortem, vel infamiam, ut ad Deum hoc medio conuertatur, vel propter utile tem Reipublicæ aut gloriam Dei; licitum est. Neq; est peccatum, letari de morte alicuius, propter bonum & utilitatem, quæ mortem eius sequitur: immo si delictum non feratur super mortem ipsam directe, sed super bonum, quod inde oritur. *Sæ V. Caritas. n. 8. Lessi lib. 8. c. 2. d. 3. Nau: 6. 15.*

4. Ira vitiosa dicitur esse inordinatus appetitus vindictæ: hoc est, odio personæ, vel eo solo, quod aliquis iniuria nos affecit, itq; adeo, ut animus satietur, & sic conquiescat. Et talis ira ex genere suo est mortalis, quando est ex plena deliberatione, & malum, quod inferitur, est notabile.

5. Hæc inordinatio potest ex 4. partibus oriri. 1. Ex parte agentis, si mali illatio fiat priuata auctoritate. 2. Ex parte patientis, si sit innocens, aut non tantum commouit nocumentum, 3. Ex parte modi, si iudex contra iuris ordinem, seu non seruata forma iustitiæ, puniat: vel cum graui ex-

I 3

cand°

candescencia externis apprente cum scandalo. 4. Ex parte finis, si non bono fine, nec zelo iustitiæ sit, sed (vt dictum) ad satisfaciendum suo appetitui.

6. Potest autē ira esse peccatū veniale, aut defectu plenæ deliberationis, vt in primo motu præueniente iudicium rationis: aut defectu grauis materiæ, vt si quis leuiter traheret puerum per capillos, vel autem.

7. Germina iræ sunt in tres classes distributa. Nā in corde nascitur indignatio, tumor mentis atq; odium; quia ira solet crescere in odium, teste S. Aug. In ore, *clamor, maledictio, contumelia, blasphemia, rixæ*. In factis: *pugna, seditio, factiones*.

8. Indignatio est, qua homo indignum reputat (illum, à quo malum accepit) sua affabilitate, familiaritate, & colloquio, auertens ab eo faciem, aut oculos suos, nolens de eo audire vllum verbum bonum, ac detestans, quod ei aliquando amicus fuerit, seruierit, defenderit, aut benefecerit.

Hæc indignatio, mortalis est in tribus casibus. 1. Si iratus decreuerit, paratusuē sit non iudicare offendentem, etiam in graui necessitate, quando obligaretur. 2. Si accedat notabilis interior contemptus, quo nihili æstimaretur, tanquam uilis & indignus: ac proinde hic interueniret superbia: quia iratus se extolleret, alterique præferret, iuxta superius dicta. Quando ex tali auersione animi, & subractione signorum amicitiae ciuilibis, notabile scandalum sequeretur. Alias erit veniale,

male, aut nullum; si hoc sit ex iusto rationis iudicio, absq; inordinato affectu; vt puta, propter correctionem, ad tempus non prolixum, secluso scandalo. &c.

9. *Tumor mentis*, quo in corde iniuria versitur, ruminitur atq; exaggeratur: cum repetitione causæ, & intentioni alteri responsione, excogitatione mediocum ad exercendam vindictam: ac proinde quasi tumescit mens, tali amantidine repleta, ubi facile est peccatum mortale deprehendere, si propter tales cogitationes accedat consensus in vindictam faciendum: quod ad iram proprie spectat.

10. *Odiū*, quo quis optat alicui malum. Differit autem ab ira, quod iratus non intendit nocere, nisi ei qui sit, vel suis nocuit: vt vindicta sit quasi quædam recompensatio. Per odiū autem intenditur mltū absq; tali respectu, sed absolute, eò tantum fine, vt alicui male sit, propterea, quod vel nequam est, vel nobis contrarius, aut insensus: vel quia eius persona est odiosa, nobisq; displicet: aut quia eius dispositio contrariatur affectui nostro. Estq; hoc odiū ex genere suo mortale: nisi inde liberatione excusetur, aut paruitate mali.

11. *Clamor*, est confusa, tumultuosa, sublata uoce locutio. Regulariter veniale est ex se, nisi scandalum, aut præcepti transgressio, in re, vel in animi præparatione accesserit.

12. *Maledictio*, est imprecatio alicuius mali, sibi, vel alteri. Ad hoc, quod maledictio sit peccatum mortale, duo requiruntur. 1. quod sit delibera-

tum desiderium, ut illud malum eueniat. 2. quod illud malum sit notabile. Defectu horum eueni-
male. 1. Ut si deliberatio nulla præceat, sed ex
lapsu linguæ accidit, seu ex surreptione: videlicet
ex ira, aut alia passione, ante rationis consideratio-
nem, & citra consensum. 2. vel si imperfecta de-
liberatio fuit, ut fieri solet ex praua consuetudine.
(Causæ Sum: V. Maledictio) dummodo malus usus
displicat, & deponi curetur. 3. quando illud ma-
lum est exiguum: ut si desideretur, auxilio solidi
vel grossi, ubi adest pecuniæ sufficientia. 4. vel
quoniam malum sit magnum, non tamen ex corde
consideratur, sed ore tantum, ut communiter solent
parentes filijs vel familiæ, & rustici suis iumentis
maledicere. Quamuis talis consuetudo (inquit do-
ct: 1. de iust.) sit pessima, nec ad correctionem
aliquid confert, & aliquando murato animo con-
ueritur in odium, & in mali verum desiderium.
Sciendum enim est, quod aliquando passio ira pos-
set præuolare, & flectere voluntatem ad consensum.
Consensus quoque & deliberatio, possent accipere
in momento; neque exigunt longum tempus. Neque
semper sufficiens signum est venialis peccati, aut
quod non ex intentione sit maledictum, statim
transacta passione, dolere vel pænitere dicti aut
facti; sed solummodo signum est, quod non perfec-
ueratur in malo animo.

13. Contumelia, conuictum, opprobrium, improprium,
aliquando propriè sumuntur, vide D. Th: 2. 2. q. 72.
c. 2. Et Nam: c. 18. d. 10. aliquando confunduntur,

& pro

& pro eodem usurpantur, ut hic. Sumitur itaque hic
contumelia pro oblatione alicuius defectus, in de-
trimentum honoris, siue sit defectus culpæ tantum,
ut dicendo aliquem furem. &c. siue defectus pœ-
niæ, aut defectus naturæ, ut dicendo fatuum, cœ-
cum &c. vel exprobrando beneficium tempore
necessitatis collatum.

14. Est autem peccatum mortale. 1. Si nota-
biliter lædit honorem, quamuis non esset intentio
denonorandi aliquem. 2. Si proferatur in gra-
ui impetum iræ, iudicium rationis non omnino auerē-
te, quia quanto maior exarscenscens, tanto ma-
gis lædit alium prolata contumelia. 3. Si valde
confunditur aut cruciatur is, qui afficitur tali con-
tumelia. Vnde etiam illi qui causâ correctionis a-
liquis tale proferunt, diserte & moderate talibus
verbis uti debent: quia posset accidere vitium in-
caute prolatum, quod interiret honorem eius con-
tra quem proferitur: & tunc esset peccatum morta-
le D. Th: 2. 2. q. 72. a. 2. Similiter quando hæc ver-
ba procedunt ex nimio furore, ac cum magna ama-
ritudine proximi talia patientis. Non itaque debent
putare Domini, Parentes, Prælati, Magistri, patres
& matres familias, sibi licere effundere in subiectos
quodcumque, voluerint: obiurgationes enim superi-
orum, metas excedere non debent.

15. De blasphemia dictum est. Rixæ vero po-
test esse tam verbis, quam factis. Et verbali quid-
em est contentio seu altercatio aliquorum, libi
contradictorum enim affectu & clamore. Hæc si

1 s

sic cum

fit cum obiectione defectuum, lædentium notabiliter famam aut honorem, aut cum aiorum scandalis, erit mortalis. *Realis* autem rixa (ex Glossa all. gata à D. Th. 2. 2. q. 41.) est, quando aliqui ex ira inuicem se percutiunt: & ideo dicitur privatum bellum, ubi inuasor semper peccat, pro gravitate percussione: Inuasus vero, si non od. rate se defendit, neq; intendit delibetate graviter offendere inuadentem, non peccat mortaliter, sed aut nil, aut venialiter tantum videlicet, quando se immiscet levis motus odij vel vindictæ, aut parum exceditur moderatam defensionem.

16. *Seditio & factiones*, sunt ex se peccata mortalia: quia sunt contra iustitiam & bonum commune, quod perturbatur per tales.

ADDITIONO ad n. 3.

Etiam virtualiter & interpretatiue (rigorose hæc sumendo) nequit secundum Authorem N. delectatio ferri super mortem in dicto casu. hoc enim esset velle mortem directè, quamvis mediata. V. Philippum à S. Trini in 1. 2. disp. 7. a. 3. & 5. §. Supponendum. & disp. 8. d. 4. ubi explicat dictos terminos. Fertur ergo in dicto casu delectatio indirectè in mortem, in quantum mors cum commodo ex morte secuto, hic & nunc coniuncta,

§ De Gula.

1. *Gula*, est cibi & potus appetitus inordinatus:

hoc |

hoc est debito modo, & necessitate carens, aut non obseruatis debitis circumstantijs.

2. Communiter est peccatum veniale, siue sit propter ciborum multitudinem, siue propter nimium, auidam, frequentem, acceleratamq; summptionem.

3. Potest tamen contingere, vt sit mortale, ratione alicuius annexi. 1. Si ita est deditus nimio cibo & potui, vt maior quomodocunque peccare, quam abstinere. 2. Si ob pretiosum atq; lautum victum, reddat se impotentem ad soluendum debita, prouidendum domesticis, & graui necessitati proximi. 3. Si ob esum ac potum aduerteretur securum notabile nocumentum in corpore. 4. Si ob nimium potum voluntariumq; incidatur in ebrietatem, quæ sit cum priuatione iudicij. 5. Si ex tali excessu proximus valde scandalizaretur: quod fieri posset ratione personæ perfectionem profectis, vt sunt Episcopi & religiosi. 6. Si eibus sit contra naturam, qualis est caro humana, quauis exigente aliqua infirmitate, vel graui necessitate, liceret vesci paratis, & iuste interdictis: tamen ad hunc finem occidere nullatenus liceret. 7. Si propterea aliquis se exponeret periculo peccandi mortaliter, siue per luxuriam, siue per rixas, percussiones, & alia: dummodo hæc præiudicet. 8. Qui diebus ieiunij aliter quam concessum sit, vel pluries comedit, aut etiam alijs ministrat vectica: nisi necessitas euident, ciborum licitorum defectus, superioris concessio excolet - aut etiam

am

am id fiat ad vitandum magnum aliquod incommodum, ut dictum est supra in § de Præceptis Ecclesiæ § de Ieiunio. 9. Si ex propinatione aut pronocatione ad nimium potum, aliquis inebriaretur, Hinc cupones iuvultrantes potum ei quem credunt inebriandum, peccant mortaliter. Neque possunt lucrum reportare, aut expellere ex peccato alterius: nisi ex denegatione potus, magnum eis periculum vel detrimentum immineret. Quod quidem excusaret in aliquibus casibus veris, non tamen posset trahi in consuetudinem, ad casus, qui fingi vel sperari possent.

4. Sciendam autem est, quod ebrietas est in potando voluntarius excessus, causa voluptatis, cum violenta rationis priuatione. Huius declarationem vide in Lepio lib: 4. cap: 3. Et Azor 1. 1. lib: 7. c. 2. 3. 4. 5.

5. Porro peccata in ebrietate culpabili commissæ, si non fuerunt præiusta, non sunt noua peccata, sed tantum aggrauant ebrietatem: eo quod dans operam reuoluitur incidit in ea. Si autem fuerunt affectata, aut aliquo modo præiusta, ut qui expertus est quis se in talia incidere ob ebrietatem, non tantum aggrauant, sed etiam tanquam distincta peccata imputantur.

6. Vomitus post superfluum potum accidens, non efficit ex se mortale, si alias usus rationis non est amissus.

7. De quinque filiabus gulæ, nihil speciale occurrit dicendum: Nam quatenus earum notitia ad contritionem

confessionem est necessaria, alibi declaratur.

§ De Inuidia.

1. Inuidia, est dolor conceptus ex aliena prosperitate; seu: Est tristitia de alieno bono, eo quod impedit aut diminuit, seu oscurat invidentis excellentiam.

2. Magni refert naturam inuidiæ plenè cognoscere, ideo hæc descriptio accuratè est declaranda.

Sciendum est itaque, quod inuidia inter eos inuenitur, qui quasi æquales reputantur: ideo quotiescunq; æqualis excedit alterum, & ille alter dolet, eo quod inferior videtur, & sua excellentia per bonum alterius minuitur, tunc inuidere dicitur.

Secundo sciendum est, quod bona hominis sunt; Scientia, honor, fama, reputatio, diuitia, sauer, veneratio, dignitates, &c.

3. Tertio sciendum est, quod potest quis tristari de bono alterius, propter septem respectus. Primo, quia sunt bona eius, cui malum optamus. Et hoc pertinet ad odium: quando enim alicui desideramus malum, displicet nobis bonum eius, cuius priuatio, est ipsius malum. Secundo, quamuis in se bona sint, tamen præbent habenti occasionem mali, ut insolentiæ & multorum scelerum: ideo vellemus illos tali prosperitate carere, propter eorum bonum spirituale. Et hoc spectat ad charitatem. Tertio, quia bonum alicuius est nocuum alijs, ut potè, quia sunt scandalosi, corruptiores, oppressores, ut hæresiarchæ, Tyranni, Turcæ, Tartaræ.

Tartari: propterea licitum est eis optare mortem, ne alios inficiant, vel malum inferant, quod est compassionis. Quarto, quia bonum illud ipsi dolenti est formidiosum, speranti ex alicuius officio, dignitate, diuitijs, ubi aliquid inuitite prouenturum, quod pertinet ad timorem. Quinto, quia illo bono est indigus. Et hoc pertinet ad nemesis, quam aliqui quandoque indignationem dicunt. Vide *Caer. Sum. V. Nemesis*. Vbi posset interuenire peccatum mortale, si accessit ut Deitacata quaedam reprehensio, quasi male distribuatur: si non, erit veniale. Ex quo enim Deus ita vult; inanis est talis dolor. Quod si dolor sit de iniustitia in distributione per homines violata, nullum peccatum erit, sed ad zelum pertinebit.

Sexto, vel aliquis contristatur de alieno bono, eo quod ipse dolens eo caret: quod ad emulationem spectat. Sed hic respectus ut intelligatur, sciendum est, quod illi bona, ob quorum absentiam tristamur, aut sunt spiritualia, aut temporalia. Si spiritualia, & ad animæ salutem pertinentia, talis emulatio est sancta, ut quia video hominem poenitentem, deuotum, religiosum, tristor ex tali bono, non quia in illo est, sed quia in me non est. Quod si illa bona spiritualia sunt, sed ad salutem non necessaria, aut etiam sunt bona temporalia: tunc si sunt proportionata dolenti, licet tritari & desiderare, ut qui non habet eruditionem, aut congruam sustentationem, videns, æquales in hoc se liciores, tristatur, quia necessario caret, non quia alij habent.

Si ve-

Si verò talia bona sunt impropportionata, & personæ dolentis minus conuenientia, peccatum est in dolente, sed veniale; ut si mediocri fortuna homo tristetur, eo quod non sit Rex, Pater, Episcopus: (nisi velit talia habere ad malum lechalice finem, tunc enim esset mortale, sed si ad finem honestum, nullum erit peccatum.

Septimo, potest quis tritari de bono alterius, quatenus illud bonum proximi, malum dolentis est, hoc est, quia redundat in aliquod eius gloriæ incommodum, ut dictum est. & hæc tristitia propriè est inuidia.

Inuidia verò ex se est peccatum mortale, nisi desit usus rationis, ut in pueris: vel sit de re minima, ut in innioribus aliquando contingit, qui solent socijs leuiscula inuidere: vel primus seu imperfectus motus, seu imperfecta rationis deliberatio excuset. Sæpe enim in parte sensitua, aut etiam in ipsa voluntate confurgit motus quidam subitus, & terè naturalis, propter quem homo absque plena animaduersione intellectus, tristatur de bono sui æqualis.

Inuidia germina sunt; Odium, insurrectio, detractio, latitia de aduersis proximi, affectio in prosperis eius. de odio dictum est iam.

Insurrectio, est seminatio discordiarum inter aliquos, referendo alicui eorum, quæ dicta vel facta sunt, contra eum ab altero. Est peccatum mortale grauissimum ex se, quamuis sit absque intentione lædendi amicitiam: nisi paruitas rei narratæ excuset.

8. Gaudi-

8. *Caudium* in aduersis proximi, & cruciatus ex profectione, si cum bonum quam malum fiat alicuius momenti, & cum deliberato consensu fiant, sunt mortalia.

9. *Detractio*, est deigratio, seu violentio alienæ famæ per verba in occulto dicta: hoc est insimulatio alicuius defectus prout in i, qui sit contra bonos mores, seu honestatem vite, & proinde contra famam vel honorem eius, in absentia tamen illius. Nam si esset in præsentia ad contumeliam quoque pertineret.

10. Est autem differentia inter obiectionem defectus in præsentia, (quod fit per contumeliam) & obiectionem in absentia vel occulto, (quod fit per detractionem.) Nam interdum de absente dicere aliquid leue, ut puta, eum esse mentitum, non est mortale: in faciem autem ei dicere ex furore, *Mentis*, esset mortale secundum conditionem personæ: quoniam in præsentia dictum, cedit in magnam confusionem eius & turbationem, non vero in occulto.

11. Sciendum autem est, quod non tantum detractio est, quando aliquid falsum confingitur, (quod ad calumniam spectat) sed etiam quando verum sit, secretum tamen, est peccatum: Similiter quando verus defectus exagreretur & amplificatur, aut alterius factum sinistrè torquetur: imò etiam (quod est indirectè detrahere) cum doctores aut re ipsa facta alicuius negantur vel extenuantur, aut etiam tacentur tuac, quando manifestari debe-

rent

rent, & silentium pro vituperatione intelligeretur: similiter si quis ingride & inuidiè laudaretur, ita ut iudicantes habuerent, vel nihil existiment laude dignum in eo inueniri.

12. *Detractio* est peccatum mortale. 1. quando intenditur latio famæ: tunc enim etiam si non succederet illis afflictus, eo quod non adhibetur ei fides, vel quia verum omnibus notum est, aut leue, nihil iniuriæ propter intentionem ledendi grauius famam, est mortale. 2. Quando non est quidem animus denigrandi famam (fortasse enim ex leuitate aut loquacitate id fit) sed tamen obmiserationem talis criminis, de facto notabile detrimentum tamen aliquis patitur. 3. quando honesta persona valde contunditur, turbatur, & iniuriæ afficitur propter talem narrationem, nisi illi sit adeo morosa, ut leuissimum verbum eam ostendat, quod cōmaniter alij non curarent. 4. Si ob id magnum damnum subiret, vel amicum amitteret: Tunc enim etiam si leuis defectus sit narratus, ratione annexi damni notabilis, esset mortale.

Aggrauatur autem peccatum detractionis, si sit contra parentes, sacerdotes, superiores, &c. Unde & in confessione exprimenda est hæc circumstantia. *Burgundus in prax. penit.*

13. Excusatur à mortali. 1. qui ex linguæ lapsu, & impræmeditate aliquid graue euulgarer: teneretur tamen ad restitutionem, sicut alij. 2. quando illud dictum est leue, nec grauius famam lædit. Quod idcirco additum est, quoniam potest esse

K

esse in se leue, sed propter aliquas circumstantias, erit graue, & ideo notabiliter lædet animam. Vt, mentiri iocose, est in se leue, sed propter circumstantiam frequentationis, potest grauius lædere famam: unde dicendo de aliquo, quod sit mendax, per quod importatur ipsum in eum mentiri, & vitium in habitu seu vitiū frequentari habere, peccatum est mortale. Similiter propter circumstantiam personæ. Nisi si de persona in statu perfectionis exultante, quodam leui narrarentur notabiliter reputationem minuentia, peccatum, potest esse mortale. Vt de Episcopo, aut Religioso, quod sint connexatores, auari, iracundi, ambitiosi, famulas lapidis alloquentes, vanitati dediti. 3. Quodq; peccatum in se est mortale, sed in reputatione peccantis, quasi pro nihilo habetur: & tunc tale peccatum de eo dicere, non erit mortale, vt de milite quod prouocauerit ad duellum, aut seduxerit virginem, vel quod habeat concubinam. De iuvene quod sit mundanus, dans operam amoribus. De aulico, quod habuerit vel habeat mortuū Galicum. Quoniam enim tales non solent curare huiusmodi infamiam, & interdum gloriantur, quam is non fecerint, ideo hæc narrans non peccat mortaliter. 4. Adhuc (non est mortale) obloqui vel dicere generalia peccata, quæ possunt attineri sicut de mortalibus, quàm de venialibus, vt dicere aliquem esse superbum, avarum, iracundum, &c. quia ista potius important inclinationem naturalem ad extollentiam, iram, &c. quàm

pecca-

peccatum mortale: nisi audientes intelligant superbiam aut iram lethalem: & nisi conditio personæ etiam talium peccatorum generalium notabiliter dehoneſtetur: vt qui dixerit de principe tam Ecclesiastico quàm seculari, quod sit pertinax, & sequatur notabilis infamia. 5. Defectus manifestos tam per facti euidenciam, quàm in iudicio notos propalare, non est regulariter mortale. unde de conuicto, confesso, condemnato, referre delicta, pro quibus puniri debet, & quæ sunt notori ciuitati, vel dimidiæ parti regni, ciuitatis, vicinæ, non est mortale, si absit intentio infamandi. *Sayro.* Sed neq; est mortale hoc, per literas vicinæ ciuitati, ad quam breui aut facile talis notitia peruenirèt, significare. Quod si locus distans esset, non liceret, præsertim, si emendatio est secuta. *Sayro.* Quæ tamen in vna tantum domo notæ sunt, ea diuulgare non licet. *Lesius.*

14. Excusantur quoq; ab omni peccato. 1. Qui bono animo denunciat excessus alicuius, iudici, parentibus, magistro, patrifamilias. 2. Qui reuelat eisdem alicui ad obuiandum eius periculo, damno, vel infamæ, infectioni: quia nemo habet ius conseruandi famam suam cum magno damno proximi. Vnde si tu scias (extra tamen Sacramentum penitentiae) aliquem innocentem capite periclitandum, dehes prodere nocentem, si aliter innocentem nequeas liberare. Similiter, si scias in familia furem, nec prodesſet monitio secreti, potes herum certiore reddere, vt vel cautior sis, vel

K 2

non

non acceperet ipsum in tumultum. Pari modo, si flagitiosus velit religionem ingredi, Matrimonium contrahere, Ordines suscipere: potest qui scit eius ineptitudinem bona conscientia signicare. Et in hanc finem tantum inquirere debet is proximi licet, sicut & propter electionem, officium, &c. *Vide Less. Natur. Praxi. Leonard.* 3. Licet etiam ad continentiam capiendum ut euitetur aliquod malum: adhibita erit ista, ne plus quam necesse sit manifestetur, & secretum quantum fieri potest, teneatur. 4. Parentes quoque propterea licite loquuntur de defectibus liberorum suorum, secluso omni incommodo.

15. Pro maiori dilucidatione & intelligentia detractionis, subiunguntur aliqui casus. 1. Defectus ad intellectum, vel corpus, aut fortunam, vel originem spectantes, propinare, non est mortale, si sit absque graui infamatione, aut irriditione, ut quod sit ignarus, indolens, podagricus, castratus, natus, strabus, gibbosus, pauper, plebeus, Scythia, Turca, ludæus hipiritatus: nisi hinc aliquod diuinum, vel impedimentum incurrat. Sunt tamen inter naturales defectus aliqui propius ad infamiam accedentes, ut esse illegitimum: qui si dicantur coram nescientibus, de persona optimæ conuersationis ac reputationis, aut etiam auctoritatis, præsertim in quouisdam regionibus, ubi tales contemptum habere solent, profecto peccatum mortale esset. Et nihilominus, quicquid sit de detractio: si tales defectus intellectus, corporis, for-

tuna,

tuna, & originis, in præsentia alicui obijcerentur ex furore, peccatum mortale esset; maxime qui grauitur honorem ledunt, confundunt, nuncque pudore & matritia afficiunt; unde tunc ad contumeliam spectant. 2. Dum scientes alicuius defectum grauem, secum de eo tractant; aliquando id licite faciunt, si ad bonum aliquem finem, talis sermo referatur: aliquando peccant venialiter, si ex leuitate ac curiositate id faciant: aliquando mortaliter, si aut conpauendo proximi malo, aut animo infamandi hoc fiat. 3. Revelare alicui graui & bono viro in secretis, malum occultum de proximo, omnino est peccatum, & sæpè mortale. Nam quicquid etiam hic vir secretus, nec alteri manifestaturus sit: pluri tamen æstimatur ab aliis, infamari, apud vnum talem, quam ex vulgo apud plures. Idem tenendum est de amicis & coniugibus. Neque enim licite vir uxori, & viceversa, narrabit secreta crimina proximi, per quæ lædatur fama notabiliter. 4. Non excusat detractionem narratio dubia, vel relatio auditorum ab alijs, ut si quis addat, se non asserere pro certo, aut se ab alijs auduisse. Sunt enim quedam nefanda, quorum etiam suspicio cadens in personam honestam, valde contaminat vitam ipsius, & famam minuit. 5. Difamatum in vno genere peccati, ut puta, furci, non licet infamare in alio peccato secreto, ut puta homicidij. 6. Mortuis quoque detrachere non licet: cum quia ipsi viuunt in memoria hominum: tum quia posteritas confusionem pati solet. Hinc neque

K 3

histo.

historici sunt immunes à peccato detractionis, si peccata occulta scribant. Publica tamen licet, bono zelo, ad aliorum exemplum, vtilitatemq; communem; non vero ex odio, invidia, vindicta, aut animo infamandi: hoc enim mortale est, etiam in manifestis. 7. *Detractio*, est dicere de aliqua religione, quod in ea non est observantia, vel quod male vivitur, &c. nisi id alias esset manifestum. *Sayro l. 11. c. 6. n. 20. & alij ibidem citati.*

Similiter, si aliquod scelus religiosi manifestaretur, quamvis persona non nominaretur, dummodo exprimitur locus, aut specificetur religio, & in Religionem vel Monasterium redundet infamia. 8. Iniuste diffamatus, licet obijcere poterit diffamatori crimen occultum verum, non quodvis, sed per cuius manifestationem detraberetur ei fides in dictis, ut, dicendo, ipsum solitum mentiri, esse peccatum, calumniatorem, &c. *Lepr. Azor, Sayro 9.* Hominem fingentem se Medicum petiturum, Theologum doctum, quem scio esse ignarum, aut falsum docere, possum & debeo, quando id bono communi necessarium est, detegere. Quando autem hoc nemini nocet, ut, si pauper fingeret se sanctum, & ideo elemosynas compararet quamvis eius occulta peccata sciam, tacere debeo. Et idem de omni alio, qui in Republi bonum nomen fraude, per falsas fectasq; virtutes, est assecutus. 10. Qui ultro citroque seiplos infamant, non mortaliter peccant, sed venialiter: quia quilibet est dominus famæ suæ, nisi accedat scandalum, aut re-

ut redundet infamia in communitatem, vel posteritatem.

Qui etiam ob tormenta gravia, se absq; periculo infamant mendaciter, venialiter quoq; non mortaliter peccant: quia in tali casu, mendacium est officiosum, & nemo tenetur tueri vitam cum totis doloribus. Verum qui ob leues torturas sibi falsas imponunt, peccant mortaliter, & si ob talem falsam confessionem capite placentur, sunt sui homicidæ. *Less. lib. 2. c. 11. d. 7.*

16. *Restitutio famæ* necessaria est ad salutem: quia aliter peccatum non dimittitur. Facienda autem, est coram iisdem, qui detractionem audiverunt: neque insinuanda est laesio, nisi ipsi quoq; resciverint: tunc enim etiam ab eo venia petenda esset.

Et quoniam diffamatio potest esse de crimine, tam vero, quam filio, ideo non unus modus est restitutionis famæ. Nam si falsum crimen narratum sit, in restitutione latendum est expresse, falsum se dixisse. Quod si verum sit, tunc difficilior & varius est modus restituendi. Mihi talis placet, ut suppresso peccato, per aliquam occasionem, honesta mentio fiat de offenso, & virtutes, si quæ possent verè in eo inveniri, recenseantur, præsertim, quæ aliquo modo infamiam purgent, & bonam reputationem generent. Et sic, quamvis illa parte, non possit relaxari fama, saltem ex altera recompenfabitur.

Verum apud simplices, facilius restitueretur dicendo: Quamvis dixerim de hoc talia, tamen,

pullimè feci. Neq̃, omnibus fides potest adhiberi quæ dicuntur, cum typus falsus rumor, etiam contra honestos spargi soleat: Non est ita de eo sentiendum. Cauendum tamen est, ne in solertem incidas, apud quem talia dicere, esset detractiõne confirmare.

17. Decem sunt, quæ à restitutione fime excusant. 1. Læsi condonatio, siue gratis, siue ob acceptum munus, nisi eius infamia in alios redūder. 2. Si ambo se diffamauerint: unde nolente vno compensare, alter non obligatur, donec & ille quoque idipsum velit. 3. Si fama, alio modo iam est recuperata. 4. Si infamia, creditur verè iam obligationi esse tradita. 5. Si illud peccatum occultum, per aliam viam est divulgatum & publicum. 6. Si restitutio est impossibilis, vt, quia nescitur, vbi sint illi, coram quibus diffamatio est facta. 7. Si non posset fieri absq; vitæ periculo. Si tamen ex detractiõne falsa immineret, aut periculum vitæ alicui, aut mala administratio Reipubl. vel aliud grande malum, tenetur detractor cum vitæ periculo reparare. 8. Si non possit fieri sine amissione fime diffamatoris, qui est longè maioris conditionis, quàm diffamatus: vt si præfatus vel Illustris infamauit hominem vilis conditionis. Tunc enim sufficit vt illum laudet in eo genere virtutis, vbi infamauit: aut remissionem humanitate & muneribus pecuniarum impetret. 9. Si credens esse verum & publicum, narravit: neq; posset salua sua reputatione aut fama, recomperire. 10. Si nulla est infamia ex nar-

ratione

ratione secuta: aut quia omnibus vel auditoribus illud crimen erit notum, aut quia diffamatori non est fides adhibita.

18. Audiens detractorem, tunc peccat mortaliter. 1. Quando præbet causa n detractori ad infamandum, teneturq; ad restitutionem. 2. Quando laudat detractorem ob diffamationem, 3. Quando consentit detractori, vel delictatur detractiõne mortali, siue propter odium latens, vel expressum, siue ob curiositatem, ahamue causam. 4. Qui cum sit tantæ authoritatis, vt possit detractorem reprimere, contradicendo, aut prohibendo, & non facit. Nam Superiori, heresi, peccati melius, id ex officio & possunt & debent facere. Ceterum homo priuatus, tunc obligatur, resistere diffamatori, quando absq; suo magno incommodo id efficere potest.

19. Nihilominus si diffamator sit perditissimus, qui coercentem aut iniuria afficeret, aut peior ex admonitione euaderet, tunc sitius est tacere. Eodẽ modo dicendum est de superiore, aut persona altioris conditionis, quam monere, difficile est subdito, aut famulo, nisi alicuius reputationis sit inferior, & cum magnis observationibus facit.

20. Resistendo vero satis erit modestè monere, ne talia faciat: aut etiam prudenter diuertere sermonem ad alia: aut recedere ab eo: aut rugata facie, demonstrare sibi ingratam esse detractiõnem.

§ De Acedia.

1. Per Acediam ego intelligo negligentiam propriam

propriae salutis, seu actionum piarum vel salutarum, ad silurem ordinatarum. Nam Graece *Κηδὼν*, Latine labor vel cura dicitur, unde *ἀκηδία* quasi absq; cura seu labore. Porro hac negligentia importat hic habitum & consuetudinem non adhibendi curam circa salutem & pertinentia ad eam, hoc est circa finem, & media, per quae obtinetur finis. Unde tam generalis negligentia ex natura sua est peccatum mortale: quia avertit praesentissimum periculum damnationis aeternae.

Et quoniam acediam varij variè (quod etiam obscuritate parit) explicant, ideo curandum est nobis omnes expositiones ad filias reducere.

2. Septem filiae acediae assignantur: *Pigritia seu torpor, Tedium seu fastidium: Evagatio menti: Pusillanimitas. Aversio à bono diuino: Exasperatio contra benivolentes: & Desperatio.*

3. *Pigritia* seu torpor est, quando homo negligenter omittit facere, quae ex praecepto tenetur, ut est Communio Paschalis, annua Confessio, horarum Ecclesiasticarum recitatio, Missae in festo auditio. Et quamvis hoc peccatum mortale sit, non tamen inducit circumstantiam necessario confitendum. Sufficit enim fateri, id, quod est omissum, non addendo: hoc esse factum per acediam.

4. *Tedium* est, propter quod aliquis inchoans bonum opus, nauseat super illo, tanquam insuavi, & deferere proponit. Estq; mortale tunc tantum, quando ex debito erat perficiendum.

5. *Evagatio menti* est, quando quis refugiens sancta, di-

cta, diuertit ad impertinentia, quae in cogitatione sua versat, & deferens attentionem debitam, distractionem voluntarie admittit. Quae quidem spontanea diuagatio in horis, & Missa, ex praecepto, pro magna parte illius diuini officij admissa, peccatum mortale est: & sic orans praecepto non satisfacit.

6. *Pusillanimitas* est, qua homo non audet diuina consilia, quae perfectionis sunt, aggredi. sed haec esse veniale peccatum est.

7. *Aversio* a bono diuino, quae à D. Gregorio per Antomiasium malitia dicitur, peccatum mortalissimum, quod secundum Theologorum declarationem constituit septimum peccatum inter capitalia, Acedia, dictum, & nos ad hanc filiam facilitatis causa reduximus.

Describitur autem sic: Quod est tristitia, aggravans hominem propter bonum seu beneficium, à Deo nobis exhibitum. Ut, si quis in tantum aversus & elongatus esset ab amore calidius patris & patris, quod audiens vel cogitans, statutum sibi à Deo, quod sit futurus civis Sanctorum, & domesticus Dei, per gratiam & gloriam, tristeretur ac fastidiret, quasi nolens hoc esse: Aut displicerent ei bona spiritualia in se, velletq; ea non habuisse ac poeniteret eum benè fecisse, & quod tenebatur impluisse: aut contemneret Dei beneficia, desiderando se non fuisse natum, non esse ad beatitudinem ordinatum, non cognovisse Christum: detestaretur, quod sint ei provisa ad beatitudinem media, ut Sacramen-

ramenta, præcepta, doctrina fidei, virtutes Theologicae, &c. Talis inquam complete esset auersus à bono diuino, & propriè secundum Theologos peccaret grauissimo peccato acedia.

8. Raro adeo perdit inuenirentur, qui id expresse cogitent, & vnum non inueniantur. Inueniuntur tamen. Hæc spectant illi, qui propter nimium afflictum ad res terrenales, ac mundi huius immundi commoditates & voluptates, amisso gustu spiritualium, desiderant in mundo perpetuo esse, non curantes caelestem patriam, eiusq; gaudia incundissima, & interdum corde & ore beatitudinis renuntiantes, præponentes hæc visibilia inuisibilibus.

9. Hinc colligi potest, vulgum nec bene nec propriè intelligere hoc peccatum acedia, pro segnitie aut pigritia ad Dei obsequium: aut pro tristitia de ieiunio, incidente tali tempore, vel concione audienda in tali loco, oratione tali hora: & alio bono opere, in quantum est laboriosum, animum & corpori molestum, vel impeditum deletionum mundanarum: talis enim tristitia ex repugnantia sensualitatis suboritur, & regulariter etiam consensu rationis accedente, veniale peccatum est. Peccatum vero acedia mortaliusimum est, ut dictum est, contra charitatem sui ipsius, quando scilicet aliquis tristatur de bono diuino, non quatenus est arduum & difficile, sed quatenus ad nos pertinet, nobis est utile, & nostrum beneficium, ducens ad finem, vel consistens in fine excellentissimo.

10. Pœnæperatio in bene monentes, quæ ab alijs. Rancor dicitur, importat hæc quandam animi commotionem contra bene monentes, & ad spiritualia inducentes: quales sunt Concionatores, Confessarii, superiores, viri pii, parentes, &c. Est autem peccatum hoc veniale, nisi cum odio vel contemptu monentium, aut cum abominatione rerum spiritualium coniungatur.

11. Desperatio est, qui homo diffidit se salutem æternam consecuturum, & adeo quasi eam à se respuit. De hac paulò inferiàs.

§ VI.

De peccatis quinque sensuum exteriorum nihil occurrit dicendum. Siquidem superius diuersis in locis enucleata sunt, præter peccatum per os. imm, quod ex se veniale est, nisi ordinetur ad finem mortalem.

Itaq; dicendum est aliquid de peccatis contra Spiritum sanctum.

1. Ex peccatis quæ diuersis virtutibus aduersantur, sunt quædam grauiora, quæ nuncupantur peccata contra Spiritum sanctum, eo quod specialiter militant contra honorem Spiritus sancti: Nam hinc appropriatur bonitas, ex qua profiunt dona Dei in nos, & dicuntur effectus Spiritus sancti in nobis. Hæc autem dona Dei retrahunt nos à peccato. Igitur qui abutitur, aut contemnit ea, per quæ retrahi deberet à peccato, iniurius est specialiter Spiritui S. Et eatenus dicuntur peccata ex certa malitia, & peccata blasphemiae contra Spiritum sanctum.

2. Talia peccata numerantur sex : *Desperatio*, per quam abijcitur misericordia Dei, quæ potius peccatori speranda erat, & a perseverantia in peccato retrahere debet.

Presumptio, per quam respicitur iustitia Dei, quæ timenda erat, ut pote deterrens hominē a peccato.

Impugnatio agnita veritatis, per quam spernitur veræ fidei cognitio docens peccatum deferendum vel ut D. Thomas dicit. dum aliquis veritatem fidei agnitam impugnat, ut licentius peccet, quod faciunt hæretici.

Invidentia fraternalis gratia, per quam oppugnatur communicatio divinæ gratiæ in alijs.

Incontinentia, per quam nihili æstimatur inordinatio & turpitudine peccati, quæ abominabile reddidit peccatum.

3. *Obstinatio*, per quam non perpenditur vilitas & brevis voluptutis, aut commoditatis, in peccato.

Perpendimus hæc fufius. *Desperatio*, inquit, est, quando quis abijcit spem, de sui emendatione, peccatorum remissione, gratiæ & gloriæ consecutione. Eius peccatum mortale gravissimum, nisi indeliberatio sola excuset : nam hic paritas materia non datur. Potest autem aliquando coniungi cum hæresi, aliquando absq; hæresi esse. Nam si quis exprimat saltem corde tale iudicium, quod Deus non potest sibi parcere aut non pareat, si debito modo disposuerit : aut quod impossibile sit ei in hoc firmo consequi gratiam, & postea gloriam, reuera est contra fidem. Siquidem omnibus in Eccle-

in Ecclesia per diuinam misericordiam est possibile, etiam criminosisimis, obtinere peccatorum remissionem atq; salutem. Absq; hæresi verò, si quis tale & tam illud iudicium de Dei potentia non faceret, sed secum ita deliberaret. Ego nunquam me disponim, nunquam benè agam, & ideo nunquam mihi Deus pareat, ac proinde cōdemnabor. Quia ad simplicem absq; hæresi desperationē non est opus hoc iudicio : Deus mihi non potest parcere aut non pareat : si me debite disposuero : sed satis est illud decretum ut dictum est. *Sanchi libi Moral. 2. 33. n. 6.*

4. *Presumptio* est quidam inordinatus conatus spei, quæ expectat quis, per virtutem & misericordiam Dei id, quod secundum legem eius ordinari non est possibile : ut remissionem peccatorū absque pœnitentia, aditus gloriam sine meritis proprijs, aut solis viribus suis, absq; Dei gratia. Et potest coniungi cum hæresi, si quis ita crederet : & absque hæresi, si ita quidem non iudicaret, sed ita gereret ac tenderet in æternam beatitudinem, ac si posset sua voluntate absque operibus, aut illis solis, seclusa Dei gratia obtineri : estque peccatum mortale.

5. *Impugnatio agnita veritatis seu fidei*, tunc est, quando quis post propositos sibi sufficienter fidei articulos, ac intellectos, impugnat eos, volens persuadere illos esse falsos. Tales videntur esse Hæresiarchæ, & prædicatores eorum, seu errores contra conscientiam spargentes, defendentes falsam doctrinam.

doctrinam in fide vel moribus, propter necessarios
vitæ corporalis

6. *Inuidia fraternalis gratiæ*, dum quis trahitur ex
hoc, quod gratia Dei crescit in mundo, vel multi-
plicatur in fratribus. Hinc si quis videns fratrem
suum in Dilectio proficere, peccatores penitenti-
am agere, Evangelij prædicationem dilatare, &
numerum fidelium auertere, doleret super hoc pec-
catum contra Spiritum sanctum, quia contemnit
interioris gratiæ auxilium, & non congaudens de
bono progressu illius.

7. *Impenitentia* autem non significat perniciem in
peccato usque ad mortem, sed importat propositum
non penitendi.

8. *Obstinatio* vero est firmitas, hoc est firmum pro-
positum, inhaerere in peccato propter aliquam dele-
ctationem vel utilitatem, quamvis breuem, leuem, seu
parvam, impediens in bona spiritualia.

9. Hæc peccata gravissima sunt, sed rara. Dis-
cuntur autem irreversibilia, non quod nullatenus
remitti possint, sed quia difficile, & raro dimittuntur,
eo quod habeant in se repugnantiam ad remissionem,
& Dei dona, quæ contemni videntur.

§ VII.

De peccatis in calum clamantibus.

1. Cum quatuor sint peccata in calum clamantia
scilicet, *Homicidium*, voluntarium, hoc est directe intentum
Sodomia, *Oppressio pauperum*, ac *merces operariorum* de-
fraudatio.

Secundata: Et de primis duobus satis dictum sit, nunc
de reliquis duobus breviter dicetur.

2. *Oppressio pauperum*: nomine pauperis intelligi-
tur, non tantum miserabilis persona, ut est adue-
na, vidua, pupillus, suoditas, servus, debitor, sed
etiam quicumque est inferioris conditionis; respectu
excellentiore. Nominis vero oppressiōnis, intelli-
gi debet afflictio, exacerbatio, contristatio, iniusta
exactio, & quælibet læsio. Videant nobiles & po-
tentes, si huius criminis non sunt rei. Reuera enim
multi laevantur, qui plebeios, rurales nihili ha-
bentes, conculcant, percutiunt, vulnerant, interfi-
ciunt, spoliant, & multas alias iniurias irrogant.
Insuper canes suos plures faciunt quam homines.
Anteriores secundum externam faciem: quos tamen
ex eadem massa creavit Altissimus, & suo pretio-
sissimo sanguine redemit: quibus fortasse maius
premiū præparavit in cælis, his vero aut minus
aut æternum supplicium.

3. Propter hoc execrandum facinus (inquit Ca-
nissius) Civitates & Provinciæ, in summum sæpè
discrimen adducuntur.

4. Porro *mercedem* operariorum defraudare, est
eam laboratori eodem die non reddere, sed aut
denegare, retinere, imminuere, aut fallam mono-
tam supponere.

5. Est autem mortale peccatum: si merces red-
denda, operario est valde necessaria, vel negata
aut dilata cum magno eius incommodo, cum debitor
possit absque maiori suo incommodo statim solvere.

§ VIII.

De peccatis contra opera misericordie.

1. Opera misericordie sunt duplicia, Corporalia & Spirituaria. Vtrique septem Corporalia sunt, *Pascere esurientem, vestire nudum, itinerantem recolligere, visitare infirmum, redimere captivum, & sepelire mortuum.* Vnde versus:

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo

Spirituaria vero sunt, *docere ignorantem, consolare dubitanti, consolari tristem, corrigere peccantem, remittere offendentem, supportare defunctus proximi onerosos, & pro omnibus orare.* Vnde versus:

Consule, carpe, doce, solare, remitte, ser, ora.

2. Ad hoc quod omnino actuum misericordie sit mortalis, duo requiruntur. 1. Facultas seu posse ex parte facientis. 2. magna necessitas ex parte indigentis.

3. Nam constat imprimis neminem teneri ad faciendum eleemosynam, nisi de superfluo, hoc est, de eo quod superest alicui. Sed tale superfluum potest esse duplex, naturæ seu vitæ: & personæ seu status.

Superfluum naturæ dicitur id, quod aliquis habet ultra necessaria ad vitam suam, & suorum sustentandam. Superfluum status est id, sine quo personæ dignitas seu decencia status convenienter transigere potest, habita ratione sui & suorum, nec tantum conditionis præsentis, verumetiam casuum futu-

rorum,

totum, non qui possent accidere, sed qui verissimiliter evenient, & rationabiliter timentur, expectantur: imo habita ratione propositorum ad emendandum dominium, & mutandum suum statum in alium maiorem, ad quem idoneus est.

4. Deinde triplex potest esse necessitas ex parte indigentis, Extrema vel quasi extrema, Grauis & Communis. Extrema est respectu eorum, quæ requiruntur ad naturæ seu vitæ sustentationem, & tamen defunt.

Grauis est, respectu pertinentium ad conservationem status.

Communis necessitas est, respectu aliqualis difficultatis, (non tamen magnæ) in comparando sibi victum.

Declarantur adhuc hæc melius.

Extrema necessitas est, non tantum tunc, quando aliquis ob defectum cibi, potus, vestitus, aut cuiuscunque auxilij moritur, aut iam estlet animam (fortè enim tunc nullum iuuabit remedium aut subsidium.) Sed etiam tunc, quando imminet alicui tale periculum, in quod verissimiliter incidet, si ei non subuenietur. Et propterea hoc membrum à Doctoribus dicitur, extrema aut quasi extrema necessitas. Tales autem sunt, qui nec mendicare valent (forte enim morbo aliquo derinentur in lecto) nec victum labore suo quærere possunt (forte enim nullam industriam habent, nec artem callent, aut viribus debiles sunt) neque possessiones aliquas, obtinent, sed nec sperant.

L. 2

Grauis

Gravis necessitas similiter est, non tantum tunc, quando aliquis habet quidem vitæ necessaria, at pariter necessitatem eorum, quibus sui & suorum decens conditio conservetur: Verum etiam quando aliquis excederet miserabiliter ex suo gradu, vel statu, & incurreret in gravem aliquam calamitatem, quæ solet homines contingere (ut est captivitas, diuturnus ac horribilis carcer) nisi succurratur.

Præterea gravis necessitas est, quando aliquis ita opprimitur debitis, ut non sit soluendo, & propterea versatur in periculo vitæ. Item, si aliquis ob inopiam est in periculo amittere si honorem aut pudorem, reuera gravi necessitate prematur, & charitatem S. Nicolai exigit.

Ordinaria seu communis necessitas est, ubi non deest quidem id quo vita sustentari posset, sed cum aliqua difficultate: Talis est pauperum obstitutum mendicantium, vel mendicato viventium, qui quævis indigent cibo, potu, ac vestitu, non tamen propterea de vita periclitantur: neque gravem patiuntur necessitatem, eo quod non desint p*ro* eleemosynam largientes.

5. Itaq; combinantes superflua habentis, cum necessitate indigentis, dicimus. 1. Indigenti extremo, aut quasi extremo, tenentur quilibet subvenire, non ex necessarius vitæ suæ aut suorum; sed ex superfluis: ita ut etiam necessaria ad decentiam sit status exponere sit obligatus. 2. Indigenti graviter tenetur quilibet ex superfluis status tribuere. Unde

& Mo-

& Medicus & Causidicus & Pharmacopola, & alij tenentur subvenire indigenti taliter, & non habenti, quo soluat. Sufficit tamen presenti subvenire, nec exigatur, quod succurratur longe absenti, quævis de alicuius etiam extrema necessitate constet. 3. In necessitatibus communibus dispensatio superfluum commissa est arbitrio unicuiusq;: videlicet, cui, quando, quantum iudicaverit, dummodo non prætermittatur ex toto. Peccarent autem divites seu superflua habentes, si nullam unquam eleemosynam vilis pauperibus tribuant in his ordinariis necessitatibus. Quamvis enim levis necessitas eorum sit, non tamen est levis, omnem eleemosynam denegare, & nulli subvenire. Quod si non omnibus occurrentibus dant, vel modicam, excutimur à mortali. D. Th. quod. 8. q. 6. a. 12. Azor. Val. & alij.

6. Personæ Ecclesiasticæ habentes beneficia, artius quàm faculares obligantur ad dandam eleemosynam: tum quia sunt in statu perfectiori, ac proinde magis charitatis vinculo adstricti: tum quia in statu remotiori à tot necessitatibus, siquidem non habent uxores, filios aut filias, victus quoq; ac vestitus requirit modestiam secundum Conc. Trid: Tum quia sunt velut pauperum parentes: Tum quia piorum fundatorum talis videtur fuisse intentio, saltem implicita & secundaria. Tum quia per Ecclesiam ista bona Ecclesiastica sunt onerata & obligata, ad erogandum pauperibus, ea quæ super-

Lj

sunt

sunt honestæ sustentationi Clerici, & promissionem pro casibus euenturis.

7. Dare eleemosynam, soli illi possunt, qui habent proprium (vnde religiosi non possunt) & rerum liberam dispensationem: Vnde vxor non potest dare de bonis mariti, filius de bonis patris, famulus de bonis heri, nisi habeant aliquid proprium, non subditum illi: vt vxor ex acquisitis suas industria opera & labore, vel donatis ob aliquo: vel de licentia mariti; vel si hic profectus est peregrè: vel si sit amens, aut in bonum eius ad imperandum ei à Deo auxilium: vel si est valdè tenax & negligens in eleemosynis dandis, cum sit alias diues. Vnde commendatur Abigail, quæ dedit victualia Dauid in necessitate constituto, sine scitu viri sui. Item. Si vxori maritus determinauit certam summam quotannis, potest illa parciùs viuendo, dare eleemosynam ex his quæ supererunt. Potest etiam modicam facere eleemosynam de re cõmuni marito & sibi, propter qualem non incidet in inopiam, scilicet, parum panis, vini, olei, salis. Insuper, si mos patriæ habet, quod vxores id faciant: Aut in spem ratihabitionis: Omnis enim pro sua conditione præsumitur indulgere filio minutiores sumptus, & multo magis vxori. *Lege Bannes 2. 2. q. 32. a. 8.* vbi docet, vxores posse eleemosynas communes facere, in quibus nihil damnificatur familia. Similiter filij, si habeant aliquid diuisum à bonis patris, siue per donationem ab aliquo, absque intuitu patris, siue propter aliquod officium, obsequium

quum

quum, industriam, & parsimoniam propriam. Serui quoq; ex eo quod sibi subtrahunt parte viuendo. Quod si fuerint dispensatores, intentioni domini debent se accommodare, quam ex moribus illius assequi possunt. Raro tamen (a s; expressa commissione) & nonnisi modicum quid, pauperibus dare possunt, vt puta, frustulum panis, ceteri: dummodo hoc ordinarie non faciant.

8. De infirmo & incarcerato visitando, itinerante excipiendo, mortuo sepeliendo, siue per associationem funeris, siue per executionem actus per alium, uel in casu per se, nihil aliud occurrit dicere, nisi quod in grauissimi proximi necessitate, ista omittere, est mortale: ut puta, si caduer in publico exp. situm in periculo esset, ne à bestiis deuoretur, aut dilaceretur. Citra talem autem necessitatem, à talibus pijs operibus abstinere, vel abhorrere, videlicet, nullum sine rationabili causa hospitari vellet, ad nullum vnquam funus accedere, periculosum. crediderim, quamuis non ausim asserere, esse mortale. Deinde illud omnes meminisse debent, quod S. August: *Ser. 45.* ad fratres in Exemo dicit: Non memini me legisse, aliquem male mortuum fuisse, qui viuens opera pietatis bonè exercuerit.

9. Actus quoq; eleemosynæ spiritualis, tunc obligant submortali, quando quis potest facere, & proximus valde indiget, vt dictum est. Specialiter tamen de correctione fraterna, & de remissione iniuriæ, dicendum est aliquid.

L 4

10. To-

10. Toto celo errant, qui credunt, correctionem fraternam ad solos prelatos pertinere. Contrarium enim docet *S. Thom.* 2. 2. q. 33. a. 3. Ad hanc igitur faciendam omnes tenentur ad id, ut sit de iure naturali & diuino. *Matth.* 18. Et de iure Ecclesiastico, quod *D. Tb.* allegat in argumento. Sed contr.

11. Itaq; quinque conditiones requiruntur ad hoc, quod quis teneatur sub mortali corrigere. 1. Ex parte materię, quod sit peccatum mortale, aut veniale periculosum, siue peccanti, siue proximo: quod nondum sit emendatum aut relictum, sed in futurum propendens: hoc est quod creditur continuandum. 2. Ex parte corripientis, requiritur certa notitia, neq; enim sufficiens suspicio vel dubitatio, ne forte proximus temere confundatur. 3. Ex parte peccantis indigentia, siue propter ignorantiam, aut naturalem inaduertentiam, siue propter propositum iterandi, & non putatur ab aliquo alio corrigendus.

4. Ex parte finis, qui est emendatio fratris quæ si non speraretur, frustra correctio adhiberetur. Ad opus autem vanum, obligatur nemo. Et multo minus obligaretur qui crederet peccatorem peiorem euasurum, aut egrę admonitionem laturum. Non tamen facile debet homo de proximi emendatione sibi malę persuadere, cum laxius experiamur correctos emendari, de quibus minus sperabamus. 5. Ex parte opportunitatis, siue temporis, siue loci, siue personarum, ut si tunc peccator excanduit, nihil efficeret monitio: si in aliorum presentia, magis exarcebaretur aut confunde-

funderetur, tunc enim differenda est monitio: Similiter si expectaretur alia persona magis idonea ad hoc officium, &c.

12. Qui laesus, tenetur prima occasione procurare reconciliationem, quia hoc precipitur, *Matth.* 5. Si offers munus tuum, &c. Laesus vero tenetur offendentis petitionem admittere, facilius se præbere iniuriam remittere, pacemq; cum eo componere.

Porro signa rancoris externi demonstrare, illicitum est, etiam ante veniæ petitionem, quæ sunt diuertere ab obuiore, toruo oculo aspicere, non respondere, nunquam loqui velle: sicut & intus propter offensam, odium, appetitumque vindictæ admittere, vel concipere. Inter cetera signa beneuolentiæ communia, quæ cunctis debentur, aut communiter exhiberi solent, tenetur ostendere, ut est serenus & non rugatus vultus, aspectus rectus non toruus, sermo pacificus, non iracundus, &c. quamuis specialis amicitie signa exhibere, (qualia sunt, familiaritas, beneficiorum collatio, opem vel auxilium aliquod ferre) non nisi in præparatione animi teneatur, cum videlicet necessitas exposculetur. Verum in communicatibus difficile est denegare etiam specialia signa absque aliorum animaduersione & scandalo, & proinde peccato. Satisfactionem vero pro iniuria & damno, in rebus aut sumis, etiam post veniæ petitionem, ac reconciliationem remittere non obligatur.

Quod ut melius penetretur, sciendū est, quod

in offensa tria possunt considerari. 1. Ipsa iniuria illata, quàm sequitur dolor, tristitia, ac perturbatio in ipso offenso. 2. Morus insurgentes in animo offensi, inclinantes eum ad animi auersionem, ad odium, vindictam, mali desiderium, &c. 3. Actus coram iudice de iniuria & damno. Primum ante petitionem non tenetur remittere, nisi in petitione veniæ. Secundum etiam ante petitionem tenetur non admittere. Tertium, neq; post petitionem tenetur remittere, dummodo id faciat absq; odio, sed zelo iustitiæ, vt inferius dicitur.

13. Quando duo inuicem se læserunt & vtrinq; est æqualis iniuria, ac vtriusq; par conditio, qui prius offendit, petere veniam debet. Quod si iniuria posterius illata sit grauior, secundus offendens præuenire debet alterum, quamuis prior occasionem præbuerit: sicut, licet iniuria sit æqualis, tamen ille qui prius læsit & prouocauit, est longè maioris conditionis, tenetur secundus, qui inferior est, veniam petere.

14. In occurſu, læsus saluatus ab eo qui læsit, tenetur resalutare seu respondere; præuenire tamen non obligatur; nisi ratione scandali, si inde sequeretur: aut ratione conditionis personæ quæ læsit; vt quia est princeps, prælatus, vir primarius, & læsus est inferior, aut solitus salutatione præuenire.

Præterea, si tali præuentione, lædenti animus placaretur, & ad meliorem frugem se reciperet: cum alias sit obstinatus, & morum prauo affectu, vel diu

vel diu perseuerare in eo, sit paratus: tunc enim ad lucrandum fratrem (si id absq; graui tuo incommodo facere potes) obligaris.

15. Secluso scandalo aliorum, & ipsius lædenti (vtpote prudentis, sentientis; se grauius exitisse contra proximum) denegare signa amicitie specialia, aut etiam ipsam sermocinationem, si melius aut his, non erit mortale; esset autem, si hoc frequenter fieret. *Roder. c. 17, n. 2.*

16. Ea quæ debentur speciali aliquo titulo, scilicet, superioritatis, viciniæ, coniunctus, doctrinæ, senectutis, debent exhiberi, non obitante inimicitia: vt superiori inimico, fratri, concubino, patri, filio, ea officia præstanda, quæ communiter talibus solita sunt exhiberi. Fundamentum est: Quia concordia & pax tantopere à Christo commendata, in quacunq; communitate, est apprimè necessaria, quæ nullatenus consistere posset, si propter quatuorque offensiones, uersio animorum fieret.

17. Quamuis autem parentes, superiores, & magistri, possint propter correctionem filiorum, aut etiam poenam, exemplumq; aliorum, per breue tempus proportionaliter, secundum exigentiam delicti, subtrahere beneuolentiam & sermocinationem suam ab eis, sicut & Dauid fecit, 2. Reg: 14. non tamen ad longum tempus, & plus quàm exigat mensura delicti: neq; si hinc oriatur scandalum; videretur enim hoc procedere ab animo nimis irato, & non ordinato ad filij emendationem. Vnde tales nisi talia deponant, non sunt absoluedi, Supe-

Superiores quoque non exultant licere sibi odio habere subditos delinquentes, & pœnas tantum extendere, quantum eis placuerit, ex magna que severitate multo spatio temporis eos non alioquin, aut in infirmitate, vel infortunio non visitare, ita ut aliqui facile intelligant, ipsorum contra subditos odium. Peccant enim sic facientes mortaliter, neque absolvi possunt, nisi talem affectum mortificent.

18. Si lædens statim post illam iniuriam veniam petat, tunc læsus non cogitur statim veniam illi dare. *Azor.* Qua vulnera recentia, non statim sanantur. Et difficile est ferè, violentum statim noxam lædenti remittere, ac durum esset, ad id obligari, cum nondum sit animi perturbatio sed ita recens quoque iniuria & vulnus acceptum pungit. Quinimò, si maiora & plura inde mala probabuntur timeantur oritura, veniam dare non tenetur. Dummodò nullum in corde rancorē foueat, neque vindictam exspectet, quam (ut dictum est) etiam amorem offensus rogetur, non concipere obligatur. Semper etiam quantum fieri potest, in omni talis scandali ratio habenda est.

19. Pro quiete primum mentium sciendum est, quod in sensu dilate remanent quædam reliquæ, quæ esse possunt semina odii, ita ut inspecto aut memorato inimico, renovetur dolor ob iniuriam illam, insurguntque passionibus aut tentationes vitiæ: imò & voluntas his passionibus obnubilatur, nonnihil sentit & hinc se flexa: nihilominus, si

NON

non progreditur ulterius, hincet ad malum alteri, ea de causa optandum d. liberatè & pleno consensu, à mortali excusatur. Imò si seculo omni scādalo, debita benevolentia denegentur lædenti, ex quadam animi alienatione, non verò ex graui odio, quo ei opteret aliquod graue malum, non statim iudicandum est, de peccato mortali: sicut neque odium circa minimum malum est mortale. Nihilominus talia sunt vitanda, quia sunt periculosa, & scandalosa, saltem ipsi lædenti.

20. Confessarij quoque non facili credere debent pœnitentibus, assensitius se odium non retinere, quamvis talia signa specialia subrahant: sed debet diligenter examinare & scrutari conscientiam, ut possint cognoscere distinctè iterum illorū, & deprehendere odium mortale, aut leue. Sine in superioribus, & parentibus, facilius admitti posset talis assensuatio, in priuatis difficile.

21. Si notorium sit, quod neuter velit reconciliationem inire; hic eam procurando sincere, & ex animo dolendo, quod offenderit, alter non remittendo; ab Ecclesiæ Sacramentis, tanquam publici peccatores sunt repellendi. Imo etiam si id non sit manifestum multis, Confessor tamen eos absolueri non debet; ambo enim contra præceptum Christi faciunt. Ille quidem contra præceptum de petendo. *Matth: 5. Si offeris munus tuum ante altare, &c.* Ille verò contra illud. *Luc: 17. Si reuersus fueris ad te dicens, pœnitet me, dimitte illi.* Et ambo in peccato mortali perseverant. Neque vere dicere possunt,

sunt, se nullum intus gerere odium: talis enim dispo-
sitiō odij indicium est. Et dato, quod odiū actus
non habeant, periculum tamen illius se exponunt, dū
prauum affectum, qui scintilla seminariumq; illius
est, fouent. Et præterea res hæc, scandali magni
ocasio est.

22. Quando inter aliquos ex neutra parte in ve-
ritate, est inimicitia, sed qui præcessit odium vel
offensa, neuter se vult fl. dtere, vt loquatur alteri:
Aut alter tantum recusat alteri loqui: neutri debet
negari absolutio, si hunc factō nihil aliud conun-
gatur: quia neuter facit contra præceptum chari-
tatis, cum homo non teneatur ad allocutionem &
alia particularia beneuolentiæ signa, respectu o-
mnium hominum, nisi secundū animi præparati-
onem casu necessitatis: Verū si adsit scandalum,
tenentur sub mortali se alloqui, quantum necesse
est, ad demonstrandum animum ab omni malo
affectu liberum.

24. iniuriarū actionem in iudicio prosequi licet,
bona intentione, ob commune bonum, exemplum
cæterorum, emendationem proximi, securitatem
proximorum. &c. sed non prauo affectu, ad exacer-
andum animum, vel vltiscendum: alioquin talis
non esset absoluendus.

*Speculum Particulare, secundū conditionum
diuersitatem.*

1. Ecclesiastici examinent se, si & quatenus ne-
cessa-

cessarium est, de ordinum susceptione, secundū
Ecclesiæ statuta.

De horarum recitatione.

De modo, quo adepti sunt beneficia.

De residentia in beneficio.

De diligentia in instructione, & Sacramen-
tum administratione.

De competenti eruditione ad tale munus.

De beneficiorum pluralitate. Qui enim reti-
net plura, tutus in conscientia non est, nisi habeat
S. Pontificis dispensationem, ad quam requiritur
iusta causa, quæ redundet in vtilitatem illarum
Ecclesiarum.

De proventibus, si eos bene dispensat pro
suis suorumq; necessitatibus. Siquidem etiam cō-
sanguineos viuere potest, non vt ditiores fiant, sed
ne egeant, sicut docet D. Th. Ex his verò, quæ si-
bi suisq; supersunt, pauperibus erogare tenetur.
Si bonis, eruditis, ac peritis Coadiutoribus vritur,
præsertim ad Sacramentum pœnitentiæ: ignaros
enim ac ineptos retinere, periculum ac piaculum
est. Si negotiationi ex professo dat operam, rebus
secularibus se immiscet. Si comessatio ubi, ludis,
ac choreis (quæ non sine scandalo sunt) vacabat,
præsertim, cum sit in maioribus ordinibus, aut be-
neficiarius.

Plura in alijs libris, & in proprijs conscientijs
Ecclesiastici, vt potè iudiciosi intelligere poterunt.
Vide Nauay: & alios.

Huc reduci possunt, habentes ius patronatus,
qui se-

qui solent interdum indigus conferre, aliquando simoniace, pacto aliquo interueniente & nonnunquam in damnum Ecclesie: videlicet, ut bona Ecclesiastica usurpata non recipiantur, vel decima manipularis non exigatur, aut non integre solvantur.

2. *Religiosi*, de oblatione suorum votorum obedientie, castitatis, & paupertatis. Et quoniam paupertas, quæ fundamētum religionis est, sæpius violari solet, ideo debent perpendere.

An retineant contraitatum suum, superfluum & curiosa.

An more seculari vivant, ac disponant bona, tanquam si essent domini eorum.

An prauos mores introducant cum aliorum scandalo.

An aliquid recipiant, conceant, alienentq; sine licentia superiorum.

An prouentus aliquos annuos habeant, contra Conc. Trident.

An in visitationibus omnia manifestent, quæ debent.

An in electionibus, practicis vsi sint.

Item. An conspirationes factionesque secuti sint.

3. *Nobiles*, de decimarum fidei solutione, aut fundi Ecclesiastici occupatione.

De subditorum aggrauatione, vel etiam oppressione, quo ad labores, census, itinera, emptiones aut venditiones cariores, & aliquando grani immensum & corruptum.

De vectigalium defraudatione, sub prætextu necessitatis.

necessitatum propriarum, emendo, re ipsa verò negotiando.

De comestationibus, ebrietatibus, iniurijs illatis inferioribus, æqualibus, vel etiam superioribus.

De vsuptione fundi alieni.

De laboribus die festo.

De itineris aggressionibus, non prius Missæ audita, à se, & famulis, seu comitatu toto. Constitutio penarum pecuniarum propter priuatum comodum.

4. *Milites*, de rapinis, furtis, extorsionibus, stupris, adulterijs, violentijs, percussionibus, homicidijs, crudelitatibus, ebrietatibus, de statatibus extortis, & nullo iure debitis.

De acceptis muneribus ab his, qui redimendo vexationem, obtulerunt.

De iniusto bello, De duellis.

5. *Ciues*, & in communitate habitantes.

De iniurijs, odijs, detractionibus, susurrationibus.

6. *Mercatores*, de fraude, in materia, pondere, mensura, pretio, & moneta adulterina. De periurijs. De monopolijs, videlicet, an inter se conuenerint de rebus non vendendis, aut emendis iusto pretio, sed pro suo libito in damnum proximorum, præter superiorum auctoritatem, & non consideratis circumstantijs mercium, scilicet copia velopia: qui aliquando coemptis omnibus mer-

bus eas abscondunt, ut appareat inopia, & pretium augeatur.

De negotiatione die Festo, Missa non audita, aut contra prohibitionem, vel cum scandalo.

De usuris palliatis, quales sunt venditiones supra iustum pretium etiam rigorosum, ob expectatam solutionem, & emptiones minoris multo, quam exigat rei valor etiam infimus, ob solutionis in presenti numerationem. De qua relege Lessi. Iusti. lib. 2. cap. 27. dub. 7. Famuli quoque mercatorum videant, si in his non sunt cooperati, quia peccarent: & aliquando ipsi quoque tenerentur ad restitutionem.

7. Medici, si absque sufficienti eruditione praxim apprehiuntur cum periculo proximi. Si peccatum propter sanitatem consulunt. Si ad Sacramentorum usum, & testamenti consecutionem, moribundum non inducunt. Si absque iusta causa ieiunium Ecclesie relaxant. Si pauperem in gravi necessitate constitutum curare nolunt. Si primas partes sibi vendicare illicitis modis quærunt, videlicet abstergendo.

8. Pharmacopole, si materias corruptas, aut alias præter ordinatas à medico, ponunt vel mutant. Si res plus quam valeant, cum notabili excessu vendunt.

9. Chirurghi, seipso explorent, an debitam peritiam in sua arte habeant. An supra professionem suam aliquos curare præsumpserint, cum notabili detrimento sanitatis, ut puta, ingerentes se in

dicatio-

dicationi Physicæ. An in medicando fraudem aliquam fecerint, lucri causa, aut cum præiudicio alicuius.

10. Testamentorum Executores & Tutores.

De reditutione statim facienda eorum, quæ sunt alicui legata, debita, & secundum ultimam voluntatem mortui destinata.

De educatione pusillorum ac pupillorum.

De uctione bonorum pupillarium, pro virili: Non tamen per contractus usurarios: siquidem usuram committere etiam pro redemptione captiuorum non licet.

De fidelitate in dispensando, & integritate in reddendo residui.

11. Xenodochiorum Prasecti, seu Hospitalary.

De prouentibus in utilitatem duntaxat loci & pauperum conuertendis, & non aliter, nisi fortè ratione suorum laborum, propter quos aliquod detrimentum subirent, ex illis quotam sibi debitam lege, vel consuetudine approbatam, vel intentione fundatoris munitam, detrachere licite possint.

De diligentia circa ædificia, victum, amicumque pauperum, & recuperationem bonorum iniuste per alios ablatorum.

12. Artifices. Si fideliter ac diligenter in arte sua & labore se gesserunt. Si materias sibi traditas, & relictas, patronis earum non reddiderunt, sed in notabili quantitate sibi reliquerunt. Si muratores aut fabri lignarii, Iudeorum synagogas, hæretico-

M s

tum

rum ac schismaticorum sana, (quod non licet) adificauerunt, aut refecerunt. Et multo magis, si idola sculperunt.

13. *Iudices.* Si iura, secundum quæ procedere debent, norunt, vel scilicet pios, & peritos consulunt. An aliquid propter fauorem, munera, vel odium contra iustitiam commiserunt, vel non secundum iusti iuris dispositionem in causis processerunt.

Si dilationes non debitas admiserunt cum damno proximi: vel etiam iudicare (cum deberent & possent) renuerunt. Si reum, parte contradicente, liberum pronunciauerunt. Si de complicitibus, quando non potuerunt licite interrogauerunt. Nam in criminibus priuatis non licet interrogare, ut in simplici furto, homicidio, adulterio, sed tantum in peccato contra bonum commune, ut est proditio, hæresis, conspiratio in necem principis, falsificatio monete, maleficium, latrocinium, quæ bonum commune destruunt, idque tunc, quando indicia, vel fama, aut semiplena probatio, complices adiunxit insinuat. Eodem modo, si iudex interrogat, de quibus iuridice interrogare non potest. Si dona suscepit. Quamuis enim comestibilia & porabilia moderata, ex mera liberalitate donantis oblata suscipere valeat; tutius tamen est, neque talia acceptare, ut liberius possit in iudicando procedere. Si penam statuto apposuit principaliter propter suam utilitatem. Si testes minus idoneos admittit. Si innocentem condemnauit, vel eti-

vel etiam nocentem, sed sine sufficiente probatione, aut inauditum vel indefensum. Si de iusta lege diuina vel naturali dimitti, sine iusta causa condonauit. Si lites, aut debitorum solutiones, absque legitima causa suspendit. Si erga peregrinos, viduos, pupillos, & alias miserabiles personas, inhumaniter processit, videlicet, non prouidendo eis patronum, aut causam quamprimum non expediendo, cum notabili detrimento earum. Si processit contra aliquem per viam inquisitionis, absque precedenti instantia de eo, vel iudicij, aut semiplena probatione. Si dimisso ad mortem, non concessit tempus suscipiendi sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ: cum potius ad hoc inducere debuisset. Si reum quæstionibus suis iocis, absque semiplena probatione, aut crudeliter præter iuris dispositionem torqueri iussit.

14. *Caufidius*, seu procuratores. Si absque sufficienti eruditione, in iustale susceperunt cum iactura proximi. Si causam iniustum susceperunt quocumque respectu, etiam si non habuerint intentionem vincendi: si quis in principio nesciens conditionem causæ, & in prosecutione iniustam,prehendens, partem non admonuit, ut desistat à progressu ulteriori: quamuis aduersus id indicare non debeat, neque alijs præter suum patronum. Quod si causa dubia fuerit, & pars de hoc certior facta voluerit, poterit continuare. Si in sua prosecutione, cum notabili partis damno negligens fuit, cum obligatione restituendi. Si aduertente

secreta suæ partis, alteri vero vtilia detexie. Si causam pauperis constituti in gravi necessitate sui auxilij, vel oppressi, aut iniuste tractati, suscipere noluit, siue ob defectum solutionis, siue propter quemcunque alium respectum. Si fraudulentè in iudicio se gessit, falsa scilicet allegando, vel insperando, & vera supprimendo &c. propter quod causam perdidit, qui iustam habuit. Si dilationes superfluas atq; iniurias extortit. Si stipendium pro patrocinio maius quam par erat exegit. Si cōventionem fecit de stipendio in medio cursu causæ; vel de quora parte litis, puta dimidia vel tertia; aut paciscatur, ut post victoriam tanta summa solvatur. Est enim suspicio & occasio volendi vincere per fas & nefas. Est autem iuristis, Litigatoribus, & alijs habentibus intricatos casus, animaduertendum, ut ipsi secum extra confessionem, rationem ineant, aut consilium priorum ac peritorum adhibeant, ad deprehendendam aliquam iniustitiam in suis actibus; & ita in consilio breuiter se expedire possunt, non recensendo omnes iuris progressus historicè, ac proinde superflue: dummodo sincerè ante Deum pro salute animæ suæ id taceant, & amici consultores, absq; blanditis liberè veritatem illis manifestent.

15. *Notary*, si confecerunt aliquod instrumentum vsurarium. Si dolum aliquem in scribendo fecerunt. Si quis rogatus recusauit tradere instrumentum, cum deberet. Si partem imperitam renunciatam alicui iuri, non instruxit. Si pauperibus eo quod

quod non essent soluendo, scripturas cōficere, vel confectas tradere (vnde passi sunt notabile damnum) renuerunt. Si habentes publicum stipendium, aut lege taxatum, maius accepit, etiam à sponte offerentibus. Si instrumentum die festo atq; aliqua necessitate confecit. Similiter, si confecit ad instantiam carentis iudicio, cum obligatione restituendi successorì legitimo.

16. *Testes*. Si se absentarunt aut absconderunt, aut aliquid finxerunt, ne testificarentur. Scire enim hi debent, quod interdum non vocati, tenentur se offerre in testes, quando id necessarium esse sciunt, ad impediendum aliquod damnum notabile tam publicum, quàm priuatum: aut quando animaduertunt aliquem esse in graui necessitate sui testimonij. Si sciens per consultationem (ut aduocati, medici, consiliarij) aliquod peccatum secretum, & detexit illud, cum cognitio eius non sit necessaria ad mala notabilia, ac damna impedienda. Si accepit aliquid, ut verè testetur, cum obligatione restituendi. Si quis scies crimina notoria, vel famosa iudici aut superiori præcipienti, non denunciauit: nisi sint valdè occulta, nemini in posterum nocitura: aut peccator sit emendatus. vel sola correctione fraterna monitus, se emendauerit: Nam si adhuc penderent in futurum, deberent manifestari; sicut & in visitationibus.

17. Accusatores possunt peccare, tam omittendo, quando accusare necesse est. (ut cum excessus cedunt in magnum damnum spirituale, aut temporale

le, & per fraternam correctionem non cessabunt : quàm committendo, ut si falsum obijciant.

18. *Res seu accusati.* Si non confitentur crimē, quāvis cum periculo mortis, quādo interrogantur à competentē iudice, secundū ordinem iuris; videlicet, quando delictum est notorium, famosum, aut semiprobatum : quod accidit, quando præter accusatorem adest vnus testis oculatus, & omni ex parte fide dignus, ita, ut nihil ei obici possit : aut vnū in iurium vel plura æquipollentia sempiterna prohibitioni. Vnde & Confessores in cōfessione debent eos ad veritatem facendum inducere, nec absolvere proponentes non fateri.

19. *Simplices.* Si sciunt necessaria ad salutem, tam credenda, quæ sunt in Symboio Apostolorum, quàm speranda, quæ sunt in Oratione Domini: quàm implenda, quæ sunt in præceptis Dei & Ecclesiæ, quàm quæ sunt vitanda, vt peccata, capitalia, & alia. Item suscipienda, vt sunt sacramenta.

Multi enim sunt, etiam seniculi & vetulæ, quæ nec signare se signo S. Crucis, imo neq; quid Dei nomine : intelligatur, sciunt : Aliqui enim existimant B. V. Alij S. Annam meretriciam esse diuinam Trinitatem. Tales instruendi sunt de his & alijs, in concionibus quidem regulariter, sed tamē etiam in confessionibus specialiter.

20. *Dives,* de iniqua acquisitione possessionum, pecuniarum.

De vicijs apertis & palliatis.

De lar-

De largitione elemosynarum, præsertim in necessitate.

De cura salutis, aut incuria.

An malint amittere temporalia propter æternā, vel contrā.

11. *Rustici* De fidelitate in laborando & reddendo debito.

De vsu alienorum fundorum ob mutuatam pecuniam.

De furtis in alienis syluis, piscinis, &c.

De ebrietatibus, imprecationibus malorū falsis attestacionibus. De adulationibus. De aleis cum præiudicio vxoris ac domus.

22. *Puella, virgines, ac iuuenes.* Si antea integræ sunt consue, vel aliqua retinuerunt ob pudorem, timorem, aut etiam negligentem conscientia dissolutionem.

Examinant autem, se ipsimet serio ante Deum, de turpi cogitatione aut sermone, de inhonesto ludo, contactu: lutiis ac mendacijs perniciosis, de rixis, verberibus, Mulis die festo omissis. Aliquando est eis necessarium, scire, quomodo amittatur virginitas, & conseruetur integritas Consultant itaq; Azor t. 3. lib. 3. c. 2. & Lep. Iust. lib. 4. c. 2. Et S4. verbo, Virginitas, Et cap: Pueris, de delictis puerorum

Expedi autem eis ad hunc effectum, omne consortium vitare. Vnde S. Laurentius Iustinus gaudet, gratias Deo agens, quod in iuuentute maluerit esse melancholicus, & inurbanus, quàm

M

expo-

exponere se periculo amittendi virtutem & De gratiam.

23. *Vidua & vidui*, specialiter sciant sibi non licere admittere in presenti delectationes carnales, propter cogitatum actum matrimonij præteritum. Nam ut supra dictum est: illo tunc cum in actu erat, frui, seu delectari, licebat, verum nunc si cto in imaginatione oblectari non licet.

24. *Verule*. De internuncijs indolueris, quæ ad malum finem dirigi possunt. De lenocinijs & prostitutionibus.

25. *Quoad statum matrimonij*. Multi existimant in tali statu, sibi omnia licere; quod tamen falsum est. Itaq; debent se examinare de adulterio mentali, cogitando de non suo, de non sua: in vel extra actum. De actu cum periculo effusionis seminis extra vas naturale: Nam sine tali periculo, licet est in coniugio, in quantum deseruit præparationi ad actum.

De redditione debiti, aut denegatione, præsertim cum alterius periculo. Nam negare debitum, est contra iustitiam: ac proinde mortale; nisi excuset notabile detrimentum propriæ salutis. Vnde febris laborans, aut vulneratus, non tenetur in balneis, vel statim post balneum, similiter statim post prandium; non tenetur. Dolor tamen dentium, aut capitis, absq; febris, non excusat. Ad huc non tenetur reddere alteri immoderatè, ac sepius quàm par est, petenti. Quia notabiliter vires consumat, & salutem lædit frequentia copula.

Sancti

Sancti, Matr: lib: 9 dub: 24. ubi discies, quomodo interdum sit mortale. In morbis quoq; diuturnis, & quasi habitualibus, ut est leprosi, vel morbus Gallicus, si sanus voluerit, non tantum licet, sed etiam meritorie, ad vitandum periculum incontinentiæ in consorte reddet, quamvis non teneatur cum periculo infectionis notabilis.

Adhuc de abstu contra naturam, quod fortè raro accidit. De impedimentis conceptionis, siue per sumptionem alicuius ad hoc ordinati medicamenti, siue per retractionem sui ob actum, aut defraudationem seminis (ne recipiatur: siue per resectionem recepti, quacumq; arte, & multo magis de abortu procurato.

De pacifica cohabitatione, vel rixis cum aliorum offendiculo: siquidem alter alterius imperfectiones debet supportare. Hic opiter reprehendendi sunt viri (ait *Ban: 2. 2. q. 32. a. 8.*) qui vxores suas velut ancillas tractant, cum sint consortes & socii eorum. Reprehendenda quoque multo magis vxores, quæ dominari præsumunt in viros, cum isti sint capita earum: unde multa absurda nascuntur.

Quamvis autem vxor non possit liberè disporre in bonis mariti, secundum libitum suum: quoad res tamen necessarias sibi, liberis, domui, vel familiæ, ut convenienter & honorifice sustentetur, ad quod tenetur maritus, potest. Et si ipse, prout tenetur non providet, licitum est vxori claculum accipere à deposito mariti, necessaria omnia,

nia,

hij, quibus possit suis & familiae succurrere. Neque iudicium est ferendum, iuxta arbitrium videndum, & tenacis, sed secundum decentiam status. *Ead. ibidem.*

Debent etiam in eo statu se examinare de auxilijs mutuis. nimirum; si ob suas priuatas decessiones & actiones sui status, & muneris debiti, deserunt vel negant, prael reum, cum offendiculo seu turbatione alterius coniugis. *Auar. l. 3 l. 2. l. 10. & multi alij.*

26. *Filijs suis.* Si ex bonis patrum aliquid notabile, aut contra eorum voluntatem, aut sine scientia acceperunt, cum obligatione restituendi coheredibus, vel copatandi pro parte sortis suae. *Vnde Prover. 28. Qui subtrahit aliquid a patre suo, & a matre, & auis, hoc non esse peccatum particeps homicidae est.*

Idem intelligendum est de illo, qui patre viuente, consumpsit aliqua bona paterna, in ludis, vitijs, aut pater soluit in penam delicti eius. Eodem enim modo restituere tenetur.

Sumptus tamen, quos studij causa patre viuente fecit, computare non tenetur. Imo fratres eius post mortem patris, tenentur ante omnem diuisionem soluere debita, quae ob studia parte viuente contraxit: licet contracta post patris obitum non teneantur.

Famuli quoque; de fidelitate in dispensando, custodiendo, exequendo. De prauis consilijs, adulationibus, inuidijs, iniquis accusationibus conseruandum, executionibus iniquis iussorum.

27. *Patres.*

27. *Patresfamilias.* De cura, circa familiam, quoad spiritualia: ut huiusmodi, & doctrinam Christianam, Sacramentorum usum, & festorum cultum, Missae audicionem, ieiuniorum obseruationem, vitae honestatem. Et quantum cum magno suo incommodo, non teneantur importune & acerrime instigare, tamen serio monere, & discretè obiurgare. Et quoad temporalia, ut videtur decens, & indigne remitti, satiens detur prandium.

Cura quoque in infirmitate, quoad animam & corpus, siue domi, siue in hospitali.

De mercede soluta vel retenta.

28. *Parentes.* De bona educatione & edificatione prolis dati, tam quoad doctrinam Christianam, quam quoad mores. Si inhonesta, iniuriosa, dicere aut facere permiserunt. Si lasciuia vel indecentia adducendo aut videndo non corripuerunt. Si familiaritates perniciosas permiserunt, & non potius prohibuerunt & retrixerunt. Prudenter faciunt, qui singulis suum cubile parant, & nunquam sociatos esse in lecto patiuntur, quo securiores in sua innocentia permittunt.

Si ad studia, vel artes, iam aptos, in otio decurrerunt, & non potius erudiendos alijs tradiderunt. Si eos ad ingressum religionis coegerunt vel etiam prohibuerunt.

29. *Magistri,* examinent se de diligentia & fidelitate in docendo quoad doctrinam fidei, mores; ac literas. Nam si cum notabili detrimento talis negligentia esset, peccatum mortale efficere. De exemplo

exemplo aut scandalo. De castigatione crudeli quia solum leuis eis permilla est. De simulatione seu conniuentia cum graui alicuius praiudicio, vel damno

30. *Studentes*, de dissolutione cum aliorum notabili iniuria. De conuersatione turpi aut periculosa. De expensis vanis seu inutilibus, & negligentia in studio cum alicuius iactura. De lectione librorum prohibitorum.

31. *Tolonary*, & custodes confinium. Si se autem in transeuntibus, verbis aut verberibus. Si augent taxam, & sic ultra debitum extorquent. Si propter donaria, permittunt exportare vel importare vitia: aut etiam dissimulant soluitones debitas. tunc enim non tantum peccant, sed & restituere tenentur.

32. *Cauones seu tabernary*, si ministrauerint veteros cibos, vel cenam tempore ieiunij indiscriminatam, etiam aperte non indigentibus. Si propinauerunt potum ad ebrietatem: vel nullam rationem habentes sobrietatis, propter lucrum, parati erant suppeditare eum ad voluntatem potatorum, etiam cum periculo ebrietatis. Si aleatores, qui iniurioludere solent, aut quorum profeilio hac solum esse recipiunt ac fouent, si meretrices retinent, subordinant, aut permittunt.

Animaduersionis. Speculo communi & speciali proposito, admonitionem subiiciendam censuram scrupulosi nimium laborent in colligendis et eo peccatis: hoc liquidem eis periculosum est, experientia

experientia testatur in illis qui conscriptis confessionibus vtuntur, in quibus plura venialia, & possibilia enumerantur: pauciora vero communiter accidentia. Vnde legentes, cum summa animi anxietate erunt peccata, nec minori sollicitudine conscribunt in charta, ac in confessione interdum, quæ non intelligunt, nec fecerunt, recensent, detinentes confessorem cum eius tædio, ac aliorum impedimento, absq; sua utilitate, & Sacramenti necessitate. Itaq; hoc speculum propositum est in Gratiani eorum, qui sunt pacatæ conscientia, & ratio consentitur: aut præteritas confessiones repetere volunt, siue propter aliquem defectum in eis ad nullum, siue propter aliam rationabilem causam sibi proficuum. *Scrupulosos* itaq; remitto ad legendum infra tractionem de scrupulis.

C A P U T IV.

Quomodo pœnitens in actu confessionis se gerere debeat.

Distingueda sunt tempora. Alia enim sint ei facienda in principio: Alia in medio: Alia in fine. *In principio tria.* 1. Reuerentia humilis in armorum depositione, capitis detractione, genuflectione, corporis inclinatione, & compositione, seu modestia. Et quoniam totum hoc procedit ex corde: ideo cogitare pœnitens debet, se esse prostratum ante pedes cœlestis iudicis, misericordisq; Patris,

Parris, humilitatem eius intuentis, & magnificientis: Sacerdotem autem, Sacramenti ministrum esse, qui vices Christi gerit, & in eius persona absoluit. 2. Excitatio conscientiae, muniendo se signo sanctae Crucis, expresso actu viuae fidei, animosae spei: & 3. oratione supplicante Divini auxilij. Sunt, qui etiam benedictionem petant dicentes: benedicite. Tunc, & Sacerdos subiungit: Dominus sit in corde tuo & in labijs tuis, ut recte confitearis omnia peccata tua.

3. Confessio quoque generalis praemitti solet, sed brevis. *I. G.* Confiteor Deo & Beatae Mariae, & omnibus Sanctis, quia peccavi nimis cogitatione, locutione, opere & omissione, mea culpa. (ubi tunc dicitur pectus) & nihil aliud.

In medio septem servanda sunt.

1. Brevis in verbis, atque, detrimento tamen, veritatis & caritatis. Unde etiam superflua rejicienda sunt, sicut generalia, conditionalia, & historica. Et generalia quidem nullum alium fructum afferunt, praeter quod fatigant Confessarium, & ut plurimum in falsa involunt. Conditionalia, non sunt in materia absolutionis, quae super tales conditionales nullam potest efficaciam habere. Historia quoque seu narratio omnium concurrentium ad unum actum principalem, non est necessaria, ut dictum est in prima parte.

2. *Integritas*, quo ad peccata mortalia. Nam verbalia quis dinumerabit?

Sciendum est autem integritatem requiri formalem,

malem. hoc est, ut intentio sit, omnia mortalia post diligentem conscientiae discussionem, manifestare. Et praeterea, quatenus homini est moraliter possibile: Homo enim subiacet distractionibus, propter quas naturaliter incurrit inadvertentiam & oblivionem. Quae tamen integritati formali non offit.

3. *Claritas*, quoad enucleationem & expressionem peccati, ita ut in particulari intelligatur.

4. *Sufficiencia*, quoad circumstantias peccati ac numerum.

5. *Honestas*, in peccatis carnalibus, ne nimis obsecens verbis explicetur, neque superflue, sed quantum satis est ad exprimendam peccati naturam.

6. *Evitatio dissimulationis*, ne videlicet alterius crimen derogatur: ideo ut neque in complicitis notitia deueniri possit, quantum fieri potest, ut in examine approbi dilucidabitur, *tut. 4. q. 3.*

7. *Supplementum*. Post enumerationem autem peccatorum, quae memoriae occurrebant, accuset se de omnibus alijs, etiam quorum conscientiam & memoriam non habet: paratum se asserendo confiteri, si quid tale recordabitur. Item de insufficientia praeparationis, si levis negligentia praecessit: vel etiam grauis, si nunc ei serio displicet. Et de imperfectione ac impuritate doloris: forte enim ex aliquo bono & honesto motu processit, sed non omnino ex Dei amore; dummodo efficax voluntas sit vitam emendandi. *In fine tria.*

1. *Monitio* attente audienda, & executioni mandanda:

N

danda:

danda: consilia à confessore proposita, non semipendenda: restitutio iniuncta, ut potè ad salutem necessaria, executioni mandanda.

1. Pœnitentia acceptanda, cū animo implendi.
2. Dum absolutio datur, cor ad Deum per deuotionem internam eleuatur, caput inclinatur, manus iunguntur.

CAPUT V.

Pœnitentia cōfessione quid faciendum?

1. Pœnitens se conferat ad locum commodū, in quo gratias agat Deo, pro beneficio remissionis peccatorum.

2. Impleat quicquid mandauerat confessarius, nihil differendo, siue pœnitentiam, (quam in gratia implere eurer,) siue restitutionem famæ, bonorum, &c.

3. In posterum cautè incedat, & viuat omnes occasiones serio vitando, quæ ei erant causa Deum offendendi. Societates aut familiaritates periculosas deserat, loca lapsus accommodata non visite. Expediat assuescere sine creaturis viuere.

CAPUT VI.

Quomodo circa sumptionem sanctissimæ Eucharistiæ se debeat gerere?

Sane quibus cordi est, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, deuote ac reuerenter sumere, multa

multa obseruare debent. Quorū quædam sumptionem antecedunt, quædam cōmittantur, quædam consequuntur. Antecedunt tria.

1. *Preparatio corporalis*, tum per ieiunium præmissum, si & quatenus est præceptum, alias per moderatam cœnam: tum per continentiam, quoad coniungatos: tum per oris abluitionem, quæ potius vesperti præcedenti est facienda, quàm mane, propter periculum deglutiendi aquam, quamuis in casu infirmitatis, exigentis sumptionem Eucharistiæ, nihil referat etiam cibus aut potus, paulo ante sumptus: tum etiam per abluitionem pilorum, tegentium labia, & impediendum intromissionem Sacramenti, cum irreuerentia eius & aliquando cum periculo.

2. *Ponderatio multorum*, videlicet, quis ad hoc Sacramentum accedit, quid sumit, & cur.

Quis Homo, non Angelus; peccator nō iustus; terra indignus nedum cibo Angelico; gehennæ pœnas promeritus, non coelestes fauores: impatiens, in bono proposito debilis & inconstans. Hic statim actum humilitatis exerceat.

Quid Sumenda sunt in summa quinque, Corpus Iesu Christi Domini nostri, preciosus sanguis, Anima sanctissima, merita eiusdem infinita, & satisfactiones: insuper æterni verbi Persona cum tota sua Diuinitate, idq; in quantumcunq; parua illa particula, & in vna quacunq; specie. Fundamentum huius est, quia Christus dixit: *Accipite & manducate, hoc est Corpus meum.* Et quoniam Christus resur.

resurgens ex mortuis iam non moritur: ideo ubi Corpus Christi neque mortui neque exanguis est, sed vinum & cum sanguine: ibidem est Christi anima & sanguis. Iuxta vero *Regulam S. Damasceni celebratam*. Quod Deus semel assumpsit, nunquam dimisit: sequitur, personam Filij Dei, atque Diuinitatem adesse. In quibus rebus apparet infinita huius Domini charitas & liberalitas. Hic erit excitandus actus charitatis & reuerentiæ.

Ob quæ causas communicet ob multas: nam & propter obedientiam Christo & Ecclesiæ præstandam deinde in commemorationem Christi vitæ, passionis, & mortis eius: in gratiarum actionem pro beneficio redemptionis in signum & memorialem summæ charitatis Christi, quia reuersus ad Patrem, si ipsi totum nobis reliquit: in cibum animæ nostræ, & remedium infirmitatis eius, in auxilium in omni conflictu spiritali: ad consequendam perfectam unionem cum Christo, per intimum amorem, ex tali sumptione prouenientem, & imitationem virtutum eius: & tandem in pignus futuræ gloriæ. Hic actus admirationis superuenire merito posset, cum gratitudine.

3. *Oratio deuota*, per quam impetratur auxilium ad digne accedendum, & fructuosè percipiendum.

Concomitantur ipsam sumptionem tria.

1. *Reassumptio humilitatis*, sibi attribuendo maximam indignitatem, & dicendo cum Centurione: Domine non sum dignus.

2. *Fidei viua subita & quasi momentanea excitatio*, per quam

quam firmissimè credantur illa quing; hic adesse, Panis substantiam omnino abesse, sola accidentia illius remanere, quæ dicuntur eius species: sunt autem, albedo, rotunditas, sapor. Porro hæc admiranda transubstantiatio facta est virtute Diuina, & ministerio Sacerdotis, verba Christi proferentis.

3. *Deuotio feruentissima*, ita ut totus exardescas in Deum, contendens transformari in eum, ipsi cor & omnia tua in eius obsequium tradas & deuocas.

Consequuntur septem.

1. *Gratiarum actio*, pro tali ac tanta dignatione atque beneficio.

2. *Cautio*, ne credat aliquid sacramentum esse in calice dum bibit abluens os: est enim simplex vinum, unde nullam reuerentiam ei exhibeat. Deinde ne cito spuat, sed concedit aliquid temporis, donec particula omnes sint intra ex toto demissa.

3. Interim accedat condigna tanti hospitis æstimatio atque tractatio.

4. Propositum seruandæ tam pretiosum thesaurum in corde munito, quàm diutissimè: curando, ne quid cogitatur, dicatur, & fiat, quod tanto hospiti displiceat.

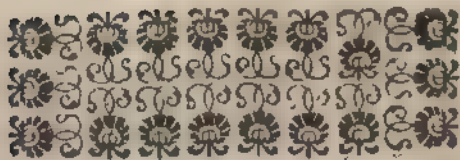
5. *Petitio*, ut effectus seu fructus huius Sacramenti, tibi conferantur: qui sunt, auctio fidei & spei, desiderium virtutum, seruor in bonis operibus, consecutio perfectionis, sortitudo contra tentationes omnium peccatorum, transformatio in Christum, & similitudo ad ipsum per imitationem virtutum

tutum eius: Perseuerantia in bono. Petendum autem est non tantum pro se, sed etiam pro alijs, cōsanguineis, benefactoribus, in necessitate constitutis, sām vivis, quā defunctis.

6. *Gravitas in sermone*, abstinendo (semper quidem, sed tunc præcipuē) à verbis otiosis, risu dissoluto, leuitate: in omnibus quoque actionibus: nihil fiat, quod non præferat sanctitatem. Et similes domesticos, subditos, & alios inferiores, qui eiusdem mensæ conuiuium fuerunt, in honore habeat.

7. In prandio, sermones ad ædificationem proximi pertinentes habeat. Et à prandijs, loca sacra, Tempia, & Altaria visitet, commendans se intercessioni Sanctorum tutelarium & omnium.

Nam & Christus in Parasceue tempore passionis, (in cuius memoriam hæc fecimus) propter nostram salutem, pluries, hinc inde, huc & illuc ductus est, quia ipse voluit: & nobis exemplum humilitatis, patientiæ, æque deuotionis præbuit.

TER-

TERTIA PARS TYROCINII.

De Penitentiario.

In qua tria præambula proponuntur.

Deinde partes Confessarii declarabuntur.

Tandem de eodem Confessario, qua lude & Medicus est, aliqua adnotabuntur.

Hæc autem omnia in sex Capitula distribuentur.

1. *Cur Sacerdotum alij prompti, alij difficiles ad extirpiendas confessiones.*

2. *Stante diuersitate opinionum, in casibus conscientie, qua eligenda?*

3. *De dubio.*

4. *De conditionibus Confessarij.*

5. *De munere Confessarij, ante, in, & post confessionem.*

6. *De Confessario, quatenus est iudex.*

7. *De eodem, quatenus pater & medicus.*

CAPUT I.

Vnde proueniat, quod aliqui libenter, aliqui grauati confessionis officium exercent.

NA

Vtrumq;

Vtrumque potest provenire, ex animo culpabili, & laudabili. Nam qui alacriter, exequuntur, faciunt, vel ex zelo salutis proximi, vel ex præsumptione ignorante aut non ponderante negotij conditionem atque periculum, vel (quod vix credo) ob quæstum sacrilegum. Et similiter, qui subterfugiunt faciunt hoc, aut propter insufficientiam scientiæ tibi benè notam, aut propter suam conscientiam irresolutam & scrupulosam, aut ad evitandum tentationes, quas ibi patiuntur; aut etiam propter suam desidiam, qua laborem refugiunt, ac proinde zelo salutis proximi carent: vel tandem quia metuunt aut incidere in penitentes morosos, intractabiles, impenitentes, aut committere aliquem errorem, qui eos perpetuò cruciaret.

Expedi sanè hæc omnia impedimenta breviter removere, & Confessores animare, propensiusque ad hoc sanctum exercitium reddere.

Præsumptio itaque semper cavenda est, præsertim, quæ cum ignorantia (vix solet) coniuncta est. Pensanda enim est negotij gravitas, periculi (cui se audaculi exponunt) præsentia. Quæstus non est habenda ratio, sed potius præmium à Deo expectandum. Imperitia nota, inhabilem reddit ad hoc munus, ignorantem: adeo ut sine peccato nec prælarus præcipere, nec subditus obedire possit. Si tamen Sacerdos nimis rudis non sit, potest superare infirmitatem diligenti studio.

Perplexæ conscientia, ope periti confessarij, aut si.

aut fidelis consiliarij deponenda est. Ea enim durante, confessiones exasperare est periculosum, cum Confessori, quam confitenti, imò ob eam reddi solet Sacramentum penitentia onerosum.

Carnis titillationes, non multum sunt curanda, consensu non accedente. Quibus facile resistet vir pius, præ oculis habens Deum, penam eternam contaminatori Sacramenti imminuentem.

Ignavia excutienda est, metu rationis reddenda de talentis tibi conceditis, & negotiationi seu vsui non expositis. Timendum quoque est, ne iusto Dei iudicio, in casu propriæ necessitatis, desit copia Confessarij, in penam denegatæ operæ pro salute proximi.

Zelus etiam excitandus est, cum quia Deo plùs quàm alia sacrificia, placeat, ut D. Gregorius ait: cum quia ad salutem pernecessarius est, in qua remunerationem copiosam habet.

Contra pusillanimitatem fortitudo assumenda est, & officij dignitas opponenda. Nam quoniam Confessarius Dei locum tenet, mundo superior est, celi amator; nulla alia excellentia aut prærogativa ei comparari potest, nulla duritia transgere. Ergo mundanorum hominum offensiones non curet, faciores nihili faciat, lucra non speret, solum Deum & cœlestia aspiciens.

Lapsus quoque in confessione nò pertimescat, si prudenter se gesserit. Prudentia erit, in dubijs vel his quorum peritiam non habet, humiliare se, & peritiores consulere. Occurrente autem circ.

aliquam materiam opinionum diuersitate, tutam
eligere.

CAPUT II.

Quomodo se Confessor gerat dissiden- tibus authoribus.

Occasione, nuper dictorum, declarandum est
quid facto opus sit, cum authores diuersi se-
runt: & cui tunc opinioni adhaerendum.

1. Notandum itaq; est imprimis, opinionē quā
duplicem esse. *Improbabilem, Probabilem, Probabili-*
tem, & Communem.

Improbabile est, quæ communiter reputatur
continere errorem: aut est antiquata, hoc est, à qua
omnes Neotherici rationabiliter recesserunt, pro-
pterea quod antiqui eam proferentes, non atre-
derunt aliquam legem vel rationem suæ assertio-
contrariam: aut quia post illorum antiquorum
bitum aliqua decreta edita sunt. Multa huius
exempla afferri possent: aliquot nunc adducere.

1. Antiquorum opinio fuit ad Eucharistiam sumen-
dam sufficere contritionem, nec requiri confessio-
nem actualem, etiam habita copia Confessorum
quamuis hoc salutare sit. Hæc tamen opinio per
determinationem S. Conc. Tridenti non potest
sineri. 2. De confessione facienda coram & in pre-
sentia Confessarij: ita quod inualida esset abso-
lutio à peccatis facta penitenti absenti, contra quā
fundam antiquorum opinionem. 3. De suspensio-
ne no-

ne nouiter lata contra ordinatos ante legitimam
ætatē. 4. Quod non efficitur iam irregularis, in-
terficiens inualorem, ad saluandum vitam propri-
am, obseruato moderamine inculpatæ tutelæ, se-
cundum nouam declarationem. 5. Quod ad confi-
tendum laico in quocunq; casu, nemo obligatur:
quicquid aliqui ex antiquis docuerint.

Probabilis opinio est, quæ non leuibus nititur
fundamentis, sed solidis, quamuis nō euentibus,
neq; oppositam opinionem omnino convincenti-
bus. Porro talia fundamēta duplicia sunt. *Propria,*
seu *intrinseca*; vt sunt causæ, effectus, definitio,
proprietas, quibus opinio valde confirmatur. *Cō-*
munia & extrinseca; vt sunt authoritates, seu testi-
monia virorum piorum, ac peritorum, coniectu-
ræ, & signa efficacia.

Demum *authoritas* vnius etiam Doctoris pro-
bi docti, & in illa materia versati, facit opinionem
probabilem. Præsumitur enim ipsum solidis ratio-
nibus niti, & non velle decipere.

Vbi duplices authores aduertere possumus.
Classicos, & Protelarios.

Classici censentur, qui doctissimi habentur;
prudentes, timorata conscientia, multum in arte
versati: in tali materia periti, discurrentes egre-
gii, atq; suas sententias fortissimis rationibus com-
munientes. Et tales probabilem efficiunt opinionē.

Protelarij sunt inferiores, prædictis conditio-
nibus carētes, qui nō reddunt opinionē probabilem.
Probabilior est, quæ validioribus fundamentis
innititur.

innuitur, quàm altera, quæ licet valida fundamenta habeat, tamen illius rationes magis vrgent.

Hoc quoq; notandum, quod non est idem esse opinio nem probabiliorem & tutiorem. Potest enim esse minis probabilis, & tamen tutior, quàm illa quæ est probabilior. Nam tutior est, quæ amplexa, nullum est periculum peccati. Minus tunc in qua potest habesse peccati periculum, ut in controuersia, an aliquis sit obligatus ingredi religionem, seu an votum eius sit validum: affirmatiua opinio, proculdubio erit tutior, & tamen potest de minori fundamento niti: imprudenterque tunc aliquis ad religionem compelleret ir. Et vniuersaliter opinio, quæ censet id de quo est questio, esse peccatum, tutior est: minis autem tuta, quæ negat esse peccatum, & tamen aliquando non habebit solidiora argumenta.

Communis opinio non est illa, quam tenet multitudo scriptorum, vnius Doctoris auctoritatem, instar ouium & auium, priorum vestigia, sine iudicio sequentium, ut contingit in his, qui sunt eiusdem factionis in scholis. Hi enim non faciunt opinionem communioem, quamuis sint numero plures: sed illa communior est dicenda, quam sentiant aut plures authores Classici proferunt, materiam non obiter sed ex professio tractantes, solida fundamenta iacentes, & contraria sufficienter dissoluentes. Talis inquam opinio sex Doctorum, verisimilior est ea, quàm sex. asserunt, sola ferè auctoritate priorum ducti: Quia cõmunis opinio nõ ex numero

ro opi-

ro opinantium: sed ex pondere probationum, seu fundamentorum pensatur.

Quod si dunt opiniones essent, ambæ habentes Doctores graues, & rationes pares, vtraq; poterit dici communis, ut docet Nau. Manu. c. 27. n. 389.

Dicerem ego hic posse dari latitudinem, ut dicatur opinio communis, quàm multi, grauiusimil Doctores asserunt: Communior, quàm plures: Communissima, quàm omnes aut fere omnes.

2. Sciendum est, licere vnicuique bona conscientia sequi opinionem probabilem, etiam relictâ probabiliori, dummodo id fiat bona fide, id est, credendo eam esse veram, & non animo multioso aut doloso. Reuera enim intolerabile onus esset, & multis scriptulis expositum, si teneremur inuestigare opiniones probabiliiores. Imo licitum est relictâ sua opinione, quam putat quis & probabiliorem & tutiorem esse, sequi aliorum opinionem minis probabilis, minusq; tutam (licet rationes contrarias soluere non valeat) dummodo credat eam esse veram certitudine morali & probabili, quamuis non Mathematica, seu omnimoda, contra quam opinari non liceat.

3. Qui in rebus moralibus (inquit Salon) parum versati sunt, non possunt tuta conscientia sequi id quod in vno vel altero Doctore inuenerunt, praesertim (ut Sanchez ait) si non esset Doctor antiquus, de cuius doctrina timeretur, ne sit antiquata: quod vir in moralibus nõ peritus ignoraret, & posset ei opinio illa videri probabilis, cum tamen alijs peritis talis non haberetur. Imo etiam si esset

si esset ex Neothericis, usq; grauis Doctor, adhuc imperito posset subesse periculum, ne fortè eius opinionem non intelligat, aut casus particulari applicare nesciat.

Tutius itaq; est (*idem Salom moner*) Confessoribus manus exercitatis, consulere viros peritos, in illi materia versatos, & quos timorata conscientia esse nōrunt, ut ab ipsis discant, quæ opinio si probabilis, tuta, ac sequenda (Nam virorum doctrinā est expendere vtriusq; partis rationes) & qui aliter agunt, fidentes huius ingenij & summus, non sunt tuti in conscientia, nec prudenter & rationaliter, in rebus magni momenti, operari censentur.

Delectus quoque magnus faciendus est inter Doctores, à quibus petendum sit consilium: nec enim satis est, quod in Theologia & iure sit graduatus, cum aliquando accidit, nonnullos ex his esse in hac materia imperitos, ut testatur Sayro: tales querendi sunt, qui cum peritia prætarentur conuincant.

4. Consultori non licet consulentem remittere ad Doctorem, cuius opinio creditur falsa: licet tamen ad eum, qui eam tenet, non ex ignorantia legis, & aliorum argumentorum in contrarium, sed ductus alijs rationibus, quæ ipsi & alijs valde probabiles videntur, quamuis consultario opinio non placeat.

Qui plenius hanc materiam scire cupit, legat Sanchez Morali. lib. 1. cap. 9. Salom: 2. 2. q. 63. a. 3. & alios ibidem allegatos.

AD

ADDITIO.

Doctrinam de probabilitate opinionum non extendas, ubi de valore Sacramentorum agitur, vel dum iudex iudicat, vel medicus curat. vniuersaliter ubi de iniuria & periculo proximi agitur. nec extendas dum probabilitas tenuis adest. Author enim in omnibus cautè procedit. & præcipuè ad vitandos scrupulos præfatam doctrinam ponit.

CAPUT III.

De Dubio.

Quoniam dictum est superius, posse securā conscientia eligi partem tutam, relicta magis certa, hoc autem videtur esse contra iuris Regulam C. iuuenis, de Sponsal: qua docetur, quod in dubijs tutior pars est eligenda: ideo hoc quoq; hic declarandum est.

1. Sciendum itaq;, est hanc regulam verissimā esse, & habere locum in vero dubio, seu proprie dicto dubio, videlicet, quando intellectus, neq; assensum habet, neq; dissensum, sed est anceps, non habens maiorem propensionem ad vnam, quam alteram partem. Et per hoc differt ab opinione, quæ semper est cum assensu vnius partis, quam existimat veram, quamuis cum formidine de contraria. Quæ formido non excludit assensum determinatum circa aliam, sed consistit tantum in hoc, quod

quod aliquis per actum reflexum, iudicat rationes illius partis, cui adheret, non esse evidentes, sed tantum verisimiles, atq; ita posse accidere, vt contraria opinio forrè sit vera.

2. Itaq; itante vero dubio, nihil tutò agere liceat: Quàcumq; enim parti amplexus fuerit, peccandi periculo te committes. Vt autem liberè agere val. s. debes dil. etia adhib. re ad inquirèd. i. veritatem, & tandem deposito dubio, & mecum conficietia, vni parti adhaerere; atq; ita bona fide operari: Quod si tanti non fueris. honorum ac prudenti consilio vtore, quales sunt Prælatus, Confessarius, ceteriq; iudici, putamen & dilecti. In hunc modum de factu recurre ad Deam per orationem seruientem, ac humilem, & tandem elige vnā partem tutiorem, aut minùs periculosam.

CAPUT IV.

De conditionibus Confessarij.

Expediret quidem hic à conditionibus Confessarij initium sumere, sed quoniam in Examinat. 2. sunt enumeratæ & explicatæ, ideo illuc legem remittamus. Vltimæ tamen subobscuræ, de rationem subijcere censuimus.

Cum itaq; sex sint conditiones Confessoris scilicet, potestas, scientia, prudentia, bonitas, & gillum. atq; fortitudo: hæc vltima quid propriè importet, breuiter exponendum est.

Fortitudo non importat audaciam vniuersam, quia

quia sic sumpta, quandoq; in bonum, quandoq; in malum trahitur, vt docet D. Th. 3. d. 26. nisi intelligatur audacia, secundum quod est moderata ratione: sic enim pertinet ad virtutem fortitudinis, resse D. Th. 2. 2. q. 127. Sumitur itaq; hic, prout est virtus resistens, superans ac expellens omnes difficultates, quæ Confessori occurrere possent, & impedire, ne officio suo ritè fungatur. Porrò istæ difficultates in Sacramenti functione multæ sunt. Est enim imprimis, ignauia, & horror retrahens Confessorem à labore subeundo, vt superius dictum est. Deinde onus decidendi seu resoluendi casus perplexos & intricatos, sæpè in confessione interuenientes. Item pœnitentium qualitas, authoritas, amicitia, beneuolentia, beneficentia, quæ iudicium Confessoris interdum obnubilant: Diuersa quoq; ingenia personarum, impatientium, cholericarum, obstinatarum. Has & alias difficultates, frangere & superare Confessarius debet, viriliter ac generoso animo, exequendo quod officium exigit, pro Dei gloria, proximi salute, ac suæ conscientia securitate.

CAPUT V.

De partibus Confessoris.

Quid agere ipsum oporteat, ante administrationem Sacramenti.

Quid in ipso actu Confessionis, & quid post datam absolutionem.

§ I.

Ante confessionem tria facienda. *Ars discenda, potestas acquirenda, & preparatio prænuntianda.*

1. Quare ars discenda.

Quia difficillima, eiusque ignorantia periculossissima. Et tamen à pluribus stoccipenditur: aut quia facilis creditur: aut quia pericula non considerantur, & proprio ingenio confiditur.

2. Hæc ars in duobus consistit. *In iudicando & medendo.*

Est enim ista ars & Medicinalis & Iudicialis: quamvis pater ia: cuius subiectum est anima: in tantum morbi, seu peccati cognitio: medium, de cognitis peccatis iudicatio: finis, sanitas spiritualis introductio. Ergo Confessoris, qui medicus simul & iudex est, munus erit, scire mederi & iudicare. Ut bene iudicare valeat, varietates delictorum iudicandorum, eum nosse oportet: ut efficaciter medeatur, necesse est cognoscere causas, qualitates morborum spiritualium, & remedia convenientia quæ prudenter applicanda sunt.

3. Porro varietas peccatorum multiplex est.

Nam imprimis quedam peccata sunt simplicia, (ut homicidium, furtum, fornicatio) nulla circumstantia affecta. Quedam autem sunt circumstantionata, hoc est, per aliquam circumstantiam adiunctam aggruata, ut interfectio Sacerdotis, culpa cum consanguinea, furtum in loco sacro.

Deinde

Deinde. Alia sunt annexam restitutionem habentia, ut usura, diffamatio, &c. Alia vero à restitutione libera, ut transgressio ieiunij, &c. Tercio. Alia sunt reservata, aliqua non. Quarto. Alia sunt sola, alia cum censura Ecclesiastica, poena aut impedimento Canonico coniuncta.

4. Curatio quoque duplex adhiberi solet, aut potest.

Vna dicitur per se, & Sacramento poenitentiae essentialis: & hæc est absolutio Sacramentalis, per per quam poenitens recuperat sanitatem animæ: ac proinde gratiam amicitiamque Dei consequitur. Altera per accidens, id est in casualis dispositionis vel indispositionis poenitentis, ut quia est terripulosus, vel presumptuosus, durus ad dolendum, obtinatus ad peccatum deferendum, difficilis ad alienum restituendum. Vnde medicamentum ahibendum est, ad erigendum pusillanimum, moliendum cordis duritiam, monendo, suadendo, & persuadendo sinceram poenitentiam, ac proinde perluadendo ad introductionem gratiæ de quo fusius infra cap: 7.

De Potestate.

5. Potestas, quæ in confessario requiritur, est duplex. *Ordinis & iurisdictionis.*

Ordinis quidem, quam accipit Sacerdos in sui ordinatione. Iurisdictionis autem, quam acquirit per officij Pastoralis assumptionem aut delegationem, ut fusius declaratum est in Exa: Approb. Vtraque igitur

igitur potestas, adeo est necessaria ad confessiones audiendas, ut si altera desit, absolutio sequens omnino invalida sit. Nam qui Sacerdos non est, in nullo casu absolvere potest: cum sacerdotium sit fundamentum exercendæ iurisdictionis in foro poenitentiae. Similiter quamvis sacerdotium adsit, desit autem iurdictio, ratione officij aut commissionis, absolutio regulariter nulla erit, secuso mortis articulo; ut statim dicitur.

Nec te moueat vetus illa narratio, de confessione faciendi coram Laico, deficiente Sacerdote, ut articulo mortis: quoniam secundum determinationem Ecclesiae, nemo ad talem confessionem etiam tunc obligatur, neque Laicus à peccatis unquam absolvere potest: sed in tali casu ad contritionis praesidium confugiendum est. Secus esset, si adesset Sacerdos simplex, non expositus in absentia expositi. Nam in tali casu licet & validè absolueret, concedente ei tunc facultatem, Ecclesiae, & approbante hanc generalem consuetudinem.

6. Tres autem sunt, qui habent iurisdictionem ex officio.

Papa in toto orbe, hoc est respectu totius Christianitatis. Episcopus in sua Diocesi: & Parochus in sua Parochia. Ceteri habent ex commissione.

7. Praedicti itaque tres, & quartus Episcopi Vicarius, possunt hanc iurisdictionem delegare: ac propterea ab ipsis querenda est. Nam Vicarius non solum ad utendum, verumetiam ad communicandum

dicandum, alijs, hanc facultatem habet.

In religione vero tres: Superior legitimus loci, (sed non ibi eo institutus Vicarius aut Praesidens) Superior seu Praelatus Provinciae, qui Provincialis dicitur. Et Praelatus totius Ordinis, qui Generalis vulgo appellatur.

Porro Parochi, quamvis iure antiquo hanc potestatem absoluendi alij conferre potuerint, tamen propter abusum, & pericula, sublata est eis talis auctoritas, nouoq; iure Conc. Trid. solis Ordinarijs relicta.

Nihilominus ipsis quoque, Parochis licetum est, committere audientiam Confessorum, sed approbata duntaxat ab Ordinarijs, seu alicubi in Diocesi eadem expositis absolute, hoc est absque aliqua limitatione. Suarez in 3. par. t. 4. disp. 28. sect. n. 13. praeterea n. 19. asserit hanc consuetudinem esse, ut Parochi seculo mutuo iuvent, ex solo suo consensu, non tantum intra eandem Diocesim, sed etiam in confinio distinctarum Diocesum, quod tamen non debet (inquit) regulariter fieri, neque extendi, praesertim ad illos, qui non ex officio sed ex sola delegatione sunt Confessores, nisi accedat consensus saltem implicitus Ordinarij: ut potè, quia scit & non prohibet. De quare lege Suar. ibidem sect. 7. n. 5.

8. Sciendum quoque est hic ex communi doctrina Ecclesiae, non posse Parochum prohibere Parochianum suum quominus confiteatur religioso, vel alii Sacerdoti, ab Episcopo exposito. Et Sacerdos talem

talem facultatem habens ab Episcopo, potest ea-
semper vti absque alia facultate Parochi, imo et
am ipso inuito: nihilominus si adeo contradiceret
vt propterea timeretur scandalum, satius esset in
publico ab audientia confessionis abstinere, præse-
ntem in eius Ecclesia.

9. Si quis semel est approbatus, & ad confes-
siones audiendas admissus, simpliciter, absq; vlla li-
mitatione loci, temporis, personarum, &c. & præ-
terea pro vno examine; nunquam deinceps ab eo-
dem Episcopo examinari potest, sed semper ma-
net approbatus, & admissus, in illa duntaxat Dio-
cesi, pro qua est expositus, nisi forte magna aliqua
causa, vel mutatio accidat. Quod si absq; examine
aut limitate fuit admissus, non habet perpetuam
facultatem. Et tunc nihil valet illa propositio. Se-
mel præsentatus vel admissus semper talis manet.
Suar. ibidem, & omnes aliq.

10. Talem habens facultatem, potest suum Pa-
rochianum vel Diocesenum ubiq; audire & absol-
uere, tam in propria Diocesi, quam extra Diocē-
sim: & semper, Paschatis quoq; tempore.

11. Religiosi ex privilegio, possunt in sua Dio-
cesi, pro qua sunt expositi, omnes absoluere, etiam
ex alijs Diocesibus causa confessionis faciendæ
confluente. Seculares vero Confessarij non nisi
cum consensu suorum Parochorum, id agere pos-
sunt. Consensus autem esse potest, explicitus, aut
implicitus; cum videlicet Parochus dat ipsis ben-
edictionem, aut facultatem iter aggrediendi, deu-
otionis causa.

12. Ta-

12. Talis potestas durat, aut donec tempus af-
signatum terminetur (si est temporalis) aut perpe-
tuo (si est absoluta, & non reuocata) nec finitur a-
ut expirat morte vel amotione concedentis: nec
absentia Confessarij, quia si per aliquot annos, ad
illam Diocesim reuersus fuerit, & facultas ob ali-
quam causam rationabilem reuocata non sit, tunc
potest absolvere.

13. Sacerdos eo ipso, quod exponitur per ordi-
narium, quocunq; id fiat modo, vna & eadem ope-
ra approbatur. *Suar.*

14. Quando in confessione accideret peccatum
reservatum, Confessor à nullo potest regulariter
absolvere, sed debet, vel penitentem ad eum, qui
potest, remittere, vel ipse talem facultatem procu-
rare ac obtinere: & interim ab omni absolutione
superfiedere: vt superius dictum est.

15. Quando in confessione soli casus reservati
exprimuntur: is cui talis facultas delegatur, potest
etiam à non reservatis absolvere, quia in eo omnia
non reservata includuntur, atq; in concessione ma-
iori subintelliguntur.

16. De Preparatione.

Præparatio ista potest esse remota seu genera-
lis: & hæc est vitæ Confessoris continua integri-
tas, quæ quamvis ad valorem Sacramenti non re-
quiritur, necessaria tamen est ad efficaciorum pec-
catoris conuersionem, quam facilius ac potentius
persuadebis, qui à Deo per vitæ improbitatem a-

O 4

uersus

meritus non est: & calefaciet citius qui in se calidus est. Generalis quoque preparatio est, assiduum studium in hac arte.

Preparatio verò proxima consistit in quatuor. In parentia peccati mortalis, in rectitudine intentionis, in virtute fortitudinis, & imploratione diuini auxilij. Hæc enim exiguntur ad licitè vel benè exequendum munus Confessoris, quamuis alias possit non esse inualida confessio. Debet inquam imprunis Confessor ante confessionem recolligere se, num sit conscius alicuius mortalis, vel non. Nam si conscius sit, debet statim excitare in se veram & perfectam contritionem: nisi malit ipse quoque prius confiteri.

Intentio bona in eo sita est, vt quis tale ac talem negotium non aggrediatur, spe lucri vel commodi temporalis, aut amicitie contrahendæ, vel aliqua curiositate illectus; sed merè ex charitate, & zelo salutis proximi: quatenus Deo placeat, & sibi merita apud eum comparet: hostisque Dei & generis humani de damnatione fratris non triumphet. Fortitudo etiam concipienda & assumenda est, vt minister Sacramenti liberè, absque villo respectu personarum, vel statuum, procedat in confessione, siue monendo, siue reprehendo, remedium adhibendo, absolutionem denegando, vel differendo, restitutionem præcipiendo, occasiones interdicens, cæteraque necessaria respectuè præstando; vt superius dictum est.

Recursus ad Deum per orationem breuem, appri-

apprimè est necessarius, ad obtinendum auxilium, quo Confessor adiutus, hoc tam sanctum & arduum opus, sanctè ac vtiliter exerceat, & omni tentatione fortiter resistat. Nimirum sunt in hoc ministerio plures occasiones impingendi, præsertim, in quinque genera peccatorum. 1. Contra castitatem: nam audiendo inhonesta (sine quibus vix transigitur confessio) facillè caro ex se ad malum propensa tentatur, ac deficiente Dei auxilio, & fortis custodia, succumbit. 2. Contra patientiam, eo quod innumera sunt molestiæ, prouenientes ex varijs ingenijs penitentium. A qui enim sunt valde rudes, alij importuni, alij scrupulosi, melicholici, alij nimium laxi, parsipientes omnia, alij superbi, sibi aut suæ doctrinæ fidentes, duri corde, peritumaces, impatientes, restituere detrectantes, impatientes, &c.

Quod si ipse quoque Sacerdos sit ex se cholericus, aut valde zelosus, aut etiam scrupulosus vel morosus, præsertim cum corpus sentiat defatigationem, facillè in eo hæc omnia excitabunt impatientiam, iram, ac rædium, cum hæc interdum verbis produntur, & insuper ex zelo prophetici credentur, cum reuera vitia sunt. 3. Contra humilitatem: nam aliquando superbia se ingerit, dum Confessor ad suam conscientiam penitentem comparat, quem facillè contemnet, seque ei præferet, si senserit se immunem à similibus. 4. Contra puritatem confessionis. Si plura scire desiderat, quam sit opus ad integritatem confessionis, & ad finem

absolutionis: siue propter oblectationem carnalem habendam, siue suspicionem de aliquo indagandâ.
 5. Contra fortitudinem. Sunt enim aliqui pusillanimes, ne dicam ignavi, & ignari, qui aut nesciunt os aperire, aut non audent vllum verbum proferre necessarium ad salutem pœnitentis, seipsos & proximos seducetes.

§ II.

In actu Confessionis que faciendâ?

Confessor in actu confessionis, aliqua in principio, aliqua in medio, aliqua in fine præstare debet.

In principio.

1. Pœnitentem iucunde excipere, vt intelligatur bonum Confessarii affectum erga se, atq; ita fidentius & fidelius confiteatur: Nam & Christus Mariam Magdalenam aliosq; peccatores benignè excipere solebat. Vnde D. Th. 4. d. 17. inducit ad hoc, duos aliquos versiculos explicantes Confessoris qualitatem.

Confessor dulcis, affabilis, atq; suavis.

Prudens, discretus, mitis, pius, atq; leniguus.

2. Appropinquante ad se pœnitente, Confessor non consideret vultum eius, sed illico faciem suam regat, vt ipse liberius confiteatur. Imprudentes imo & illicite faciunt aliqui Confessores, quod per totam ferè confessionem intuentur vultum pœnitentis.

3. Audiatur patienter. Hæc autem patientia in tribus consistit. 1. In permittendo pœnitentem

suum

suo modo, quamvis rudis, explicare sua peccata, in quantum fieri potest citra Sacramenti iniuriam, & alicuius infamiam vel præiudicium. 2. (Quod inde sequitur) non interrompendo sermonem, abiq; graui causa. Nam sunt aliqui pœnitentes adeo meticulosi, vt audito vel vno verbo, obliuiscantur eorum, quæ dicturi erant. 3. In abstinendo à quibusdam signis pauoris, admirationis, quamuis grauissima & turpissima peccata recenseantur: solent enim imprudentes ad tales occasiones se commouere, spueri, se cruce signare, quod cedit in magnum pœnitentis præiudicium, & Sacramenti contaminationem.

4. Aduertendum hic. Quod licebit Confessori, si tum à principio, benigne interrogare pœnitente: An possint abiq; eius molestia, & periculo obliuioni, aliquando fieri interrogationes in ipso cursu confessionis. Hoc enim vtile esse poterit: tum, ne ipse Confessor volens examen ad finem Confessionis distingere, obliuiscatur: tum, ne forte pœnitens ex imperitia, vel vndecunq; proficitur narrationem impertinentium, inhonestorum, aut tam alienius præiudicantium. Poterit quoq; hortari & animare ad confessionem integrè faciendam, tanta charitate, zelo, & efficacia: vt si alius integrè non sit confessus, nunc deposito omni respectu seu pudore, sincerè confiteatur.

5. Cæterum præambulæ interrogationes raro vtilis sunt: multoties autem frustra tempus consumunt.

In meo

6. In tota narratione poenitentis tria diligenter obseruet. 1. Poenitentis dispositionem, non tantum animæ sed & corporis: proderit enim hoc tum inquirendum, tum ad iudicandum, & ad remedium applicandum. 2. Modum confitendi quo utitur, vel uti solet. 3. Peccati grauitatem & annexa, videlicet reservationem, restitutionem, censuram & alia, si fortè inueniantur.

7. Propter factam in principio præoccupationem liberius monere poterit poenitentem, quamuis modeste, si quid in confessione occurrerit, quod dissimulari & ad finem reservari non possit, ut cum poenitens creditur infamaturus aliquem commere, &c.

8. Audiat confessionem, & data occasione, inquireat non minus fideliter, quam prudenter. Fideliter quidem, gerens se in hoc negotio, non secus, ac proprio, considerando quoque suum meritum ac magnum præmium. Prudenter vero, præsertim in carnalibus, ne quid cum Sacramenti profanatione, proximi scandalo, & sui tentatione percontentur, tam quoad rem, quam quoad modum.

9. Intruat diligenter (si necesse est) præsertim simplices in articulis fidei, præceptis Dei implendis.

10. Medetur conuenienter. Et quoniam in confessione sæpius accidunt scrupuli, item negligentia circa salutem: pertinacia ad vitæ emendationem

onem, occasionum desertionem: & difficultas ad restitutionem: propterea prouidus Confessor debet operam dare, ut per tantis euentibus remedia in promptu semper habeat; nunc rationibus persuadendo, nunc exemplis confirmando.

11. Porro, si poenitens sit bonæ scientiæ & conscientiæ, nec imminet aliquod periculum in posterum, circa præterita quoque nulla sit monendi necessitas, debet cum Confessor absolueret, nullo sermone ipsum onerando. Similiter quamuis simplex sit, sed nullas tricas habet in conscientia, estque optime dispositus. Nisi fortè hunc ex aliqua occasione, brevis instructio pertinet ad profectum, & conseruationem vitæ bonæ adhibeatur: Imo etiam si quis acciderit, oneratus quidem multis difficultatibus, sed tamen benè dispositus, scilicet, vere dolens, emendari firmiter proponens, in omnibus Confessori obtemperare volens: talis quoque diutius detineri non debet, ne aut ipse sine causa molesteretur, aut Confessor inanius fatigetur, aut tempus inutiliter conteratur. Circa indispositos labor Confessori suscipiendus est, ut dictum est, vel ut verus dolor concipiatur, vel efficax propositum omnino amplius non peccandi assumatur.

12. Præmissa monitione de amplius non peccando, occasiones fugiendo, restituendo (si & quatenus necesse erat) accedente quoque poenitentis acceptatione seu consensu super his; poenitentiam temperatam quidem, ac non nimis parvam

sicut neque valdè magnam imponat, sed cum iudicio id faciat.

Ut autem proportionatam taxet, consideret in primis peccatorum gravitatem, deinde de locis, quibus fit: Pœnitentis quoque qualitatem: & conditionem tam naturalem, quoad facultatem complexionem, quàm moralem, quoad occupationes, &c. Tandem circumstantias alius, peregrinationem, indigentias, &c. Et tunc temperet eam. Multi enim sunt, qui æqualem & eandem pœnitentiam, abique iudicio imponunt pro magnis & parvis peccatis, periculis occupatis & vacantibus interdum pro magnis periculis, ex favore; aliquando vero temerè etiam pro parvis magnam.

1. Finaliter absoluat, si & quatenus facultas extendit, & pœnitens est dispositus: Nam negat absolutionem dispositio, est grave præiudicium eius, & Sacramenti iniuria, eo quod redditur odiosum. Inabsolubile etiam absoluere, est Sacrolegium. Absolutio vero voce submissa dicenda est, neque necessaria est manus super caput pœnitentis impositio.

§ III. Post Confessionem.

Peracta Confessione, siue sit data absolutio siue non; Confessor ad duo obligatur: Ad secretum seu sigillum servandum: & pœnitentem observandum.

1. Tam arctum est secretum confessionis, ut nullo

nullo casu, quantumcunque periculoso, liceat illud aperire, seu manifestare. Nam neque pro innocenti vita defendenda aut servanda, neque (quod maius est) pro totius mundi salute, siue corporis, siue animæ, siue utriusque. Sacerdotes perperam agunt, qui res auditas in confessione (quamvis peccata non sint, nec persona detegatur) propalant. Illis enim hoc periculosum est, ne talia narrare assuefacti, in fractionem sigilli prolabantur, quod facilissimum esset: audientibus quoque scandalosum: multi enim credunt talibus narrationibus confessionem violari, aut contaminari. Porro Prælati, non tantum non possunt in exteriori gubernatione, notitia per viam confessionis acquisita: uti, sed neque in communiquidpiam dicere, adeo ut neque sic loqui liceat: Hac hebdomada nullus Confessorum petijt facultatem à reservatis. Toto cœlo errarent Confessores, qui crederent se posse in communi monere Prælatos, ut inuigilent in his vel illis casibus. Alto silentio inuolenda sunt omnia audita, ac si nunquam essent audita.

2. Dimisso pœnitente, cogitet Confessarius se iam functum officio suo, & susceptam curam compluisse: neque amplius potest actus pœnitentis observare, & multo minus peccata in memoriam revocare, etiam secretò, siue ut paternè admoneat, siue ut consoletur: neque interrogare, an rêtaiones sint auctæ, diminutæ, vel sopitæ. Et quamvis viderit eum contrarium agere his, quæ illi sunt in confessione iniuncta, non moveatur, non curet, sed dissimulet.

et simul, & vulum suum nunquam erga eum mu-
ter, sed eundem, quem antea praterat.

In summa: sic cum ipso se gerat, ac si nihil
omnino mali vel boni de eo intellexerit: & ac si
nunquam eius confessionem audisset.

3. Poterit, si voluerit & vacauerit, orationem
hunc facere, vel suspirium saltem, pro pœnitente,
ut in bono perseveret, & pro seipso, ut Deus ac-
ceptet hunc laborem in peccatorum remissionem,
& vitæ æternæ meritum: quamvis hoc sit consilium,
non necessitatis. Suis enim oratur pro pœnitente,
dum dicitur. *Miseretur tui. Et Papio Dominus nostris lo-
quar Christi, &c.*

CAPUT VI.

De Pœnitentiaro, quâ index.

1. **I**udicis est inquirere, post inquisitionem iudi-
care, & tandem sententiam proferre. Idem
Confessorem par est facere in confessione, scilicet
interrogando inuestigare, & quantum fieri poterit
iudicare, hoc esse mortale, illud non: hoc referri
tum, restitutioni obnoxium, censura affectum, vel
non: hic pœnitens est capax absolutionis (quæ est
sententia in ipsius fauorem) ille incapax: hoc per-
mittendum est pœnitenti, illud (ut potè, quod vi-
sit ad peccatum) interdiciendum: hæc confessio va-
lida fuit vel inuálida, ac proinde repetenda.

2. Inquisitio seu examen duplex est. *Communis*
quod

quod ad omnes confitentes extenditur. Et particula-
re, secundum statuum diuersitatem; ut in *Speculo*
pœnitentium in secunda parte dictum est.

3. Errant valde illi, qui credunt, confessarium
debere esse contentum sola auditione & narratio-
ne pœnitentis. Tenetur enim interrogare, quoti-
escunq; verisimiliter credit aliquid omitti in con-
fessione, quod explicandum erat, prout in *Exa. Ap-
prob. dictum est*; quamvis ille nullam fecerit menti-
onem, dummodo pœnitentiaro certò constet,
illud esse peccatum mortale, & à confitente perpe-
tratum, neque per aliquam priorem confessionem
expiatum.

Dices, pœnitens non habet in eo conscientiam,
ex aliorum informatione. Esto: Sed virgebo. Illa
informatio proveniendè ex diuersitate opinionum
probabilium, an vero ex temeraria contradictione
in gratiam alicuius facta, contra eundem ma-
nifestam veritatem. Certè si informatio proces-
sit ex diuersitate talium opinionum, bene est.
quia tenetur Confessor absoluerè pœnitentem cõ-
tra suam opinionem, etiam probabiliorè, si pœ-
nitens adhæreat contrariæ opinioni, probabili ta-
men. Quod si ex violenta extorsione verborum,
legis gratiæ, &c. non tenetur idem sentire Con-
fessor, neq; se conformare errori informantium &
informati: Vnde S. Anton: 1. tit: 3, c. 10. § 10. & Pa-
lud dicit: Si Confessor esset certus de opposito sci,
licet, quod aliquid sit mortale, quod confitens nò
manifestat, neq; cum pœnitet, non tenetur se illi-

us iudicio conformare, quamuis poenitens dicat se consilio peritorum facere.

CAPUT VII.

De codē Pœnitentiario, quā Medicus.

1. **M**edici est, morbi qualitatem cognoscere, causas eius inuestigare, & postea medicinam exhibere. Idem Confessorem facere conuenit, grauitatem, periculumque peccatorum perpendere; unde proueniant deprehendere: ex fragilitate an aliorum inductione, vel conuersatione, aut alijs occasionibus: an verò ex diabolica suggestione. Nam si ex fragilitate reciduum timeretur, variae mortificationes imponendæ, & auxilia suppeditanda essent, per Sacramentorum frequentationem, elemosynarum largitiones, orationes, ieiunia, disciplinas, &c. Si ex conuersatione, aut locorum frequentatione, hæc interdicienda essent: si ex deceptione diabolica, tunc magna cautela adhibenda esset, in nullo hosti cōdescendendum, & ad Deum Sacramentaque cōsugiendum.

2. Verum vt hæc ars medicatiua cōmodius exerceri possit, enumerandæ sunt variae poenitentium qualitates, & singulis remedia præscribenda.

Sciendum itaque est, quod inter accedentes ad confessionem, aliqui patiuntur defectum contritionis, nimirum quia dolore aut firmo proposito peccata

peccata deferendi, & vnam emendandi tacent: alij poenitentiam differunt, multi facile recidunt, propter habitus prauos relictos. omnes autem ferè ad proficiendum in bono, iuuandi sunt. Demum alij sunt pij & simul pacatæ conscientie: alij morigerati, sed scrupulosi: nonnulli mixti, videlicet, sceleribus & scrupulis pleni: non desunt etiam qui ad desperationem sunt prouisi.

3. Qui duro corde sunt, ac impœnitentes, iuuandi sunt, vt admittant & concipiant contritionem.

Ad hoc autem efficiendum proponenda sunt terribilia, præterita, præsentia, & futura. Præterita quidem, quam seuerè Deus punierit peccata in Angelis & hominibus in Paradiso, & extra: Præsentia verò: in primis iniuria Dei aspicientis, qui summum ac infinitum bonum, cum sit, infinito modo odio habet peccatum: nos autem sine mensura ac termino diligit, vocat ad se, paratus quantumcunque maxima peccata condonare. Talis ac tantus benefactor, vt non qualicumque modo nos creauerit, sed ad imaginem & similitudinem suam, quam nos per peccatum maculamur & deleamus, demonis autem Dei & nostri inimici imaginem induimus: imo amicitiam Dei dissoluimus, & cum hoste, qui ad interitum nostrum inuigilat, contrahimus. Facultatibus & sensibus Deus ornauit nos, vt ei seruiamus: nos verò non quomodo cumque eis abutimur, sed ad eum offendendum. Mundum hunc propter nos creauit, nos autem fa-

ctorem eius deferentes, quasi in illius contemptu mundo, ac si finis noſter eſſet, fruimur. Filius Dei redemit nos, tam acerba paſſione & ignominioſa morte: nos autem iterum propinamus ei ſel & acetum (dum gulæ vacamus) caput iterum ſpinis coronamus (dum ſuperbimus) lancea iterum latus aperimus (dum voluptatibus carnis, ob noſtri amoris inordinatum, indulgemus) veſtibus eum ſpoliamus (dum furtis, rapinis, & oppreſſionibus fratres eius vexamus) dorſum eius flagellis lacramus (dum concupiſcentiis praviſq; deſiderijs habenas laxamus) pedes & manus eius clavis tranſfigimus (dum actionibus iniurioſis Dei patientiâ pun- gimus) ac prompe peccatis noſtris iterum Filium Dei crucifigimus.

Adhuc ad præſentia mala ſpectat, quod Angelum cuſtodem noſtrum peccatis aſſigimus, cæteros Angelos, Dei honoris zelosos, contriſtamus, Eccleſiam matrem noſtram maculamus ac turbamus.

In præſenti quoque, conſideranda eſt peccati turpitudine, brevis voluptas aut commoditas, periculum ingens, &c. Quoad futura: mors incerta, iudicium ſæuerum, ſententia irrevocabilis: ſeparatio à tam bono amico, ſanctiſq; eius, amiſſio cæleſtis beatitudinis: gehennæ inſuperabilis, cui pænæ huius mundi ſimul collectæ, ſi comparentur, ſunt quali plectæ: ſocietas dæmonum maleuolorum, ſeuicia eorum & abuſuatio, horror, tenebræ, in æternum & ultra.

Verum-

Verumenimvero illæ conſiderationes, non ſimpliciter ſunt proponendæ, ſed cum aliqua amplificatione & exaggeratione. Nam & ignis quamuis maximè actiuus ſit, ſi tamen ad momentum corpori applicetur, parum aut nihil ſentietur.

Præter has etiam ſuaſiones, iniungenda ſunt pia opera; vt eleemoſynæ, ieiunia, & orationes, quibus Dei auxilium impetratur, & duritia cordis amollicur.

4. Quod autem pœnitentia differenda non ſit, multa ſuaſent. 1. Indignum eſt Chriſtum Saluatorem noſtrum tam diu ſtare ante oſtium noſtrum, & expectare, vt miſereatur noſtri: Nos quoque miſeros dedecet tantam dignationem cōtemnere. 2. Quam ſtultum eſt, enſem minantem, tormentum bellicum accenſum, non ſtatim declinare, ignemq; in te cadentem non velociter excutere: Eccleſi. 5. Ne tardes conuerſi ad Dominum, & ne differas de die in diem, ſubito enim veniet ira illius. Ne dicas, miſeratio Domini magna eſt, multitudinu peccatorum meorum miſerebitur, miſericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores reſpicit ira illius. 3. Quis quanto diutius hæret in peccato, tanto difficilius eſt conuerſio: nam & conſuetudo magis firmatur, & diabolus potentiùs obſidet, & homo longiùs à Deo recedit. 4. Si miſerabile eſt diutius perſiſtere in offenſa regis terreni grauiſſima tormenta inferre paranti; & nihil curare de illo placando, oblata commoditate: nonne multò magis miſerabilius eſt, Deum habere ſic iratum, qui decreuit

P

impo-

impœnitentes punire æternis supplicijs, supra quam cogitari possit grauissimis, & tamen negligere præsentem occasionem, & reijcere in futuram incertam.

Contra reciduum quoq; multa sunt remedia: Nam imprimis meditationis studium, est efficacissimum remedium. In eo enim facile deprehenditur peccati vilitas atq; turpitudine; de qua Ierem: 1. *Quam vilis facta es nimis, iterans vias tuas.* Peccantis periculum, quia talis hominis nouissima sunt peiora prioribus. Matth: 1. & Luc: 1. Beneficio meditationis pronitas sensualitatis cohibetur, & efficacax propositum vitæ emendandi roboratur. 2. Auxili; diuini imploratio, præsertim per preces alicuius Sancti, qui virtute contraria tali vitio enituit, vt S. Thomas Aquinas, & ceteræ virgines castitate: Ioannes Eleemosynarius, & S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus, liberalitate in pauperes, &c. 3. Frequens confessio, & deuoti communicatio. 4. Carnis maceratio, per ieiunia, disciplina, &c. 5. Periculosa familiaritatis, omnisque occasionis deuotio, sensuum vero diligens custodia. 6. Sua sponte statuere, vt si quando relabi contingerit, hoc vel illo modo de se vindictam sumat v. g. sequenti die ieiunet, vel abstineat, certum numerum Psalmorum, Litanias, vel Rosarium recitet, notabilem eleemosynam largiatur, rem sibi charam in vsus pauperum erogat, aut statim post relapsum genua flectat, terram osculetur, à qua sustineri indignos nos per peccatum reddidimus.

dimus: vel saltem manu ad pectus admora, doleat, & ad diuinam misericordiam consequendam, alia pia exerceat. Aliquando posset recidens vouere, saltem ad tempus, se talem pœnitentiam assumpturum, si adhuc relabatur, cum discretionem tamen, præsertim si sit scrupulosus. Nec voueat, se nunquam tale peccatum admissurum, aut si admiserit, religionem ingressurum. Quamuis enim hoc bonum, prudenter tamen est faciendum, & cum consilio peritorum, propter varia postea occurrentia, & tricas in conscientia. 7. Missas celebrare, aut celebrari facere, vt per Sacramenta & sacrificia obtineatur gratia resurrectionis à peccato. 8. Sanctorum & piorum exempla inueni oportet. Non enim deerunt, qui tentationibus aliquid conseruerunt, sed per Dei gratiam, seriam q̄sœnitentiam, vitæ austeritatem, atq; cautelam, ad prehorem frugem se receperunt. Talis erat. S. Bonifacius martyr, & multi alij.

6. Contingit aliquando ad Confessionem venire eos, qui considerantes diuini iudicij seueritatem peccatorumq; suorum grauitatem ac multitudinem, de remissione eorum atq; salute sua ad dubitant, ac proinde ad desperationem proclues sunt. His commemorandæ sunt Dei miserationes, quas solitus est in peccatores exercere. Propter peccatores enim de sinu Patris in terram descendit, vt quæreret & saluaret qui perierant: venit, non iustos vocare sed peccatores. 1. Pro his multa passus, & mortem acerbissimam, pertulit. 3.

Quàm benignè, cum nobiscum versaretur, reuer-
rentes ad se recipiebat, Zachæum, Magdalenam,
mulierem in adulterio deprehensam, Matthæum
in telonio, Latronem in cruce, pro crucifixorum
bus rogavit: non reiecit discipulum peritum se
negantem: nec postea Saulum se persequentem.
Antea verò, David quamprimum dixit; *Peccavi*
statim à Deo per Prophetam audiuit: *Transiit De-*
minum peccatum tuum. 2. Reg: 12. Facinorosissimi Re-
ges; Manassès, 2. Paral: 33. & Nabuchodonozor
Dan: 4. conuersi ad Dominum, statim sunt miseri-
cordiam consecuti. 4. Ipse expectat ut miserear-
tur nostris. Isa: 3. Stat ad ostium & pulsat, ut
aperiatur. Apoc: 3. inquit dicens: *Conuertere ad*
me, & salui eris. Isa: 45. Protestatur se nolle mor-
tem peccatoris, sed ut magis conuertatur & uiuat.
Ezech: 18. Lamentatur quando punire vult. Isa: 1.
Non consolabor de inimico meu. 5. Sciens nostras abo-
minationes, nos non detestatur. Ier: 3. *Tu fornic-*
ata es cum amatoribus tuis, tamen reuertere ad me, & su-
scipiam te. Non est scelus tam grave, quod ipse nō
dimitteret, si pœnitentia accederet. Matth: 4.
Pœnitentiam agite, appropinquabit vobis regnum Dei. Si
fuerint peccata vestra *vi coccini, quasi nix dealbuntur.*
Isa: 1. 6. Non auferit, sed continuat beneficia sua
in nos, tam communia, quàm particularia: quod
signum non repudiantis peccatores, sed inuitantis
& allicientis est. 7. Hæc autem omnia procedunt
ex eo, quod Deus ex natura sua infinitè ineffabilis

terq;

terque bonus est, amans nos magis quàm sperare
valeamus.

7. Iuuare etiam debet pœnitentem Confessor,
quatenus medicus est, ut naturales inclinationes
ad malum refrenare, consuetudines prauas extir-
pare, passionis prædominantes moderari, addiscat
& conetur, per aliqua exercitia pia, & præsertim
mortificationes. Quod quidem magna cum pru-
dentia tacere conuenit: Confessarius enim quam-
uis in Sacramento pœnitentiæ, vna opera totam
animam sanat, quod ad remissionem omnium pec-
catorum mortalium attinet: reliquias tamen vi-
tiorum & passionum, simul curare non potest, sed
sensim, & quasi per gradus, vnum post aliud sum-
pto initio à facilioribus. Radices quoq; omnium
peccatorum, quæ passionis sunt, & præsertim qua-
tuor, amor, timor, gaudium, & tristitia extirpin-
dæ sunt. Securis itaq; ad radicem applicanda est,
ne curatio sit in superficie. Vnde D. Ber. Vide, quid
diligas, quid metuas, vnde gaudeas; aut contrite-
ris. Hæc autem securis applicanda est tunc, quan-
do bonus exitus speratur: non cum affectus feruet,
sed cum deferuet: deferuisse autem debet in actu
confessionis.

8. Promotio quoque ad bonum cum prudentia
facienda est. Pigris enim seu negligentibus cal-
car adhibendum est, feruentibus frenum, & omnes
dirigendi sunt in profectu spiritali, inducendi ad
viam perfectionis, secundum status conditionem,
atq; instruendi in ratione acquirendi omnes virtutes.

P 5

terq;

tes: non quidem festinando, & ex zelo indiscretos
urgendo penitentem, ut vno quasi volatu ascen-
dat ad culmen perfectionis, sed pedetentim & pro-
capacitate eius.

O quanta eruditio & simul dexteritas in con-
fessario requiritur!

9. De flagitiosis, pijs, & mixtis, in sequenti ca-
pite dicetur.

CAPUT VIII. DE SCRUPVLIS, & Scrupulosis.

De quibus undecim explicanda sunt.

1. Quid nomine scrupuli intelligatur.
2. Scrupulus quanta mala operatur.
3. Unde generatur.
4. Quomodo hac causa auferri possunt.
5. Generalia remedia pro scrupulosis propo-
nentur.
6. Specialia quoque pro scrupulorum varietate.
7. Quomodo Confessarius cum scrupulosis pro-
cedere debeat.
8. De libertinis, seu dissolutis.
9. De mixtis.
10. De pacata conscientia.
11. Doctrina subijcitur pro nouellis, & scrupulosis Sacerdotibus.

§ I. Quid

§ I.

Quid nomine scrupuli intelligatur.

Scrupulus hic significat formidinem, de peccato
saut consensu, ubi reuera nec peccatum, nec
consensus adhuc, idque ex leuissimo, incerto, ac in-
terdum nullo fundamento. Dicitur autem talis a-
nimi fluctuatio, scrupulus, id est lapillus Metapho-
ricè, hoc est similitudine sumpta à minutissimo la-
pillo. Qui cum in calceum ingreditur, ibique latet,
pedem premit, vexat & lædit. Ita & hæc leuissu-
la existimatio, cum alicuius mentem subit & oc-
cupat, eam pungit, torquet, ac mirum in modum
excruciat. Unde habere scrupulum, est habere le-
uissimum motuum, ac planè puerile terricola-
mentum, & non verum periculum, quo conscien-
tia turbatur, & animus sollicitatur ad recedendum
à veritate. Et scrupulosus dicitur ille, qui propter
aliquam apparentiam deserit veritatem, non va-
lens discernere inter sentire & consentire, inter
cogitationem & complacentiam: sed quamprimum
caro corrupta vel phantasia menti aliquid
obtulit aut suggerit, credit se accepisse, cum
reuera illud ipsi non placuerit. Hinc facile digno-
sci potest scrupulosus à prudente seu pacato, quod
ille in vna materia vel pluribus sapiens dubitet,
absque solida ratione, aut saltem cum apparenti aut
contra omnes rectè sentientes ob aliquam leuem
suspicionem vacillat, cum magno suo cruciatur
his verò benè iudicat.

§ II. Quam

Quanta mala operatur scrupulus.

1. Quietem internam tollit, loco eius turbationem inducit, & tanquam scruissimus carnifex animum torquet, cruciatque.
2. Intellectum obnubilat, ut neq; res apprehendere neq; de apprehensis liberè iudicare valeat.
3. Fugit peccata ubi non sunt, imò & multiplicat: nam vel interdum contra conscientiam (ut ibi videbitur) ager: vel ex fastidio assensum præbuit, malens certus esse de peccato, quàm anxius dubiusq; de innocentia.
4. Ad desperationem disponit.
5. Inducit rædium ac tristitiam aggrauantem animum, ut nil boni agere libeat.
6. Hominem inconstantem facit: nunc enim susceptam actionem ob aliquem scrupulum intermittit, postea, ob superuenientem contrariam dubitationem, resumit.
7. Alacritatem ac promptitudinē seruiendi Dei eripit; legentem, orantem, meditantem distrahit quia vix potest aliquid aliud in sua mente præter scrupulos voluere.
8. Pusillanimis effectus, ita manus remissas in bono haber, ut si concionandum, docendum, consulendum, confessiones excipiendum, vel quidpiam agendum sit, ad Dei gloriam & proximi utilitatem; statim ei tot difficultates, hæitationes, trepidationes, occurrunt, ut in conspectum hominum

minum venire non audeat; aut si veniat, loqui subterfugit, ne occasionem alienius peccati, ut putarunt gloriæ, vel aspectus inordinati, & alterius cuiuscunq; formidinis habeat. Et ita qui multa præclara facere posset, & fortasse donis naturalibus plurimis, ac bonis qualitatibus instructus, ignauus redditur & abiectus.

9. Vires tam corporis quam animi destruit, sensus interiores lædit, ita ut ad omnia ineptus sit.

10. Non raro, eo quod suas ineptias interdum, exterius prodit, se ludibrio exponit, & tanquam fatuus vel insensatus ab alijs reputatur. Scrupuli enim ad amentiam quoq; iter parant. Hinc & homines ceteri eius consortium refugiunt & contemnunt: Confessores quoque talium confessiones subterfugiunt.

§ III.

Ex quibus causis proveniunt scrupuli.

R. Ex variis.

1. Ex mala constitutione corporis. Nā si humor vel complexio sit naturaliter timida, frigida, melancholica: phantasia quoq;, dispositionem ad æstimationem confusam seu turbidam facile cōtrahet, ut deducit egregiè D. Anton. p. 1. 1. 3. c. 10. § 9.
2. Ex infirmitate, præsertim capitis, per quam etiam læditur imaginatio: ratio quoq; detrimentum patitur.
3. Ex tristitia diuturna, per quam acquiriuntur melan-

melancholia, & perturbantur phantasmata.

4. Ex vehemēti & intensa cogitatione, studiorum causa.

5. Ex indiscretis macerationibus, ieiunijs, vigilijs, ac recitationibus seu decantationibus Psalmorum vel officiorum, per quas (vt D. Hieron: insinuat) amētiæ, melancholiæ seu tristitiæ nota incurrunt, & rationalis hominis dignitas amittitur.

6. Ex conuersatione cum scrupulosis: vnus enim scrupulosus facit alium scrupulosum, vt dicit S. Anton.

7. Ex ignorantia, quia hæc facit timere, vbi securum esse oportet. Et reuera magna pars scrupulosorum propterea torquetur scrupulis, quia nec sciunt, nec discernunt, Ideo ex imperitia omnia suspecta habent, ac proinde sæpe trepidant.

8. Ex superbia & nimia confidentia sui, cum quis suum iudicium, aliorum iudicio præfert.

9. Ex inconstantia: quia tali vitio infectus, ob leuem causam mutatur, & recedit à solido iudicio.

10. Ex frequenti repetitione peccatorum, vel confessionis generalis. Quia in timido exinde facile generatur diffidentia, dubietas, &c. vt inferius dicitur.

11. Ex nimia solitudine cauendi malum etiam minimum, seu ex indiscreto puritatis studio, aut inordinato Dei timore.

12. Ex diaboli suggestionē. Qui Deo permittente potest mouere melancholicos humores in homine, per quos imaginatio vel errare potest, vel turbari.

turbari, vel ad timorem inordinatum induci.

13. Aliquando Deus ipse vult aliquibus talē crucem seu cruciatum imponere, ob peccatam alicuius peccati, præsertim superbiam, confidentiam suam, contemptum aliorum, &c. vel ad exercitium, probationemq; ac proinde ob salutem & maius bonum eorum: quod de quibusdam Sanctis legimus.

§ IV.

Quomodo causa scrupulorum sint auferenda.

1. Inprimis per pharmaca à Medicis præscripta, tolli possunt mali humores in corpore, melancholia naturalis & acquisita, siue ex infirmitate, siue ex nimia tristitia, aut vehemēti cogitatione.

2. Per occupationem circa læta, vsum honestarum ac moderatarum recreationum, & auersionem cogitationis à tristibus.

3. Item studia sunt temperanda.

4. Vigiliæ, ac ieiunia, non nisi ex piorum ac peccatorum, præsertim Confessorum, consilio sunt assumenda atq; exercenda.

5. Consortia scrupulosorum deferenda, & cum iocundis, honestis tamen, contrahenda.

6. Ignorantia, assiduo studio depellenda.

7. Elatus animus submissione proprii iudicii ad consilia aliorum, deprimatur.

8. Vt autem in rebus agendis constantia seruetur, & leuitas mutabilitasq; euitetur, assuescendū est id, quod semel recte deliberatum fuerit, viriliter ac perleueranter exequi, neq; ob leues coniecturas,

aut terrores apparentes in contrarium, à cœpto de-
filiere.

9. Peccatorum aut confessionum iteratio nun-
quam fuit temerè, præsertim à timidis, sed ob vir-
gentem duntaxat necessitatem, (quo ad scrupulo-
sos) quamvis quoad pacatos, etiam propter aliquam
spiritualem utilitatem, fieri possit.

10. Contra demonem, eiusq; tentationes, ac-
laqueos, oratio victrix præualebit: humilitas,
quoque & obedientia, cum frequenti sacramento
sum vsu.

11. Porro voluntati divinæ quis resistit? Ergo
tolerandum est libenter, quicquid Dominus impo-
nit, & voluntas nostra, eius subiacetur, cum plena
ac sincera sui ipsius resignatione. Dominus mortu-
ficat & vivificat, ad inferos deducit & reducit; mi-
le modos habet ipse, quibus sic afflictos consolari
poterit. Et fortè hac via multa peccata impedit, ut
quæ prolabereris, si istis anxietatibus conscientia
non retraheretur.

12. Quoad nimium desiderium puritatis: Consi-
derandum est, nos esse in situ naturæ corruptæ, non
integræ, neq; posse absq; supernaturali Dei auxilio
bene meritorieq; operari, secundum mensuram do-
nationis Christi.

Cauendum quoq; est, ne iste conatus nascatur
ex proprio amore, qui velut omnem quantum-
cunq; minimam imperfectiunculam excludere, ut
ex toto fruatur quiete: & ex nimia confidentia
proprium virium, ut Navar: monet, quasi ad ca-

tam puritatem per naturæ facultatem peruenire
possimus: sed de hoc iterum redibit sermo. Inte-
rim observandum est illud sanum sapientis consili-
um. Eccl: 7. *Noli esse iustus multum.*

Narrat Vincentius Belluacensis: de quodam
Monacho Ord: Cisterciens: quod is ex indifferetio
seruore spiritus, conabatur assequi eam puritatem
& innocentiam, quam Adam habuit in paradiso,
antequam peccasset. Et hanc ob causam magnum
laborem suscepit, macerando corpus suum ieiuni-
is & abstinentiis, vigiliisq; multis, addens seruen-
tissimas orationes. Volebat ille cibum ita sume-
re, ut nullam inter edendum sentiret delectatio-
nem: primos motus conabatur non tantum reprimere,
sed etiam penitus extinguere, ut ne sentiri
quidem possint. Contendebat absq; vilo peccato
etiam veniali, in perfecta puritate vivere. Profe-
ctus magna fuit tentatio & diabolica, ad impossi-
bilia inutigans. Et cum cerneret se eo peruenire
non posse, in desperationem lapsus est, existimans,
se non posse vilo modo in hoc corruptionis statu
saluari: unde venialia peccata, arbitrabatur esse
mortalia, ad sacram Communionem etiam cum
ex regula tenebatur, accedere nolebat, atq; ita iu-
gum obedientiæ perfregit. Talem fratris mor-
bum pius & prudens Abbas ubi cognovit, pro eo
cum multis alijs Deum deprecatus est, sed nihil
propter demonis astutias effecit. Tandem ad pi-
am quandam, Deo valde deuotam, Christi ancillam
coniugit, ut ipsa seruenter pro eo oraret: cuius or-
ratio.

rationis efficaciam etiam in se expertus erat. Ipse ad celebrandum se parans, fratrem accersiri, sibi in Massa respondere iubet. De more frater, Confiteor (illa S. Virgine instanter cum lachrymis & suspirijs orante) dicit: & ecce ad singula verba, atri quidam lapilli ex ore Monachi decidere videbatur. Tunc illa animaduertens in hac visione, obstructionem desperationis, & tristitiæ nigredinem, Monacho recessisse, Domino gratias egit. Monachus vero quasi ad se reuersus, peracto sacrificio sacram Communionem accepit: atq; hac salutari medicina perfecte curatus est.

§ V.

Remedia generalia contra omnia genera scrupulorum.

1. Vitare diligenter omnia peccata, non solum actualia, sed & mentalia, nec tantum mortalia, verumetiam venialia (quantum fieri poterit, & præterea omnes occasiones peccatorum, atq; adeo firmiter statuere se vel benè vivere, omnia negotia cum deliberatione, bona intentione, & circumspectione, aggredi: nulli malo consentire, & scdæ cogitationes non secus ac scintillam in mare incidentem, statim excutere atque eijcere, vanas cogitationes non admittere, otiumq; fugere. Et hoc ipsum sincere protestari, coram Deo. S. Angelo Custode, ac Omnibus Sanctis. Tali itaq; proposito stabilito, curandum est, ut in omni euentu

dili-

diligenter ac constanter custodiatur, obserueturque: imò interdum renouetur, absque tamen nimio conatu & animi intentione: (hæc enim si supra omnes actiones reflecteretur, citius scrupulum inijceret) sed breuiter tali proposito in memoriam reuocato, procedendum est liberè in negotijs, non curando, si impertinentia vltro se ingerant, vigent, & sentiantur.

2. Orationem quoque frequentem ad sedandos scrupulos esse efficacissimum antidotum, magistri spirituales docent omnes (quæ fieri potest, tamper se, quàm per alios.) Nam cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum residui habemus, ut oculos nostros dirigamus ad Deum, sicut docuit nos exemplo suo Iosaphat Rex, 2. Paralip. 20. Et D. Petrus Martyr, oratione liberatus est à scrupulo infidelitatis, ut testatur S. Anton: 1. p. tit. 3. cap. 10. § 10.

3. Obedire superioribus: præcepto, ac determinationi eorum acquiescere, singulare medicamentum est. Quidam discipulus S. Bernardi, adeo premebatur scrupulis, ut Missam celebrare non auderet. Sanctus autem dixit ei: vade frater, & in mea fide (hoc est, non in tua credulitate, quæ est erronea, sed mea, quam ego habeo de hæc te, iudicans nullam culpam ei in esse) celebra. Obediuit ille, & omnis scrupulus in posterum extinctus est. Sed dicit scrupulosus. Vtquam talis esset prælarus, qualis erat Bernardus (qui Sanctus & doctor fuit) crederem facile imperanti, & acquiesce-

tem

rem consulenti: Nunc autem cum superioris mei parvam pecuniam, & modicam aut nullam pietatem videam. non audeo meam conscientiam, suæ fidei committere. Respondet Gerson: Quisquis ita dicis & sapi; erras & deciperis: debes enim ei obedire non ut homini, sed ut Deo iubenti, cuius vicem gerit, nisi præcipiat ea, quæ apertè sunt contra Deum aut præcepta regule.

Dices, quod si ille errauerit! R. Aut non errabit, Deo ipsum dirigente: aut si ille errauerit, Deus non imputabit tibi peccatum: atq; adeo excusatum te habebit.

Similiter obtemperandum est Confessori. Nam quando hic est insigniter pius, & egregie eruditus, scrupulosus tenetur ei credere, imo nec alios consulere: alias peccaret scilicet venialiter (ut *Nauar. in Consil. docet.*) & si is quoque errauerit, poenitens excusabitur à peccato: imo & ab excommunicatione, si qui irretitus esset, nec teneretur querere absolutionem: ac proinde esset in bono statu salutis futuræ, gratiæ præsentis, & participationis subfractorum, seu bonorum spiritualium omnium, quæ sunt in tota Ecclesia. *Nauar. lib. 5. Consil. 2. de poen. & remis.* Scandali etiam est consilio virorum bonorum peritorumque, submitiendo se iudicio eorum. Vnde narratur in historijs Ord. Prædic. quod cum quidam defunctus apparuisset cuidam fratri eiusdem Ordinis, interroganti de suis scrupulis, respondit: Consule discretos, acquiesce eis.

Quod

Quod si hi quoq; errarent, consilium capiens excusaretur.

4. Ipse quoque scrupulosus, potest & debet sibi consulere, recurrendo ad iudicium suum, maxime, si doctus sit: imo verò antequam alios adeat, seipsum prius recolligat, & assuescat seipsum iuuare explorans suum opus, ac intentionem: perpendens an deliberatè fecerit, vel subreptio consensus subito extorserit: perpendat firmitatem, quam in bono proposito habeat: consideret circumstantias omnes, aduertat se scrupulosum, & ita conscientiam deponat, hoc est pro peccato non reputet, id quod ei peccatum esse videtur, & quamvis hæsitacionem sentiat, non curet.

5. Multum quoq; proderit, auertere animum à cogitatione scrupulorum, rerum tristium, & aliorum ex quibus ipsi nasci possent: & occupare eum circa res iucundas, honestas, & utiles.

6. Præterea, contemnendi sunt scrupuli, ita ut contra ipsos sapius faceret, non curando eorum murmur, & contradictionem. Neq; enim hoc scrupulosus temere faciet, sed cum ratione probabili, credens se esse scrupulosum, eo quod experietur se frequenter leui ex causa, & absq; solido fundamento dubitare, ac propterea turbari: aut sciens se ab alijs pro scrupuloso haberi. Nec refert quod eundem, & certo non sciat esse scrupulosum, quia solam credulitatem scrupulosa, quando est in fauorem eius, reputatur pro certitudine, quæ in pacata conscientia esset absq; ulla vacillatione.

Q

Itaq;

Itaq; si frequenter contra scrupulos ager, tandem merum deponet, & tranquillam conscientiam acquireret. Non lecus ac ille, qui nauigare non audet. hic enim, si aliquoties conscensa nauis, maria tranauerit, navigationis pericula amplius non tantum non timebit, sed etiam latus tale iter suscipiet. Et equus, qui pontem vel saxum pertimescit, si aliquoties calcatibus incitatus, ipsum conscenderit, tandem aliquando merum deponet: ita & qui scrupulis grauiatur, si argumenta ex scrupulis con-surgentia vilipendet audacter in cōtrarium aliquoties agens, tandem scrupulorum obliuiscetur, & in actionibus liberè procedet. Sicut per oppositum, si quis eis vel semel auditum præbebit, iterum atque iterum obtemperare assuescet: pluribus sensim incidit, & habitu scrupulorum contracto, pace in æterna nunquam fruatur,

Docet bene Valentia 12. disp. 2. q. 14. pun. 4. q. vii: quem sequitur Sanchez, quod interdum præceptum est agendi contra scrupulos, videlicet, quando quis graue ex scrupulis & anxietatibus detrimentum patitur.

7. Plurimum scrupuloso conducet (Nauar: ait) statuere ob oculos, per imaginationem, vultum, illum speciosissimum & benignissimum. Christi, qualem olim contemplabantur homines, dum cōuersaretur cum eis, doceret simplices, sanaret infirmos, peccatores hilariter ac beneuolè suscipere, amanter tractaret, liberaliter peccata remitteret, salutem

salutem promitteret, errantes moneret, mæstos solaretur, lapsos defenderet. Magni peccatores affectum & vultum beneuolum, auxilium quoq; pròptum experiebantur: quanto magis decet, pias ac moningeratas (quamuis scrupulis agitatae, mentes) sibi polliceri de benignitate amantissimi Patris, certe displicet ei hæc anxietas, & parua de eius bonitate persuasio, ac si crudelis tyrannus, ne dicā car-nifex esset, & hostis diligenter obseruans minimos nostros lapsus, nesciens nec volens compati infirmitatibus nostris. Equidem talibus imaginationibus grauis ei iniuria irrogatur: multoq; magis illis Deus irritatur, quàm grauius excessibus fiduciam in Deum non excludentibus, & veram pœnitentiam includentibus.

8. In perplexitate scrupulorum, vita honorum debet eis esse viuendi regula, quam intrepidè imitari debebunt: & tanto magis, quanto aut meliores fuerint: aut prudentiam erudit. onemq; cum bona vita coniunxerint, quia semper creditur, eos habere bonum iudicium & affectum, seu intellectum & voluntatem. Neque fas est scrupulosos habere malam persuasionem de eis, credendo ipsos habere laxam conscientiam, suam verò meliorem, hoc enim superbiæ nota esset, melioribus se præferre.

9. Non debet scrupulosus confiteri dubia & scrupulos, sed ea solum, quæ manifestè cognoscit esse peccata, absq; vili hæsitatione: alias si voluerit omnia sua dubia semper confiteri, perpetuò mane-

manebit causa, occasio, & origo scrupulorum. Immo posset inueniri quispiam adeo scrupulosus, ut ipsi & suadere & facere expediat, ut non existimer aliter quid esse mortale, nisi ita manifestum sit, quod posset iurare, illud esse mortale; neque confiteatur, nisi quæ iuramento confirmare valeat, quod fuerit peccata mortalia (ut ait Sa, collaudatus a Sanchez) & quod nunquam ea fuerit confessus: similiter, non putet se in mortale consensisse, nisi ita certus sit, ut id iurare audeat. Hoc autem ex qualitate scrupulosi iudicandum est.

Fundamentum huius est: quia (ut inquit Sanchez Mor: lib: 1. cap: 1. num: 20.) si dubitans est vir bonis moribus imbutus, timidusque; conscientia, erodendum est, cum non perfecte consensisse: quia cum mortale ingenti odio prosequatur, si ipsum omnino admisisset, facile discerneret & non dubitaret, sed certo sciret. Secus de viro prauo ac perditæ conscientia: nam cum illud paruipendat, si non consensisset, nullam dubitationem haberet modo quia dubitat, signum est quod consenserit.

Medina quoque, l. 2 q. 7 a. 8. fin. idem dicit huius verbum. Si qui dubitat, sit vir probus, qui non certo scit sed affectum ad res turpes, inclinet in partem, meliorem, & credat se non consensisse: si vero sit hominis desidiosus, & consuetudine quomodo cum suis paucis, & saepenumero cadit, declinandum, ut in partem deteriorem, & existimandum, quod consenserit.

10. Quando occurrunt diuersæ opiniones Doctorum

rum

tum probatorum, licebit benigniorem eligere bonæ conscientia, quamvis sit minus probabilis, & minus certa: dummodo de posita conscientia ipsi adherere, & sic bona fide agas.

11. Utendum etiam est insigni illa virtute Episcopi siue aequitatis (de qua D. Th. 2. 2. q. 120. D. Anthon, hic, &c.) præsertim in intelligendis præceptis superiorum, statutis & legibus, persuadendo sibi, non peccare cum, qui implet legem secundum mentem legislatoris, licet verba offendant vel transgrediantur. Exemplum. Lex instituit deposita reddi. Hoc autem aliquando solet esse nocuum, ut si gladius redderetur timido, & thesaurus impugnanti patriam. Similiter, si lex premitur duos senatus: qui in benigniore seruaret; non peccaret, quamvis in duriore moliret. Hinc licitum est præcepta Dei, Ecclesiæ, Prælatorum, & iudicium in foro conscientia benigne interpretari, dummodo id rationaliter fiat, & vis non inferatur intentioni eorum, neque verba legis aut mandati detorqueantur, vel corrumperentur, sed in proprietate seruentur. Ratio est. Quia præcepta Dei & Ecclesiæ, non sunt ad tollendam omnem spirituales dulcedinem, qualis certe tollitur, quando nimis scrupulose & timide interpretantur S. Anton: Adhuc propter eandem virtutem, non peccat, qui in dubio obseruat legem, secundum consuetudinem inter bonos & prudentes. Consuetudo namque radicata & aucta, aliquando etiam ipsam legem tollit & abolet: Nimirum in his, quæ non sunt intrinsece mala, sed tantum

Q

extrema

extrinsecè, (eò quod vetantur :) in his enim prætalet communis vsus & iuri derogat : (non autem in his quæ sunt contra legem naturalem, & Diuinanam.) & qui illa non, seruat, ubi & quando est impossibile. aut valde difficile, non peccat. Aut qui ideo non seruat, quia pro stulto haberetur. Et qui contra legem facit, non ex contemptu, sed ratione alienius periculi considerati, bonæ fide, credens sibi hoc licere, non peccat. *D. Anton. Syl. For.* Ratio est, quia nec Deus, nec Ecclesia, per sua præcepta intendit obligare ad vix possibile, siquidem onus eius leue est, *Matth. 11.* Et neque Deus, neque Ecclesia, intendit aliquem obligare, cuius exentio fieret ridiculosa, & obseruans ludibrio exponeretur, apud discretos & probos viros: aut si præceptum implens, fatuus reputaretur. *S. Antonius* Unde etiam non acceptat (inquit) Deus vota in discretis & stulta, sed detestatur: dupliciter enim est stulta promissio.

Porro virtutis huius munus est, considerare omnes circumstantias legis, scilicet, intentionem authoris, tempus, loca, causas, præsentem necessitatem, vel periculum, &c.

12. Scrupulosus non debet moueri quibusdam diænis, quæ videntur esse in fauorem & fomentum scrupulorum, in conturbationem vero ac terrorem scrupulosorum.

Primum est. In dubijs tutior pars eligenda est propter hanc enim propositionem, scrupulosus eligit viam rigidiores, quia ei tutior esse videtur.

Sed hæc

Sed hæc propositio benè intelligenda est. 1. Quod eligere viam tutiorem consilij est, non præcepti: alias oporteret omnes ingredi religionem, in qua tutius viuatur, quàm in sæculo.

Satis ergo est eligere tutam. Sicut n. diuersis vijs itur ad vnam eandemque ciuitatem, licet vna sit tutior quàm alia: sic ad ciuitatem cœlestem alius sic, alius aliter vadit, & quidem tuto, licet aliquis tutiori modo & via.

Præterea hac propositio intelligenda est, in vero dubio, in quo quis se habet, tanquam in æquilibrio, hoc est æqualiter, non magis propendens ad vnam partem quàm aliam: Scrupulosus autem adhæret vni parti, à qua per leuem rationem dimouetur, & deterretur.

Secundum dictum est S. Greg. relatum dist. 5. cap. Ad eum. Bonarum mentium est, ibi etiam culpas suas agnoscere, ubi culpa non est. Idecirco scrupulosi hac propositione moti, trepidant timore, ubi non est timor.

Hæc quoque propositio benè intelligenda est, & prudenter interpretanda, Verissimum enim est, talem dispositionem mentis esse bonum signum, mentis scilicet timoratz, Deum præ oculis habentis, etiam ei in minimo displicere vitantis: nihilominus talis mens dirigenda & corrigenda est, ne degeneret & aberraret. Quamuis enim ista propensio in bonum, sit bona, secundum se considerata, tamen ratione annexi potest esse inordinata, ac proinde non bona, scilicet ratione iudicij, inquantum malò

maie iudicat, dicens aliquid esse tale, cum non sit, quod ex defectu scientiæ ac iudicii provenit. Itaque hæc mens ex parte, bona censenda est, non ex toto: ut autem sit ex toto bona, regulis prudentiæ moderanda est.

Tertium dictum. Tene certum, dimitte incertum. Scrupulosis autem certior esse videtur durior sententia, quam benignior. *R.* In moralibus quæ tantam varietatem habent, nullibi potest esse certitudo evidentiæ (quam dicunt Mathematicam) solis civilis, seu moralis invenitur, quæ est per humanas coniecturas, rationesque probabiles, hoc est, quæ omnibus aut pluribus maxime sapientibus vera videatur.

Colligitur autem certitudo moralis ex trium modorum: Experitorum autoritate, quod pertinet ad incipientes.

Ex propria eruditione, quod congruit proficiendis.

Ex circumstantiarum circumspectione, quod ad perfectos.

Et cum talis tantum certitudo inveniatur, tam in rigida, quam in benigna sententia: illa quæ rigidior est, non debet prævalere contra benignam suam asperitatem, quoad probabilitatem: imò viceversa benignior potest esse certior, & Deo acceptior.

Quartum, quod opponitur, est: Qui adhæret opinioni laxiori, videtur se exponere periculo peccati mortalis: Nam si illa sit (sicut esse potest) falsa, & quidem facilius (eo ipso quod laxa est) con-

crari-

traria verò, quæ durior est, vera: nonne operans secundum laxam peccabit? Et sic, *Qui amat periculum, peribit in eo.* Epal: 3.

R. Qui sequitur opinionem laxam, probabiliter tamen, neque contra conscientiam agit, etiam si minus sit probabilis, neque se exponit periculo mortaliter peccandi, formaliter, id est, ex intentione, & quod illud peccatum ei imputeretur, quia non temere sed prudenter operatur, ductus videlicet ratione probabili: quamvis interdum id quod fit, ex parte sua sit peccatum, quod potest dici, exponere se periculo peccandi, materialiter. Sed hoc nihil nocet: quia operatio non requirit omnimodam certitudinem. Alias vix alicui operari liceret, cum res practicæ difficultatæ cognita, & varijs opinionibus subiectæ sint. Sufficit itaque, sola probabilitas, quamvis non excludat de opposita opinione formidinem. Non enim Deus nos obligat ad habendam scientiam, hoc est notitiam certam & evidentem, (quæ non potest haberi à nobis) nec requirit illam in moralibus: sed est contentus, ut operemur bene, secundum probabilem credulitatem, quæ hic invenitur. *Nau; Conf. 2. lib: 5. de Pœnitent. c. remiss.*

Quantum dictum ex Prou: 24. Septies in die cadit iustum. Hoc quoque solet torquere scrupulosum: si quando in præparatione ad confessionem peccata recordari non potest. *R.* Casus iusti frequens in die, non est mortalis, ut declarat D. Th: sed venialis. Et præterea, ut Granat: addit, spectat ad peccata

causa

cata omissionis non commulsionis; addo ego peccata quoque cogitationis. Numerus autem certus pro incerto ponitur, plus minusve. Itaque non existimetur etiam scrupulosus à tam frequenti lapsu: sed animatur, ne propterea sit anxius, cum quia tales casus sunt veniales, qui non necessario subduntur clavis Ecclesie in confessione, tum quia sunt difficiles cogniti, & multo difficiliore numerati; tum quia misericordie Domini numerari non possunt, quibus potius niti debemus, quam nostris conatibus.

Sextum, planè apparens terriculum. Si in articulo mortis esses, non auderes, cum hoc scrupulo non expiato, mori.

Respondet imprimis Syl. In articulo mortis multa facienda sunt, quæ extra ipsum facere non conveniunt, nec expedit. Alioquin facile in amentiam, vel desperationem incideretur.

2. Corduba. Etiam in illo articulo scrupuloso consultius esset contemnere scrupulos, ex Confessorum aut docti viri iudicio.

3. Sicut licitum est in vita, ita licitum etiam erit in morte sequi opinionem probabilem, quamvis laxiorem. Nam sicut in vita, ita & in morte possit aliquis agitari scrupulis circa repetitionem confessionum, circa restitutiones: & sicut in vita non imputatur sic operanti prudenter, ad peccatum, ita & in morte. Imò tunc vel maximè expedit conscientiam tranquillare, pijs ac doctis obedire, quàm maximam fiduciam de Deo concepere: ipsum non tantum

quam

quam Tyrannum crudelem aut hostem suspicere, sed etiam Patrem benignissimum, & infinitè ineffabilemque bonum, in despectum diaboli turbatis conscientiam bonam.

4. Si assuescas reimpetivè in vita, deponere conscientiam, & bona fide agere contra scrupulos successu temporis experieris, scrupulos priores nullius fuisse momenti, ac propterea non tantum miraberis tuam præteritam uestigiam, sed etiam ridebis, in articulo verò mortis contemnes eos.

§ VI.

Nunc de specialibus, tam scrupulis, quàm remedijs agendum est.

Scrupuli varij sunt, & possunt reduci ad novem Capita. 1. Ad cogitationes. 2. Ad subitos motus. 3. Ad gesta & gerenda. 4. Ad Confessiones. 5. Ad Communionem. 6. Ad devotiones. 7. Ad curiositatem sciendè de sua salute. 8. Ad putatam carentiam scrupulorum. 9. Circa baptismum.

Sed in particulari numerabuntur viginti genera scrupulorum.

In cogitationibus scrupulus triplex. Turpitudinis, infidelitatis, & fidei blasphemie.

Primus itaque est, quando turpes cogitationes, etiam resistentibus, importunè se ingerunt, & ideo dum incidunt in timidam conscientiam, eam conturbant, propter dubitationem, aut potius suspicionem consensus.

Reme-

Remedia 1. Nosse oportet, nunquam esse peccatum mortale in talibus cogitationibus, nisi cum voluntas deliberare ac plene consentit, hoc est, spontaneè oblectatur illis voluptatibus internis, gaudio quod adiunt, easque detinet eo quod illi placent: vel siletem cum periculo complacendi non in ipsis, ut superius declaratum est.

Verum, quanto displicent excruciantque, si gnum est, quod eis non consentitur, sed relictur atque, ideo cedunt in meritum propter illam molestem toleratam. Sed quod tales seducit, est, quia ob animi pusillanimitatem, aut phantasie perturbationem, nequeunt discernere, inter cogitare seu tentationem sentire, & consentire. Cum tamen ista plurimum distent, neque semper statim ad sentimus, consentimus. Sentimus autem sapienter, etiam cum nolumus, suppeditante nobis rilia, carne corrupta: quæ etiam D. Paulo Apostolo sacra molesta sunt.

Alios quoque Sanctissimos viros, turpes cogitationes infestabant: quia fomes, qui est proclivitas appetitus sensitivi ad bona sensibilia rectæ rationi contraria, nobis nolentibus parit inordinata desideria, seu insurgentes motus subitos & indeliberatos circa varia genera peccatorum, quos cohibere, non est in nostra aut ullius hominis potestate, propter corruptionem naturæ per peccatum originale. Est tamen in potestate nostra, cum Dei auxilio erumpentibus non consentire. Pone, quidam appositum huius rei simile: Cultro quamvis acci-

cidat rubigo, non tamen imputatur cultuario, quia non provenit ex intentione eius, sed ex conditione & necessitate materiæ, in qua ipse operatur: ita & turpes cogitationes quæ accidunt alicui, quia sunt præter intentionem hominis, & pullulant ex conditione & materia naturæ corruptæ, absque cooperatione & consensu eius, nullatenus imputantur ei.

Secundum remedium. Tales cogitationes sine nobis ortas contemnere, eis non respondere, non moveri, neque immorari examinando de consensu. Nam si hoc feceris, statim novæ difficultates, invidiæ & vacillationes de consensu exorientur, te multo magis turbantes.

Tertium. Nihilominus tollendæ sunt omnes occasiones, quæ possunt tentationes & tales scrupulos inducere, ut sunt cogitationes vanæ, otium, negligentia, curiositas, familiaritas, quamvis honesta, si sit periculosa, præsertim cum altero sexu, aspiciendo, alloquendo, audiendo, &c. Tales enim occasiones solent non raro causare, non tantum scrupulos, sed etiam lapsus. Præcipue vero turpes cogitationes, nullo prætextu admittantur, sed statim abiciantur.

Quartum. Occurrente occasione loquendi, videndi, antea recollige, & bono proposito arma re. Si deliberatè quodlibet opus aggressus fueris, & te tali armaveris fortitudine, non facile succubos tentationibus, neque scrupulis agitareris.

Quintum. Auertio facienda est à turpi cogitatione, & subrogandi aliqua honesta.

Sextum. Difficultate crescent: ad Christum suspirandum, signum crucis in pectore imprimendum, B. Virgo, S. Angelus Custos, & alij sancti implendi: alia quoque secundum loci opportunitatem sunt facienda, absque nimio tamen conatu, ne forte magis inualescant & vrgeant. Quod si hoc non profuit, inferat sibi dolorem aliquem sensibilem, leuem tamen & discretum, ut puta, punge do corpus acicula, vel ad modicum tempus subiciendo manus ignem papiraceum. Durantibus vero adhuc, consensus non præbeat, Deo se commendat, confidens in Dei misericordia, et tales tentationes non nocituras, sed ad insignem coronam profuturas.

Septimum. Tales cogitationes de Confessione periti consilio non confiteatur, nisi certo consilio de consensu.

Secundus Scrupulus.

In cogitationibus, est, circa fidem: Nam quibusdam solent in mentem venire cogitationes infidelitatis, quas daemon, ut plurimum suppeditat, ita ut eis videatur, aliquem sibi loquentem ad se rem audire, vel etiam seipsum intus dicentes: *Ego uero Deum, demoni me trado, Christus non est verè in Sacramento: Impossibile est in natura diuina esse tres personae, Deus non est iustus.* Videntur inquam ista sibi dicere vel dici, imò etiam consentire, atque se esse hereticos.

reticos, & tamen in rei veritate neque consentiunt, neque hæresim admittunt.

Primum. Scire debent isti ex omnium Theologorum & Canonistarum doctrina, quod ad hæresim duo requiruntur, *Error* scilicet & *pernitencia*. Error quidem, qui sit contra fidem: *Pernitencia* vero consistit in eo, quod quis sciens & volens tenet aliquid contra Ecclesiam Catholicam, à quo recedere non vult.

Porro: qui iniucis patitur tales errores, vel in fide dubitantes, non est pertinax, ac promde non tantum non hæreticus, sed neque alienus culpe reus, quamuis sibi videatur consentire. *Sauib. Moral. lib. 2. c. 7. n. 13.*

Naumus autem Conf. 1. lib. 1. Non desinunt inquiri, habere fidem, qui scrupulis anguntur, etiam si eos omnino expellere nequeant. *Conf. verò 9. lib. 3. n. 4.* Non dicitur, inquit, dubius in fide, qui habet scrupulum, hoc est aliquid motiuum contra fidem (modo credat eam) sed qui deliberata mente ita dubitat, ut nullam partem credat. Idem docet *cap. Si qui de pœnit.*

Et in Manual. c. 11. n. 22. Subreptitia dubietas & non deliberata, maximè illa, quæ renitente voluntate euenire solet, & contra voluntatem illam habentis, perdurat, vel non est peccatum, aut solt leue. Et multo minùs scrupuli, qui contra fidem exoriri solent, & contra voluntatem hominis mouente perdurant.

Grass. lib. 2. Decif. c. 1. n. 9. Nullus est quin aliquan-

aliquando ex carnis stimulo, & scrupulo conscientie, non dubitet in fide: sed quia dubitationi, ex scrupulo conscientie, & ex primis motibus proueniendi, non insulatur, sed resistitur, contormando se fidei Ecclesie, ideo non inducitur hæresis. Et potius est poena, quàm culpa. Vnde & meretur, sicut & is qui inuitus polluitur prauis cogitationibus.

R. Secundum. Perpendendo rem deprehendimus, vel ex hoc, consensum defuisse, quod hærentationes patiens credit se Hæreticum; ac proinde, illud quod cogitat, iudicat esse falsum & hæreticum. Qui autem sic iudicat, non potest esse ut dici Hæreticus: Hæreticus enim contrarium potius reputaret falsum, & quod in animo versatur Verum. *Sanchez.*

Est quoque aliud signum dissensus, moraliter certissimum. Quia sic vexati, ingenti poena afficiuntur, quasi odio habentes errorem, tanquam veritatis Catholice amantissimi. *Sanchez.*

Addunt Theologi & tertium signum. Quod non tantum, cum illa tentatio durat, affliguntur, sed etiam cum primum transijt, tristitia afficiuntur: ignum itaque est, quod deest pertinacia, requisita ad hæresim: qui enim pertinax esset, non tam facile resipisceret. *Sanchez.*

R. Tertium. Meminisse oportet tales infidelitatis cogitationes, multoties ex demonis suggestione prouenire, ad impediendam tranquillitatem bonarum conscientiarum, ut à Christi via talibus difficultatibus ac molestiis deterretur retrocedant.

vnde

vnde flagitiosis, raro hæc accidunt, quia eos vincit, & quasi suos demon possidet, sinitque eos in quibuldam quietos esse, ad decipiendum. *Sanchez.*

R. Quartum. Aliquando etiam si demon non suggerat, ipsa natura suppetitabit, nec tamen fides amittitur. Nam hæc eadem fides compatitur motus dubitationis, ob tres causas. 1. Quia dogmata sunt supra naturam, ad quæ intellectus ex se suæque naturali virtute perungere non potest, sed tantum fide adiutus. 2. Quia quamuis hæc sint reuelata à veritate infallibili, in se tamen euidenter non cognoscuntur, sicut cognoscuntur in patria; sed tanquam per nebulam & ænigmata, obscurè apprehenduntur. 3. Vnde, quia intellectus ea credit ex imperio voluntatis & non ex se est assecutus, ideo non quiescit. *D. Th. de verit. q. 10. 12. Vide alia loca in tabula, §. Fides, 143.* Propterea omnibus, aut ferè omnibus tales cogitationes contra fidem exoriri subreptitæ solent, ut inferius ex Bonau: dicemus, & supra ex Grassi: diximus.

R. Quintum. Optimum consilium est tales cogitationes scrupulosum vexantes, prorsus contemnere, atque ira se gerere, ac si nihil menti occurreret, in illis non occupari vel morari, sed animum ad alia diuertere. Nam (ut dicitur *Sap. 9.*) difficile æstimamus, quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore: quæ in oculis sunt, quis inuestigabit?

Dogmata fidei, cum tempore, & sensim Ec-

clesiæ reuelabantur, & nec dñm omnia ei nota sunt: quamuis Sanctum Spiritum. omnem habentem scientiam, magistrum habeat: tu autem qui membrum Ecclesiæ es, & quidem latus habes, vis omnia in presenti statu comprehendere, & penetrare? In simili tentatione, satis est tibi credere, & profiteri quod credit & confitetur Ecclesia: scrutari vero cur, & quomodo, non iuberis imo prohiberis: ne erres, & à gloria opprimaris.

¶ *Sexum.* In reuerentiam mysterij, contra quod quis tentatur, exerceat aliquod signum pietatis, vt genu flexionem, aut actum fidei, tentationi contrarium: vel dicat: Omnes errores damno suggestionibus non consentio, doctrinam Ecclesiæ in omnibus & per omnia teneo.

Tertium Scrupulus.

Tertium in cogitationibus scrupulus, rarissimus quidem, sed molestissimus est scelerum blasphemiarum, circa Deum, aut Sanctos eius. Ita. quod aliqui quicquid de Deo, aut Sanctis cogitauerint, vel imaginem sacram aspexerint, legerint, audierintque, statim insurgunt turpitudines carnales, interdum autem videntur sibi quasi figuras qualdam lasciuas, circa spiritualia aspicere, &c.

¶ *Primum.* Scire oportet ista phantasmata, diaboli opera, vt plurimum fieri, vt nos à bono auertat, cor distrahat, & in desperationem inducat. Dicitur est, qui non tantum suggerit, sed etiam agit, hominibus. Est iste lacatus canum infernalium: est

can.

sauquam hominum perditorum obicænis sermo, circa ostium & fenestras honestissimæ puellæ fugere inde non valentis, & cum afflictione sua magna audientis. Non itaq; censeri debent ista peccata, sed potius afflictiones pro corona cœlesti comparanda: *Sicut respondit Greg: 7. S. Hugoni Episcopo.*

Secundum. Optimus modus vincendi eas per contemptum, nihili faciendi eas, quia reuera sunt potius inanes terrores, quàm vera pericula. Ita docet S. Bon. *Opus de profectu relig: cap: 3.* Tentationes, inquit, contra fidem, & à spiritu blasphemiar, neque euadere possumus, neque vincere resistendo. Nam, quanto magis eis indignamur & cum eis disputamus, aut sermones habemus, tanto magis virus earum diffunditur & accenditur.

Tertium. Contolandi sunt tales exemplis similibus. Multi eximie sanctitatis idem sunt passi, & tamen neque fidem neque sanctitatem amiserunt. Sanctus Hugo Episcopus, per totam ferè vitam passus est spiritum blasphemiar, sustinens turpes cogitationes de Deo & rebus Diuinis, noctiduoq; cum summa amiritudine. *Legè in Vitu Sanctorum editu, per bonæ memoriæ Petrum Skarga 3. Aprilis. Idem accidit S. Eugenio, vide 14. Decemb. Sancta Catharina Senen. virgo innocentissima, (30. Aprilis.) superauit humilitate, oratione, & taciturnitate, non respondens, neque curans eas. Gregorio 9. datus est digitus S. Mariæ Egnienensis, ad resistendum tali spiritui blasphemiar. vide totam vitam eius 13. Iunij. Legè & alias medicinas apud Skargam: April: 3. in appen:*

R 4

Quartum.

Quartum. Bono animo sint, qui hæc patienter oportet, & ne vel modicum contristari debeant. 1. Adeo enim non consentiunt (quamvis forte sibi cõ sentire videantur) ut etiam propterea affligantur. 2. Ne super eos gaudeat inimicus: ad hunc enim finem efficit talia diabolus, ut turbet eos. Cum itaque viderit contristatos, lætatur; sed cum videret aliquos talia negligere, confusus recedit, 3. Quia corona pro afflictione manet,

Quartus Scrupulus.

Occasione quoque subitorum motuum, impatientiæ, iræ, inuidiæ, odij, scrupuli oriuntur. Quod si peruenerint ad verba, coniurij aut iuramenti, vel etiam ad verbera, absque plena deliberatione, turbant conscientiam, non distinguunt inter voluntatem subrepticam, & deliberatam, aut scrupulosi credent se cum bona deliberatione ista admisisse.

R. Sanè tunc perpendendum est accurate, non tantum opus, sed & animi præsentia seu libertas, quod per tales primos, seu subitos motus præuenitur & præpediuntur. Neque credendum est, eos esse vitii moris, sed naturæ tantum: non culpæ, sed pænæ. Et Sanctissimi quoque viri (excepta B. V. ex singulari privilegio) ab eis immunes non fuerunt, quamuis per Dei gratiam quam plurimi resistebant, nonnulli ex fragilitate humana succumbebant, sed postea Deo auxiliante resurgebant. Prouenit hoc ex corruptione naturæ humanæ per peccatum originale: ob quod appetitus sensitivus rebellis factus est.

Quis est rationi, tendens in exteriora inordinatè, & subministrans talia desideria, vltionis, &c.

Quintus Scrupulus.

Qui vexat circa res gestas, dum aliqui ob leues coniecturas suspicantur actiones suas præteritas, fuisse peccatas etiam mortales, & confessiones non rite tactas, unde communicaturi, aut celebraturi, sæpius reuertuntur ad Confessorem, & postquam recesserint à confessorio, statim suboriuntur novus scrupulus, qui eos æquè ac prior inquietos facit, stimulatque, ut iterum ad Confessarium redeant, cum magna eius molestia, aliorum offendiculo, & nullo suo fructu, ut interius plenius dicitur.

R. *Primum.* Tales scrupulosi perpendant suam conditionem, & ad quid obligentur sub peccato mortali, siue quatenus homines sunt ex lege naturæ, siue quatenus Christiani ex lege Evangelicæ, siue ratione sui status & muneris: Et cum hoc cognouerint, considerent, an omiserint faciendam, vel commiserint vitandam.

Secundum. Deliberent secum, actionem examinent, an fuerit peccatum. Nam multa excusant à peccato, ut obliuio, inadvertentia, &c. Deinde an fuerint mortalia vel venialia. Et an possint narrare, quod peccatum per obliuionem omissum fuerit mortale. Nam si veniale, non curent: si certe mortale, videant si opportunitas sit redeundi ad Confessorem, absque eius molestia, & aspicientium admiratione, si Confessor occupatus, & absque

alii malè interpretarentur: vel iam una cum alijs sumpturus est Eucharistiam, sumat cum lætitia cordis, in commodius tempus reiiciens illius peccati confessionem, à quo iam indirectè abolutus est.

Sextus Scrupulus.

Est Scrupulus circa gerenda. Aliqui enim de his quæ sunt acturi, turbantur, & trepidant, nec libere agunt, quia omnia suspecta habent. hærentes an sit igendum necne, si ne peccatum, vel licitum. Quod non tantum simplicibus, verumetiam doctis solet interdum accidere, qui sciunt quidem in genere iudicare, quid sit vel non sit peccatum, quid mortale, & quid veniale: imo & in particulari tale iudicium in aliorum causa proferre sciunt, sed in suis actionibus eadem libertate uti non valent. Sanè *Nauarrus* vir doctissimus, pariter piensissimus, sedecim (nisi fallor) annis, scrupulis angebatur & detinebatur, ut ipsemet quodam in loco scribitur. Et qui alios efficaciter iuuabat, seipsum iuuare tunc nequibat. Alij ut supra dictum est, multatæ eximia patrare possent, sed metuentes scrupulos obfuscuros, non audent.

¶ Superius exposita, his quoq; conuenienter aptantur. Nimirum, ut prudenter ac deliberatè procedant in qualibet actione, consideratis negotij gerendi conditionibus, excitata & præmissa recta intentione: exempla quoq; piorum ac sanctorum aspiciendo. Quod si exempla defuerint

consilia

consilia petantur, & ita bona fide negotium intrepide peragatur, nihil curando internas scrupulorum contradictiones vel distractiones. Qui enim tali diligentia actiones aggreditur, facit quod ex se est, & à peccato si quod esset excusatur. Magni autem refert, scire diuernere inter mortale & veniale, aut nullum peccatum.

Septimus Scrupulus.

Est scrupulus circa possibilia. Aliqui discruciantur secum cogitantes hæc. Quid si comprehender ob fidem, & conijcerer in carcerem tenerimur, arctissimum, tætidum, &c. Quid si tormenta acerbissima adhiberentur, & mors crudelissima & prolixa excogitaretur, hæc vel illa. Quid tunc facerem? Retineremne constanter fidem, an vero ob exquisitissimos, terribilissimosque cruciatus desererem, cum multo grauiori damnatione?

¶ 1. Ex *Gersono*. Non sunt faciendæ tales propositiones vel comparationes, quæ possent quidem euenire, sorte tamen nunquam accident. Quod si in mentem irreplerint, illis non est respondendum, determinando se ad aliquam partem (cum non adsit de præsentis casus, quo quis teneatur facere electionem) ne se exponat periculo peccandi ex utraq; parte; siue in proponendo recessum à fide, ut euentur immania tormenta: siue in præsumendo de se, quasi valeat suis viribus tolerare illa tormenta. Itaq; talis cogitatio excrucienda

tienda est ex animo, & alia honesta assumenda.

Secundum. Dicendum est humillime coram Deo, si talis casus se offeret: scio quidem nunc, quomodo etiam tunc me gerere debeam, quidque agere: imò & in hac dispositione presenti contentuari cupio. Verùm quid eligerè tunc, prorsus ignorò; nunc autem Deum (adiuvante eodem) cōfiteri nolo, (ut quidam respondit.) Et nihilominus quamvis meæ fragilitatis conscius, non audeam ob periculum arrogantia, certo promittere, me fortiter cum tormentis pugnaturum: camen confido in Domino, quod non me pateretur tentari supra id quod possem sustinere: Psal: 138. *quia oculi eius imperfectum meum vident;* & cuius instructione audeo dicere: *Ne nos inducas in tentationem.*

Tertium. Tota fiducia in Deo est collocanda, quod ipse tunc potentissimè auxiliabitur, suppedinando patientiam: Psal: 9. *Ipse enim est adiutor in opportunitatibus, in tribulatione:* præsertim cum non ratio nostra, quàm eius causa tunc agitaretur. Habemus huius rei præclarum exemplum sanctæ Felicitæ in Baronto, Anno Christi, 205. quæ ob fidem, comprehensa, & incarcerata fuit. Et quoniam prægnans fuit, tempus partus expectabatur: advenit tandem pridie martyrij. Et cum in doloribus partus vociteraretur, audiens Notarius Tyranni, subannabat ei dicens: Quomodo eras acerbam mortem æquanimiter sustinere poteris, quæ patientiam tantam impatientiam demonstras? Respondit: *Doleo & ploro, naturæ debitum hac ratione exol-*

gens:

gens: verum cruciatus per impios Tyrannos inferendos, gratia Dei in me superabit. Quod & rei probavit eventus. Nam in crastino ignominias & crudelem mortem, alacriter pro Christi fide perculit.

Poseri legere in Vita Sanctorum Petri Skarga, 30. February, de illis Martyribus, qui annis 30. a diversis Tyrannis, diversa & acerbissima tormenta passi sunt. Quomodo hi sustinere potuerunt: Deus suo auxilio eis præstito fuit & iuvit: idem nobis quoque in tali casu succurreret. & pro sua bonitate non defereret. Non ergo respicere debemus huius naturæ nostræ vires, sed Dei præcipuè potentiam: neque tormenta conferre cum fragilitate nostra, sed cum Dei auxilio, quod tunc adiuturum speratur.

Quartam. Satis est nunc habere firmum propositum, cum Dei auxilio patienter tolerandi quamcunque tribulationem generaliter, non descendendo ad particulares, hanc vel illam, submitrendo se voluntati Divinæ, in omni casu ab eo permissio.

Quintum. Benignissimus Dominus nocet, adeò bonus est, quod non imputat nobis peccata, quæ forte faceremus, si in tali vel tali occasione essemus, sed tantum quæ fecimus, facimus, aut facere deliberatè statuimus. Actum esset de nobis. De illis innocentibus pro Christo ab Herode occisis, Doctores quidam asserunt, quod si superstites fuissent, plures cum cæteris contra Christum fuissent. & eis, qui crucifige clamabant, se adiunxissent: aliqui etiam in pueritia mortui si ad ætatem pervenissent, damnari potuissent. Quod verum est ab-

est absolute, & in sensu diuiso, hoc est, seclusa Dei ordinatione. Egreziè loquitur D. August: in hac materia contra semipelagianos: Non imputat, inquit, nobis Deus quæ faceremus, si hoc vel illud nobis occurreret? sed quæ facimus circa illud quod occurrit. Quod si non occurrat nec se offerat memorie aut scientiæ cum qua peccaremus, gratia Dei imputandum est. *Lege Suarez, de religione, l. 3. lib. 3. cap. 8. N. 6. & c. 7. N. 5.*

Sextum. Porro si talis casus eueniret, tunc imprimis ad Deum adiutorem confugiendum esset: ut scuto patientiæ armeret nos: perpendendum etiam esset, quod deficiente patientia, dolor magis vigeret, apprehenderetur, sentiretur, & augeretur. Nam quanto vehementius animus per impatientiam reluctaretur, & tamen effugere non valeret, tanto maiori furia ageretur: quod in omni aduersitate præ oculis habendum est. Tunc quoque actus fidei & charitatis erga Deum producendus esset cuius causa mors tolleraretur. Qui autem verum Deum amat, non grauius suffert, quicquid Deus permittit, etiam difficillima: voluntati quoque illius se libenter amans conformat.

Deinde, in mentem venire deberent grauia & multa peccata, quibus Deum offendimus, & pro quibus mille gehennas promeruimus. Profecto talia tormenta grauitati peccatorum non correspondere, sed multò inferiora essent. Et comparatione æternorum acerbissimorumque cruciatuum inferiorum, hi momentanei, tanquam picti, ac ymbra censentur.

¶ Quia

O quam plausibilis fauorabilisque permutatio.

Præterea. Hi breui tempore durantes dolores, tandem transibunt, succedet merces in æternum, duratura: voluptas, quæ obliuionem inducet omnium acerbissimum, replens omni consolatione, lætitia ac dulcedine. Exultabunt Sæcti mirificè, quod multa passi sint pro Deo, habentes autem copiosam retributionem, lætabuntur in cubilibus suis.

Talibus meditationibus animaretur & adiuuaretur in tormentis positus.

Octauus Scrupulus.

Est, circa peccata commissa, & eorum displicentiam. Circa commissa enim cruciantur supermodum, & quasi desperando.

Primum. Hæc vehemens tristitia, multoties ex amore sui & non Dei, nasci solet, ideo moderanda.

Secundum. Ante casum cogitare debebant Dei iustitiam, & seueram punitionem: post lapsum, vero, Dei contemplentur bonitatem & misericordiam, quæ tanta est, ut si quis omnium peccatorum mundi reus esset, quæ perpetrata sunt, patrantur, & perpetrabuntur: doleret aurem, sincerè, quod bonum Dominum offenderit, & firmiter, proposuerit in posterum non peccare: talis copiosissimam, consequeretur gratiam, quod experti sunt plures electi & sancti Dei. Itaque potius agant, penitentiam, cum tranquillitate interna, & hilaritate, spem veniæ.

Tertium.

Tertium. Plur confidunt in Divina clementia, quàm in vlla sua sollicitudine, neq; tantùm sibi polliceantur de sua puritate, vt existiment, se aliquando posse præstare opera, quæ ex parte sua digna sint divina maiestati, aut se fore immunes à peccato. Quia semper dicendum est, Psal: 142. *Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens.*

Quartum. Abijciendum est quoddam inordinatum desiderium, quod est hoc. Operari aliquando omnia cum summa tranquillitate facere, ac frui statu, qui non est præsentis vitæ. Vnde si minimè in gestis imperfectiuncula se prodiderit, aut aliquando cogitatiuncula in contrarium exorta fuerit, statim turbantur; eo quod frustrati sunt suo desiderio. Meminisse oportet, nos in statu vitæ, non peritum esse, in fluctuoso mari, in quo aliquando in tranquillitate, aliquando in tempestate nauigamus, cecidimus, & resurgimus. Lapsus tamen non semper sunt æquales: nam veniales frequentiores, mortales rariores. Et pro sanandis eis, inveniuntur remedia in Ecclesia; pro his quidem Sacramentum poenitentiae, pro venialibus sunt plura alia, præter Sacramentum poenitentiae. Adest quoq; Medicus benignissimus & periculissimus, sciensq; compati infirmitatibus nostris.

Quintum. Obseruanda est doctrina S. Bonaventuræ: ante confessionem præcedat diligens conscientiae examen: post confessionem non cogitetur de dispositione propria, vel de peccatis, sed de mysterio

mysterio Divini Sacramenti: quod in maiorem eius reuerentiam cederet.

Nonus Scrupulus.

Anguntur quoq; aliqui dubitantes, an tantum habeant dolorem de peccatis, quantum res ipsa exigit, & quantum habere debent: præsertim, cum videant, se magis dolere de morte, & aduersitate filiorum, consanguineorum, amissioneq; rerum temporarium, quàm de peccatis perpetratis.

R. Non requiritur in contritione & dolore intentio, seu conatus summus, sed satis est, substantia contritionis, in quocunq; gradu etiam minimo. Substantia verò contritionis, consistit in detestatione seu displicentia peccati vera, per quam peccator nollit peccasse: ac proinde dolor intellectualis, qui consequitur talem detestationem, est quasi tristitia vel cruciatus in appetitu intellectuali, per quem non est contentus ob peccatum admissum. Hinc Chrysostomus relatus C. *Talu de Poenit. d. 3.* Quicquamq; & qualibet breui tempore gestam non despiciat Deus poenitentiam. Et infra. Non patitur exigua etiam poenitentia amitti mercedem. Dolor quoq; sensus (vt singultus, planctus, lachrymæ) non requiritur, ad remissionem peccati, quoad culpam. Quod autem magis sentiat dolor ob mortem parentum, filiorum, vel propriam iacturam, nihil refert: neque enim oportet, vt is dolor sit maior quouis alio, sed sufficiat, vt homo pluries faciat peccatum, & ob ipsum perdi-

perdidisse Deum, quàm quoduis aliud malum. Hinc quamvis filius magis & intensius persentiat, & desleat mortem patris, quàm peccatum commissum, per quod amisit Deum: satis tamen est, si malit Deum non offendere, quàm patrem vivere, ut quando daretur ei optio: qui dolor dicitur appetitarius, sicut primus intensius. Contingit ista diversitas ex hoc, quod hæc caduca sensu percipiuntur, Deus autem intelligitur. Vnde ista apparentia quasi familiaria & coniunctiora, magis pungit appetitum sensitivum, & propterea sensualitatis maiori conatu cooperatur voluntati.

Decimus Scrupulus.

Eodem modo torquentur aliqui, quod videntur sibi non habere tantum propositum, virandi peccata, ut malint mori, cremari, gravissima tormenta pati, honoris ac bonorum iacturam subire, quàm peccare.

¶ Si quis perpenderet peccati gravitatem, damna quæ nobis infert, supplicij acerbitatem, Dei bonitatem, vitæ æternæ amissionem, certè non esset magnum, paratum esse ista omnia subire. Neque enim hoc est impossibile (& quod non fecerint alij) sed perfectum, imò ad beatitudinem necessarium. Nihilominus comparationes tales non debent fieri: sunt enim periculosa. Satis est habere tam efficax propositum, ut homo malit subire quoduis malum in communi, quàm Deum offendere: nec debet descendere ad varia mortis vel

malorum

malorum genera:posito tamen casu in re ipsa, procedendum est, ut supra in 7. scrupulo.

Undecimus Scrupulus.

Est circa confessionem, quorundam putantiū, se nūquam satis perfectè & integrè confessos, eo quod aliquod peccatum aut circumstantiam omiserint, vel non satis clare expresserint: vnde confessiones crebro repetunt, & de eodem peccato sæpius confitentur, modo his, modo alijs verbis explicantes. Et dum clarius se explicasse credūt, magis dubitant, & iterum conantur maiori claritate explicare, quæ eis statim post confessionem in mentē venit: atque ita se suosque Cōfessarios frustra fatigant, trepidantes timore, ubi non est timor.

¶ *Primum.* præscribendum est eis, ut omnino cessent a reiteratione confessionis eorum peccatorum, de quibus dubitant scrupulosè (id est absque solido fundamento) sintne vel non, sufficienter ea confessi: & similiter de quibus non habent eundem & certam persuasionem quod sint mortalia. Alia ratio est de istis, qui in progressu temporis discendo, cognoverunt multa esse mortalia, quæ prius iudicabant non esse; isti enim rationabilem causam habent iterandi.

¶ *Secundum.* Satis est in confessione, ipsum peccatum distinctè & in particulari, cum debitis ac necessarijs circumstantijs explicare, ita ut Confessor benè intelligat naturam & gravitatē peccati mortalis. Cætera parū aut nihil curet, præsertim scrupulosus.

S 2

Tercium.

Tertium. Talis repetitio a n tantum non querat conscientiam, sed etiam turbat magis, ut ipsi mer experiantur: sicut simul & morio, a quam contentam, non clarificat, sed turbidam facit.

Quartum. Talis quoq. anxietas ex reiteratione proveniens, in perdit habitationem Dei in eis per gratiam, cuius locus in pace factus est: nec placet ei nimius peccati timor, & immoderata puritatis cura. Quia quando deus deum ita timemus non videmur eum sibi dimittere, habentes eum de nimia severitate suspectum: metu tunc quoq. in nobis inducit recedendi ad ipsius obivalem metum, quod similiter deo dupliet, nobis autem summo pere nocet.

Quantum. Stultum est se fatigare in eo, quod sibi est impossibile. Nemo autem sua anxietate devenire potest, ut certo & infallibiliter cognoscat, se verè ac sufficienter contritum atq. confessum esse, absq. speciali Dei revelatione. Neq. ipse Deus vult nos certo scire, an habeamus verum dolorem & alia requisita: sed hæc omnia sunt abscondita ab oculis nostris.

Sextum. Docet Nau. Ench. C. 21. n. 42. repetit idem Reginaldus in praxi. Quod mortaliter peccat, qui semel benè factam peccatorum confessionem iterat secundo, tertio, & sæpius, propter scrupulos, cum periculo amentia, ob nimiam de re tristi cogitationem, aut cum scandalo notabili Confessarij, vel notabili sua infamia apud aliquè. Et si abest tale periculum ac scandalum, peccat venialiter:

ter: quia debet procurare conscientia tranquillitatem, quam talis repetitio aufert vel minuit. Ideo semel rite confessus, iudicio docti Confessarij, quiescere debet, & non renouare vulnus suum per has reiterationes: sed posteriorem oblitus, ad interiora se convertat, de misericordia Dei benigne speret, neq. eam securitatem ac certitudinem quærat, quæ in hac vita absq. speciali revelatione haberi non potest.

Septimum. Si non recordantur, an hæc vel illa mortalia in confessione manifestauerint, recurrere debent ad diligentiam adhibitam in recogitatione peccatorum, ante confessionem, & ad integritatē conservatam in ipsa confessione: inventaq. mediocri diligentia, ac voluntate integre confitendi, deponere debent dubitationem: præsertim si periti & pii viri aut Confessoris iudicio, censentur diligentiam debitam posuisse in confitendo.

Octauum, ex Caietano & Nauar. Spiritualis medici consilium talibus sufficere potest ad moralem certitudinem, & serenam conscientiam formandā. Quia cum laborent tali infirmitate (scrupulorum) quæ in ipsis firmitatem iudicii circa talem materiam impedit, vehementiq. timoris perturbatio constantiam ipsis adimit, & tot dubitationibus opprimit. ut rectè ipsi iudicare non possint, non eis aliud restat remedium, nisi iudicio prudentum firmiter stare, neq. se periculo grauis damni spiritualis, temere exponere.

Nonum. Quando similes dubitationes occurrunt,

runt, obseruandum est, an scrupulosi habeant aliam quam coniecturam, quod sint confessi, & si hanc vel minimam deprehenderint, quamuis certo nesciant, credere debent, se esse illi confessos. Quia ut dictum est, credulitas scrupulosi, quando est in fauorem eius, habenda est pro certitudine.

Nota hic. Quanquā nullus obligatur ad confessionem iterandam, semel bene factam, licitum tamen & sanctū est, ubi conscientia pacata est, absque radio Confessorum, ac impedimento aliorū bonorum operum, ex deuotione iterare; ad minuendam poenā, tam ratione verecundiae, qua poenitens in confessione afficitur, quam ratione efficaciae Sacramentalis absolutionis, quae & largitur & auget gratiam, poenā vero tollit, aut saltem diminuit.

Duodecimus Scrupulus.

Est nimia sollicitudo confitendi omnia venialia, nullo praetermisso,

¶ *Primum.* Hoc non est necessarium. Docet enim S. Conc. Trid: sess. 14. c. 15. quod venialia in confessione sine culpa tacētur, & multis alijs modis extra confessionem expiantur, scilicet sumptione Eucharistiae, aspersione aquae benedictae, ieiunio, elemosyna, recitatione orationis Dominicae, confessione pectoris, ingressu in Ecclesiam, &c. Atque adeo non sunt necessaria materia confessionis, quamuis si aliquis velit ea confiteri, licite fecerit.

Secundum. Sapiens bene consulit, Ecclesi: *Noli esse nimium iustus.* Nimium est hoc, quia delicta (venialia)

(venialia maxime) quis intellegit quis enumerabit? Nimium, quia hoc procedit ex inordinato desiderio puritatis. Nimium, quia fiducia collocatur magis in diligentia propria, quam in Dei bonitate.

Satis itaque est in confessione explicare mortalia omnia, quae post diligens examen succurrūt memoriae. Et praeter haec, si libet, grauiora venialia, ut est semiebrietas, &c. singillatim & in particulari: leuiora vero in communi referre, ac succincte.

Tredecimus Scrupulus.

Est eorum, qui frequenter confiteri solent, & dum se examinant, nihil prius deprehendere possunt, quod in confessione manifestent. Cum itaque, ex una parte sciant se à peccatis non esse immunes, ex altera, nullum inuenire possunt, conqueruntur & torquentur in animo, putantes se aut peccata non nosse, aut nescire ea inuestigare, & ex conscientia erucere, ac proinde neque bene confiteri.

¶ *Turbari non debent.* Res enim haec est difficillima propter duo. 1. Quia conscientiae anguli sunt obcuri, unde & difficile cognoscuntur; propterea Psalmista dicit: *Delicta quae intelligis, ab oculis meis munda me Domine.* 2. Quia peccata iustorum sunt potius omissionis, quam commissionis. Commissionis quidem, ut furta, adulteria, percussiones, &c. quae in faciendo consistunt, faciliore sunt, ut quae in rerum natura aliquando fuerunt: & tamen, non raro è memoria excidunt. Peccata vero omissionis, quae non in faciendo, sed in omitten-

do facere, consistunt: eo ipso quod nunquam fuerunt, non comparuerunt, non se manifestarunt, non sunt visa, non audita, nullo sensu percepta, cognitum & memoratu difficiliora sunt.

Deinde horum peccata sunt, ut plurimum venialia, quæ non valde sensibilia sunt, sicut mortalia, quæ animum pungunt, & vulnus renouant, ac propterea facile memoria tenentur. Non est ergo cupiscentia.

Quatuordecimus Scrupulus.

Est adhuc circa confessionem. Inueniuntur aliqui qui tristes à confessione discedunt: eo quod Confessor eos, neque monuerit, neque spirituales doctrinam dederit.

Primum. Soto 4. d. 18. q. 2. a. 4. Officium per se Confessoris non est, interrogare penitentem, sed audire eum, verum supposito aliquo defectu, necessitate, vel utilitate, omnino interrogare debet. Ita etiam de monitione, consilio, ubi quando, & cui, necessaria sunt hæc. Alioquin ubi necessarium non est, frustra fatigari, tempus terrere, alijs impedimento esse, imprudentia est: ubi autem ad sunt omnia requisita, dolor, propositum, &c. nulla necessitas est.

Secundum. Procedit hæc exactio aut ex profunda humilitate, aut aliquando ex ocula superbia: ut videlicet collaudentur, ac propterea in vanam gloriam, aut fiduciam incauti incendant.

Quinde-

Quindecimus Scrupulus.

Est circa communionem. Non enim desunt, qui etiam post confessionem, quanta potuerunt diligentia, factam, non audent accedere ad sanctam Communionem, eo quod se indignos existimant, metuentes illud seuerum D. Apostoli. 1. Cor. 11. dictum: Qui, inquit, sumit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.

Primum. Ad hoc Sacramentum fructuosè sumendum, non requiritur evidens certitudo, quod sis in gratia Dei: hoc enim absque specialis reuelatione Diuina sciri non potest, ut iam dictum est.

Secundum. Si talem euidenciam haberes, adhuc deberes iudicare, te esse tali sumptione indignum, dicendo cum Centurione; Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum.

Tertium. Sufficit ergo coniectura, quæ certitudo moralis dicitur. Quæ inde cognosci potest, quod accedens ad sumendum tantum Sacramentum, tantam diligentiam in purganda conscientia posueris, quantam adhibuisses ad opus magni momenti, vel ex quo maximum lucrum expectares.

Quartum. Dignitas est duplex: Naturalis & Moralis. Naturalis non requiritur: neque enim dignitas Angelica, huius Sacramenti dignitatem exæquaret. Sufficit itaque moralis, ita ut nullius peccati mortalis (quod nondum sit expiatum) conscientius sis, & quodcumque a te commissum sit detestetur, ut firmissimè proponas, illud te amplius Diuina opo-

na ope non admissurum. Ad quod exequendū, vel maxime iuuabit ipsa Eucharistiæ sumptio, roburque addet ad fortiter resistendum tentationibus.

Quintum. Non mouearis, quod te sentias aridum, carne repugnante spiritui, dummodo tu sincere deuotionem desideres, & ad eam serio, moderate tamen coneris. Deum enim qui audit desiderium pauperum, nostra vero omnia taxat, secundum quod procedunt à voluntate, & non secundum ea, quæ nobis inuitis, caro sensualitasque obtrudit, qualia sunt imaginationes volubiles, phantasiæ varix, carnis illecebræ, stimuli, appetitiones vindictæ, inconstantix circa agenda: quibus dum non consentimus, non culpamur, quin potius meremur.

Sextum. Qui liber est à mortali, licet ex humilitate, poterit abstinere à sancta cōmunionē, excusando se cum Centurione: *Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum.* Idem licet ex feruore deuotionis & charitatis, atque ex confidentia, alacritate ad sanctam sumptionem se accinget, imitatione Zachari, qui Dominum in domum suam suscepit gaudens. Longèque melius est suscipere, quàm abstinere, cum propter motuum excellentius, tum propter imensos fructus, quos talis sancta cōmunitio proferat, virtute passionis Christi, cuius est memoriale. Inter alia verò quæ confert, est persequendo deuotionis, corroboratio in charitate, auxilium ad superandas frangendasque difficultates, quas caro spiritui affert in via salutis.

Sedeci-

Sedecimus Scrupulus.

Est circa deuotionem. Affliguntur aliqui, propterea quod in suis orationibus, aliisque spiritualibus exercitijs videntur sibi habere cor aridum, & carere deuotione erga Deum, nullam spirituales consolationem, suauitatem, cōtinentiam sentire, dulces illachrymationes, quæ talibus coniungi solent, non experiri. Vnde suspicantur se peccatis, aliquibus occultis inquinatos, à Deo non diligere, & reprobos esse.

Primum. Neque suauitas consolationis in pijs exercitijs est certum aut sufficientis signum gratiæ Dei inhabitantis: sicut neque a iudicis, peccati. Nam ut Gerson testatur, etiam flagitiosissimi consolationem quandam sentire possunt, non veram sed falsam ac simulatam, non à Deo immixtam, sed dæmone subministratam, non ad utilitatem habentis, sed ad subuersionem decepti. Potest enim diabolus vires corporis quadam tranquillitate tenere, voluptatem fingere, atque incautos eo perducere, ut etiam secundum spirituales vires, multum inde gaudeant, magnaque dulcedine fruantur, adeo, ut putetur esse vera, quæ tamen falsi fuisse postea ex effectu deprehenderetur. Ex eis enim vel se erigunt in superbiam, ut imperfecti: aut in errore confirmantur & crescunt, ut hæretici: aut per indiscretas mortificationes in morbum incidunt: vel in bono deficiunt, ac in contraria virtutibus vitia præcipites ruunt, ut superbi & incauti.

Secun-

Secundum. Vera & bona deuotio cōsistit in bona ac sincera voluntate, qua homo paratus est, se-
suiq; impendere, ad Dei obsequium: illiusq; bene-
placitum in omnibus sequi.

Præterea bene interpretari, & æquo animo sus-
cipere, quicquid Deus disponit, quod videlicet
hoc facit ad maius nostrū bonum. Nam cū lubra-
tur consolationem, tamen ne sit occasio præsumptio-
nis, aut negligentia, vanæ iactantia, aut alterius
periculi peccandi: & adhibere exercitium virtutis, in-
strumentum maioris meriti, dum seruitur milita-
turq; Deo quasi proprijs impensis.

Itaq; totum Diuinæ misericordiae committen-
dum est, & humiliter de eius auxilio confidendum
faciendo, quod in se est, & simul petendo conser-
uationem & augmentum, bonæ voluntatis, con-
cessæ, ac demum, sentiendo de ipso tanquam
de Patre amantissimo, & nostræ utilitatis studio-
sissimo.

Tertium. Considerandum est, hoc tempus non
esse merendi, sed ferendi. Aderit tempus retribu-
tionis bonorum operum, in quo inebriantur eius
dilecti ab ubertate domus eius. *Psalm. 35.*

Quartum. Hoc quoq; sciendum, quod in maior
ri periculo versantur, qui fruuntur dulcedine deuotio-
nis: quàm illi quibus hæc negatur. Si enim illi
confidentes in illa consolatione negligat considera-
re imperfectum suum, periculum est, ne natura
corrupta, arripiat sibi ex ea occasionem superbire,
negligentia, &c. Ibi vero cernentes suam imper-
fectionem.

fectionem, si in humilitate se exerceant, & pro vi-
tæ suo ad perfectionem aspirent, assurgereq; con-
tendant, acceptiores Deo erunt.

Decimusseptimus Scrupulus.

Est in recitatione officij, & aliarum orationū.
Nam aliqui solent iterare & reiterare omnia vel a-
liqua, putantes, se aut non attentè, aut non plenè
protulisse verba, versus, aut etiam omisisse, vel in-
tegram horam non persoluisset.

1. Tales scrupulosi, merito debent abstinere,
& cessare iteratione propter multa.

1. Quia hæc iteratio, non facit animum tranqui-
lum, imò potius inquietum. Nam post iterationem,
deprehenduntur eadem vel minores imperfectiones:
ac propterea multiplicantur occasiones
iterandi.

2. Quia per eam, ipsa quoq; attentio difficultus
retinetur, & facilius amittitur. Siquidem attentio
comes esse debet orationis, absq; conatu vehemē-
ti: non autem obiectum vel scopus orantis. Qui
autem adeo importunè per tot repetitiones extor-
quere attentionem nititur: de ea magis cogitat, ne
effugiat, quàm de his, quæ profert: Ac proinde ela-
bitur attentio ad verba, & versatur cogitatio circa
retentionem attentionis.

3. Descendamus ad causas repetitionis, quæ pos-
sunt esse Sex.

Nam vel ideò fit, quia nō bene meminit, quod
recitauerit. Sed ad hoc sufficit, tū credulitas scrupulosi,

palosi; quod recitauerit: hæc enim apud eum debet æquipollere certæ idini pccatæ conscientiæ: rû probabilis; quod sit scrupulosus, sæpius ex leuibus coniecturis dubitans. Et propter hæc non repetens, nihil peccabit.

Aut quia credit se omiſſiſſe aliquid uerbum, vel etiam aliquos uersus. Sed horum omiſſio non inducit peccatum mortale, etiamſi ſit uoluntaria: eo quod non ſit omiſſio notabilis partis officij, quæ uis ſcrupuloſus reuera non omiſſit. Quod ſi certe non ſit eum omiſſiſſe, ſuppleat poſt officium, & non teneat. Scrupuloſo tamen, neq; ſupplementum concedendum eſt, etiamſi dubitaret de Pſalmo uel Pſalmis omiſſiſſis.

Aut quia credidit ſe attentionem ad ſenſum uerborum non habuiſſe. Sed iſta non exigitur, etiam in doctis, quamuis uerſus ſit. Satis enim eſt, quod habeat attentionem ad uerba, ut rectè ac integre proferat, referendo ea ad Deum: hoc eſt offerendo ea Deo ſecundum ſenſum, quem in Eccleſia Catholica, pii doctiq; intelligunt, animo laudandi Deum & petendi ea, quæ in illis uerbis petuntur. Vel tandem cogitando aliquid pium de Deo, aut diuinis.

Aut quia exiſtimant, ſe neq; ad uerba attentionem habuiſſe, & Dei memoriam e mente excidiſſe. Sed ſciſ eſt, quod in principio habuerint attentionem orandi attentè, ſaltem ex conſuetudine. Nec requiritur, quod tale propoſitum actu duret per totam orationem, ſed ſatis eſt, quod non ſit re-

III. Et

tractatum; aut per negligentiam euagatio animaduuerſa non ſit retenta. Sic enim durat illius intentionis uirtus per totam orationem.

Aut quia exiſtimant ſe detrinectum uel iacturam perpeſſos eſſe: quoad impetrationem, meritum, & ſatisfactionem. Sed ad iſta tria obtinenda, ſufficit iſta uirtualis attentio.

Aut quia putant ſe aliquo modo peccaſſe, uel puta, per uſas aut turpes cogitationes. Sed hoc peccatum, quod fortè ad breue tempus incidit, uel puta, delectatio moroſa, uel conſultus in uindictam, non per repetitionem, ſed per pœnitentiam diſiuitur. Si ueniale, multis alijs modis deletur abſque eo quod per repetitiones contrahatur habitus ſcrupulorum.

Aut quia dubitat, an impleuerit, ſatiſfeceritque præcepto Eccleſiæ de recitandis horis. Sed ſi habuit ſolam attentionem ad uerba, & ſimul cogitationem deuoram ſeu reuerentialem de Deo, certè ſatiſfecit. Vel ſi ſaltem in principio horarum habuit propoſitum attentè recitandi, quamuis poſtea inuoluntariè euagationem paſſus ſit, nihil refert. Hoc enim etiam ſanctiſſimis euenit, & moraliter quaſi impoſſibile eſt diuagationes in oratione non pati.

Verum quidem eſt, ſi aut à principio non haberet intentionem orandi; aut in progreſſu, habitam retractaret; aut emergentem & animaduuerſam euagationem, per negligentiam, & complacētiam retineret, ſeq; ad attentionem reuocare non curat.

curaret: non satisfaceret præcepto, sed teneretur reiterare officium. Atqui hoc, locum non videtur habere in scrupulosis morigerato. Qui ergo bona fide, & cum proposito attendendi, ad recitandum accedunt, etiam si in fine Psalmi aduertant, se fuisse distractos, nihil curent, nec reperiunt: sed iterum atque iterum ad attendendam mentem applicent, & proseguunt; etiam si non recordentur, se omnia dixisse. Quod seruandum est non tantum in horis, sed etiam in Missa, etiam quoad verba consecrationis. Quamdiu enim eis non conuiderit eundem, se ut veros aliqui non protulisse, aut quoad attentionem, propriam mutasse, vel aduertendo voluntarie circa alia vigilas fuisse credere debent, se suæ obligationi satisfecisse.

Decimus octauus Scrupulus.

Est curiosæ indagatiōis vel dubitationis de sua salute.

Impossibile, ne dum difficile est, certò non se, citra diuinam reuelationem, statum suæ animæ an videlicet sit in gratia vel in statu salutis, aut in statu damnationis, aut sis saluandus vel condemnandus. Sunt ista abscondita ab oculis nostris, & nemini scit, amorem an odio sit dignus. Nihilominus confidens bonitati Dei volentis omnes saluos facere, cura per bona opera, vocationem tuam certam facere. Ille quicquid facit circa te & omnia, bene facit, ordinatque: & nemini facit iniuriam. Immo etiam iniuriis bene facit, & facit oriri solent.

super

super bonos & malos. Tu fac, quod tuarum partium est, Deus autem tibi non deerit.

Decimus nonus Scrupulus.

Procedit ex eo, quod quis ignorat se scrupulosum esse, sed potius se autumat esse pacatæ conscientie. Vnde credit se verè, & non scrupulose iudicare, rationabiliterque in omnibus procedere.

Ita Phreneticus, tantò magis ægrotat quanto se liberum ab infirmitate firmius credit. Non tamen difficile est etiam hanc existimationem auferre. nam sæpius dubitare in vna vel pluribus materibus, ut in votis, excommunicationibus, peccatis, confessionibus, &c. & ex leui causa, euidens argumentum est conscientie scrupulose.

Præterea, neque hic quaerenda est certitudo: satis enim est verisimiliter credere, se esse scrupulosum, siue suo iudicio, siue aliorum censura. Et ita liberè uti licebit omnibus prædictis remedijs.

Vigesimus Scrupulus.

Interdum homines solet subire talis dubitatio: Summe ego baptizatus, &c.

In tali tentatione perpendendæ sunt circumstantiæ. 1. Si extant vel extrabant Patrini, qui vulgò patres baptismi appellantur. 2. Si parentes fuerunt Catholici & diligentes in rebus fidei ac salutis: Nam si hæretici fuerint, præsertim, verò Ariani, facile est coniectare, quid fecerint, ex his quæ facere solent. 3. Consideretur locus, in quo quis sit natus, si in sylua, ciuitate, villa, vbi

T

Eccle-

Ecclesia, vel propò, aut longè. 4. Tempus, si tempore belli vel pestis, quo Sacerdotes aut crucidati aut mortui sunt. 5. Qui tempore natiuitatis adesse potuerunt. 6. Si obiter sit perita, & soluta in casu necessitatis, legitime baptizare. 7. Si aliquando auditum est à fide dignis, hoc asseuerantibus. 8. Si post talem discussionem & examen, notitia certa haberi non possit: solida vero argumenta, parte negitiua fuerint, omnino baptismus saltem sub conditione adhibendus esset, abiq; solemnitate, & priuatum, eo quod ab alijs habetur & cesset baptizatus.

Verù, si leuis existimatio esset de parte negitiua, credendum est, quod sis baptizatus, neq; aliqua turbatio admittenda.

Ad extremũ autè, ita posses intra se discurrere.

Iterare baptismum non licet. Quod si sciret me non esse baptizatum, certe vellem & desiderarem, imò & susceperem libentissimè: & nunc, si quatenus necesse est, volo & cupio, & pro peccatis à me patris, sincerè ob amorem Dei, dolens. Tale propositum habens, etiamsi re ipsa non esset baptizatus, saluaretur: quia tale desiderium seu votum, dicitur baptismus flaminis.

§ VII.

Quomodo se Confessarius gerere debeat cum Scrupulosis.

Hic adnotanda sunt quædam animaduersiones pro Confessoribus.

1. In

1. Inprimis curare debet, ut in diiudicandis his difficultatibus sit peritus atque discretus. Nam scrupulosi solent seuerè se accusare de cogitationibus blasphemiarum, & aliorum nefandorum criminum: qui si inciderint in Confessarium impenitum & indiscretum, is multo magis eorum conscientiam conturbaret, illi verò affligerentur, venementius, & in desperationem conijcerentur. Indiscretus erat ille, de quo Gerson refert: Fuit, inquit, quidam pater in his rebus versatus, multaque experientia præditus, cui cum Monachus agitur molestissima blasphemiarum tentatione, quam (ob rerum fœditatem) explicare erubescerebat. eam tandem iperuisset, is subrisit & dixit: Imponere manum tuam capiti meo. Quo facto, subiunxit pater. Omnia illa peccata, eorumq; eorum pondus suscipio in me, dummodò tu in posterum non exercearis. Cum autem ille Monachus vehementer miraretur, interrogauit eum pater, si aliquando ei tales cogitationes placuissent. Quo respondente, se magnoperè ab illis abhoruisse, subiunxit. Ergo tu non eas agis, sed pateris. Ac ita te fatigatum, vult dæmon in extremam desperationem inducere. Et sic Monachus diuturna qua vexabatur molestia, liberatus est.

2. Cauere Confessarius debet, ne curando scrupulosum, aliquam vacillationem in se demonstret, quin potius fidenter ac inrepedè remedia adhibeat. Nam si quando Medicus medendo hæsitauerit, & remedia timidè applicauerit, in ægroto non poterit

T

terit

terit sequi securitas. Vnde qui in se nunquam scrupulos superauit, non potest efficaciter eos in alijs curare.

3. Non agat Confessor cum scrupuloso multitudine rationum (sic enim suppeditaretur, & occasio scrupulorum) nisi ad persuadendum obedientiam, ut sine discursu capiat intellectum: de scrupulis non cogitet, non examinet, non discutat. Ita enim infirmitas est instar doloris capitis, quod vt sanetur, somnum & quietem requirit.

4. Stabiliat in eo obedientiam quam promississimam, vt abiecto suo iudicio, submittat se omnino iudicio superioris, Confessoris, vti pii ac prudentis: ita vt eorum iudicium in omnibus sequatur, suo abiecto. Hoc enim traditur Tob: 4. *Consilium semper a sapiente perquire.* Et Prou: 3. *Non imitari prudentie tue.* Alioquin nullo modo curari poterit.

5. Extra confessionem, raro aut nunquam eum admittat, adeuntem se ob interrogationes facientes de dubijs. Hinc Vasquez ait: Si semper scrupulosus Confessarium, aliumve doctum, circa scrupulos consulit, nunquam exhauriet fontem scrupulorum. Vnde & verbis aliquando eos grauiter obiurgare debet: dicendo, tales scrupulos esse se amentias, & quod deberet eos pudere, tales stultitias fouere in pectore, cum sint homines rationis capaces, & cauere debent, tales ineptias alijs manifestare, ne ab eis vilipendantur, & pro suis habeantur.

6. Moneat, vt priorum peccatas conscientias habent-

bentium, exempla aspiciant, & imitentur, qui in magna tranquillitate interna vitam decept. Nec de eis sinistre opinentur, quasi illi laxius viuant. Scrupulosi verò cautiùs. alioquin nullum habebunt vitæ exemplar.

7. Instruat, quod omittens aliqua legis humanae præcepta, bono animo seu fide, videlicet, putas, quod in tali casu lex non obliget, non erit mortale, etiam si hallucinetur scrupulosus, & lex obligaret. Anton: Caiet: Rodrig.

8. Generales confessiones & repetitiones confessionum, seu reiterationem peccatorum, non facile admittat, nisi magna & euidentis necessitas accesserit. Et si dubitet de diligentia in examine, sciat sufficere mediocrem, suo vel Confessarii iudicio taxandam.

9. In confessione, non permittat ad particularia nimis descendere, quia eorum explicatione magis inquietaretur: sed summarie peccata tangantur, admodum Confessor intelligat mentem confitentis, animæ statum, & peccati speciem. Scrupulosi namq; multiplicant verba, adinueniunt exaggerationes cum magno suo pudore, & sine Sacramenti necessitate, imò aliquando cum contaminatione Sacramenti. Gran: *Exempli gratia:* Si quis peccauit cogitatione, sufficit dicere: Toties ruppia cogitauer, quater, & in eas consensi, seu delectatus sum. Nec requiritur, vt addatur, cogitauit tale vel tale quid. Gran: de Peniten.

10. Scrupulosi cogitationes, semper in mitiore parte

partem & fauorem scrupulosi Confessarius inter-
preteretur.

11. Credulitatem verò ejus pro certitudine ha-
beat, quando est in ejus fauoreni.

12. Non permittat confiteri dubia, & scrupulos
quos habet, sed tantum ea, quæ manifestè cognos-
cit esse peccata, alias perpetuo manebit, causa
occasio, & origo scrupulorum.

13. Imò si nimium vexatur scrupulis, non debet
confiteri, nisi ea, quæ sunt euidenter peccata mor-
talia, & de quibus ita certus est, vt possit iurare ipse
esse mortalia, vel (si dubitat an ea sit confessus) non
fuisse illa confessum, Sanchez, Sa, & alij.

Nec debet aliquid putare esse peccatum mor-
tale, nisi tale esse certò nouerit, absq; vlla hesi-
tatione: vt etiam superius adnotatum est. Hoc autem
ex qualitate hominis scrupulosi iudicandum est.

14. Comprimat nimiam sollicitudinem confite-
di & enumerandi peccata venialia, quæ inquietu-
dinem generat, & multis periculis exponit, De-
autem minus grata est. Nam ea interdum procedunt
ex amore sui, & inordinato desiderio puritatis, ut
nihil remaneat in conscientia etià minutissimi pec-
ueris) nec rarò ex confidentia in viribus natura-
libus. Vnde Eccl. 7. vetatur nimia iustitia, hoc
per excessum inordinatum.

15. Eruditus quoq; ac bonæ conscientia
admonendus est, quod ipsemet nollet in simili
si alteri dare consilium illud, quod pro se capere
Vnde colligere potest, se non ex recta ratione, sed
inordi-

inordinata passione ita opinari, quæ si abesset, ali-
ter etiam de seipso iudicaret. Caiet. 7. Scrupulus.
Qui etiam debet alios viros pios ac prudentes as-
picere, & in hoc æmulari, vt leuib; non mouea-
tur, sicut nec illi.

Nec potest se illis præponere, credens se do-
ctiorem aut meliorem, ipsos autem laxiores; eo
nim ipso suspectus sibi esse deberet.

16. doceat, vt aliquando sine confessione ad S.
Communem accedat, quamuis scrupulos sen-
tiat. Si tamen in confessione vel minimum pec-
catum expreiserit, debet absolui, si exigit, aut
vult.

§ VIII.

De libertinis, seu dissolutis.

Scrupulosis per aliud extremum oppositi sunt,
libertini, laxi, qui & perditii dici possunt. Hi enim
post concupiscentias carnis euntes, & conscientia
cauteriatam habentes, non modo scrupulis non ag-
gitantur, sed neq; mediocri Dei timore mouentur,
& in sua virâ dissoluti sunt.

Remedium pro his, aliud post Dei auxilium
per orationem implorandum, esse non poterat,
quàm timoris Domini incussio. Introducetur au-
tem timor.

1. Ex manifestatione pœnarũ, quæ sceleratis in-
figuntur, post mortem in inferno: adeò certò, vt
qua fide credimus esse vnum Deum, creatorem
celi & terra, & ipsius vniuersum pro nobis ho-

vinem factum, & in cruce mortuum, debemus eam credere eiusdem Christi veri Dei & hominis adventum ad iudicium, in quo resumptis corporibus, sine fine victuri, omnes homines, sententiam suam excepturi, qua iustus æterna gloria, & iniquis æterna supplicia decernentur.

2. Ex suasionem, ne talis, velit esse in seipsum cruciatus, animam suam (quam post Deum maxima tenere debet, ut potest nihil ea intimius, nihilque charius habens) exponendo æternis suppliciis, à quibus ut nos liberaret Christus, acerbissimum ignominiosissimumque crucis supplicium subire.

3. Ex aggravatione periculi: siquidem contemnens misericordiam, sentiet iustitiæ rigorem, in illa terra miseriæ & tenebrarum, in qua sceleratus est finis sine fine, mors sine morte, defectus sine deficiencia: ibi enim & mors vivit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit. Ibi damnati vivunt ut moriantur, semper moriuntur, & extinguere non possunt. *Ad hoc propositum est pulchrum exemplum in Speculo exemplorum. Verbo, Impenitentia.*

4. Adijci potest, quod obstinatum esse in malo, diabolici est, non hominis qui in hac vita cadit & resurgit, semperque aditum habet ad Christum benignum. Et quidem mutari de bono in malum, ignominiosum est; de malo vero, in bonum, gloriosum coram Deo & Angelis eius, atque coram hominibus, qui sicut mala vita offendeantur, ita bona ædificabuntur.

5. Etiam si nulla exspectaretur renumeratio pro vita bona vel mala, ipsa tamen obligatio existit, ut

Deo

Deo obediāmus ac serviamus, tum propter eius summam excellentiam & maiestatem, tum propter tot beneficia, creationis, conservationis, redemptionis, à malis præservationis, & alia particularia in nos collata.

6. Imò si per impossibile, neque beneficia ab eo accepta nos ad id obligarent, obligat tamen iustitiam humanæ naturæ conditio, quæ requirit, ut homo vivat, secundum rectam rationem. Hæc autem dicitur, bona sequenda esse, mala vero vitanda. Verum dæmon detinet quosdam in sua obstinatione, suggerens eis fallacissimum stultissimumque præsidium. Quod videlicet incertum sit, an post præcepta commoda & iucunditates huius vitæ, & post toleratos multos labores, sint habituri felicem exitum: hoc enim pendet ex vniuersi Dei beneplacito, ac decreto eius æterno, & immutabili.

Itaque argumentantur sic. Aut sum ad salutem destinatus, aut non: si sum, etiam si fuero pessimus, saluabor: si non, sed ad damnationem præscriptus, quamvis fuero optimus, damnabor.

Auferat Deus talem cogitationem: tum quia falsissima, tum quia stultissima, tum quia periculosissima Deoque iniuriosissima.

Falsa quidem in hoc: si fuero pessimus, saluabor, & optimus condemnabor. Nam si saluaberis, non eris pessimus: quia in articulo mortis emendaberis, & sinceram penitentiam ages, & ita finaliter non eris malus, neque in malitia saluaberis, sed iniustitia: Vnde illi qui in peccato mortali moriuntur,

untur,

untur, peiores sunt. Similiter, si fuero optimus, condemnabor; condemnaberis, quia ante mortem mutaberis, deferens bonitatem, & aflumens malitiam, ac propterea non eris optimus. Meliores enim sunt illi, quos, cum venerit Dominus (hora mortis) inuenierit in bono opere vigilantes, ac perseverantes.

Stulta verò talis cogitatio: quia non perpendit, quod etiam damnatus tantò minorem penam puerit, quanto pauciora & minora peccata habebit. Sicut & saluandi, tantò maius primum consequentur, quantò diutius bonis operibus infuderunt. Vnde neq; saluandus neq; damnandus frustra abstinere à peccatis, & bona opera non negligunt, sed habet quisq; suum commodum, quod non adpartere, stultum est.

Periculosa quoq; quia videtur hæresim sapere, Deo eiusq; præscientiæ imputare, quod aliquis sit damnandus: hoc autem nullo modo stare potest si vel ipsum hominem consideremus, vel Dei præscientiæ conditionem perspectam habeamus.

Et homo quidem liberum habet arbitrium ad bonum & malum, utiturq; hac sua libertate in eligendo: postquam autem elegerit quod ei placuit nonnisi vnum exequi poterit, siue illud sit bonum siue malum. Vnde homo eligens malum, est causa peccati, ac proinde suæ damnationis. Porro De præscientia duo continet, scilicet finem & media. Deus enim ab æterno præsciuit finem cuiuscunque & media, quibus sit quisq; usus: Sed hæc præ-

sciencia

scientia voluntatem non cogit, necessitatem libertati nullam imponit, nam ita liberè quemcunque agere sinere, ac si præscientia nulla esset. Si aliquis sagacissimi iudicii, coniicit quempiam ex indicijs, alterum interfectorum, à quo ipsum abducit (tantum abest, quòd adiuvet, aut consentiat) hic propter talem solertiam vel induitiam, qua prævidet & prædicat, culpabilisnè est? Minimè.

Deus autem adeonè curri visus est, ut à longè præsciuisse non valuerit, qui ab æterno in sua æternitate, omnia præterita & futura, tanquam præsentia intueretur? Et tamen admonet dicens: *Declina à malo & fac bonum.*

Non ineptum in hac materia exemplum aut simile adduci potest de quodam infirmo & medico. Infirmus in corpore languerat, simul in mente, hoc sapius dilemate vtens: si Deus sic vel sic præsciuit, &c. Vocatus medicus dixit: Domine, si Deus præsciuit, te fore sanum, absq; meis remedijs sanaberis. Si moriturus, etiam si omnia pharmaca præberem, non te iuuarem. Conuictus prudentis medici dicto, penitentiam egit.

S. IX.

De Monstruosis.

Non desunt alij mixti (ut ita dicam) fori, ac planè monstruosi, qui perditè viuunt, & tamen quibusdam scrupulis laborant, ut circa res fidei, circa blasphemias, quæ ipsi maxime abhorrent, circa vq; ta, confessiones, &c.

Roma

Remedium pro his quoq; in Ecclesia Dei inveniri potest.

In primis enim deterrendi sunt à pessima vita. 1. Per orationem illis imponendam. 2. Nouissimo- rum meditationem ab eis faciendam. 3. Eleemo- synæ largitionem. 4. Frequentem confessionem & Communionem. 5. Ieiunium. 6. Status pericu- loti considerationem. 7. Per constans propositum deponendi talem statum, & vitam emendandi.

Postea recollectis, & aliquantulū cautionis, ac timoræ cōscientiæ effectis, poterunt eadem præ- scripta remedia, quæ iam posita sunt proscrupulosis.

§ X. De peccata conscientia,

De pijs autem, qui & cautè viuunt, & serenā conscientiam habent, nihil occurrit dicere: nisi quod Confessarij prudenter cum eis procedant, & ne turbent conscientiam monitionibus ac inquisiti- onibus minus necessarijs, caueant.

Plura poterit confessarius iudiciosus ex hac doctrina elicere, & ea scrupulosis applicare, prout Deus dederit, & occasio, necessitate expostula- verit.

§ XI.

Subijcienda est hic doctrina, nouellis præsertim, ac scrupulosis Sacerdotibus apprimè necessaria.

1. Si Sacerdos sumpta Hostia, deprehendat in- galice loco vini ministratam esse aquam, etiam si ipsam totam vel illius partem hauserit, non turbe- tur, sed statim dolorem concipiat de negligentia admi-

missa: Ne autem Sacrificium imperfectum, fe- manceat, incontinenti suppleat, aliquo horum duo- rum modorum.

Primus est ex D. T. 4. d. 13. qui Missalibus in- fectus & præfixus est, regulariterq; est obseruandus, quando nullum imminet scandalum, ut puta cum Sacerdos celebrat, præfente suo ministro tantum, & ut coram paucis prudentibus. Est autem iste:

Accipiat nouam hostiam, & (si aliquid aquæ remansit) alium calicē: vel extracta particula Ho- stia, (si nondum deglutita est) effundat residuum aquæ in aliquod vas decens, vel ampullam: aut si modicum aquæ remansit in calice, superinfundat vinum consecrandum. Tunc præmissa oblatione, incipiat cōsecrationem vtriusq; speciei ab illis ver- bis: *Qui pridie quam pateretur* prosequaturq; Mis- sam more solito, (etiam eleuando) vlg; ad finem. Et post summptionem Corporis & sanguinis Christi, sumat & illam aquam, quæ reuerenter tractanda, est propter contractum Corporis Christi.

Secundus motus est ex Scoto, qui Nauar. c. 25. n. 97. placet: possetque obseruari, in frequentia, populi promiscui, ad euitandam admirationem & scan- dalum. Sufficit, inquit, solum calicem consecrare, & statim sumere, omnibus alijs omissis. Sciendum tamen est, necessarium esse oblationem præmitte- re, saltem mentetenus, hoc est cogitatione conci- pere, oblationem illius vini, quod siue Sacerdos, siue etiam minister (loco primæ ablutionis) infun- dit, super residuum aquæ; (& si nihil aquæ reman- sit,

fit, apponenda est alia.) Deinde in medio altaris. consecret Sacerdos: incipiens ab illis verbis, *Simi- li modoposteaquam cenatum est; usq; ad illa verba in- clusivae: Hec quotiescunq; feceritis, in meam commemo- rationem facietis.* Tandem cum reuerentia, absq; aliqua mora, praetermissis alijs, ne populus errorem intelligat. Postmodum illam quoque a- quam ebibat.

Quod si Sacerdos turbatus, nesciens quid facto opus sit, Communionem & Postcommunionem, atq; adeo Missam absq; tale supplemento, compleueris, caueas ne iterum tantu celebret, neq; eni potest.

2. Alij consecrantes, nimis propè Hostiam & calicem, os tenent, quasi eum deglutire volentes, tum astantium offendiculo seu scandalo, ut auri- bus proprijs audiunt. Hoc itaq; non est necessarium, quia etiamsi per cubitum distaret os à calice, ad- huc praesentia materiae non impediretur, neq; vis consecrationis minueretur.

3. Alij, ut (Nauar: c. 16. de attentione) asserit, verba consecrationis tantò conatu & aspiratione, ab imo pectore tracta proferunt, ut scandalo sint auditoribus: alij nimis morosè. Alij volunt, ut halitus aut verba tangerent materiam consecrandam, ideò & nimis ad materiam inclinantur, & halitu istam contingere curant, quod non esse necessarium, sed neq; decens. AZOR (ni filior) monet.

4. Alij diserutiantur, credentes se nò rectè pro- ferre verba consecrationis. Sed satis est ea proferre bene moraliter: hoc est humano more, ita videli- cet, ut

cet, ut sicum hominibus loquerer, intelligerem: & sermo haberetur pro intelligibili atq; claro.

5. Repetitio quoq; in consecratione non est faci- enda, quia indecens est, nihilominus si quis scrupuloso id faceret, forma consecrationis non viti- aretur: ac pròinde valida esset consecratio.

9. Reprehendit etiam Nauar: *vbi supra*; & pec- care dicit eos, qui Missam tam submisso recitant, ut circumstantes non possunt audire. Reprehensi- biles quoq; sunt, qui adeo clamorosè recitant, ut & aures aliorum offendant, & alijs celebrantibus impedimento sint. Vnde bene in Rubricis Missa- huius docetur, ut nec nimis alte dicatur, ne con- turbentur alij: nec nimis submisso, nec nimis cele- riter vel tarde, sed mediocriter, ut à propè cir- cumstantibus possint audiri. Illi quoq; qui in ele- uatione diutius Hostiam vel calicem tenent eleua- tam, corrigendi sunt.

C A P U T IX.

In quo Praxis, seu practica curatio Scrupulo- rum continetur.

EA quæ suprà dicta sunt de Scrupulis, expedit breuiter colligere, & ad praxim reducere; ita ut Scrupulosi etiam in defectu consilij, valeant se aliqua ratione iuuare. Quod ut commodius exequi valeant, negotium hoc in tres partes diui- dant: In præparationem suam; in pugnam cum scrupulis, & subsidium subiungendum.

§ Pra-

Præparatio.

Per quam Scrupulosus disponitur ad pugnam.

1. Recursus fiat ad Deum, & Sanctos, per orationes crebras.

2. Protestatio de proposito firmo, in hac pugna, non offendendi Deum, sed tantum scrupulos eradici, cum eius benedictione & auxilio, ad servandum ei in lætitia cordis: unde si hæc occasio stimulus aliquis disceratiabit conscientiam, tu oppone hanc protestationem, ex nunc pro tunc.

3. Fides bona, est protestationis comes: hæc autem summo conatu est conquirenda & comparanda, tanquam cardo & fundamentum totius istius negotij. Est autem bona fides, bona credulitas sed exultimatio de actione aliqua quod non sit peccata minosa, sed licita. Quæ exultimatio non debet procedere ex errore aliquo, deceptione, alio, malitia neq; ex complacentia peccati, sed ex candore animi ita sincerè credentis, siue ob autoritatem peritorum, exempla priorum, siue propter coniecturas verisimiles, discursusq; rationis probabiles: & prætere ad bonum finem, scilicet ad pacandam conscientiam, pro Dei laude & gloria.

4. Sicut & mala fides, dicitur quando quis, scilicet & volens malum exequitur, contra suæ conscientie credulitatem, quasi malitiosè contra eius exultimationem agens.

5. Bonæ fidei fundamentum, est depositio conscientie; hoc est, erroris in conscientia, qui eam cor-

torquet & affligit. Depositio verò fit hoc modo. Dum aliquis legit, audit, perpendit, consideratq; exempla priorum: & conuersus ad se deprehendit diffinitatem seu discrepantiam in credulitate & actionibus suis, unde censet se in errore esse, quem propterea reuertit à se: & tunc dicitur deponere conscientiam. Pergens autem ulterius, postquam amplexus est illam sibi contrariam opinionem, eam sincere credit veram, paratus eam deserere, si ipsam falsam esse subolfecerit: unde quando ex tali opinionem operatur, dicitur bona fide agere.

6. Sine ista bona fides & cum tali promptitudine, nullum valet iuuatq; ad excusandum actiones hominis à peccato: & quidem coram Deo, qui intuetur cor. Nam cum hæc interuenit, Deus non imputat actionem illam ad culpam. Exemplum, si homo simplex ingrederetur monasterium, sine dolo & malitia, sed neq; sciens prohibitionem, credensque id sibi licere, nihil peccat: quia bona fide id facit.

7. Per contrarium mala fides, ex non peccato facit peccatum, & ex veniali, imò etiam nullo mortale. Ut si quis credens esse peccatum omittere Missam die Cinerum, & tamen omitteret; tale peccatum admitteret, quale esse crederet: eo quod contra conscientiam suam dictantem sibi esse peccatum, ageret (quamvis in rei veritate peccatum non sit.) Et hoc est, mala fide agere.

8. Sed & hoc scitu est necessarium, quod tu si scrupulosus, quod facile deprehendes, tu ex-

frequentibus dubitationibus & perplexitatibus, circa agenda, (licitane an illicita sint) circa actus, (conuenienterne, an non, gesta sint, vel etiam omissa, aut non integrè perfoluta) in iudicando, consensine, an non, &c. Tum ex assidua anxietate & turbatione animi, ob ineptum conscientie remorsum, seu punitiones: tum ex alijs, quæ aut moerent, aut irrident, compatiuntur, aut talem esse cum admiratione, vel subsannatione diuulgant; aut vero etiam eorum consortium propter subterfugium.

9. Scias etiam oportet, quod Deus tanquam Dominus manu conscientie tue serenitatem, ad seruiendum sibi cum iucunditate, quam istas tuas tribuitates, & animi fluctuationes, multa bona impediunt: Idem Deus, uti Pater & Creator tuus, benignus, atq; tui amantissimus est, tantum abest, quod sit seuerus, aut instar hostis crudelis, qui minus tuos lapsus, obseruet, ut habeat occasionem te puniendi, vltiscendi, ac ob leuem defectum perpetuo damnandi.

10. Scire quoq; debes, quod non omne id quod in cogitatione tua oritur & comparat, prouenit ex deliberato animo. Multa enim proueniunt rationem, omnemq; eius deliberationem, ut sunt subiecti morus, qui non sunt in nostra potestate. Vnde etiam sanctissimos inuadebant, inestabant, & turbabant. Atq; tunc constat nullum esse peccatum: quia actus sine aduerrentia non est actus humanus. Vnde sciatur qui peccat debet aduertere quid faciat: ita.

quod

quis impræmeditate ex improviso, & inopinato vidit pulchram mulierem, subito raperetur in eius amore, absq; aliqua vel minima deliberatione: aut conspecto inimico, subito concitaretur iracundia, nihil peccaret, donec aduertat, quid agat, aut quid secum agatur vel quid in animo & appetitu sensitiuo degat.

11. Dato etiam, quod cogitatio illa, aut etiam delectatio, cum aliqua aduerrentia nostra versetur in animo; non tamen qualescunq; aduerrentia sufficit ad peccatum mortale: siquidem duplex esse potest; Perfecta, seu plena, & imperfecta, semiplena. Perfecta aduerrentia est, quando ratio considerat sensu huius motum sufficienter, quoad plenam militiam eius, ac proinde secundum illas circumstantias, quibus homo potest moveri ad illum excutiendum, & quasi cum discursu quodam deliberatione & examine (quomodo breuissimo tempore) an videlicet eligenda & amplectenda sit illa suggestio per consensum voluntatis: an verò respicienda per dissensum & displicentiam. Semiplena vero aduerrentia est cum quis sentit motum inordinatum in appetitu, sed non venit in mentem, quod hoc rationi, aut Dei præcepto aduersetur, neque plenè cernit, in quonam & quali motu aut periculo hæreat: unde nihil est quod ipsum mouere possit ad excutiendum illud malum: sed est, sicut cum quis nondum plenè à somno excitatus, sed eo ex parte ligatus, pollutionis contingentis illi, malignam periectionem non aduertit, ideo non imputatur, et

V2

sed mor.

ad mortale donec plenè aduertat, quid ei incumbat. Sicut & plena aduertentia comparatur dispositioni hominis, quando perfecte à somno excitatur. Eodem modo homini in vigilia potest adeo tenuis consideratio accidere, eo quòd intellectus alio trahatur & distrahatur, ne cogitet delectationem esse malam, & contra legem Dei, cum non sit in nostra potestate, semper recordari eorum quæ oportet. Quod fieri potest ex aliqua causa naturali distrahente, vel etiam quia in petus concitate passionis, ut potè vehementes, prævalent, ita ut eum qui attendit, & advertere incipit, integre advertere non valeat, delectatione cursum suum faciente. Vnde talis consideratio levis, non sufficiens ad mortale. Exemplum, si quis die ieiunij cœnet, aduertens cœnam sibi vitalem ac delectabilem, ac de hoc tantum ratio secum deliberat, examinat, & consultat, nihil de eius mortali malitia, quod scilicet contra præceptum sit, cogitans; hic non peccat mortaliter, propter aduertentiam imperfectam. Et quod maius est, videt se agere contra naturalem temperantiam, videlicet, absq; necessitate, contra debitam quantitatem, tempus, & modum, sed de præcepto nihil prorsus cogitat, iste peccabit venialiter tantum.

12. Nam cum peccatum mortale sic dissolucio diuinæ amicitiae, eiq; æterna damnatione debeat, non est par credere, tanto supplicio hominem absq; perfecta & plena consideratione, obnoxium fieri, & (ut multi Doctores dicunt) dedecet Diuinam pietatem

tatem, ob talem insufficientem deliberationem in tartara detrudere hominem, cuius ea fragilitas est, ut non semper ad obiecti malitiam perfecte advertere, de eaq; deliberare, possit; vnde tunc non mortaliter, sed venialiter tantum peccare poterit, liberæque à damnatione perpetua erit. *Sanch. Moral. lib. 1. cap. 1. n. 6. & seq. & alij.*

13. Ultra plenam intellectus considerationem, consensus etiam voluntatis exigitur ad culpam, quia nisi aliquid voluntarium sit, peccatum esse non potest, ut docet D. Aug. Hinc vbi aduertentia plena præcessit, & consensus plenus accessit; mortale peccatum est. Vbi vero aduertentia semiplena fuit, ibi & consensus semiplenus, atq; adeo peccatum veniale.

14. Insuper, quando quis resistit, & conatur expellere illos motus inordinatos, sed ita tepidè, ut propter hoc statim secundo & tertio regrediantur ad pulsandum mentem (ut Syluest. Grassijs, & alij docent) venialiter tantum peccat, dummodo non consentiat, sed ei vere displiceant, neq; adsit periculum propter talem negligentiam, succumbendi, seu consentiendi in opus externum, aut delectationem internam. Tunc enim deberet torporem excutere, conatum augere, ad eijciendam delectationem: non tantum diuertendo cogitationem ad aliam animo reuoluendam, verum etiam carnem diutius affligendo, ac variè excruciendo, & usq; ad mortem decertando.

15. Decipitur aliquando scrupulosus, credens

sis consensum, ex eo quod sentit quandam de peccato cogitato delectationem, & propterea trahatur. Verumtamen uero, non semper dum sentimus, consentimus, & valde ista differunt. Nam potest in parte sensitiua esse commotio & delectatio, ut in illis qui per vim alicuius polluantur: & tamē in ratione (quamuis sola) displicentia, imo quandoque cum contentiosa resistentia. Insuper neq; sola perseverantia delectationis post plenam considerationem, concludere potest consensum plenum. Quia appetitus sensitiuus rebellis est, neq; subditur plenē imperio voluntatis, ac propterea potius voluntas patitur illas delectationes, quā agit. Hinc multis negligentias post plenam aduertentiam excusare possumus a mortali, maximē eorum, qui ita dispositi sunt, ut potius mori decernant, quā mortale admittere.

16. Materia quoq; peccati circa quam versatur consideranda est scrupuloso, grauisne illa est an levis, nimirum cum notabili irreuerentia Dei, & praeiudicio proximi. Nam si levis sit, non erit mortale, ut aliquot versus Psalmi, in officio omittere, aut etiam Psalmum paruum. Similiter, leuiter aliquem percussisse, aut rem paruum surripuisse, vel non grauius infamasse, ut dicendo quod mendax est se excusando.

Pugna cum Scrupulis.

His doctrinis bene perpensis, iam scrupulosus est praemunitus, ad ipsam pugnam: quā in Dei nomine sic aggrediatur. Et primo exciter atq; ex-

eruat

truat in se bonam fidem, hoc modo. Domine, video, quod ego & in sensu, & in moribus, discrepo à viris doctis & pijs, neq; est possibile ipsos errare; potius ego allucinator, qui caput habeo laesum, & phantasiā conturbatā confusamq;, ob frequentes vacillationes, metus & afflictiones quas ego sentio, & alij ex facie idipsum deprehendentes, mirantur: cerē consultius faciam, si ego adhaerendo opinioni eorum, meum vero errorem deponam: quod mihi licere, Doctores docent, praesertim Sa, V. Dubium. Et assumam bonam fidem, hoc est, concipiam bonam estimationem de opinione meo errori contraria, nimirum quod illa sit bona, licita, ac in operatione tuta.

2. Et sic credens intrepidē, omnia in contrariū scrupulo faciam. Sic enim nihil peccabo, testante D. Anton: p. 1.2.2.c.10. Na si urgebit me, militans aliquid esse peccatū, ego candido (non fraudulento aut malitioso) animo negabo: si aggrauabit, asserēs mortale, non cedam ei, neq; condescendam: si itaquam dubium obtrudet, illud ego deponam, & quidem licitē docente Sa, num: 4. & ita bona fide cretus, omnia contra scrupuli stimulum faciam.

3. Vtcrius. In confessione, illa tantū proferam quae mortalia putabo, imo quae mortalia esse, iuramento confirmare audebo, similiter super quae iurare potero, quod ea nunquam sim confessus. Vnde cetera venialia censebo, quae alijs, praeter confessionem, vijs abstergi possunt, ac propterea illa in confessione tacebo, & non recensabo.

V4

4. Quod

4. Quod si dubium, de consensu in peccata cogitationis, aut internæ delectationis, in mentē irrepserit; non credam. Qui scire enim potest, ut ego qui conscientiam nimis sensibilem ac timidam habeo, in omnem ferè cogitantiumculam, consentiam, ac peccem, & quidem mort aliter. Certe si ego in tali dispositione constitutus, consentirem, proculdubio non dubitarem, conscientia ipsa sensibiliter reclamante. Et quamvis mihi scrupuloso videar consensisse, in re tamen veritate, non consensi: & in ista bona fide, reijcio hunc scrupulum; atq; ad contrarium agendum me determino.

5. Hac bona fide animatus & armatus, solideq; fundatus, sæpius accedam ad sacram Synaxim, vel ad celebrandum, confessione Sacramentali non premissa: cum protestatione, quod sum paratus etiam pluries confessionem præmittere, si hoc vera necessitas exoptularet. Quamvis in hoc initio, aliquam notam scrupulorum acris pungentium in memoriali facere non dissuaderem, per aliquot septimanarum de repente aliquis timor superueniens obruat conscientiam, nondum plenè purgatam, aut etiam ut concessa à Domino tranquillitate, apertè deprehendis illa, quæ notasti, fuisse vana terricula mentis. Hoc autè per duos aut ad summum tres menses faciens, postea talem conscriptionem tibi subtraherem ut sic paulatim, & quasi per gradus, ad conscientie serenitatem pervenias.

6. Eadem bona fide procedam, in recitatione divini officij. & aliarum orationum. Nunquā repetam

quic-

quicquid oblatret scrupulus: Promptum me profitebor ad integrè persolvendum quod teneor, sed repetere nolo, ne contraham scrupulorum habitum: Unde formata mihi bona fide, ulterius pergam.

7. Hoc si facites pluries, Deo volente & cooperante, ad serenitatem facile pervenies: Quod si his non obtemperaveris, in magno periculo remanebis, & nunquam lætus Domino serues.

8. Sed dum tu hæc facies, magna tempestas insurget contra te, fluctus turbationum circumdabunt, & coangustabunt te: Salutaris hostis conabitur deterrere te ab hoc bono proposito, multis, varijs, ac horrendis suggestionibus. Et tunc magna fortitudine opus habebis, ut nihil penitus mouearis. Sugeram tibi aliquot difficultates in hac pugna, una eademq; opera te animabo; quatenus eas prævideas, levius feras, & facilius superes.

§ Subsidiū.

1. Si in hoc certamine, (dum resistis, & non obsequeris scrupulis, ad suggestionem eorum nihil facis, confessionem differis, in oratione à repetitionibus abstinēs, &c.) aliquando in exercitijs spiritualibus, orationibus, sacramentorum usu, senseris te, quasi destitutum omni devotione, & loco eius abundare ariditatem, insipiditatem, desolationem, distractionem, puncturas; nihil cures omnino: Omnia ista copiosè compensabuntur, quando redierit Domino volente tranquillitas, ac promde consolationibus non privaris penitus, sed in aliud tempus eas tibi Deus reservat. Ad tempus itaq; renuncia his su-

V s

auica-

auaritiis spiritualibus: cum praesertim, non propter eas Deo seruandū sit, sed quia ille dignus est, nos vero obligati sumus, tanquam creatura eius & beneficijs deuincti, seu beneficiarij.

2. Aliquando multabit scrupulus, quod sis praesumptuosus & audaculus, committens te fortunæ, & non curans, siue benè, siue malè cesset, siue salus siue damnatio sequitur: ac proinde periculo praesentissimo te exponis, tutam viam scrupulorum deserendo. Tu in cogitatione tua, dic, negādo ista omnia. Non est praesumptuosus, neq; periculo se obijcit, qui prudenter operatur, videlicet: Ex deliberatione & resolutione bona fide facta: ex consilio prudentis Confessoris, aut alterius pij & periti, exemplo ductus virorum bonorum, &c. Vnde non dubium euentum pro fine habeo, sed determinatū bonum expecto, ex Dei benignitate.

3. Interdum urgebit dicens: Caue, ne talis tua resolutio sit malitiosa irritare Deum, & ad iracundiam prouocans, praesertim, si ad conscientiam tuā conuersus fueris, quæ tot puncturis configitur, tot scissuris laceratur, tot meribus discriatur. Vnde apparet, te non posse bona conscientia, sed mala & pessimaq; ad sacra accedere. &c. Facile hoc euades, si ad bonam fidem confuges, aliorum bonorū vitam, tibi ob oculos statues, insidias diaboli aduerteres, conscientiamq; tuam pro nunc languentem & scrupulis debilitatam, atq; ideo iudicium rationis offuscantem agnosces.

4. Quandoq; persuadebis tibi, quasi bonus consiliarius

siliarius, vt saltem hac vice confitearis, & deponas onus, quod te premit, ne forte sacrilegium, in sumptione Eucharistiae sine confessione, committas. Deūq; grauius offendas: & postea cauius viuens, & ad defectus diligentius attendens, ad cōmunionē deposita consecrētia accedes. Non credis ei, decipiet te: iam dictū est scrupulo latius esse mortalia, eaq; iurata confiteri, & in punctura ista, aut dubia sint, aut ex latā phantasia per scrupulos procedant, in Dei nomine animatus bona fide, accede audacter ad S. Synaxim, protestans te etiam milies confiteri paratum, si hoc tibi & quieti conscientiae conducere. Non imputabit Dominus peccatum ei, qui cum bona credulitate in actionibus prodedit. Quod si fueris scrupulis obsecutus, decipieris scrupuli vero non cessabunt, sed multiplicabuntur magis, habitusq; eorū fortius firmabitur & radicabitur.

5. Demum, non raro insursurabit. Blandiris tibi, tam valde proclius sis ad hæc & illa peccata, sentiasq; ipse intus te esse grauatum, ac plenum multis foedis ac blasphemis cogitationibus. Tu bono animo esto. Neq; enim hic blanditiae sunt, sed conatus, ad eiciendos scrupulos, quæ tuam inquietant cōscientiam. Turpitudines autē quas sentis, proueniunt ex infelici conditione naturæ peccato infectæ & corruptæ. Et quamuis ex reipso contentus non sis, eo quod sentias te valde distractum his immundis cogitationibus, & (quod maius est) videris tibi consentire; ac proinde in malo statu esse, non turberis, uideatur quidem tibi; sed non omne quod

talē videtur, est talē. Ille cruciatus, quem geris, propter hæc, demonstrat, quod tibi displicent. Crede peritioribus, rectum iudicium habentibus, qui sic docent: & ne fidas tibi ipsi, qui distortam estimationem habes, ob phantasiam laetam.

6. Adhuc, aliquando occupabit te dolor & tristitia, propterea quia credes te indulgentias non lucraturum, quæ dari solent confessis, & S. Communionem receptis, aut hoc & illud toties (seu integrè) recitantibus. Siquidem tu interdum absq; confessione communicabis, aliquando dubitabis, an omnia requisita rite ac integrè perfeceris, repetitio autem tibi interdicitur. Verum quia tu confusum & confusum scrupulis caput habes, male credis, & temerè seu absq; ratione doles. Nonnè confessus es, non ita pridem? Auderesne tu asserere, priuatum esse indulgentijs eum, qui triduo ante Pascha confessus est, si quæ sunt eo die tales indulgentiæ? Min megentium. Sed esto, quod tu non sis tunc lucraturus eas, non tristeris. Nam etiam non obtineres eas, si in itinere esses, aut in lecto ob infirmitatem detinereris. Et tu in tali indispositione, æger es ac peregrinus, alienusque, à teipso & alijs recto iudicio pollentibus. Renuncia pro nunc indulgentijs, donec recuperes sanitatem, & assequaris conscientia serénitatem. Crede doctis, quod non omnino eas omittis, sed commutas in magnam mentis consolationem, puritatem & sinceritatem, quæ ad multa tibi apprimè necessaria est. Interim te commenda, clementia Dei, qui tibi multis vijs poterit compensare,

fare, ac supplere hanc omittam indulgentiam, (si est omittam.)

7. Ut autem facilius scrupulorum laqueos evadas, conuersationes hominum frequentes fugias, vana & diuturna colloquia deseris, silentium cole, & strictissimè serua, non tarsum oris, verum etiā mentis seu cordis, vt abigat inde omnes vanas cogitationes. Certè vanis cogitationibus & colloquijs, facile se ingeret scrupulus: & ab eis facilis erit transitus ad turpia & noxia: vbi te prauus conscientia torquebit. Salubre consilium est, semper Dei præsentiam ob oculos sibi statuere, & in corde retinere, de eo cogitando, cum eo sermocinando, ac de rebus ad salutem necessarijs tractando.

C A P U T X.

In quo tres Casus aliquando occurrentes, circa dispensationem in Matrimonij impedimentis, deciduntur.

I. Casus.

Si quando littera dispensationis perirent, quid tunc factu opus est?

R. Sufficiet tunc testimonium alicuius omni exceptione maioris, vel coniectura probabiles. Nam scriptura non est necessaria ad substantiam & valorem gratia, sed statim ac concessa est, per verbum, *Fiat*; valida est in se, & perfecta, quoad substantiam. *Sanch. Moral. lib. 8. d. 29. n. 2.*

Et idem Sanchez eodem lib. 8. d. 32. n. 5. Non desti-

destituitur viribus dispensatio, etsi is cui conceditur, literas canceller concedatur: Quia hoc solam renunciationem eius importat; quæ dum non est à Superiori acceptata, minimè vim dispensationis eneruat.

Deinde, quia esto ad dispensationis valorē expediti literas desideraretur: at ubi semel literis expeditis concessa est, non pendet eius firmitas, à literarū conseruatione. *Idem ibidem*. Et quòd in foro cōscientiæ fas est vti, arte expeditas literas, *disp: 29.*

II. Casus.

Virum Officialis Episcopi, cui delegatur per rescripta dispensatio in Matrimonio impediunt, populi eam facultatem subdelegare?

1. Quæstio hæc in terminis proponitur à Sanchi: *de Mat: lib: 8. disp: 28. n. 43. fin.*

2. Et loquitur de delegatione facta à Principe, scilicet Pontifice.

3. Responderet negativè Non idèò quòd sit electa industria personæ (propter illa verba. *Super quo cōscientiam tuam oneramus. Et, Discretioni tuæ, de qua in bu specialem in Domino fiduciam habemus.*) Quia per huiusmodi verba non censetur electa industria personæ: alias talis commissio, mortuo Officiali non transiret ad Successorem.

4. Sed quia ubi nudum ministerium vnà eum iurisdictione aliqua committitur à Principe, non potest nudum ministerium subdelegari exequendæ dispensationis, benè tamen iurdictio illa, examinanda veritatis, precum, testium receptio, &c.

Pot

Per oppositum, quoad delegatum inferioris principe, nam delegatus inferioris principe, ad vnam causam, non potest totam illam subdelegare, nec articulum iurisdictionem continentem, potest tamen articulum qui nudi ministerij est. *Sanch: de Matr: lib: 3. d. 31. n. 10.*

5. Matrimonium ante dispensationem Officialis, non est validum. *Ibid: disp: 35. n. 28.* Et Fillucius, *Tract: 10. p. 2. c. 10. n. 363.* qui addit expressè, solum Officialem dispensare posse.

III. Casus.

Bona fides, potestne hic habere locum?

¶ Potest.

Quando verò suffragatur?

¶ Quando ignorantia est inuincibilis, iuris humani aut facti, absq; tertij præiudicio. Et tunc non tenetur Confessarius admonere, vel quilibet alius, quando nulla inde speratur utilitas: quia sequeretur perplexitas, vel scandalum ex separatione, vel difficultas. *Sanch: lib: 2. disp: 38. n. 6.* Et si forte quòd verum esse credo, non tantum ubi iam est contractum matrimonium, sed etiam ante illud contractum. Si enim Confessarius vel quilibet alius videat penitentem, ignorantia inuincibili impedimenti laborantem, & credat probabiliter fore, ut monitis non acquiescat, nec fidem adhibeat, & laesa conscientia, sit matrimonium cōtracturus, & maxima difficultate, magnoq; scandalo suborto, possit à matrimonij contractu desiltere, prudentissimè Confessarius agat, si taceat. *Subiungit. Nauarrus 2.*

12. 67

it, se vidisse dispensationes aliquorum, qui de peccatorum consilio bona fide credebant esse legitimas, cum tamen non essent, & tacuisse. Quia circa ius humanum errabunt: ne eos (quos ignorantia excusabat) contingeret in mala fide, & nihilominus videntes dispensatione (inualida) peccarent. Et concludit ita: esse possibile Confessarium absolueri pœnitentem, qui probabili iuris humani ignorantia excusatur, si videat, monitionem non profuturam. Vbrclare Nauri: loquitur, ante contractum matrimonium, quando virtute dispensationis inualida aliqui contrahere volebant. *Subiungit.* Imo tenetur Confessarius in casu hoc tacere, ne sequantur inconuenientia dicta, præbeatq; peccandi causam: his qui in bono statu sunt. *Hæc ibi.*

Lopez Instr. p. 1. cap. 27. ibi. Ad prudentiã, &c.

Et Corradus, q. 141. in addu: idem repetit videlicet:

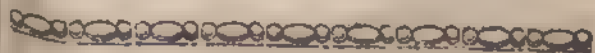
Quando Confessarius videt pœnitentem ignorantia inculpabili aliquid ignorare esse peccatum mortale, quando ex admonitione non speratur emenda, vel quando difficile est remedium, nullus speratur fructus, nisi multum inquietudinis

& scandalum, tacere debet. Secus esset, quando pœnitens sciscitaretur, tunc aperienda est veritas.

AD TYROCINIUM APPENDIX.

Quoniam in literis Iubilei, noua sæpius clausula inseruntur, ac propterea noua oriuntur dubitationes practicae, quæ vix possunt sub scientiam cadere (ut significauit Suarez tom. 5. Disp. 7. Sect. 5. n. 5.) neque de eis certa aliqua Regula dari potest, nisi ut ab hominibus doctis proprietas verborum consideretur. & iuxta principia iuris, vel alia à Theologis recepta, verba explicentur: & inter alias difficultates non minima est, de absolutione ab Hæresi, ideo de ea hic proponitur questio.

In Iubileo, in quo conceditur facultas absoluedi à Calibus Bullæ Coenæ, censeturne concessa etiam facultas absoluedi ab Hæresi?

Pro resolutione huius difficultatis tria dicuntur.

1. Status controuersie declarabitur.
2. Determinatio Questionis cum suis probationibus subiungetur.
3. Apparentes rationes in cōtrarium diluentur.

Quoad Primum.

Quamuis non abs re dici posset ab Hæresi denunciata officiosè absolui neminem posse: à sim-

à simplici verò & priuata quæ non est denunciata, posse, nihilominus, quia sermo est in Prouincia, ubi nec Inquisitores sunt, nec Hæretici denunciantur nec puniuntur: Et dubitatur: An qui denunciati non sunt, possint in Confectione absoluti virtute Iubilei, concedentis facultatem supra Cuius Bullæ Cœnæ. Ideo sciendum est, quod in hac Materia sunt duæ opiniones: Altera affirmans posse Hæreticos non denunciatos absolui: altera negans posse eisdem absolui.

Doctores tam negantes quàm affirmantes, interius reuoluentur.

Quoad Secundum.

Nobis placet pars affirmans tanquàm in se probabilis ac vera, ex parte Ecclesiæ benigna quoad forum poenitentiae, in Iubileo omnino necessaria. Suadetur Primò: quia intentio Summi Pontificis in tali Iubileo est disponere, capacesque reddere vniuersaliter, efficaciter, ac sufficienter, omnes Christi fideles, ex speciali & largissima gratia, ad suscipiendam plenariam Indulgentiam. Quod si exciperetur talis Hæresis, non esset dispositio vniuersalis, sed particularis; non liberalis sed paucis, & constricta. Vnde non solent excipi in Iubileis nisi illa, quæ vel non pertinent ad salutis indulgentiæ consecutionem; videlicet sine quibus obtineri potest indulgentia, vt est irregularitas, vel quæ essent cum detrimento potestatis Ecclesiasticæ, vt deducta ad forum exterius: vel quæ nullam redderent Indulgentiam, vt status peccati defectu satisfactionis debita.

a. Exce-

2. Exceptio firmat Regulam, sed in Iubileo Pauli V. Anno 1617. erat excepta Hæresis denunciata, ergo non denunciata erat concessa: Et cum non esset concessa expresse, dicendum est, quod sub specificatione Bullæ Cœnæ erat inclusa; nec apparet ratio, propter quam tunc tantum includeretur, & non semper, vt patet ita.

3. Confirmatur; quia in Iubileis non solet excipi regulariter hæresis ignota iudici Ecclesiastico, excipitur autem semper denunciata, & quidem aliquando specificè & expresse: vt in Iubileo Pauli V. Aliquando genericè & implicite, vt quado reseruantur Censuræ deductæ ad forum exterius.

Et cum ordinariè in Iuoneorum bullis aliqua expresse excipiantur, occasio esset inferendi hæresim occultam, si intentio Pontificis esset eam reseruare.

4. Quando aliqua dispositio Superioris potest exponi rigorosè & benignè, latus est pro laudanda ea, ac securitate conscientiarum, si exponitur in sensu benigno, dummodo vis non interatur verbis & veritati, cum promiores semper esse debeamus ad misericordiam, quàm ad rigorem iuris, vt inquit Author Candelabri Aurei. Hæc autem fauorabilis sententia, saluat etiam verborum proprietatem, nec verba extorquet.

5. Fillucius, qui affirmatiuam partem tenet, par. 3. tract. 8. cap. 10. num. 265. testatur duo. 1. Hanc esse opinionem multorum doctissimorum Virorum asserentium, quod in Confectione in definita Casuum Bullæ Cœnæ, etiam intelligitur Hæresis

relis, nisi expresse excipiatur. 2. Quod usus & praxis, ac responsio in sacra Pœnitentia talis est.

Idem docet *Eman: Sa: V. Excommunic: Bul. num. 17.* Concessis (inquit) omnibus casibus Bullæ Cœnæ, intelligitur concessus Casus Hæresis. (Addit.) Ita declaravit S. Congregatio.

Idem tenet *Soto 4. d. 22. q. 2. a. 3.*

Idem *Corduba, Sum: 48.*

Idem sentit *Thomas Zerola Episcopus Minorensis* in sua praxi Episcopali, *par: 2.* Et in *Practica Pœnitentia*, cap: 15. q. 4.

In *Candelabro de Absol: n. 16.* plures DD. citantur.

Grassius lib. 4. cap: 15. num. 25. postquam docuit suam opinionem negantem, subiunxit. Alter tamen habetur in praxi de Hæretico occulto, incidente in excommunicationis Censuram. Hanc praxim allegans *Suarez tom: 5. disp: 7. Sect: 5. n. 12.* ait: Fieri potest illa praxis in vulgari Regula, qua privilegium Principis latissime est interpretandum præsertim in beneficiis, quæ continent bonum annuarum, qualis est facultas absolventi à reservatione. Nec obstat quod Hæresis habeat specialem gravitatem in ratione culpæ, nam in ratione reservationis non habet, cum per Bullam Cœnæ eodem modo, & iisdem verbis reserventur reliqua crimina. Sicut inter percussiones Clerici, valde specialis est percussio Sacerdotis, & tamen concessa potestate absolventi à percussione Clerici comprehenditur & percussio Sacerdotis, quia quoad reservationem omnes inferiores ordines æquiparantur. Quamvis postea prosequens suam negativam solvit has rationes,

ones, quæ tamen solutiones facile rejici possent: neque enim favor fidei in abstracto accipitur, sed quatenus est in animabus: cetera quoque ex dictis ac dicendis facile intelliguntur.

Quoad Tertium.

Quod obijci solet Regula juris 81. In generalibus concessionibus non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. Negando, quod non sit concessurus in specie quoad Hæresim ignoram: Quamvis quoad Hæresim deducam ad iudicium, sitis verificetur.

Idem intelligendum est de relapsis quod scilicet possunt absolvi, qui Hæresim publice coram Iudice non abiuraverunt, cum in iure tales tantum relapsi censentur. *Azor tom. 7. lib: 8. c. 14.*

Et hoc modo intelligenda est doctrina à nobis tradita in *Examine approbandorum. tit: 13. q. 8.*

2. Quoad alios Authores contrarium sentientes: multi multa afferunt, quæ nihil nostræ resolutioni officiunt. Nā vel incertæ sunt veritatis, vel intelliguntur tantum de Bulla Cruciatæ, quæ in Hispania sedem habet, vel in quantum esset hæc sententia in præiudicium Censorum fidei, seu Inquisitorum.

In primis *Henriquez lib. 6. de Pœnitentia, cap: 16.* sic ait: A casu Hæresis exterioris per Clausulam generalem Bullæ Cruciatæ, aut plenissimi Iubilei (nisi aliter in ipso expresse declaratur) Confessarius absolvere non potest. Postea ipsemet se explicat, statim subiungens: Quia *Urbanus IV. Paulus IV. Pius V. & Gregorius XIII.* Pontifices, ita expresse runt per Bullam cum Consilio Cardinalium, amplius-

plurimè Censoribus fidei (qui in Hispania extant) concessam. In sua Glossa addit quinque. 1. Quia, inquit, causa fidei, (vt ait Glossa recepta) per generalem concessionem non datur legato nisi exprimat. 2. Quod Emanuel in Explicatione Bullæ, refert ita declarasse Gregorium XIII. Anno 1584. olim Urbanum IV. 3. Et ita habet praxis in Curia Romana. 4. Et in Hispania duo Prædicatores asserentes in Concione contrarium, coacti sunt publice retractare per Censores fidei. 5. Soto autem locutus est ante declarationem Gregorij XIII.

Vbi clarè constat hanc declarationem in factam in gratiam Inquisitorum, seu Censorum fidei, ne eorum officio aliquod præiudicium fiat. Quæ ratio hic in Polonia cessat. Deinde loquitur de causa fidei: ac proinde videtur de foro exteriori intelligere, saltem principaliter.

Azor negatiuam tenens, duo dicit: 1. Si secundum iura & rationes vtriusq; opinionis iudicandum esset, probabilior prima sententia apparet, scilicet affirmatiua. In odijs enim & poenis appellatio clauis generalis, non intelliguntur quæ speciem habent rationem: vt nomine Clericorum non intelliguntur Episcopi nec Religiosi in Priuilegijs, tantum & laicis tribus ceniuntur comprehendere, etiam quæ speciem habent rationem. Et quamuis statim subiiciat, simpliciter dicendum secundam sententiam esse veram: & magis huiusmodi consuetudiniq; Romanæ Curie adherendum, tamen subiungit huius rationem, ne derogetur inquit, priuilegijs Inquisitorum, si eis sunt concessa. Nam Pontifex, inquit, alijs huiusmodi facultatem concedere, neque per tales concessionem generalem derogare priuilegijs Inquisitorum.

Hic autem desunt Inquisitores quibus derogetur. Porro

Porro de hoc stylo & visu allegat Mandosium dicentem Absolutiones ab Hæresi extra Curiam, committuntur Inquisitoribus illarum partium, & in Curia nemo se intromittit, nisi S. Inquisitio, ac illius præfatus.

Hinc dicendum videtur, vbi neq; Inquisitores sunt, neq; fidei Censores, potest & debet per generales clauulas Bullæ Censuræ intelligi Hæresi, occulta, cum in minori præiudicium sit per eas, imò populorum consolatio maxima: alioquin magna esset conscientiarum perturbatio: si poenitentes paterentur repulsam, neq; eis patere regressus ad Ecclesiam, ob defectum Inquisitorum. Ergo opinio quam multa absurda sequuntur, non est amplectenda.

2. Adit. Atque quidam, ita est declaratum à Gregorio XIII. Anno 1576. & Pio V. Anno 1572. Sed dubitans subiungit: Si ita est, bene est. Verum huiusmodi, inquit, vniuersi vocis oracula, sæpè nobis certè non constant: Ergo & Azor cui placet magis negatiua, incertitudinem aliquam in probationibus agnoscit.

Sanchez vir doctissimus negatiuam tenens, addit de hoc esse motum proprium Gregorij XIII. quem inquit, ad verbum affert, *Mandatum addit: ad Bullam, &c.* Allegat quoque Roias de Priuilegijs Inquisitorum.

Hic motus Gregorij XIII. in Bullario quoq; ponitur, in quo mentio fit Pij V. (Credo autem non inueniri.) S. à eius motus (cuius initium est: officij nostri: Anno 1576. 22. Sept.) Summa illius præfixa est hæc: quod Confessores in vim Priuilegiorum Cruciatæ S. eligendi, neminem ab Hæresi absoluerent.

Ergo de Bulla Cruciatæ specialis est ratio seu respectus: Tam quia illa ordinariè semper durat, ac prout in nulla vnquam reservatio locum haberet. Tu quia in Hispania in qua hæc Bulla viget, magnus zelus est & iudicia disciplina circa fidem. Tum quia concessio facultatis absoluendi Hæreticos, labefactare videretur Priuilegia & jurisdictionem Inquisitorum.

3. Posset aliquis obijcere periculum incertitudinis, vel falsitatis in hac opinione, aut etiam inualidæ absolutionis.

tionis. Propterea breuiter dicimus, quoddam tunc quæ
essent, ut Ecclesia in aliquo casu suppleat defectum
& det iurisdictionem. Error Communis, Probabilis opi-
nio, & dubium. Hinc *Less.* lib. 2. c. 29. n. 65. In errore
Communium ius ipsum, inquit, confert iurisdictionem ex-
traordinariæ, ad singulos actus propter bonum Communis.

Et infra, n. 68. Non solum error Communis, sed
etiam probabilis opinio sufficit, ut Ecclesia, det iurisdic-
tionem, etiamsi fortè opinio illa sit talis; ut allegat
huic DD. & subiungit: ut si probabile sit talem posse ab-
soluti à reuerentis vel censuris, & aliquis ex hac opinione
operaretur, validum erit Ecclesia suppleat defectum, si
fortè sublit: alias in tactum electum, grauissima se-
queretur incommoda, & animæ illaquearentur scrupu-
lis; ut addit Henricus: statim citandus.

Henricus. lib. 2. de Pœnitentia, cap. 24. n. 3. § 4. Qui
do ignoratur ius difficile, & Confessarius atq; Pœnite-
in culpâ putant, per Sapientum opinionem in praxi pro-
babilem, adde iurisdictionem, Ecclesia tunc confert
iurisdictionem in hoc occulto foro.

Et in glossa tua litera g. Nec enim minus potens est
opinio Sapientum, quam error vulgi.

Thomas quoque, *Sanchez de Matrim. lib. 8. d. 29. n. 10.*
§ seq. ait: In dubio, valor actus iura maximè fauente.

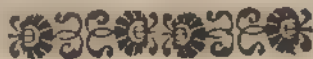
Summa ergo summaturum est;

Quod in Iubileo, in quo datur facultas super Causâ
Bulle Cenzæ, Hæretici non denunciati, & relapsi, qui
ram Iudice hæretici non abiurauerunt, interpicè ab-
possunt.

Non possunt autem
Hæretici denunciari.

Relapsi, qui abiurauerunt.

In Italia & Hispania, ac vbiq; sunt Censores
dei, seu Inquisitores, nisi hoc specialiter exprimat
litteris Apostolicis.

EXAMEN APPROBANDORUM ad Sacras Confessiones exci- piendas.

TITULUS I.

De Sacramento Pœnitentia in genere.

Habet quæstia 14.

QVÆSTIVM I.

*Ad quem sit ratio instituta Sacramen-
ta nouæ legæ?*

R. Ad salutem humanam. Colligitur hoc ex
Conc. Trid. Sess. 7. Can. 4. Et ex D. Thom. 3. q.
61. a. 1. Suarez tom. 3. disp. 6. Bellarm. 1. 2. lib. 1.
c. 22. Canis. in Cath. cap. 4. §. 6.

Bellarm. vero, ibidem, sic dicit: Sacramenta
instituta sunt ad iustificandum. atq; ut sint signa & cau-
sa instrumentales gratiæ Dei.

Canisius, ubi supra, docet: quod Sacramenta
instituta sunt, 1. ut sint presentissima remedia contra pec-
catum. 2. ut habeamus certa, & efficacia signa Diuinæ
gratiæ erga nos. 3. ut sint velut symbola & externe no-
tæ Christianæ professionis, quibus Dei & Ecclesiæ filij se
mutuo agnoscant colligenturq;.

A

QVÆ.

QVÆSITVM II.

Salus (ad quam Sacramenta ordinantur) quotuplex?

R. Duplex. Prima seu proxima, vel inchoata per gratiam, quæ à Theologis iustificatio dicitur. Et ultima seu consummata per gloriam, quæ beatitudo appellatur. D. Th. Ephes. c. 2. lect. 3. & alij.

QVÆSITVM III.

Gratia (quam causant Sacramenta) quotuplex est?

R. Duplex. Communis & Propria. Communis omnibus Sacramentis, est gratia habitualis, quæ multis nominibus appellari solet.

Dicitur enim gratia gratum faciens. Iustificans, sanctificans, gratia virtutum (insufficiens, tam Theologalium, quam Moraliū) & donorum; scilicet, Spiritus sancti.

Quia virtutes & dona hæc gratiam habitua-lem comitari solent. Suar: to. 3. d. 7. sec. 2.

In hac gratia communi, tota efficacia Sacramentorum potissimum versatur. Suar: t. 3. in m. com. ment. a. 1. q. 62. In eadem: gratia specialis singulorum Sacramentorum fundatur, neq. aliter datur hæc, nisi quatenus fundatur in illa.

Vocatur autem hæc (propria gratia) gratia Sacramentalis, Et nihil aliud est, nisi auxilium Dei, seu

Dei, seu actualis eius concursus, in quolibet Sacramento, ad consequendum vniuscuiusq. Sacramenti effectum. Siquidem omnes Theologi, conveniunt in hoc, quod singula Sacramenta, habeant proprias Sacramentales gratias, quas efficiunt. D. Th. 3. q. 62. a. 4. Suar: to. 3. d. 7. sec. 3. Unde necesse est, ut distinctos habeant effectus, quos distinctæ distinctorum Sacramentorum gratiæ produciunt. Itaq. gratia sacramentalis includit supponitq. gratiam, gratum facientem, & addit illud auxilium, seu actuale Dei subsidium, motionemque eius gratuitam, ad aliquem certam Sacramenti effectum. D. Th. ibi supra, Soto 4. d. 1. q. 3. a. 2. Gregor: de Valent: to. 4. d. 3. p. 2.

Quamvis, ut unum adhuc maioris claritatis causa addam) gratia Sacramentalis etiam dici possit, ipsa gratia habitualis, seu gratum faciens, quatenus per tale Sacramentum, datur ordinaturq. ad talem finem, & quatenus ei debetur, coniungiturque ex divina institutione tali auxilium. Soto & Suar: ibi supra.

QVÆSITVM IV.

Quotuplex est illa gratia communis omnibus Sacramentis?

R. Duplex. Prima: & Secunda, quæ augmentum gratiæ dicitur. Colligitur ex D. Th. 1. 2da. q. 114. a. 5. 6. 8. Suar: tom: 3. m. 3. p. D. Th. disp: 7. sec. 2. Tolet: in summa Cas: lib: 2. c. 16. n. 8.

Prima vocatur, ante quam immediatè homo

De Sacram: Pœnitentia,

Deo gratus non fuit, sed mortuus per peccatum originale vel mortale. Unde duo Sacramenta, scilicet Baptismus & Pœnitentia, quæ sola hinc primam conferunt gratiam, dicuntur Sacramenta mortuorum.

Secunda verò gratia appellatur, quando in homine gratia, seu vita spiritualis inuenitur, sed augmentum tantum illius accedit. Unde reliqua quinque Sacramenta dicuntur viuorum, in quantum præsupponunt vitam spiritualement in homine, & augmentum gratiæ conferunt.

QVÆSITVM V.

Gratiæ Sacramentali quæ effectus correspondet, in singulis Sacramentis?

R. In Sacramento Baptismi proprius effectus, qui correspondens gratiæ baptismi, est reuocatio in vitam spiritualement, seu inchoatio vitæ spiritualis.

In Sacramento Confirmationis, augmentum spiritualium virtutum, ad constanter confitendum fidem, & strenue pugnandum aduersus hostes eius.

In Eucharistiæ Sacramento. Conseruatio, & nutritio charitatis, (in qua vita spiritualis consistit) in quantum per alimentum diuinum roboratur homo, ne à calore concupiscentiæ, seu propensione amoris proprii, absumatur eius vita spiritualis, seu gratia.

In Pœnitentia. Curatio spiritualis ægitudinis, seu resurrectio, aut restitutio vitæ spiritualis.

In ex-

Titulus I.

In Extrema unctione. Conualescentia perfecta, seu reparatio virtutum spiritualium, per remotionem reliquiarum morbi: Corroboratio ad pugnam contra demonem, in hora mortis; & dispositio ad citiorem ingressum, in vitam æternam.

In Ordine. Potestas regendi multitudinem, & exercendi actus publicos.

In Matrimonio. Auxilium, ad moderandam effrenatam carnis concupiscentiam, ac proinde ad continentiam conjugalem, seruandam fidem, iustitiam, charitatem, & concordiam inter se (mutuo supportando se invicem) ad honestam proliis propagationem, atque educationem. *Qui voluerit poterit legere D. Th. 3. q. 65. a. 1. Valenz. & Suar: supra hunc articulum D. Th. bellarm: tom: 2. c. 26. Et Suar: t. 3. d. 2. s. 3.*

Not. Ex Gregor. Val: t. 4. d. 3. p. 2. cum dicitur quod per quod habet Sacramentum, datur auxilium procurare ad Sacramenti effectum: intelligitur indistincte, siue efficiendam, siue tantum conservandum. *Qui voluerit, poterit ibidem videre reliqua: Et Suar: ibi supra: §. Dico secundò.*

QVÆSITVM VI.

Quot sunt sacramenta?

R. Septem. Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema unctio, Ordo, & Matrimonium.

Quorum numerus sumitur ex proportionem ad vitam corporalem, cum Sacramenta ordinentur ad vitam

De Sacram: Pœnitentia;

ad vitam spiritualem. In vita autem corporali primo requiritur generatio, deinde augmentum ad perfectum statum. Tertio, nutritio continua ad conferuandum corpus. Quarto, medicina, propter occurrentem corporis ægitudinem. Quinto, expulso morbo, necessarium est aliquod remedium confortatiuum, vt conualescat corpus perfectè, & amissas vires recuperet per confectiones, rotulas, &c. Præterea, ad conferuationem totius naturæ, necessaria est potestas propagandi genus humanum per cohabitationem licitam maris & femina: & facultas gubernandi homines.

Hæc omnia in vita spirituali inueniuntur.

Baptismus, ad regenerandos homines, in vitam spirituale.

Confirmatio, ad dandum augmentum, robur ac virilem statum.

Eucharistia, ad conferuandam & nutriendam charitatem.

Pœnitentia, ad curandam spiritualem ægitudinem, occurrente peccato actuali.

Extrema vñctio, quasi ad instaurandas vires & reliquias ægitudinis ex toto auferendis.

Ordo ac Matrimonium, ad bonum totius communis ordinantur.

Nam per matrimonium, propagantur homines vite spiritualis capaces.

Per Ordinem ad regendum illos spiritualiter in vitam æternam.

Titulus I.

QVÆSITVM VII.

Quomodo Sacramenta sunt necessaria ad salutem?

1. Sacramenta ex natura rei, seclusa institutione Christi non sunt necessaria. Potuit enim Deus sine sacramentis visibilibus saluare. Hentiquez lib. 1. c. 4. n. 1. ex Scoti & Gabr. Suar. 10. 3. in Commentario, ar. 1. q. 61. Bel. c. 22. Sed posita Christi institutione: Sacramenta sunt necessaria ad salutem. Verum quia necessitas hæc, non est vniformis in omnibus sacramentis, sed varia in varijs: ideo Doctores declarant hanc variam necessitatem, varijs etiam modis.

Bellarmini: 10. 2. l. 1. c. 12. Suar: 10. 3. d. 6. 8. 1. §. Duo secundo, & copiosius in commentario art. 4. q. 65. D. Th. Henriqu. lib. 1. cap. 4. Vtentes illa distinctione, de necessitate medijs & præcepti. (cuius membra declarant, Suar. ubi supra & diff. 40. Valenz. 2. 2da: 10. 3. diffinitio: 7. q. 2. puncto 2.)

Mihi placet modus, quo vtitur D. Thom. 3. q. 5. 4. 4.

Videlicet; Necessarium ad salutem duplex. Simpliciter, sine quo salus nullatenus obtineri potest. Et vtiliter, seu ad bene esse, sine quo salus haberi quidem posset, sed non tam bene aut commode. Itaq; tria Sacramenta, Baptismus, Pœnitentia & Ordo, omnino sunt necessaria, s. simpliciter, Baptismus quidem siue in re, quando copula adest siue in

De Sacram: Pœnitentia,

sive in voto. quando deest opportunitas, mñibus ac singulis absoluetur.

Pœnitentia his qui post Baptismum peccaverunt mortaliter.

Ordo vero est necessarius non singulis, sed Ecclesiæ in communi, hoc est fidelium universitati: sine quo neq; Hararomia Ecclesiæ consisteret, neque alia Sacramenta confici.

Reliqua Sacramenta sunt vtilia, seu necessaria ad bene esse in quantum per illa communitatis salus hominum promouetur. Nam Confirmatio quodammodo pñit Baptismum. Extrema vñctio Pœnitentia. Multum enim vñctio Ecclesiæ multitudinem, per hanc in propagationem conservat, ac proinde saluandorum numerum auget.

Eucharistia est spiritus vite consummatio, & omnium sacramentorum hñis. D. 1b: 3. q. 73. a. 3.

QVÆSITVM VIII.

Peccatne Christianus non suscipiens Sacramenta, quæ tantum vtilia sunt, & non simpliciter necessaria?

R. Non peccat, nisi duo occurrant: Preceptum & contemptus. Et quidem præceptum habet locum in Eucharistiæ Sacramento suscipiendo. solo 46. d. 1. q. 6. art. 4. Suar to. 3. d. 48. S. 1. & dist. 69. & 70. Et ideo secundum determinationem Ecclesiæ tenetur homo sub mortali peccato suscipere Sacramentum Eucharistiæ semel in anno.

Contem-

Titulus I.

Contemptus autem potest interuenire in duobus Sacramentis præcipue. In Confirmatione & Extrema vñctione. Vbi sciendum est ex D. Th. 3. q. 65. a. 4. ad 3. Quod aliud est non curare suscipere Sacramentum, quod non sit de necessitate salutis, id enim non est peccatum. Et aliud Contemnere, quod superbiā & vilipensionem importat. Vnde homo Christianus, qui tempore quo expediret recipere, diceret. Nolo recipere Confirmationis aut Extremæ vñctionis Sacramentum, quasi dignitatem meam non deceat, subijci rebus istis, quis & homines viros & pueri capiant. Hic proculdubio peccaret mortaliter. H. niquez lib. 1. c. 4. n. 3.

QVÆSITVM IX.

Quis finis Sacramenti Pœnitentiæ?

R. Remissio peccatorum, vel iustificatio hominis lapsi in peccatum mortale post Baptismum.

QVÆSITVM X.

An Sacramentum Pœnitentiæ, habeat illa tria, more aliorum Sacramentorum, scilicet, Materiam, Formam & Ministrum?

R. Habet. Et quidem materiam tam proximam quam remotā. Materia enim proxima seu ex qua Sacramentum constat, sunt actus pœnitentis, videlicet, contritio in corde, confessio in ore, & in opere satisfactio. Horum vero actuum obiectū seu ma-

seu materia circa quam; sunt peccata, de quibus pœnitens doler, & quæ confitetur, & pro quibus satisfaciit. Remota itaque materia sunt ipsa peccata actualia post Baptismum commissa, non quæ acceptentur, & maneant, sed quæ per detestationem destruantur, sicut ligna sunt materia ignis. *D. Th. 3. q. 84. a. 2. Soto. 4. d. 14. q. 1. a. 1. Henric. 4. c. 9.*

Hæc autem eadem peccata, contrita, confessa, & satisfacta, sunt & dicuntur materia proxima.

Porro peccata mortalia dicuntur materia principalis & necessaria, propter quæ principaliter Sacramentum hoc, est institutum, & sine quod hæc remitti non possunt.

Venialia vero, sunt quidem materia sufficiens, sed libera & non necessaria: cum absque hoc Pœnitentiæ Sacramento, non tantum in re, sed etiam in voto, deleri possint. *Henric. ex Conc. Trid. Tolet. lib. 3. c. 4.*

Forma, est absolutio Minister verò, Sacerdos.

Hic nota.

Quod quamvis Sacramentum hoc essentialiter constat ex materia & Forma, non tamen omni seu tota Materia ad essentiam pertinet. *Suar. Commentar. a. 2. q. 94. D. Th. Es d. 18. sect. 2. Nihil Contritio & Confessio sunt integrales & essentialis partes. Satisfactio verò non est essentialis pars, sed integralis tantum, ideo non supponitur terminum, neque præcedit eam, sed sequitur post eam.* *Suar. sect. 3. & disp. 20. sect. 3. S. Hic ergo.*

Qvæ

QVÆSITVM XI.

Per Sacramentum Pœnitentiæ, deletur ne omnis culpa?

R. Ita: & aliquando quidem directè, aliquando vero indirectè. Directè illa quæ manifestatur in confessione. Indirectè, quæ per oblivionem inculpabilem vel inadvertentiam, aut etiam ignorantiam invincibilem, non exprimitur: semper tamen is, qui sic omisit peccatum mortale, habet annexam obligationem, ad manifestandum illud, & subiiciendum clauibus Ecclesiæ in Confessione, quando in memoriam venerit.

QVÆSITVM XII.

Dimittitur ne etiam pœna?

R. Pœna æterna dimittitur una cum culpa, sed temporalis non semper tota remittitur. *Conc. Trid. sess. 6. c. 1. 4. Suar. t. 4. d. 10. S. 6. vt infra quesito 18. dicitur.*

QVÆSITVM XIII.

Quomodo dimittitur æterna?

R. Concomitanter seu ex consequenti. *Suar. d. 26. s. 2.*

Declaratio. Quando per gratiam remittitur culpa, tollitur auersio animæ à Deo, in quantum anima Deo per gratiam coniungitur, ac consequenter simul tollitur reatus pœnæ æternæ. Sublatæ namque

namq; principali aufertur accessorium vel concesso
mutans: potest tamen remanere reatus alicuius poe-
næ temporális.

Qui hoc profundius scire defiderat. legat D. Th. q. 86.
a. 4. Caser. ibid. & Porret. Suar. in tertia parte I. 4.
dis. 10. sec. 2. & 3. per totum. Decis. lib. 1. c. 7.

QVÆSITVM XIV.

*Semperne remanet reatus poenæ temporális dis-
missa culpa mortali?*

R. Non semper. D. Th. 3. q. 84. a. 4. Suar. tot.
dis. 10. f. 3. §. Prima est. Quia aliquando tota poena
remittitur, aliquando plus, minusve, secundum
modum propriorum actuum qui sunt materia poe-
nitentiæ. Quod non est ex defectu misericordiæ
diuinæ, sed ex defectu poenitentiarum hominum, qui
scilicet aliquorum conuersio ad Deum non est
tanto spiritus seruiore facta, ut sufficiat ad totam
etiam etiam poenam temporalem. Porret. ar. 4. appen.

TITVLVS II.

De Ministro Pœnitentia.

Habet quæsitæ 22.

QVÆSITVM I.

*Quæ & quot conditiones requiruntur in Confes-
sario, Ministro Sacramenti Pœnitentiæ?*

R. Sex.

R. Sex. Potestas, Scientia, Prudentia, Bonitas,
Sigillum & Fortitudo. Barth. Med. Inss. l. 1. c. 3.

QVÆSITVM II.

*In quo differunt, Potestas Ordinis & Iurisdi-
ctionis?*

R. De his potestatibus variè DD. loquuntur,
magisq; confictus est de eis inter authores, ut e-
tiam adnotatur in marginibus apud Tol. l. 1. c. 3.
Respondetur tamen directe Quod in multis differe-
ntiis præsertim vero in octo. 1. In ipsa re, eo quod
sunt res distinctæ. Huius autem realis distinctio-
nis signum est, separabilitas ab invicem. Suar. l. 4.
a. 6. f. 3. §. Et. 2. s.

Siquidem & iurisdicção potest esse absq; ordi-
ne, ut quando non Sacerdos recipit beneficium,
ut notabile. Suar. 6. V. de 1. c. 1. n. 3.

Et Episcopus constitutus habet iurisdicção-
nem, etiam non sit Sacerdos. Quia potest Sacerdos
ut d. legare, non tamen per seorsum uti. Henr. l.
c. 1. n. 3. Et ordo potest dari absq; iurisdicçãoe,
ut patet ex Conc. Triden. Sess. 14. c. 7. Et Suar. 6.
l. 4. c. 1. n. 3. colligitur ex Conc. l. 5. Sacerdotem po-
tens omni iurisdicçãoe ad absolvendum.

2. In origine seu modo quo acquiruntur. Nam
potestas ordinis ex vi ordinationis, per impressio-
nem characteris, datur. Potestas vero iurisdicção-
nis per communionem factam à Deo vel homine,
ut per prælationem super aliquam multitudi-
nem, su-

nem, susceptionem alicuius officij: & per extrinsecam delegationem. *Suar.*

3. In functione seu actione propria. Quia potestas ordinis, est potestas consecrandi & offerendi Eucharistiam, atque conferendi Sacramenta, per quæ gratia datur. *Soto 4. d. 20. q. 1. a. 1. Toler. lib. 6. 3. n. 1.* modo tamen infra, q. 4. dicendo. Iurisdictiono vero est potestas excommunicandi, absoluerendi, dispensandi, indulgentias concedendi, leges Ecclesiasticas condendi. *Tolet.*

4. In obiecto seu materia circa quam. Potestas enim ordinis refertur, ad verum naturalemq; Christum corpus in S. Eucharistia. Iurisdictionis autem potestatem tota versatur, in Christi corpore mystico (quod est, fidelium congregatio) ordinando, regendo ipsam, ad eius utilitatem. *Cath. Trid. Sacramento Ordinis §. Hu igitur & Tolet.*

5. In subiecto. Nam potestas ordinis est in quo liber sacerdote. Iurisdictiono vero, non in omni sacerdote, sed in supremo Prelato; in alijs vero prout ab ipso sunt delegati. *Tolet.*

6. In essentia seu natura. Quia potestas ordinis, est qualitas quædam impressa animæ, per quam homo potest consecrare corpus Christi & à peccatis absolvere, quæ dicitur character impressus in ipsius Sacerdotis ordinatione. *Tolet.* per quem deputatus ut possit esse iudex animarum, in foro pœnitentia. *Suar.* Potestas vero iurisdictionis, est noua potestas superaddita ordini. *Henriquez.* & extrinsecus adueniens *Suar.*

7. In du-

7. In duratione. Quia potestas ordinis est immutabilis & indelebilis, sicut & character. *Henriq. in annotation. 2. ex Conc. Trid. & ex D. Tb. Iurisdictiono vero potest amitti, auferri & restringi. Henriq. n. 3. Suar. §. Ex his ergo.*

8. Potest addi. In ratione æqualitatis & inæqualitatis. Quod potestas ordinis sit æqualis in omnibus: sed in potestate iurisdictionis sunt gradus quidam. Minor enim est in Parocho, Maior in Episcopo. Summa & vniuersalis potestas super totam Ecclesiam in Papa.

Possit addi nona differentia, quæ tamen ex supradictis elicitur. Videlicet, Quod potestas ordinis, datur in & per Sacramentum, ex vi ordinationis, seu per impressionem characteris Sacerdotis. Potestas vero iurisdictionis, extra Sacramentum, per electionem, collationem, iudicij Sacramentalis communionem, ac iudicandorum con-signationem.

QVÆSITVM III.

Ad ministrandum Sacramentum Pœnitentiæ, absoluerendumq; a peccatis mortalibus, quæ potestas requiritur?

R. Vtraq; potestas requiritur simul. Et neutra sola sufficit. Neq; enim solum iurisdictionem habens absolvere potest à peccatis, cum potestas clauum fundetur in characteris Sacerdotali. *Suar. l. 4. d. 24. sect. 1. §. Sed difficultas.* Sed neq; solum Sacerdotium sufficit, nam etiam iurisdictiono requiritur. *Con. cil.*

Conc. Trid: Sess. 14. c. 7. Omne enim iudicium requirit iurisdictionem. *Suar: §. De potestate.* Quam iurisdictionem nemo habet ex vi ius ordinationis, ut statim dicetur.

QVÆSITVM IV.

In ordinatione Sacerdotis, confertur, è simul etiam potestas iurisdictionis?

R. Quamvis hoc aliqui asseuerent, ut vid. re est apud *Suar. §. Dissertat.* Dicendum tamen est, quod sola potestas ordinis cõteritur. Sed hæc duplex est: scilicet supra Corpus Christi verum seu reale. Et hæc datur Sacerdoti, quando confertur potestas consecrandi & offerendi Eucharistiam: & super Corpus Christi mysticum, quæ est potestas remittendi & retinendi peccata. Quam Episcopus per alium actum tradit, dicens: Accipe Spiritum sanctum, quorum remisero, &c. *Suar. sect. 3. Dec. lib. 2. c. 13. n. 1.*

Non tamen inde colligi potest, quod illis verbis conferatur iurdictio. Quamvis enim iurdictio in foro Pœnitentiæ sit potestas absoluedi, non tamen omnis potestas absoluedi est iurdictio. Itaq; per illa verba (in ordinatione) datur Sacerdotibus vera & præcipua potestas, operatiua in tali iudicio, per quam Sacerdotes deputantur, ut possint esse iudices animarum in foro pœnitentiæ, ita quod constituuntur quidem iudices, sed solum aptitudine; videlicet, ut possint absolueres, quando

quando habuerint subditos: non tamen actu, quia non possunt hanc potestatem exercere, & exequi, nisi eis assignentur subditi, quod fit per collationem iurisdictionis. Nam iurdictio & subiectio subditi, sunt correlatiua, seu tanquam relatio & terminus. *Suar. ex Concil. Trid: colligens.*

Exemplo (quamvis non per omnia quadret) utcunq; illustrabitur res. Datur Doctoribus facultas docendi, qui tamen actum exercere non valent, nisi auditores habeant. Et homo habet potentiam generandi, & sufficientem in suo ordine, nec tamen generabit, defectu correquisiti.

QVÆSITVM V.

An in aliquo casu non Sacerdos possit ministrare Sacramentum Pœnitentiæ?

R. Nullo modo potest: neq; aliqua necessitate urgente, neq; dispensatione accedente. *Suar: disp. 24.* Estq; de fide. *Quia in Conc. Trid: Sess. 14. Can. 16.* ita definitur. Hinc apparet contrariam opinionem antiquorum, iam desertam, correctam & antiquatam esse. *Sor: 4. disp. 18. qua. 4. a. 1. Concl. 3.*

QVÆSITVM VI.

Qua scientia requiritur in Confessario?

R. Duplex potest assignari. Eminens, omnibus numeris absoluta. Et sufficiens. Eminens est, quando Confessor, veraque Practica Theologia pollet, scilicet, Morali & Sacramentali.

mentali Juris quoq; præsertim Canonici peritiam habet Constitutionesq; Synodales tenet.

Sufficiens, latitudinem habet, nam pensatis circumstantiis locorum, temporum, ac personarum, iuxta prudens iudicium, aliquando maior, aliquando minor requiritur: ideo ut interdictum satis sit intelligere ea, quæ frequentius accidunt, & quæ ab omnibus communiter sciuntur esse mortalia, & reservata: nosse restitutionum radices: Censurarum valorem: votorum & simoniarum significationes: callere: de difficultioribus scire dubitare. Nam cum dubitat, potest legendo vel alios consulendo cognoscere, quid agendum sit, & quomodo procedendum, atq; ideo digne suum munus fungi. Item Formam absolutionis. Haec ut in infima scientia dicitur, quia minor est: non potest, nisi penitentis scientia & conscientia suppleat.

QVÆSITVM VII.

Hæc scientia sufficiens regulariter, ad quod capita reduci potest?

R. Ad tria. Ad scientiam inquisitionem, iudicativam, & medicativam.

Ad inquisitionem pertinet nosse & intelligere Præcepta Dei, Ecclesiæ, Septem capitula peccatorum & peccata sensuum; aliena, diversorumque statuum.

Ad iudicativam: quod sit discrimen, inter mortale & veniale, quæ sint circumstantiæ peccatorum,

118. 21. 108

torum,

torum, quæ peccata sint reservata, quæ Censuras, & irregularitates annexas habeant, quæ restitutionem tantæ vel rerum: quando deneganda vel differenda est absolutio penitenti, & si sit in statu damnationis, propter voluntatem perseverandi in peccato.

Ad medicativam pertinet, obstinatos in peccato emolire, & conversionem persuadere, per incitationem timoris, ob pœnas inferni, incertitudinem horæ mortis, ac severitatem iudicii divini: per repromissionem gloriæ, ac beatitudinis æternæ & per piæ considerationes, ac exempla, quæ omnia suppeditabuntur ex libris spiritualibus.

Timidus consolari.

Scrupulosos tranquillare.

Tepidos excitare.

Proficientes iuvare.

Fetuentes rehiperare.

Hic duo sunt notanda. 1. Dicta cogitatio non est sic exigenda, ut Confessarius memoriter sciatur, omnes excommunicationes, omnes casus reservatos irregularitatis species, &c. Satis est, quod audientis confessiones reminiscatur, vel saltem hæsi-
ret, ut ad querendum consilium moveatur. 2. Peccator prauiter Sacerdos, ingerens se huic ministerio, absq; sufficienti scientia, neq; excusare potest obedientiam, ut commissio per Episcopum facta. Quod si Sacerdos ex scrupulo dubitet se sufficientem, in tali tantum casu, ad iudicium superioris dicentis eum esse idoneum, debet deponere dubium, & quando euidenter contrarium non constat.

b a

QVÆ-

QVÆSITVM VIII.

Quæ Regula sunt ad discernendum peccatum mortale a veniali?

3. Hæc res sicut scitu est necessaria, ita explicatu difficilis etiam viris doctis p̃isq̃. Sayro lib: 2. c. 13. n. 27. Tum quia D. Aug: in Enchyrid: c. 8. dicit Quæ sint leuia & quæ sint graua peccata, non humano sed diuino sunt pensanda iudicio. Tum quia Gerjon lib. de vita spiritali anima, leit: 5. lit: 2. admonet sic: Exigere vnam aliquam certam regulam generalem, qua vniuersaliter possimus, in vnaquaq̃ morali actione, peccatum mortale discernere a veniali, perinde absurdum est, atq̃, talem à medico querere, qua possimus, inter omnes cibos salubres & insalubres discernere. Nam in vtriusq̃ ob circumstantiarum mutationem, nihil inest firmitatis. Prax: for: pœn. lib. 15. c. 4. n. 29.

Nihilominus quod certò & infallibiliter iudicio humano determinari non potest, probabiliter & verissimiliter discerni posset, per quasdam observationes generales, quas pro regulis vsurpare possumus.

Cum itaq̃; varias ex DD. colligere possimus Sayro clau: Reg: l. 2. c. 13. n. 27. Prax: for: pœn. vbi sup: Valent. t. 2. disp: 6. p. 3. Sanch: Op: Mor: lib: 1. c. 1. n. 3. Lopez instr: c. 1. Barth: Med. l. 1. cap: 8. Sum: Cor: n. 3. Roder: c. 61. n. 2. & 1. Placet tamen illa, quam Azor: l. 1. l. 4. c. 9. proponit, credens nullam aliam certiore remora

remq̃; constitui posse (vt quæ communi consensu à Theologis adhibetur) quàm illam, quæ ex materia peccati grauitate aut leuitate, pondus trahit. Ea, inquit, peccata sunt venialia, quæ charitatem Dei aut hominis grauer non lædunt, alioquin lethalia ex suo genere erunt. Hæc est summa. Qui plura legere apud ipsum cupit, poterit. Idem ferè in Prax: for: pœn: dicitur. Illud, inquit, habendum est peccatum mortale, ex suo genere, quo grauem iniuriam, Deo aut proximo, aut nobis ipsis inferri, naturalis ratio dicat. Hanc approbat Sanchez, & aliam adijcit, dicens.

2. Quando aliquid tanquam valde graue, & necessarium præcepto aliquo humano, grauer præcipitur, eius transgressio est mortalis. Requiritur itaq̃; (inquit ipse) & materia grauitas, & legislatoris animus grauer præcipiendi; quod deduci poterit ex legis tenore, ac pena adiuncta.

3. Potest quoq̃; aliquid lucis adterre ad præsens negotium, descriptio peccati mortalis, tradita à Nau: in Ench. prælud: 9. n. 8.

4. Neque illa regula displicere debet, quàm Sum: Cor: 1. c. n. 3. habet.

Omnis, inquit, actus, qui repugnat iustitiæ, & charitati Dei & proximi, de quibus data sunt præcepta Diuina, naturalia Ecclesiastica, & statuta humana, propter bonum commune, est peccatum mortale ex suo genere.

Quæ autem non sunt contra huiusmodi præcepta, sed præter præcepta, in quantum non obseruant

uant modum, quem præcepti intendunt, nec charitati Dei & proximi, contrariantur, sunt venialia ex propria natura.

5. Sed neq; illæ quatuor regulæ sunt spernendæ, quas tradit Lopez mutatus ex Bart: *Med.*

1. Omne quod est contra præceptum Dei vel Ecclesiæ eius, cum sufficienti deliberatione, & in materia graui: est peccatum mortale.

2. Quidquid est contra amorem Dei, vel proximi notabiliter, est mortale.

3. Quod vergit in graue proximi detrimentum vel contra honorem Dei pugnat, in materia, quæ magni sit ponderis: est mortale.

4. Peccatū, quod in aliqua trium hæcū regularū non cont. prehenditur, habendum est pro veniali.

Has regulas varie explicatas, recensere volui, ut quisq; pro suo gustu, quā voluerit eligat. Quod in similibus, ob eandem causam, feci.

Q V Æ S I T V M IX

Peccatum ex natura sua mortale, quot modis transsit in veniale?

R. Duobus modis. Imperfectione formæ scilicet actus; quando non adest plena & perfecta deliberatio, quæ actum perficit. Et imperfectione, seu paruitate materiæ. *Prax. for. pan: lib: 15. c. 4. n. 30. Deur: lib: 1. c. 6. Sayro lib: 2. c. 12. n. 8.* Posset primus modus subdividi, ut in particulari sint tria membra. Vnde *Sancti opere. Moral: lib: c. 6. 1. nu 1* censet tribus modis ex mortali veniale fieri posset

(sed nos

(sed nos in explicando nonnihil immutabimus.)

1. Ratione imperfectæ deliberationis. Nimirum, quando ratio adeo tenuem habet considerationem, propter aliquam distractionem, ut non plene aduertat malum cogitatum, quoad totam malitiam, seu omnes circumstantias, quibus moueri possit ad illud exequendum, sicut fit in non plene excitatis à somno.

2. Ratione imperfecti consensūs. Sed hæc imperfectæ consentūs, prouenit ex imperfecta deliberatione præcedenti. Item. Quando voluntas habet firmum propositum expellendi suggestiones, tentationes & peccatum mortale, & præterea conatur expellere, sed negligenter & tepide, absque tam periculo plene consensuendi, tunc illa negligentia est omnino venialis. Similiter ob defectum pleni consentūs, (ut inquit auctorem) At transiret in mortale, quod videret verisimile periculum expresse consentiendi in mortale.

Tradit Sanchez *Rectis quatuor, discernendi consensum perfectum ab imperfecto, vide ibi.*

3. Ex parte materiæ, ut furari solidū à diuite.

Secundæ hæc, quod ad mortale etiam in tentationibus, & delectationibus internis, duo requiruntur. Alteram ex parte intellectus, ut ipse eam aduertat, attendat, & tecum deliberet, quoad plenum malitiam obiecti cogitati. Alterum ex parte voluntatis, ut ipsa consentiat suppositi plena perpensatione malitiæ, ex quauius parte, ut dictum est Paulo Iulius u. Tyrocimo, fol. 404.

QVÆSITVM X.

Veniale autem ex natura sua, quomodo fit mortale ex accidente?

R. Quinque modis.

1. Ratione finis mortalis, ad quem illud veniale dirigitur à peccante; ut si quis iocosa aut irrisoria verba proferret, ut alius blasphemet, iur ad laiciuam prouocetur.

2. Ratione contemptus; ut si quis præceptum leue violaret, quia ipsi aut præcipienti, subiecti non vult, sed vtrumq; aut alterum parupendit.

3. Eò quod in veniali vltimus finis constituitur. Quod hinc conuincitur, quando aliqui tantopere veniali peccato adhæret afficiturq; ut sit paratus transgredi præceptum sub mortali obligans, vel aliàs Deum mortaliter offendere: vel acceperit at illud veniale, ut parato sit animo, illud admittere etiam si esset mortale. Aut propter illud explendum, necessaria ad salutem omittat.

4. Ratione scandalii, quod est, quando præbentur aliquid occasio ruinæ, dicto, facto, seu prout exemplo, etiam absq; intentione ipsam præbendo: ut si quis ob alterius imprudentem irrationem, et iocum, laboraretur in peccatum mortale, consentiens delectationi mentis, quæ occasione illius leuionis vel ioci irrepsit.

5. Ratione conscientia erroneæ aut dubiæ, & stantis esse mortale, vel id dubitantis. Ut si quis perpetraret peccatum veniale, credens se facere mortale.

morale, vel saltem dubitans; tunc enim est mortale ex dictamine conscientia vel dubitatione. Sanch: ope. Moral. lib: 1. c. 5 n. 6. Prax: lib: 15. c. 4 n. 22. Sayro l. 2. c. 12. n. 12. Decis: l. 1. c. 6 n. 19. Quamuis Sanch: loco erronea conscientia, ponat, periculum in mortale incidendi: quod est vniuersalius. Et Prax: loco scandalii subrogat graue nocumentum, siue animæ, siue corporis.

QVÆSITVM XI.

Qua bonitas de necessitate in confessorio requiritur?

R. Quoniam quæstio hæc, supponit aliquam bonitatem necessario requiri in Confessore, & explicari cupit, quæ sic illa: ideo directe respondendum est quod est duplex.

Altera de iure naturali, scilicet fidelitas, ut fideliter cum intentione seria, non ficta, non ludicra, negotium exequatur. Nam si iocose & non serio proferret formam absolutionis, nihil faceret. 2. De iure politico, ut censuris non sit irretitus, modo quo infra dicitur Q. 13.

Neg; inuenitur alia bonitas, quæ requiratur in ministro de necessitate: hoc est, ad valide ministrandum Sacramentum, sed solum ad bene esse videlicet, ut sanctè, liciteq; ministret absq; Dei offensa: Et talis bonitas est, ut non habeat conscientiam peccati mortalis.

QVÆSITVM XII.

Confessarius conscius peccati mortalis, peccat nō ministrando Sacramentum, præsertim exigente subdito?

R. Peccat mortaliter. Ita D. Th. 3. q. 6. 4. 4. 6. docet. Sed debet corrigi, ut habeat contritionem, scilicet dolorem, more propter Deum, cuiusque utilitatem. De qua si dubitet ex proli abilibus coniecturis, debet confiteri, & sic reponi in gratia. *Medulla par. 3. cap. 1. §. 6.*

Quod si in viroque difficultatem sentiat, sibi imputet, quod cum ad tale officium ineptus esset, iustus fuerit ipsam suscipere. Itaque alium, minus instructum instituit, aut bonis modis discedit, aut certe si iussit necessitatis casus, serio recedat se, & cum deamulio, non erit impossibilis acquisitio contritionis.

QVÆSITVM XIII.

An excommunicatus possit esse minister huius Sacramenti?

R. Excommunicatus vitandus, nimirum ob notoriam Clerici perditionem, vel quia nominatim denuntiatus seu publicatus est, (in his enim tantum duobus casibus, vitandus est excommunicatus, tam in divinis, quam extra) potest valide absolovere in casu extremæ necessitatis ipsius pœnitentis, ut cum est in articulo vel periculo mortis, neque alius idoneus invenitur. Extra casum necessitatis Sacramentum est invalidum, nisi pœnitens ignoret

ignoret excommunicationem; ut si in vno loco sit excommunicatus, & recesserit ad remotissimum, itaque ad confessiones audiendas admittatur; tunc enim absolutio bona fide suscepta valida est, conferente Ecclesia tunc iurisdictionem, propter bonum commune. *Navar. c. 9. n. 10.*

Porro excommunicatus non vitandus, scilicet extra illas duas causas hic expressas, valide absoluit. Quia ordo, benignitate Ecclesiæ non est privatus iurisdictione, quatenus pœnitens sciat sacerdotem esse excommunicatum, dummodo pœnitens habeat aliquam communem necessitatem etiam citra extremam, & non possit commode differre; ut si tempore communionis Paschalis, non adit alius idoneus Confessor. Peccatum esse sacerdotem, indicat, etiam tunc administrandi in hoc Sacramento, ubique, vlti nec sinit, & obligatione illius: *Suar. de censuris Særo*

QVÆSITVM XIV.

An debeat interrogari pœnitens de peccatis, quando & quomodo, seu quo ordine?

R. Debet interrogari pœnitens per Confessarium. 1. Non de omnibus necessitatis, sed de mortalibus præsertim; nisi aliud pœnitentis conditio necessaret. 2. Neque de his quæ poterat pœnitens commisisse, sed de his tantum, quæ communiter eius status homines admittere solent. 3. Præterea confessa peccata tantum investigari debent, & vitiora, non quæ perditissima inveniunt.

Neque

Neq; semper tenetur Confessor interrogare, sed tunc tantum, quando animaduertit, & credit esse necessarium ad integram & fructuosam confessionem. Videlicet, quando existimat pœnitentem, ob ignorantiam, inconsiderationem, negligentiam, obliuionem, metum, ac verecundiam, malitiamuē, omitturum. *Suar. Diss: 3. sect: 3. & 4.*

QVÆSITVM XV.

Quomodo interrogandum?

12. Prudenter, discretè & cautè (*cap: omni vtriusq;*) præsertim in carnalibus. *Nauar. c. 5. n. 4.* Et præterea à remotis, non de propinquo. à minoribus & communioribus, ad maiora & magis particularia: à cogitationibus ad verba, ad vilius: ab his, ad opera.

QVÆSITVM XVI.

Quo ordine?

13. Prudentiæ confessoris committitur, prout ei expedire videbitur. Regulariter autem solet inchoari à Decalogo, postea deuenitur ad præcepta Ecclesiæ. Hinc ad peccata capitalia septem. Deum ad peccata diuersorum statuum, quæ ab aliis quibus dicuntur peccata omissionis.

QVÆSITVM XVII.

Quæ & quot sunt diligentius in interrogationibus obseruanda?

14. Quinque, aut sex.

1. Ver

1. Vt species seu natura peccati distinctè, & in particulari explicetur.

2. Numerus peccati: Non semper certus: nam aliquando sufficit verisimilis.

3. Vt circumstantiæ (inter quas frequentior est conditio pœnitentis, & complicitis) declarentur. Ista verò tria necessariò obseruanda sunt in mortalibus.

4. Radix restitutionis consideretur.

5. Peccata diuersorū statuum, non omittantur

Quamuis non rarò vota occurrere soleant, & peccata reseruata.

Nota hic, Quod si Confessarius suspicatur pœnitentem in antea actis confessionibus, non adhibuisse numerum peccatorū, neq; ipse de hoc se accusat, vel dubitat; relinquat eum in bona fide, & nō interroget de hoc. Nam præsumere debet, Confessarios functos esse suo officio. Fornarius cap: 2. n. 4. & Suar. Nau. Henrig. & aly. Sa verò, 7. Confessio. n. 40. sic dicit: Rustici, qui bona fide sine numero confessi sunt, non sunt cogendi ab alio Confessore, numerum omissionis dicere, repetita confessione, si facile deprehendi potest, quid soleant facere: Sed placet, quod idem subiungit ex Nauar. Quod etsi non sint cogendi ad iterandas confessiones: tamen quantum fieri potest, conetur Confessarius vt præfati explicent verisimilem numerum peccatorum mortalium.

QVÆSITVM XVIII.

Confes-

*Confessarius omittens interrogationes.
peccatne?*

R. Si interrogationes erant necessariæ, & Confessor eas non adhibet, ex negligentia vel respectu humano, scilicet, timore, pudore, aut etiam ex militia, peccat mortaliter: Est communis sententia.

Rationem assignat Suar. t. 4. d. 32. f. 3. n. 8. Secus si id faciat, ex inadvertentia vel obliuione.

QVÆSITVM. XIX

Quid si Pœnitens interrogatus, neget?

R. Si Confessor euidenter scit pœnitentem tale peccatum commisisse, & propterea interrogari, nihilominus pœnitens negat: tunc si id Confessor sciat ex aliorum relatione, tenetur in hoc iudicio magis credere pœnitenti.

Si ipse Confessor suis oculis videt, vel auditibus à pœnitente alias audiuit, neque probabiliter existimet illum esse alteri confessum, sed euidenter deprehendat eum mentiri, non tenetur stare dictis eius: sed potest in hoc foro secreto, ad honorem pœnitentis, vel sui scientiæ, id conuincendum eum. Suar. ibidem. Potest quoque legi Cand. aur. de sigil. Confes. n. 37. Henrici; l. 6. c. 20 §. 6.

QVÆSITVM. XX.

Potesne aliquando Confessarius interrogationem dissimulare?

R. Po.

R. Potest: Quando pœnitens per ignorantiam inuincibilem (hoc est, quum adhibita diligentia superare, vel excludere non potest) est in statu de se nullo, ut quia contraxit in tertio gradu, nesciens esse tertium gradum, vel id esse veritum: Confessor autem rem totam bene nouit, sed neque de hoc a pœnitente interrogatur, neque sperat fructum suæ monitionis, sed potius scandalum, vel graue detrimentum, aut magnum incommodum, cui remedium adhiberi non tam facile potest. Tunc, inquam, potest & debet Confessor tacere, & pœnitentem in sua bona fide relinquere. Suar. ut suprà, f. 4.

De bonis si le, habes plura in fin. Tyrocinia quoque, & Confessio n. 40. addit: Rustici si se putant bene confessos, non sunt interrogandi, de aliquo, præterita confessionis, nisi Confessor intelligat aliquid necessarium defuisse.

Forarius, ubi supra. Compœnitens tacet peccatum, quod Confessarius aliunde certo scit illum commisisse, relinquat eum in bona fide.

Hæc tamen non impediunt, quin Confessor possit & debeat, non quidem æriter, sed tamen leniter, etiam de his interrogare, iuxta doctrinam superius datam. tit. 2. q. 17.

QVÆSITVM. XXI.

Quid faciet Confessor, qui male absoluit pœnitentem?

R. Procurabit Confessor prudenter pœnitentem iterum confiteri, & in ea confessione, generaliter

liter eum interroget, an de omnibus præcedentibus doleat, & ut ipsa (si necesse sit) quantum poterit confiteatur: ita enim noua absolutio cadet in totam illam superiorem materiam, quæ vno verbo sufficienter nunc explicabitur. Quod si pœnitens non potuerit induci, ut eidem Sacerdoti iterum confiteatur, tunc clarius admonendus est, de errore commissio in confessione, non tamen exprimendo ipsum. Hoc autem totum intelligendum est, quando sine scandalo, infamia, Confessoris vel pœnitentis, aut alio graui incommodo, id fieri potest. Alioquin sufficiet Confessori, sui peccati pœnitentiam agere, & pœnitentem relinquere, ut per contritionem, & alias confessiones faciendas, iustificetur, saltem indirectè, quod satis erit ad salutem pœnitentis, bona fide, & ignorantia iusta, cum supplemento excusante. Nisi forte pœnitens esset in articulo mortis, nullum Sacramentum amplius recepturus, ac propterea periculo æternæ damnationis exponeretur: tunc enim postponenda esset omnis difficultas, ut subueniatur tali proximo.

Similiter, si Confessarius consuluit male, scilicet decepit pœnitentem in re pertinente ad salutem animæ eius, propter quam deceptionem, manens pœnitens in occasione peccandi, tenebitur Sacerdos illum monere, vel illuminare, iuxta regulam charitatis, & prudentiæ, vitando scandalum quod ad fieri potest. *Suar. d. 32. f. 6. Et de cas. lib. 1. cap. 23. num. 23.*

QVÆSITVM XXII.

An ad effectum supplendum, vel propter aliam causam absolutio absenti dari possit?

R. Absolutio ab excommunicatione, potest dari absenti, ignorantia, imo inuito. & in mortali peccato existenti: unde si Confessor decepit pœnitentem, potest hoc remedio uti, scilicet absolute etiam absentem. Na graue onus esset pœnitenti, iterum quærere absolutionem. Sed absolutio à culpa, non potest dari, & dirigi ad pœnitentem absentem ubicumq; fuerit: imo neque ad pœnitentem ignorante n, quid circa ipsum agatur. *Castellanus sum: v. Comestio. num: 15. cond. 11. Alioquin talis confessio & absolutio super absentem, nulla, immodica est. Suar. d. 20. f. 3. & d. 32. f. 6. quod & Clem: 8. definiuit.*

TITVLVS III.

De Contritione.

Habet quæsitum 10.

QVÆSITVM I.

Quæ dispositio requiritur in pœnitente?

R. Propter varias opiniones. Primo respondetur per negationes, d unde per affirmationes.

1. Itaque: non est sufficiens dispositio ad Sacramentum pœnitentiæ, effectumq; eius, voluntas confitendi

frendi recipiendiq; resolutionem, etiamsi peccatori non inhaere et complacentia peccati, si nullus dolor adit: quia ipsum requirit Conc: Trid: *Sess. 6. c. 6. & s. 14. c. 4.* Suar: *tom. 4. disp. 20. sect. 1.* **Medul: p. 3. c. 8. n. 16.**

2. Nec satis est qualiscunq; dolor, sed exigitur efficax, includens non tantum velleitatem, sed etiam absolutam voluntatem, seu propositum non peccandi de cetero. Conc: Trid: *vbi supra* Suar: *d. 20. sect. 2. §.* Atq; hinc fit. *Et sect. 4. §.* Demum. Nam quoties displicentia de peccato talis est, ut habeat solam velleitatem non peccandi, comparatur secum voluntatem peccandi. Suar. Voluntas autem efficax & absoluta, significatur per verbum, *Volo*: inefficax & velleitas sola, per verbum *vellem*. Suar. *d. 3. §. 3.*

3. Ille dolor non sufficit, si concipiatur ex motivo merè naturali seu humano, etiam honesto, propter infirmitatem, vel aliud temporale detrimentum. Suar. *sect. 4. §.* Secundo.

4. Neq; sufficit dolor ex motivo particulari (quale esset ex turpitudine vnius peccati, vel quia alicui virtuti aduersatur.) Suar. *d. 3. sect. 5.* Sed et vniuersali esse debet: quales sunt illa duo vt minimum. Conc: Trid: requisita & explicata; scilicet ex metu gehennæ, quo reducitur detestatio peccati, ob amorem vitæ æternæ, amore concupiscentiæ. *Medul. p. 3. c. 6. n. 14.* Et ob fœditer peccati vniuersaliter.

5. Neq; sufficit dolor particularis, de quibusdā peccatis.

peccatis. Sed debet esse vniuersalis & integer de omnibus peccatis, ex vi motui vniuersalis. Suar: *4. sect. 1. §.* Quinto. Ne sufficit dolor, quod non dicitur de peccatis. Suar: *d. 20. sect. 1.* Quod videtur qui sem esse contra Nauar: *c. 1. n. 18. Et. 10. n. 4. & Sa. §.* Contritio. n. 5. Nihilominus & ipse Nauar: *c. 10. n. 4.* monet sic: Quod si dolor non peruenit ad hoc, ut proponat in posterum à peccatis abstinere, vel dicarq; us se nō posse concubinā deserere, odium deponere, officio (quod absq; mortali peccato exercere nequit) renunciare, non est absolueudus.

Imo etiamsi hunc defectum in confessione fateatur, non tamen habeat displicentiam perfectam, neq; de vitio peccato (ob vehementem passionem, & affectum ad peccatum) firmum propositum: non erit sufficienter dispositus.

6. Ad eandem dispositionem, non sufficit dolor naturalis, id est, solis viribus naturæ elicitus & productus; sed debet esse supernaturalis, qui sine gratia excitante, & adiuvante, exerceri non potest. Suar. *d. 20. sect. 2. §.* Circa. *Et d. 3. sect. 6. Et d. 20. sect. 2.* Et D. Th. *q. 84. a. 1. ad 2.* hos actus originem ducere ex inspiratione interna asseruit. Conc: Trid: ipsum dolorem, appellat donum Dei, Spiritus S. impulsu. Et *Sess. 6. can. 3.* Si quis dixerit sine Spiritus S. inspiratione, & eius adiutorio, posse aliquem pœnitere sicut oportet, anathema sit.

7. Et quamvis sufficientissima dispositio ad Sacramentum sit perfecta contritio: non tamen necessario

cessario requiritur, neq; extat alicubi præceptum habendi eam, ante suspensionem huius Sacramenti. *Suar: d. 20. f. 1. aff. 3.*

8. Neq; exigitur attritio illa, quam homo bona fide putaret contritionem. *Suar f. 1. §. Sed obijciens.*

9. Est itaq; dispositio sufficiens & necessaria ad hoc Sacramentum effectumq; eius, attritio vera, integra, seu vniuersalis, atq; supernaturalis. *Suar: ex D. Tho: sect. 1. §. Quarta.*

Vera quidem, hoc est realis, seu in re existens, & non in opinione co distens. Quia attritio existimata vel putata, potius deceptio ac error est, quam attritio, sicut neq; putare se Sacerdotem, est esse Sacerdotem. *Suar d. 20 f. 1. aff. 3. & §. Tertio.*

Quamuis enim isti existimatio excuset à noua culpa, si sit inculpabilis: nunquam tamen supplet, neq; continet modum necessarium ad effectum Sacramenti, secundum *Suar sect. 4. §. Tertio.* Ceteræ particulæ iam declaratæ sunt.

Corollarium.

Ergo pœnitens debet curare, vt diligenter præparet conscientiam ad confessionem, debito modo peragendam. Et vitare negligentiam in examinanda sua conscientia.

QVÆSITVM II.

Quomodo intelligendum est, Sacramenta efficere ex attrito contritum?

¶ Hoc tribus modis intelligi posse, docet *Suar: diff. 5. f. 3. §. Quartus.*

1. Pro-

1. Propriissimè. Quando homo mutat dolorè imperfectum, in perfectum, virtute Sacramenti.

2. Minus propriè. Quando dolori imperfecto, addit amorem, similiter virtute Sacramenti.

3. Latissime, & quasi æquiuallenter, seu quoad vltimum effectum Contritionis, qui est gratia & remissio peccati. Quia absq; mutatione actus, hoc est, manente intrinsece attritione, infunditur homini gratia, & charitas in Sacramento.

QVÆSITVM III.

Quomodo contritio & attritio differunt?

¶ Multis modis. 1. In essentia quæ ex diuersis motibus attenditur. Nam attritio est quidem efficax detestatio, & (qui conuenitur) dolor de peccato, sed ex metu gehennæ, & hoc intelligenda, vel ex consideratione turpitudinis peccati, contra legem regulam admihi. Contritio vero est detestatio aut dolor, sed ex amore. De super omnia, quatenus peccatum est contra bonum Dei in se, (hoc est contra Deum inhaere bonum, & consequenter super omnia diligendum) etiq; dissoluit amicitiam. *Diff. lib. 1. c. 2. n. 3. 4. 5: Medul: p. 3. c. 6. n. 17.*

2. Quoad actum; quia attritio est detestatio imperfecta, contritio vero perfecta.

3. Quoad effectum; quia attritio solitariè sumpta, remote & insufficienter disponit ad gratiam, cum Sacramento autem sufficienter.

At contritio ex se sufficienter etiam absque Sacramento in re. *Suar: tom. 4. diff. 5. sect. 1. Et Tollet: l. 3. c. 4.*

c 3

QVÆ

QVÆSITVM IV.

Contritio & attritio in quo conueniunt?

R. 1. In hoc quod uterque actus est supernaturalis, scilicet ex dono spiritus sancti, & ex merito supernaturali, cadens supra omnia peccata commissa, & nondum rite confessum dolore de præteritis, & proposito firmo, euendi in futurum. *Suar. & Medul. p. 3. c. 6. n. 3. & 17. Addit idem n. 12. quod etiam attritio est dolor, per quem non solum speciter peccatum commissum, supra omne odibile, cum proposito vitandi illud, supra omne variabile. Quamuis dicitur: t. 4. d. 5. f. 1. §. Atque hinc sequitur. negat, per attritionem, semper necessarium esse peccatorem detestari peccatum, supra omne detestabile.*

2. Uterque item actus includit voluntatem confitendi, cum ipse veniat. *hæc est communis & clara.*

QVÆSITVM V.

Quomodo quis probabiliter possit cognoscere se habere contritionem, vel attritionem?

R. Ex tribus. 1. Ex instanti studio, vnde o nim Dei docebit omnia. 2. Ex coniecturis iudicii humano, perpenſis benè conditionibus contritionis & attritionis, & præsertim motus doloris, ex quo, scilicet, motui, dolor procedat. 3. Ex quibusdam signis, ut si quis pudore afficitur vel admiratione, aut sensibili tristitia premitur, quod tam facile peccata admiserit: si forti animo non vellet

veller incidere in peccatum, etiamsi præterita occasio incurreret: si serio vult iustificare pro commissis: si proponit firmetur, non tantum non admittere peccatum in futurum, sed etiam omnem occasionem peccati mortalis, toto conatu vitare: si vitam emendare efficaciter desiderat: si peccatum ita odit, ut mallet omnia mala in communipati, quam peccare. (Non tamen requiratur corporatio res in particulari ad euendum magis hoc vel illud genus mortis, quam peccatum.) Quod si etiam ad huc ardeat, ob id ventum fuerit, tanto potius signum erit, quod in hoc casu emendationis desiderium accesserit, & merito magis, si vitæ novitas, quæ ceteris non est vera penitentiæ argumentum. *Beil. t. 3. de penit. l. 1. c. 5. In authoribus inueniuntur varia signa. t. 2. s. f. 2. c. 5. f. 2.*

QVÆSITVM VI.

Contritio quibus modis acquiri potest?

R. His duobus: Recurrit ad Christi auxilium, per orationes & alia precepta. Deinde adhibendo motum ad tale negotium accommodata, atque disponentia.

Motus verò quibus ad contritionem moueri possumus, plura excogitari possunt.

1. Naturæ conditio peccati. Est enim peccatum quoddam naturæ monstrum in se terribilissimum, turpissimumque, perniciosissimum homini, Deoque contrarium.

2. Vitæ nostræ, inter tot pericula constitutæ, breuit.

brevitas, eius duratio ignota, terminusq; incertus

3. Dei ubiq; præsentis & omnia scientis excellentia, ac maiestas, eius in nos beneficentia inexplorabilis, ut Patris, ut sponsi, sua dona, in nos conservantis, non sustinentis, omnia bona, tam animi, quam corporis nobis largientis, omnia mala à nobis auerterentis, magna præmia promittentis, & præparantis.

4. Grauiissimum odium, quo Deus semper persecutus est peccatum, severissimis illud legibus verans, & pœnis grauiissimis puniens illius reos, adeo ut etiam Filio suo non pepercerit, ob scelus in se nostras iniquitates.

5. Peccatoris summa ingratitude, nequitia, præsumptio, & indiscretio, in maximam Dei indignitatem iniuriã. Is enim, per peccatũ negat supremo benefactori Deo debitam obedientiam: eripit ab eo uniuersalissimum imperium, & dæmonem præponit, denuo crucifigit, & quidem non semel, aut bis, sed multoties, idq; ob leuissimas causas, aut etiam absq; omni causa sepius: neq; ad id multum stimulatus, imo quasi per ludum & iocum nihil faciendo lædere eum, qui habet potestatem uitæ & mortis, qui peccatores seuerè iudicaturus, ac puniturus est, in quo uiuimus, mouemur, & tuemur, qui potest animam mittere in gehennam. *Prax: for: pœn: lib. 2. de prudentia. Confe: c. 5. sec. 3. Nau: c. 1. n. 39. & c. 10. n. 4.* Et multo plura motiua Dominus Deus inspirabit Confessori pio & prudenti: plurima quoq; ex assidua librorum spiritualium lectione suppeditabuntur.

Q V

Q V Æ S I T V M VII.

An contritio aliquando sit in præcepto?

R. Quæsitum hoc supponit Contritionem esse præceptam, sicut reuera est, diuino ac naturali iure. *Suar. t. 4. d. 15. § 3* Et quoniam de ipsa implenda præceptum est affirmatiuum, ideo non obliuiscimur, at pro semper, & statim, post peccatum commissum, etiam si opporret nitas adit, sed pro determinato tempore; ut *Suar: ex D. 1b: Alen: & Bonau. colligit. se: 5.*

Quoniam ad euadendum periculum mortis, ac damnationis: fugiendum præceperit periculum diuinæ desertionis: quale est in dilatione penitentiae; ad uitandam iudiciorum spiritualium bonorum, omniumq; suorum bonorum operum, quam patitur homo permanendo in peccato mortali: & excorpiend minimum nequitiam propriæ salutis; saluterrimum et utilissimumq; contritum sit, ut statim ac cogitatio ipsius peccati subit, aut aliquid excitat ad penitentiam faciendam, adestq; opportunitas exercendi ipsam, fiat, & non differatur. *S. Anto. p. 3. tit. 14. c. 18. Caiet sum: v. Contritio. & alij.*

Quæritur itaq; hic directe, de tempore, quo hoc præceptum datum de habenda contritione, obliget. Omissis autem subtilitatibus scholasticis, breuiter dicitur, quod præceptum de contritione, potest esse duplex: Alterum proprium, directe cadens supra ipsam contritionem, seclusis omnibus

c s

alijs

alijs occasionibus occurrentibus: Alterum extrinsecum, scilicet, in gratiam alterius alicuius occasione, aut finis.

Primum igitur præceptum proprium contritionis, quo quis obligatur, est in articulo mortis, siue naturalis: siue violentæ, aut probabili periculo vitæ, si antea obligatio non sit impleta, nec ante post lapsum in ultimum peccatum mortale. *Suar. se. 6. allegans D. Th.*

Secundum præceptum extrinsecum obligatur in sex casibus.

1. Quando minister Ecclesiasticus, peccati mortalis confessor, administraturus est aliquod Sacramentum, vel actum alicuius ordinis, qui nullum sine peccato requirit) exercituros, tunc enim vel conferti, vel conteri (si tantum attritus sit) tenetur.

2. Sacerdos aliqui necessitate urgente celebraturus, non habens copiam confessoris, contritionem habere obligatur.

3. Recepturus Eucharistiam necessario (ubi non adeit Confessoris copia) vel aliud Sacramentum viatorum, præmittere debet contritionem.

4. Si occurrat vehemens tentatio, & occasio peccandi, ad quam vincendum iudicaretur necessaria diuinæ amicitiae recuperatio.

5. Quando commune malum Reipub: imminet, cui absq; firmitate orationis subueniri non potest, tenebuntur membra illius communitatis, ut exaudiantur & impetrent Dei auxilium, insinuare se in

se in gratiam Dei, per contritionem: nisi malent, cum sola attritione, confessionis remedio uti. *Fac Suar: ex alijs DD. diff. 15. §. 6. §. 1. ro resolutione.*

6. Ex necessitate dilectionis Dei, cuius præceptum obligat ante mortis articulum, & non potest impleri per eum, qui est in peccato mortali, nisi redeat in gratiam Dei per contritionem. Itaque propter actum dilectionis, necessaria tunc erit contritio. *Suar: se. 6. §. Super est.*

Hæc autem præceptum dilectionis Dei, non habet tempus præfixum à lege positiva, sed prudenti arbitrio hominis committendum est, ut iudicet ex circumstantiis, an incipiat esse nimia dilatio. Et subdit notum dignam doctrinam Suarez.

Quod præceptum affirmativum non obligat quodam, nisi in articulo necessitatis, sed ista necessitas non est intelligenda de sola necessitate articuli mortis, ac alterius extrinseci momenti seu damni, sed de quacunque necessitate morali, quæ immineat & moveat ad recte honesteque vivendum, secundum rectam & prudentem rationem: Idem patet Gangerico in sum. Cai. v. contritio. Et Petro Soto, ibidem citato.

QVÆSITVM VIII.

An debeat quis conteri de singulis peccatis, an verò de omnibus in communi, Et quando?

R. Est inter aliquos etià modernos opinionum diversitas. *Sor. 4. d. 17. q. 1. 4. 3. Deiff. l. 1. c. 5. q. 3.* Nos tamè respondere breviter decrevimus, cum distinge-
ctione;

tritione. Dupliciter enim loqui possumus de contritione, in ordine ad confessionem. s. per se & secundum regulam. Et per accidens, hoc est in aliquo contritionum. sed sufficit ista communis, terminata ad suum. Si itaq; loquamur de contritione per se: tunc singula mortalia etiam in communi. Itaq; iuxta secundam doctrinam D. Th. exigitur singulorum peccatorum specialis ac propria eisdem correspondens contritio. Siquidem quilibet regulariter cogit in particulari, sed una contritio in communi sufficit, quæ tamen se extendat ad omnia peccata. & in ipsa confessione distinctè recensere: verumtamen mortalia commissa in communi, producta siue ante confessionem, siue in confessione: & siue in confessione, siue in principio eius, siue in medio, siue in fine. Nam contritio, necessario debet concurrere ad confessionem sacramentalem, sed non est preceptum, quando id faciendum sit determinatè.

Quod si loquamur de contritione in casu: videlicet, quando deest opportunitas temporis, vel obliuio accidit inculpabiliter, nimirum post diligenter recollectionem & preparationem, tunc sufficit vnā penitentiam seu contritionem extendere ad omnia peccata vniuersaliter, siue ante confessionem, siue in ipso actu confessionis. Quæ est multorum opinio, præsertim Suar: to: 4. disp: 3. sect: 8. & disp: 4. sec: 6. Et disp: 20 sec: 2. §. Circa tertium. Et se: 4. §. Quinto libro. Et §. Non multa.

Caiet: in Sum. v. contritio n: 5. eligens benignam opinionem, dicit sic: Homo, qui multa habet mortalia, in generali detestetur omnem suam mortalitatem in Deum offensam, cum animo vitandi de cetero. Sic namq; contritio generalis est contritio virtualiter attingens omnia & singula commissa, etiam oblita, nec exigitur ad salutem, habere singulas

QVÆSITVM IX.

formale propositum non peccandi sit de necessitate Contritionis?

Per se & ordinariè est necessarium ad contritionem, vel attritionem formale, hoc est, actuale, & expressum in voluntate, propositum non peccandi in futurum mortaliter. Quamuis per accidens, in casu inaduerrentiæ aut obliuionis, non necessario requiratur: ut si quis bona fide, verè detestetur peccatum, quod confitetur, & non aduertat, ad formale propositum euadendi in futurum: satisfacit per illud virtuale propositum; quod in efficaci detestatione includi censetur, & reuera includitur. Suar: d. 20. sect: 4. §. Sitne propositum & supra disp: 4. se: 3.

Simili-

Similiter in casu mortis proximæ: Tunc enim de proposito vitæ futuræ, non sumus multum solliciti. Nec talis obligatio erit ad habendum propositum, sub conditione, si vixero. Suar. d. 43.

QVÆSITVM X.

Quæ occasio à pœnitente deferenda?

R. Occasio proxima, qua pœnitens si vteretur semper aut frequenter in peccatum mortale cadet, perperis suis circumstantiis, scilicet, fragilitate & experientia, iudicio ipsiusmet pœnitentis aut confessarii. Nec satis est ad hoc, quod aliquæ occasio sit proxima, ut pœnitens & Confessarius credant, quod nisi pœnitens se abtineat ab ea, iterum sit ob eam peccaturus mortaliter. dummodo adsit firmus animus non peccandi. Nauar. c. 13. & 14. Et Prax. for. pœn l. 2. c. 8. n. toto. Ne propinquitis occasionis expendenda est, ex difficultate vsus ipsius absque peccato. Nam ut S. l. c. dicit, militi & negotiatori exercentibus artes suas difficile est abstinere à peccatis quibusdam, non tamen impossibile. Nauar. c. 3. n. 12. Decis. c. 28.

TITVLVS IV.

De Confessione.

Habet quæstiones decem.

QVÆSITVM I.

Confessio

Confessio generalis totius vitæ. si est necessaria, vel utilis valde. Et an possit in ea quis omittere aliquod peccatum, aliis confessum?

R. Ex natura sua non est necessaria: sed maxime utilis. 1. Ad exercitium humilitatis. 2. Pœnæ diminutionem. 3. Ad consilium accipiendū, & directionem in vita spirituali per Confessorem faciendam. Gratia tamen subiecti, sic, vel aliter dispositi, aliquando est necessaria, aliquando utilis tantū, aliquando nocua.

Necessaria his, quorum præterita confessio-nes invalidæ erant, ut intra Quæstio 7. dicitur.

Aliquando utilis: ut his, qui peccata vel persuasibili cōscientia sunt prædicta, & ob aliquem honestum finem, volunt iterare confessionem.

Alij nocui ut scilicet scrupulosi, qui non modo non pœnitent confesso, namque ratione, si de eam valde tuerent. In qua confessione, celare aliquod peccatum mortale, illas recte confessum, & valide absolutum, non est peccatum: quia peccatum mortale, alijs bene confessum, non est materia necessaria confessionis.

QVÆSITVM II.

Quæ peccata de necessitate confitenda, quæ de congruitate?

R. Peccata mortalia certa vel dubia, sunt de necessitate confitenda; venialia de congruitate. Hoc est: utile & honestum est, hæc contreri, ex quo

quo sunt materia legitima. Possunt tamen sine culpa omitti, tam ex toto, quam ex parte, pro arbitrio penitentis. *Suar. ex Conc. Trid. disp. 22. §. 8.* Possunt etiam, tam in particulari, quam in communi, sine numero, ac circumstantiis recenseri.

QVÆSTIVM III.

Quot sunt circumstantia peccatorum in confessione explicanda?

R. Circumstantiæ ab aliquibus plures, ab alijs praeiunctes numerantur: communiter tamen traduntur septem in hoc versu:

Qui, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando. D. Thom: 1. 2. q. 7. a. 3. ex *Cic. & Arist.* Vbi Arist. addit octavam *Circa quid*, sed ista comprehenditur sub *Quid*. Posset ad illi circumstantia scandalum, sed hæc reducitur ad (*quomodo*) sicut & erronea conscientia, vel confidentia. Adhuc posset adnumerari circumstantia, *cum quo*, sed & ista reuocari potest ad circumstantiam (*quibus auxilijs*), vel certe ad (*qui*) ut infra dicetur.

Declarat itaq; breuiter D. Thom: his circumstantiis sic. Considerandum est, inquit, in actibus, quis fecit, quibus auxilijs, vel instrumentis fecerit, quid fecerit, ubi fecerit, cur fecerit, quomodo fecerit, & quando fecerit.

Et quoniam circumstantiarum noticia Confessoribus & confitentibus est apprimè necessaria, ideo paulò fufius declarabuntur.

Igitur circumstantia (*Qui*) quærit de persona peccantis,

na peccantis, non quidem ex nomine, sed secundum conditionem, quæ accidit personæ, liquidem circumstantia est conditio extra substantiam actûs, contingens aliquo modo actum humanum. D. Thom: 1. 2. unde *1. a. 2. p. 2.* circumstantiam hanc declarat sic: *qui: id est, qualis.*

Tales conditiones sunt officium personæ (si ratione illius tenetur aliquod nocumentum, vel malum impedire, & non facit) status, vorum, iuramentum, Religio, consanguinitas & affinitas; ut, si matrimonio iunctus, voro, religione, aut iuramento adstrictus, carnis peccatum perpetrauerit. Hic reduci potest circumstantia, (*cum quo*) cum enim quæritur, *qui*, potest intelligi, non tantum propria persona peccantis, & confitentis, sed etiam socij criminis.

Quid, non significat substantiam actûs, in quo peccatum vertitur (ut est, esse alienum in furto), sed conditiones eius, quæ sunt qualitas & quantitas; ut docet *Suar. d. 22. §. 4. Azor. 1. lib. 2. cap. 4.*

Vnde *Roderiq. sum. 6. §. 3. n. 1. Lopez, Insir. c. 29. Henr. 1. q. loco* (quid, ponunt (quantum.) *Canal. verò, qualis.*) Qualitas autem est, ut si res ablata sit sacra vel profana. Quantitas, ut quantum quis furatus est, vel quam grauitur percussit. Quod interdum necessarium est propter restitutionem, satisfactionem, aut etiam reservationem, (quando furtum in tanta quantitate esset reservatum) vel propter excommunicationem ob percussione Clerici, ad sciendum, si Episcopus absolvere possit.

d

Huc res

Huc reducitur circumstantia (circa quid) & propriè indicat personam, circa quam, vel contra quam peccatur, ut paulo ante dictum est. *Suarez; & Henríquez.*

Vbi, ex iure positio ad locum sacrum determinatur, in quatuor casibus, qui sunt contra venerationem & immunitatem loci sacri, scilicet in furto, in sanguinis ac seminis effusione, necnon extractione confugientium ad Ecclesiam.

Quibus auxilijs. Hic queritur de instrumentis peccati (si usus eorum prohibitus est, vel si ad explicandam gravitatem nocumendi, eorundem declaratio necessaria est, ut, si gladio, bombarda, buculo, vel pugno. Et de concubis peccati, hic queritur: quo, qui possunt esse homines, (si inducti sunt ad concubitus peccati) idè circumstantia quoque scindali hic potest habere locum. Similiter si contra Catholicos pugnando, acciti sunt infideles in auxilium. *Roder. c. 5. §. 3. n. 9. ex Med. l. 1. c. 9 §. 2. Azor.* Huc etiam reduci potest circumstantia (cum quo) non ex nomine complicei declarando, sed ex situ seu qualitate, ut si conjugatus, religiosus, virgo, filia confessionis (secundum D. Th. 2. 2æ. q. 154. a. 1. 2.) Si cum desponsatus *Lopez, & Roderiq.*

Cur, seu propter quid. Finem actus extrinsecuti insinuat, siue actus ordinatus ad talem finem mortuum, scilicet, sit ipse quoque, mortalis, (ut cum quis occidit propter furto) siue non: ut iocosa verba profert, propter inductionem ad peccatum capitale.

Quomodo.

Quomodo. Inuestigat modum accidentalem, ut si ex erronea conscientia, non deposita. Si scandalose, vel sollicitando eum, qui non erat paratus peccare. *Lopez.* Fraudulenter (in ludo alearum) vel sincere. Ex confidentia obtinendæ veniæ, per confessionem, (sed hoc potius alleviat, si sit cum proposito non perseverandi, sed abstinendi à peccato. D. Th. 2. 2æ. q. 21. a. 2. 3. *Decis. l. 1. cap. 20. n. 5. Nau. c. 6. n. 4*) vel per Bullam: tunc enim si partiali, exceptio in Bulla apponitur, excluditur à participatione illius gratiæ. Detractio, si priuatim vel publicè fuerit facta. Hoc enim necessarium est, propter satisfactionis modum imponendum.

Similiter, si peccatum est ex scientia vel ignorantia. Quia in ordine ad censuras Ecclesiasticas, necessarium sæpè est, cognoscere hoc, cum in illis soleat apponi particula, *Qui præsumpserint.*

Modum vero peccandi ex consuetudine seu relapsu, non esse necessarium explicare, docet *Canon*, nisi dum Confessor iudicat expedire. *Suarez.*

Quando. Circumstantia temporis, ieiunio vel orationi consecrati, rarò, aut nunquam est confitenda, nisi peccatum fiat proposito violandi tale tempus. *Nau. n. 11.* seu (quod idem est) sit directè contra temporis sanctitatem. *Med. §. 5.* vel ratione contemptus. *Decis.* Aut speciali præcepto, tempus sit præscriptum ad actionem: aut prohibitum. *Suar. d. 21. sect. 4.*

Hinc quando tempus duplici vel triplici præcepto est præscriptum ad aliquid agendum, v. g. ad

di

Sacrum

Sacrum audiendum, concurrente in vnum diem, Dominica, & Festo: similiter ad ieiunandum, et voto, precepto vigiliæ, & quatuor temporum, transgressor omnes hos titulos exprimere debet, ut docet Nau. & Lopez. (quamvis Suar. distinguat). Quoad perseverantiam vero in peccato: tunc tenetur aliquis exprimere in confessione, quando aut mora vel de notabili, fuit, ut inimicitia per mortem vel annum. Henr. l. 5. c. 6. n. 6. vel quando non potest numerum peccatorum recensere, tunc enim sufficit tempus durationis in tali statu explicare. Nau. l. 1. r. Aut etiam propter remedia consequenda. Sa. 7. Confessio. n. 22.

Hic sunt observanda duo. 1. Non omnes hæc circumstantiæ semper in omni peccato possunt inveniri. Candi. de conf. n. 36: Et quando inveniuntur non semper sunt explicanda, sed tunc tantum quando vel speciem mutant, vel (secundum aliquos) notabiliter aggravant, ut iterum dicitur.

2. In explicatione circumstantiarum, curandum est, ne alterius peccatum, vel complicitas personæ temere distamet in particulari. An autem alter quando ex causa rationabili possit hoc fieri, diligenter perscrutandum est.

1. Sciendum itaque est, quod socij criminis personæ dupliciter possunt exprimi in confessione: Ex nomine proprio & conditione; Ex nomine quodam, ut dicendo: Peccaui cum Petro. Ex conditione, ut peccavi cum consanguineo, in primo, secundo, tertio, gradu.

2. Ex proprio nomine, rarissime licitum erit explicare personam alterius peccatoris, vel etiam complicitas: possit tamen occurrere casus magnæ necessitatis, propter salutem spiritualem penitentis, peccatoris, complicitas, aut propter bonum commune. Item ad capiendum consilium, vel auxilium, ut ipse penitens possit cauere peccatum, vel ab alio auertere. Nam si hoc licet potest fieri extra confessionem, propter rationabilem causam, erit non potiori iure in confessione: cum hic melius & tutius consulitur famæ proximi, uti secretum magis & arctius est. Nam sub eodem sigillo sacramentali, celantur delicta penitentis, & complicitas.

3. Atqui revelare personam complicitas ex quibuscunque, gradu, & conditione, sæpius accidit, sed magnam prudentiam requirit: In primis enim diligentia ad abeunda est, ut atque coniectatione confessoris de persona complicitas, etiam peccatum, cum omnibus circumstantiis necessarijs propaleatur. Quo si fieri non possit, penitens confiteatur Confessori personam complicitas aut etiam se cognoscentis, vel (ut Cuius docet) aliqua arte transformatus curet, ut ex voce non discernatur: aut tandem confessionem differat, non quidem ad longum tempus, sed ad vnum, atque alterum diem, si speretur ignotus Confessor, vel cui possit fieri integra confessio, absque hoc, quod coniciatur complicitas personam; charitas enim obligat ad veras diligencias faciendis. Cuius obligatio cessat, si prædictæ cautela adhiberi non possent, sine magna dif-

gna difficultate, & graui incommodo: neq; enim illa obligat cum tanto dispendio, vitare iacturam proximi, sed tantum, cum facile fieri potest. Quod intelligendum est non solum quando communio imminet de præcepto, sed etiam, si facienda sit ex deuotione.

4. Tunc igitur, cum alius non adest Confessor, nisi notus, quid est faciendum? Si enim, integrè poenitens confitebitur, Confessor deueniet in notitiam complicitis. Si tacebitur peccatum vel circumstantia necessaria, poenitentis conscientia non erit quæta; & obligata ad iterum coram alio Confessario confitendum, plene illud peccatum, quod nunc in aliqua vniuersalitate dictum est. In tali casu, diuersæ & contrariæ sunt opiniones. Communior tamen & securior est affirmatiua, quæ censet tunc poenitentem teneri ad integram confessionem faciendam, etiamsi Confessor sit cognitus complicitis personam. Est inquam communior, quia habet quam plurimos classicios auctores, quos enumerat Suar: in 3. part. tom: 4. disp. 34. sect. 2. num: 3. inter quos & D. Th. annumerat: tum quia etiam contrariam tenentes, hanc affirmatiuam communionem asserunt. Grassi. l. 1. c. 20. n. 35. Nau. cap: 7. n. 3. Tutior etiam est. Quia si aliter fieret, & celaretur peccatum, vel circumstantia necessaria, propter hoc paruum nocumentum proximi in confessione, daretur occasio sæpius id faciendi: nec possent vir & vxor liberè exponere suas conscientias, quoad peccata, quæ inter se committunt, eo quod

eo quod cognoscantur à Confessore: & prauis homines facile inuenirent similem pratextum, non confiteendi integrè.

5. Dices. Atqui diffamatio est illicita. R. Diffamatio formalis semper est illicita, quia est intrinsecè mala, atq; ideo contra legem naturæ. Est autem formalis, quando aliquis manifestat crimen alterius intensione diffamandi, vel absq; iusta causa. Quod hic non facit poenitens, neq; enim intendit proximum infamare, sed suum peccatum integrè confiteri, exigente hoc sacramenti conditione. Unde materialis tantum dicitur ista diffamatio. Diffamatio quidem, quia est cum aliquo detrimento famæ proximi: materialis verò, quia sine animo infamandi, & propter rationabilem causam: quæ sic est licita.

Porro causa rationabilis est hæc: nam postea institutione huius Sacramenti, exigit natura iusti iudicii, vt iudex integrum peccatum cognoscat, etiam si fieri nequeat, absque cognitione personæ, cum qua quis peccauit. Hæc enim eo ipso, quod voluntarie se fecit sociam talis criminis, voluntarie etiam se subdidit tali cognitioni, talis iudicii, in tali foro. Et præterea multæ & magnæ utilitates spirituales inde dimanant. Vide in Suar: copiosius hæc tractante.

6. Instabis. Cur itaq; dicitur, & in Tyrocinio fol: 24. & f. 191. dictum est; vt in confessione caueatur, & præpediatur reuelatio complicitis. R. Aliqui enim hoc dicunt, sequentes contrariam opinionem.

nionem. In Tyranno autem verò, veretur ne id absque necessitate & rationabili causa passim fiat. Multi enim in confessione temerè effutunt & produunt suos complices, cum possent peccatum integrè explicare, & personam complicitis periculo infamiae non exponere: simplices vero non tantum complices perficiunt, sed & suos offensores accusant, quod est illicitum semper.

7. Quares Si necessitatis est integrè confiteri, explicando sic personam complicitis: cur dicitur solè à DD. quod quando Confessor vi bonus est (hoc est, qui neq; extra confessionem est diffamaturus, neq; aliquid nocumentum verisimiliter illaturus, & potius est profuturus, quàm obfuturus) tunc potest poenitens ita confiteri integrè, quamvis Confessor sit deventurus in notitiam ipsius complicitis personae in particulari: secus si probabiliter timereetur eum revelaturum confessionem, &c.

8. Hoc dicitur, non ideo, quod non sit necessarium (secundum hanc communioem sententiam) explicare integrè peccatum, sed quia dato Confessore improbo, reuelatore confessionis, sollicitore ad malum, occulto haeretico, corruptore aliorum; extrinsecus prouenit, quod quaedam peccata celentur, videlicet, propter periculum imminens, vnde tunc sufficet confessio integra formaliter, hoc est, intendendo confiteri ea, quae dici possunt, & debent: modo quis periculum salutis aut vitae verisimiliter timetur, ideo quaedam dici non debent, sed omitti, (quod

speciat

speciat ad integritatem materiale tantum, quae est enumeratio omnium peccatorum, quaecumq; in re sunt (Huius rationem videre poteris in *Suar. d. 23 s. 2. ex D. Th. & alijs, summa eius est.* Quia lex positiva (qualis est de confessione) non obligat cum tanto dispendio: & in casu proposito nullum, tale periculum impendit alicui ex materiali detractio-
ne, sed hoc remanet in alto, silentio intus. Vide *Suar. disp. 34. sect. 2. n. 11.*

8. Ista coniectatio Confessoris multò minùs impedit integritatem confessionis, quando altera persona non socii est criminis, sed obiectum tantum vel materia, contra quam aliquis peccauit: ut si percussit Sacerdotem, parentem, &c. Nihilominus, si cum illo obiecto concurreret etiam, illius occultum peccatum, cuius explicatio spectaret ad integritatem confessionis, tunc cautius esset procedendum. Demus casum. Si filius propinasset venenum matri, quae gravid erat ex adulterio, vel illicito concubitu in viduitate. Tunc poenitens non potest manifestare alienum delictum, sed debet sic confiteri (si ignotum Confessorem habere non possit) offendi tali modo personam, valde mihi coniunctam, vel duos interfecti: & tamen postea, habita opportunitate, debet confiteri alteri ignoto, distinctis.

Similiter, qui diffamauit patrem de vero peccato, dicat: Diffamavi patrem iniuste, nò addens, (verè) quia confirmaret diffamationem; neq; Confessori suscitanti plùs dicat. Nam cum grauior sit de fal-

d s

de fal-

de falso crimine diffamatio, quàm de vero, facile Confessor intelligere poterit, peccatum ut minimum habere istam malitiam, & tamen si confessor esset solers, satius esset dicere: Infamaui quendam, suppresso nomine patris. Secus esset, si divulgaret falsum crimen, quia hoc exprimendo, in confessione nō diffamaret, sed quali famā restitueret.

QVÆSITVM IV.

Quomodo differunt circumstantiæ mutantes speciem ab his, quæ aggravant?

R. Hoc modo. Quia circumstantiæ mutantes speciem, sunt illæ, quæ specialem habent malitiam, & alterius rationis, quàm sit malitia ipsius actus, hoc est, malitiam repugnantem diuersæ virtuti, ut circumstantia loci sacri, in furto; repugnat virtuti religionis, ipsum autem furtum virtuti iustitiæ. Aggravantes autem solùm, & non mutantes speciem, addunt quidem malitiam actui, quæ tamen non est alterius rationis, sed repugnat eidem virtuti cui & ipse actus, ut est duritiam rei temporis, quo quispiam diu gessit animū inimicū, aduersus proximum. *Gangericus in annos. in Sum. Caiet. 7. Confessio. A.*

Vel sic ex Lopez, cap. 29. Et Nauar. cap. 6. n.

3. Illæ mutant speciem, quæ ultra malitiam actus principalem, habent specialem repugnantiam cū ratione. D. Th. 4. d. 16. q. 6. a. 2. q. 3. ut in furto rei sacræ: specialis est repugnantia ad rationem istius quæ est contra sanctitatem rei sacræ, ab illa quæ est ex usurpatione rei alienæ.

Vel (se-

Vel (secundum Scorum) quæ diuersis, specialibusq; præceptis prohibentur, ut in homicidio in loco sacro, apparet. Nam per decalogum prohibetur homicidium: & per Ecclesiam vetatur specialiter, ne id fiat in Ecclesia. Vnde Barth. Med. Instruit. lib. 1. d. 1. c. 9. §. 1. ait: Circumstantiæ quæ peculiarem deformitatem, ac alicuius præcepti diuini transgressionem ostendunt, mutant speciem: ut quando quis furatur, ut fornicetur, circumstantia finis, videlicet fornicatio, alia lege propria prohibetur, distincta à lege, quæ furtum vetat. *Ioan. Med. de confess. q. 8.*

Circumstantiæ verò aggravantes; intra eandem speciem, contra idem præceptum, eandem turpitudinem, augent tantum, id est, ex magno faciunt maius.

QVÆSITVM V.

Quæ circumstantiæ in confessione sunt explicandæ?

R. Certissimum est etiam ex Conc. Trid. Sess. 14. c. 5. & Can. 7. Circumstantias speciē mutantes explicandas esse. Estque ita communis sententia omnium Theologorum, quod omnes circumstantiæ sunt explicandæ, quæ efficiunt opera (quorum sunt circumstantiæ) peccata mortalia, (ut quando circumstantia, peccatū veniale mutat in mortale.) Et illæ quæ efficiunt peccata mortalia vnius speciei, esse etiam alterius speciei: aut quod est mortale ob vnam causam, sit etiam propter aliam.

Quoad

Quoad circumstantias vero a. rantes, non est ita certum, sed controuersum. Et quidem vniuersaliter loquendo, non sunt necessario explicandae, vt D. Th. docet: alias, interdum fieremus confessionem scrupulosam, vt N. ut dicit, cap. Consideret. n. 7. Laudabile tamen est eas confiteri, serena conscientia. Nau: c. 6. n. 6.

Aliquando vero nec possunt, nec debent intermitteri.

1. Ratione reservationis, si illa circumstantia adiuncta, reservationem inducit, vt grauis percussio Clerici, facit reservationem Papalem.

2. Ratione excommunicationis, vt si latus esset excommunicatio, pro furto in tantum iniquitate.

3. Ratione notabilis & euidentis aggravationis, vt fractio ieiunij per vetitos cibos, plus aggruat quam per huiusmodi comestiones ciborum licitorum, & tamen vtrique est eiusdem speciei, & contra idem præceptum, & contra eandem continentiae virtutem. Similiter si in incestu secundi gradus, aut etiam primi (quoniam gradus hi non faciunt differentiam speciatam. D. Th. & Cuius: 2. ad. q. 154. a. 7. Soto, 4. d. 18. q. 2. a. 4. Sa, 7. Confessio. n. 19.) sit in odio per longum tempus continuato.

In furto moneat quantitas. In vna voluntate occidendi multos in. communi. Nauar. in cap. Consideret. Lopez, c. 31. Henriq: lib. 5. c. 6.

Roderiq: c. 33. n. 3. addit: dummodo tales circumstantiae sint cognitae faciles.

4. Cum circumstantia annexa est restitutioni vel sa-

vel satisfactioni, vt Confessor intelligat, & prouideat de restitutionis modo. Tolet. lib. 3. c. 7. n. 5.

QVÆSITVM VI.

Quibus casibus tenetur quis confiteri?

R. Quæstio hæc, supponit aliquos teneri aliquando confiteri. Et tenentur obligantur omnes qui post baptismum mortaliter peccaverunt. Et quoniam certum est non teneri hominem qui mortaliter peccauit, statim confiteri, etiamsi commodissime possit; cum natura præcepti affirmatiui, non sit, statim obligare. Suar. t. 4. d. 35. sect. 3. Imò D. Th. suppl. 9. q. 6. a. 5 & 4. d. 17. Ideo queritur, quo tempore, & quibus casibus, quis sit obligatus confiteri.

Dicitur itaque, quod in quatuor casibus.

1. Ex vi proprii præcepti, in articulo vel periculo mortis, si ante non sit impletum præceptum. Suar. n. 5. hoc est, si post vltimum peccatum mortale, confessio nondum sit facta. Quia præceptum affirmatiuum obligare debet, saltem in extremo periculo seu articulo mortis.

2. Etiam extra articulum mortis, (secundum determinationem Ecclesiae) semel in anno quisque confiteri tenetur.

3. Tenetur aliquis confiteri, in gratiam alterius actionis, aut virtutis; vt ad superandam specialem aliquam tentationem, seu peccandi occasionem. Catec. Sum. 7. Sacram. Confessio. Et Suar: ubi supra, declarat, hoc debere intelligi, in ordine ad deter-

minatam

minatam speciē peccati, vt homicidij, odij, fornicationis, &c. Non autem in ordine ad peccatum in cōmuni. Quāuis enim quis ex dilatione confessionis, non timeat determinatē, casum in adulterium, aut homicidium, timer tamen sapiūs se peccaturū mortaliter, hoc vel illo genere peccati: etsi frequenter confiteretur, speraret se posse omnia, aut multa peccata vitare: huic tamen à nullo imponitur obligatio confitendi, quia esset valde onerosa & scrupulosa. *Suar: §. Circa.* Consilium tamen est salubre.

4. Similiter propter dignē sumendam Eucharistiam, si adsit peccati mortalis conscientia, quam obligationem Conc. Trid: *sess: 13.* decernit. *D. Th: 4. d. 17. q. 3. a. 1. q. 4.*

QVÆSITVM VII.

Quibus casibus tenetur quis iterare confessionem?

R. Quotiescunque confessio fuit invalida seu nulla; (per eam enim, neq; præceptum confessionis impletur. *Suar: d. 35. f. 4.*)

Invalida autem est multis modis, qui possunt reduci ad duo capita, videlicet ex parte materiæ, & ex parte formæ, (quod facit *Suar: d. 21. f. 6.*)

Vel etiam (& in idem redibit) sic. Invalida confessio potest esse, aut ex parte confitentis, aut ex parte Confessoris.

Ex parte quidem confitentis. 1. Ob defectum interioris

terioris dispositio- nis necessariæ: hæc autem est dolor, de præteritis: propositum deinceps non peccandi, occasiones cauendi, restituendi alienum, satisfaciendi pro iniuria, & implendi id, ad quod Confessarius iure obligat.

2. Ob culpabilem defectum integritatis, vepote, si quis integre non confiteretur, siue ex industria, siue ex negligentia. Hi autem defectus se tenent ex parte materiæ.

Ex parte Confessarij.

Tertius in ordinis casus, si iurisdictione caruit.

4. Si intentionem absoluendi non habuit.

5. Si formam Sacramenti non protulit, aut non verbis ad hoc necessarijs.

6. Si surdus, dormiens, aut propter animi diuersionem distractus (ita vt non perceperit confessionem) fuit.

Quod si Sacerdos expositus esset ignarus, vel excommunicatus, aut etiam ipse pœnitens irretitus, eadem censura: tunc si quis confiteretur bonæ fide: non teneretur iterum confiteri.

Si vero mala fide faceret, hoc est: sciens ipsū eilem esse, proculdubio Sacramentum nullum valorem haberet, ob defectum dispositionis in pœnitente, & integritatis in confessione, in qua hæc mala fides, non erat manifestata.

QVÆSITVM VIII.

Quomodo invalida Confessio, est iteranda?

R. Si

¶ Si confessio alteri Confessario est facienda, tunc integre debet repeti, ac si nulli precesserit. Si eidem, qui illuc memoriam sufficienter per carorum daret: tunc satis erit supplere de his, se accusato de omnibus, quæ illi vel ei confessus est.

Quando vero Sacerdos est idem, se peccata iam memoria exciderunt, tunc si confessio fuit in ualida detectu doloris, propositi, integritatis, in iudictionis, distinctè erit repetenda. Quia proinde non fuit materia confessionis, nec vera accusatio sacramentalis. Idem dicendum, si surdus fuit, aut non audiuit. Si defectu formæ, non prolatæ, vel malè, ac sine intentione prolatæ: tunc sufficit absolutio absq; repetitione confessionis.

Quod autem de peccatorum memoria requiritur in Confessore, dicitur, sciendum est, quod si poenitentiam imposuit, non indiget memoria. Imo etiam si non meminerit poenitentia, satis est, ut recorderetur hunc poenitentem, fuisse ritè confessum, & bene dispositum, ac proinde memoriam hanc secundum confusam aliquam & moralem rationem, grauitatis peccatorum, seu status conscientia poenitentis.

Si autem Confessor poenitentiam non imposuit, & neque in particulari neq; in confuso, præferrur) statum peccatoris in memoria retinenda est confessio. *Suar. d. 22. f. 8.*

QUÆSITVM IX.

Qua Confessio est perfecta?

¶ De

¶ Dupliciter. 1. Illa, quæ ornata est conditionibus 16. quarum quædam ad necessitatem, eius spectant, aliquæ ad benè esse, vel decorem eius, iuxta illud quod dicitur solet: Perfectum est, cui nihil deest. Porro istæ 16. conditiones continentur in versibus.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis.

Atq; frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,

Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata,

Fortis, & accusans, & sit parere parata.

¶ *Th. in suppl. q. 9. a. 4.* Vbi docet, secundum declarationem ibi adhibitam, omnes esse de necessitate, præter duas, scilicet, frequens & accelerata: quas spectare ad consilium insinuar.

Suar. d. 21. f. 1. has conditiones iudicat sine methodo, & vulgari modo positas: ipse autem illas ad meliorem ordinem & pauciores numeros reducere conatur.

Et quoniam varij variè declinant, idè iuxta modum declarationis adhibendum, aliquæ spectant ad substantiam, aliquæ extra substantiam eunt. Harum autem conditionum declarationes in omnibus fetè huius materie libellis, reperientur.

Secundo potest responderi. Quod per hanc interrogationem potest insinuari confessio informis, & formata: quorum prima imperfecta, secunda vero perfecta appellatur à Soto 4. d. 18. q. 3. a. 2.

Est autem confessio formata & perfecta, quæ non tantum absolutione completur, & validum sacramentum efficit: verum etiam effectum Sacramenti

menti, id est, gratia, informatur. Informis verò il-
la est, quæ quamvis sit valida, quoad subiectum
quia ex ea verum efficitur Sacramentum, acceden-
te absolutione: tamen post absolutionem, penitentem
non informatur gratia, nec consequitur remissio
peccatorum: licet, nec peccata nec iterum confes-
sionem teneatur, sed tantum defectum supplere, &
manere in sequenti confessione obligatur.

Verum in hac materia variæ sunt opinionēs.
Alii enim omnino negant dari confessionē infor-
mā in qua attenditur formā ad valorem sacramenti
sufficere, alii (nonnulli) ad effectum sacramenti.

Ab admittenda confessione informem, te-
dum h. s. r. 10. In eum 3. d. 3. q. 3. a. 4. Confessi-
nem informem cens. esse, ex defectu attritionis
intentu o, vt minimum requisito, non. percepit
tamen à poenitente inculpabiliter, per ignorantiam
invincibilem, aut iniduculentiam naturalem
& ideo absq; nouo peccato poenitentis, center Sa-
cramentum esse validum, tamen absq; effectu poe-
nitæ. Secus si idem tamen dolor, minor quàm si-
mimus necessarius, interueniret, vel ex cœca te-
nenti, vel ex ignorantia culpabili. Tunc enim nec
esset etiam ipsum Sacramentum validum, vt pos-
sibile est in peccato negligentia. Et multo magis
talis defectus pecc. animatus in cōfessione non es-
plicueretur. Neq; tunc cōfessio diceretur informis,
sed potius nulla. Soto 4. d. 18. q. 3. a. 2. idem docet

Suarez tom. 4. d. 20. sect. 8. Confessionem
formem center, non ex defectu intentionis
qualita

qualitatis in ipsa attritione, sed ex defectu exten-
sivo, id est, ex defectu integritatis, attritionis, ob
naturalem inadvertentiam, vel inculpabilem, o-
blivionem, propter quam quis non recordatur ali-
cuius peccati mortalis, & attritionem, habet de
cogitatis tantum, non extendens eam, actu ad o-
blitum (seu oblivioni traditum) neque formaliter,
neque virtualiter. Et ideo Sacramentum fit va-
lidum & verum. Sed quia effectus gratiæ non ob-
tinetur, ideo confessio dicitur informis.

Q V Æ S I T V M X.

*An aliquod peccatum possit à penitente celari,
& Confessori non indicari?*

18. Regulariter hoc fieri non potest, sed per accidens, tantum: videlicet ad vitandum graue damnum, seu nocumentum proprium vel alienum, ut paulo superius dictum est.

Vt puta, si quis timeret graue scandalum in
Propria salute spirituali, vel corporali.

Vel si timeret (rationabiliter) Confessorem non servaturum sigillum, & ex sua confessione occasionem sumpturum, ad intamandum se vel proximum.

Si manifestando aliquod peccatum, vel aliquam circumstantiam, probabiliter (cum fundamento) timeret confessorem, esse scandalizandum, & ad aliquod peccatum graue, aut tentationem inducendum. Ratio est. Quia præcepta positiva (quale est de integritate confessionis) non obligant.

obligant eum tanto I. spendio & periculo. Requiritur non potest si sit eo periculo confiteri, censetur tunc moraliter impotens, ad confitendum illud peccatum. *Suar. disp. 23. s. 2.*

Annaduerſio Caue tamen tamen est, ne occasione istius veniet s. tradit, aliquis sumat sibi auctoritatem erroris, & ad istas causas dicendi peccata in confessione, trahat. Integritas confessionis de iure diuino est: & ideo ubi ius naturae de diuino, aliud non findet: omnino seruandum est.

TITVLVS V.

De Satisfactione.

Habet quaesita 8.

QVÆSITVM I.

Qualis & quanta debeat esse pœnitentia?

R. Lege Ecclesiastica non est taxata, nec voluntati Confessoris absolute relicta, sed prudenti arbitrio eiusdem Confessarii commissæ est: quæ summa debet ex peccatorum grauitate, & pœnitentis dispositi circumstantiis, ita vt quantum fieri potest seruetur proportio & iustitia. Siquidem satisfactio est actus iustitiæ, & æqualitatem respectu offensæ præcedentis, in faciente, importat. *D. Th. suppl. q. 12. a. 2.*

Ex rationabili tamen causa, propter fragilitatem, aut etiam graues occupationes pœnitentia leuior satisfactio potest imponi: & ob impotentiam illius

am illius

am illius, omitti potest. *Caiet. opus. t. 1. tract. 6. q. 4. Soto 4. d. 20. q. 2. a. 3.*

QVÆSITVM II.

Ad implendam satisfactionem, quæ & quot requiruntur?

R. Duo. 1. Vt i. personalis, id est, non per alium facta, nisi Confessor expresserit aliud. Alioquin pœnitens non satisfaciet præcepto Confessionis, neq. sortietur effectum, quem sortiretur, si personaliter impleteret.

2. Vt impleatur in gratia, aliàs satisfactio non habebit effectum. *Soto 4. d. 19. q. 1. a. 5. Ledel. p. 2. q. 3. a. 3. dub. 4. Suar. disp. 26. s. 8.*

Sufficit tamen illa quæ in peccato impleta est, ad integritatem Sacramenti, & ad implendam obligationem à Confessore impositam.

QVÆSITVM III.

Quot modis satisfacere possumus?

R. Tribus modis. 1. Per bona corporis, seu afflictiones corporales; vt sunt ieiunia, flagellationes, peregrinationes, vi. illæ. 2. Per bona animæ; vt sunt orationes spirituales, vocales aut mentales. Missæ, &c. 3. Per bona externæ; vt sunt elemosynæ. Quod refertur quidquid in proximi utilitatem expenditur. *Bell. t. 2. lib. 4. d. pan. c. 6. assignans causas, quare communiter a Theologis & Conc. Trident. dicantur illa tria opera satisfactoria. Oratio, Ieiunium, & Eleemosyna.*

e

Que et

Que etiam statim possunt ad interrogationem respondere. Et ad ieiunium reducitur omne corporis afflictivum. Ad orationem, omnes devotiones, & sacramentorum frequentationes. Ad elemosinam, omnia adiumenta, quæ proximis exhibentur.

QVÆSITVM IV.

Quid operatur ista satisfactio?

R. D. Th. quodlibet. 3. a. 28. dicit, quod satisfactio valet ad duo. Ad expiationem culpæ præteritæ; & ad cautelam culpæ futuræ: sicut cū homo ieiunat, armat se contra futuris concupiscentiis carnis. Ex Caiet. opusc. t. 1. tract. 6. q. 2. fin. Quod satisfactio valet ad solutionem pænæ temporalis, atq; adeo est expiatio pænæ pro peccato debita. Soto 4. d. 20. q. 2. a. 3. Pœnitentiæ in Sacramento nõ solum sunt peccatorum vindictæ, sed etiam medicina.

Suar. quoq; d. 38. f. 2. tres effectus satisfactionis numerat.

1. Proprius, inquit, & maxime indubitatus effectus ex opere operato huius satisfactionis, est, remissio alicuius pænæ temporalis, præter illam remissionem, quæ respondere posset ex opere, seu merito operantis.

2. Censet dari ex opere operato per hanc satisfactionem sacramentalem, aliquod auxilium præservans, seu adiuuans, ad emendanda peccata.

3. Tenet ex doctrina D. Th. Caiet. Soto, quod etiam ex opere operato, id est in virtute ipsius Sacramenti, detur aliqua gratia gratum faciens. Quia in Sa-

in Sacramentali effectum semper hæc duo, scilicet, gratia & auxilium, coniuncta sunt.

In summa itaq; hæc satisfactio operatur ex opere operato.

1. Remissionem alicuius pænæ temporalis.
2. Augmentum gratiæ præteritæ facientis.
3. Auxilium præservans i futuris: & ex consequenti, ipsas quoq; inclinationes ad peccata, relictas ex præteritis, minuit.

QVÆSITVM V.

Possitne Confessor commutare, vel tollere pœnitentiam iniunctam ab alio?

R. Potest æquitas, audita confessione integra eorundem peccatorum, non tamen inferior, quæ inferior, id est, quod referretur, si pœnitens ea habeat, & confessorius facultate careat. Suar. d. 35. f. 10

QVÆSITVM VI.

In quo differt satisfactio sacramentalis à restitutione?

R. In hoc, quod satisfactio (vt colligi potest ex D. Th. 4. d. 15. q. 1. a. 5. q. 1. c. 1. Soto 4. d. 19. q. 1. a. 1. Suar. d. 37.) est compensatio actionis iniuriæ alicui factæ. Restitutio est redditio vel compensatio ipsius rei alicui debita. Vnde restituere est alienum reddere. Satisfacere autem est, iniuriam refarcire.

Lessi. de iust. l. 2. c. 7. d. 4. n. 18. ponit quatuor differentias.

1. Quod satisfactio sit quiddam generalius: omnis

enim restitutio est satisfactio, non è contra.

2. Satisfactio respicit personam: Restitutio rē.

3. Satisfactio propriè fit pro iniuria illita: Restitutio propriè, vbi damnum illatum, vel res alterius ablata, etiam cōtra iniuriam.

4. Satisfactio fit etiam pro damno irreparabili: Restitutio solum pro reparabili.

Henricus vero lib. 2. de pœnit. c. 18. sic ait: Satisfactio consistit in ipsa actione, & non in rebus. Quia quidem actione Deo pro pœnitentia ob culpam, debitis satisfacimus.

Restitutio vero, quamuis sit actio, tamen non sistit neq; consistit in sola actione, sed est circa res, ex iniuria commutativa debitas.

Sor. iust. l. 4. q. 6. a. 1. Septem differentias ponit, ex quibus secundam & quintam hic ponemus; scilicet, quod satisfactio est pœnitentia pars: Restitutio vero non, sed est præambulum. Deinde quod satisfactio non solum homini, sed etiam Deo fit, eiq; præcipue: Restitutio vero tantum homini.

Sayro lib. 10. tract. 1. cap. 2. n. 2. ponit septem differentias. Quarum prima est, quod satisfactio propriè non est, nisi vbi crimen iniuriosum fuit, commissum: Restitutio vero, etiam vbi nullum crimen est.

Septima quoq; notari digna, ex Sor. quod Restitutio non fit in purgatorio, sed solum in hac vita: Satisfactio autem fit in purgatorio, vel potius satisfactio.

Alij breuiter se expediunt, dicentes: Satisfactio nem

tionem respicere culpam & pœnam, quamuis nullum sit damnum factum. Restitutionem vero, respicere damnum acceptum aut vitandum, quamuis aliquando nulla sit culpa.

Exemplum vtriusque. Qui Ecclesiæ inferret violentiam, fores inuadendo, tundendo, in cœmeterio aut Ecclesiæ, armis terrendo, & alia nefanda, cōtra damnum aliquod perpetrando, hic peccaret, & pœnæ subiceret, qua satisfaciat pro culpa: tamen nihil restituere teneretur. Quoad secundum. Qui mutuo ab aliquo, quippiam accepit, aut iure bona fide emit, nihil peccauit, restituere tamen obligatur.

QVÆSTIVM VII.

An per opera, alias debita, possit fieri Satisfactio?

¶ Aliqui negant, & bene, sicut regulariter: aliqui concedunt, per opera, alias præcepta vel debita, posse fieri satisfactionem, nec malè, videlicet in casu, quando Confessori videbitur id esse necessarium ad salutem pœnitentis. Si tamen Confessor imponens pœnitentiam non exprimit, intelligendum erit, de operibus super erogatis, seu consilijs, & non de alijs debitis. Sum. d. 39. f. 6.

QVÆSTIVM VIII.

Quid conferunt Indulgentia ad hanc confessionem sacramentalem?

¶ Multum sanè: quia loco Satisfactionis sub-

rogantur, ad delendas pœnas temporales post confessionem relictas. Cum autem DD. dicunt per indulgentias remitti pœnitentias impositas: subintelligendum est, vt satisfacturæ sunt, non vt medicinalis.

Et quia Indulgentiæ non dantur in destructionem, sed in ædificationem animæ: ideo pœnitentiæ iniunctæ, propter indulgentias, non sunt omittendæ. *Suar: disp: 38. sect. 10.*

TITVLVS VI.

De Absolutione.

Habet quæstia 15.

QVÆSITVM I.

Quæ verborum forma in absolutione requiritur, de Essentia, & quæ de Congruitate?

R. Ad Essentiam absolutionis strictè loquendo, pertinent illa duo verba: *Absoluo te.* Dicendum tamen est, secundum consuetudinem: Ego te absoluo à peccatis tuis, *Sa. 7. Absolutio* Nam omisso Pronominis (ego) graue peccatum inducit, nisi defectus temporis excuset.

Cætera omnia sunt de congruentia, siue præcedât (vt Oratio, Misereatur tui omnipotens, &c.) siue sequantur, (vt quæ ad iniunctionem pœnitentiæ generalis pertinent. D.Th. quodlib: 3. a. 28 *De cif: lib. 1. c. 32. n. 9*) siue concomitentur, vt quæ formam absolutionis intra se continent. Inuo-

Inuocatio quoq; SS. Trinitatis, non est de necessitate formæ, hic, sed bene in baptismo & confirmatione. D. Th.

QVÆSITVM II.

Quis ordo seruandus in absolutione a peccatis, excommunicatione, aut irregularitate?

R. Vt prius fiat absolutio à Centuris, deinde à peccatis, secundum ordinem consuetum; videlicet, si non constet pœnitentem esse excommunicatum, absoluatür ad cautelam t. c. *Si tenens aliquo vinculo excommunicationis.* &c. Deinde; *Misereatur tui,* &c. Postea; *Domine noster Iesus Christus,* &c. Ultimo; *Passio Domini nostri Iesu,* &c. *Nau. c. 26. n. 22.*

Hic scito, quod *suspensio* non afficit nisi solos Clericos. *Suar: de Cenar. disp: 28. f. 2. vbi allegat auctores DD.* Itaq; cum ab iuramento iertur, in non clericum dici debet: *Si tenens aliquo vinculo Excommunicationis & interdicti,* &c. omisso suspensione. Si cõ sit de Excommunicatione, debet seruari forma iuris: videlicet, vt in grauioribus, iuret prius Excommunicatus se obediturum mandatis Ecclesiæ, vel absoluentis. 2. Vt parti satisfaciat, si offensa, aut debitum, aut impenitentia interueniunt, etsi satisfacere nequit, tenetur dare idoneam cautionem, hoc est pignora, vel fideiussorem, vel tandem iuret se satisfacturum, quamprimum poterit. De quo infra fusius. 3. Si honeste & absque scandalo fieri possit, (quod propterea omittitur in mulieribus, & in locis publicis) denudentur scapula seu hu-

meri.

meri, & flagellentur ad singulos versus Psalmi. *Miserere*, vel alterius pœnitentialis, cum *Gloria. Kyrie eleison. Pater noster. & Saluum fac. Nihil proficiat. Esto ei Domine auxilium fortitudinis. Domine exaudi. Dominum robisum.* Oratio, Deus, cui proprium est, &c. Ut quem vel quum excommunicationis sententia ligat, miseratio tuæ pietatis absoluat. Per Christum, &c.

4. Postea datur absolutio. Auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, tibi commissa, absoluo te ab excommunicatione maiori, quam incurristi, propter talem & talem causam, (quæ distincte est exprimenda) & toties quoties incurristi, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, communioni, & unitati fidelium. In nomine, &c.

5. Danda est absolutio alia ad cautelam, scilicet, si teneris aliquo vinculo, &c. & tandem à peccatis. Cæter: *Sum: & Absolutio ab Excom.* Nauar: c. 20: n. 7. Decis: l. 4. c. 17. Toletus lib: 1. c. 15. n. 10. Sa, &. *Absolutio ab heresi.* n. 19. & sequenti.

Et cum ista absolutio, dicatur solennis, cum caeremoniis, simplex autem nulla, quæ est per sola verba: addit *Sau:* 18. quod solennis absolutionis non requiritur in foro Sacramentali.

Quod ego limitarem, quoad valorem absolutionis, non autem quoad curandum peccatum, & maxime cum commutatur, ut detur absolutio in forma, *Decis:*

Irregularitas raro accidit dispensandi in confessione: nisi hac eorū Prælati facultatem habentes,

bente, aut altero, cui specialiter sit commissa super eam potestas, & tunc utendum est forma solita, præmissa tamen absolutione ab excommunicatione ad cautelam,

Notandum est hic, propter simplices, quod excommunicatio & quælibet censura, non tollitur per solam emendationem peccatoris, nec per reconciliationem, nec per satisfactionem, neque per lapsum temporis, nec per mortem eam ferentis, neque per mortem ea ligati, sed solum per absolutionem. *Suar: de Cens: disp: 7.* Nisi sit lata sub conditione: (donec satisfeceris) absque remissione ad absolutionem. Tunc enim satisfactione exhibitâ, ipso facto tollitur. Quamuis aliqui contrarium senserint, dicentes uti in impleta conditione, necessariam esse absolutionem. *Suar: ibid.*

QVÆSITVM III.

Qui sunt Casus reservati Papa?

¶ Multi: & in duplici ordine. Nam alij reservati, reservatione strictissima, in Bulla Cœnæ Domini. Alij vero extra Bullam, serè innumerabiles, quas videre potes in nostris elementis ad sacras confessiones. Et apud Nauar: 2. c. 17. à num: 75. & deinceps. Sa &. Excommunicatio. *Decis: l. 4. c. 19. & seq.*

Visum tamen est casus Bullæ Cœnæ Domini, hic stilo breviori & faciliori inferere, ea methodo, quâ Synodus vtitur, cap: 24.

Et quoniam illi casus annexas habent excommunicationes, ideo ipsæ enumerabuntur.

Prima igitur est contra hæreticos.

2. Contra

2. Contra Complices: Quates Synodus indicat eos, qui Considerationem in regno promouent aut defendunt.

3. Legentes, retinentes & imprimentes libros hæresim continent s: vel de religione tractantes.

4. Contra Schismaticos.

5. Contra onerantes proximos nouis vectigalibus, pontalibus, aggeralibus, &c. absq; Principis autoritate.

6. Dantes auxilia infidelibus, & hæreticis, suppediando marem, seu necessaria belli.

7. Qui certiores faciunt eisdem de rebus Christianorum, in perniciem & damnum Reipub: Christianæ.

8. Contra inferentes vim Romipetis.

9. Contra persequentis Episcopos, Nuncios Apostolicos, aut legatos, cū complicitibus inter quos sunt, qui quocunq; modo procurant eos ex Dominio eici, & multo magis qui mādant aut eijciunt. *Cauendum ne iste casus hic inuentatur*

10. Iniuria afficientes (percutiendo, bonis spoliando, &c.) eos qui ad Romanam curiam in suis causis recurrunt.

11. Et similiter iniuriosè tractantes eos, qui concurrentium sunt Iudices, Commissarij, procuratores, seu aduocati.

12. Impedientes quocunq; modo executionem literarum Apostolicarum, vel etiam citationes, quascunq; dispositiones, & decreta Sedis Apostolicæ, vel eius legatorum, aut nunciorum.

13. Pro-

13. Prohibentes quomodocunq; ne tabelliones, executores, & notarij, in his officium suum exercent.

14. Præsumentes prohibere, ne accedatur ad Sedem Apostolicam, pro negotijs prosequendis, & pro gratijs vel literis impetrandis.

15. Qui impediunt quomodocunq;, ne impetrantes à Sede Apostolica gratiam, vel literas, ipsis vtantur. Aut etiam talium delatorem, detinent.

16. Contra iudices & officiales, eorumq; complices, auocantes causas quocunq; modo spirituales, aut eis annexas, à iudicijs Ecclesiasticis, vel quomodocunq; cursum talium causarum impediunt, vel ingerunt se cognitioni earum, tanquam iudices, aut etiam partes adstrictas compellunt ad renouandum iuris processum, vel ad consentiendum absolutioni rei.

17. Contra omnes iudices seculares qualescunq; sint, qui ratione talis officij ad iudicium seculare personas Ecclesiasticas quomodocunq; trahunt, etiam prætextu literarum Apostolicarum, præter iuris Canonici dispositionem. vbi Synodus innuit, contra hunc articulum quotidie peccare iudices prouinciarum.

18. Contra facientes, ordinantes, publicantes constitutiones, vnde libertati Ecclesiæ, Sedi Apostolicæ, & iuribus Ecclesiæ præiudicatur.

19. Et qui vtuntur talibus ordinationibus. Hinc deducit Synodus, quòd illi qui titulo compositionis, fundos, decimas, ac prouentus Ecclesiasticos

reti-

retinere, verè vtuntur toties damnato decreto, de compositione inter status.

20. Impedientes quoscunq; iudices Ecclesiasticos, Ordinarios & delegatos, ne sua iurisdictione vtantur. Videant, (monet Synodus) quàm temere tantam excommunicationem incurrant, qui cum magna turba armatorum comparent, coram Ecclesiasticis iudicibus, vt ij minarum, & violentiæ metu desistant à iudicando, vel iuxta minantium placitum decernant. Neq; tantum isti, verum etiam qui huic rei se admiscunt, excommunicantur.

21. Contra eos, qui vlturpara iurisdictione, sequestrant fructus Ecclesiasticos, & qui vlturpant, quasi ius ad id habentes, & tanquam ad se pertinentes, prouentus prælatos, aut etiam iurisdictionem.

Hic significat Synodus, plurimos avaritiâ excecatos, census Ecclesiasticos decimas, alioque redditus Ecclesiasticos appropriare, contra expressas funditiones. Porro fures & latrones hic non includuntur, quia non tantum prouentus Ecclesiasticos vlturpant, sed tanquàm aliena bona rapiunt.

22. Contra omnes, qui personis Ecclesiasticis, ac bonis & prouentibus ad eorum Ecclesias, & monasteria pertinentibus, imponunt collectas, aut qualiacunq; onera, absque speciali & expressa licentia Summi Pontificis.

Nota hic ex Suar: de Cens: d. 22. §. 2. §. Decima octaua.

Hæc impositio & exactio siue fiat per modum statuti, siue præcepti, aut per violentiam, aut quacunq;

enq; alia ratione, inducit excommunicationem. Atque autem & complices.

Animaduertit Synodus, vicinos malos, bonis seu villis spiritualibus, solere quasi imperare, vt agros arent, segetes metant, laborent, & præterea contribuanti: ac proinde eos inique agere, declarat.

23. Et eos, qui talia onera sic imposita recipiunt, etiam à sponte dantibus, quia non omnino libera voluntate dant. *Suar.*

Hic notat Synodus, perperam facere exigentes vectigalia in fluminibus publicis, à frumentis spiritualium personarum, collectis ex decimis, vel agris Ecclesiasticis, ad portum deducendis.

24. Contra iudices cum suis Notarijs, Executoribus & Complicibus, Interromittentes se in causis criminalibus, contra personas Ecclesiasticas, eas processando, capiendo, hanniendo, sententiando.

25. (Quæ ibi omissa est) contra appellantes à Papa ad Conc. Generale: cum complicibus.

26. Contra latrunculos maritimos:

27. Contra surripientes bona naufragantium Christianorum, etiam in litore.

28. Contra saltarios literarum Apostolicarum.

29. Contra impedientes victualia ad curiam Romanam deferri.

30. Contra appellantes ad laicam potestatem in causis Ecclesiasticis, ad impediendam executionem literarum Apostolicarum.

31. Contra inuadentes terras Romanæ Ecclesiæ subiectas.

32. Aliquando ponitur contra raptos & de-
tor & honor in mobiliū Rom: Pont: tempor
in iurmentis, mortis eius, aut vacationis

33. Conf. Tor s ab his absoluerē præsument
Inciduat in ex communicationem Papalem. Al
vero sic reservata in eadem Bulla, non omnino
certam: quāvis Synodus in partem affirmat
tam inclinet.

QVÆSITVM IV.

Casus reservati Episcopo, quatuorplex sunt

1. Triplices. Alij enim (secundum commu-
m dum loquendi) sunt reservati de iure. Alij
consuetudine generali. Alij constitutione pa-
culari.

Quod casus Episcopales de iure, variz
sententiz, & (vt dicit Syluester: *Y. Casus q. 2.*)
hoc Doctores implent quaternos. Nauar: autem
c. 27. n. 262. sic ait. Qui iure & quot sint casus
Episcopo reservati, magna est inter Doctores
opinio. Nam aliqui numerant plures, alij pau-
cos. Alij admittunt censuratum, votorum, & iu-
ratorum ablationes: alij puros casus enumerant.
Non desunt qui negent (& quidem rationabiliter)
aliquid peccatum iure communi (secundum consue-
tudinē) Episcopo reservatum, vt *Suar: t. 4. d. 1.*
sect. 3. satis solide & eruditè docet. Quod patet
si quis scrutari & perpendere valuerit, ius com-
mune. Nos hic communem modum loquen-
di sequentes, sex enumerabimus, adiecta tamen
iura seu correctura.

1. Incendium ex proposito factum: & consili-
um, auxilium, ad id præstitum. Sed obseruat, *Suar:*
in iure non inueniri reservationem.

2. Peccatum, ob quod pœnitentia solennis im-
ponenda est: quæ solùm propter peccatum noto-
rum graue, & scandalosum, imponitur: quamuis
talis pœnitentia propriè, non sit in vsu. *Nam: Decis:*
lib. 1. c. 13. n. 65.

3. Blasphemia publica & notoria. Sed in iure,
solùm est sermo de pœnitentia imponenda, in so-
lo exteriori. *Suar. Nauar.*

4. Peccatum Clerici habens annexam irregu-
laritatem. Sed hic à peccato absolui potest, reman-
ente irregularitate: cuius dispensatio reservata
est. *Suar. Nauar.*

5. Absolutio excommunicationis maioris. Atqui
excommunicatio non est peccatum, sed peccati
pœna: & præterea sermo in iure est, de excommu-
nicationibus reservatis Papæ, quarum absolutio,
in aliquibus casibus conceditur Episcopo.

6. Dispensatio votorum & iuramentorum. Sed
neq; hæc debent numerari inter casus, cum non
sint peccata.

Itaq; si volumus consuetum modum loquen-
di retinere, duos aut ad summum tres primos ca-
sus Episcopales de iure dicemus. Verum de con-
suetudine possunt recenseri plures. Dicuntur
autem de consuetudine illi, quos omnes, vel ferè
omnes, orbis Episcopi, solent sibi reservare: cum
in cæteris differant. Tales enumerantur in *Gloss. c.*

Si Episcopus, de pen: & rem. ff. in 6. Et extra, In cunctis. Et Nauar: c. 27. n. 262. De iur. lib. 1. c. 13. n. 6. Cand: Aur: de Absolutione, n. 54. Syluest: 9. Casus. q.

1. Homicidium voluntarium, aut realis assassinio membrorum.

2. Falsitas in scripturis, testimonijs, & reticentia veri, in iudicio.

3. Ostensio scripturarum, per Notarios & Adversarios, facta parti aduersa.

4. Violatio libertatis, aut immunitatis Ecclesiarum, cuius absolutio modo est reservata in Bulla Coena Domini.

5. Retentio incertorum alienorum. Debet enim eorum quoque esse restitutio. Nauar: c. 17. n. 1.

6. Sacrilegium.

7. Diuinitio, incantatio, sortilegium, tam ex officio.

8. Matrimonij contractus clandestinus: aut contra interdictum Ecclesiarum, & assistentia periculum testis.

9. Susceptio ordinum per saltum.

10. Retentio decimarum.

11. Incestus.

12. Bestialitas & Sodomia.

13. Oppressio filiorum, etiam ex casu. Gl.

14. Corruptio Monialium.

Hic annectuntur etiam Excommunicatio, quam Episcopo reservatur, quas Nauar: c. 27. n. 112. recitat.

1. Ob percussione[m] lenem Clerici, vel religiosi.

2. Illa, quam Episcopus sibi reservat per suum statutum.

3. Excommunicatio Papalis: cuius absolutio ob aliquod iustum impedimentum conceditur inferiori.

4. Excommunicatio, quam quis incurrit, propter participationem cum excommunicato, in crimine, quod ab Episcopo est quis excommunicatus.

5. Absolutus in articulo mortis, vel alias ob iustum impedimentum, ab excommunicatione per Episcopum lata: si sublato impedimento, non se presentat ei.

Casus Episcopo Craconiensi reservati ex statuto speciali, in Synodo, Cap: 25.

1. Omnes blasphemii Omnipotentis Dei, Beatae Virginis Mariae, & sanctorum, nostrae Ecclesiae, & Episcopali absolutio[n]i reservantur.

2. Abutentes Sacrosancta Eucharistia, & sacris Oleis.

3. Sortilegi, diuinatores, & qui ad eos accedunt.

4. Malefici, qui maleficia inter coniuges faciunt, vel sterilitatem mulierum vel abortum procurant.

4. Ecclesiarum, Monasteriorum, Camiteriorum, & in quibus Praebiteri, alique Clerici inhabitant, sacrilegi effractores, & violatores.

6. Simoniaci.

7. Apostatae.

8. Patris & Matris percussores.

9. Homicidium deliberatum, consultum, adiutum efficaci auxilio. Item Casuale ex culpa praecedenti, vel data opera rei illicitae.

10. Qui contra iustitiam, vel conscientiam, consilium

filium siue auxilium in aliquo præstiterunt, unde mors hominum, vel iniusta membrorum mutilatio est consecuta: vel qui in huiusmodi facinore, tenenter literas dictauerunt, scripserunt, legerunt, occasione, consilium, siue causam dederunt, vel aliud adminiculum præstiterunt.

11. Adulterium notorium.

12. Stuprum vi illatum.

13. Raptores virginum, aut viduarum, & effraetores portarum ad Monasteria Sacramentalium, & quicumq; domorum piarum inuadentes.

14. Sacrilegium cum Deodicatis.

15. Incestus in primo & secundo gradu.

16. Scelus nefandum, & contra naturam.

17. Incendium dolosum, non publicatum tamen.

18. Occultantes malitiosè victimas voluntate, & malitiosè easdem impediētes, & qui legatas, pro prios usus facta, detinent.

19. Sigillorum, scriptorum, & monetæ rasores, ac falsarii, item & mensurarii.

20. Scriptores, item compositores, publicatores, detentores librorum tam osorum, quibus contumptus & contumeliæ causa, publicantur male dicta, contumeliæ contra Sedis Apostolicæ iura, & personas, contra Regem, Episcopos & Prælatos, ac Regni Senatum, aliisq; publicas personas.

21. Qui sine prima tonsura aliquem ordinem sacrum, vel per saltum susceperunt.

22. Clerici qui in suspensione vel excommunicatione sunt promoti: aut diuina, ordinis ipsorum nondum

nondum competentia, celebrare præsumpserunt.

23. Sacerdotes item, & Sacerdotum ministri, quorum negligentia aliquid inhonestum, circa sacramentum altaris, quocumq; modo euenit.

24. Proditores auditæ confessionis.

25. Delictum quodlibet, cui excommunicatio maior Episcopalis, interdictumue, aut suspensio fuerit adiuncta.

A quibus quidem casibus reſeruatīs, cuiuscunque Ordinis, vigore *Mari magni*, & quorumcunque privilegiorum, ne Rotarii quidem Contratarii ita tridatis, possunt penitentes absolui, quemadmodum ab Illustri Dominis Car. 3: ad interpretationem sacri Concilii Trid: deputatis, declaratum est; nisi Privilegia ipsa, talem illum ordinem dedent facultatem, speciatim vel nominatim; vel sint generalia, vel confirmata post Concilium Trid: & nisi Regularibus virtute literatum subile concessum sit a S. P. vel speciatim, vel generatim, à quouis casibus, etiam Sedis Apostolicæ reſeruatīs.

Q V Æ S I T V M V.

An Confessor absolvens a reſeruatīs, peccet mortaliter?

R. Extra articulum mortis absolvens, peccat mortaliter: & præterea absolutio inuálida est.

Q V Æ S I T V M VI.

An Confessor inferior audita confessione integra, post penitentem a non reſeruatū absoluerit, & pro absolutione a reſeruatū ad superiorem remittere?

¶

R. Po.

¶ Potest quidem, ut innuit D. Th. 4. d. 17. q. 3. a. 4. q. 24. Sed non regulariter, aut vniuersaliter. *Suar: l. 4. d. 31. f. 2. & 3. Decis: l. 1. c. 13. n. 70.* Regulariter enim debet subistere, & facultat m. superiori quærere, siue per se, siue per pœnitentem, ut possit simul ab omnibus peccatis absolueret, vel ad habentem facultatem supra reseruata remittere, qui audita integra confessione, tam reseruatorum, quàm cæterorum, absolueret possit. *Suar.*

In casu tamen, videlicet, quando non patet aditus ad superiorem, & ex altera parte, confessionem rationabilis causa vel necessitas exigit, ita ut non possit omitti sine graui scandalo aut infamia, propter implendum præceptum annuæ confessionis, aut communionis, vel propter Missam necessario per pœnitentem celebrandam: Tunc enim auditis omnibus peccatis, tam reseruatis, quàm non reseruatis, poterit & debet pœnitentem absolueret directè à non reseruatis, & ex consequenti alia tollendo, sicut & oblita, sub onere tamen comparendi & confitendi superiori, aut ei qui potestatem habet supra peccatum reseruatum, atq; petendi ab eo absolutionem; ita ut ipse pœnitens intelligat se manere obligatum, ad hoc, & id ipsum facere efficaciter proponat. *Sa. 7. Absolutio. n. 24.* Nec tantum absolui, sed etiam communicare poterit, ex causa aliqua rationabili, ut dictum est. Postea coram superiori sufficet confiteri peccatum reseruatum, & ab eo absolui. *Sa, vbi supra, & alij.*

Quod

Quod si pœnitens impeditus sit aliqua excommunicatione reseruata, non posset hoc modo absolui à non reseruatis, neq; communicare. *Sa, vbi supra, cum alijs.*

Suarez tamen contrarius est. Nam si propter vitandam infamiam, vel scandalum, licet excommunicato communicare, licebit etiam propter eandem causam excommunicato, confiteri, & à non reseruatis peccatis (sic ut præfertur) absolui, dummodo per prudentem Confessarium, verus casus necessitatis discernatur, & iudicetur.

Q V Æ S I T V M VII.

Habens facultatem in absoluerendi ab Hæresi in foro pœnitentie, potestne à sola excommunicatione absolueret, & causa confessionis interius faciende, pœnitentem ad inferiorem Confessorem remittere?

¶ Non potest, si facultatem habet limitatam, & Sacramento pœnitentie alligatam. Tunc enim absolutionem duntaxat Sacramentalem dare potest; ac prouide in Sacramento pœnitentie: & nõ iudicalem, extra Sacramentum: nisi hoc in facultate exprimitur. *Compend: Priuileg. 7. Casus reseruati, in annota: Caput. Tolet: l. 1. c. 15. n. 7. dicens; non valet absolutio ab excommunicatione, quæ fit ex commissione: si non fiat iuxta formam mandati. Nauar: cap: 27. n. 37. Nihil, inquit, valet absolutio facta à delegato, non seruata forma absoluerendi sibi data in delegatione. Decis: lib: 1. c. 32. n. 3. Fe cap: Cum dilecta. De rescriptis: ad finem. Ecce Venerabilis. De offi: deleg. ad finem.* f; Ergo;

Ergo, quando commissio fit sub certa forma, ea non seruata, corrumpit actus. Quia fines mandati diligenter seruandi sunt. l. diligenter. ff. mandati Legat qui vult. Sanchez de matrimonio, l. 3. d. 23. Suar: de censu: d. 7. s. 5. §. tertio. vbi expressè id docet.

QVÆSITVM VIII.

An possit Confessor aliquem absoluerè contra suam opinionem?

R. Potest, imò & debet, si pœnitens habeat contrariam opinionem, hucusq; probabilem, seu non antiquatam, sed authoritatibus Doctorum probatorum, vel solidis rationibus munitam: alias non. Nauar: c. 26. n. 4. Sa, V. Absolutio. n. 15.

QVÆSITVM IX.

Peccatne Confessor absolvens aliquem absque contritione vel attritione debita?

R. Clarum est apud omnes ipsum peccare gravissime. Nam cum aliquis dolor sit de essentia, seu de necessitate huius sacramenti. D. Th. 4. d. 17. q. 3. a. 4. q. 4. (scilicet tanquam pars materialis, sine qua sacramentum validum esse nullo modo potest. Suar: d. 20. s. 3. s. n.) certe Sacerdos præsumens absq; sufficiente dolore absoluerè, nihil valde facit (non secus, ac si aliquis sine aqua baptizaret: absq; pane & vino consecrationem attentaret) sed sacramento abutitur, ac proinde contaminat ipsum, atq; iniuriam irrogat, & sacrilegium committit.

QVÆSITVM X.

An quilibet pœnitens absolui possit, & quolibet loco, & quolibet tempore?

R. Qui verè pœnitens est, nullum impedimentum habens, absolui potest ab habente iurisdictionem ordinariam vel delegatam, ubiq; & semper, hoc est, non tantum in Diœcesi, ad quam pœnitens & Confessor pertinent; sed etiam extra eam, si quando pœnitens & Confessor inuenirent se alibi. Decisi c. 13. n. 4d.

Hoc enim licet, in iurisdictione non requirere strepitum fori externi. Idem de Religiosis dicendum: nam Religiosus ad confessiones audiendas admissus, potest quemcunque sui cœnobij, ubicunq; terrarum, absoluerè, perinde ac ipse superior, exceptis tamen reſeruatiss. Decis.

Pœnitentes quoq; seculari sicut agentes, possunt ex licentia tacita, consuetudine introducta & firmata, confiteri alibi. Suar: d. 30 s. 1.

Confessarius quoq; semper, id est, tam extra, quam Paschali tempore, potest absoluerè: dummodo habeat absolutam & illimitatam facultatē. Decis.

QVÆSITVM XI.

An habens auctoritatem a casibus, possit absolvere à censurâ?

R. Distinguendum est. Nam aliqua censura dicitur iuris seu Canonis: scilicet, quæ in iure sunt lata. Aliæ dicuntur ab homine, seu iudice latae. Itaque

Itaq; à censuris per hominem latis, nemo extra articulum mortis absolvere potest, nisi is qui tulit, vel eius delegatus, aut successor, & multò magis superior. *Sot.* 2. 4. d. 22. q. 1. a. 1. *Nauar.* 6. 27. n. 39. 40. *Suarez de censur.* disp. 7. sect. 4.

Hoc autem intelligendum est, siue illa censura sit particularis, quoad personam, in quam determinatè fertur, pro commisso peccato: siue solùm quoad delictum, quoad personam vero confuse, in eum vel eos, qui commiserunt tale crimen.

Omnes enim sententiæ tales spectant ad censuram ab homine latam. Nec impedit, quòd persona sit cognita vel occulta. *Suar.* §. De priori.

A censuris iuris non reservatis, potest omnis Confessor absolvere, qui potest à peccatis mortalibus. *D. Th.* in add. 3. p. Et *Suar.* 1. 5. d. 7. §. 4. n. 9. Et disp. 19. §. 2. n. 2. Quia hæc potestas à censuris non reservatis iure communi, ex vi eiusdem iuris communis, comitatur potestatem, absoluendi à peccatis mortalibus, & non ex peculiari concessione, &c. *Suar.* d. 7. §. 4. n. 12. Hoc ipsum docent, *Soto, Nau.*

Elicitur potestas hæc ex c. Nuper. de sent. excommun. *Suar.* de Censur. d. 7. §. 3.

Ratio quoq; suffragatur. Nam concessio principali, censetur concedi accessorium, siue quo illud exerceri non potest. *Suar.* sect. 4. §. Quæ resp. vbi allegat *Sot.* *Nauar.* §. Hinc verò. Neq; moueatis contraria opinione aliquorum, apud *Sayro, de Cens. lib. 2. cap. 19. n. 12.*

Porro

Porro à reservatis non potest. c. Nuper. De sentent. Excom.

Nisi etiam habeat facultatem, absoluendi à casibus reservatis, tunc enim poterit absolvere etiam ab eis censuris, seu excommunicationibus, quæ sunt annexæ illis peccatis reservatis. *Suar.* d. 7. §. 4. §. Respondetur.

Quamvis *Nauar.* 27. n. 297. differentiam faciat inter casus Papales & Episcopales: Et in Papalibus approbat hoc dictum, non verò in Episcopalibus.

Per censuras verò iuris non tantum intelligi debent illæ, quæ sunt latæ in iure communi, vel Pontificio, sed etiam comprehenduntur qualibet statuta particularia Episcoporum aut Conc: Protu. *Suar.* d. 7. §. 3. Superest.

Quod censuras verò per generalem sententiam latas pro peccatis futuris, ut quicumq; fecerit, vel scuerit tale quid, est diuersitas opinionum. Aliqui enim censent eas reducendas, ad eas quæ sunt iuris, ac proinde auferendas, sicut & cæteras eius generis, à quocunq; valente absolvere à peccatis mortalibus. Hanc sententiam graues Doctores amplectuntur. *Nauar.* 6. 27. n. 44. vbi multos auctores allegat.

Alij tales censuras autumant iudicandas esse, eò modo, quo & censuras latas ab homine, ac propterea non tollendas per absolutionem, nisi à sentente vel superiori. Inter hos est *Caier. sum. v. Absolutio.* ab Excom: quantum ad confessores,

Hanc

Hanc sententiam suam de cens. d. 7. §. 2. asserit in rigore iuris veram, & in praxi tutiorem: priorē autem, fauorabiliorem, benigniorem, & probabiliorem, propter auctoritatem tantorum Doctorum.

QVÆSTIVM XII.

Quæ absolutio danda est in reconciliationibus?

R. 1. Hæc interrogatio supponit hic absolutionem aliam (non quidem quoad formam substitutionem quæ variari non potest, sed quoad adiacentiam formæ) & querit quanam illa sit.

2. Reconciliationes dicuntur, breues confessiones, ut illorum qui sæpe continentur, & breuiter se expediunt: vel post confessionem aliquid recordantur, aut de nouo committunt. In eis itaque si verum peccatum exprimitur, satis est dicere: *Authoritate D. N. I. E. S. V. Christi, ego absoluo te à peccatis tuis, In nomine, &c. Sa. V. Absolutio, n. 1. Vel ut Decis. l. 1. c. 32. n. 4. Si teneris aliquo vinculo, excommuni: susp: & interd: à quo possum te absolueri, Ego absoluo te. Item ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. Amen. Urgente verò graui necessitate in articulo mortis, sic: Ego te absoluo ab omnibus censuris, & peccatis, In nomine, &c. Ritual: Rom: Pauli V.*

Si dubium peccatum acciderit, detur conditionalis absolutio, videlicet: si vera peccata sunt, Ego te absoluo, In nomine, &c. si nullum peccatum manifestetur, adeo, ut neq; alias rite confes-

sum, su-

sum, subijciatur clauibus: nulla absolutio potest dari, sed pœnitens debet remitti, cum Dei benedictione.

Enitī tamen debet Confessor, præsertim in simplici confessione, aliquam materiam confessionis inuenire, & eruere, ut otiosum verbum, vel quid simile, id impendendam absolutionem. Pœnitens tamen non obligatur aliquid de præteritis reperere, quamuis possit si velit.

QVÆSTIVM XIII.

In articulo mortis non valentes confiteri, sed tantum signa Contritionis ostendentes, quomodo sunt absoluedi.

R. Si signa illa, in particulari aliquod quantum, leue, vel graue peccatum, indicant, sunt absoluedi, tam ab excommunicatione, quam à peccatis.

Si in communi ipsum moribundum peccatorem demonstrant, tunc etiam est ab excommunicatione absoluedus.

Quoad peccata verò aliqui negant, aliqui cēsent absoluedum. Nonnulli tandem absoluedum sub conditione iudicant. Si capax absolutio- nis es, ego absoluo te, &c. *Sa. V. Absolutio, n. 10. In Rituali autem Pauli V. dicitur sic: Si inter- confitendum, vel etiam antequam confiteri inci- piat, vox & loquela ægrum deficiat, nutibus & signis conetur, quoad eius fieri poterit, peccata pœnitentis cognoscere, quibus utique vel in genere,*

generis, vel in specie cognitis, vel etiam, si contritendi desiderium, siue per se, siue per alios ostenderit, absolueudus est.

QVÆSITVM XIV.

Sæpius reciduanter, suntne absolueudi?

IX. Quamuis recidere non sit infallibile indicium defectus veræ poenitentiae: & communiter absoluantur, bis, ter, aut sæpius recidentes: nisi hominibus non est absolueudus poenitens recidivus, (tanquam non datus nec ostendens sufficiens signum de cætero non peccandi) si nulla emendatio, aut eius inchoatio in eo, post tot confessiones appareret, nulla contritionis resistencia, aut contritio: sed semper eundem cupiditatem ac furarum propensionum expletio, deprehenderetur. Similiter si occasiones externæ, nullam securam emendationem indicarent. Et multo minus absolueudus est, qui in præfenti non haberet sufficientem dolorem, firmum ac absolutum propositum vitæ emendandi, peccata eorumque occasionem fugiendi. Nivari c. 3 n. 21. Praxi. l. 2 n. 101. Propterea qui domi occasionem peccati mortalis fouent, vt concubinarij, &c. vel conuersionem periculofam habent, non sunt absolueudi, donec illam deserant, & ab inuicem se honeste & prudenter separant. implorato Dei auxilio: nisi malint æternam damnationem incurrere.

Quod si reciduanter, sufficienter contriti vel æterati sunt, & habent efficax propositum, vitandæ peccatæ

peccata- & serio curandi bene viuere, absolui debent, etiam si Confessor credat eos relapsuros, & ipsimet poenitentes hoc ipsum cum dolore timerent.

QVÆSITVM XV.

An aliqua cautio sit petenda à poenitente, & in quibus casibus?

Respondebitur, præmissa declaratione & diuisione cautionis. Cautio simpliciter significat promissionem. l. Sancimus. C. Syluest. 7. Cautio, vel significat asssecurationem, qua nobis cauetur, id est, securi reddimus. Talis autem, asssecuratio (vt ita dicam) promissio, vel promissio, sit cum aut traditur pignus, aut statuitur fideiussor, aut præstatur iuramentum.

Dicendum igitur directè: quod est petenda cautio iuratori, in ipso actu confessionis, ab excommunicato ob magna crimina, vt ob hæresim, incendium, percussionem Clerici, &c. In casibus quoque Bullæ Cœnæ, Suar: t. 5. di. 19. f. 2. n. 10.

Iuramentum autem hoc esse debet, de stando (id est de obediendo, vel satisfaciendo) mandatis Ecclesie, in illa materia, pro qua excommunicatio est data.

Deinde si tale delictum fuerit, ob quod lata sit, vt specialem restitutionem, aut etiam satisfactionem requirit, realis & actualis debet præcedere sine mora. In casu impotentiae, & quacunque difficultate morali, cautio requiritur pignoratitia. Si hæc præstari non potest, fideiussoria: si neque ista,

ista, iuratoria expiunt. Suar: disp. 21. f. 3. n. 2.

In vsurario etiam manifeste (vt infra dicetur) cautio est adhibenda. Hic nota, quod in absolutione ab excommunicatione hæresis, & aliorum casuum in Bulla Cœnæ, in articulo mortis, absolvens; duplicem cautionem præstare tenetur. 1. Deprendendo mandatis Ecclesiæ. 2. De Satisfactione vno ex tribus hīs modis, secundum articulum Confessoris. Nam si reus seu actualis satisfactio esse non potest, statim fiat cautio oppignoratio, vel fideiussoria, & defectu earum, iudicatur. Quomodo in casu hæresis nulla satisfactio promittitur exhibenda sit, sed solum iuramentum satisfaciendi: videlicet, si hæreticus decepit aliquos, tradens doctrinam hæreticam esse veram, tenetur coram eis retractare, eosq; instruere de veritate. Sanchez l. 2. Moral. c. 12. n. 19. In alijs excommunicationibus, potest habere locum satisfactio pecuniaria, vbi expensarum & damni ratio habetur.

Aduertenda hic Cæci doctrina in summa Absolutio c. penult. Oporteret hæc, inquit, Confessor scire, non tantum propter casus occurrentes, sed etiam propter euitandas censuras Sixti IV. cum in articulo mortis contingit absolvere à casibus seruatis in Bulla Cœnæ Domini.

Hic quoq; ad tendendum ex Nau: c. 27. n. 47. cetero. Quod omnia iura quæ iubent satisfacere in absolutionem in articulo mortis, intelligenda sunt: si excommunicatus potest: si non potest, non est, quod det cautionem sufficientem, hoc est

omni p

cū pignore, vel fideiussore; vel si neq; hoc possit, saltem iuratoriā adhibeat, quod sit satisfactorius.

In Synodo Diocesana cap. 24. f. 74. ex Provinciali Synodo, statuitur forma absoluedi excommunicatum ab homine, præsertim in mortis articulo.

1. Vt excommunicatus pro contumacia, iure quod obediens mandatis Ecclesiæ, ac excommunicatoris. Et quod expensas taxandis restituer.

2. Excommunicatus pro offensa, vel re iudicata, debet iurare (vt præfertur) parere iudicati rei, & satisfacere pro offensa, arbitrio iudicis, aut boni viri.

3. In absentia eorum, quibus satisfactio exhibenda est, sumat officium arbitri Sacerdos, cum aliquibus bonis viuis, pecuniam vero pro satisfactione, offenso, suo tempore reddendam in ædes sacras, vel penes fideles viros ponat.

4. Si pecuniam paratam non habuerit, statuat fideiussores.

5. Quod si neq; fideiussores inuenerit, Confessor ei præcipiat, sub debito facti iuramenti, vt infra mensem à restitutione sanitatis, adeat excommunicatorem, & mandatis reuerenter pareat Quo promittente, absoluaçur.

Qui autem aliter absolvere excommunicatum præsumperit, puniendus erit, & ad damna interesteq; compenlanda excommunicatori, vel hæredibus eius, tenebitur.

TITVLVS VII.

De ss. ill.

Habet quæsitæ 12.

QVÆSITUM I.

Quomodo differat sigillum confessionis à sigillo secreti?

1. Multis modis. Primo, quod sint diuersorum ordinum. Nam sigillum secreti homini, est ordinis naturalis: sigillum verò confessionis, est ordinis supernaturalis ac diuini.

2. Quod sigillum confessionis, sit excellentioris virtutis: nam seruare secretum naturale aliud est, quam seruare secretum sacramentale. Spectat ad virtutem fidelitatis ac iustitiæ. Sed ad virtutem religionis, præter has virtutes: pertinet etiam habere seruandi hæreses, aut hostibus ciuitatem. Sacrum, & sacramentale, eius verò violator sacrilegus: illud autem vulgare seu profanum: cuius fractor perfidus, aut infidelis appellatur.

3. Quia sigillum sacramentale arctius ligat: quidem plures virtutes ad vinculum eius concurrunt, & grauissima iactura est ob eius violationem. Itaque, si quis violaret, cederet enim in maximam perniciem Christianismi, & tolleretur tam necessarium Sacramentum, ut potè, quod propterea abominabile, exosumq; redderetur. Præterea grauis pena transgressori constituta, hanc arctam obligationem indicat, ut infra dicitur.

4. Nam sigillum confessionis est perpetuum, hoc est, semper ligat, ita ut nunquā relaxari possit. Alia vero secreta, quæ regulariter celanda sunt, sæpè in casu possunt & debent reuelari. Vtpotè, quando occultatio talis secreti, grauitè seu notabiliter noceret animæ, corpori, honori, vel re familiari, proximi. Nam c. 8. n. 2. Prax: l. 2. c. 1. n. 9. Itaq; in sigillo confessionis, neq; ipsa dispensare potest, ut confessarius possit confessionem reuelare. Neq; ipse Confessarius potest quocunq; modo directe vel indirecte, verbo, nutu, aut signo, audire confessionem, reuelare, etiam sub nte quocunq; superiori sub pœna excommunicationis, quæ tamen inualida esset, ut quæ contineret intolerabilem errorem. Neque tunc posset, quando celare confessionem cederet in grauissimum præiudicium corporale, aut etiam spirituale commutatum. Ut si quis confessus sit, se propositum habere seruandi hæreses, aut hostibus ciuitatem. Prax: sect: 1.

Et, si pro saluanda Republ: licitum non est, reuelare confessionem, multo magis pro auerendo malo, vel grauissimo detrimento alicuius personæ, siue tertiæ, siue pœnitentis, siue ipsiusmet Confessoris: ut si quis duceretur ad mortem, & Confessor scit (ex confessione alterius veri authoris) eius innocentiam, non propterea potest id manifestare; sicut neq; tunc, quando propter mendacia aut falsas relationes, in confessione cognitis, aliquis gerit inimicitias cum alio, neq; vult reconciliari. Prax: sect: 2.

4. Nam

g 3

Hoc

Hoc autem adeo verum est, ut etiam si confitens sit impœnitens, hoc est, nolit à peccato desistere, & inualide confiteatur; vel non tamen sit confessio, neq; subsecuta sit absolutio: nihilominus sigillum adstringit.

Neq; potest Confessarius excusari aliquo modo aut vi, ut si Tyrannus, aut quivis alius perdetur ad declarandum peccatum: nec tantum peccata secreta, sed etiam publica, quatenus in confessione sunt cognita. Item ipse peccator, & peccati complex imprudenter detectus. D. Th. Soto, Suarez d. 23. s. 3. & omnes alij DD. Necnon illa, per quæ posset peccator vel peccatum deprehendi, quamvis ista in se peccata non essent.

Neq; potest Confessarius excusari aliquo modo aut vi, ut si Tyrannus, aut quivis alius perdetur ad declarandum peccatum: nec tantum peccata secreta, sed etiam publica, quatenus in confessione sunt cognita. Item ipse peccator, & peccati complex imprudenter detectus. D. Th. Soto, Suarez d. 23. s. 3. & omnes alij DD. Necnon illa, per quæ posset peccator vel peccatum deprehendi, quamvis ista in se peccata non essent.

Neq; potest Confessarius excusari aliquo modo aut vi, ut si Tyrannus, aut quivis alius perdetur ad declarandum peccatum: nec tantum peccata secreta, sed etiam publica, quatenus in confessione sunt cognita. Item ipse peccator, & peccati complex imprudenter detectus. D. Th. Soto, Suarez d. 23. s. 3. & omnes alij DD. Necnon illa, per quæ posset peccator vel peccatum deprehendi, quamvis ista in se peccata non essent.

Neq; potest Confessarius excusari aliquo modo aut vi, ut si Tyrannus, aut quivis alius perdetur ad declarandum peccatum: nec tantum peccata secreta, sed etiam publica, quatenus in confessione sunt cognita. Item ipse peccator, & peccati complex imprudenter detectus. D. Th. Soto, Suarez d. 23. s. 3. & omnes alij DD. Necnon illa, per quæ posset peccator vel peccatum deprehendi, quamvis ista in se peccata non essent.

QVÆSITVM II.

An Sigillum hoc sit de necessitate Confessionis?

R. Est de necessitate præcepti, ut ut frâgēs græve sacrilegium committas, Non tamen de necessitate Sacramenti, ita ut irriter ipsum: validum enim est Sacramentum; quamvis iniquus Confessor, irregerit sigillum. Soto 4. d. 18. q. 4. a. 5. post conclus. 1. Et Prax. for. Pen. lib. 3. c. 1. n. 4.

QVÆ

QVÆSITVM III.

Sigilli confessionis quæ est materia, seu quid cadit sub sigillum confessionis?

R. Peccata non solum mortalia, sed etiam venialia, peccatorum circumstantiæ, ea quæ dicuntur ad declarandum peccatum: nec tantum peccata secreta, sed etiam publica, quatenus in confessione sunt cognita. Item ipse peccator, & peccati complex imprudenter detectus. D. Th. Soto, Suarez d. 23. s. 3. & omnes alij DD. Necnon illa, per quæ posset peccator vel peccatum deprehendi, quamvis ista in se peccata non essent.

QVÆSITVM IV.

In quo consistit Sigilli confessionis fractio?

R. In revelatione peccati (ut dictum est) cum relatione ad personam, hoc est, nominando personam, vel ita de auditis in confessione loqui, ut facile deueniri possit in cognitionem vel suspitionem peccatoris.

Hinc, non est in rigore fractio sigilli confessionis, revelatio peccati in abstracto, ut nullatenus ad notitiam personæ referri posset. Prax. Suarez. Soto, ubi supra. Et quamvis ita sit: peccatum tamen est absque necessitate consilij perendi, vel alia rationabili causa id facere: scandalosum enim est, & similes existimant esse confessionis reuocationem.

QVÆSITVM V.

84

An qua

An quæ sciuntur in confessione præter peccata, cadant sub sigillo confessionis?

R. Ea quæ præter peccata sciuntur in confessione, neq; pertinent aliquo modo ad peccata (ut sunt historiz) & ex eorum manifestatione, nihil generatur penitenti periculum confusionis, suspicionis, aut alterius nocimenti, directe vel indirecte, per se vel per accidens, non cadunt sub sigillo confessionis, eo ipso, quod nullo modo inferuntur accusationi peccatorum. *Suar. sect. 3. fin. neq; ipsa manifestare ex se est illicitum. Prax. c. 4. f. 1.*

Nihilominus optimum est consilium D. Th. 4. d. 21. q. 3. a. 2. *Et suppl. q. 11. a. 2.* quod etiam talia summo studio sunt celanda, tum propter scandalum, tum propter proutatem, quæ ex consuetudine accidere posset.

Et Soto, ubi supra. Neque debet Sacerdos de re vlla audita in confessione vnuquam, vel mutare. Auditores enim perire mescunt, eo quod ibi audita non adeo sancte & strictè reconduntur.

Q V Æ S I T V M VI.

An licet delegere peccata in confessione audita, quando publica sunt: aut saltem in communi, non nominando personam?

R. Si non nisi per viam confessionis sciuntur, non licet. Quia cadunt sub sigillo confessionis. *Suar. §. Quarto etiam: Quod si etiam per aliam viam sciuntur, licet, maxime si adest rationalis causa.*

Alio-

Alioquin grauissimum onus esset Confessoris, si propter confessionem amitteret ius vtendi sua scientia, vel cognitione, aliunde parata. D. Th. 4. d. 21. q. 3. a. 3. Soto d. 18. q. 4. a. 6. *Suar. ubi supra §. Dubitatur.* Prudentia tamen necessaria est, propter vitandum scandalum, & Sacramenti iniuriam, etiam si penitens non infirmetur: & præterea periculum subesse posset, etiam in communi loquendo.

Q V Æ S I T V M VII.

Peccatne reuelans, dicta sibi sub sigillo confessionis, sed extra confessionem?

R. Quamuis talis commissio secreti, non sit materia sigilli Sacramentalis, imo sit abusus eius, ac prout illicitus, tamen obligat, tanquam secretum naturale vel humanum. Vnde ubi reuelatio in materia leui, erit leue peccatum, si in graui, mortale. Soto 4. d. 18. q. 4. a. 5. *Conclusioni 5. Vide etiam D. Th. 4. d. 21. q. 3. a. 2. q. 2. n. 2.*

Q V Æ S I T V M VIII.

An in aliquo casu possit peccatū confessi reuelari?

R. In nullo prout casu, si vera sit confessio, hoc est, facta intentione faciendi accusationem coram Deo, & non animo pervertendi Confessorem, vel securius pertrahendi ad conspiracyonem, hæresim, aut aliud malum. Præterea; ex facultate penitentis, licet, quamuis enim aliqui negent, tenent D. Th. 4. d. 21. q. 3. a. 2. cum multis alijs Theologis & Iurisperitis asserit: quæ sententia vera est

g f

& com.

& communis. Quod tamen temerè non est sciendum, sed prudenter, & cum rationabili causa, atque ad eius duntaxat utilitatē *Deusl. l. c. 23. n. 15. & alij.*

QVÆSITVM IX.

An dans pœnitentiam publicam, pro peccato occulto, in confessione audito, dicatur reuelare confessionem?

R. Si ita datur & impletur, ut intelligi possit ab alijs eam fieri ex præcepto Confessoris ob culpam occultam, aut publicam; est reuelatio.

Vnde non expedit pœnitentiam publicam iniungere, non tantum pro occulto, sed neq; pro publico crimine. Neq; potest ad eam cogi pœnitens, & satis est, si pro publico satisficiat; peccator occultè. *Medul. p. 3. §. 7. n. 7. Satisfactio.*

QVÆSITVM X.

Quas pœnas incurrit sigilli fractor?

R. 1. Nulla est censura aut pœna ipso facto, præter reatum damnationis æternæ: eò quod talis peccat mortaliter, & absolutio est reservata Episcopo in Synodo Diœcesana. 2. Est pœna depositionis ferenda. 3. Cogendus est talis sacerdos, vel perpetuo ignominiosè peregrinetur, vel detrudatur in Monasterium. *Suar. Soto, Prax. n. 3. & alij.*

QVÆSITVM XI.

Quæ cadunt sub sigillum secreti naturalis: & an omnis detectio, sit mortalis?

R. Illa

R. Illa quæ neq; sunt notoria, neque infamia proclimata, & quæ quis alicui committit cum obtestatione fidei de silentio tenendo; & quorum manifestatio, vergit in præiudiciū vitæ, tamæ alicuius, aut bonorum externorum.

Vnde non est credendum illud tantum arcanum cadere sub hoc sigillum secreti, quod datur fidei quis suscipit custodiendum, sed etiam illud, quod absq; vlla pœmissione obligationem inducit sciendi ex natura sua, quale est omne occultum, casu visum, aut alicuius relatione cognitum: cuius detectio noceret animæ, corpori, famæ, honori vel fortune alterius. *Az. r. t. 3. l. 13. c. 13. Deusl. l. 1. c. 23. Soto de regend. men. 1. q. 1.*

Estq; peccatum mortale, si sit cum gravi seu notabili præiudicio, ut omnes patrum docent.

QVÆSITVM XII.

An se, reatum naturæ reuelari debeat Iudici ad præceptum illius?

R. Debet reuelari tunc, quando malum est in fieri, vel pendet in futurum, cuius occultatio est cum præiudicio communitatis vel e. ruy. Si non est in fieri, aut expectari, nec imminet aliquod damnum; non debet reuelari. *D. Tb. 2. 2. q. 70. 2. 1. 2. Soto, Iust. l. 5. q. 7. 4. 1. 1. Arag.*

Quod si secretum alicui, patefactum est, consilij vel auxilij petendi causa, ad salutem animi vel corporis mulieri deliquentis, ut consiliario, medico, aduocato, obstetrici, &c. multo magis debet reuelari.

celari. Bunnès de iust. q. 70. a. 1. Lessl: l. 2. c. 30. dub: 6. S. 4.
lon q. 70. Sayr: l. 12. c. 14. n. 22. Imo & D. Th. vide Tit.
bul: 7. Reuolare. 4. Et 7. Religio, 76.

TITVLVS VIII.

De Restitutione.

Habet quæsitæ 18.

QVÆSITVM I.

An peccans contra charitatem debitam proximo, in non subueniendo ei in necessitate, vel ad peccatum inducendo, teneatur ad aliquam restitutionem?

✱. Non subueniens in necessitate etiã extrema, non tenetur ad restitutionem. Quia non iustitiæ: sed charitatis legem transgreditur. Restitutio autem, non ex præcepto charitatis ac misericordiæ, sed ex obligatione iustitiæ, conlurgit. Azor l. 3. lib: 2. c. 9. q. 3: 12. Soto inst: l. 5. q. 3. n. 4. Ioan: Medi: de restit: q. 3. §. Est: Prax: l. 4. c. 19. n. 264. Val. 22. d. 3. q. 9. p. 4. Et d. 5. q. 10 p. 2 & 5. Sayr l. 10. tract: 1. c. 1. Prax: l. 4. c. 20.

Et quamuis in extrema necessitate omnia sine communia quoad vsum, semper tamen manet dominium, ad minus quoad dispensationem, penes possidentem.

Qui verò aliquem ad peccatum pertraxit, ad aliquam restitutionem propriè non tenetur, sed quandam obligationem habet communem, seu præ-

præceptum fraternæ charitatis, admonendi & reducendi errantem: quamuis arctiori vinculo teneatur, qui dedit causam peccandi, quàm qui eam non suppediebat. Et multo magis, si seductus positus est in extrema necessitate, vt quia obstinatus est in peccato, vel moriturus in ipso.

Sciendum tamen est, quod inductio ad peccatum dupliciter fieri potest.

1. Vi, metu incusso, & fraude ac mendacio: & tunc omnino tenetur ex iustitia resarcire malum, vt auferre violentiam, deferere minas, fraudes aperire, & retractare errores.

2. Potest etiam esse citra fraudem & violentiam, vt inducendo prece, pretio, consilio, malo exemplo: & tunc tenetur lege charitatis, quàmuis plusquàm alij curare, verbis, exemplis, orationibus, & omni modo possibili, per se vel aliū curare, vt emendetur.

Quod si monitus nolit respicere, vel non sit spes emendationis; ad nihil ampliùs tenetur. Azor l. 3. l. 5. Lessius lib: 2. c. 8. dub: 2. & 3. Sayr l. 11. c. 1.

QVÆSITVM II.

Vnde nascitur obligatio restitutionis?

✱. Generationem loquendo, ex duplici capite, titulo, seu radice. Ex acceptione: & ex re accepta. D. Th: 2. 2. q. 62. a. 6. 7. Caiet: ibidem, & omnes passim.

Nomine acceptionis intelligitur, non tantùm actio iniuriosa, vt est furtum, rapina, vsura, & omnis alia, per quam vel damnum inferitur, vel bo-

num habendum impeditur: verum etiam iusta, vel est mutatio, venditio, emptio, promissio, & quilibet contractus licitus.

Nomine rei accepta intelligitur, non tantum illa, qua dominus inique antea per quempiam alium priuatus est, & à me bona fide acquisita, ut est equus à iure, prædione, emptis, vel donatus; sed etiam quæ circa iniuriam. & ex iniuria alteri debita est, & apud me retinetur, ut legatum, aut venditum illi, debitum ratione mutui, vel alterius contractus honesti. Lessius lib: 2. c. 7. d. 5. Say: lib: 10. t. 2. c. 1. n. 6. Azor vero 1. 3. l. 4. c. 6. obligationem restituendi docet ex 4. capitibus oriri, videlicet ex contractu. Ex quasi contractu. Ex delicto. Et quasi delicto. Ex contractu quidem, ut ex d. posuit, mutuo, commodato, precario, empto, locato, permutato, pignore, mandato, & alijs similibus. Ex quasi contractu, ut ex tutela, cura, negotiis gestis, transiptione, ex officio, quo quis fungitur, ex alio quam exerceat. Ex delicto, ut furto, rapina, homicidio, detractione, adulterio, impedimento boni alterius alicuius, damno illato. Ex quasi delicto, ut cum seruus vel familia nostra nocet alicui.

Capite verò 16. q. 2. idem Azor docet, obligationem iustitiæ ad restituendum ex duplici capite posse cognosci. Vel ex hoc quod rem alienam apud nos contra Domini voluntatem habemus, etiam si eam nos à Domino non acceperimus. Vel ex hoc quod rem alienam à Domino acceperimus

aut con-

aut consumpsimus, siue præter voluntatem Domini per delictum, aut quasi delictum, siue voluntate Domini per contractum, aut quasi contractum.

QVÆSITVM III.

An consentiens in damno dato. teneatur ex æquo restituere, prout ille qui damnum dedit?

R. Consentiens duplex esse potest: per actum internum absque cooperatione positiua, (id est, absque eo quod concuset externam actionem iniustam) & absque permissiua, quia non tenetur impedire, sed ad eum nihil pertinet. Et ille peccat quidem quia consentit in malum, sed ad restitutionem non tenetur, eo quod consensus eius nihil ad hoc pro fuit.

Alius consensus per cooperationem, nimirum, quia consensus fuit causa aliquo modo illius iniustæ actionis vel effectus. Et hic tenetur ad restitutionem secundum quod causa fuit, totius vel partis. Unde si totius damni causa fuit, ad totum reparandum obligatur. Si solum parti damni causam dedit; ad partem, non secus ac ipse authorissimè in solidum siue in partem.

Tenentur autem tales ad restitutionem, hoc ordine. 1. Is ad quem res peruenit. 2. Executor seu author ablationis. Ceteri postea cooperatores consulentes, consentientes, laudantes, amittentes, Less: lib: 2. c. 13. dist: 3.

Si verò nihil ablatum est, sed tantummodò damnum inogatum; primo loco obligatur, qui co-

git vel

git vel fraude induxit, vel imperauit, suaserit, fieri rogauit, 2. & 3. vt supra.

Notandum 1. Quod si posteriores soluerint, priores tenentur huic refundere: si prior; alij ad nihil tenentur. 2. Probabile quoque est, quod & ceteri teneantur Executori ad aliquid refundendum, si is prior restituit; alij vero ipsum induxerant, qui alius damnum non erat illaturus.

QVÆSITVM IV.

Qui sunt illi nouem modi, quibus quis dicitur consentire delinquenti per aliquam cooperationem?

R. Illi, qui continentur in his duobus versibus.

Insisto, consilium, consensus, palpo, recursus.

Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

His itaque diuersis modis cooperationis, seu (vt præfertur) consentiis, deprehenditur aliquis suo modo consentire delinquenti.

Porro isti modi breuiter hic declarantur, simul cum obligatione restitutionis. Tunc itaque tenetur ad restitutionem sic cooperans, quando est causa damni, quando alterius animum efficaciter mouet, iubendo, consulendo, rogando, promittendo, consentiendo, seu ferendo suffragium iniquum, laudando malefactorem, vel exprobrando ignauiam, (si ex tili laude vel exprobratione alter mouetur ad maleficium) recursum præbendo, vt moraliter censeatur furi cooperari ad damnum inferendum, vel ad illatum non reparandum.

Idem. Censetur autem tunc cooperari, per recursum, quando ita furem occultat, vt in posterum, det illi spem similis opitulationis, & fur illa fides, rursum damnum inferat: alioquin si non det illi spem refugij in posterum, non tenetur: quia non eo fine, nec eo modo abscondit, vt moraliter censeatur causa damni: sed tunc merè per accidens ex illo opere, damnum sequitur.

Receptator, qui rem fortuiam in custodiam accipit, vt furi seruet, si tamen absque notabili incommodo poterat ei custodiam denegare.

Participans dupliciter. 1. Prædæ, & hac ratione tenetur satisfacere pro ea parte quæ ei obuenit. 2. Iniquæ operationis præbendo auxilium, & adiuuando ad executionem: si id sponte & sine compulsionem fecerit, tenetur in solidum, sicut & ceteri, secundum rationem seu conditionem causæ, quam ad damnum exhibuit. Lessi. n. 28.

Mutus, qui cum sit superior, omittit præcipere, consultor consulere: custos clamare, aut strepitum edere, ad damnum impediendum.

Non obstans, qui tenebatur ex officio impedire damnum, vt Princeps, Magistratus, præpositi viarum.

Non manifestans, qui ex officio tenebatur, vt cultus rei depuratus, qui non manifestat malefactorem, siue ante factum, quando damnum erat impediendum: siue post factum, quando sarcinidum erat. Azor l. 3. l. 4. c. 10. Sayrol. l. 10. tract. 4. c. 6. Nauar: & alij.

QVÆSITVM V.

An factores & famuli usurariorum teneantur ad restitutionem?

R. Factores & famuli, qui faciunt ipsos contractus iniquos: & peccant mortaliter, (quia cooperantur in actione iniusta) & tenentur ad restitutionem, quia cooperantur in damno inferendo.

Famuli, qui exigunt nomine dominorum usuras, & consequenter directè spoliant alterum re sua: & peccant, & obnoxij sunt restitutioni, secundum Less. lib. 2. c. 20. d. 21. n. 183. Quamvis Sor. to lib. 6 de iustitia q. 1. a. 4. in fine censeat, eos non teneri, si non urgeant, aut cogant mutuarios soluant usuram; & mutuarius alioquin sponte soluituri. Ceteri famuli, qui post consummationem contractum cooperantur in actione mala, in registro scribendo, pecuniam numerando, dando, portando, custodiendo, vel asseruando pignora, peccant mortaliter, sed non tenentur ad restitutionem secundum Sor. Azor t. 3. l. 4. c. 19. q. 7. Quamvis Nauir. c. 17. n. 267. videatur asserere eos teneri: si hoc ignoranter faciant. n. 266.

QVÆSITVM VI.

Quid dicendum est de tutoribus aut curatoribus, vel mediatoribus?

R. Tutores, curatores, etiam si nomine suorum principalium dent ad usuram, peccant mortaliter cum obligatione restituendi, si principales non re-

stituunt.

stituunt. Idem dicendum est de eo, qui est interuētor seu mediator usuræ, ex parte usurarii principaliter, ut illi lucrum, & sibi utilitatem compartat. Secus si principaliter ingessit se ex parte indigentis, ut ei gratificaretur.

QVÆSITVM VII.

De his uerò qui deponunt suam pecuniam apud usurarium, quid?

R. Si quis committit suam pecuniam usurario non habenti aliā ad usuras exercendas, quasi præbens ei materiā peccandi: vel hac intentione (etiā occulta nō manifestata) ut ea utatur ad usurā, peccat mortaliter. D. Th. 2. 2. q. 78. a. 4. 3. Non tamen ad restitutionem tenetur, si non suasisit illo modo usuras, neq; pactum fecit, aut ad usuras exercendas facultatem cōcessit, neq; particeps usuræ fuit. Lessius ex Caus. Alias autē tenetur ad restitutionem.

Si verò pecuniam committat, quamvis alias non habenti, non ob hunc finem, sed ut tutius seruaretur, non peccat. D. Th. ubi supra.

QVÆSITVM VIII.

Cuius impensis res aliena restituenda est?

R. Quando est restituenda, ex delicto vel quasi delicto, debet restitui impensis debitoris, etiam si æquales vel maiores sint debito, & etiam si creditor locum mutauerit: damnum vero suum sibi imputet qui delictum fecit. Secus in restitutione ratione rei acceptæ tantum absque omni culpa. seu

h 2

bona

bona fide acquisita, vel ex contractu. Azor c. 32. & 33. Less: l. 1. c. 15. d. 8.

Nota hic ex Lessio. Si res non potest absq; magnis sumptibus restitui, potest differri restitutio, ex quadam equitate naturali, citra tamen damnum Domini veri: & si fuerit aliquod ambiguum, per literis est petendum. an res possit dari amicis, vel pauperibus. Si autem res sit parui momenti, & sine duplo vel triplo sumptu restitui nequeat, pauperibus dari potest. Præsumi enim potest id Domino non displiciturum.

QVÆSITVM IX.

Res inuenta, vel ab inueniente, aut etiam furtiva emptæ, estne, & quomodo, restituenda?

¶ Est restituenda, etiam pecunia emptori non restituta, si venditor non inueniatur, aut impotens sit ad restituendum. Less: lib. 2. c. 14. d. 3. Nau: & alij

QVÆSITVM X.

An inuentori rei perditæ licitum sit, pro inuentione premium aliquod accipere?

¶ Licet, si ultro à Domino detur, vel si ab inueniente impetretur. Exigere tamen nunquam debet, (quia inuentor, alidum ex iustitia reddere debet) nisi præcesserit promissio eius qui perdidit, vel intercesserit labor, aut impensæ in re inuentanda, ex parte inuentoris. Azor tom. 3. lib. 4. c. 20. q. 1. Less: lib. 2. c. 14. dub. 9. n. 66.

Qvæ

QVÆSITVM XI.

An Confessarius, qui per ignorantiam vel negligentiam, absoluit aliquem aucte restitutionem iniunctam, sit obligatus ad restitutionem?

¶ Confessor in materia & occasione restitutionis, tripliciter se gerere potest.

1. Tacendo tantum, seu merè negativè & tunc non tenetur. Ratio: quia quamvis teneatur ex officio & iustitia omnia facere respectu pœnitentis, non tamen tractatur ex iustitia, negotium agere tertij: siquidem transgressio eorum, quæ ex iustitia, non, vero ex sola charitate debentur, restitutionem inducit.

2. Inducendo ad non restituendum, seu dissuadendo restitutionem: & tunc tenetur restituere Confessor, casu quo pœnitens paratus esset restituere.

3. Dissimulando, & non respondendo ad interrogationem pœnitentis, siue ex intentione, siue ex ignorantia crassa, siue etiam ex negligentia, non curando discutere casum restitutionis: Tunc enim tenetur ad restitutionem ex vi contentius interpretatiui; sicut & inducens. Azor t. 3. l. 4. c. 16. q. 7. Nau: c. 17. n. 22. Suar: t. 4. d. 32. s. 6. Lessius l. 2. c. 7. d. 7. n. 33. & c. 13. d. 10. n. 77.

Sayro lib. 10. t. 2. c. 14. n. 16. à supra dictu DD. aliqua ex parte differre videtur.

QVÆSITVM XII.

An qui furatus est rem aliquam, & illam habet, sicut ei sit, restituere æquivalens?

h3

¶ Non

R. Non satis, sed regulariter restituendum est id ipsum: nisi creditor sit æquivalenti vel alia re contentus: & nisi per restitutionem eiusdem reus peccator occultus manifestaretur, aut aliud magnum incommodum sequeretur. *Nauar. c. 17. n. 24. Et alij.*

QVÆSITVM XIII.

An locans rem furto ablatam, debeat restituere pretium locationis Domino?

R. Debet. Quia fructus rei Domino ipsius reus debentur, deductis tamen impensis. *Less. lib. 2. c. 1. dub. 17. Azor t. 3. l. 4. c. 4. Nauar. c. 17. n. 25. Sayro lib. 10. tract. 2. c. 3. n. 20.*

Fructus autem dici potest triplex. Naturalis, ut arborum, animalium fetus, lana, lac, &c. Industrialis, qui principaliter requirit culturam hominis: ut hortorum, agrorum, &c. Civilis, ut mercedes ex locatione ædium, vectura nauium, iumentorum. *Azor. c. 2. q. 5.*

De lucro autem ex pecunia furtiua, negatiue dicendum, tenebitur tamē ad interesse lucri cessantis, aut damni emergentis, si & quatenus passus est verus dominus, ob priuationem pecuniæ *Azor cap. 4. q. 2.*

QVÆSITVM XVI.

Qui pro committendo aliquo peccato pretium accipit, an illud restituere teneatur?

R. Quamuis sint variz opiniones, dicitur tamen hic breuiter & resolute, quod acceptum ob turpem

turpem causam, seu propter opus quod est peccatum, opere impleto, non est necessarium restituendum: ante opus tamen impletum debet restitui.

Probabilis etiam est sententia, quod acceptum ob crimen legibus punibile, nisi censeatur esse donatum, est restituendum, vel statim pauperibus, quod est consilij: vel post sententiam, quod erit debiti. *D. Th. 2. 2. q. 32. a. 7. Azor t. 3. l. 4. c. 21. Et 30. Less. l. 2. c. 14. d. 8.*

QVÆSITVM XV.

Qua causa non restituente a peccato excusant?

R. Duodecim. 1. Inopia debitoris, seu impotentia. 2. Remissio creditoris. 3. Cessio bonorum debitoris. 4. Damnum creditoris, Re. p. vel tertij. 5. Solutio creditori creditoris. 6. Rei debitoris interitus, quia tunc alia æquivalens subroganda est. 7. Iudicis vel iuris autoritas. 8. Religionis ingressus, sed secundum declarationem Doctorum. 9. Excommunicatio creditoris. 10. Incertitudo creditorum: nam tunc in pauperes facienda est restitutio. 11. Dispensatio vel compositio cum Papa, quando incerti sunt creditores, cum Pontifex sit supremus Princeps in spiritualibus, & eius sit de temporalibus suorum subditorum dispo- nere, prout expedit ad bonum spirituale, præsertim quando ipsi veri Domini nequeunt, eo quod non sunt noti: Et idem sit communis parens, pauperum, & earum piarum. 12. Compensatio si

ei uti potest, & prætendit. Vide *Less. l. 2. c. 16. prim.*
& declarationem in sequentibus dubys. Sayro l. 10. r. 1. f.
 t. 6. & seq. Azor t. 3. lib. 4. c. 39. Nauar. c. 17. n. 7.
enumerat nonem, quæ a restitutione excusant.

QVÆSITVM XVI.

*Bonorum incertarum restitutio quomodo
 facienda?*

¶. Eo modo, quem natura rei expostulat, siue
 apertè siue occultè. Azor c. 35. Nauar. c. 17. n. 44.
 Indinuat autem hic, cui ista restitutio sit facien-
 da. Ita j; boni incerta, id est, habentia Dominium
 ignotum, post sufficientem inquisitionem illius,
 & incerta debita, siue ex contractu, (ut ex deposi-
 to commodato, venditione, mutuo) siue ex delicto,
 (ut ex viura, furto, damno dato) si nec credito-
 res, nec hæredes supersunt, restituenda sunt in
 pauperes, saltem iure positiuq; & consuetudine,
 quoniam non iure naturæ.

Si habens talia bona, verè pauper est, poterit
 ea tanquam vnus ex pauperum numero sibi re-
 tinere, neq; postea teneatur pauperibus restituere,
 copiosior effectus, post hanc applicationem. *Less.*
c. 4. n. 22. Azor t. 3. lib. 4. c. 16. Sayro lib. 10. t. 5. c. 2.

Nomine vero pauperum, non tantùm mendici
 intelliguntur, sed etiam quibus necessaria ad de-
 centem statum d. sunt, & quæuis loca & opera pias.

QVÆSITVM XVII.

*Infamant proximum delicto vero, an restituere se-
 nentur, & quomodo?*

¶. De

¶. De falso & confecto crimine infamantem,
 teneri ad restitutionem famæ, dicendo se falso im-
 posuisse alicui crimen: clarissimum est.

Clarum quoq; est, infamantem etiam citra
 calumniam, videlicet verè, sed occulti delicti, te-
 neri ad restitutionem.

Difficulus verò est de modo: ne foras se lo-
 co restitutionis famæ, sit confirmatio infamæ. Nā
 per aliquos modos confirmaretur diffamatio: Ve
 si quis diceret, se malè, imprudenter, contra iusti-
 tiam locutum fuisse, vel non bene tunc aduertisse,
 & postea deprehendisse, detractorem se fuisse: fa-
 cile per talia verba intelligeretur verum fuisse cri-
 men, quod d. tenebatur.

Per alios vero modos esset cum mendacio, ve
 si retractans diceret se falsum dixisse, vel menti-
 tum fuisse, intelligendo de tallo pratico, quod
 hic locum ab aliquibus non habere dicatur.

Et tandem melior modus ab aliquibus assigna-
 tur, scilicet ab Azor, t. 3. l. 5. c. 9. q. 7.

Non obligatur (inquit) sic diffamans, ad di-
 cendum, se esse mentiti, sed neq; id dicere potest.

Satis est, si dicat, se malè fecisse, nec esse sibi
 credendum, & se esse doceptum, nec semper ve-
 rum est, quod dicitur ab homine. Et hoc sufficit,
 quia non potest plura facere: Ad impossibile autem
 nemo obligatur. (Vnde hinc apparet, quod faci-
 lus est destruere, quàm construere: famam læde-
 re, quàm reparare.) Verum ista quoq; verba apud
 sentatos confirmarent diffamationem. Prudentes

b 3

itaq;

utiq; potius laudandus esset in illa materia, in qua
est infamatus, subintelligendo talem laudem in
foro exteriori; vel apud plerosq; illi debere: aut
ipsa dignum esse. *Less. lib. 2. c. 11, dist. 20.*

QVÆSITVM XVIII.

Peccatne is, qui iniuriam sibi ab aliquo illatam
refert amico?

R. Si faciat animo detrahendi, ut se hoc modo
vilescatur, peccat: si autem ut consolationem
accipiat ab amico, siue ut querela exposita, dolo
mitigetur, non peccat (saltem mortaliter.) De
rum enim esset, & præter humanam consuetudi-
nem, ut quis cogatur iniurias acceptas, solus in
silio concoquere. Curandum tamen est, ne plu-
ribus dicatur, quàm ad solatium sit necesse: ne
nominetur persona, nisi ad necessariam consolatio-
nem sit valde expediens. *Less. l. 2. c. 11. d. 12.* Idem
dicendum est, de detectione alicuius criminis
cultri, consilij capiendi causa, ut vitemus malum
vel ab eo liberemur, vel alteri provideamus. Ne-
que tunc ad restitutionem obligamur. *Azor l. 3. l. 6. q. 3. & lib. 13. c. 7. q. 7.*

Idem tenendum, quando referuntur ma-
liorum ad maiorem audientium cautelam, ne se-
licet corrumpantur peccatis aliorum. Similitel-
si narrentur propter maiorem peccantium utilita-
tem, ex quadam animi commiseratione, ut audi-
tores prouocentur ad orandum pro eis, aut si illi
qui audiunt, sint eorum magistri, vel superiores
aut parentes, qui possunt prodesse & non obesse.

TITV

TITVLVS IX.

De V/sura.

Habet quæsitæ 18.

QVÆSITVM I.

Quid sit v/sura, & in quibus rebus consistat?

Definitio est ista. V/sura est lucrum ex mu-
tuo. Paulo futilior & explicatior. V/sura est lu-
crum, pecunia æstimabile, immediatè ex mutuo
proueniens.

Immediatè verò (intellige) ita ut mutuator in-
tenderit mutuatarium ex vi pacti mutationis obli-
gare: vel ad minus mutuatarius putet hanc fuisse
intentionem mutuantis. Quodsi immediatè pro-
ueniat ex amicitia vel gratitudine, nihil officiet.
Nam licet ex mutuo sperare amicitiam, hac ratio-
ne conciliandam. Et sperare, quod ex amicitia
illius aliquid utilitatis mihi proueniet, citra tamen
pactum.

Consistit autem v/sura in rebus mutuabilibus,
seu mutuo subiectis. Porro mutuum consistit in
his rebus, quæ constant numero, pondere, mensura.

Numero, ut pecunia numerata.

Pondere, ut æs, argentum, & aurum.

Mensura, ut oleum, frumentum, vinum.

Quæ res dicuntur à iurisperitis accipere sta-
tionem, quia vna potest fungi vice alterius, ut fru-
mentum alterius frumenti, & pecunia alterius pec-
uniæ. *Less. lib. 2. c. 20. d. 1.*

QVÆS

QVÆSITVM II.

Pro re accommodata aliquid accipere ultra sortem, estne usura?

R. Non est, usura enim locum non habet, nisi in mutuo, à quo commodatum differt. Nam commodatum, propriè sonat gratuitam concessionem alicuius rei quoad usum, ac proinde per illud (iuxta naturam commodati) non transfertur dominium sicut per mutuum transfertur. Differt quoque à locatione, quia locatio fit ob mercedem, commodatio vero gratis.

Stando tamen intra limites commodati, et contra naturam talis contractus, accipere aliquod ultra sortem, nisi fortè per accidens, ratione adiuncti damni, aut lucri cessantis, occasione commodati, ex parte commodantis: aut ratione deterioris effectus, ex parte commodatarii. Aut si contractus mutetur, ut ex commodato sit locatum, tunc non erit amplius pro re commodata; sed locatio.

QVÆSITVM III.

Quod dicitur iustum pretium?

R. Iustum pretium censetur illud, quod vel preestare publici, ad bonum commune prudenti est institutum, quod dicitur pretium legitimum. Vel communi hominum intelligentium æstimatione consideratis circumstantiis, determinatum; quod dicitur vulgare, naturale ac arbitratium, tanquam à naturali prudentia constitutum, ubi à Principe vel Magistratu pretium non est impositum.

Discrimen

Discrimen inter hæc duo pretia.

Quod legitimum consistit in indivisibili, vulgare vero habet latitudinem.

Et communiter triplex dicitur: Infimum seu minimum, Medium seu moderatum, & Summum seu ingorotum aut rigidum, v. g. Medium sit 10. Infimum 9. Summum 11. Rursum medium 100. Infimum 95. Summum 105. *Leptus lib. 2. c. 21. d. 2.*

QVÆSITVM IV.

Quæ est iusta æstimatio nummorum?

R. Nummi dupliciter possunt considerari. 1. Formaliter, hoc est, quatenus nummi sunt, ut scilicet sunt mensura rerum venalium, (qui usus est primarius.) 2. Materialiter, hoc est ratione compositionum, quas habent ex materia, vel figura tali, quæ sunt, puritas materię, vel maior aut minor admixtio, antiquitas, raritas vel copia, & usus vel expendibilitas, portandi commoditas. Et hic usus est secundarius. Unde iuxta hanc secundam rationem, sunt vendibiles, & permutabiles, cum alijs nummis. Nec sunt taxati lege, sed habent vulgarem æstimationem, quæ non consistit in indivisibili. Possuntque vendi & permutari, cum aliquo lucro, secundum receptam locorum consuetudinem. Qui melius penetrare hanc materiam vult, legat. *Nadar. cap. 17. n. 226. Azor t. 3. lib. 10. cap. 3. q. 2. Tolet. l. 5. cap. 21. n. 1. Lessius lib. 2. c. 22. n. 27. Et cap. 23. n. 4. Fillius. p. 2. cap. 4. n. 347. Ibi discies pecuniam dupliciter posse considerari, scilicet ratione materię, & ratione for-*

o. formæ Rursumq; ratione formæ duos habere
vli s. Nimirum, vt sit pretium rerum, qua alia e-
muntur. Et vt permutentur maiores minoribus, &
e contra. Intelliges quoq;, quibus ex causis pecu-
nia pl. ris minor. sue æstimetur, quādo ratione
materiæ tñquam res quædam venditur, locatur
commodatur. Inter quas etiam loci conditio nu-
meratur. In quantum pecunia eiusdem materiæ
pluris æstimator in vno loco, quam in alio.

Nemo tamen in solutionem debitorum tene-
tur eos acceptare, nisi secundum æstimationem le-
galem, quam habent, ex usu principali.

Itaq; legitimus valor nummorum, vt sunt in
usu primario, est ille, quem princeps sua lege tax-
at, vel silem, quanti vulgo in emptionibus
& solutionibus debitorum solet computari. Fieri
namq; potest vt æstimatio nummorum crescat, sur-
pra taxam legalem, ex appretiatione & usu vulgi
principe non contradicente, idq; ob materiæ puri-
tatem, vel pondus, vel quia in locis vicinis pluris
æstimantur. Et tunc possunt passim in contracti-
bus eo pretio exponi, quia illud censetur legiti-
mum. *Lepius lib. 2. c. 23. d. 2 n. 14 NAUAR. c. 17. n. 295.*

Q V Æ S I T V M V.

*Quando valor pecunie variatur, quomodo
solutiones sunt faciendæ?*

Pr. Vt huic quæsitio plenè satisfiat, & in doctri-
na clare procedatur, præmittendæ sunt quædam
distinctiones ad percipiendum rem, necessariæ.

1. Quod

1. Quod hæc interrogatio potest locum habe-
re, tam in soluendis debitis, occasione emptio-
nis & venditionis: quàm in debitis ratione mutu-
ationis.

2. Mutuario hæc aut est pecuniæ, aut frumen-
ti, vini, olei, aliarumq; rerum, usu consumptibili-
um, quæ consistunt in mensura & pondere.

3. Pecunia mutuata, vel est aurea, argentea, &
vel ærea, seu minuta.

4. Minuta quoq; potest esse, aut melior, aut de-
terior, aut æqualis mutuata.

5. Auctio valoris monetæ, aut est à contrahen-
tibus præcognita: aut inopinata, seu ex improviso
accidit.

6. Præcognita verò potest esse, aut certò, aut
verisimiliter, aut sub dubio.

7. Si mutuarius nesciens præmonitus fuit de
futura auctione pretij, vel non. Hoc enim est ne-
cessarium, vt deliberet secum: num velit hoc onus
in se suscipere, vel non.

8. In contractu mutui, aut intercessit pactum,
de solutione in specie, aut nulla mentio facta est
de redditione monetæ eiusdem generis.

9. Adhuc, aut mutuarius seruaturus erat rem
mutuatam ad illud tempus, quo pretium augen-
dum erat, aut non.

10. Contractus, admixtæne erant aliqua illicita
conditiones, vel non: videlicet, si pactum in-
teruenit, vt solutio non fiat ante certum tempus,
quo speratur maius pretium.

Fin itaq;

Hu itaq; distinctionibus pramissis, resoluē p
propositiones respondemus.

Propositio prima.

In debitis occasione emptionis & vendicio
his, creditor non potest plus exipere, quam illius
pretium, quo res valebant, quando vendita sunt. *Trinq; periculum versaretur lucrandi, aut perdē-
Toler. Inst. l. 5. c. 34. n. 1. Soto de iust. l. 6. q. 1. a. 2. N. A. Navar. & alij. Si omaino ignotum, sed casu il-
propter interesse damni accepti, aut lucri impedid
ti vere, & ibiq; fictione: post moram tamen. S. i. t
Mora: n. 1. Azor l. 3. lib. 7. de mutuo. c. 10. q. 3.*

Propositio secunda.

In debito aut mutuo eorum, quæ constitut
in mensura & pondere, non secundum mensuram
novam, si eam aliquando augeri contingat, sed
iuxta mensuram, seu modium & pondus, quod e
rat tempore mutuationis: redditio facienda est.

Quod si pactum interueniat de reddendo
& tali tempore, tunc aut certo verisimiliter cre
datur eius pretium auctum iri, & mutuator il
frumentum vel similia, non seruaturus erat usque
ad illu t e mpus; peccaret, si in equali mensura
vel pretium illud minus seu augendum recipere
et in obligatione restituendi. Si vero seruaturus e
ret, & praterea libertatem soluendi ante praesent
e mpus (quo fortasse minoris contaret) mutu
tuo non adimit, non peccat. *Nav. manc. c. 17. n. 2. i*
Debet tamen detrabere expensas pro custodia
damno

lamna diminutionis, vel corruptionis, quibus af-
seruatio diuturna subest. *Fillius p. 2. t. 24. cap. 3. n. 49.*

Vnde si mutuarius illo intermedio tempore
ibi non consuluit soluendo, ipsi imputandum est.
loro de iust. lib. 6. q. 1. a. 2.

Si vero dubium erat, an tunc plaris vel mino-
esset valiturum, nullum peccatum esset: quia
periculum versaretur lucrandi, aut perdē-
Nauar. & alij. Si omaino ignotum, sed casu il-
tempore statuto plaris valuit, nihil peccati est,
tam ab initio dictum est.

Si certum, vel probabilius, quod valebit mi-
nus, poterit mutuans exigere maiorem mensuram,
aut praesens pretium: secundum qualitatem certi-
tatis, de diminutione pretij.

Propositio tertia.

In mutuo pecuniae, potius habetur ratio anti-
qui valoris. Nam si etiam casu, & ex improviso, au-
cto vel diminutio valoris monetæ, tempore solu-
tionis contigerit, redditio debiti erit secundum
valorem antiquum, qui erat tempore mutuatio-
nis. v. g. Si quis mutualet alteri centum aureos,
quolibet valebit tempore mutuationis
quatuor florenos, postea insperare Princeps aut Com-
munis augeret valorem eius ad 4. florenos, mu-
tuarius non teneretur dare florenos 400. sed 200.
qui tempore mutuationis adaequabāt illos centum
aureos. Sicut si augeretur modius frumenti, qui
mutuo accepit modium, cum esset minoris men-
suræ

furæ, non teneatur reddere in mensura aucta, sed in la minore priori. *Toler n. 2. Sa V. Mutuum, n. 9. Sibi ubi supra. Ioan: Medin: de rebus restit: q. 38. §. Est it in lumina. Lepius l. 2. d. 17. n. 149. & 151. Fillius, n. 57* Et si solutio fuerit per aureos; tantum 50. reddet. Sicut per oppositum diminuto valore, plures aureos reddere debet, ita ut exæquari possit summam tunc (tempore mutationis) resultans ex illis aureis.

Azor tamen p. 3. lib. 10. cap. 7. q. 2. oppositum tenet. Nam post duas opiniones contrarias (quarum una cenet solutionem faciendam esse secundum æstimationem, quam habet moneta prior tempore redemptionis: altera vero asserere, quod secundum valorem qui erat tempore mutationis, subiungit. Mihi videtur soluendum esse iuxta æstimationem quam habet tempore solutionis, ut tibi mutuo vinum aureum, qui nunc valeat 21. Julios Italicos, tempore vero solutionis 12. æstimatur; necesse est, ut mihi reddas 12. Julios. Nam si ego velim acquirere aureum, illum nequibo comparare aliter quam 12. Julijs.

Hæc duas contrarias opiniones posset fortasse aliquis sic conciliare. Quod aucto valore prioris monete, & servata eadem bonitate monete mutationis, solutio per monetam minutam facienda est, secundum æstimationem antiquam. Sed si moneta minor est depravata notabiliter, solutio per eam facienda est, secundum taxam præsentem in tali pecunia.

Sic hæc conciliatio sub Iudice. Ego enim decernam.

determinate non audeo, sed alijs iudicandum relinquere malo. Quod si computatio fuisset, secundum monetam minorem, in florenos, marcas, sexagenas, tunc sufficeret tempore solutionis exhibere currentem monetam. Vnde *Fillius, n. 58* Si valor pecunie idem est, sed materia mutata quoad puritatem & pondus, atque adeo quoad bonitatem intrinsecam, videtur satis esse reddere nummos eiusdem valoris, etiam si pondus differens sit. Idem dicendum, si aureo adderetur plius ponderis, vel detraheretur, dummodo valor non varietur.

Porro solutio esse potest etiam in alia moneta, quam debitor intulerit, etiam invito creditore, ubi tibi est consuetudo. *Azor t. 3. l. 10. q. 1.* si non est expressum, sub qua materia pecunia reddenda sit. *Fillius: n. 57.*

Propositio quarta.

Secundum variationem valoris, potest creditor obligare, mutuatarium ad soluendum in simili pecunia. *Azor t. 3. l. 7. c. 10.*

Addit *Fillius: ubi supra.* Quamvis validum sit pactum, reddendi mutuum in eadem materia, tamen consuetudine contrarium est receptum: sed quando mutuatarius renuntiaret huic consuetudini, deberet soluere pecuniam eiusdem materie. Quæ si casu augetur vel diminueretur, in favorem vel onus debitoris esset. In favorem quidem, quia pauciores aureos daret, si valor auctus est: in onus autem si decrederet, quia ad numerum antiquum;

quum superaddere debet, ut exaquet summam
flos mutuatam, iuxta valorē antiquū, & nō nouū.

Quod si mutuarius non posset eandem ma-
teriam habere: & mutuans exigeret; posset iste ad
arbitrium bonorum virorum ultra sortem acciper-
e, si reuera prius est aliqua commoditate. De-
bitum tamen soluens per minutiorem monetam
debet iuxta illum valorē antiquū grossiorē
monete, computare; ut puta flor: 2. vel 4. in sin-
gulis aureis qui scilicet erat tempore mutationis.
Verum qui mutaret monetam minutiorem, &
obligaret ad iure un vel argente un reddendum
usuram committeret. Azor *ibid.* Onus enim debi-
tori imponeretur quærendi iustos: & melius com-
modūq; perciperet quā dederit.

Propositio quinta.

Qui mutuat numisma crescens in dies quoad
valorē: si seruaturus illud erit usq; ad certum
terminum, potest in pactum deducere, ut sibi sol-
uatur secundum illum minorem estimationē, quam
habeat tempore solutionis, ad quod seruare de-
creuerat, dummodo præmonuerit in hoc mutuat-
rium, & non auferat libertatem ipsi, exonerandi
ab illo debito, ante illud tempus, si quando ei pla-
cuerit, vel soluere poterit. Azor *lib: 5 de Usur. c.*
g. 5. Nauar. c. 17. n. 219. Quod si in pactum non
deduxerit, non poterit compensationem petere
quamuis per oblivionem id fecerit: sicut etiam
de interesse damni infra dicetur.

Propositio

Propositio sexta.

Quando tempore mutationis, non est certum
pecuniam plus valituram, sed tantum dubium est,
utrinq; æquale, plusne vel minus valebit (solet
enim esse talis pecuniæ variatio in mundis: & an-
te ipsas incertitudo) tunc licebit bona conscientia
pacisci, de reddenda pecunia, in eadem materia,
cum hac additione, scilicet siue plus siue minus valebit.
Quia uterq; exponit se periculo perdendi aliquid,
aut saltem nihil lucrandi. Azor, *Nauar.*

Propositio septima.

Qui scit certo aut probabiliter valorē pe-
cuniæ ascensurum, & non est talem monetam vl-
trius ad illud tempus seruaturus, usuram commit-
tit, si paciscatur de reddenda pecunia, secundum
futurum valorē, Azor, & alij.

Propositio octaua.

Habens certam pecuniam, quam timer in fu-
turum minus valituram, non potest licite eam mu-
tuare, eo pacto, ut reddatur secundum æstimatio-
nem præsentem, quam nunc habet. Esset enim
usura. Azor *lib: 5. c. 7. de usura. c. 7. q. 9. & lib: 10. de*
Camb. c. 7. q. 2.

Nisi quando mutuans, statim erat: consum-
pturus illam pecuniam, vel eā empturus re, quam
posset tantidē viderē, post diminutā pecuniæ æsti-
mationē, quanti æstimatur in præsentī. Azor *l. 5. q. 9.*
Aut quando is cui datur, vult eam in suos vius
similiter

ſimiliter expendere, antequam eius æſtimatio m-
nuatur. Azor lib. 10. de Camb.

Nihilominus eandem pecuniam minus vale-
turam expendere in præſenti, ſecundum præſentis
pretium, licebit. Leſſi. lib. 2. c. 21. d. 5. n. 44. & 45.

Sicut & frumentum, quod minus valiturum
timeo, currenti pretio vendere licet. Azor de Vſura
14. lib. 5. c. 7. q. 6. 7.

QVÆSITVM VI.

*An dare aliquid alteri cum tali pacto, ut ſi alter
ter intra certum tempus moreretur; pecunia amplius non
reſtituatur; & ſi vterq; ſuperſtes ſit, donatarius
reddat duplum; ſit licitus contractus?*

R. Cum diſtinctione 1. Nam aut pecunia datur
per modum donationis, ſucetiam per contractum
innominatum (do, ut mihi des:) & ſic licitum
eſt, quia neq; ratione mutui datur, neq; ibi mutuū
interuenit, dummodo id fiat candido animo, ſine
fraude. Nau. c. 17. n. 222.

2. Aut datur per modum mutui, & ſic Nauarro
videtur vſura. Azorius vero cenſet non eſſe vſu-
ram, quia illud ſuorum obuenit non ex vi mutui,
ſed periculi vtrinquo. Fom. 3. l. 5. de Vſura. c. 6. q. 2.
Et lib. 7. cap. 7. q. 7: dicit eſſe licitum propter in-
certum & dubium euentum, videturq; eſſe contra-
ctus ludi, & reuera mutuū hic locum non ha-
bet, atq; adeo neq; vſuræ labes.

QVÆSITVM VII.

Quomodo

*Quomodo in pacto de retrouendendo, commit-
tatur vſura?*

R. 1. Ratione pretij, ſi minoris ematur quam
valeat, tunc enim vendens, præſumitur mutuū
palliaſſe, ſub venditionis nomine Caiet. ſum. 7.
Venditio. n. 9. Et 7. Vſura. n. 54.

Ordinarie autem de iuſto pretio (ſi alienare
tur in perpetuum) detrahenda eſt quarta pars.
Quamuis ſi apponerentur conditiones, in mio-
rem fauorem vendentis, & maioris onus ementis,
minoris poſſet res illa emi.

Et vice verſa, ſi conditiones fauorabilioreſ
eſſent emptori, & moleſtiores venditori, pluriſ.

2. Ratione intentionis, ut ſi in animo non ſit
incertitas emendi & vendendi, (quamuis ad tem-
pus (ſed vſuram palliandi. Deuſ. l. 2. c. 107.

QVÆSITVM VIII.

*Societatis contractus quid, & quiſ licitus, &
ut talis inueniendus?*

R. Quæſitum hoc tria continet puncta.

1. Scilicet, quid ſit talis contractus. 2. Quiſ li-
citus. 3. Quomodo inueniendus.

Quamuis autem ſocietas in multis inueniri
poſſit, videlicet in officio, de qua Azor. 3. l. 9. c. 8.
In veſtigalibus. In arte, Azor, Leſſius. In animali-
bus, de qua Azor, c. 7. In omnibus bonis, de qua Azor
c. 17. 18. & 19. In negotiatione, ſeu in mercatura,
(quæ dicitur ſocietas quæſtuofa:) hic quæritur de
ſocietate in mercatura, utpote magis vſurata, &
pluriſ.

plurimum neceſſaria: Idcirco de hac tractare cogitamus. Eius autem deſcriptio talis eſſe poeſt.

Societas negotiationis, eſt conuentio duorum vel plurium, de communi eaq; honeſta mercaturae faciendae, ad commune lucrum habendum, ex his quae ſinguli ſocij in commune contulerunt.

Vt autem talis contractus ſit licitus, quatuor conditiones requiruntur.

1. Vt negotiatio ſit vera & honeſta, ad excludendam eam, quae neq; eſt vera, ſed conſicta, ad palliandum uſurum; neq; honeſta, vt illa quae eſt in furto, rapina, uſura, & alio maleficio.

2. Vt ſinguli aliquid conferant, ſive pecuniam ſive indiſtriā, operam aut laborem; ſive inſtrumenta, vt nauē, curruſ; ſive animalia, aut alia bona neceſſaria ad negotium: prout conuentum fuerit.

3. Vt aequalitas inter ſocios in omnibus ſeruetur. Hae autem aequalitas intelligitur, quoad impenſas, lucra, & damna: ita vt quiſq; ſecundum proportionem, aſtimationem, & valorem collatorum ad commune, impenſas faciat, lucrum reſporret, & damnum ſuſtineat.

Nam lucrum quoq; diuidendum eſt, vel in partes aequales (ſi illa quae conferuntur aequalem valorem habent) vel in partes proportionales, ſi illa quae erant collata, non aequalem aſtimationē habeant. v.g. vnus contulit mille, alter centum. Lucrum diuidetur proportionaliter, vt ſecundus accipiat vndecimam partem lucri, primus vero decem tales partes. *Navar & alij.*

4. Vt

4. Vt ſinguli ſocij, ſint periculo expoſiti, reſpectiuè: hoc eſt, ille qui depoſuit pecuniam, (inſtrumenta, aut quodcunque aliud) ſolus patitur damnum, ſi illa caſu fortuito perierit, aut detrimentum paſſa fuerit ex parte, vel in toto, propter negotiationem: neque tenebitur ſocius mercator damnum reſarcire, niſi huius culpa interceſſerit. *Azor c. 2.* Siquidem qualibet res, domino ſuo perit. Et pecunia collata (quoad dominum) non tranſit in ſocietatem, ſed eſt deponentis (quoniam vſus eius ſit cōmunis) vnde etiam ante omnia ſi extat, reſtituenda eſt deponenti poſt negotiationem.

Similiter, ſi praeſter ſummam capitalem, in fine negotiationis, nihil lucri apparuerit, damnum in ſua indiſtriā, & labore, ſubibit ſocius negotiator, neq; tenebitur alter ſocius compenſare, ex ſua ſorte principali, ſi remanſit.

Quo pacto autem ſit ineundus: ſciendum eſt quod hoc fieri poteſt multipliciter.

1. Dum plures ſimul vnum cumulum ſuarum pecuniarum congerunt, communesq; habent miſtros, & alia inſtrumenta. *Decif: lib: 2 c. 120.*

2. Si plures aequaliter conferant non tantum pecuniam, ſed etiam indiſtriā, opera, labore, &c.

3. Quando vnus ponit pecuniam, alius inſtrumenta, tertius indiſtriā, quartus operam & laborem. *Azor c. 1.*

4. Cū vnus collocat pecuniam, alius indiſtriā, operam & laborem. *Azor.*

Leſius lib. 2. c. 25. n. 2. quatuor modos assignat, poterit qui volet videre.

Nihilominus quatuor restant adhuc dilucidanda.

1. Dubitatum est olim (inquit *Azor c. 4. q. 2.*) quomodo industria & opera hominis, possit exequare tantique aestimari, quanta potest esse summa pecuniæ, præsertim quando aliquis confert decem aut centum millia aureorum, ut propterea possit æquale lucrum accipere, cum eo qui tantam summam reposuit. Sed hoc facile intelligemus, si considerabimus: quod pecunia ex se sterilis est, Facienda verò, ut subest industria humana. Quæ quidem industria in aliquibus solertissima, sagacissimaque ad lucrandum, & excogitandum modos exquisitos, invenitur; ita, ut iudicio omnium censeatur æquipollere tantæ summæ: & omnes, quàm libentissime cum ipso talem societatem, (collocatæ quantumcunque summa) contraherent: in alijs, mediè, in cæteris exigua, adeo ut vix florenus unus vel alter eius concedatur. Et similiter opera vel labor exercetur, aut in locis turis nullam difficultatem habentibus, aut periculosis, arduis, &c. Itaque accedente iudicio ac æstimatione peritorum mercatorum, hæc æqualitas itabiliri potest. Nam aliquando contingit, ut industria vel opera vnius tantum conferat societati, quantum pecunia alterius quemadmodum l. *societas ff. Pro socio dicitur Et si non fuerint*, additur: quod plerumque tanta est industria socij, ut ipsa plus societati conferat, quàm pecunia.

pecunia. Posset & aliter declarari ista æqualitas, secundum *Azor c. 4. q. 4.* Et aliter, secundum *Iacob. Graff. l. 1. c. 120. n. 7.* Verùm sufficit supradicta, quæ est quasi germana declaratio, moralem continens æqualitatem.

2. Lucri nomine (quod debet esse commune) intelligitur omne illud quod remanet (deductis expensis, & damnis si quæ intercesserint) ex negotiatione, vel causa negotiationis provenit: non autem, si aliunde: vel sola occasione negotiationis accidit: ut si occasione societatis, contraxit quis amicitiam utilem cum aliquo, aut notitiam cum principe, cui quia placuit persona illius socij, princeps donavit ei aliquid: tunc enim tale donum socius communicare non tenetur *Azor c. 4. q. 8.*

3. Nomine damni, illæ tantum iacturæ accipiuntur, quæ ex ipsa societate tanquam ex causa descendunt, & tales similiter debent esse communes: ut si socius laborans pro societate diripiatur à latronibus, vel naufragium patiat, vel morbo corripitur, &c. vel captus ab hostibus, vel in servitutem redactus, redimat se suis pecunijs, tenetur societatis ex communi ei compensare omnia: non autem quæ socij sola occasione societatis sentiunt.

Ut si quis occupatus negotijs societatis, patrimonium suum negligentius administravit, vel non potuit proficisci ad suscipiendum legatum sibi factum, aut aliter iratus, (propterea quod talem non tenuit societatem) mutavit testamentum, in quo per illum factus erat hæres, &c. non imputatur societati. *Azor c. 5. q. 4.*

4. Impensæ quoq; illæ debent esse communes, quæ causa talis negotiationis sunt, siue sint in iumenta, nauigia, ad merces exportandas, vel transportandas: siue vasa ad asseruandas, vel ad ipsas meliores reddendas, vel ad famulos conducendos, siue in medicos (casu quo laborans pro societate in morbum incideret) siue etiam pro victu quotidiano: non deductis impensis, quas aliquando in suæ fecisset, si hac de re expresse inter socios conuenient, aut consuetudo talis fuerit: secus si neq; pactum intercessit, neq; consuetudo extet. *Azor c. 5. q. 8.*

Q U Æ S I T V M IX.

Quis dicatur usurarius manifestus, & à quo absolueudus?

R. Manifesti sunt dupliciter, scilicet, iure & facto, seu eidentia. Facto quidem, qui ita palam dant ad vsuram, vt nulla tergiversatione factum celari possit.

Iure verò, qui iudicis sententiâ de hoc crimine sunt cõdemnati, aut qui legitimè in iudicio per idoneos testes sunt cõuicti, vel etiâ cõfessi in iudicio.

Quoad absolutionem. Vbi hic casus Episcopo reseruatus est absolute, ad illum pœnitens est remittendus, aut per Confessorem facultas petenda. Cæterum in Synodo hac, non video inter reseruatos casus. Papalis quoq; non est, quia non est ipso iure excommunicatus. *Lessl. l. 2. c. 20. d. 22. n. 186.*

Dicendum itaque est, quod non admittendus est ad confessionem, donec satisfecerit re ipsa pro sua

facultate, vel idoneam cautionem dederit pignoratitiam, vel fideiussoriam ipsis creditoribus, (si præsentis sint) vel in coram absentia Ordinario loci aut eius Vicario, vel Parocho, coram testibus fide dignis, vel Notario publico habenti mandatum à loci Ordinario. Si talem cautionem præstare non potest, debet iurare, se nõ posse in præsentia, & se facturum, curaturumq; quicquid poterit, vt fiat restitutio.

Si periculum non patiatur moram, statim absolueudus est, & postea cautio exigenda *Leptus.*

In Synodo c. 60. f. 170. multa dicuntur vtilia circa vsuras. Et Sayro lib. 10. l. 5. c. 5. n. 27. & 31. Et quoniam existimo non omnes ad manum habituros Synodum Diœcesis Cracouiensis, idcirco decreui summarie perstringere, ea quæ ibi de hac materia dicuntur: Dicuntur autem septem.

1. Interdicitur Sacerdotibus sub pœna suspensionis ipso facto ab officio, & restitutionis accepti, ne à manifestis vsurarijs oblationes accipiant; nec eos ad communionem admittant, neque ad sepulturam, si in tali peccato moriantur.

2. Præcipitur vt ipsi vsurarij, tam spirituales, quàm seculares, qui resipiscere noluerint, tam diu excommunicati publicè denunciarentur, donec restituant extorta per vsuram. Ad hoc ramen prærequiritur declaratio, per officium ordinarij facièda.

3. Modus restituendi duplex præscribitur. Primus extra articulum mortis. 2. In articulo mortis. Extra articulum quidem mortis, tria, 1. Vt v-

surarius.

usurarius volens restituere, denuntiet Confessario
usurarium, & facultatum suarum quantitatem.
Confessarius (si sufficiunt facultates) iungat con-
fessionem, ut omnes usuras restituat: si non sufficiunt
partem usurarum soluendam in presenti designet
restituendam, si autem differat soluendam, cum maiore
facultates habuerit: adhibita tamen sufficienti
cautione. Nomine autem sufficientis cautionis, in
li triplex intelligitur. 3. Usurarius restituat huius
a quibus extorsit. Qui si non extant, hæredibus res-
titutio fiet. Deficientibus etiam hæredibus: im-
pium lucrum totum conuertatur ad pios usus, se-
cundum iudicium Parochi & Confessarii, vel Ar-
chidiaconi visitantis, dummodo iniqua summa
duos aureos non excedat. Nam si excedit; satisfecit
est. vel cautio præstanda erit in manibus Episcopi.
Et hoc modo postea absoluti poterit, à quocumque
voluerit Confessario, & non aliter.

4. Qui vere penitentiam ad horam mortis de-
stulerit, & contemptis clauibus Ecclesie excom-
municationem corde indurato sustinuerit, tamen
vigente periculo absolutionem petierit, tunc tra-
seruanda erunt. 1. Ante absolutionem iurare de-
bebit se restituendum acquisita per lucrum. 2. Ma-
nifestabit Penitentiario suo, bona mobilia & im-
mobilia. Ipse autem Confessarius præcipiet inte-
gram restitutionem, si facultates fuerint sufficie-
ntes: vel si non sint sufficientes, iubebit, ut usura-
rius partem usurarum persoluat: & de reliquo per-
soluendo, coram Vicario Episcopi, vel sacem Par-

rocho

rocho, fide iussores statuat: qui fide iubeant, quod
usurarius recepra sanitate, & aucta facultate resti-
tuet, ut supra dictum est precedenti numero, con-
ditione tertia. 3. Quod si fidei iussores non exte-
rint & usurarius agrotans ostendat signa veræ po-
nitentiae: tunc satis est quod iuret, ut præfertur.
Quo facto id Sacramenta & alia admittatur.

5. Idem modus debet obseruari circa res vagas,
oblatus, vel malè acquisitas.

6. Sacerdos etiam regularis exemptus, si non
seruat præmissa forma, talem ut præfertur usura-
rium manifestum, præsumpserit in loco sacro se-
pelire, authoritate Concilij Viennensis, ipso facto
est excommunicatus. Neque poterit absolui, nisi
Episcopo satisfecerit. pro iniuria irrogata.

7. Declaratur, qui sunt usurarii, per duodecim
numeros.

1. Qui publicè vel probabiliter exercet usuras.

2. Qui decem marcas mutuunt, & undecimam
percipiunt ratione usuræ.

3. Qui fructus vel prouentus rei pignoratæ,
non computant in sortem.

4. Qui carius vendit: quam iustum rei pretium
exigit, ob dilatam solutionem.

5. Venditores qui paciscuntur, ut si pretium rei
venditæ tempore solutionis creuerit, ipsi lucren-
tur, diminutionem pretij in se non suscipientes.

6. Cum frumentum, vel aliud quidpiam, mi-
nus purum integrumque datur, ut tantundem inte-
gri aut purioris restituatur, (quamuis dilatio ad

benq

benè placitum, & commodum debitoris concedatur) usura est.

7. Ad contractum emptionis cum pacto retrovendendi, quatuor considerationes adhibentur.

1. Ut emptor habeat verè animum emendi: alias enim, si facit, ut fructus & summam totam recipiat, usura erit. 2. Emptor sustineat rei emptæ onera. 3. Res emptæ ex natura sua sit fructifera. 4. Pretium iustum detur. Videlicet: si emptor venditori facultatem redimendi concedit ad sex annos, tunc ex pretio detrahatur quinta pars: ut puta, si valet res quinq; millibus, dentur quatuor. Si ad decem annos quarta pars.

8. Si venditor domûs aut fundi, recipit rem venditam ab emptore in Emphiteusim, luellum aut arendam in artem autem soluit censum, quam sit verus redditus rei: usura est.

9. Venditor accipiens ab emptore frumentum, pannum, &c. loco pecuniæ: nisi id faciat iuxta pretiû, quod in foro publico æstimatur, iniquè agit.

10. Quando dotalis pecunia marito re ipsa numeratur & traditur, non potest relinqui apud extraneos vel alios propter lucrum, absq; nota usuræ. Sed quando pecuniæ traditio differtur, licet accipitur aliquid correspondens fructibus dotis, ad sustinenda onera matrimonij.

11. Similiter si monasterium non recipit pecuniam oblatâ, ut pensionē diutius recipiat, usura est.

12. Declarantur duo illicita esse. Scilicet, quando in oppignoratione tale pactum apponitur, ut

oppigno-

oppignorans intra triennium non redemerit rem oppignoratam, teneatur creditori vendere: vel eam amittat, seu eius iure cadat.

QVÆSITVM X.

Vendere rem carius creditò, quam numeratò, an sit usura?

Regulariter, & ex natura rei est usura, quando fit ob solam dilationem solutionis, ut paulum omnes docent.

Nihilominus quinque sunt consideranda.

1. Latitudo iusti pretij. Nam vendere numeratò infimo pretio, creditò verò, summo, non est usura: quia est intra latitudinem iusti pretij.

2. Si res seruanda erant ad certum tempus, quod sunt carius valitura: tunc licet pluris vendere, deductis tamen impensis pro conseruatione rei, &c.

3. Ratio habenda est periculi sortis, cui talis mercator exponitur, propter Emptorem infidum & minus securum.

Debet tamen verū esse periculū & non fictum.

4. Ratione expensarum & molestiarum, quas timet in recuperanda sorte.

5. Ratione lucri cessantis, vel damni, ex dilatione solutionis, ut si in præsentem habeat emptores, qui præsentem pecuniam emerent, vel in breui probabiliter sperarentur emptores, ille autem pecuniam conuerteret in negotiationem & lucraretur. *Lessius l. 2 c. 21. d. 6.*

QVÆSITVM XI.

k

In quo

In quo differunt *lucrum cessans & damnum emergens*?

R. In tribus. In significatione, materia, & compensatione. In significatione quidem: nam *damnum* est: *gens* importat detrimentum, quod aliquis patitur propter mutuum, id est, eo quod alteri mutuit. *Lucrum* autem *cessans*, significat omissionem si rata utilitatis alicuius, propter mutuum. *Prax: for: pan.*

Deinde differunt in materia. Quia *damnum* emergens est in rebus quas creditor habet, vel quas ei debentur. *Lucrum* verò *cessans*, respicit emolumentum, quod ei non erat debitum, & à quo consequendo impeditur. *Less: l. 2. c. 20. dub: 10.*

Quod compensationem vero differunt: quia *damnum* emergens totum est compensandū, quod propter mutuum incurritur. *Lucrum* verò *cessans*, non totum quod speratur, sed ad arbitrium boni viri, perperis impendimentis, periculisque lucra consequendi, deductis etiam impensis, si quæ sunt. Quod enim futurum est, nondum est, & multis modis impediri potest.

Exempla utriusque interesse. *Damni* quidem, si quis eo quod mutuat, cogitur ipse pecuniam sub fenore accipere, & usuram soluere, vel res suam minoris iusto vendere. Similiter: habet aliquis domum ruinam minantem, ad quam fulciendū tenebat pecuniam quam mutuat: vel indigebat frumento ad familiæ usum, quod postea cogetur carius emere. Aut volebat censum redimere, vel debi-

debitum persolvere: & ob mutuum cogetur usuram vel interesse, aliquid dare.

Lucri vero, ut si quis pecuniam destinatam negotiationi, vel emptioni rei frugiferæ, subtrahat illi destinationi, ut alteri mutuet, ac propterea amittat spem lucri.

Q V Æ S I T V M XII.

Quomodo licet exigere aliquid, ultra sortem ratione damni emergentis, & lucri cessantis?

R. Quamvis non desint, qui sentiant illicitum esse, exigere aliquid ratione damni emergentis, ut *Less: l. 2. c. 20. dub: 10.* refert, Nihilominus D. Th. 2. 2. q. 78. a. 2. 1. & communiter omnes tenent id esse licitum.

Quod in duobus casibus locum habere potest. 1. Quando mutuatarius est in mora culpabili, hoc est, quando in termino solutionis non soluit, cum possit soluere, advertens creditorem velle sibi solui, *Less: Summ: Cor: De usura, circa mutuum, c. 7. §. Primus casus. Prax: l. 23. c. 7. n: 70.*

Neque necesse est, ut creditor eum interpellet de solutione, quia ipse terminus satis interpellat, virtute pacti ab initio conuenti. Et tunc quoque, iuratur tacitum pactum, ut non soluens teneatur ad interesse, defectu solutionis obueniens. *Lessius n: 69.*

Secundus casus, quando ab initio (quod licet fieri potest) conuentum est, de aliqua pecunia ultra sortem reddenda, ratione damni ex mutatione impendentis, tunc enim si aliquid eveniat, siue ante, siue post terminū & morā mutuatarij, refarciendum erit.

K 2

Requis

Requiruntur tamen in hoc ſecundo caſu, duæ conditiones, ad hoc vt licitè compenſatio accipi poſſit. 1. Vt mutuum ſit cauſa damni, ita quod ſi ne mutuo non eueniret, & per mutuum, mutuans effectus ſit impotens ad præcauendum impediendumq; illud damnum. Addit *Azor* l. 3. lib. 5. de *Vſura*, c. 4. Si tamen alias habeo pecunias, quibus domum habentem reparare poſſim, vel amicus alias mihi offert, tunc damnum mihi non prouenit ex mutuo.

2. Vt mutuator admoneat mutuatarium illius damni futuri, ne decipiatur, nam forrè nollet mutuum cum tanto onere. *Leſſus & Sum. Cor: de Vſura circa mutuum*, n. 11. §. *Tertius caſus*. Quod ſi ipſum damnum non eſt deductum in præſentem, mutuarius nō tenebitur pro eo ſoluere, etiam ſi poſtea eueniat, ſed mutui ſibi imputet. Nam eo ipſo, quod non deduxit in præſentem, cenſetur illud in ſe recepſiſſe: niſi debitor fuerit in mora, aut per vim coegerit eum ſibi mutuare. Hoc intereſſe quamuis bona conſcientia poſſit accipi, raro tamen, aut nunquam eſt in vſu.

Quod lucrum ceſſans, licitum eſt paciſci tempore mutationis pecuniæ, de lucro ceſſante cum mutuatio, ſeruatis tamē quatuor conditionibus.

Prima. Vt verè ac ſyncerè pecunia ſit deſtinata negotiationi, quæ etiam negotiatio ſit parata & in promptu: vt *Caiet. Vſura, caſu* 1. ait. *Leſſus* verò n. 86 docet, ſatis eſſe ſi abſolute ſit deſtinata certæ negotiationi, aut etiam in genere, vt ſit à quibusdā

buſdā, qui in omnem lucrandi occaſionem ſunt intenti: dummodo merces ſint certæ, & lucrum.

2. Vt mutatio verè ſit cauſa lucri ceſſantis, ita vt neq; arte mutuans poſſet commodè compenſare totum lucrum negotiationis, neq; habere aliam pecuniam otioſam, quam commodè poſſet in mutuatæ locum ſubrogare, & eidem lucro deſtinare. Quamuis computari non debeat inter otioſas pecunias, reſoſita ad alios euentus, vt ad alendam familiam, dotandas filias, prouidendum ſenectuti, vel ne mutuans exponat ſtatum ſuum periculo. *Leſſus* n. 87. *Sum. Cor: Azor* c. 5. *Tolet.* l. 5. c. 33. n. 1. *Caiet. Vſura*.

3. Conditio. Vt lucrum habeatur in ſpe certa, ſive probabili, & mutuans non tantum exigat, quantum eſt lucrum ſperatum: ſed minus, arbitrio boni viri. Deducenda enim eſt æſtimatio laborum, expenſarum, & ratio habenda præſentis ac certitudinis. Nam plus valet, quod præſens eſt: & minus, quod futurum eſt, ac propterea incertum, multisq; modis impediſſi potest, vt *D. Th.* ait.

4. Vt præſati lucri compenſatio non exigatur ſtatim dato mutuo, ſed conuenienti interuallo. *Leſſus*. Nam hæc anticipata ſoluitio erit uſuraria. *Azor* c. 5. q. 3. *ſin. Ioan. Med: C. de rebus per uſur.* q. 3.

Ultima poteſt apponi conditio, aut potiùs monitio, vt hæc intelligantur, dummodo omnis dolus & fraus pillandi uſuras, abſit. *Nauar.* c. 17. n. 21. Et præterea ſecluſo ſcandalo, ad euitandum peccatum. *Decif.* l. 2. c. 105. n. 14. Num: autem 34.

subiungitur: Cum interesse lucri cessantis requiratur tot conditiones, ideo consulendum est. Et si in tali contractu abstinenceatur, post factum tamen seruatis prædictis conditionibus, contrahentes non sunt condemnandi, nec tenentur ad aliquam restitutionem; ex D. Ant. & Nau.

Prax: lib: 23. c. 8. n. 83. Id, inquit, quod est admissum in speculatione, dissuadendum est in praxi, antequam fiat, cum quia paciscentes sapienter mentuntur, cum quia difficile est, ut omnes conditiones simul concurrant, & obsequantur.

Extenditur autem interesse lucri cessantis solvendum non tantum ex pacto, sed etiam ex & post mortem debitoris. Caiet: 22. q. 88. Nau. & Sum. Conseruatis tamen conditionibus.

Multæ autem in Sum: Cer: enumerantur conditiones, non aspernendæ. Sicut etiam in Prax: for: pæn: lib: 23. c. 7.

QVÆSITVM XIII.

An pro pecunia dotali liceat fructus aliquos accipere?

R. Si pecunia iam est in manibus, & dispositione legitimi possessoris, eam non licet conuertere ad contractum iniustum, propter lucrum acquirendum, iuxta modum corruptæ consuetudinis, si quidem neque pro redemptione captiuorum, licitum est usuram committere, c. super eo, de Censura. Et Nau: Conf: 2. de Usura, lib: 5. Et Man: cap: 17. n. 257.

Nihilominus, si eadem pecunia dotalis, vel pupill-

pupillorum ac viduarum, subijceretur licito contractui, & reduceretur ad aliquem iustum ritum, & modum (de quibus Valentiat. 3. disp. 5. q. 25. p. 2. postquam in primo puncto enumerauerat in illos modos) posset licite fructificare.

Modus autem iste est, si inirentur & coniungerentur tres contractus, cum mercatore, ex parte pupillorum. 1. Societatis 2. Assuranceionis summa capitalis, hoc est, suscepcionis periculi in se, & obligationis reddendi sortem principalem, etiam si perierit. 3. Venditionis & emptionis lucri maioris incerti, pro minori certo. Et tunc si ratione societatis lucrum sperabit; v. g. quindecim pro centum. Ratione assuranceionis, detrahentur quatuor ex quindecim. Ratione venditionis, dabuntur alia quatuor. Itaque residuum, scilicet septem accipiet pupillus, tanquam lucrum pro sorte sua.

Cæteri modi recensiti à Valent: præter hunc, vel hic locum non habent, vel periculis pleni sunt. Less: l. 2. c. 25. dyb: 3. n. 31. & sequ.

Quod si pecunia nondum peruenit ad manus, sed genero debita apud socerum sit; aut vidua relicta, ab hæredibus nondum sit restituta: tunc gener potest percipere fructus ultra diutis sortem, siue ex fundo sibi tradito causa doris, siue ex pacto de soluendis tot florenis, singulis annis pro centenario, ratione interesse onerum matrimonij, vel lucri cessantis. Decis: l. 2. c. 108.

Idem dicendum de vidua, & de separata per diuortium. Decis: 5. Nau: Man: c. 17. n. 23. Soto 6. de iust: q. 1. a. 2. Prax: lib: 25. n. 238.

Nota hic duo, circa primum punctum.

1. Quod isti tres contractus possunt iniri, siue cum eodem socio, mercatore: siue cum alijs tribus, & siue in continenti, siue ex intervallo. Nam c. 17. n. 253. Decis lib: 2. c. 120. n. 38 Quamuis Azor. 2. 3. l. 9. c. 3. q. 6. & c. 4. q. 3. aduersetur, & usurarius esse contendat, si cum vno & eodem, praedicti tres contractus fiant: sed optime rationes soluit. Less. l. 2. c. 25. d. 3. vbi pro hac sententia, multos citat. auth. res.

2. Quod non est necessarium semper, hoc contractus fieri expresse, sufficit enim, vt contrahentes implicite eos intendunt, per vnicum contractum expressum. Vnde potest quis vti hac forma cum mercatore. Confero mille ad communem mercatorem, vt quotannis soluas quinque vel sex saluta sorte, eo modo, quo Doctores docent id esse licitum. Less. lib: 2. cap: 25. n. 31. & Val: 22 d. 5. p. 2. q. 22. 25.

Q V Æ S I T V M XIV.

Prouiso viri in nubium, qua obligati ad dotem reponendam, solvunt, antequam nubant, vel dotem accipiant, estne licita?

R. Si virgo nolit vnquam nubere, sed ex tali prouisione semper viuere, salua summa capitali: illicita est prouisio talis. Hoc enim non aliter dari videtur, quam ex vi mutui, vel expliciti vel impliciti.

Quod si intendant nubere, videtur licita esse, cum ratione legis, sic disponentis (vbi est facta) et ratione pia consuetudinis, cum ratione tacite do-

natio-

nationis parentum intendendum, dotis in sua integritate conseruationem, vsq; ad realem eius exhibitionem, cum quia illa prouisio potest computari in supplementum dotis, vt in simili dicitur, in Decis lib: 2. c. 106 n. 3.

Q V Æ S I T V M XV.

An conditio pupillaris, excusare possit à peccato & restitutione, si capiatur aliquod lucrum ultra sortem?

R. Non potest excusare. Nam si tutor exposuerit pecunias pupilli usuris, (quamuis non potuerit aliter ex eis lucrari) tenebitur pupillus ad restitutionem, & similiter tutor (vbi pupillus nequaerit vel noluerit) tanquam cooperator. Teneatur tamen adhibere omnem diligentiam, vt ex pecunia pupilli lucrum acquiratur, vel emendo praedia, vel dando mercatori ad partem honesti & liciti lucri, recipiendam. Qui si negligens fuerit, potest pupillus accipere honestum lucrum à tutore suo. Si autem fecerit tutor quod in se erat, ad nihilum teneatur. Sylue. §. Usura, lib: 9. q. 29. Prax: lib: 25: n. 240.

Q V Æ S I T V M XVII.

Habens pecuniam, sed ea vti ad lucrum nesciens, nec valens: qua ratione sua necessitati consulere potest?

R. Ex superioribus patet, ipsum non posse illicitis modis victum aut lucrum quaerere, poterit autem ad licitos contractus se conuertere, scilicet

k s

ad em-

ad emptionem fundi frugiferi, siue in æuum: siue cum pacto retrouuendi: ad emptionem census annui, (vulgò dicti *Wyderkaff*) ad societatem in mercatura, seu mercaturam in societate, de qua paulo ante dictum est. Quod si neq; ad hos modos pateret occasio, habens autem pecuniam, esset decumbens in infirmitate diuturna, &c. Tunc non est aliud remedium, nisi ex parata pecunia viuere in Dominum Deum cogitatum iactare, interim magna fiducia Dei auxilium expectare. Tandem paratus sit facere, quod faciunt mendici, imò & diuites ad magnam paupertatem reducti. Isti namq; in patientia egestatem sustinent, & Dominus Deus enutrit eos, subordinat & prouidet benefactores, aut tandem præmium cæleste, pro indigentia tolerantia parat, & suo tempore largitur.

QVÆSITVM XVII.

Facientes contractum illicitum, bona tamen pæda, quem si sciissent esse iniustum, non fecissent: an postea, veritate comperta, possint ratione lucrì cessantibus, tantum retinere, quantum iusto contractu lucrati fuissent?

℞. Hanc difficultatem in terminis, tractat. *Less.* l. 2. c. 20. d. 12. Nos huic breuiter respondebimus. Quia emens prædium minoris iusto, bona fide, non peccat quidem, sed tamen postea intellecta veritate, tenetur complere premium, nec potest excusari per hoc, quod si alium contractum inisset, etiam plus lucratus fuisset. Et ratio est.

Quia

Quia venditor nō consentit in illum titulum, neque illius intentio est, rem suam minoris iusto vendere, propter interesse emptoris. Similiter vendens bona fide, supra iustum, tenetur comperta veritate restituere excessum, quia emptor non intendit cōpensare interesse venditoris, sed tantum emere rem iusto pretio. Ita etiam hic, quanquam non peccat, tenetur tamen ad restitutionem. In primis ergo rescindendus est contractus illicitus, & quidem quamprimum, neq; enim tutum est in offensa Dei, & iniustitiæ, vel ad momentum permanere. Deinde restitutio facienda est: ac postea alius contractus licitus (si placebat) faciendus. Nec poterit excusare consensus alterius contractentium, quia ille non est absolutus. & spontaneus, ut qui procedit ex vi contractus illiciti, per sum ob necessitatem initi.

QVÆSITVM XVIII.

An licitum sit ab usurarij semere pignora, quæ ipsi passim in ciuitatibus publice vendunt?

℞. Est licitum. Quia mutuatarij postquam ea reliquerunt pro usuris, non solent curare, ad quos perueniant: & si rogarentur, libenter facerent potestatem emendi. *Less.* lib. 2. cap. 29. dub. 19. n. 166.

TITULUS X.

De Simonia.

Habet quæsitæ nouem.

QVÆ

QVÆSITVM I.

Simonia quid sit, & quod duplex?

R. Simonia est deliberata voluntas emendi, vendendi pretio temporali, aliquod spirituale, vel spirituali annexum.

Spirituale hic dicitur, quod est supernaturale quocumque modo: ut gratiæ, sacramenta, confirmationes, benedictionesque Ecclesiæ, & omnis alius potestatis supernaturalis. Spirituali annexum quod cum aliquo spirituali habet connexionem. Vel antecedenter: ut ius patronatus, qui præ exigit ordinem sacrum; sicut vestes, vasa, templa, altaria, benedictionem. Vel consequenter, ut beneficia Ecclesiastica: quia supponunt officium diaconi. Aut concomitanter, ut labor in ministerio Sacramentorum. *Nauar: cap: 13. n: 99.*

Diuisio. Simonia (clauitatis causa) est quod duplex: Mentalis tantum, Conventionalis tantum, Realis, & Confidentialis.

Mentalis est quæ latet in mente tantum secretæ intentione. Quæ interdum erumpit ad dationem, abique declaratione iniqui animi, interdum non.

Conventionalis, quæ etiam ad pacta vere, non animum decipiendi deducitur: verbo, nutu, vel alio signo: siue in sola tantum promissione consistat: siue etiam re ipsa ex vna tantum parte impleatur.

Realis, quæ ad dationem, & acceptionem præmissio pacto peruenit. Et posset quidem subdiuidi, quod vel est vtrinque completa: vel ex vna parte

parte tantum. Sed quia realis hic dicitur quæ ministeriam est completa: ideo hæc, quæ ab vna tantum parte compleri incepit, ad conuentionalem reducitur. *Valent: 22. de Simonia, disp 6. pun: 5.*

Confidentialis, quando alicui confertur, aut procuratur beneficium cum pacto, ut idem confertur vel procuranti, aliquando resignet.

QVÆSITVM II.

An conferens beneficium indigno, ob consanguinitatem, amicitiam, vel preces, sit Simoniacus?

R. D. Th: 2.2. q. 10. a. 5. 2. ait, non esse Simoniacum propter consanguinitatem vel affinitatem carnalem, conferre gratis aliquod spirituale, quia nihil ibi datur vel accipitur pecunia æstimabile. Quamuis ex tali mortuo principaliter conferre, sit mortale, præsertim indigno. *Nauar: cap: 23. n: 107. Azor: 2. 3. l. 12. cap: 11. q. 1.* Idem dicendum est de conferente ob amicitiam. *Nauar.*

Quod si hoc in aliquod commodum temporale reuoluatur tanquam in pretium, erit Simonia, *Valentia 22 de Simonia, disp 6. pun: 3.* Exemplum ex Azor. Si quis confert consanguineo, ut inde conferens fiat honoratior, vel opulentior, vel potentior: vel ut consanguineorum, aut propinquorum familia esset clarior, vel ditetur.

Et quamuis aliqui Doctores vniuersaliter dixerint hoc esse simoniacum, tamen late & generaliter vsi sunt nomine Simonia: scilicet, in quantum

tum datur beneficium ob aliquam inordinatam causam, vel motuum *Less. dub. 20. Azor t. 3. lib. 12. cap. 11. Val.*

Sicut & de precibus specialiter aliqui asseruerunt. Nam conferre alicui beneficium propter preces, vel obtinere per preces etiam interueniente indignitate, non est propriè Simonia. Nisi preces pro precio fiant, & accipiantur: ut ait *Navar. cap. 23. n. 100. & 107.* Vel exaudito precum resoluitur in aliquod commodum temporale, tanquam pretium, ut *Valent. Soto, & Azor*, aiunt; videlicet, si exaudiens preces, fruorem ab exaudito querit, aliamquam utilitatem expectat, beneuolentiam sperat, obligationem oblatam suscipit, iram & odium meretur, honori ducit quod à talibus rogetur *D. lib. 2. 2. q. 100. a. 5. Azor t. 18. q. 3.* Vel nisi aliquod pactum interueniat, tacitum vel expressum: ut *Less.* docet, *dub. 20. & Soto de iust. lib. 9. q. 7. 4. 3.* Aut etiam ut preces interponantur, apud alium, in ipsius collatoris utilitatem. *Less.*

QVÆSITVM III.

Quomodo dignoscetur, qui inseruit alicui Pro lato, pro beneficio obtinendo, an sit Simoniacus?

R. In confessione, tribus modis id cognosci potest. 1. Per distinctionem præpositionis (pro) Nam potest importare, vel causam finalem, vel impulsivam, siue excitatiuam. Et quidem si dicat causam finalem, videlicet quod spes beneficii moueat

deat, tanquam finis principalis & immediatus ad inseruiendum, proculdubio erit Simonia.

Quod si tantum excitet & impellat, finis tamen immediatus obsequiorum est salarium, aut alius iustus vel honestus respectus: tunc non erit Simonia, ut sequenti quaesito patebit, ubi etiam periculum latens aperietur.

Hanc doctrinam suppeditare videtur *Navar. t. 23. n. 100. ibi Quarto.* Declarationem verò terminorum de causa finali & impulsiva, videre poteris in opere morali. *Sanch. lib. 4. c. 2. n. 38.* & de Matrimonio. *lib. 8. c. 21. n. 8. & 30. n. 9.*

Azor t. 3. lib. 4. c. 24. breuiter declarat: Finalis, inquit, est, propter quam aliquid fit, & qua non subsistente non fieret. Impulsiva, quæ est causa vè facilius, citius, vel promptius fiat: & qua non existente fieret, sed non ita facile, cito, vel commodè.

2. Dignosci potest ex discussione intentionis. Nam si obsequia sumit pro pretio assequendi beneficium: ita quod ex vi obsequiorum immediatè expectet illud, est quasi emens ipsum, ac proinde Simoniacus.

Quod si non ex vi seruitij, sed vi fauoris comparandi per obsequia, sperat beneficium, non est Simoniacus. Quod in sequenti quaesito melius declarabitur.

3. Ex medio, videlicet si pactum mediat & interuenit, ut loco stipendij, aut etiam cum illo, accipiat beneficium. *Azor t. 3. lib. 2. c. 18. q. 2. & Less. lib. 2. c. 35. d. 20.*

A D D I T I O.

Solum intendit author, cum committitur apud Bonac. t. de Sim: q. 6. p. 1. per totum, posse beneficium excitare non ut motiuo obsequij vel per obsequium, (hoc enim damnat Inn: XI. propof. 45) sed ut occasione obsequij motiuo gratitudinis vel per gratitudinem, vel alio honesto titulo beneficium conferatur, quod tamen author docet esse periculosum.

Q V Æ S I T V M IV.

Quomodo per munus à manu, à lingua, & obsequio, committatur Simonia?

R. Munus à manu (secundum D. Gregorium) est pecunia, & omne donum, quod intuitu obtinetur spirituale datur: ut equus, torques, annulus, &c.

Talia si dantur ex pacto, erit Simonia completa: si absque pacto, sed cum intentione secreta, obtinendi rem spiritualement, erit Simonia mentalis. Si verò dantur ad conciliandam amicitiam tantum, non erit Simonia: verum periculosum est. Less: lib. 2. c. 35. dub. 20.

Munus ab obsequio: si quis obsequium præstet Episcopo, Collatori, &c. vel inseruiat ipsi, cum expresso vel tacito pacto, ut beneficio committatur, aut saltem tali intentione non manifestata, erit Simonia. Less: lib. 3. c. 35. dub. 20.

Si verò, ut ipse collator, serui scientiam, & dexteritatem perspectam habens, moueatur ad conferendum ei beneficium, non erit Simonia in foro conscientie, etiam si gratis seruiat, dummodo non intendat obligare tacito aliquo pacto collatorem, nec collator sentiat se esse obstrictum. Non enim

præstas obsequia, ut Episcopum obliges, sed ut talenta tua ei innotescant. D. Thomas, & Lessius. Ad conciliandam verò amicitiam inseruire, æquè periculosum est, ac in munere à manu. Less.

A lingua, ut est laus & vituperatio, patrocinium aduocati, commendatio apud Principem, & alios, ad fauorem humanum comparandum, & odium vitandum: hoc enim officium est pretio æstimabile. Vnde si quis hoc principaliter intendit, vel in pacto deducit expressè vel tacite, Simoniacus est.

De precibus satis dictum est.

Q V Æ S I T V M V.

Quomodo Simoniacus sit ipso iure suspensus, vel excommunicatus?

R. Simoniacus realis in ordine, est ipso facto suspensus ab omnium ordinum executione. Less: d. 24. & præterea est excommunicatus cum Papali reservatione. In beneficio verò Simoniacus est tantum excommunicatus. Similiter Simoniacus per confidentiam, non tantum realis, sed etiam conuenientialis, accepro beneficio, antequam impleat quod promittit, est excommunicatus. Nau: n. 110. & Less: n. 147. Azor t. 3. l. 12. c. 10. q. 4.

Pro cuius declaratione sciendum est. Quod omnis Simonia, poena æterna gehennæ punitur, nisi hic per Sacramentum Pœnitentiæ expietur.

Mentalis ultra peccatum mortale, nullâ poenæ iuris afficitur, siue sit purè mentalis, siue etiam peruenierit (absque pacto tamen) ad actum exteriori, rem dan-

rem dandi vel accipiendi: adeo ut etiam ad restitutionem in nullo casu sit obnoxius talis simoniacus. *Nauar. c. 23. n. 111. Valde Sim. disp. 6. p. 6. Quamuis Soto contrarium sentiat de iust. l. 9. q. 8. a. 1. quoad simoniam mentalem, quæ ad dandum accipiendumq; peruenit.*

Contentionalis præter peccatum mortale, quod ei commune est cum mentali, potest etiam puniri in foro exteriori, si iucidi deferatur.

Illa verò Contentionalis, quæ est ex altera tantum parte completa, obligat ad restituendum id quod est acceptum, & quidem statim ante condemnationem. *Val. ubi sup.* Restitutio quidem rei temporalis, fieri debet danti, (quamuis per sententiam iudicis in penam ipsa privari possit.) Res vero spiritualis, non danti sed superiori, nisi restitui nequeat, ut Sacramentum, vel Sacramenti character.

Quoad penas realis simoniæ distinguendum est. Num vel est in ordine, vel in beneficio, vel in religionis ingressu.

Itaq; Simoniacus realis & mediatores, tam in ordine quam in beneficio, omnes sunt ipso iure excommunicati, cum reservatione Papali. *Nauar. n. 111. Val.*

Simoniacus in ordine tantum, præter excommunicationem, est ipso iure suspensus, cum reservatione Papali. *Val.* Simoniacus vero in beneficio, non est ipso iure suspensus, sed tantum excommunicatus.

Et præterea omnis dispositio beneficiaria, præsen-

sentatio, electio, collatio, per realem Simoniam; est nulla: & consequenter quasitum per illam, debet dimitti, etiam ante sententiam, & quidem cum fructibus: quia iure naturali relinquenda est res aliena.

Est quoq; talis inhabilis ad idem beneficium obtinendum.

Res autem temporalis per simoniam data, restitui debet Ecclesiæ, in cuius præiudicium admissa est: vel pauperibus, si in nullius Ecclesiæ damnum, vel ignominiam id cessit: post sententiam tamen. *Val. Less.*

Simonia confidentiæ pœnis superat omnes superiores. *Less. lib. 2. c. 35. dub. 26. & n. 140. Nauar. c. 23. n. 108.*

Ad extremum notandum est, quod triidunt, *Nau. Val. & Azor. l. 3. l. 12. cap. 21. q. 6.* Quod nullus Simoniacus est ipso iure excommunicatus, præter Simoniacum realem in ordine & beneficio. Cuius contrarium *Less. dub. 23.* significat, quoad simoniam ob religionis ingressum, quod videlicet tam dantes, quam accipientes, sunt ipso facto excommunicati per Urbani 4. Extrauag: quæ incipit: *Sane in vinea Domini.* Capitula verò aut Conventus, suspensionis pœnæ subiacent. Quæ tamen pœnæ intelliguntur, interueniente petitione vel exactione, directa aut indirecta. Nam sponte oblata, (omni pactione cessante) licet recipere: Dotem quoq; exigere licet, ita determinante Martin: 5. & Clem: 7. non quidem pro ipso ingressu religio-

nis, sed pro alimentis Monialis, maximè si Monasterium sit tenuè. *Less. dub. 12. & Azor lib. 12. c. 16.*

Q V Æ S I T V M VI.

Resignare beneficium in fauorem tertij, continentè Simoniam?

R. Secundum vsum Curia Romanæ, & Constit: Pij V. prohibitum est, ne quis coram ordinario cedat suo officio, alterius gratia, imò & iure communalis damnatur, ut Simoniacus. *Azor lib. 7. c. 21. q. 2. & c. 27. q. 3.* Omnis enim pactio in spiritualibus est illicita, & Simoniam inducit. *Less. & Azor.* Ideo propter speciem Simonia, non possunt tales resignationes esse, nisi in manibus Summi Pontificis, cuius authoritas, dissipat Simoniam iuris humani, seu Ecclesiastici. Neq; enim hic potest esse aliqua Simonia iuris diuini. *Less. d. 14.*

Licetum tamen est, dimittenti beneficium suum absolute, id est, absq; intentione id faciendi causa alterius, post aliquod temporis interuallum, & non statim, petere, ab ordinario pro aliquo. *Azor lib. 2. c. 11. q. 3. & lib. 3. c. 12. c. 8. Nau: Man: c. 23. n. 107.*

Q V Æ S I T V M VII.

Permutatio autem Beneficiorum, caretne labe Simonia?

R. Caret quidem, si fiat authoritate Episcopi, absq; ea verò inficitur ipsa.

Licebit itaq; tractare de permutatione facienda, & tractatum concludere, & se vicissim obligare.

care, sed adiectâ clausula, sub beneplacito superioris, cui hæc sunt manifestanda. *Less. lib. 2. c. 35. d. 4. n. 3. & dub. 17. Azor. c. 29.* Compensatio tamen excessus, est periculosa. Lege *Less. n. 102. & Azor. lib. 3. lib. 12. c. 12. q. 3. Nau: Manual: c. 23. n. 100.*

Q V Æ S I T V M VIII.

An sit Simoniacum, sumptus in lites & adificia à resignatario exigere?

R. Quoad expensas litis. *Less. lib. 2. c. 35. d. 15. n. 94.* refert quosdam negare esse Simoniacum: tum quia resignans facit hoc, ut se indemnem seruet: tum quia totæ expensæ redundant in utilitatem resignatarij. Quorum opinio, ego limitari, ad sumptus factos ex suo patrimonio, vel alias, dummodo non ex beneficio: hanc autem distinctionem suppediat. *Azor lib. 7. c. 16. q. 9.* Alios autem asserere id Simoniacum esse: quæ opinio Leilio placet, & communis doctoribus dicitur. Et ratio eius est. Quia omne pactum in spiritualibus, de onere temporali, quod iure non est annexum, reprobatur, si absq; authoritate superioris fiat. Neq; in foro exteriori (inquit) admitteretur ista excusatio.

Quod ad adificia: Si facta sunt in utilitatem, seu commodum resignantis tantum, vel circa proprios fundos, & non in utilitatem Ecclesiæ vel beneficij: & dato quod in bonum beneficij, sed ex propriis beneficij, videtur omnino esse Simoniacum repetere: secus si pro commodum Ecclesiæ aut beneficij, ex patrimonio sumptus fierent, vel ex aliunde

aliunde partis citra beneficium. Lege Azor 1. 2. l. 1.
f. 9. q. 6. & l. 3. cap. 12. q. 4.

QVÆSITVM IX.

Licetne in beneficijs, ob redemptionem vexationis, dare aliquid temporale?

R. Navar: Man: c. 23. n. 101. sic respondet: Si quis dat, iam habet ius acquisitum, non committit Simoniam. Sed ante ius quæsitum, non licet dare aduersarijs, etiam malitiosè impediens, nisi impediunt vim inferendo, vel procurando pro indigno, vel solus ille occurreret dignus, qui eligeretur. Vel clariùs ex Less: lib: 2. c. 35. d. 16. Duplex est ius: Ad rem, & in re. Ius ad rem in beneficio aliud est remotum, ut dignitas personæ, respectu talis beneficii. Aliud propinquum, ut cum illa persona est electa, vel præsentata, vel postulata, sed nondum confirmata vel instituta. Ius in re habet, qui iam est confirmatus, vel institutus, vel collationem factam accepit, quamvis nondum possessionem ceperit. Itaq; qui nondum habet ius in re, non potest pretio dato redimere vexationem ab illis qui possunt non tantum obesse, verum etiam prodesse suffragando, vel procurando, &c. Sed bene potest, qui solum possunt obesse, siue vi & fratre de obsint, siue muneribus & precibus, apud collatores vel electores. Tunc enim datur pretium non pro beneficio, sed pro cessatione nocumendi. Qui vero habet ius in re per confirmationem, vel institutionem, aut liberam collationem, potest pretio

pretio redimere vexationem, si fortè aliquis illum a possessione capienda impediatur.

TITVLVS XI.

De Beneficijs.

Habet quæsitum 13.

QVÆSITVM I.

Quid in iure, nomine beneficii intelligitur?

R. Intelligitur annuus proventus, vel potius ius percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, Sac: ratori aut Clerico collatum, ob ministerium Ecclesiasticum. Azor 1: 2. lib: 3. c. 1. q. 1. & Less: lib: 2. c. 24

QVÆSITVM II.

Quotuplex est beneficium seculare?

R. Duplex. Simplex, & non simplex, quod ab alijs dicitur duplex. Simplex est, quod non habet aliquam iurisdictionem, prærogatiuam, neq; administrationem, sed tantum seruitium in Ecclesia, tantum in choro, Missam ad altare. Duplex: quod præter hæc, habet aliquam iuris qualitatem videlicet, iurisdictionem, prærogatiuam, & rerum Ecclesiasticarum administrationem.

Beneficia habentia qualitates sunt, dignitas, personatus, officium, gubernatio Parochiæ, cura animarum, &c. Azor 1: 2. lib: 3. c. 1. q. 5.

Dignitas propriè est, per quam beneficiarius habet

habet rei Ecclesiasticæ administrationem, & iurisdictionem in Clericos. Perionatus, per quem beneficiatus habet gradum honorificū: puta in choro sedem superiorem, in collegio locum, absq; curam administratione & iurisdictione. Officium, per quod beneficiarius habet administrationem, absq; iurisdictione & gradu eminentiori. Azor l. 2. lib: 3. c. 1. q. 4.

Porro dignitatem, personatum, vel officium habent, Decanus, Præpositus, Archidiaconus, Custos, Cantor, Scholasticus, &c. Nam aliquando ista tria beneficia, pro eodem accipiuntur, aliquando distinguuntur. Azor c. 13 q. 4. & 5. Et tunc dignitas dicitur, Præpositura, Decanatus, Archidiaconatus, Personatus, Cantoria, Scholastia, Custodia, Officium, Sindicatus, officium Sacristiæ, Æconomi Ecclesiæ, Aduocati Ecclesiæ, &c. Lepius, lib: 2. c. 34. dub: 2.

QVÆSITVM III.

An inter beneficia præfata, sint aliqua incompatibilia?

¶ Sunt: sed ista sunt in duplici ordine. Primi ordinis sunt, quæ adeo nequeunt simul possideri, ut habito secundo beneficio, omnino excludatur, & vacet, prius beneficium ipso iure. Lepius lib: 2. c. 34. d. 27. Talia sunt, Ecclesiæ Parochiales, & alia beneficia, quæ curam animarum in foro contentioso habent. Item, quæ officia, personatus & dignitates, vocantur. Item duo, Canonici,

varius, vel duæ Saccellanæ, ad eandem functionem concurrentes in eadem Ecclesia; quæ dicuntur beneficia vniformia, sub eodem tecto.

Secundi generis infociabilia vocantur, quæ non possunt quidem sine peccato graui, ab eodem retineri: verumtamen si quis obtinuerit secundū, non ipso iure vacat prius. Talia sunt: Canonici simplices in diuersis Ecclesijs; & alia simplicia beneficia, siue requirant residentiam, siue non, imò & sub eodem tecto difformia.

QVÆSITVM IV.

Adeòne sunt ista beneficia incompatibilia, ut in nullo casu possint plura simul teneri?

¶ Non adeò. Si quidem habere plura beneficia non est intrinsece malum; alias summi Pontifices non dispensarent. Dispensare autem solent, vnde & D. Gregorius, lib: 2. Epistolarum, cap: 5. dispensasse legitur, cum quodam, nomine Agnello, ob certam Ecclesiæ necessitatem, ut duos Episcopatus haberet. Neq; omnino indifferens: cū specieiem mali, & inordinationem quandam præferat. Si quidem in primis minuitur cultus diuinus, vnus namq; habens tria beneficia, non recitat ter officium, neq; celebrat ter.

2. Ecclesia destituitur suis operarijs, cū vnus non possit in pluribus locis residere, nec plurimum ministeria obire.

3. Animarum cura negligitur.

4. Honori Ecclesiæ propter absentiam rectoris detrahitur.

5. Fundatores defraudantur (proh dolor) sua pia intentione.

6. Multi Ecclesiastici pauperes, magis idonei magisque utiles Ecclesie futuri, frustrantur.

7. Quia pluralitas, multa absurda inducit: ut nimiam sollicitudinem temporalium, discurtum, ambitionem, luxum, incontinentiam, concubinarum, lites, scandala pusillorum, &c. ut merito Conc: Trid: Sess. 24. c. 17. dixerit, hanc pluralitatem esse peruersionem totius ordinis Ecclesiastici. Et Alex: 3. ap: Quia in tantum 7. de deprehendis, pluralitatem beneficiorum certum continere animarum periculum asserit. In Extrauag: Ioan: 22. Excrabitu. Decem recensentur incommoda, ex pluralitate promanantia. Less: l. 2. c. 34. d. 27. Tolet: Azor:

Tamen adhibitis debitis, circumstantiis, & iustis causis, cohonestari potest. (D. Thom: quodl. 9. a. 15.) & malitia eius impeditur, (Less:) Porro iuste causas cohonestantes, & Pontificem ad dispensationem mouentes, non possunt esse plures, sed vna sola, ad quam ceterae reducuntur. Ea autem est Ecclesie necessitas, vel magna utilitas. Necessitas est aut intrinseca, propter ministerium, (casu quo defuncti alij, vel idonei.) Aut extrinseca, propter defensionem, (casu quo Ecclesias opus est aduersus haereticos defendere.) Tunc enim necessarium est, pastores esse potentes, &c. Utilitas, quando maior honor, aut commodum notabilius. Ecclesijs accedit, ut si alicui praclaro, sublimi, aut literato viro (non tamen sola promotione, aut quali

quali quali nobilitate ornato) non sufficiat vnum beneficium ad honeste viuendum, iuxta suum statum, & possit ei absque incommodo Ecclesie alterum dari: tunc, & non alias poterit honorari pluribus beneficijs. Quod tamen heri non debet, nisi in ordine ad Ecclesie utilitatem, (non ad fastidium & luxum) utpote, quia persona talis, plus profutura Ecclesie putatur (quod raro experimur) absens, quam alia praesens, propter suam prudentiam, industriam. Quod Less: lib: 2. c. 34. dub: 28. docet, & probat ex Conc: Lateranen: & D. Bernar: Azor: l. 2. lib: 6. c. 10. q. 2. Nauar: cap: 25. n: 128.

QVÆSTIVM V.

Quod si non putetur subesse legitima dispensationis causa, ut qui obtinuit per dispensationem plura beneficia, eritne tutus in conscientia?

R. Minime, sed tenetur alterum resignare. D. Thom: quodl. 9. a. 15. Caiet: 7. Beneficiorum multiplicatio. Soro lib: 3. de iust. q. 6. a. 3. Tolet lib: 5. c. 73. Rationem reddit Less: lib: 2. c. 34. n: 151. Tum quia Papa non est Dominus beneficiorum, sed dispensator. Atqui dispensator non potest pro suo arbitrio distribuere bona dispensanda, sed iuxta rationabilem voluntatem eorum, qui ea dispensanda reliquerunt: & commodum eorum, in quorum utilitatem relicta sunt, quae in proposito est Ecclesia vniuersalis: Tum quia vnum sacerdotem, habere plura beneficia, est contra ius diuinum naturale, secundum Caiet. Pontifex autem non potest di-

est dispensare in talibus, nisi interueniat iusta causa quæ turpitudinem tollat, vt patet, in votis, iuramentis, & indulgentijs. Tenebitur itaq; malè dispensatus, resignare aliqua, ex ijs quæ vel non sunt ei secundum suum statum necessaria, vel in quibus legitima causa non intercessit. Hæc ex *Lessio, Soto, Iust: li b. 3. q. 6. a. 3. Azor r. 2. lib. 6. ff. 19. vsque ad 13. Tol: lib. 5. c. 80. & 81.*

QVÆSITVM VI.

Quid incurrit ille, qui plura retinet beneficia absq; dispensatione?

R. Ille, qui habet aut duo beneficia curata, aut duas dignitates; aut (in summa) duo beneficia primi ordinis, & non statim resignat officiose primum, ipso iure priuatus est, etiam secundo, & inhabilis est ad sacros Ordines, & ad quodcunq; beneficium Ecclesiasticum, & ipso iure beneficia illa sunt de spoliationi Sedis Apostolicæ reservata, vt ex *Extrauag: Execrabilis* docet *Less: l. 2. c. 34. dub. 27. n. 142.* Insuper *Azor* tradit, *l. 2. l. 7. c. 17. q. 3.* talem beneficiarium titulo carere, ac ob id fructus suos non facere. Addit tamen *Leprus 143.* Eum qui vtrumq; retinuerit, non ita esse priuatum secundo, vt teneatur illud sponte dimittere, sed per sententiam iudicis esse priuandum. Vnde si nulla sententia sequatur, poterit primum retinere, sed primum, ob tanto secundo, ita amittitur, vt non sit opus sententia. Vide etiam eundem ibid: *cap. 29. dub. 8. & 34. n. 190. & Azor tom: 2. lib. 7. c. 18.* Quamuis S.

X. Bene-

Beneficium, n. 5. requirat monitionem, iudicis etiam quoad prius beneficium.

De beneficijs incompatilibus secundi generis, iam dictum est, quod videlicet, retinens eis absq; dispensatione, est in statu peccati mortalis.

QVÆSITVM VII.

Potestne dari aliquis casus post Conc: Trid: in quo quis licitè possit plura beneficia sine dispensatione habere?

R. Potest. Sed cum certis limitationibus. 1. Si beneficium quod habetur, siue curatum, siue simplex, sit valde tenue, vt non sufficiat congruæ seu honestæ sustentationi Clerici, verè, absq; fraude. In tali casu, poterit beneficiarius aliud quiddam, sed simplex, & vnum tantum acceperat. Dummodo alterum eorum saltem residentiam, vel assiduam presentiam, siue iure communi, siue consuetudine, aut statuto, siue etiam fundatione, non requirat. Hoc colligitur ex Conc: Trid: *Sess: 24. c. 13. & c. 17. de refor: Less: & Azor.* Omitto autem illos casus, in quibus vnum datur in titulum, aliud in commendam: & quando beneficium est alteri annexum vel incorporatum. Hæc enim sunt incompatibilia seruatis seruandis.

QVÆSITVM VIII.

Quod beneficium censetur sufficiens vitæ Clerici sustentanda?

R. Illud quod ipsi & suis sufficit. Nimirum, vt pro sua conditione habeat victum, amictum, habitationem.

tationem honestam, prouisionem ad casus accedentes, morbos scilicet, &c. Non tantum pro sua persona, sed etiam pro tota familia: intra quam non tantum famuli innumerantur, sed etiam parentes, & alij consanguinei egentes (secluso scandalo.) Præterea, ut ex beneficij fructibus, possit hospites, aduenis & peregrinos excipere: & Episcopalia iura persolvere. Debet autem hic ratio haberi nobilitatis, scientiæ, & literaturæ, atq; dignitatis. Azor q. 9. Cum resolutione ad Ecclesiæ utilitatem, ut dictum est: & cauendum est, ne nimium nobis indulgeamus & attribuamus.

QVÆSITVM IX.

Tenanturne beneficiarij commorari & residere in sua Ecclesia?

R. Azor t. 2. l. 3. c. 9. q. 2. Quod etiam qui simplex beneficium habent, iure communi debent residere, ubi habent beneficium. At vero consuetudine (inquit) introductum est, ut simplices beneficiarij, qui non sunt Canonici, aut portionarij, possint ab Ecclesijs abesse, dummodo substituunt Vicarios, per quos inserviat Ecclesiæ. Verendum tamen est, ne potius sit abusus, & contra intentionem funditorum, præsertim in beneficijs pinguibus.

Quoad beneficiarios, quibus incumbit cura animarum, isti tenentur iure diuino residere, per se suum officium administrare. Less. dub. 29. ex Conc. Trid. Sess. 23. c. 1. de refor.

Possunt tamen Episcopi absq; superioris approbatione,

ex iusta causa, ad summum tres menses, siue continuè, siue interruptè abesse à suis Ecclesijs. Parochi vero ad duos menses, ex legitima causa, & per Episcopum cognita, & probata in scriptis, relicto Vicario idoneo, approbando ab ordinario. Trid. Sess. 23. de refor. c. 1. & Conc. Trid. Sess. 24. c. 12. de Refor.

QVÆSITVM X.

Beneficiarij quomodo se gerere debent, in usu prouentuum suorum beneficiorum?

R. Ita ut in primis expendant, ad honestum commodamq; sustentationem suam suorumque, quantum necesse fuerit: residuum vero in pios usus erogent, & non seruent, nisi pro communiter occurrentibus casibus: neq; prodige dispensent. Alioquin peccabit mortaliter beneficiarius, impendendo ea, quæ supersunt in profanis & superfluis, utendo nimio sumptu, pretiosa uite. Solum enim licet ei uti habitu necessario & honesto. Et bona non sunt data Ecclesiæ ad superbiedum vel diuitum. Neq; potest diuitibus donare, aut in ludos impendere, recreationis causa, vel pro amicitia humana: quia ista sunt extra pietatis opera, Nauar. tom. 1. tract. de redditibus Ecclesiæ. c. Quoniam §. 22. Vbi multa bona & utilia in medium affert. Exemplum quoq; §. 31. n. 2. præclarum recenset, de quodam Prælo primo, qui ad persuasionem cuiusdam Concionatoris Ordinis Prædicatorum, mutauit animum, duabus horis aut tribus ante mortem, do sup.

de suppletile sua, ne poti quidem prius relicta
sed postea in pium opus conuersa, ob certissimam
damnationem, sibi predictam.

Neq; consuetudo, inquit, potest beneficiari-
os in hoc excusare.

Et D. Th. 2. 2. q. 185. a. 7. ad 2. monet Clericos, quos
si voluerint aliquid sibi subtrahere & consanguineis
is dare, possunt, dummodo, inquit, hoc moderate
faciant. Et declarat statim particulam moderate
id est, ut non indigeant, non autem ut ditiores
de fiant. Adducitq; D. Ambr: testimonium. Videtur
si vis Conci. Trid: sess. 21. c. 5. de refor. Azor quod
copiose hanc materiam prosequitur, tom: 2. lib:
6. §. 9. 46. 10.

Q V Æ S I T V M XI.

*Potestne Beneficiarius, propria authoritate,
beneficium dimittere?*

R. Non potest: sed debet coram Ordinario
ipsum deponere: alias reuocari potest, & nisi ad
monitus redierit, potest excommunicari. Azor 1.
lib: 7. c. 19. q. 6.

Q V Æ S I T V M XII.

Potestne Beneficiarius resignare beneficium?

R. Potest quidem. Si fiat absq; fraude, & ha-
beat ipse vnde viuat: Sed Ordinarij hoc admittunt
non possunt, absq; legitima causa, ob Const: P.
V. Causæ autem plures enumerantur, videlicet
nium, aduersa valetudo, vitium vel impedimen-
tum con-

tum corporis, conscientia criminis, Censura, &c.
Azor 1. 2. lib: 7. c. 19. q. 5. & Less: lib: 2. c. 34. dub: 31.

Hæc de pura resignatione: de conditionalis
verò iam dictum est, in titulo 10. de simonia, sicut
& de permutatione beneficiorum.

Q V Æ S I T V M XIII.

Ad Beneficiarius possit facere testamentum?

R. De bonis hæreditarijs, vel arte, doctrina,
industria, acquisitis: abt aliqua successione, dona-
tione uel, absq; vlla Ecclesiæ relatione comparatis,
potest. Constat etiam eisdem non posse iure co-
muni testari, de bonis ex Ecclesia quæsitis; hoc est,
de fructibus beneficij. Sed Summi Pontificis fa-
cultate accedente, possunt testari, in quosvis usus:
Azor c. 19. q. 2. Et ex consuetudine multis in lo-
cis recepta, possunt absq; licentia, ad opera pia
entum, ut docet Less: lib 2. c. 19. d. 4. n. 42. Idem
cum Nauar: dicit: peccare mortaliter (communi-
inquit, sententia DD.) qui aliter disponunt, re-
linquentes bona consanguineis diuitibus, &c.

T I T V L V S XII.

De Censuris.

Habet quæsitæ 10.

Q V Æ S I T V M I.

Quot sunt Censura?

R. Tres. Excommunicatio, Suspendio, & In-
dictum.

QVÆSITVM II.

Quid importat Censura?

R. Accommodatione & vſu Eccleſiæ, importat pœnam ſpiritualem ſeu ſeu ſeu, medicinalem ſeu, ac proinde temporalem.

QVÆSITVM III.

Qua eſt differentia inter Censuras?

R. Quia Excommunicatio directè priuat communionem fidelium: Sufpenſio, Minifterio Eccleſiaſtico. Interdictum, Officijs & rebus diuinis.

QVÆSITVM IV.

Quideſi Excommunicatio maior & minor?

R. Excommunicatio minor eſt illa, quæ priuat ſolam perceptionem Sacramentorum: ita quod peccat mortaliter, ingerens ſe Sacramentis ſuſcipiendis.

Et hæc non incurritur nunc, niſi in duobus caſibus communicationis cum excommunicato ſcilicet, cum percuffore Clerici notorio: & publice nominatimq; excommunicato.

Mayor vero omni communionem fidelium priuat.

Nam priuat inprimis Sacramentis, tam conferendis quàm ſuſcipiendis.

2. Orationibus & Suffragijs Eccleſiæ.

3. Communionem quoq; ciuili.

Habet etiam multos alios effectus, quos dædere poteris in Suar. de Censuris, & Nauar.

Quinq; autem excuſant, non vitantem excommunicatos.

1. Ignorantia.

1. Ignorantia. 2. Neceſſitas. 3. Virilitas. 4. Coniugium. 5. Subiectio. Nauar. c. 27. n. 26. & Suar. & alij. Sa. p. Excom. n. 45.

QVÆSITVM V.

Quid ſit irregularitas, quoad ſignificationem nominis?

Irregularitas eſt inhabilitas, propter quandam indecentiam, impediens directè ac primario, ſuſceptionem ordinum Eccleſiaſticaorum, conſequenter verò vſum eorum.

QVÆSITVM VI.

Quot ſint irregularitatis ſpecies?

R. In genere duæ; videlicet ob delictum, & ob defectum. In particulari vero ſunt 12. ſpecies irregularitatis. Et quidem ſex ſunt ob defectum, ſeu propter indecentiam inculpabilem: ob delictum autem, ſeu propter indecentiam culpabilem, ſimiliter ſex.

Inculpabile eſt; vt 1. Defectus naturalium. 2. Defectus corporalis. 3. Bigamia. 4. Adminiſtratio iuſtitie in cauſa ſanguinis, & concurſus ſeu cooperatio ad ea. 5. Interſectio & mutilatio in bello iuſto. 6. Defectus libertatis, vt in mancipijs.

Culpabile. 1. Sacramenti iniuria, vt eſt in re-baptizatione. 2. Censuræ violatio, vt puta, ſi quis irreuerentem eis, attentet ſuſceptionem, vel exercitiū Sacrorum Ordinum. 3. Hæreſis. 4. Homicidium. 5. Mutilatio. 6. Infamia. Declarationem vide in alij. thoyib.

in 5

QVÆ

QVÆSITVM VII.

Ad evitandam irregularitatem, quomodo Confessor, Concionator, & alius Theologus respondere debet, interrogatus de aliquo crimine, pœna mortis digno?

R. 1. Si interrogans, neq; ad iudicium spectat, neq; à iudicio est subordinatus, licitum erit, fateri veritatem intrepidè, tam in generali quàm in speciali. *Sylu. P. Homicidium 3. q. 5.*

2. Si interrogans, est etiam de spectantibus ad iudicandum: sed crimen non imminet in presenti puniendum, vel sententiam iam lata est, licet respondebitur generaliter *Sylu.*

Et Henrici *lib. 14. cap. 16. n. 4.* inquit, in generali, potest Clericus consulere, dicens, legem esse, ut fures suspendantur, & prædicare illos esse furca dignos. Sed cavendum est, ne dum tractatur de pœna alicuius facinorosi, sub dicto sit causa proxima mortis: neque enim tunc interrogatus de reo per iudicem, dicere potest: iure licitum est tales occidere. Aut, ad nos non pertinet, quibus licet interficere quenquam. Quinquà si iudex erat omnino paratus occidere, vel si in particulari non imminet occasio puniendi, non fit irregularitas ex generali responso.

3. Amplius processisse videtur, *Sayro, de Cens. lib. 6. c. 19. n. 25.* Quotiescunq; quis interrogatur in communi, de aliquo delicto, aut malefactorum. An scilicet quis ob tale crimen, mereatur mortem?

& re-

& responderet, mereri; secuta morte in aliquo, non incurrit irregularitatem, quamvis supra n. 16. videatur acceptasse limitationem Tabienti: videlicet, quando non imminet tunc casus in presenti iudicandus.)

Vnde Concionatores, monentes Iudices, in communi, ut suum officium exequantur, & improbos puniant, non contrahunt irregularitatem, etiam si Iudices hinc moveantur ad puniendum pœna mortis.

4. Si quis interrogetur in particulari; scilicet, an Petrus tur sit suspendendi s. tunc Contiliarius non potest respondere, esse suspendendum, vel talum esse, si iste caderet, aut impunitus permaneret. Sed potest respondere in genere, ut faciat officium suum, vel (addit Sayro) in genere dicat, quod fures & homicida licet à m. l. eos pœna mortis puniuntur. Et tunc secuta morte non efficitur irregularitas. Quia responsio non est in particulari adhibita, ut hic reus decapitetur, vel suspendatur, sed solum in generali facta est declaratio iuris, & eius quod secundum leges fieri debet. Multa enim in genere licent, quæ in specie non licent. Sicut licitum est Clerico in bello isto, hortari in communi ad strenue pugnandum & occidendum, in generali. Et fundatur hoc in rerum natura. Nam qui alios instruere est potens, cur non debet tanquam sententibus in vniuersali docere: sicut & cui vetitum est, ad actiones particulares concurrere: de his consilium dare, non licebit. Vnde si iudex vel-

m;

let di-

let directè sibi responderi, de hoc reo, Respondebit Clericus; consulat alios, præsertim legisperitos, leges inspiciat, vel suum officium faciat. Eodem modo si interrogetur: Quid agendū est de eo qui probatus est fur? &c. Hoc autem est tutissimum,

5. Confessarius vero potest dicere Iudici generalitatem, nolenti pœna mortis punire reum. Fac officium quod debes, vel non possum. te absoluerem, nisi feceris quod leges præcipiunt: vel nisi punias reum: pœna secundum leges debita, non te possum absoluerem. *Suar. t. 5. d. 47 sect. 1. n. 8.* Tunc enim declarat ex debito, quid Iudex teneatur de iure & ex officio suo. Non tamen potest dicere: suscipe de, vel interfice eum. Similiter: si reo consulto consentire in sententiam mortis iustam, aut in confessionem delicti debitam, non est irregularis. Nisi appellationem iure concessam, consulat omittere: esset enim causa accelerationis.

QVÆSITVM VIII.

Clerici habentes iurisdictionem temporalem quomodo se gerere debent, in puniendis criminibus subditorum?

R. 1. Causas languinis ipsi per se agitare non possunt, sed debent constituere iudices seculares, qui hoc munus obeant. Quibus possunt & debent præcipere, quod faciant vnicuique iustitiam. Et isti Iudices constituere querant, quid agendum de aliquo, qui meretur mortem respondere debent: ut consulant peritos.

2. Pos-

Possunt Clerici delegare alicui, etiam specialiter, super aliquo maleficio, puta homicidio in sua iurisdictione commisso, ut ipse inquirat, & iustitiam administret. Et quamvis ipse delegatus, postea exequatur, & occidat; non propterea Clericus erit irregularis. c. fin. Ne Clerici vel Monachi, in 6. *Sayro de Censuris. l. 6. c. 18. n. 16. 17. 18. Suar. t. 5. d. 47. sect. 1. Grassi. lib. 2. c. 62. n. 29.* ubi multos citat Doctores.

3. Possunt etiam ipsi Clerici, legem & statutum condere, cum, & sub pœna mortis. *Sayro & Henriquez, lib. 14. c. 17. n. 6.*

QVÆSITVM XI.

Qui quarentibus indicat malefactorem, detinet, clamat, ut custodes veniant & capiant, tradit, accusat in iudicio; secuta morte efficitur irregularis?

R. Proculdubio efficitur. Sed inquirendum est, an is qui conqueritur coram Iudice, detinet, aut tradit, possit aliquo modo vitare irregularitatem; Hoc enim tam Clericis, quam laicis ordinandis, apprimè est necessarium.

Dicendum itaq; est 1. Quod si quis ista faciat propriæ utilitatis causa, non intendens pœnam mortis, sed tantum volens, aut periculum euadere, aut res suas recuperare, aut famulum, citra sanguinis effusionem, aliqua minori pœna corrigere & emendare: & præterea facta precipitatione haerens, non tantum ore, sed etiam interiori voluntate

m 4

re ac

te ac mente, ne procedatur ad pœnam sanguinis. Iste (quicquid postea fecerit Iudex, etiamsi pœnam capitis infligeret) non esset irregularis. Quod si faceret quis absq; tali protestatione, at cum ea, sed in causa aliena, esset irregularis. Nau. c. 27. n. 217. & n. 226. Ita quod ad vitandam irregularitatem duo seruari debent. 1. Ut accusator perat emendam sibi fieri, & prouideri, ne contra eum talia de cætero præsumantur. 2. Ut expressè protestetur, quod ad vincetam seu pœnam sanguinis non intendat, cap. 2. *Prælatu*, de homicidio, in 6.

Casu & occasione occurrente, lege *Suar. t. 5. de Censur. disp. 47. sect. 2. n. 2. Sayro de Cens. lib. 6. c. 28. Grassi. lib. 2. c. 62. num. 42.*

QVÆSITVM X.

An Confessarius tempore Iubilei, possit cum Irregulari dispensare?

R. Non potest, nisi Bulla hoc exprimat.

Non solet autem id concedere, imo regulariter excipit.

Sed etiamsi non exciperet expressè, non propterea possent Confessarii dispensare, quia confessio in nulla clausula contineretur.

Non sub absolutione à peccatis & censuris, cum irregularitas nō absoluitur, sed dispensetur.

Neq; sub potestate data supra vota & iuramenta: quia datur facultas commutandi, non dispensandi.

Et si

Et si daretur potestas dispensandi, illa statim limitaretur ad vota & iuramenta duntaxat, & non in sua amplitudine concederetur.

TITVLVS XIII.

De Iubileo.

Habet quæsitā 14.

QVÆSITVM I.

Quid significat Iubileus?

R. Vt ex *Leu. 25.* colligi potest, significat annum remissionis (ubi etiam in masculino, & sine s di- phrongo ponitur, cum varij diuersimode scribant) qui apud Iudæos quinquagesimus fuit. *Suar. t. 4. d. 50. f. 4. Roderiq; Sum. c. 183.*

Nunc vsurpatur ad significandum annum illum, in quo maximæ indulgentiæ conceduntur, qui prius fuit centesimus tempore Bonif. VIII. Postea Clem. VI. ad 50. reduxit. Et Paulus Secundus abbreviauit, statuens vt in singulis 25. annis celebraretur. *Tolet. lib. 6. c. 24.* Tamen occurrente aliqua necessitate, solet extraordinariè concedi Iubileus: ad instar horum ordinariorum.

QVÆSITVM II.

Quid mouere solet Summum Ponticem ad concedendum Iubileum?

R. Varij fines. Nam cum datur Iubileus statuto tempore, finis est. 1. Honoratio SS. Apostolorum,

rum Petri & Pauli: per visitationem Basilicarum illorum. 2. Reuerentiæ Sedis, quæ in ea est. 3. Vt fideles in fide confirmetur, & charitate accedantur, visitando Martyrum sepulchra.

Cum datur Iubileus initio Pontificatus, non piter Coronati Papæ: finis est, impetratio diuini auxilij, pro tanto munere obeundo.

Quando conceditur tempore afflictionis, tribulationis, periculi, & cuiuscunq; necessitatis Ecclesiæ, vel alicuius Republicæ Christianæ, finis est, Dei (mala immittentis propter nostra peccata) placatio, & misericordiæ eius imploratio, ac subinde auxilij in tribulatione auersionisq; malorum, impetratio.

QVÆSITVM III.

Quæ est differentia inter Iubileum, & Indulgentiam præsertim plenariam?

R. Quia Iubileus est tanquam totum, Indulgentia tanquam pars, separabilis tamen, à Iubileo. Quod Iubileus, continet Indulgentiam, & aliquid aliud. Indulgentia vero solam ablationem poenarum debitarum pro peccatis, & relictarum poenarum mulctionem culpæ, importat, vt interius diceretur.

Iubileus itaq; & Indulgentiam exhibet, & plures alios fauores, in foro conscientie ac poenitentie præstat: vt facultatem supra casus relictos, supra vota & iuramenta. Roderiq. c. 183. (vt infra dicitur.) Vnde Concionatores debent abstinere à nomine Iubilei, dum Indulgentias promulgant:

gant: ne simpliciores decipiantur, & credant, omnino quæ Iubileus complectitur, concedi.

QVÆSITVM IV.

Quæ & quot sunt in Iubileo considerata?

R. Quatuor. 1. Conditiones sine quibus Iubileus non obtineretur. 2. Fauores. 3. Ampliationes seu extensiones. 4. Exceptiones.

QVÆSITVM V.

Quot conditiones requiruntur ad consequendum Iubileum?

R. Regulariter sex. 1. Processio, vel Ecclesiæ visitatio. 2. Oratio. 3. Ieiunium. 4. Eleemosyna. 5. Confessio. 6. Communio.

Nam cum bona opera, quæ Iubilei conditiones sunt, ad tria capita reducuntur, scilicet, ad bona corporis, animæ, & externi. Peregrinatio seu visitatio spectat ad corporis afflictionem. Purificatio per confessionem, confortatio per spiritualem alimentum, vnio cum Deo per orationem: pertinent ad animæ bonum. Eleemosyna, ad bona externa, quibus indigenti proximo succurritur.

QVÆSITVM VI.

Declarentur ista requisita omnia & singula?

Prima declaratio sit ista, quod omnia ista opera intra vnâ hebdomadam debent expleri. Nā si quis in vna hebdomada ieiunaret, & in alia communicaret, non assequeretur Iubileum. Henric. l. 7. de Indulg. c. 11. n. 2. & Roderiq. c. 183. 2. Opera

2. Opera illa quæ alligantur certis diebus, vt. ieiunium Feriæ 4. Feriæ 6. & Sabbato, non possunt ad alium diem transferri, aut præueniri: neq; per alium quemq; expleri. *Henriq; cap: 10. n. 5. Decis: lib: 4. c: 15.* Solum autem ieiunium solet esse onus diei. *Roderiq; & Henriq; monent.*

3. Non requirit conditio Iubilei, vt omnes diligentiæ seu actiones enumeratæ, impleantur in statu gratiæ, & non in peccato mortali: (quamuis intentio concedentis Iubileum, & ipse animus suscipiendi eum, implorandiq; auxilium diuinum: expostulare videantur, vt rem talem aggressus recolligat se, compungantur, proponat in gratiam Dei redire, & ita bonum statum inchoet) sufficit enim quod principale, videlicet communio, & vltimum opus, si quod post communionem restaret faciendum, (vt Eleemosyna, &c.) sit in gratia. *Decis: & alij supra nominati.*

4. Ordo inter hæc bona opera, non est de necessitate.

Insuper. Dum dicitur in Iubileo, vt quisque ante omnia confiteatur, sufficit intra tempus Iubilei. *Sa, Indulg: n. 13.*

Processioni qui non interfuerint, possunt per visitationem (adminus vntus Ecclesiæ) supplere. Nam in Bulla disunctiue exigi solet, processio aut visitatio, & ideo satis est alterutrum facere. *Roderiq;.*

6. Qui tempore visitationis aut processionis non posset ingredi Ecclesiam, eo quod plena sit populo, sufficit orare extra eam. *Rosella & Roderiq;.*

7. Ora-

7. Oratio fieri debet ad libitum, siue per Litaniæ, siue per vnâ parrem Rosarij, vel per aliquos Psalmos, aut etiam Oraciones Dominicas cum Salutatione B.V.M. imo & breuius *Roder: n. 9.* Dummodo applicetur (siue ante inchoationem visitationis Ecclesiæ, siue in capto itinere) illis pro quibus fieri mandatur, vt pro Exaltatione S. Ecclesiæ, Hæresum extirpatione, Principum Christianorum concordia; pro necessitatibusq; specia- liter in Bulla expressis.

8. Eleemosyna danda est, secundum arbitrium dantis. Sufficit autem eam per famulum, vel amicum, nomine principalis dari. Qui si impotens sit, (vt sunt pauperes ac Religiosi) loco Eleemosynæ debet subrogari (per commutationem Confessionis) aliud opus pium; vt Oratio, Ieiunium, &c.

9. Si tempus ieiunij & communionis, incidat in aliud ieiunium, vt puta, Quadragesimæ, vel obligationem communionis Paschalis: vno ieiunio & communionem satisficeret, & Præcepto Ecclesiæ, & conditioni requisitæ, ad Iubilei consecutionem. *Henriquez lib: 7. c: 10. n. 5. Azor, &c.*

10. Laborantes & ægrotantes, qui non valent ieiunare vnica comestione, licite possunt communionem impetrare à Confessario *Roder: Decis: n. 38.* Imo & illi, quibus propter ieiunium, eueneret notabile detrimentum. Ieiunandum tamen est etiam senibus, & minoribus viginti & vno annis, si absq; præfato periculo ieiunare possunt. *Roder: n. 10.*

11. Con-

11. Confessio quocumq; die fieri potest, infra hebdomadam, electam ad assequendum Iubileum: & siue in principio, siue in medio requisitorum. *Sancti: lib: 4. moral: c: 54.*

12. Qui infra tempus Iubilei confitetur animam suscipiendi Iubileum, sed postea propter aliquod impedimentum non facit alia requisita, aut etiam mutat animum, quem tamen habuit tempore confessionis: & mutato animo, non vult ieiunare, nec communicare, ac propterea non consequitur Iubileum: is valde absolutus est etiam à reservatione & relaxatio votorum facta, valida est: peccat etiam grauius, non implens alia opera necessaria ad Iubilei consecutionem, si absq; iusta causa facit, quia videtur in fraudem Iubilei facere. & contra virtuale pactum inclusum, in tali facultate ad eam rem concessa. Summus enim Pontifex non intendit concedere facultatem, nisi in ordine ad indulgentiam obtinendam, & pro illis qui habent animum lucrandi Iubileum. Et præterea illa opera videntur se habere tanquam poenitentia iniuncta & acceptata pro talibus culpis. *Henric: Sancti: Moral: c: 54. n. 42. qui etiam n. 54. hanc propositionem mutationem vacare culpa, contra Suarez asserit.*

Cæterum, si dum confitebatur non habuit animum continuandi illas actiones, tunc decepto confessorem, peccauitq; grauius, (nisi voluit tunc confessionem facere ordinariam, non habuit reservata peccata, neq; indigens beneficio Iubilei pro aliqua relaxatione habenda) & posuit obicere

absoluti

absolutioni Sacramentali, ac tenetur confessionem tanquam inuvalidam, & non integram, iterare, ac proinde reservatio non est ablata, neque relaxatio valide facta.

Idem dicendum est de eo, qui sciens & volens, subtrahit aliquem casum reservatum, ut puta propter pudorem, nam tunc non est ablata reservatio à tali peccato, & censura: neq; poterit ab eo absolui post Iubileum. Quia conditionem requisitam de confessione (videlicet ritè faciendam) non implet. Imo etiam quando reservatum casum expressit, sed alium non reservatum subtrahit, aut dolorem sufficientem, propositumque emendandi vitam non habuit. Sicut enim tunc absolutio erat nulla, ita nec reservatio sublata. Hinc ille quoq; qui per obliuionem culpabilem (ob non adhibitam sufficientem diligentiam) omisit aliquod mortale, ac proinde valde absolutus non est: censendus est, non amisisse reservationem. Nam reservatio, non nisi media absolutione valida; auferatur. *Sancti: n. 46. Quamuis Henric: l. 6. c. 16. n. 5. etiam incontrite ac dimidiate contenti faueat.*

13. Qui in Iubileo confessus est bona fide, sed inculpabiliter oblitus est, peccatum aliquod reservatum manifestare illud iam amisit reservationem, & poterit à quocumq; Confessore absolui. Censura verò si annexa fuit, directe sublata est. quamuis post confessionem bona intentione factam; mutato animo, noluerit sua culpa obtinere Iubileum. *Sancti: Roderiq: Et ratio est, quia statim reservatio tollitur.*

reducitur, ac homo à peccatis valide absoluitur. *Sanch. n. 36. & 39.*

14. Si quis sub tempus Iubilei, hebdomada ad id electa, aliquoties inciderit in casum reservatum, vel etiam in censuram (eadem enim ratio est) toties poterit absolvi durante Iubileo suo.

15. Neque exigitur usus eiusdem Confessarii, sed potest fieri ad diversos recursum, pro commoditate & occasione. Potest etiam ab uno fieri absolutio, ab altero votorum commutatio.

16. Si quis ad finem Iubilei accedat facturus merito longam confessionem, quia fortè vix aliquando integrè confessus est præ pudore, &c. Aut etiam habet multos casus, qui indigent multo studio aut deliberatione, aut debet multas restitutiones, quas sæpè iussus non implevit: Vnde confessarius præ angustia temporis, non potest eum tunc integrè audire, posset eum intra tempus Iubilei absolvi à censuris & reservatione casuum (expressimendorum tamen) differens absolutionem à peccatis in sequens tempus. *Sanch. n. 33. Roderiq. c. 183. n. 12. Henriquez l. 7. c. 11. n. 3. 4.* Vel poenitens omnia peccata breviter ac expedite (integrè tamen) manifestet, cum proposito parendi resolutioni confessus is, ut interim absolviatur, & Iubileum lucratur. Pro minori vero quiete conscientie, examinetur exactius in aliud tempus differatur. Similiter qui tempore Iubilei coepit confiteri, elapso eo potest absolvi. *Sanch. n. 33. Roderiquez, Sa. 7. Indulgentia. num. 14.*

17. Com

17. Commutatio quoque potest fieri in Iubileo, non tantum operis faciendi, si effici non potest: sed etiam præteriti, si videlicet non est factum, quod faciendum erat. Imo & voti non petendæ commutationis, *Sanch. n. 23.* Et præterea opera subrogata, loco ieiunii, & alijs requisitis ad Iubileum, possunt impleri post Iubileum: neque amplius alligantur tempori. *Sanch. lib. 4. c. 54.*

18. Absolutio danda est ordinaria cum intentione plenè (secundum totum posse) absolvendæ. quamvis aliqui in absolutione à censuris interponant, auctoritatem Papæ.

19. Qui ultimo die, destinato pro communione, pateretur vomitum, aut ex obliuione biberet, vel qualecunque legitimum impedimentum haberet: posset commutationem obtinere in aliud opus pium. Idem de pueris, qui propter ætatem non admittuntur ad communionem. *Henriq. n. 8.*

20. Hæc autem communio potest à quocunque ministrari, nisi incidat in tempus Paschale, tunc enim vel à Parocho sumenda est, vel licentia petenda.

21. Potest aliquando breviori tempore Iubileus obtineri, quam spatio unius hebdomadæ. Nimirum si propter aliquam iustam rationem, committentur ieiunia, tunc enim eodem die fieri potest visitatio Ecclesiarum, eleemosyna, confessio, communio, & oratio: ut si quis sit infirmus, debilis, &c. ieiunare non valens. *Sanch. n. 28. c. 54.*

22. Iubileus semel susceptus amplius iterari

n

non.

non potest. *Sanch. c. 54. n. 29* & multi alij. Quod est contra eos, qui ex simplicitate discurrunt per diversas Parochias, ad toties obtinendum Iubileum.

23. Similiter Iubileus semel omisus & neglexus (consideratis considerandis) elapso termino recuperari non potest.

24. Exiens extra patriam suam, auctoritate publicatione Iubilei, statim potest illud consequi, aut expectare donec in sua patria publicetur. *Rodericus c. 183. n. 20.*

Similiter iter facturus, potest, aut in itinere aut si malit, postquam ad locum quietum redierit, præstare opera, & lucrari Iubileum. *Henricus. l. 1. n. 10.*

QVÆSITVM VII.

Quot & quos fauores Bulla Iubilei continet?

25. Tres. Amplissimam facultatem absolventium à reservatis, non tantum peccatis, sed etiam censuris. Auctoritatem commutandi vota & sacramenta. (Neque enim putandum est, virtute Iubilei ipso facto esse vota commutata, sed sola datur facultas Confessori, ut commutet *Sanch. n. 10.* Et Indulgentiam plenariam.

QVÆSITVM VIII.

Quando in Iubileo datur facultas Confessoribus supra casus in Bulla Cæna Domini, censetur concessa facultas etiam supra ipsam hæresim?

26. Ait Sa. *Y. Absolutio. n. 25.* quosdam affirmare, quosdam vero negare, nisi in Bulla id expresse, in speciebus concedatur. Et tamen, *Y. Excom. Bulla n. 17.* & *Y. Hæresis, n. 12.* in partem negativam inclinante videtur. Quam tenent fere omnes moderni Doctores. Et quamvis Sa, non in omnibus (locis) clare: Viualdus tamen in Candela: de absolutio-

ne. n. 17 ita aperte docet, & multos DD. inter quos Caietanum quoque allegat. Præterea ita responsum fuisse à Greg: XIII. anno 1577. & stylum Romanæ Curie talem esse, asserit Nau: c. 27. m.

157. *Iac: Grass. l. 4. c. 15. n. 25. Azor. l. 1. l. 8 c. 10. q. 12.* & c. 19 q. 2. *Sanch opere moral: l. 2. c. 12 n. 10.* & citat aliquos DD. *Suar. l. 5. d. 7. f. 5. n. 11. & 12.* & similiter nominat aliquos ita sentientes, *Henricus: l. 6. de penitent. l. 16. n. 2.* adducit aliquot DD. Et addit hoc

ita esse declaratum proprio morali *Pij V. 1572. Janu- arii 30. Arag: 22. q. 11 a. 3* asserens Greg: XIII. ita declarasse, & olim Urban. IV. *Auslap. 2 c. 7 disp: 1. dub: 7.* Idem respondit quidam Illustriss: Cardi-

nalis, nomine Colmus, cum officio legationis funderetur in Polonia. Nouissimè autem modernus Pontifex Urbanus V II. præmissa matura delibe-

ratione, ac priuato studio, ita respondit. Quare nullus in posterum valide ab ipsa duntaxat hæresi absolueri poterit, nisi talis facultas exprimat.

A schismate tamen, tunc absolui potest is, qui purus schismaticus esset, absque admixtione hæresis. Similiter fautores, receptatores, defensores,

libros retinentes, legentes, imprimentes, si hæresim

27. Ait

ti non sint, absolui poterunt. *Henrici l. 8. de peni-
tis c. 16. n. 2. in Comment. tit. L. Sanch. l. 2. c. 12. n. 12.*

QUÆSITVM IX.

*Quot requiruntur ad commutationem voto-
rum faciendam?*

¶ Tria. Autoritas, causa, & materia.

Autoritas quæ sit, & ad quid se extendat, considerari debet. Communiter enim dari solet ad commutationem minorem ad dispensationem, & de le-
gata potestas ad commutandum, non se extendit ad dispensandum, & è contra.

Causa quoq; consideranda est. Nam quamvis id dispensandum maior exigatur causa, & gra-
uior, (vt suo loco dicitur) tamen etiam ad com-
mutandum exigitur. Sufficit autem levis & parua,
quia parua est facta, per commutationem remissionem
vnde in Iubileis sufficit, vt vouens petat commu-
tationem. Quia semper cum illa petitione com-
currit, promptior vouentis voluntas ad materiam
subrogatam. Quod cedit in maiorem Dei hono-
rem, & Ecclesie benignitatis commendationem.
Sanch. r. 10. n. 22. & seq.

Porro quoniam materia voti est bonum, idem
materia quoq; subroganda loco alterius, debet esse
quid bonum. Et quidem si commutatio esset
facienda, in bonum euidenter maius, non requiritur
Ecclesiastica potestas: potest enim ipse vouens
propria autoritate loco calicis argentei promissa
dare

dare aureum. In bonum vero minus illo priori pro-
missio, heri non potest pura commutatio, etiam
auctoritate Ecclesiastica; nisi admisceatur dispen-
satio, cum graui causa: de qua modo non loqui-
mur. Exigitur itaq; æqual bonum priori, in quod
commutandum est illud votum. Quæ aequalitas:
non scrupulose est accipienda, sed moraliter, ita
vt prudentis arbitrio, nulli aut parua differentia
esse credatur, vel saltem, non sit certum, bonum
subrogatum esse minus, illo a reo promisso.

Ad hæc. ita æqualitatis inter materiam præ-
sentem voti, & materiam subrogandam, non est
perpendenda, ex natura illorum bonorum (con-
stat enim orationem esse, secundum naturam si
nobiliorem, & superiorem ieiunio, peregrinatio-
ne, & elemosina: & tamen pro afflictione vnius
diei per ieiunium, non sufficeret recitare vnam
partem Rosary: neq; semper Deo gratius est vo-
uentem facere, id quod per se excellentius est) sed
expendenda est ista æqualitas, secundum propor-
tionem rei, ad rem, vel quoad acceptionem Dei,
& vouentis salutem, pensatis omnibus circumstā-
tijs, vt inferius dicitur.

Neq; ista æqualitas materie subrogandæ, re-
spectu prioris promissæ, est ponderanda duratio-
ne, magnitudine aut numero: vt quod votum
perpetuum commutetur in materiam perpetuam:
Potest enim in temporalem, si perpetuitas com-
pensari potest qualitate, & gravitate operis sub-
rogati. Neq; requiritur, alligatio operis subro-

gardi ad idem tempus, & diem, quo res prius promissa implenda erat. Quia potest esse tam gratus Deo alio tempore, quam hoc (quamvis & id potest fieri.) Neque exigitur materiam in conformitatem potest votum personale (ut puta peregrinationem reale mutari, videlicet in elemosinam, &c. *Sanch. cap. 56. n. 24.* Quæ autem sint considerata in exequatione materiarum, inferius quaesito videri cumo dicitur.

Circa autem istam commutationem, multum scienda sunt. Ac imprimis, quod hæc commutatio potest fieri, non tantum in Sacramento penitentiarum, sed etiam extra. *Sanch. n. 18.* Item votum semel commutatum in aliquam materiam, potest iterum commutari, etiam quoad illam materiam subrogatam. *Sanch.*

Et acceptata commutatione, licet vouenti redire ad priorem materiam promissam, omnia subrogata. Imo sit sæpè votum sit commutatum, ut peregrinatio annua in mensuram confessionis, ista in ieiunia aliquot, hæc in aliquot preces; licet tum est vouenti exequi votum in quacunque materia. *Sanch. c. 55. n. 28. Azor. l. 1. lib. 1. c. 18. q. 10.* Sed postquam redierit ad prius votum, nolens commutatione uti, non potest ad subrogatam, se hinc propria autoritate, nisi sit facta commutatio in eundem maius bonum, & votum illud, non sit præ reservatum. *Sanch. c. 55. n. 30.*

Idem observandum est in commutatione iuramentorum,

Qvæ

QVÆSITVM X.

Quæ & quot sunt spectanda in commutatione faciendæ?

¶. Multæ circumstantiæ sunt considerandæ, sed præsertim septem.

1. Maior Dei honor, & quod ei gratus, aut æque gratum sit futurum, id quod subrogatur. 2. Reipubl: aut etiam vouentis ipsius utilitas, ut si magis congruit salutis eius spirituali. Unde expedit mutationem facere, in res quas vouens libere elegerit, vel solitus est facere, non alligando ipsis ad tempus. 3. Finis, ad quem promissum ordinatur, ut si quis propter castitatem, vouit peregrinationem: magis conducent ad eam, ieiunium & oratio, frequentatio Sacramentorum, penitentiarum & Eucharistiarum, ac meditatio. 4. Obligatio vouentis respectu rei præmissæ: nam si votum esset de vitando peccato, (v. g. fornicationis) minori commutatione opus est: quia per commutationem non aufertur obligatio præcepti: nisi illud votum valde arceret à peccato, tunc enim subrogandum esset, correspondens opus tali fini. Hinc si votum conducere ad hunc finem, commutandum esset in perpetuam mensuram confessionem: si non, in Rosarium totum, semel quolibet mense, per triennium. 5. Habenda est ratio difficultatis, in adimplerione rei promissæ, & subrogandæ: ut ieiunium pauperis in minorem elemosinam, ut quæ difficilior est pauperi quam diuiti. Et pauciora ieiunia

iunia imponenda laborantibus, cholericis & debilibus, quàm otiosis, phlegmaticis, robustis. Quod pauciora in illis, æquivalent pluribus: ratione maioris difficultatis & laboris, in illis perferendis. 6. Perpendenda est vouentis fragilitas: curatur dumq; est, ne nimis grauetur, ita vt ita neat periculo transgrediendi subrogatam materiam exponatur in ieiunium vnius diei, & dierum duorum. 7. Expensæ quoq; considerandæ, sed illæ quæ ultra domesticas & ordinarias fierent: & labor itineris. Vbi sciendum est, quod non exigatur expensas computatas mitti ad locum, ad quem votum refertur. Sufficit enim ipsas erogari in pias causas, vbi placuerit *Sancti. c. 56. n. 21.* Res tametsi, nullæ expensæ sunt attendendæ, sed labor & ibi offerenda, relinquenda, aut subsidium promissum, transmittendum aut compensandum est, nisi ipsi loco intento.

Q V Æ S I T V M XI.

Possuntne aliqua exempla mutandorum votorum proponi, vt Confessarij magis rem hanc penetrent?

R. Possunt. Sanchez enim *lib. 4. c. 56. n. 3.* proponit aliqua. Primum itaq; exemplum est ex cap: venientis, de voto: vbi commutatur votum Hierosolymitanū cuiusdam pueri, ob iustam causam: vt id votum eleemosynis redimeret, & totius vitæ curriculo, vni pauperi prouideret.

2. Ex cap: magna, de voto: simile votum cuiusdam Episcopi commutatur: vt expensas eundem redeundi, & commorandi ibi, integre mittat (quod

uis hoc

uis hoc non sit necessitatis) & laborem itineris compenset, sollicitius instando vigilijs, deuotius vacando orationibus, & fortius se exercendo ieiunijs.

3. Labor peregrinationis promissæ, commutatur sic a viris doctis. Si peregrinatio pedestris esset promissa, vt ultra expensas; labor vnius diei commutatur in ieiunium vnius diei, & dierum duorum. Si non esset futura pedestris, vt labor quatuor dierum, commutetur in ieiunium vnius diei. *Sancti: Sayro lib. 6. c. 12. n. 20. Azor. t. 1. lib. 11. c. 18. q. 13.*

Quod si peregrinatio mendicatio sit promissa, humiliatio.

4. Votum non contrahendi matrimonium, commutari potest, in confessionem singulis mensibus per triennium, & in nouem Sacra. Possit etiam brevis aliqua oratio singulis diebus ad mortem.

5. Votum Sacerdotij assumendi, in recitatione quotidianam Psalmorum Pœnitentialiū cum Litanij: vel Officij B. V. M. vel integri Rosarij, & in confessione ac cōmunionem singulis quindenis, & faciendum Sacrum quolibet mense, & vt voueat castitatem in statu seculari. Quod si vellet contrahere, addendum ieiunium semel in hebdomada.

6. Votum ieiunandi semel in septimana: in confessionem & communionem triennio singulis quindenis, & in tria Sacra facienda: aut in recitationem Rosarij, & eleemosynam modicam qualibet septimana perpetuo faciendam.

h s

7. Vo-

7. Votum simplex, Castitatis & Religionis non potest tolli pura commutatione, sed debet admisceri dispensatio. *Soto 7. de Iust. q. 4. a. 3. q. 2. Santh:* Hoc autem solius Summa Pontificis est, neque solet concedi in Iubileis.

QVÆSITVM XII.

Quotuplex est finis Iubilei?

1. Duplex: proximus, qui est consecutio indulgentiarum; hoc est, relaxationis, expiationis & (vt interim sic crassa Minerua rem declarant) remissionem pœnarum pro peccatis in confessione remissis, debiturum.

Vltimus finis Iubilei, est impetratio alicuius auxilij, aut gratiæ à Deo.

QVÆSITVM XIII.

Quomodo ampliantur gratiæ in Iubileo contentæ?

1. Ad personas Religiosas clauas, incarcerationas, itinerantes, infirmas.

Sed diuersimodè. Nam Confessarij Clericali strahum perpetuo ibi degentium, incarcerationis capiuorum, infirmorum, non valentium requisiti implere, committitur, vt possint omnia & singula in pietatis opera commutare, vel in alio proximum tamen tempus, differre. Vbi vtriusque arbitrio ipsius Confessarij committitur.

Quoad

Quoad itinerantes autem, vel nauigantes, saliter dicatur. Nam neq; dilatio, neq; commutatio, Confessarij, committitur: sed ordinatur, vt illi peracto tali itinere, requisita exequantur.

QVÆSITVM XIV.

Quomodo limitantur fauores Iubilei?

1. Restringuntur quoad duo. 1. Quoad irregularitates, siue publicas, siue occultas: notas, defectus, incapacitates, inhabilitates. Ad has enim non se extendit facultas Confessoriorum, neque etia in foro interiori, vt dictum est superiori titulo. 2. Quoad censuras. Quod absolutio ab illis valebit, in foro poenitentiali tantum: in contentio- so autem posse procedi contra absolutum. Deinde neq; in foro interno conscientia valebit, quoad illos, qui sunt ab aliquo Iudice, excommunicati, suspensi, vel interdicti, vel aliàs incidisse in hæc declarat, vel publicè denunciati, nisi intra tempus Iubilei satisfecerint, aut cum partibus concordauerint.

TITULUS XIV.

De quibusdam superstitionibus.

Habet quæsitæ 4.

QVÆSITVM I.

Fascinatio quid significat: an detur, & quomodo curetur?

1. i. Fascinatio importat quoddam nocumentum, quod aliquis alicui à se distanti interit, aspectu, voce, aut laudatione.

2. Fascinatio triplex potest esse: Vulgaris scilicet fabulosa: Naturalis: & Magica.

Vulgaris quidem illa est, cum aliquis lædatur quempiam, non conuictum corporaliter, nec eum quidpiam agens, sed mere sola visione, voce aut commendatione.

Naturalis est, contagio seu infectio, ex quibusdam causis naturalibus procedens.

Magica, est nocumentum alteri illarum operum diabolica, & pacto cum ipso inito, cuius non potest esse in oculis.

Hac distinctione possunt DD. conciliari affirmantes, & negantes eam dari.

Nam Glossa Gal: 5. aperte docet quorundam oculos esse virulentos, qui alios videndo, præsertim infantes & pueros, atq; animalcula, inficiunt. Cuius rationem assignat D. Th: 1. q. 117. 4. 3. 2. egregiam.

Cæterum alij constantissime negant, Inter quos Abulensis Sup: q. 18. sic ait: Nos quoq; cum tota Ecclesia fascinationem improbamus. Fandamnat Basilus, Chrysostomus, Hieronymus. Porro Richard: quodlib: 3. q. 12. profert duos articulos, quibus anathema dicitur his qui illā tenent.

Itaq; hi DD. sic possunt conciliari, quod vulgar si la fascinatio est muliebris iugatio. atq; supersticio, nullum fundamentum apud Philosophos

hos, aut Medicos habeas. Neq; enim aspectus ex se solo, absq; admixtione alicuius causæ naturalis, vel diabolicæ, potest esse venenosus, & nocivus: similiter & vox seu laudatio: unde merito tam damnant DD. Atqui naturalis, & diabolica, possunt admitti.

4. Fundamentum Physicæ fascinationis, est corruptio humorum in homine, proueniens ex anæsthesia, morbo, cibis nocivis. Quæ corruptio prodit in oculos præsertim, in os atq; nares. Dum vero intra oculos, nares & os non continetur: emissæ ex ore per halitum, ex oculis & naribus per evaporationem, inficit aërem vicinum, qui infectus insinuat se in oculos pueri, quæ est pars teneræ anima, & attrahitur ore pueri oscitantis: inde ad alias corporis partes diffunditur. Vnde & puer infirmatur, ac vomitum patitur. Quod manifestari posset hac experientia, à D. Th: ubi supra, allata, Ex aspectu mulieris menstruatæ, specula, si fuerint noua & pura, contrahunt quandam impuritatem, ita vt superficies sit, velut nubes sanguinea: similiter mutuis intuitus inter sanum & lippum: lationem facit.

5. Origo huius supersticiosæ & vulgaris fascinationis, facta est à gentilibus, quorum dementia eo vsq; processit, vt seipsum quoq; aliquem fascinare posse, crediderint: vt de illo asseriebant, qui intruens faciem suam in aqua, seipsum visu & complacentiâ infecerit.

6. Remedijs autem vanis vti, vt lauare faciem aqua

aqua fluuij, cum quibuidam obseruationibus, superstitiosum est. Sed error deponendus est, (quoad ad fabulosam inscriptionem.) Aut ad remedia naturalia per medicos & supernaturalia, per orationes, vltimum Sacramentorum, (si subiectum capax est) vel tandem aquæ benedictæ, si infectus puer est, contigendum est (quoad fascinationes naturales & veneficas.) Patienter autem tollerandum est crux hæc, à Deo permixta, imo etiam mors, si Deo non placuerit, per hæc remedia sanitatem restituere: & non est recurrendum ad dæmonis hostes nostri præsidia. Poterit quidem ille conterere sanitatem, applicando occultas naturales virtutes, sed cum præsentissimo periculo damnationis æternæ. Hæc obiter & breuiter sunt dicta. Plura si quis scire desiderat, legat. Azor t. 1. lib. 9. c. 25. Martinus Delrium, lib. 1. c. 3. q. 4. & lib. 3. q. 4. sect. 1. Sanchez lib. 2. c. 40. n. 48.

QVÆSITVM II.

Licetne duobus secum pacisci, ut præmorientis superstitioni appareat, certiores eum facturus de suo statu?

R. Hoc valde periculosum est, quia tales exponunt se periculo illusionis diabolicæ. Incertum an ipsa anima compareat, vel dæmon eius vice subbeat. Præsumptum sum ac temerarium est, scrutari arcana Dei, circa salutem nostram. Satis autem est sequi doctrinam Apostolicam, cum timore &

timore

timore operando salutem suam: præcepta Dei implere, regulas Ecclesiæ & S. scripturæ, obseruando.

Hinc esse videtur, quædam Dei tentatio vel de scire, via extraordinaria, ommissa viâ nobis per ordinariam prouidentiam ostensa.

Peccaminosa quoque est ista curiositas, & pro varietate circumstantiarum, aliquando erit culpa mortalis, aliquando venialis. Sanchez lib. 2. c. 38. n. 25. Delrium ibidem citatur:

QVÆSITVM III.

Prouocare ad diuinum iudicium, licetne?

R. Regulariter non licet, quia est extraordinarium medium, & periculosum. Nihilominus aliquando iniuria affectus, licet potest lædentem citare, ad comparandum coram Deo Iudice, siue intra certum tempus, siue absolute: concurrentibus quinque conditionibus.

1. Ex parte iudicii humani, si non sit qui iustitiam administret, vel noluit, aut opprimat.

2. Ex parte prouocantis, si alias sit pius ac reuerentior.

3. Ex parte motiui, ut non faciat ex odio, impotentia, ira, desperatione, vanitate, aut vindictæ cupiditate, & quouis alio malo affectu.

4. Si sit in materia maximi momenti, & non sit causa leuissima.

5. Ex parte finis & intentionis, ut scilicet eius innocentia appareat: familia non grauetur infamia, ut liberetur mundus tali tyranno, aut is resisteretur.

pulsar.

De Superstit: Titul: XIV.
piscat, & timore percussus poeniteat, desinatq; ab
oppressione miserorum.

Abq; his conditionibus id facere, est peccatū
mortale, quia graue nocumentum proximo inter-
tur. Traducitur enim: & si sit meticulosus, ex
terrore moritur, aut in morbum incidit.

Citius tamen si nullus iniustitiæ conscius est,
potest talem tentationem floccipendere. Cōsciū
autem illicitus iniuriæ, debet se diligenter recolligere & corrigere. *Delrius lib: 4. c. 4. q. 4. sect. 1.*

QVÆSITVM IV,

*Consuetudo, quā iumentis vena aperitur die a-
licui sancto dedicato, estne superstitiosa?*

R. Est superstitiosa, ac proinde extirpanda. Quia
nulla causa naturalis, huius rei esse potest. Neque
supernaturalis, quæ aut in Sacra Scriptura traditū
tur, vel ab Ecclesia doceatur. Et præterea, diaboli-
cum inuentum est, vt homines à Dei cultu retrahantur,
& his vanis diltrahantur. Idem dicendum
est de collectione herbarum tali vel tali temporis
Festo aut Vigilia. Et de obseruatione temporum
de qua superstitiosi versuti erant olim: Clara dicit
Pauli, &c. De his copiosè *Delrius lib: 3. q. 4. sect. 6.*

Sanchez lib: 2. cap: 40. n. 31. & 32. Sayre lib: 4. cap:

6. num: 8. Nauar: cap: 11. num: 34. Greg:

Val: 22. diff: 6. q. 13. p. 2.

SVPL

SVPPLEMENTVM

THEOLOGIÆ MORALIS

Admodum Reuerendi Patris Magistri,

NICOLAI MOSCICENSIS
ORDINIS PRÆDICATORVM.

SVB

Tractatu de Matrimonio propositi

A V T H O R E

R. P. F. FERDINANDO

OHM IANUSZOWSKI,

Theologiæ in Generali Studio

*Cracouiensi Ordinis Prædicato-
rum actuali Baccalaureo*

& Proregente.

SUPERIORUM PERMISSV.

CRACOVIAE,
TYPIS UNIVERSITATIS.

FACULTAS
Admodum R. P. Magistri
PROVINCIALIS.

EA quæ Divinæ laudis incrementum, Religio-
nis honorem, nec non publicam præferunt
utilitatem, pro debito muneris nostri acta im-
pensius videre cupientes. Tibi R. P. F. FERDI-
NANDO OHM, Autoritate officij nostri, præ-
sentiumq; tenore committimus, opera NICOLAI
MOSCICENSIS reimprimenda. addito ejusdem
Supplemento, eorumq; ad complementum eorun-
dem tibi videbuntur necessaria. præmo nihilomi-
nus diligenti examine & lectione R. R. admo-
dum P. P. ad id à Nobis destinatum. In nomi-
ne Patris & Filij & Spiritus S. Amen. In quorum
fidem &c. dedimus in Conventu N. Crac. 22.
Januarij 1682.

Conferuus in Dōmīnō,

F. THOMAS Magister Provincialis.

Eta Pagina 10.
F. RAYMUNDVS STOINSKI, Lector.
Prior. Elbingensis, & Socius.

APPROBATIO.

Supplementum Theologiæ Moralis
Sapientissimi P. NICOLAI MOSCICENSIS
Studio & labore R. P. F. FERDINANDI OHM
S. Theol: in Generali studio Crac: Ordinis Prædi-
cato-

eorum actualis Baccalaurei, ex mandato Admo-
 dum Reuerendi & Dignissimi P. Magistri Prioris
 PROVINCIALIS Prouincie Polonie, vidi. nec
 quicquam à veritate orthodoxie, & bonis mori-
 bus dissonum, quin imò cunctis in Theologia
 Morali proficere volentibus necessarium reper-
 dignum proinde, quod lucem publicam videat.

F. IUSTVS SLOWIKOWSKI, S. Th: Magister,
 Prior Crac: & Vicarius Contrate minoris
 Polonie Ord. Prad.

Complementum MOSCICENSIS à R. P. F. FER-
 DINANDO OHM S. Theol: in Conuentu SS.
 TRINITATIS Cracouie Ord: Prædicatorum
 studi Baccalaureo, ex commissione Admodum R.
 P. Magistri PROVINCIALIS, P. F. THOMÆ SCHMIT
 compositum cum magna diligentia legi. Vbi ni-
 hil SS. fidei, bonisque moribus contrarium, imò
 nimis pollere breuitate, multis quæsitis & plurimo-
 rum gratissimorum Doctorum abundare senten-
 tiis & decisionibus reperi. Quod nedum typo di-
 gnam esse censeo, sed etiam in animis legentium
 incundum & utile spero. Datum in Conuentu
 Crac: SS. Trinitatis Ord: Prædicatorum, 2
 Feb. 1682.

F. CANDIDVS ZAGOROWSKI, S. T. M.
 Regens Studi Crac: Ord. Prad.

Facultas imprimendi.

Vbi approbatione per examen Opusculi, cui
 titulus est, Supplementum MOSCICENSIS
 à R. P. F. FERDINANDO OHM actuali in Con-
 uentu SS. Trinitatis Baccalaureo, ex viris & ag-
 nitis authoribus compositum, quod R. P. F.
 IUSTVS SLOWIKOWSKI, S. T. Magister &
 Prior Crac: ex commissione Admodum R. P. F.
 THOMÆ SCHMIT Magistri Prouincialis vidit.
 Item R. P. F. CANDIDVS ZAGOROWSKI,
 S. T. M. Regens studii Crac: cum magna dili-
 gentia, nihilque in eo fidei Catholicæ & bonis
 moribus contrarium, reperit. Ego quoque perle-
 git aliquot quæsitis, & verificatis ad textum al-
 legationibus, autoritate delegata, in fidem do-
 cissimi Ordinis Prædicatorum imprimi permitto.
 Anno D. 1682. die 14. Aug.

M. IOANNES RADZKI, S. T. D.
 Canonic: Crac: Censor Librorum.

Index

Index contentorum in hoc Supplemento.

Tituli sunt octo.

TITULUS I.

De antecedentibus Matrimonii.

Habet Quaestiones 13.

1. Quid sint Sponsalia, folio
2. Quot modi sunt Sponsalia,
3. Verum possit apponi pena soluentis ab eo qui non
erit Sponsus,
4. Quotuplex Sponsalium Effectus,
5. Verum Persona nobilis & dives, quae inuit voluntari
sponsalia cum ignobili & paupere, cuius conditio
nem non ignorabat, repetatur Matrimonium con
trahere,
6. An vir teneatur ducere feminam, cum qua sub sic
promissione Matrimonii copulam habuit,
7. Quot modi solvantur Sponsalia quatuor iurata,
8. An per vtriusq. consensum ita solvantur sponsalia,
liceat in eodem gradu ducere,
9. An, & sub quo onere, quo loco, & temporis, facien
denuntiationes,
10. An, & de quibus causis, possint omnes denunciatio
nes,
11. Dum Matrimonium contractum sine denuntiatio
bus, propter aliquam urgentem causam, an possit con
summari non praemissis denuntiationibus,
12. Sub qua obligatione, sunt detegenda impedimen
ta Matrimonii,

Index contentorum.

13. An oscula, amplexus, & huiusmodi liceant sponsis, 10.

TITULUS II.

De Sacramento Matrimonii in Genere
Habet Quaestiones 12.

1. Quid sit Matrimonium, & quando institutum, 11.
2. Quae Materia & Forma, in Sacramento Matrimonii, 12.
3. Quamvis consensus ad valorem Matrimonii necessarius, 12.
4. An consensus conditionatus ad valorem Matrimonii
sufficiat, 13.
5. An Consensus externus sine interno efficiat Matrimo
nium, 14.
6. Ad quid teneatur qui contrahendo Matrimonium con
sensum fictum habuit, 14.
7. Qui Sacramenti Matrimonii Minister, 15.
8. Quod huius Sacramenti subiectum, & quae in eo de
positio necessaria, 15.
9. Quid de necessitate benedictionis Nuptialis dicen
dum, 16.
10. An Matrimonium inter absentes per literas, vel
Procuratorem celebratum sit verum, 17.
11. Quae bona, finis, & effectus Matrimonii, 17.
12. An Matrimonium amore diuturnum delectationis ca
prandae, & ob similem causam inhonestam celebratum,
sit validum, 18.

TITULUS III.

De Impedimentis impediens tantum
Matrimonium.

Habet Quaestiones 4.

1. Quot

Index contentorum.

1. Quot sunt impedimenta impediencia tantum, Matrimonium? 181
2. Quid nomine voti & Interdicti veniat? 190
3. Quae de impedimento (atechismi) scitu necessaria, 201
4. Quae testimonia sunt sufficientia ad impediendum Matrimonium? 211

TITULUS IV.

De Impedimentis dirimentibus Matrimonium Iure naturali.

Habet Quaestiones 16.

1. Quot sunt impedimenta dirimentia Matrimonium, 211
2. Qualis Error dirimat Matrimonium? 231
3. Quale votum, dirimat Matrimonium? 241
4. Quam obligationem inducat simplex Castitatis votum, celebrato iam Matrimonio, cum illud non dirimat 242
5. An vnus Coniugum possit altero inuito religionem ingredi? 251
6. Infidelis habens plures uxores, si conuertatur ad fidem, cum qua permanere tenetur? 271
7. Quid faciendum dum ignoratur vel dubitatur an Maritus vel vxor viuat: an ad secundas Nuptias transeundum? 272
8. An validum sit matrimonium contractum ab eo, qui quidem credebatur prioris coniugem viuere, sed falso credebatur, cum mortuus fuerit? 301
9. Quando friguitas seu impotentia coeundi, dirimat Matrimonium? 301
10. An impotentia generandi dirimat Matrimonium, 311
11. Quid, si sanctina arcta, item non resiciens semen, an valeat

Index contentorum.

- an valeat Matrimonium? 321
2. An cognita impotentia, Matrimonium mox dissol-
uendum? 321
3. Impotentia orta ex maleficio, an dirimat Matri-
monium? Folio 331
4. Quid de Hermaphroditorum Matrimonio sentien-
dum? 341
5. An Amentia dirimat Matrimonium? 351
6. Quot anni ad contrahendum Matrimonium necessarii? 361

TITULUS V.

De impedimentis dirimentibus Matrimonium Iure Ecclesiastico.

Habet Quaestiones 30.

1. An Seruitus in omni casu dirimat Matrimonium? 371
2. Quoruplex sit Cognatio? 371
3. Quot sint lineae in cognatione naturali Consanguini-
tatis? 381
4. Quae regula ad cognoscendam pluralitatem graduum
rectae lineae ascendentium & descendendum, consequen-
ter ad cognoscendam distantiam personarum consanguinearum in recta linea, ascendentium & descendendum? 391
5. Quae regula ad cognoscendam distantiam Personarum
consanguinearum, in linea transuersa aequali distan-
tiam? 401
6. Quae regula ad cognoscendam distantiam Personarum
consanguinearum in linea transuersa inaequali distan-
tiam? 411
7. Quo iure Consanguinitas dirimat Matrimonium? 421
8. Gradus affinitatum & distantia inter affines ex quo de-
sumuntur? 431

Index contentorum.

Sumatur ?	43.
9. Quae copula causet affinitatem ?	43.
10. Ad quem gradum extendatur affinitas ?	44.
11. Affinitas cum propria vxore contracta quid cau- set ?	45.
12. Qui dispensat in praedicto casu ut coniuges priuati debito petendi, libere & sine pecc. petant ?	46.
13. An Consanguinei Mariti fiant affines Consanguinei Vxorii, & Consanguinei Vxorii fiant affines consan- guineis Mariti ?	47.
14. An Titius v. g. qui habuit Bertham in vxorem, & mortuam possit ducere vxorem Fratris Berthae, mortui fratris Berthae ?	47.
15. Quam poenam puniendi Consanguinei & affines attentat- tes scienter Matrimonium contrahere ?	48.
16. Impedimentum publicae honestatis, ad quem gradum extendatur, & quando contrahatur ?	48.
17. Qui ligantur impedimento Cognationis Spiritua- lis ?	49.
18. Cognatio spiritualis, quae sanctae iam Matrimonii contrahitur, quid causet ?	50.
19. Quid, & Quotuplex sit Adoptio ?	51.
20. Ex qua Adoptione, & inter quas Personas, reperit- tur Cognatio legalis ?	52.
21. In quibus Casibus contrahatur impedimentum Cri- mini ?	53.
22. Quid dicendum de Matrimonio, inter baptizatum & non baptizatum ?	54.
23. Si conuersus ad fidem recipiat Sacros ordines, & vxor memor suae salutis tandem conuertatur, an cum alio	55.

Index contentorum.

alio Matrimonium celebrare possit ?	57.
24. Quando vis dirimit Matrimonium ?	58.
25. An Parentes possint cogere filios ad contrahendum Matrimonium ?	60.
26. An Oratio Sacra dirimat Matrimonium ?	61.
27. Quid dicendum de eo, qui sancto Matrimonio or- dinatur ?	62.
28. An ad valorem Matrimonii sit necessaria praesentia Parochi & Testium ?	62.
29. Quales Testes esse debeant, qui assistunt Matrimo- nio.	65.
30. Quid de Impedimento Raptus dicendum ?	66.

TITULUS VI.

De modo occurrendi Impedimentis, tum
validando Matrimonium invalide con-
tractum, tum dispensando in impedim-
entis.

Habet Quaestiones 6.

1. Quomodo validandum Matrimonium, quod est inua- lidum defectu consensus intermi ?	67.
2. Quomodo validandum Matrimonium, quod fuit nul- lum propter impedimentum dirimens ?	69.
3. Quomodo procedendum quando impedimentum nequit absque graui periculo manifestari coniugi ignorante illud ?	70.
4. Ut valideret Matrimonium antea inualide celebratum propter aliquod impedimentum dirimens, requiritur ne ut de nouo contrahatur coram Parrocho & Testibus, et an si prius Matrimonium fuerit mala fide celebratum.	71.

Index contentorum.

8. Quid faciendum est post notitiam impedimenti
rimentu, contracto iam Matrimonio?
9. Quis dispensat in impedimentis dirimentibus Matri-
monium?

TITULUS VII.

De Diuortio.

Habet Quæsitæ 9.

1. Quid, & quoruplex Diuortium?
2. Quot Modu solvatur Matrimonium quo ad
culum?
3. Quando vnus coniugum fornicatur quale Diuortium
faciendum?
4. Verum vir teneatur dimittere vxorem fornicat-
rem?
5. An sodomia, vel aliud peccatum contra Naturam
sit causa Diuortij?
7. An sint alia causa Diuortij?
8. An vxor possit recedere à Marito, propter morbum
Gallicum, vel amentiam?
9. De reditu Coniugu nocentis ad innocentem post et
lebratum Diuortium?

TITULUS VIII.

De Matrimoniali Debito.

Habet Quæsitæ 14.

1. An Coniuges teneantur sibi mutuo debitum reddere?
2. An Coniuges quandoque excusentur à reddendo
Debiti?

3. An

Index contentorum.

- An Fœmina peccet mortaliter negando Debitum quan-
do experta est se filio non viuos in lucem edere?
- An accedere ad menstruatam sit peccatum mor-
tale?
- An vnus coniugum possit vouere continentiam, sine
consensu alterius?
- Quid in casu si ambo Coniuges conueniant, in uoen-
do Castitatem?
- Dubitans de valore Matrimonij, an possit petere, vel
reddere debitum?
- An debitum reddendum est, qui illicite petit?
- An actus Matrimonij possit exerceri sine omni
peccato?
- Quando peccant mortaliter Coniuges exercendo
actum Matrimonij?
- Quando peccant coniuges non complentes copu-
lam?
- An liceat petere Debitum diebus Sacri?
- An liceat petere Debitum in loci Sacri?
- Qui dispensat cum eo qui vovet castitatem, & Ma-
trimonium contraxit, ad hoc ut petat? reddere
enim tenetur.

Vita P. M. NICOLAI Moscicensis.

Fol: Errata

9. mamagnatum
19. y.
22. defectionum
26. elapos

Corrige.

- magnatum.
7. defectu.
- elapfos.

Fol: Errata Corrigē:

37.	de deiure	de iure,
42.	in secundo	insecundo:
44.	poiest.	potest.
46.	deputatio	deputatio.
47.	rerum	verum.
47.	viceuerfa	viceuerfa.
58.	etgo	ergo:
59.	occidetur	occidatur.
61.	matrimonium	matrimonium:
62.	testum	testium.
66.	eum	sum.
73.	pēniteus	pēnitens.
75.	aprobata	approbata.
76.	fornicationem	fornicationem:
85.	menstrum	menstruum.
87.	peccē	peccet.
89.	incontinētiā	incontinentiam.

In vita P. NICOLAI MOSCICENSIS.
f. 94. inquam lege inquam.
f. 95. Antistes lege Antistites:

Cetera, quæ alieno errore irrepsere, indicem & corrigam.

BENEVOLO LECTORI.

Hoc Supplementum sit totius operis moralis, editi, ab admodum R. P. Magistro F. Nicolao Moscicensi. si. modum tamen procedendi in Examine Approbandorum utpote distinctiorem, placuit sequi.

Forsan benevole Lector, hoc extensus velles, cum Author noster, ob rationes sibi benè notas, multa breuiter tractauerit. Sed incongruum videbatur, ultra intentionem, hoc tantum desiderantium, procedere. Et sic sufficiat, è varijs Theologiæ Moralitatis tractatibus; quadriennio in Conuentu Climentini Ordinis Prædicatorum, de Sacramento Matrimonii

trimoniū tractatus per modum Sup-
plementi annexus.

Censuras omittas, ne nomen be-
neciuoli amittas, immo qua uel alieno
errore inducta; uel accidentaliter;
ob diuersis impressiōes; mutata;
ut solet esse in referendis Authorum
locus; benignè excusa.

Indicem copiosum ne requiras;
nam hic ferè in aequalē opus exurge-
ret, cum res compendiosè tractentur.

Vale, & labore meo, pro salute
animarum, pretioso Christi Domini
Sanguine redemptarum, utere.

OS)(+)(SC
SUPPLEMENTUM

MOSCICENSIS,

De Matrimonio.

TITULUS I.

De antecedentibus Matrimonium.

Habet quæsitā 13.

QVÆSITVM I.

Quid sint Sponsalia?

R. Sponsalia sunt mutua futurarum nuptia-
rum promissio. S. Th. in Supplem. q. 43. a.
1. & sic requiritur ut uterque promittat, nec suf-
ficit acceptare alterius promissionem, nisi etiam
intendat se obligare, non etiam sufficit simplex
propositum, v. g. volo te in meam. cum hoc nō
inducat obligationem, ut patet in voto, nisi quis
intendat se obligare.

QVÆSITVM II.

Quot modis fiant Sponsalia?

R. Ex S. Th. citato, quatuor modis. 1. nu-
da promissione, v. g. accipiam te in me-
am, & viceuersa. probabilius est, hanc non suffi-
cere, non aliam ducam, quàm te. Bonac. de mat:
q. 1. puncto 1. n. 13. cum communiori quia di-
cta verba faciunt sensum conditionatum, si ali-
quam ducam, non aliam quàm te tenetur tamen
ducere, si sic deceptam violauit. 2. datis armis
A Spon-

Sponsalitiis, v. g. pecunia, vel alio simili. 3. anuli subarrhatione.

4. Interueniente iuramento non tamen valent, licet sint iurata, si prima non sunt legitime dissoluta. Syluester v. Spons. n. 10. Armilla n. 7. siue non valent, licet sint iurata, interueniente metu invalidante matrimonium. Sa v. Spons. n. 1. & probabile iudicatur in summa Diana v. metus n. 7.

Q V Æ S I T V M III.

An possit apponi pœna soluenda ab eo, qui non steterit sponsalibus?

R. Sponsi vel propinqui Sponsorum, vel stricti eorum amici, non possunt apponere pœnam grauem vel leuem soluendam ab eo, qui non steterit sponsalibus. ex C. gemma, de spons. appoluerunt, non tenentur eam soluere, nec in foro ext. rno, nec in foro interno, licet iuramentum interuenierit, quia iuramentum non obligat ad rem illicitam. Bonac. de Spons. puni. ultimo n. 2.

Apponere huiusmodi pœnam non est mortale secundum Caut. v. Spons & alios, veniale tamen.

Q V Æ S I T V M IV.

Quotuplex Sponsalium effectus?

R. Duplex 1. Obligatio sub mortali contrahendi matrimonium. S. Th. citatus ad 3. n. 1. ad sit legitimum impedimentum, hæc obligatio non necessario antecedit matrimonium sicut sponsa-

sponsi non necessario antecedunt matrimonium. Sponsi in foro contentioso non compelluntur, quia matrimonia coacta malum exitum habere consueuerunt, nisi interuenisset iuramentum, ut quidam dicunt. Sed neq. propter hoc cogendi sunt, ob dictam rationem. Arm. v. Spons. n. 7. ex Panormitano.

Qui temere retrocedit, amittit munera. Constat verò non.

Secundus Sponsalium effectus, est inhabilitas contrahendi cum consanguineis sponsi vel sponsæ, in primo gradu tantum, quod dicitur impedimentum publicæ honestatis. Trid. sess. 24. de Mat. Cap. 3.

Q V Æ S I T V M V.

An persona nobilis & diues, quæ iniit voluntariè sponsalia cum ignobili & paupere, cuius conditionem non ignorabat, teneatur matrimonium contrahere?

R. Tenetur, nam cum esset conscia conditionis, & voluerit sponsalia contrahere, tenetur adimplere promissionem, ex qua oritur obligatio sub mortali. Bonac. q. 1. de Mat. p. 2. n. 2. cum communi. modo ex tali matrimonio non sequatur graue malum vel magnum scandalum, ut graues rixæ inter parentes contrahentium, vel aliud graue incommodum, nam Sponsus vel sponsa non tenetur adimplere promissionem futuri matrimonii, quando prouidet fore, ut ma-

trimonium fortiaur prauum exitum, idem. ex
Nau: & Rodrig.

Q V Æ S I T V M VI.

An vir teneatur ducere feminam, cum qua
sub ficta promissione matrimonii copulam
habuit?

R. Qui sub ficta promissione deflorauit virgi-
nem, tenetur sub mortali eam ducere. *S.*
Th: relatus a Labat de Mat: dub: 5. §. 1. nisi aliqua
rationabilis causa oppositum suadeat. tunc enim
facile est alio modo satisfacere. Oppositum *D. Tho-*
me tenet Bonac: punc: 2. de Spons: n. 5. cum aliis.
Qui etiam fictè promissit iam per alium corrup-
ta, aliis bonæ fidei, quæ infamiam ob carnal-
em copulam incurrit, tenetur eam ducere infam-
ata enim, cui, ut competit nuber? *Labat loco*
cit: Secus dicendum, dum nullum periculum in-
famiae, tunc enim sufficit pro iniuria satisfacere.
Sanuel de Lub: v. promissio n. 9. & alii. Hæc
fortiori currunt, si promissio ficta sit iurata tunc
enim tenetur ducere, etiam ab alio iam corru-
ptam. *S. Thom: 22. q. 89. a. 7. ad 4.* adducens il-
lud *Isidori L. 2. de summo bono C. 31.* quacunque
arte verborum quis iuret, Deus tamen, qui tes-
tis conscientiarum est, ita hoc accipit, sicut ille, cui
iuratur, intelligit

Q V Æ S I T V M VII.

Quot modis soluantur sponsalia quamuis
iurata?

R. Mul-

R. Multis. 1. defectu ætatis, si quis non ha-
beat septennium serè completum.

2. Per religionis ingressum, & termino est de re-
ligionis ingressu, ante professionem qui mox di-
mittit. non potest tamen ingredi si spontam vio-
lant, & nulla via, etiam per matrimonium ra-
tum, potest diuinum rescire. nam si potest per
matrimonium ratum diuinum rescire. contra-
hat, deinde ingrediatur.

3. Per simplex calitatis votum, etiam post
sponsalia ratæ emulorum. nam sponsalia iurata
consentur sub hac conditione facta, nisi pfecti-
or status eligatur. *Bonac: q. 1. de Mat: puncto 5.*
cum aliis *DD.* idem de voto ordinis sacri.

4. Per subsequens cum altera matrimonium.
Nota contra *deu Cruz* obligatio sponsaliorum so-
luto per mortem matrimonio, licet & dimisso
religionis habitu, non reuiuiscit nam obligatio
semel extincta non reuiuiscit. primam partem
docet *Arm: secundam Sylu: v. Spons.*

5. Per alterius sponsi fornicationem, quamuis
femina sit vi oppressa.

6. Per affinitatem superuenientem, etiam ex
copula illicita. aut aliud impedimentum dirimi-
ens, immo quamuis tantum sit fama de tali
impedimento.

7. Si Sponsus huc & illuc vagetur, & longi-
us vadat.

8. Si in contractu Sponsaliorum tempus de-
terminetur eoque completo vnus non velit con-

3 *De Matrimonio.*
trahere, alter liber manet.

9. Si sponsalia facta sub conditione, & hæc nō impleatur, v. g. verata dos detur

10. Per gravem infirmitatē m. v. g. per morbum gallicum per magnam detritutem, v. g. orbitatem oculorum. vel si aliqua vitia detegantur, aut alia superveniant, quæ si antea latentur, sponsalia non contraherentur.

11. Per graves inimicitias ortas inter sponsos.

Tandem per utriusq. voluntatem. hæc præstat *dela Cruz de Mat. q. 2. n. 4.* exceptis his præquibus refertur *Bonac. n. 3. & alii n. 4.* In prædictis casibus si sponsalia clandestina, vel cuncta manifesta, non est necessarium ut per iudicem dissolvantur. *Sylu. v. spons. n. 10.* quod dictum supponit sponsalia clandestina esse valida, immo nec damnantur peccati mortalis a *sa v. spons. n. 1. contra Armillam v. spons. n. 14.* cuius tamen lentetia securior & elicitur ex duodecimo Canone prænitentiali apud *Mosē in Elementis ad sacras Conf. p. 9.*

QVÆSITVM. VIII.

An per utriusq. consensum ita solvantur sponsalia, ut liceat in eodem gradu ducere?

R. Negat *Bonac. q. 3. de Mat. p. 11. n. 7.* adducens, novam declarationem Cardinalium. si enim per mortem v. g. sponsus non tollitur impedimentum publicæ honestatis, ut passim docent DD. ex C. *Sponsam, de sponsalibus*, à fortiori non tollitur per utriusq. consensum.

QVÆ-

De Matrimonio.

QVÆSITVM. IX.

An, & sub quo onere, quo loco, & tempore faciendæ denuntiationes?

R. 1. Antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia inter Missarum Solemnia publicè denuntietur, inter quos matrimonium contrahendum. *Trid. sess. 24. Cap. 1.*

2. Per omissionem denuntiationum non invalidatur matrimonium. Sed peccatur mortaliter, si omittatur sine facultate, aut legitima causa cū sic possint sequi gravissima mala, quamvis nulla censura ipso facto incurratur. *Bonac. q. 2. p. 6. n. 6. & 7. cum aliis DD.* susp. pendendus tamen ab officio per triennium omittens denuntiationes. C. cum inhibitis de clandestina desponsatione ex quo patet, quàm cauendum Parochis, ne faciliè aduenas copulent. omittere unam denuntiationē non videtur aliquibus mortale propter parvitatem materiz, si Parochus sit certus moraliter non adesse impedimentum.

3. In utraq. Parochia faciendæ denuntiationes, vel à proprio Parocho, vel ab alio de Parochi licentia, si contrahentes sint diversarum Parochiarum. Tridentinum enim sic loquitur, à proprio contrahentium Parocho. & *Bonac. loco cit. n. 10.* refert declarationem sacre Congregationis.

4. Denuntiationes possunt fieri extra Ecclesiam.

A 4

am v.

am v. g. in cæmeterio, sicut & matrimonium. Nec peccatur faciendo eas, alio die, quàm festo quando ingens multitudo populi confluit. hoc dictum probat Bonac: loco cit. n. 18. à fortiori possunt fieri, quando celebratur festum particulare, ad quod populus confluit.

QVÆSITVM X.

An, & de quibus causis, possint omitti denuntiationes?

R. Dum adest causa valde vrgens, sufficit vna denuntiatio, aut saltem Parocho, & duobus vel tribus testibus presentibus matrimonium celebratur. etli non adit facultas Episcopi vel Officialis quia necessitas lege caret. v. g. quando periculum est in mora, & non patet aditus ad Episcopum, vel Officialem & alias teneretur dispensare.

Quando autem vna tantum de licentia Episcopi, seu alijs, denuntiatio præmititur, non statim ea facta matrimonium contrahendum, sed per aliquod tempus, iudicio prudentis expectandum. Sanchez, & alii apud Bon: loco cit: n. 16.

2. Cause iustæ omittendi denuntiationes sunt multæ. de quibus vir prudens & timoratus iudicet. 1. Quando timetur matrimonium malitiosè impediendum. 2. Quando instituit tempus, quo nuptiæ prohibentur, vt est Aduentus &c. quod autem fiat denuntiatio ter, scilicet in prima Missa, in Missa solemni dicit, tandem hac finit in missa.

ante

ante matrimonium celebrandum, tantum pura ceremonia est, cum id parum iuvet ad notitiam impedimentorum. 3. Cum magnates contrahunt, non enim timendum de impedimento, cum magnatum matrimonia publica. 4. Quando concubini, cito petit coniunctionem matrimonialem &c. Bonac: loco cit: n. 8 in his tamen debet constare moraliter non adesse impedimentum dirimens.

QVÆSITVM XI.

Dum matrimonium contractum sine denuntiationibus, propter aliquam urgentem causam, an possit consummari non præmissis denuntiationibus?

R. Non potest ita Trid: citatum. aliàs peccatur mortaliter propter periculum impedimenti, toties, quoties, consummatur. Bonac: cum multis alijs loco cit: n. 8. & 9. Ledesma tamen, Lopez & alii ab eodem relati negant, si Parochus & contrahentes adhibuerunt sufficientem diligentiam, vt deprehendatur impedimentum.

QVÆSITVM XII.

Sub qua obligatione, sunt detegenda impedimenta matrimoni?

R. Sub obligatione peccati mortalis, etiam sub secreto scita, quamvis probari non possint quia agitur de graui proximi spirituali damno præmittatur tamen correctio, si fructus speratur. item quamvis tantum audita, modo à persona

A 5.

fide

fide digna. Secus si audita à persona nihil certi
sciente, vel quæ non meminit à quo audiuit. *Bo-
nag. loco cit: n. 20. cum aliis DD.*

QVÆSITVM XIII.

*An oscula, amplexus, & huiusmodi similia, liceant
Sponsis?*

R. Oscula & amplexus libidinosi, hoc est cum
delectatione facta, non sunt mortalia inter
Sponsum & Sponsam, si desit periculum pollutio-
nis, vel ulteriori consensûs. *Armilla v. Spon-
n. 14. Samuel de Lubino v. Spon: n. 4. cò quòd*
Sponsus habeat aliquod ius, licet tantum inchoa-
tum & imperfectum ad corpus sponsæ, & vice-
uersa, amplexus verò solius benevolentie causa
nullo modo sunt peccata.

Nota hanc doctrinam non posse extendi ad ca-
ctus partium verendum inter sponsos. *Arm:
impud: n. 2. & Samuel loco cit: nec ad delectationem*
de copula, non enim licet sub morte sponsis de-
lectari delectatione libidinosa, de copula futura.

Quare ad hæc, & ulteriora peccata vitanda
non est villo modo permittenda sponsis cohabitatio.
magnum enim periculum, quod in concubitu
vitare tenentur.

TITULUS II.

*De Sacramento Matrimonii in
genere.*

Habet quæstiones 11.

QVÆ

QVÆSITVM I.

*Quid sit Matrimonium, & quando insti-
tutum?*

R. 1. Matrimonium in ratione contractûs na-
turalis, est legitima coniunctio maris & fe-
minæ in vltim coniugii, indiuiduam vitæ con-
suetudinem retinens. *Labat de Mat: dub: 1. §. 2.*
in ratione Sacramenti est nouæ legis Sacramen-
tum à Christo D. institutum causatum gratiæ
vitiæ. *Salazar.* gratia enim quæ in hoc Sacra-
mento datur significatur per modum vinculi &
coniunctionis, & ordinatur ad mutuam suppor-
tationem item ad honestam procreationem & e-
ducationem prolis. *Mosc: in exam: approb. tit: 1. q.
5. nec solum in hoc Sacram: significatur gratia*
coniungens coniuges ad inuicem, sed etiam signi-
ficatur minus principaliter vi o verbi cum huma-
nitate, & coniunctio Christi cum Ecclesia.

2. Iuxta varietatem temporum est variè insti-
tutum sacramentum matrimonii. in statu enim
innocentiæ est institutum in officium naturæ, ad
propagandam speciem humanam. in statu natu-
ræ lapstæ, vltra hoc, in remedium concupiscen-
tiæ. In lege gratiæ à Christo Domino, in ratio-
ne Sacramenti. *S. Th: in Supp: q. 42. a. 2. Institum*
inquam, siue Ioa: 2. in nuptiis, vel Matt: 19.
dicendo. quod Deus coniunxit homo non sepa-
ret.

QVÆ

QVÆSITVM II.

Qua materia & forma in Sacramento Matrimonii?

R. Vtriusque coniugis consensus mutuus per verba, vel per nutus expressus, est materia proxima, & forma huius sacramenti, sub diuersis tamen ratione quatenus enim consensus coniugum habet rationem traditionis est materia, quatenus habet rationem acceptationis est forma. *1. Theologi, maxime Thomistæ cum Angelico D. in supp. q. 42. a. 1. ad 1. & 2.* Materia vero remota, sunt ipsi contrahentes, vel corpora ipsorum. Et si verba, ego vos coniungo, non sunt forma huius sacramenti, immo nec ad valorem simpliciter necessaria. cum ante Trid. valida fuerint matrimonia clandestina, ut patet *Seff. 24. Cap. 1.*

Nota. verborum, ego vos coniungo, non est consensus, ego vos coniungo aliàs non coniungos. sed confirmo & benedico vestram coniunctionem, vel, ego vos coniungo in facie Ecclesiæ, ut presens veris coniugibus coram omnibus sitis. *de la Cruz de Mat. q. 1. n. 1.*

QVÆSITVM III.

Qualis consensus ad valorem matrimonii necessarius?

R. Consensus in hoc sacramento necessarius debet esse expressus per verba de præterito vel per aliqua signa, nam cum sit sacramentum debet consistere rebus sensibilibus, sicut & alia sacramenta.

Si pu-

Si puella interrogata, præ verecundia taceret, & ad iurantes pro ea responderet, ipsa non contradicente, fit matrimonium. nam illa taciturnitas cum aliis circumstantiis temporis & respondentis pro ea, est sufficiens signum sensibile, significans eius internum consentium. *S. Th. in supp. q. 42. a. 2. ad 3.* Consensus ergo per verba de futuro expressus, v. g. habebō te, non matrimonium, sed sponsalia efficit. *S. Th. cit. a. 3.* idem dic de his, contraho tecum pro anno futuro, at per verba, ex nunc habebō te in meam uxorem, fit matrimonium, cum de præsentis consentum expriment.

QVÆSITVM IV.

An consensus conditionatus ad valorem matrimonii sufficiat.

R. Sufficit, si apponatur conditio de præsentis consensus tamen conditionatus appositæ conditione de futuro, ordinariè loquendo, non sufficit, v. g. si Patri placuerit. quod si non expleto conditionis euentu consenserint in contractum affectu maritali, tunc fit matrimonium, nec opus est noui presentia Parochi & testium pro hoc insinuat declarationem Congregationis Cardinali: *de la Cruz q. 3. de Mat. n. 3.* Et idem censet Nauar. de matrimonio celebrato coram Parrocho & testibus sub conditione licita, si antequam voluntas mutetur, impleatur conditio. tunc perhibetur matrimonium, sine noua Parochi &

chi & restium presentia. Sed oppositum alijs
videtur verius, quos etiam refer. *de la Cruz* loc.
cit.

Q V Æ S I T V M V.

*An consensus externus sine interno efficiat
matrimonium?*

R. Non efficit. cum omnia sacramenta requi-
rant intentionem. *S. Th. 4. 4. talis tamen*
in foro Ecclesie potest adstringi, cum hæc secun-
dum allegata iudicet.

Et sic qui verbis de presenti cum aliqua con-
trahit, non habendo consensum internum, & po-
stea cum alia contrahit habendo consensum in-
ternum, verbis expressis, si per excommunicatio-
nem cogatur, ut primam habeat in uxorem,
debet potius piteatere sustinere excommunicatio-
nem, quam ad primum accedere. Ita in *C. in qua-*
sitionis de sent. excomm. & S. Th. ad 3. & oppositum
Magistri sent. est erroneum nam ille accessus et
si fornicarius, cum esset accessus ad non suam
nec efficitur sua, quamvis interueniat sententia
in foro externo iusta, iuxta C. lator de sent. &
re iudicata vel recedit secum uxorem veram
ducendo, si fieri potest. S. Th. ibidem. Hæc doct-
na etiam procedit, dum matrimonium ob aliam
causam est nullum.

Q V Æ S I T V M VI.

Ad quid teneatur, qui contrahendo matrimo-
um, consensum fictum habuit?

S. S.

R. Si non interueniat impedimentum dirimens,
teneatur vere iterum cum coniuge de frau-
dato contrahere matrimonium, cum ei maximam
interrogauerit iniuriam, etiam seclusa copula, quæ
iniuria aliter non refarcitur. nec satisfacit dotan-
do eam, si ipsa hoc non acceptet *de la Cruz q. 3.*
n. 3. aliquando tamen excusabitur, v. g. si inter-
cedat magna inæqualitas, aut si timeatur malus
exitus, aut graue damnum &c. Sed recompen-
satio non omittenda.

Q V Æ S I T V M VII.

Quis Sacramenti Matrimonii minister?

R. Minister essentialis, sunt ipsi contrahentes,
cum ipsi tantum formam ponant, ut patet
ex Conc. Flor: in d. creto unionis Armenorum.
Sacerdos enim tantum minister accidentalis. ali-
as matrimonia clandestina non fuissent valida.
ante Trid. quod est contra *Sess. 24. Cap. 1.*

Et sic Sacerdos in mortali matrimonio assi-
stens non peccat mortaliter. immo contrahentes,
licet sint minister essentialis huius Sacramenti,
cum non sint specialiter consecrati ad hoc, non
peccant mort. illud ministrando in mortali. *de la*
Cruz de Sacram. in genere q. 4. n. 4. peccant tamē
mortaliter indignè recipiendo.

Q V Æ S I T V M VIII.

Quod huius Sacramenti, subiectum, & qua in
eo dispositio necessaria?

S. pri.

R. Primò. Omnis homo nullum habens impedimentum est subiectum Sacramenti matrimonii.

2. Ut debitè ad hoc Sacramentum accedat. præmittenda confessio, & Eucharistia sumenda. Sed hoc tantum consilium, præceptum vero, contritionem esse præmittendam, si contrahens immortali existit. cum sit Sacramentum viuorum.

3. Accedens ad hoc Sacramentum, intendit, saltem virtualiter, facere, quod facit Ecclesia, & suscipere hoc sacramentum, non cum affectu libidinis, sed cum affectu suscipiendi prolem ad gloriam Dei.

QVÆSITVM IX.

Quid de necessitate benedictionis nuptialis dicendum?

R. Matrimonio iam contracto sponsi in eadem domo non cohabitent ante benedictionem in Ecclesia à Parocho vel cum licentia ab alio Sacerdote recipiendam. *Trid. sess. 24. C. 1.*

Omittendo hanc benedictionem non incurritur mortale. *Samuel de Lub: v. Banna n. 5. & de Sa. v. Mat. n. 6.* sicut & omittendo solemnitatem nuptiarum non est mortale immo absolute omittenda benedictio in secundis nuptiis ex parte viri & mulieris, vel mulieris tantum, non autem in secundis nuptiis ex parte viri tantum. cum adhuc saluetur significatio coniunctionis Christi cum Ecclesia,

Qvæ

QVÆSITVM X.

An Matrimonium inter absentes per literas vel procuratorem celebratum sit verum?

R. Ita esse. patet ex usu Ecclesiæ sæpe talia matrimonia celebrantis, quæ deinde in præsentia coniugum non celebrantur. Idem desponsalibus dicendum, si sit consensus utriusque, vel saltem si uterque ratificet sponsalia nomine suo à parentibus celebrata, aliàs enim sic à parentibus facta, nec à sponsis ratificata, non valent.

Immo matrimonium inter absentes baptizatos, celebratum per literas vel procuratorem, coram Parocho & testibus, est sacramentum, tantumquam probabilius tenendum.

QVÆSITVM XI.

Quæ bona, finis & effectus matrimonii?

R. 1. Bona matrimonii sunt, fides, proles, Sacramentum. fides ne cum aliis coniuges miscerentur proles, ut Christianè educetur. Sacramentum, ut matrimonium non separetur.

2. Finis ad quem matrimonium institutum. primo est propagatio speciei & conservatio individuorum. 2. Remedium concupiscentiæ. 3. Commoditas obsequii utriusque ad invicem.

3. Effectus Sacramenti matrimonii est gratia viutua, hoc est gratia sanctificans, ut imporetur mutuam concordiam decentem usum matrimonii moderando carnis concupiscentiam. familiæ

B

prudens

prudentem gubernationem. Christianis proliis educationem rerum domesticarum diligentem curam, dispositionem & fidelem dispensationem. Moscoris 2.p. Tyrocinii artu penitentiaria §. 4. n. 25.

QVÆSITVM XII.

An Matrimonium amore diuitiarum, delectationis captandæ, & ob similem causam inhonestam celebratum, sit validum?

R. Matrimonium ob talem causam contractum, non caret culpa veniali, sicut ob causam mortaliter inhonestam non caret culpa mortali. validum tamen, sicut baptisimus propter lucrum administratus, est validus.

TITULUS III.

De impedimentis impediens tantum, matrimonium?

Habet quæsitum 4.

QVÆSITVM I.

Quos sint impedimenta impediens tantum matrimonium?

R. Supponendo impedimenta matrimonii duplicia esse. alia tantum impediunt, ne licite contrahatur matrimonium, validum tamen est. alia verò etiam contractum dirimunt, tanquam inualidum.

Impedimenta ergo tantum impediens sunt quin-

quinq. votum, interdictum, Sponsalia, cæcchi-
mus, crimen.

Crimen est multiplex quo commissio non licet ducere uxorem. 1. Occisio uxoris adulteræ propria auctoritate facta. 2. Presbytericidium, per iudicem declaratum. 3. Matrimonium cum moniali scienter contractum. 4. Susceptio proprii filij in baptismo aut confirmatione malo animo, ut scilicet contrahat cognitionem cum propria uxore. 5. Publica prænitentia. Sed hæc iam non est in vñ 6. Raptus alienæ sp̄sæ. Sed hoc post Tridenti: est etiam dirimens, secundum dicenda in sequentibus. 7. Incestus cum propria affine, vel etiam cum consanguinea. Sed hoc secundum negat D. Th. & alij apud dela Cruz, q. 4. n. 1.

Hoc impedimentum criminis, iuxta Sanchez & Ledesma & alios apud Bonac: de Mat: q. 3. puncto 14. n. 21. non inducit mortale, et si dispensatio non petatur.

Si quis dispensationem desiderat, adeat Episcopum, qui in omnibus tantum impediens impedimentis dispensat, excepto voto castitatis perpetuæ, & religionis. Cand: aureum de Mat: c. 119. ex D. Antonino & Paludano.

QVÆSITVM II.

Quid nomine voti, & interdicti veniat? ubi & alia resolvuntur

R. Primò. Nomine voti intelligitur votum simplex religionis, aut castitatis, vel vo-

tum suscipiendi sacros ordines, vel votum non nubendi.

2. Nomine interdicti venit prohibitio, quâ certo anni tempore interdicitur matrimonium, ab Ecclesia. Item si ab ordinario loci aut curato interdicitur contrahere matrimonium, donec constet, non esse impedimentum, aut aliam ob causam.

Tempus interdicti incipit à media nocte precedente primum Dominicam aduentus vsq; ad festum Epiphaniæ. & à media nocte ante feriam 4. Cinerum, vsque ad Dominicam in Albis inclusiue. *Trid: sess. 24. Cap. 10.*

Interdicitur autem hoc tempore solemnitas nuptiarum, ut accipere benedictionem in Ecclesia, aut conuiuium solemniter celebrare, & contra faciens peccat mortaliter, quia in re gradum transgreditur præceptum Ecclesiæ. *Bonac: de mat. q. 3. puncto 1. n. 4. cum aliis DD.*

Non interdiciuntur hoc tempore sponsalia. *Samuel de Lublino v. nuptiæ n. 1.* item non prohibetur contractus & contumatio matrimonii, sub mortali, atque humorum publicatio, dummodo nallæ adhibeantur nuptiales solennitates. *Samuel n. 5. cum Paulo Præfatio.* Sicut & prius tunc tridur cere tempore interdicti sponsam in domum sponsi non est prohibitum.

QVÆSITVM III.

Quæ de impedimento Catechismi scitu necessaria s.

R. Impedimentum Catechismi contrahitur ab eo, qui tenet infantem baptizandum, respondetq; eius nomine ministro interroganti, an credat, an renuntiet diabolo, &c. & quidem si idem sit pater Catechismi & baptismi contrahit impedimentum dirimens. Si solus catechismi contrahit tantum impediens. Sed negat Pontius relatus in *summa Driane v. imped. n. 4.* quia in Trid: dicitur spiritualement cognationem non contrahi nisi in baptismo & confirm: præter hoc citat pro sua sententia declarationem Sacre Congregationis interpretum.

QVÆSITVM IV.

Quæ testimonia sunt sufficientia ad impediendum Mat: ?

R. Impeditur Matrimonium ad dictum vnus, maxime matris, deponentis de aliquo impedimento testimonium nisi interueniat iuramentum in oppositum.

Impeditur etiam ad dictum vnus Personæ grauis, cui fides debetur, & de fama vel scandalo docet, & si in oppositum interueniat iuramentum parentum.

Quod si vnus testis dicat, audisse ab vno ex suis maioribus, duos esse in quarto, v. g. gradu consanguinitatis, non impeditur matrimonium, inter eos nam vnus testis, maximè de auditu nihil probat. Secus si plures graues audissent, à pluribus fide dignis.

Vt vero matrimonium contractum dissoluatur, efficaciora debent adesse testimonia nam hoc non dissolvitur sine plurius iuramento. hæc è iure deducta reperies apud dela Cruz q. 4. de mat. n. 3.

TITULUS IV.

De impedimentis dirimentibus matrimonium iure naturali.

Habet quæsitæ 16.

QVÆSITVM I.

Quot sunt impedimenta dirimentia matrimonium?

R. Impedimenta dirimentia & annullantia matrimonium de iure antiquo sunt 12. quibus de iure nouo Tridentini addita sunt duo, raptus & matrimonium clandestinum. comprehenduntur his versibus.

Error. Conditio. votum. Cognatio Crimen.
C. leus disparis. vis. Ordo. ligamen. honestas.
Si sis affinis. si fortè coire nequibus.
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis.
Raptaq; sit mulier. nec parti reddita tuta

Hæc facienda verant connubia. facta retractant.

Error Personæ, protectio solemnis, ligamen, impotentia perfecta & perpetua, iure naturali dirimunt matrimonium. idem de amentia perpetua & de defectuum ætatis sentiendū. alia dirimunt iure

iure Ecclesiastico. vide dela Cruz q. 4. de Mat. num. 2.

Hæc impedimenta non eo sensu dicuntur dirimentia, quatenus soluant matrimonium, iam valdè contractum. Sed dicuntur dirimentia, quia impediunt, ne valde possit contrahi. & sic protectio solemnis facta post matrimonium ratum. & illud dissolvens, item conuersio vnius coniugis ad fidem, dissolvens matrimonium in infidelitate consummatum, vt infra dicitur, non dicuntur proprie impedimenta.

Nota. Si Parochus sciens matrimoni impedimentum ex confessione, rogetur assistere matrimonio, non habendo aliud remedium auitat. nā minus malum esset confessionis reuelatio, quam talis matrimonii inualidi permissio. Vide D. 1b. in Supp. q. 11. a. 1. ad 1.

QVÆSITVM II.

Qualis error dirimat matrimonium?

R. Error essentialis tollit enim consensum pro matrimonio requisitum. talis error est circa personam cum matrimonium includat personas, quæ coniunguntur.

Error verò accidentalis, & circa personam qualitatem. v. g. circa bona fortunæ, non dirimat matrimonium. v. g. si contrahas cum Bertha putans esse virginem, nobilem, diuitem &c. cū hæc ad essentiam matrimonii non spectent nisi talis error ad personam transfunderetur, v. g. si ta-

liter cum Bertha contrahere intendas, si non sis virgo, diues vel nobilis, contrahere nolis in tali enim casu error consensum tollit. *S. Th. in supp. q. 51. a. 2. ad 5.*

QVÆSITVM III.

Quale votum dirimat Matrimonium?

R. Simplex castitatis votum non dirimit matrimonium iam contractum, sed solum impedit contrahendum. *S. Th. ar. q. 53. a. 1. nanq. matrimonium fortius est vinculum, cum in eo fiat actus illis corporum traditio per votum autem simplex solum sit promissio, rei promissæ non transferens dominium. & idem dicendum de voto ingrediendi religionem.*

Excipe simplex castitatis votum Patrum Societatis Iesu, quod ex statuto Ecclesiæ matrimonium dirimit, & eos verè religiosos facit.

Votum ergo solemne religionis dirimit matrimonium, non solum ex iure diuino, sed ex natura sua vt docent Thomistæ nam præter promissionem ad votum simplex sufficientem, importat perfectam & absolutam traditionem & acceptationem. vnde qui sic solemniter vouet, & postea matrimonium contrahit, inualidè contrahit.

QVÆSITVM IV.

Quam obligationem inducat simplex castitatis votum, celebrato iam matrimonio, cum illud non dirimat?

R. Qui

R. Qui vouit ingressum religionis, primo bimestri, non potest reddere, à fortiori non potest petere. cum secundum communem sententiam adhuc teneatur religionem ingredi. Si iam petendo vel reddendo consummauit, potest non solum reddere, sed & petere. ad castitatem enim obligabatur ratione voti religionis, cum ergo sit liber à religione hic & nunc, eo quod consummauerit matrimonium, etiam liber, viuente sua coniuge, à castitate.

Qui vero sine voto ingrediendi religionem, habet votum castitatis perpetuæ, & contraxit matrimonium, nunquam petere potest, vt docent communiter. Sed elapso primo bimestri reddere tenetur, etiam tantum interpretatiuè petitus. non autem ante nam vt habet Bonac. circa 2. præceptum q. 2. punct. 5. §. 5. n. 4. coniuges habent ius nõ reddendi debitum, in primo bimestri, etiam præciso voto. quare intra hoc reddens prima vice, peccat mortaliter.

An vero intra bimestre, teneatur ingredi religionem? negat Bonac. loco cit: contra Cas. & Sylu: p. Mat:

QVÆSITVM V.

An vnus coniugum possit altero inuito religionem ingredi?

R. Quod non, matrimonio iam consummato, nam nullus potest præstare oblationem ex alieno, corpus autem coniugis per carnalem copulam

pulam factum est alterius. *S. Th. q. 61. a. 2.*

Consummatur autem matrimonium secundum aliquos per solam apertionem claustrum, licet non sit seminatio alii requirunt seminationem, & quidem utriusque ut videre est in *Summa Diani v. affinitas n. 2* & *v. Mat. n. 22.* per solam tamen seminationem in vale læminæ, absque vasis penetratione matrimonium consummatur.

Potest tamen vnus coniugum, etiam matrimonio consummato ingredi religionem si remanens in sæculo consentiat, & votum castitatis emitteat, ad quod tenetur item sit prouecta ætatis nam si sit iuuenis, etiam tenetur ingredi, ut probat Bonac. de Mat. q. 3. p. 4. n. 12. præterea si Episcopus cõsentiat, cuius cõsensu si omittatur, secundum aliquos non incurritur peccatum mortale.

Dixi matrimonio consummato. Nam, ut supra insinuat, duo menses sunt conceili coniugibus ad deliberandum circa religionis ingressum, etiam altero renuente, intra quos non tenentur consummare.

Et licet ante elapos duos menses cognoscatur sponsam violenter, ipsa vero religionem ingrediatur, & profiteatur, matrimonium adhuc quoad vinculum soluitur, quia non videtur adhuc illi suum corpus communicasse, cum violenter fuerit oppressa. *Sum. de Labi. v. diuors. n. 20. cum Armita.*

Qvæ

QVÆSITVM VI.

Infidelis habens plures uxores si conuertatur ad Fidem cum qua permanere teneatur?

R. Tenetur permanere cum prima si ipsa voluerit cum eo permanere de quo infra.

Si vero omnes conuertantur præter primam nolentem cum eo permanere, aut volentem quidem permanere sed cum iniuria Creatoris, vir non tenetur illam ex conuersis ducere in rigore loquendo, quia nulla ex ipsis est vera vxor excepta prima, licet repudiata Bonac. de Matrimon. q. 3. Puncto 10. n. 7. cum alijs DD.

Hic sciendum est, quod Dispensatio quæ concessa fuerat à Deo in veteri lege ad habendas plures Uxores ad hoc tempus non perleueret; nam, reuocata fuit à Christo Domino Matth. 19. Qui dimiserit uxorem & aliam duxerit mœchatur.

QVÆSITVM VII.

Quid faciendum, dum ignoratur vel dubitatur, an Maritus vel vxor viuat an ad secundas nuptias transeundum?

R. Ut superstes coniux possit cum alio matrimonio inire, requiritur certitudo moralis, seu tanta certitudo, quanta iudicio prudentis sufficit ad credendum priorem coniugem certò esse mortuum. *Soro Speculum. Rodriq. Gutierrez, Sanchez, Perez, Valentin & alii, quos sequitur Bonac. loc. cit. n. 12.* quia nisi adsit tanta certitudo, contra, tenetur

hentes exponunt se periculo adulterii. cum fieri possit priorem coniugem adhuc viuere.

Vnde vxor nequit cum alio matrimonium contrahere, quando eius vir abfuit per multos annos. C. in praesentia de Spons. & C. dominus de secundis nuptijs. nam certitudo moralis non habetur per aliam sententiam multorum annorum. sicut nec habetur per solam famam, cum fama oriri soleat ex errore incerto, & plerumq; fallaci, nisi fortè cum fama exulant tanta indicia, vt nullus dubitandi locus relinquitur de morte illius. Bonac: loco cit. n. 23. cum Speculo, Sylu. Nau: Rodriq. & alys DD.

Ex quo per contrariam consequentiam sequitur, vxorem posse matrimonium cum alio contrahere, quando maritus ingressus praedium, & postea non comparuit, & fama est ipsum perisse, aut quando per litteras eorum, qui praedio interfuerunt, acceptum est, maritum mortuum. Henr: & alii citati a Bonac: l. c. n. 14.

Nota. relinquendum est iudicio prudentis viri, iudicare in casibus particularibus, an sit certitudo moralis, & coniecturae sufficientes ad contrahendum nouum matrimonium.

Non tamen sufficienter probatur mors per vnum testem. Bonac: l. c. n. 16. & Sanchez, contra speculum & alios. Sicut enim vnus testis non sufficit in causis pecuniariis, ita neq; sufficit in casu secundi matrimonij, in qua agitur de periculo animae. nisi fortè adhuc tantae coniecturae, vel nuntius mortuus sit in loco ita distante, vt non possint

possint facilè haberi aliae probationes, nisi per vnum tunc dignum testem. Et hoc modo intelligitur C.

in praesentia, de spons. vbi praecipitur praetatis ne permittant matrimonium contrahi, donec certum nuntium de morte percipiant. Ob id cauere debent Parochi, ne aliquos coniungant non obtenta facultate ab Episcopo, apud quem fieri solent probationes de morte alterius coniugis quo tamen non obstante, mulier potest contrahere matrimonium, quando ipsa sola certò nouit, virum esse mortuum, quàmuis hoc probare non possit, & alias non timeatur scandalum quia tunc cessat periculum adulteri. Idem qui supra n. 16. cum alys DD.

Ex his patet. secundum quæ contraxit matrimonium cum secundo, credens primum virum mortuum tenetur recedere à secundo postquam reuertitur primum virum viuere, alioquin adulteratur & peccat mortaliter perendo vel reddendo debitum post talem notitiam. nam secundum matrimonium est inualidum. Si verò non certò nouit, priorem virum viuere, sed tantum dubitat non potest existente dubio petere debitum. alioquin exponit se periculo adulteri. dela Cruz q. 3. de Mat. n. 1. ex C. inquisitioni, de sent. excomm: tenetur tamen alteri coniugi petenti reddere, quòdiu non constat priorem coniugem viuere. nam alter coniux habet ius petendi, nec tenetur credere coniugi dubitanti, nisi dubitans ita probet, vt alter propter eius motiua & probationes, teneatur credere, vel ita dubitare, vt nequeat deponere dubium.

QVÆSITVM VIII.

An validum sit matrimonium contractum ab eo, qui quidem ex debet priorem coniugem vivere, sed falso credebat, cum mortua fuisset?

R. Si sic contrahens putavit se validè contrahere, vel si habebat intentionem contrahendi quantum poterit, validum est matrimonium, quia adest sufficiens consensus inter personas habiles.

Et idem dicendum de eo, qui contrahit matrimonium credens adesse impedimentum dirimens, cum reuera non sit, modo intendat ut iuxta prædictam rationem nam qui credit baptismum nihil valere, tamen baptizans intendit, quod poterit, & quod intendit Ecclesia, valide baptizat, ut docetur communiter. Idem ergo in casu proposito.

QVÆSITVM IX.

Quando frigiditas seu impotentia cœundi dirimit matrimonium?

R. Frigiditas seu impotentia cœundi dirimit matrimonium quando est perpetua & perfecta id est incurabilis etsi coniuges ad castitatem utendum contrahant, ut patet ex D. Th. in sup. q. 98. a. 1. ad 4. nam de intrinseca matrimonii ratio est traditio potestatis ad usum & copulam conjugalem, quam impotentes tradere non possunt, cum non habeant. Et licet vir possit coire, si ne-

quit.

que seminare, invalidum est matrimonium ut patet ex quadam declar. Sixti V. de qua mox. Dixi si sit perpetua & perfecta, nam si hæc impotentia sit temporanea, licet ignorita, quæ ætatis processu aut humana arte sine mortis periculo transferri potest, valet matrimonium. D. Th. loco cit.

Procedit autem resolutio quæstionis de perpetua & perfecta impotentia cum omni semine. Si enim cum una sit impotens, & potens cum altera, valet matrimonium etiam cum illa cum qua est impotens, secundum S. Th. loco citato, contra Sylv. & alios deducitur ex C. laudabilem & C. fraternitatu, de frigiditate & maleficiis. ubi dicitur, si quis parato priori matrimonio inuenitur habilis ad aliam feminam, redeat ad priora connubia.

QVÆSITVM X.

An impotentia generandi dirimat matrimonium?

R. Impotentia generandi non tollit matrimonium. Matrimonia enim senum & sterilium valida sunt, ut patet ex usu nam etsi isti non possint habere filios, qui est finis ultimus matrimonii, saluatur tamen in eis finis proximus, scilicet usus matrimonii. D. Th. loco cit. ad 3. quo videtur concupiscentia sedatur & est inter eos vera traditio corporum, & obligatio ad actus matrimoniales item emittunt semen natura sua prohibeantur, quamvis ex accidentali frigidityte in-

Secus

Secus de spadonibus dicendum qui etsi preterrent vas feminae, quia tamen non emittunt semen ex natura sua prolificum, sunt inhabiles ad matrimonium. accedit Bulla Sixti V. edita anno 1587. declarans matrimonium spadonum cum quibusvis mulieribus, siue scientibus, siue ignorantibus esse nullum.

Q V Æ S I T V M XII.

Quid si femina arcta, item non retinens semen, an valeat Matrimonium?

R Si femina ita sit arcta, ut sine miraculo aut arte migeria, aut sine mortis periculo non possit aperiri, est inhabilis ad matrimonium iuxta C. ex litteris de frigidu & maleficiis. Secus sciendum si indutria medicorum aperiri potest ad quod ipsa tenetur secundum Dd. etiam cum graui dolore, non vero cum grauiissimo.

2. Femina quae recipit semen, etsi non possit illud retinere, erit habilis ad matrimonium nec ipsa, nec vir accedens ad eam cum tali periculo, peccant mortaliter. Bonae q. 4. de Mat. pu. d. 6. n. 18. isti enim, sicut & steriles lacuna, quod in se est, etsi ex aliquo accidit illi impedimento semen effundatur, & non sequatur generatio.

Q V Æ S I T V M XII.

An cognita impotentia, matrimonium mox dissoluedum?

R Si constat impotentiam esse perpetuam, non expectandum, sed mox dissoluedum matrimonium. nec licet osculis vel tactibus vacare. Si dubitatur conceduntur tres anni, quibus possit uti vxore & spe ad nitendum. C. laudabilem de frig. & malef.

Attamen si sic nitentes certificantur de impotentia perpetua, non licet ulterius niti, eo quod, vel haec impotentia, tandem successu temporis cognita, praecedat matrimonium, & sic matrimonium est nullum, quare habens hanc, nequit ulterius niti. vel est subsecuta matrimonium, & sic etiam non licet ulterius niti, eo quod cum copula suo fine proximo frustretur, est illicita. poterunt tamen hi, in quibus post matrimonium, est subsecuta impotentia se libidinose tangere, & osculari, sine periculo tamen pollutionis, Bonae loco cit. n. 17. & dela Cruz a. 7. n. 2.

Q V Æ S I T V M XIII.

Impotentia orta ex maleficio an dirimat matrimonium?

R Impotentia orta ex maleficio & ligamine demonis, si sit perpetua & antecedar matrimonium dirimit illud. Secus si sit temporalis ad quod experiendum conceduntur tres anni, iuxta C. laudabilem de frigidu & maleficiatu.

Nota si maleficio sanetur per remedia haec, ut per confessionem, lacrymas, eleemosynas, orationes, exorcismos, signum est matrimonium

valuisse eum impedimentum sit ablatum per media ordinaria contra incertum demonum. quod si maleficium sit ablatum per miraculum vel arre-
demonis, signum est matrimonium non valuisse, & sic illi possunt cum alijs contrahere, secundum D. Th. loco cit. a. 2. ad 3.

Q V Æ S I T V M XIV.

Quid de hermaphroditorum matrimonio sentiendum?

R 1. Hermaphroditus in quo prævalet unus sexus, potest matrimonium inire iuxta sexum, qui in ipso prævalet. unde si prævalet sexus virilis, potest contrahere cum femina quia censetur esse illius sexus, qui in eo prævalet.

Et sic matrimonium est invalidum si celebretur iuxta sexum inferiorem. quare si sexus virilis prævaleat & femininus sit inferior, invalidè contrahitur cum viro. eo quod censetur contrahi matrimonium cum persona eiusdem sexus.

2. Hermaphroditus in quo sexus est equalis, secundum quem voluerit, poterit contrahere matrimonium.

Ficta tamen semel electione sexus, & contracto semel iuxta illum statum matrimonio, non potest mortuo coniuge mutare electionem. nam variaret electionem in re gravissimam, cum sit valde indecens, uti modo hoc, modo altero sexu. Si tamen contraheret, valide contraheret, etiam facto iuramento non variandi sexum, quia nullum ius tale matrimonium irritat.

Nota.

Nota. quinam sexus prævaleat, pertinet indicare, ad Medicos, vel ad Matronas peritas. In dubio ferendum est iudicium ex ipsius hermaphroditi assertionem, nullus enim melius valet discernere.

Caveat tamen Parochus assistere illius hermaphroditi Matrimonio in quo sexus equalis, donec hermaphroditus coram Iudice Ecclesiastico cum iuramento protestetur quem sexum sequi velit. cum enim hæc pertineant ad forum externum non debet Parochus se his immiscere, antequam hæc peragantur coram Iudice Ecclesiastico. Bonac. quo ad omnes partes cum alijs DD. q. 3. de Matrim. puncto 13. a n. 28.

Q V Æ S I T V M XV.

An amentia dirimat Matrimonium?

R Amentia sequens Matrimonium non dirimit illud, cum sit insolubile, secus dicendum est de amentia omnino tollente usum rationis & antecedente Matrimonium, cum sic non habeatur consensus pro Matrimonio necessarius.

Sitamen aliquis habens lucida intervalla, tempore lucidi intervalli contrahat, valet Matrimonium, erit tamen peccatum mortale si sic amentes contrahant. Imo si sola femina sic amentis contrahat, ob periculum abortus, nisi alias sit sterilis. Et tales interdiciendi sunt ab usu matrimonij ob periculum abortus & educationis proles.

Q V Æ

QVÆSITVM XVI.

*Quot anni ad contrahendum Matrimonium
necessarij?*

R. Matrimonium puerorum ante 14. annum
& puellarum ante 12. regulariter est nul-
lum, ex defectu plenioris vsus rationis pro Ma-
trimonio requisiti. Et hoc tempus taxatur in
Iure.

Quod si aliquis ante dictos annos pubertatis
habeat sufficientem vltim rationis & naturæ vigo-
rem, & contrahat sine Papæ dispensatione, valet
Matrimonium iuxta D. Thomam, in sup. q. 58.
a. 5. peccat tamen mortaliter, nam in Matrimo-
nio contrahendo non debet attendi tempus sed
an coniuges concipere possint & generare.

Susceit prædicta ætas, scilicet in puero 14.
& puella 12. annorum, etsi pro tunc non habe-
ant realem potentiam coeundi, sed processu
temporis habebunt. Nam potentia actualis coe-
undi non est de essentia Matrimonij. Expectan-
dum tamen est vsque ad annum 18. vt iudicetur
an sit perpetua impotentia. *See y. Matrim. n. 7. ex
Syluestro.*

TITULUS V.

*De Impedimentis dirimentibus Ma-
trimonium Iure Ecclesiastico.*

Habet quæstz 30.

QVÆ

QVÆSITVM I.

*An seruitus in omni casu dirimat Matrimo-
nium?*

R. Seruitus nota non dirimat matrimonium,
sed ignorata. immo si seruus contrahat
cum terua putans liberam, valet matrimonium.
*S. Th. in supp. q. 52. a. 1. ad 1. cum ambo sint
ei eodem conditionis, & nulla interueniat iniu-
ria.*

Seruitus etiam matrimonio superueniens non
dirimit illud. vir enim absque consensu vxoris
potest se ipsum in seruum vendere cum sit mu-
lieris caput, solumque ei in spectantibus ad ma-
trimoni actum subdatur. *S. Th. 1010 cit. a. 3. pe-
ccat tamen vir sine magna necessitate hoc faciens,
cum sic grauiter vxorem conturbet.*

Nec dirimit seruitus matrimonium iniuto
Domino contractum. nam matrimonium est de
de iure naturali & Diuino, seruitus de iure po-
sitiuo. ius autem positiuum non præiudicat iuri
naturali & Diuino. *S. Th. cit. a. 2.*

QVÆSITVM II.

Quotuplex sit cognatio?

R. Cognatio est triplex. carnalis, quæ est con-
sanguinitas vel affinitas. spiritualis. & le-
galis.

Consanguinitas est propinquitus duarum per-
sonarum, quarum vna ab altera, vel ambæ ab
eodem carnaliter descendunt. C 3 Affi-

Affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula, a t ex eius potestate proveniens per vltimam particulam denotatur affinitatem, etiam causari ex matrimonio rato non consummato, alii negant ex matrimonio non consummato oriri affinitatem pro se citant declarationem Sacre Cong: & solum vocant hoc impedimentum publicæ honestatis dirimens matrimonium intra quartum gradum. per quod distinguitur ab impedimento publicæ honestatis orto ex sponsalibus. Sed questio est de nomine parum recte an hoc impedimentum affinitas vel alter vocetur. hoc verum, quod intra quartum gradum dirimat, ut determinat Pius V. motu proprio, qui incipit, ad Romanum spectat.

Cognatio spiritualis est propinquitas personarum ex vera baptismi aut confirmationis collatione, aut ex baptizati vel confirmati susceptione proveniens.

Cognatio legalis est propinquitas personarum ex adoptione vnius ab altera proveniens. de his infra.

Q V A S I T V M III.

Quot sint linea in cognatione naturali consanguinitatis?

R. Dux, vna recta, altera transversa. est autem linea, ordinata collectio personarum sanguine iunctarum.

Linea recta est collectio personarum, quarum prima

prima producit secundam, secunda tertiam, & sic consequenter, veluti Pater, filius, Nepos &c. descendendo. & in hac consideratione appellatur recta linea descendentium, nam si ab interiori incipiamus sursum versus, appellatur recta linea ascendentium.

Linea transversa est collectio personarum, quæ ab eodem principio (stipitem appellant i. l.) carnal. propagatione emanant talis est collectio fratrum patruelium, qui sunt fratrum nati. consueuorini, qui sunt ex fratre vel sorore matris nati. amrinorum, qui sunt ex sorore patris nati.

Linea transversa alia est aequalis alia inaequalis. linea transversa aequalis est, quando duæ personæ distant eodem gradu à communi stipite. v. g. duo filii, duo patrueli primi &c.

Linea transversa inaequalis est, quando duæ personæ distant à communi stipite inaequaliter. v. g. Petri filius & Patruus, hoc est frater Petri, sunt in transversa linea inaequali, quia à communi stipite hoc est ab avo distant inaequaliter.

Q V A S I T V M IV.

Quæ regula ad cognoscendam pluralitatem graduum rectæ lineæ ascendentium & descendentium consequenter ad cognoscendam distantiam personarum consanguinearum in recta linea ascendentium & descendentium.

R. In recta linea ascendentium & descendentium, tot sunt gradus, quot sunt Personæ mediæ, numerando vnum extremum. hinc quia inter Patrem & Filium nulla mediat Persona, Pater & filius sunt in primo gradu. Pater, Filius, nepos, sunt tres, sed quia duæ Personæ mediant numerando vnum extremum, ideo avus & nepos sunt in secundo gradu lineæ rectæ. Proavus & pronepos sunt in tertio gradu abavus & atnepos, in quarto, tritavus, & trinepos, in quinto.

Vel ut loquitur Moscoricensis 2. p. Tronini §. 4. n. 45. numerentur omnes Personæ, nimis, turpema, hoc est, stipites & intermediae tot ergo erunt gradus, & tanta distantia a communi stipite quot recensentur personæ, una tamen dempta.

QVÆSITVM V.

Quæ Regula ad cognoscendam distantiam Personarum Consanguinearum in linea transversa aequali distantium?

R. In linea transversa aequali, quo gradu una Persona distat à Communi Principio seu stipite, eo gradu distant inter se. v. g. duo Fratres germani quia cum Patre sint in primo gradu in eodem gradu sunt inter se. Item duo fratres patruales primi seu Nepotes, quia ab avo distant secundo gradu, eodem gradu distant inter se.

EXEM.

EXEMPLUM.

Pater	&	Mater	
		Primus gradus.	
Petrus		Anna	
		Secundus gradus.	
Agnes		Paulus.	Nepotes.
		Tertius gradus.	
Simon		Martha.	Pronepotes
		Quartus gradus.	
Lucia		Thomas.	Abnepotes.

QVÆSITVM VI.

Quæ Regula ad cognoscendam distantiam Personarum Consanguinearum in linea transversa inequali distantium?

R. In linea transversa inequali, quo gradu à communi stipite distat persona remotior, eodem gradu distant inter se. v. g. Petri Filius & Patruus, hoc est Frater Petri, sunt in secundo gradu. quia Petri Filius distat à communi stipite id est ab avo secundo gradu. Vnde distans à communi stipite quoniam gradu licet contrahit, cum distante ab eodem stipite, quarto, tertio, secundo, vel primo gradu.

C

EXEM.

EXEMPLUM.

Pater	&	Mater
Petrus		Anna
Agnes		Paulus
Simon		Martha
Lucia		Thomas

QVÆSITVM VII.

Quo iure Consanguinitas dirimat Matrimonium?

R. Consanguinitas in Primo gradu lineæ transversalis vñ inter Fratrem & Sororem iure naturali dirimit Matrimonium. In quo Deus ab initio mundi cum Filio & Filia Adæ dispensavit. Et in hoc secundum communem sententiam nequit Papa dispensare.

Consanguinitas verò in secundo, tertio, quarto gradu, lineæ transversalis, solo iure Ecclesiastico dirimit Matrimonium. Sicque solos fideles obligat. Nec infideles taliter coniugati separari debent si baptizentur. C. de infidelibus de consanguinitate & affinitate.

Qvæ-

QVÆSITVM VIII.

Gradus Affinitatis, & distantia inter affines, ex quo desumatur?

R. Gradus affinitatis desumitur ex gradu consanguinitatis. Et sic tot sunt gradus affinitatis quot consanguinitatis. Quare Titus v. g. in eo gradu affinitatis est cum consanguineis uxoris suæ in quo gradu consanguinitatis est vxor cum illis, v. g. Titus in primo gradu affinitatis est cum sororibus uxoris suæ, quia vxor Titus est in primo gradu consanguinitatis cum illis.

QVÆSITVM IX.

Qua copula causat affinitatem?

R. Sola copula ex qua quantum est de se potest sequi generatio, et si defecto non sequatur, causat affinitatem. Quamvis claustra non rumpantur, sed aliunde semen habeatur. Quare copula ipsorum non causat affinitatem sicut & Matrimonium eorum non est validum ut supra dixi. Matrimonium autem senum & sterilium, causat affinitatem sicut & Matrimonium eorum, est validum, quia ex eorum copula quantum est, ex se potest sequi generatio licet per accidens non sequatur.

Probabilitate non caret ad contrahendam affinitatem non sufficere semen virile sed debet simul concurrere semen muliebre. Colligitur ex S. Thoma in supp. q. 55. A. 4. ad 2. vbi dicit: Vñ & mgs;

& mulier efficiuntur in carnali copula vna caro per commixtionem seminum. Vnde quantumcunque aliquis cluſtra pudoris inuadat & frangat, niſi commixtio ſeminum ſequatur, non contrahitur affinitas. hucusque S. Thomas. Nam ſecundum Hypocratem & Galenum in ſumma Diſana ver. Affinitas n. 7. relatos ſemen muliebres eſt neceſſarium ad generationem.

Igitur in hac ſententia qui habuit copulam cum ſore ſuorum Vxoris ſuæ, ſi hæc non ſeminauit, non contrahit affinitatem, & poteſt petere debitum. Vel ſi hoc fuit ante Matrimonium, non contrahitur impedimentum dirimens.

Hoc certius eſt, quod non ſufficit ſemen mulieris ad cauſandam affinitatem. Bonac. de Matrimo: q. 3. Puncto 12. n. 13. cum Paludano & aliis DD.

Q U Æ S I T U M X.

Ad quem gradum extendatur affinitas?

R. Affinitas orta ex matrimonio extenditur ad quartum gradum quàmuis matrimonium ſit tantum ratum, vt declarat Pius V. motu proprio, qui incipit, ad Romanum. Immo Bonac. q. 3. puncto 11. n. 11. idem docet contra Samuelem de Lub. v. ſpon: n. 18. & Nau: licet matrimonium ratum ſit inualidum. modo non ſit inualidum defectu conſenſus. & præter communem ſententiam adducit declarationem Card: attamen non vocat hoc impedimentum affinitatis, ſed publicæ ho-

est ho-

est honestatis vſq; ad quartum gradum. Sed quæſtio de nomine.

Et ſic qui contrahit ſponſalia cum aliqua, & deinde celebrat matrimonium cum eius ſore, non poteſt priorem accipere. & ſic nullam poteſt in vxorem habere.

Affinitas vero ex copula illicita, tantum extenditur ad ſecundum gradum, ex Trid: Seſſ: 24. C. 4. & ſic maritus accedens ad conſanguineam vxoris in tertio gradu, non priuatur iure petendi debitum à ſua vxore. dela Cruz q. 4. a. 5. n. 2. de matrim.

Quia tamen hoc impedimentum affinitatis ſolo iure Eccleſiaſtico dirimit matrimonium, in omni gradu affinitatis Papa diſpenſat, ſicut diſpenſauit cum Caſimiro Rege Poloniae, vt cum Ludouica Vxore fratris ſui matrimonium iniret.

Nec dirimit hoc impedimentum, niſi baptizatorum matrimonium inde infideles intra gradus affinitatis apud Chriſtianos prohibitos coniugati ſeparari non debent, ſi conuertantur.

Q V Æ S I T V M XI.

Affinitas cum propria vxore contracta, quid cauſet?

R. Qui dedit cauſam affinitati priuatur iure petenda debitum. tenetur tamen ex iuſtitia reddere, etiam tantum interpretatiue & improprie petitus quia alter coniux ob iſtius malitiam non debet ſuo iure priuari.

Quodſi

Quod si ignoranter v. g. vxor accessit, ad consanguineum viri sui, non priuatur iure petendi debitum sine culpa enim, non debet priuari aliquis iure suo. Item dicas, si coacta, cum consanguineo viri rem habuit.

Quod si antea coniuges deserunt scienter, causam affinitatis, priuatur iure petendi, immo & reddendi Bonac. loco cit. p. 12. n. 21.

QVÆSITVM XII.

Quis dispensat ut coniuges in prædicto casu priuati debito petere libere & sine peccato possint?

R. Episcopus, vel Confessorius Regularis, viri tunc cui solus privilegium concessi Monachis monasterii S. Bened. Concre. Vallisoletinæ.

Confessorius tamen Regularis, qui dispensat in tali impedimento, debet esse specialiter deputatus à suo superiore (quæ deputatio ad hoc tunc durat superioris, & per eius mortem vel amissionem expirat) item hæc dispensatio debet fieri in confessione, & Ecclesiæ religionis Lezana tomo 3. quæst. regularium V. affinitas n. 5. hæc limitationes sine dubio colliguntur ex ipso textu privilegii.

Olim poterant hoc Confessorii Regulares extra Confessionem, extra propriam Ecclesiam, & probabiliter absque depuratione ex viua voce, oraculo Iulii 11. & Pii V. sed hæc viua vox oracula modò non suffragantur, ut pote per Vaticanum VIII. sublata 1631.

Nota.

Nota. qui ignorat legem huius pœnæ, non petendi debitum in prædicto casu, non priuatur iure petendi. Portell. in addit. ad dubia Reg. v. ignorantia n. 29. & rationabiliter.

QVÆSITVM XIII.

An Consanguinei mariti fiant affines consanguinei uxoris & consanguinei uxoris fiant affines consanguineis mariti?

R. Quod non nullo enim iure potest probari talis affinitas. propterea duo fratres possunt ducere duas sorores. hoc tamen rerum est, consanguinei mariti sunt affines uxoris, & vice versa.

Ob eandem rationem, potest filius Patris, ex alia vxore, ducere filiam uxoris Patris, ex altero viro.

QVÆSITVM XIV.

An Titius v. g. qui habuit Bertham in uxorem, ea mortua, possit ducere uxorem fratris Berthæ, mortuo fratre Berthæ?

R. Quod sic. quia Titius factus est affinis consanguineis Berthæ, non vero factus affinis omnibus Berthæ quia affinitas non parit affinitatem. Vxor autem fratris Berthæ non est consanguinea Berthæ, sed affinis. consequenter Titius poterit illam ducere mortua Berthæ & eius fratres Bonac. loco cit. n. 2. cum aliis DD.

Q. V.

QVÆSITVM XV.

Quia pœna puniendi consanguinei & affines attentantes scienter matrimonium contrahere?

R. Excommunicantur, sicut & Religi. si, Moniales, & factis ordinibus initiati.

Qui tamen ex ignorantia, quibus vincibilibus, facit contra hunc legem, non excommunicatur, ut probat *Let. C. 17. de mat.* excommunicatur vero, si faciat ex ignorantia annectata.

Qui etiam fide contrahit, virtute prædicti decreti, non excommunicatur, quia in te ipsa non contrahitur.

QVÆSITVM XVI.

Impedimentum publicæ honestatis, ad quem gradum extendatur, & quando contrahatur?

R. Ex Sponsalibus causatur impedimentum publicæ honestatis, dirimens matrimonium in primo gradu lineæ rectæ & transversalis, hoc est nec matrem nec sororem sponsæ ducere potest *Trid. sess. 24. Cap. 3.* ratione cuius sponsus accedens ad matrem aut sororem suæ sponsæ committit incestum etsi imperfectum, sed in confessione explicandum.

Quod si sponsalia fuere nulla, ex quacunque causa, non contrahitur hoc impedimentum, ut declarat. *Trid. loco cit. moderando in huius antiquum.*

Item

Item sponsalia conditionata suspendentia, consensum in futurum, ut si dicas, promitto te in uxorem ducere, si factis denuntiationibus non sit impedimentum non causant tale impedimentum. Sectis dicendum, dum impletur conditio, hæc enim impleta, incipiunt esse vera sponsalia.

QVÆSITVM XVII.

Qui ligantur impedimento cognitionis spiritualis?

R. Inter baptizantem, baptizatum, eiusque parentes, inter baptizatum, paternos, baptizatique parentes, contrahitur cognatio spiritualis. *ex Trid. sess. 24. Cap. 2.* ius antiquum auferente, in quo ista cognatio ad baptizati & patrini filios extendebatur.

Per Sacramentum Confirmationis contrahitur similiter cognatio spiritualis.

Si non facta designatio Patrinorum siue obliuione siue negligentia, omnes tangentes realiter contrahunt cognitionem. Si post designationem alii tetigerint, non contrahunt cognitionem. Si plures fuerint designati, omnes contrahunt, si omnes tetigerint. *Mofic. 2. p. Tyrocinu. §. 4. n. 46.*

Hæc spiritualis cognatio non contrahitur inter Paternos adinuicem, ut declarauit Pius V. in motu incipiente, cum illius vicem, nec transit à viro in uxorem, nec ad carnales patrini filios, quare potest aliquis accipere in uxorem filiam.

D.

Patris.

Patrini, aut etiam coniugem patrini, patrino defuncto. hoc pater ex *Trid: loco cit: ius antiquum*, auferente, cui D. Thomas ante *Trid: viuens*, conformabatur *in supp: q. 56. a. 4. & 5.*

Vt Patrini hanc cognitionem contrahant, necessarium est realiter puerum tangere quando actualiter baptizatur, ex declar. *Cardi: insinuat. a dela Cruz a. 6. n. 2.* Vnde qui sunt Patrim per procuratores hunc cognitionem non contrahunt. Sed soli procuratores secundum comm: *Theol: & Canonistam.* Nec tamen omnes tangentes realiter contrahunt cognit. spiritualem. Nam tenentes puerum in baptismo necessitatis non contrahunt cognitionem spirituaalem cum *Tridentinum* loquatur de patrinis in baptismo solemnitate, dum ait, quod Parochus interroget, qui sint Patrimi.

Non baptizatus, etiam, dato quod sit patrinus, (cum tamen esse non possit) non contrahit cognitionem spirituaalem. nam cum sit expertus vitæ spiritualis, non potest spirituaalem cognitionem contrahere. non confirmatus vero, patrinus confirmati, contrahit cognitionem spirituaalem, *Sylu: V. Mat: n. 8.*

Sed an puer doli incapax, si sit patrinus, contrahat hanc cognitionem? negat *Nau: L. 4. Cons. cons: 2. & 3.*

QVÆSITVM XVIII.

Cognatio spiritualis, quæ stante iam matrimonio contrahitur, quid causet?

R. Cognatio spiritualis, quæ contrahitur tempore matrimonii, non tollit matrimonium, sed eum qui dat causam culpabiliter tan cognitioni, priuat iure petendi debitum.

Quare si pater baptizat filium in necessitate, quando alius non est qui baptizet, non priuatur iure petendi debitum. cum sine culpa non debeat suo iure priuari.

Ex quo nam inferas patrem baptizantem filium ex fornicatione susceptum, et si non sit alius qui baptizet, posse postea contrahere matrimonium, cum matre huius. *Labat de Mat: dub: 7. S. 2. dela Cruz a. 6. de M. n. 6.*

Qui etiam extra necessitatem baptizat filium, & ignorat inculpabiliter se per hoc contrahere cum vxore cognitionem spirituaalem, potest petere, nam non dat causam culpabiliter cognitioni.

QVÆSITVM XIX.

Quid & quotuplex sit adoptio?

R. Adoptio est extraneæ personæ in filium, seu filiam, vel nepotem &c. assumptio

Est duplex vna perfecta, naturalem filiationem imitans, arrogatio dicta, per quam traditur adoptatus in adoptantis potestatem. & succedit adoptanti ab intestato, nec potest eum adoptans sine culpa, quarta hæreditatis parte priuare. & hæc adoptio fit tantum principis auctoritate.

Alia, quæ naturalem filiationem imperfectam

Da

imitat

imitatur, simplex adoptio dicta, quâ adoptatus in adoptantis potestatem non. transiit. vnde potius est quædam dispositio ad perfectam adoptionem, nec est principis sed v. g. magistratus auctoritate. neque adoptatus in bonis adoptantis succedit, nisi adoptans testamento ea relinquat. Sic adoptari potest, qui non est sui iuris.

Nota. qui non est sui iuris, vel est 29. annorum minor, aut mulier, nequit aliquem adoptare, nisi ex speciali principis concessionem. cum enim adoptio ad hereditatis successionem ordinatur, solum competit habentibus potestatem de hereditate disponendi.

QVÆSITVM, XX.

Ex qua adoptione, & inter quas personas, reperitur cognatio legalis?

R. Ex adoptione perfecta contrahitur vinculum matrimonium dirimens, quod est cognatio legalis.

Inter hos autem contrahitur cognatio legalis.

1. Inter adoptantem & adoptatum, filiosq; adoptari vsque ad quartum gradum.

2. Inter adoptantem & uxorem adoptari & inter adoptatam & uxorem adoptantis.

3. Inter adoptatium, filiosque adoptantis legitimos. Sed hæc tertii non perpetuo matrimonium dirimit, & solum durat, dum alter eorum non emancipatur. *S. Th. in supp. q. 57. a. 3.*

Qvæ.

QVÆSITVM XXI.

In quibus casibus contrahatur impedimentum criminis?

R. In his. Primus casus est, si adulteri sibi invicem promiserunt de matrimonio contrahendo, post mortem alterius conjugis. & sufficit, si hæc promissio præcedat, siue subsequatur, adulterium, ut probat Fernandez *de impedi. Mat. sect. 5*. Requiritur tamen quod uterque illorum sciat inter esse matrimonium. nam si unus id ignorat, in eius arbitrio positum est contrahere matrimonium, aut non *C. propositum, de eo qui duxit*, item requiritur ut promissio sit seria & acceptata.

Secundus casus. Si vir & femina conveniunt ad occidendum conjugem, ut inter se contrahant, & defacto occidunt, oritur inter eos impedimentum dirimens, etiam nullo præmisso adulterio. Quare requiritur ut ambo communi conspiratione ad mortem concurrant. & satis est concurrere per se vel per alium, immediatè vel mediè præcipiendo, iuvando, consulendo, non tantum sufficit ratihabitio. Item satis est quovis genere occidere, seu terro, seu veneno, floccatione. requiritur insuper, ut concurrat mors animo sibi nubendi. Tandem, quod mors sequatur ex vi machinati adhibitarum, & non à casu, aut aliter. hæc probat Fern: loco cit.

D;

Terti;

Tercius casus. Si vnus coniugum occidit alterum coniugem animo contrahendi matrimonium. etiam eo nesciente cum quo intendit contrahere, dum modo interueniat adulterium cognitum ab ipsis adulteris. quare ad incurrendum hoc impedimentum requiritur, vt adulterans, siue per se, siue per alium occidat eo animo, vt cum adultero contrahat. requiritur etiam, quod vterq; istorum sciat interesse matrimonium. vide *Fernand: loco cit.*

Quartus casus. Si adulteri contraxerunt viuente coniuge innocente, dummodo vterque adulter sciat alterum coniugem superstitem. & sufficit adulterium subsecutum. *Arnulph. v. Mar. n. 33. Bonac: de Mat: q. 3. p. 6 n. 8* & hoc impedimentum currit, licet primum matrimonium fuerit tantum ratum, & quoad habitationem separatum. *Cand: aureum n. 213.*

Duo hic sunt notanda. primum. dicta, explicando præfatos casus, sunt vera, si primum matrimonium verum, & non solum existimatum.

2 Hæc impedimenta criminis (& idem de aliis impedimentis) incutrit, non solum ab eo, qui habet notitiam eorum, sed etiam ab eo, qui ignorat hæc esse impedimenta. patet ex praxi. nã & pro his solet exigi dispensatio.

Q U Æ S I T U M XXII.

Quid dicendum de matrimonio inter baptizatum & non baptizatum.

R. Tale Mat: est inualidum, etsi post matrimonium alter eorum baptizetur. Immo si Christianus cum Catechumena credente contrahit, inualidum est matrimonium. Non autem est inualidum matrimonium personæ catholicæ cum hæretica, sed mortaliter illicitum, vt innuit *Mose: 2 p. Typoc: §. 4. n. 36.* Sed Nau: *Azer & Sanchez relati in audit. s. 4 n. 8.* non damnant mortalitatis matrimonium catholici cum hæretica, ubi hæretici cum catholicis permixti viuunt.

Si prædicta disparitas cultus, quod videlicet vnus sit baptizatus & alter non baptizatus, contingat post matrimonium, non dissoluitur matrimonium. Matrimonium enim paganorum, nõ dissoluitur per hoc solum, quod alter coniugum ad fidem conuertatur, ex C. *gaudemus, de diuortio.* Quod intelligitur, si matrimonium fuit contractum sine impedimento iuris naturalis, licet fuerit contractum cum impedimento iuris canonici tantum. Vnde potest coniux conuersus ad fidem, cum non conuerso habitare sine iniuria creatoris.

Dixi, sine iniuria creatoris nam si coniux persistens in infidelitate nolit cum conuerso ad fidem habitare, nisi cum iniuria creatoris, hoc est Deum blasphemando, eius laudes audire reuoluendo, coniugem ad fidem conuersum scandalizando, ac seducendo, matrimonium etiam consummatum dissoluitur. *S. Th: in supp: q. 59. a. 5.* tuncque conuersus ad fidem potest aliam vxor.

rem ducere. Idem est, si coniux infidelis discedit, nolens cum coniuge ad fidem conuerso habitare. quod patet ex 1. ad Cor. 7. quod si infidelis discedit, discedat. non enim seruatus subiectus est frater id est liber manet à matrimonii iugo, vt communiter explicant.

Et quidem secundum aliquos matrimonium statim ac infidelis discedit, aut cum alio habitare non vult, nisi cum iniuria creatoris, dissoluitur. Sed secundum S. Th: loco cit: ad 2. non dissoluitur, quousque fiat aliud matrimonium. cuius signum est, si infidelis conuertatur, qui fuit ad fidem conuersus, nondum coniugatus, ad eum redire tenetur idque facere potest absque nouo consensu, & tunc contractus civilis matrimonii, eleuatur vt sit Sacramentum.

Quod si coniux ad fidem non conuersus nimium dillet vt requiri non possit, quid agendum? Sanchez putat nihil ultra requiri. nam moraliter certum est, quod nolit conuertere & domum relinquere. Pontius requirit dispensationem summi Pontificis. In summa Dia. v. imp. mat: n. 10. vtraque opinio iudicatur probabilis. Hic casus in partibus nostris facile euenit, dum v. g. Turcae vel Tartari baptizantur.

Ceterum si coniux praesens ad fidem non conuersus velit pacifice sine iniuria creatoris cohabitare alteri ad fidem conuerso, hic non potest aliud matrimonium inire. S. Th: loco cit: licet possit liberè discedere à non conuerso ad fidem,

dem. Verba enim Apostoli 1. ad Cor: 7. ego dico, non dominus, si quis vxorem habet infidelem, & haec continet habitare cum illo, non dimittat illam. consilium tantum continent.

Supponit ergo S. Th: posse coniugem conuersum ad fidem, cum non conuerso habitare, sine iniuria creatoris, & periculo subuersionis, alias non. sed ex Conc: Tol. 4. Cap: 61. debet statim separari.

Bonac: tamen de Mat: q. 3. puncto 7. n. 6. putat in casu supra posito matrimonium celebrari posse, & allegat aliquorum locorum consuetudinem, in quibus certum tempus assignatur, intra quod si alter non conuertatur, fit separatio in eandem sent: inclinat Atofo loco cit: n. 25. nec tamen S. Th: contrariatur, sed praxi aliquorum locorum probabile fundamentum habenti, fauor.

Q V A E S I T V M . XXIII.

Si conuersus ad fidem recipiat sacros ordines, & uxor memor sua salutis tandem conuertatur, an cum alio matrimonium celebrari possit?

R. Negatiuè. Si tamen solemniter profiteatur, uxor tandem ad fidem conuersa, cum alio matrimonium contrahere potest, licet primum matrimonium in infidelitate fuisset consummatum. vtramque partem probat. Bonac: de mat: loco cit: n. 9.

QUÆSITUM XXIV.

Quando vis dirimit matrimonium?

R. Tunc vis dirimit matrimonium, quando vnus coniugum per violentiam aut metum iniustum, in virum constantem cadentem, & causa libera illatum matrimonium contraxit etiam si interius habuerit consentum. *comm. DD. etiam si iurauerit. Bonac: q. 3. de Mat: puncto 8 n. 26. etiam si consummauerit Candel. autem n. 225.* citans S. Thom: est autem metus in virum constantem cadens, qui virum animo fortem frangit, qualis metus est diuturni & sordidi carceris, necis &c. in femina tamen ad metum in virum constantem cadentem, minus requiritur.

Validatur tamen Matrimonium, si ille qui antea fuit coactus, postea consentiat copulæ affectu maritali.

Qui ergo contraxit, per metum iniuste incussum, & in virum constantem cadentem, non potest accedere ad mulierem, cum qua sic contraxit, licet ei mors imminet, cum non sit suadetamen ad euadendam mortem, potest accedere affectu maritali, & tunc validabitur matrimonium: nec erit necessaria parochi & testium presentia; vt ex dicendis patebit. nam non est intentio Ecclesiæ annullantis, matrimonia coactam impedire istum si velit contrahere, cum lex in fauorem eius lata.

Dixi per metum in virum constantem cadentem

dentem. nam matrimonium ex metu leui, quamuis iniuste incussum contractum, secundum communem sententiam valet; nisi desit consensus. quia qui ex metu leui operatur censetur liberè operari, cum possit metum deponere.

Et sic si puella metu reuerentiali mora consentit in matrimonium, valet. Vbi confessarij nocent pro puella, saepe enim parentibus stante metu reuerentiali dicunt, faciaris vt vultis. in quibus verbis licet non clementiant expressè ob verecundiam, contentiunt tace. *Samuel de Lubiano V. sum n. 7.*

Secus est quando puella propter timorem parentum, quem præcesserunt comminationes, verbera, maledictiones & huius modi generis mala, consentit in matrimonium, tunc enim est nullum.

Dixi etiam superius per metum iniuste incussum. nam metus in virum constantem cadens, iuste tamen incussus, non invalidat matrimonium, vt communiter DD. Vnde si inuentus in stupro promittat matrimonium ne iudici & magistratui prodatur, valet matrimonium, quia iuste prodi poterat. nisi hoc sine incuteretur metus a accusationis vt matrimonium contraheretur, tunc enim matrimonium non valeret. *Bonac: loco citato. num: 10.* Similiter si matrimonium promittat ne occidatur, quia metus occasionis pro stupro iniuste incutitur si etiam iudex ei quem ad mortem, vel ad aliam poenam grauem damnare debuerat

buerat, offerat in matrimonium filiam, occisi, matrimonium non est inualidum, quia metus iuste incutitur ad compensandum damnum. Non verò validum matrimonium: si iudex promittat liberationem, ut filiam suam in uxorem accipiat, quia hoc non tendit ad compensationem delicti.

Nota. secundum Bon: loco cit: num: 11. non iuste cogitur stuprator iudici proditus ut eam ducat, quam consentientem deflorauit, nisi alius titulus adit. qualis titulus esset, si ibi esset lex recepta, præcipiens contrahere matrimonium cum stuprata, vel si præcesserint sponsalia, vel promissio Matrimonii ut dicit Sanch. Lib: 4. disp: 24. n. 7. vel si inuoluntariè violata. ut dicit Bon: loco cit: addo, si quæ consentit, imprægnata.

QUÆSITUM XXV.

An Parentes possint cogere filios ad contrahendum?

R. Quod non, neque ad tale matrimonium cum filij habeant plenam libertatem, ad eligendum statum: unde hac occasione non possunt exhereditari. Possunt tamen parentes medijs suasionibus imò & increpatione paterna absque vi & metu, quando adest iusta causa. v. g. quia indignum est matrimonium; impedire tale matrimonium vel inducere ad aliud.

Licet autem filij non possint cogi, tenentur tamen sub mortali, consilium parentum petere & deinde sic consultis parentibus, inire matrimonium.

nonium, quod placet. Nisi multum intersit ut filius tale matrimonium contrahat. v. g. ad componendas graues inimicitias &c. tunc enim sub mortali tenetur obedire parentibus: si nubere voluerit & non habet iustam causam resistendi. Moscu: quoad omnes partes loco cit. num: 30.

Pro meliori horum noticia, scias ex Trident: sess: 24. cap: 9. Excommunicari DD. temporales, Magistratus, & alios iurisdictionem in foro exteriori habentes, sic cogant sibi subditos ad contrahendum matrimonium. Aliqui hanc excommunicationem extendunt ad parentes cogentes, Sed Bonac: loco cit: num: 34. cum communi DD. negat. immo negat extendi ad impediētes attento textu Tridentini. Moscuensis 2. par. Tyroc: § 4. n. 31. extendit ad impediētes, quod & alii docent.

QUÆSITUM XXVI.

An Sacer ordo dirimat Matrimonium?

R. Ordo sacer Matrimonium antecedens, illud dirimit. insuper taliter matrimonium contrahens excommunicatur, & fit irregularis; ut refert de la Cruz de Matrimonio a. 3. n. 4.

Ordo vero sacer matrimonio superueniens non dirimit illud, quamuis tantum sit ratum. siue dirimit professio solemnis. Bonac: de Mat: q. 3. par. 4. n. 80. cum alijs DD:

Idem cenfeo de voto à Patribus Societatis peracto biennio emisso, quod de susceptione ordinis Sacri, per se loquendo.

Qv

QUÆSITUM XXVII.

Quid dicendum de eo, qui stante Matrimonio ordinatur?

R. 1. Si reclamante vxore ordinatur, quàmuis id faciat matrimonio non consummato, non est irregularis etiam in ista vxore. Ita in ex-
tra: antiqua, de voto. Ordinis tamen susceptio va-
lida.

Tenetur in sententia probabiliori ait Ledesma apud dela Cruz loco citato, intrare Religionem ante consummationem in Matrimonio. Si non in, re-
dicitur tenetur post duos menses reddere debitum
petitus. Ita S. Th. q. 53. a. 3. ipse vero non po-
test petere, & petere in D. T. non tenetur vxor
reddere, nam recipiendo ordines censetur iuri pe-
tendi.

Si vxor consensit ut vir ordinetur priuatus
iure petenti & tenetur vouere castitatem, immo
si sic iuuenientia eius contras periclitatur tenetur
religionem intrare. Colligitur ex S. Thoma loco citato
eo art. 4. ad 2.

QUÆSITUM XXVIII.

*An ad valorem Matrimonii sit necessaria præ-
sentia parochi & testum?*

R. Matrimonium clandestinum, hoc est in ab-
sentia parochi & duorum testium contra-
ctum est illicitum & nouo iure Tridentini nul-
lum. Nec habet vim sponsaliorum. Mosici loco
cit.

cit. num. 32. Contrahentes tamen matrimonium
sine Parocho & testibus quàmuis consummentur
illud, possunt, si non obstat aliud impedimentum
sine dispensatione de nouo in facie Ecclesiæ con-
trahere, illis tamen, & testibus sine præsentia pa-
rochi puniuntur. Nec obstant illa verba Tridentini,
sint inhabiles ad sic contrahendum. Nam non de-
bent intelligi quòd sint absolute inhabiles ad cõ-
trahendum, sed quòd sint inhabiles ad permanen-
dum simul durante matrimonio clandestino.

Necessario ergo debet assistere Matrimonio
Parochus contrahentium. Paret ex Trid. sess. 24.
cap. 1. ubi dicitur, qui aliter quàm præsentem pa-
rocho, vel alio sacerdote, de Parochi vel ordi-
narij licentia &c. contrahere attentabunt, sancta
Synodus ad sic contrahendum inhabiles reddit,
& huiusmodi contractus nullos esse decernit. Et
statu est ut assistat Parochus, alicuius contrahen-
tium, etsi matrimonium celebretur in aliena pa-
rochia. Ex declaratione Cardinalium insinuat
a dela Cruz q. 3. de Matrim. num. 7. Qui etiam
ad aliquem locum diuertit propter negotium in-
tentionem habens manendi ibi maiore parte an-
ni, potest ibi contrahere. Bonac. de Matr. q. 2. p.
8. num. 3. cum alijs Doctoribus. Nam si potest
ibi sepeliri & adstringi legibus, cur non poterit
ibi matrimonium contrahere.

Quod si parochus sit ipso iure priuatus be-
neficio, modo in iudicio non fuerit illo legitime
priuatus: valde assistit Matrimonio. Quia ad-
huc est.

huc est parochus cum titulo colorato, & errore communi vulgi. quæ autem sunt ab aliquo cum titulo colorato, & errore communi, nec adest impedimentum iuris naturalis vel diuini, sunt valida: etiam respectu illius qui scit verum titulum deesse. Et ob id valde adest matrimonio cui non ex animo, sed fide, proprius parochus dedit licentiam assistendi. Item cui datur licentia eo quod putetur esse sacerdos licet non sit, quia adest error communis & titulus coloratus, nec adest impedimentum iuris naturalis vel diuini. Hæc probat Bonac. loco cit.

Licet etiam Parochus adesse cogitur, valet matrimonium. Nam sacerdos non est minister matrimonii, sed ipsimet contrahentes, quare non est necessarium ut assistat voluntarius. Idem sit iudicium de testibus. Immo etsi parochus assisteret non audire obstruendo aures, claudendo oculos, valet matrimonium. Item valet matrimonium celebratum coram Parocho aut eius vicario, etsi Episcopus prohibuisset aliquos matrimonio copulare. Pro his insinuat declarationes Cardinalium de la Cruz quest. 3. de Mat. n. 9.

Nec tamen Parochus est vnicus assistens Sacramento Matrimonii, sed de licentia Parochi vel ordinarij, vel Vicarij generalis potest alius sacerdos assistere & non requiritur licentia in scriptis vel specialis ad istum actum. Sed sufficit verbalis generalis, ad omnia requisita pro officio parochi, nec tamen sufficit præsumpta. Sed debet esse

bet esse expressi, vt insinuat, ex declaratione Cardinalium de la Cruz loco citato n. 7. quam datur potest vicarius pironi licet amouibitis habens facultatem administrandi sacramenta & assistendi Matrimonio. Bonac. quest. 2. de Matrim. par. 8. n. 12.

Parochus non Sacerdos potest dare licentiam, alijs assistendi matrimonio: licet sit excommunicatus, suspensus, irregularis, & non toleratus, immo Sacramentorum administratione interdictus. Manet enim in possessione, dum Parochia non priuatur. Ita Samuel de Lubino v. Matr. n. 18. cum alijs DD.

Non obstantibus his quæ diximus, qui ex partibus, vbi Tridentinum est receptum; vadit, etiam per modum transeuntis ad partes vbi Tridentinum non est receptum; valide ibi contrahit, licet quandoque peccet. Bonac. quest. 2. p. 7. num. 2. possumus enim vti privilegijs regionis in qua sumus, nisi hoc sine vadit. Nam sic non contrahit, licet oppositum doceat Bonac. Pro nobis enim est declaratio sacræ Congregationis, anno 1628. insinuata in summa Dinez. V. Imp. matrim. n. 18.

Q V Æ S I T V M XXIX.

Quales testes esse debeant qui assistunt matrimonio?

R Hos duos testes à Concilio requisitos, debere esse rationis compotes, quicunque illi sint.

sint. ut consanguinei, Religiosi, famina, infames secundum Coarri: & sufficiunt etiam ad id non sint vocati Immo etiam sint coacti, ut declaravit sacra Congregatio. de qua dela Cruz loco citato num: 6.

Non sufficit tamen presentia testium sicut & pirochi, physica tantum, qualem habet dormiens, & surdus. Sed requiritur moralis: ita ut assistat cum actuali advertentia, & de tali contractu fidem dare possint.

QVÆSITVM XXX.

Quid de impedimento Raptus dicendum?

R. Inter raptorem & raptam; quàm diu raptus est in potestate raptoris non potest iterum matrimonium. Et raptor uxiliantes, consulentes, fruantes, excommunicantur. manent perpetuo infames. Quod si sint Clerici de proprio gradu decidunt. Et tenetur raptor, raptam deceter arbitrio iudicis dimittere, siue eam in uxorem ducat cessante raptu, & libere restituendo, siue non. *Trid: sess: 24. cap: 6.*

Nota. Raptum tunc propriè committi quando mulier vi rapitur ad matrimonium non verò si rapiatur ob aliam causam; etiam causa libidinis. *Sanchez.* Et declaravit sacra Congregatio, quam i sinuat summa Dianæ. v. impedimenta. Matrim: n. 22.

Si puella non vi rapitur, non est verè raptus, sed potius raga. licet hoc fiat inuitis illis sub quorum

quorum cura manet, consequenter validè contrahitur matrimonium. *Diana parte 3. t. 4. resolutione 261. & alij DD contra bonac nam.* Quia Tridentinum solum respexit ad libertatem puillarum, de scilicet virgines nubere cogerentur. Hic autem nulla fit coactio. Item si quis rapit sponsam suam inuitam; non committit verum raptum nec inuadat matrimonium. Si sponsa solum contradicat raptui propter certos respectus, non vero contradicat matrimonio. *Ita aliqui apud Bonac de matr: q 4. pun: 18. n. 11.* à fortiori idem dicendum, si sponsa non inuita rapiatur. Nec in tali casu licet parentes sint inuiti committitur verus raptus in iure Canonico ut habet Bonac: *Ibidem* consequenter validè contrahitur. Secus in iure Ciuili.

TITULUS VI.

De modo occurrendi impedimentis; tum validando matrimonium inuadè contractum, tum dispensando.

Habet quæsitæ 6.

QVÆSITVM I.

Quomodo validandum est matrimonium, quod est inuadum defectu consensus interni?

Et

R. Sufi

De Matrimonio.

R. Sufficit si consensus de nouo præstetur ab eo, qui consenserat fictè, modo ille qui verè consenserat non reuocauerit suum consensum. nam ex parte vnius adsunt omnia ad contrahendum matrimonium. Ergo accedente consensu ex parte alterius nil deest. Ergo sic validatur matrimonium. nec est necessarium in hoc casu dicere aliquid illi, qui vere consenserat. nec est necessarium aliquo signo externo exprimere consensum internum. Quia signum externum nullo fuit exhibitum in contractu solemn. Secus dicendum est quando defuit consensus vtriusque sic enim necessarius est consensus signo externo expressus Bonac. de mat. q. 2. puncto 9. num. 1. & sequi: cum alijs.

Sed quantum temporis debet effluere inter consensum præcedentem vnius coniugis, & consensum nouum alterius coniugis, vt censetur validari matrimonium? Respondet Nauarrus & Gutierrez posse in tali casu validari matrimonium licet intercedat quodcumque temporis spatium. Nam quantum præstat ad naturam Matrimonii materia & forma censetur esse simul moraliter, quàmuis consensus alterius præstetur post multum temporis, modo alter non reuocauerit suum consensum.

Nota. Securius esse in prædicto casu validari Matrimonium per consensum vtriusque. cum Clemens VIII. responderit Rectori Romanæ potentiarum Soc: Iesù: requiri consensum vtriusque

De Matrimonio.

69

que si vnus fidei contentit. De quo in summa Dialecticæ. V. Matr. n. 10.

QVÆSITVM II.

Quomodo validandum Matrimonium quod fuit nudum propter impedimentum dirimens?

R. Ad validandum Matrimonium quod fuit nullum propter impedimentum dirimens, necessarius est post acceptam dispensationem, vel impedimenti cessationem nouus vtriusque consensus signo externo expressus, nec sufficit consensus illius qui non ut impedimentum. Ita communiter nam sicut a principio requirebatur consensus vtriusque externus manifestus, ita modo requiritur, cum prius matrimonium perinde se habeat ac si nullo modo fuisset celebratum.

Et sic quando matrimonium fuit inualidum propter impedimentum dirimens, tunc impedimenti in obiecta dispensatione, vel cessante impedimento, manifestandum est coniugi illud ignoranti, quando manifestari potest absque graui periculo. Secus si commode & absque graui periculo nequeat manifestari. Et hoc prædicto intelliguntur clausula dispensationum, in quibus præscribitur coniugem admonendum de inualiditate matrimonii. Non enim credibile est obligare summum Pontificem cum tanto incommodo.

Non negandum tamen est Matrimonium posse validari, etiamsi impedimentum non ma-

E 3

nifeste-

niteſteretur, modo alter inicus impedimenti ita conſentiat, ut dicat contentio quod antum poſſum vel quantum debito. Quia poſitis hiſ adiecit ſufficiens conſenſus. Secus dicendum eſt, ſi coniux inferius inualiditatis prioris matrimonii intendat ſolum ratificare præteritum Matrimonium quod credit eſſe verum, ut docet Bonac: loco citato num: 7.

Nota. Licet merus grauis ſit impedimentum dirimens, tamen quando matrimonium eſt inualidum propter merum priuatum, ſolent doceri, quod ſufficiat illud reualidare per conſenſum vnius vel internum vel ut ſecurius externum. v. g. accedendo vel acceptando copulam affectu maritali. bene ſpectata tamen auctoritate DD.

QVÆSTIVM III.

Quomodo procedendum quando impedimentum nequit abſque graui periculo mari ceſſari Coniugi ignorantem illud?

R. Quando vir eſt ſætuſ, mulier v. g. dicat ita te diligo quod ſi non eſſemus coniugati, vellem de nouo tecum contrahere, & petat à viro, ut in gratiam ſui eadem verba repetat, vel ſilum aliquo ſi, no oſtendit. *de la Cruz de mat. q. 3. n. 5.* Caueat tamen ne inte validatum matrimonium petat ut reddat debitum. Docent etiam aliqui, quando, impediementum vni coniugum notum, non poteſt abſque periculo manifeſta.

feſtari, nec conſenſus extorqueri, quod ſi ſi vir non ſit hilaris, nec velit reſpondere, & ex alia parte petat debitum, & uxor nequeat negare abſque ſcandalo & ruina mariti, docent inquam ſublato impedimento ſufficere ut ipſa copulam habeat affectu maritali. Sed hæc ſententia probabilis eſt, ob auctoritatem DD. & non ob rationem, ait Bonac.

QVÆSTIVM IV.

Ut validetur Matrimonium antea inualide celebratum propter aliquod impedimentum dirimens, requiritur ne ut de nouo contrahatur coram Parocho & teſtibus etiam ſi prius matrimonium fuerit malâ fide celebratum?

R. Quod non. Et deſumitur ex praxi, ut ait Nauar: in manuſcripto cap: 22. n. 70. quod intellige modo impedimentum ſit occultum & ſublato, nec ſit periculum ut probeatur in iudicio, & matrimonium diſſoluetur in foro externo. Item modo impedimentum ſit ignotum parocho extra confeſſionem, & teſtibus, quando contraheretur matrimonium, alias non poſſent teſtari de validitate matrimonii.

A fortiori non requiruntur benedictiones quando ſublato impedimento reualidatur matrimonium.

Non loquor autem in reſolutione data de.

impedimento matrimonii clandestini. hoc enim reuandatur per presentiam Parochi & testium,

QVÆSITVM V.

Quid faciendum post notitiam impedimenti dirimentis, contracto iam Matrimonio?

R. Nec peti nec reddi debet debitum sub mortali, cum non sint veri coniuges. Quo in casu consulat conscius impedimenti confessorium vel alium virum doctum quomodo se gerere debeat. Confessorius vero si prudenter parat se nihil prolecurum propter maximam rei difficultatem non moneat sed in bona fide relinquat. *Mojan: p. 5. Element: ad Sac. conf. p. de prudentia confessorij, 14.* Caute autem dicatur, ne de invaliditate scrupulum ingerat. Est autem in presenti bona fides quando impedimentum nescitur, licet peccatum adulterii vel alterius criminis præcesserit, quod si confessorius sperat se prolecurum, debet monere vel etiam quantum potest dispensationem procurare: si autem poenitens mala fide, hoc est sciendo impedimentum dirimens, matrimonium contraxit, omnino confessorius moneat. Imo si parua spes emendationis, non assequatur, ne malo statui poenitentis coopeat.

Nota, ut possit confessorius cognoscere poenitentem laborare ignorantia inuincibili, & bona fide procedere curet homo & prudenti modo intelligere an poenitens putet se in bono statu constitutum.

stipitum est. Nam si putaret non in bono statu se constitutum esse, iam non laboraret ignorantia inuincibili, nec bona fide procederet, & consequenter esset corrigendus. Caute tamen confessorius ut supra dixi dicatur, ne debitum aliquod ingerat poenitenti, dum non adeit spes emendationis, non est autem spes emendationis quando poenitens solum mediocriter suo obiecto adhaeret, ex illa vero parte non ponderat impedimentum, quod maxime locum habet in rudibus. Sempiternum tamen in his debet considerari, scilicet aditus ad Papam vel Legatum, vel saltem ad Ordinarium loci. Hæc modo bene, & non primo, occurrente in consultatione casu, considera.

QVÆSITVM VI.

Quis dispensat in impedimentis dirimentibus Matrimonium?

R. Papa dispensare potest in omnibus impedimentis dirimentibus iure Ecclesiastico introductis.

Imo & Episcopus potest in foro occulto conscientie, si hæc simul concurrant, primo si impedimentum sit occultum, secundo si matrimonium sit publicum, tertio si spiratio sit maxime scandalosa, quarto si id Papam vel ad alium habentem potestatem, propter legitimum impedimentum, non adsit accessus. *Ita ansel. autem. cum alijs de Matr. circa finem.* Quod intelligit modò

Ej.

matr.

matrimonium sic contractum bonâ fide, nam si contrahatur mala fide sciendo impedimentum n. dirimens, præsumitur summum Pontificem in tali casu sibi reservare facultatem iuxta Conc. Trident: sessione 22. cap: 5. quod vult sic contrahentes separari sine spe dispensationis obtinendæ.

Potest enim Episcopus per se vel per delegatum in urgentissima necessitate dispensare in impedimento dirimente & antecedente matrimonio v. g. si iam parata sunt omnia ad Nuptias nec adest alia via evadendi infamiam vel suspicionem grauis delicti in confessione manifestati, vt docent aliqui apud Bonac.

Alii tamen securius dicunt, posse confessarium hoc remedio uti, vt sponsus voueat castitatem v. g. ad mensem vel duos. deinde dicat se castitatem vouisse, mandatumque à Confessario à matrimonio abstinere, donec dispensatio veniat. Caueat tamen ne dicat se ad nientem tantum v. g. vouisse, ne audientes asserant sufficere dispensationem Episcopi, sicque remedium deludatur. Cæterum si nullum periculum infamiae vel suspicionis delicti, apertius procedatur & dicatur vt modò sic sollemnitas coniugii, deinde adueniente dispensatione matrimonium celebreretur.

TIT V.

TITVLVS VII.

De Diuortio.

Habet quæsitæ 9.

QVÆSITVM I.

Quid, & quomplex sit diuortium?

R. Diuortium est legitima vxoris & mariti separatio apud competentem iudicem cum causæ cognitione & sufficienti probatione facta.

Est duplex. Quoad thorum & quoad vinculum. Quoad thorum coniugu diuortium quando cohabitatio vel conuersatio mutua coniugum ad tempus vel nulla temporis huius ratione interdictitur. Quo ad vinculum, quando matrimonium secundum substantiam suam in perpetuum rescinditur. quasi non fuisset.

QVÆSITVM II.

Quot modis solvatur Matrimonium quoad vinculum?

R. Tot modis quot sunt impedimenta dirimentia & antecedenti matrimonium Nam impedimenta sequentia contractum matrimonium non solvunt, cum sit insolubile.

Sunt tamen nonnulla quæ solvunt matrimonium iam contractum. Sic professio solennis emissâ in religione approbata, & non solus ingressus ad talem religionem, soluit vinculum matrimonii.

monii contracti rati & nondum consummati.

Conuersio etiam ad fidem altero remanente in infidelitate secundum superius dicta soluit vinculum matrimonij licet fuerit consummatum.

Idem à fortiori de morte, vnde licet mortuus à mortuis resurgat, alter non manet obligatus nisi de nouo contrahat. Quod & procedit de religioso mortuo, qui si resuscitetur, non tenetur ad obseruantiam Religionis.

QVÆSITVM III.

Quando vnus coniugum fornicatur, quale Diuortium faciendum?

R. In tali casu non est faciendum diuortium quoad vinculum. Matrimonium enim nō dissoluitur per fornicationem vnus coniugum vt determinatur in *Trid. Sess. 24. can. 7.* Nec obstat illud *Math. 19. qui dimiserit uxorem & aliam duxerit, excepta fornicationis causa, mæchatur.* nam illi exceptio solum refertur ad dimissionem vxoris, vt docet *S. Thom. in supplemento quest. 52. art. 5. ad 4.*

Solum ergo potest vir dimittere uxorem & vxor virum, ob fornicationem. Nam fidem frangenti fides frangitur eadem. Et sic vt docet *S. Thom. art. 3. loco citato.* Si coniux scit etiam in secreto alterum adulteram esse, potest, nisi ex communicatione cogatur, ei debitum negare, quāuis non possit sine iudicio Ecclesiæ ab eo separari quoad cohabitationem. C. Porro. de Di-

uortio.

uortio. Sed petere a pertrahonem. nisi alias adulterum, aut alia causa sufficiens pro diuortio sit notissima. *dela Cruz de Matr. q. 9. n. 4.*

Nec solum tunc quando de fornicatione certò in secreto constat, licet petere diuortium si d etiam quando suspicatio adeit violenta, vt si inuenitur solus cum sola hominis & locis suspectus. Ita *S. Thom. loco citato. art. 3. ad 4.*

QVÆSITVM IV.

An vir teneatur dimittere uxorem fornicantem?

R. Vir tenetur dimittere uxorem fornicantem, aliis non penitentem, ne peccato eius consentire videatur, & fauere incertitudini prolis. Et dimissio eius saepe proderit vt corrigatur, ad quod tenetur vir, cum sit caput. Et intelligitur conclusio regulariter. Nam si ex dimissione vxoris su trahantur necessaria viro pauperi & infirmo, aut subeat periculum incontinentiæ, & aliis non sequitur scandalum, & ruina aliorum, licet viro sequatur infamia, non dimittatur cum tanto damno.

QVÆSITVM V.

In quibus casibus, non licet viro adulteram dimittere?

R. In his: Primo si ipse ante diuortium etiam in secreta vxore fornicatus, quāuis post vxoris fornicationem, vt docet *S. Thomas loco citato.*

10 AR;

10. ar. 6. ad 5. Secundo. Si vir uxorem prostitu-
it, vel sciuit quod adulteretur, & non promou-
it. Tercio. Si uxor prohibuit recedens in vi-
rum obisse alteri nuptiis. Nisi sciatiter iterum
cum secundo post aduentum primi. Quarto. Si
lat nec est ab alio cognitus liberos viri. Quinto.
Si fuit per vim oppressa. Si tamen in tu vel
præcepto parentum, in tanta contagione eorum
vel simili causa fornicetur, non excusatur ut li-
beretur à diuortio. *Samuel de Lublino v. Diuortii*
n. 16. Sexto si illam vir reconciliuit. Censetur
autem reconcili re quod carnalitatem & non
ab Eccl. sit coactus cognoscere, & sciens adulte-
rium. Septimo. Si tempore infirmitatis vir dedit
uxori libellum repudii, & in hier. alteri nupsit.
tunc si uterque committatur ad fidelem tenetur vir
uxorem recipere. *1. x. cap. Gaudemus de Diuortio vide*
D. Thomam loco cit. n. 1.

Addit Samuel de Lublino loco cit. n. 16. casum
occursum, si vir contra voluntatem uxoris absti-
nendo præstat a tolerandi occasionem. Non si
prætextu alterius incommodi v. g. puupertatis.
Sed S. V. Diuortii n. 10. absolute docet, quod
vir non possit dimittere uxorem cui dedit adul-
terandi occasionem.

Q V Æ S I T V M VI.

*An Sodomitæ vel aliud peccatum contra natu-
ram sit causa Diuortii?*

¶ Sode

R. Sodomitiam actiuam vel passiuam & bestialitatem esse causam sufficientem diuortii
perpetui. *Bonac. q. 4. de Matr. pun. 5. n. 4.* Nam
per sodomiam & bestialitatem diuiditur, caro
coniugis cum bestia vel alio. Nec obicit quod
in Tyrocinio artis penitentiariæ *secunda pars. §. 4.*
n. 37. dictum fuerit ob solam fornicationem car-
nalem esse perpetuum diuortium, hoc enim in-
telligendum est magis ordinariè.

Quando peccatum quasi sodomie commit-
titur cum propria uxore, non est causa suffici-
ens diuortii perpetui, quia non diuiditur caro.
Bonac. cum alijs loco citato.

Tamen quando uxor sollicitatur à viro ad
tale peccatum discedere potest propter periculū
animæ donec vir resipiscat.

Pollutio etiam extraordinaria cum alia vel
cum propria uxore non est causa sufficiens di-
uortii perpetui, quia caro propriè non diuidi-
tur. Idem loco citato n. 5. potest tamen esse cau-
sa diuortii ad tempus, eo quod sit inductio ad
peccatum.

Iuxta dicta intelligendus est S. Tho: loco cit.
ar. 1. ad 4.

Q V Æ S I T V M VII.

An sint alia causa Diuortii?

R. Diuortii temporalis plures causæ assignan-
tur. Prima causa est hæresis. unde si unus
coniugum persistat in hæresi diuortium celebra-
ri potest.

ri potest, quam diu perlit. Imò tenetur coniux catholicus diuertere ab hæretico soluto resipiscere, quod potest facere etiam proprii ætioris. Siquid morte nititur coniugis eam re propriam inuicem vtrumque, quod nec inueniet ex tam vicino hoste. Non ex animi firmitate cum quibus frequentes sumus, poliunt mores trahuntur. *Mose loco cit. in v. 8.* non est diuortium tam est diuortium quam simplex relictio coniugis.

Secundi causi est sententia Mariti. Et intelligendum est de sententia propter quam timetur græue aliquod iniuriam non verbera leui. si quidem est licitum viro uxorem verberare, non potest ex leui causa nec acriter, quia maius græuis causa per uxorem id dicitur, sed raro virgini ex causa atque moderata, quia acris verberatio iudici est relinquenda. *Mose loco cit. n. 19.*

Quod si uxor iniuste & grauer verberata non tamen factio per iudicem diuortio discedere, repetenti viro cuius sententiam veretur, non restituitur, nisi præstita cautione, quod restituta nullam inferet violentiam. Quæ cautio secundum *Bonac. de Matr. q. 4. p. 1. n. 25.* debet esse pignoratitia vel iudicialia. Si spectatis omnibus circumstantiis non sufficiat iuratoria. Si vero tanta sit viri sententia ut uxori timenti de securitate nequeat ullo modo prouideri, tunc vique ad causæ decisionem alim probat & honeste mulieri committatur custodienda.

Tertiar

Tertia. Si vnus coniugum machinatur alteri mortem. Et sufficit huius machinationis vehementissima suspicio. *Samuel de Lubl. V. Diuorti. n. 9.*

Quarta. quando delictum vnus est causa grauis damni alterius, ut quando uxor est venefica, grauer nocens familiæ maleficiis. Imò licet tantum sit venefica commercium habens cum damone, digna est diuortio.

Quinta. quando furia vnus coniugis ita est vehemens ut alter coniux cohabitando subeat periculū viræ. Sed istæ tres causæ immediatè positæ, reducuntur ad sententiam.

Sexta. quando vnus coniugum inducit alium ad quoduis peccatum. v. g. si in domum suam adducat parum pudicos, sitque ira incautus ut aliquo ex illis relicto exeat, ipsa verò sollicitetur ab illo verbis, nutibus, aut tactibus. Maritus vero rogatus ab uxore ne eos admittat, negligat. Non tamen potest discedere a viro ministrante ei alimenta ex usura, furtoque acquisitis rebus. Quia quando uxor aliunde alimenta non habet excusatur istis parca vtens iuxta decentiam sui status. quāuis maritus efficiatur impotens ad restituendum iniuste parta. *Mose loco cit. n. 38.*

Sed si vir noller desistere ab usuris & furtis posset à tali discedere. ita aliqui à Sa tacite reperiunt. *V. Diuorti. num. 5.* licet ipse in oppositum inclinet. Has causas reducit *Mose* ad triplex crimen.

I

Qua

QVÆSITVM VIII.

An uxor possit recedere à Marito propter morbum gallicum vel amentiam?

R. Samuel de Lublino loco citato n. 15. Negatiuè nec ob lepram quæ etiam est contagiosa. præterea nec ob amentiam, nisi imminet sibi probabile mortis periculum. Cæterum doctrina S. Thomæ in sup: q. 64. a. 1. ad 4. de lepra hæc est. Uxor viro leproso tenetur reddere debitum, non tamen tenetur ei cohabitare, quia non tam cito inficitur ex coitu sicut ex frequenti cohabitatione. & quàmuis proles generetur infirma tamen melius est ei sic esse quàm non esse. hæc D. Th.

QVÆSITVM IX.

De reditu Coniugis nocentis ad innocentem post celebratum diuortium?

R. Coniux innocens post diuortium rite celebratum non tenetur recipere coniugem nocentem etiam correctum & suppliciter veniam petentem. cum iam nocens amiserit ius. Etiam si innocens post diuortium fornicatus esset. vt docet S. Th. in sup: q. 62. a. 6. ad 4. ad cauendū tamen periculum animæ & scandalum potest, cogi à iudice vt coniugem nocentem recipiat.

Quando verò innocens reuocat nocentem, tenetur redire. S. Th. loco cit: ad 3. quia illa sententia lata est in fauorem innocentis, & sic non debet

debet eius iuri præiudicare. Nisi nocens per diuortium separatus de licentia innocentis castitatem viciisset aut religionem intrasset. S. Th. loco cit. Led. sim. tamen cap. 29. de matri: nullam requirit licentiam. nam qui diuortium fecit eo ipso ad tale votum licentiam dedit.

TITVLVS VIII.

De Matrimoniali Debito.

Haber Quæsitæ 14.

QVÆSITVM I.

An coniuges teneantur sibi mutuò debitum reddere?

R. Coniuges tenentur sibi mutuò debitum reddere, etiam interpretatiue & implicite petentes, vt docet S. Th. in sup: q. 64. a. 2.

Quare sine rationabili causa debitum negans, mortaliter peccat, nisi alter remissè petat vel nolite negantem tam rigoroſe obligare. Fundamentum conclusionis sumunt Th. ologi ex prima ad Corinth: 7. Vir Vxori debitum reddat.

QVÆSITVM II.

An coniuges quandoque excusentur à redditione debiti?

R. Coniuges sæpè à redditione debiti excusantur. Primo ob salutis periculum v. g. si foris

si foemina in partu moreretur concepta prole. In dubio vero an debitum noceat saluti, non tenetur reddere. Secundo si proli iam conceptae, à fortiori si proli animatae periculum abortus immineat. animatur autem proles, si mas post dies 40. foemina post dies 80. Tertiò excusantur coniuges à redditione debiti, si mulier non habeat. nutricem. fecundata enim mulier lac amittit. Quarto. si multi filij, nec adest, unde alantur. Quintò. Si febri coniuges laborent, non autem si capite mediocriter, vel dente molari. *Mose: 2. p. Tyr: in speculo part. n. 25.* Sexto. Si statim post prandium petant. cum copula tunc sit grauis detrimenti causa. Septimo si vnus ex coniugibus nimis frequenter petat vel formaliter ebrius sit. cum tunc irrationabiliter petat. Octauò. lepra, vel simili morbo laboranti non est obligatio reddendi debitum cum periculo infectionis, nisi hic defectus notus fuisset ante contractum Matrimonium, tunc coniux senioris corporis cessat iuri suo. nec obstat quod ex tali coitu generetur infirma proles. quia si coniugis infirmitas est perpetua, non sunt coniuges perpetuo priuandi iure petendi & reddendi debitum ob prolis infirmitatem. Nono. innocens si per excommunicationem. vel superioris praeceptum compellatur habitare cum adultero per hoc non tenetur ad debitum. *Samuel de Lubl: V. Divort: n. 11.* Decimo. non tenentur coniuges reddere debitum ante duos induciarum menses, neque ante nuptiales be-

les benedictiones. denique si sit rationabilis causa negandi debitum.

Scias. in his attendendam prolixitatem temporis, quo debitum negatur. periculum incontinentiae, & causam ob quam debitum negatur.

QVÆSITVM III.

An foemina peccet mortaliter, negando debitum, quando experta est se non posse filios in lucem viuos edere?

R Quod non. quia magnum vitæ periculum subit ex morte foetus in ventre. potest tamen petere cum tali periculo ad evitandum graue periculum incontinentiae. nam eligit minus. malum ad vitandum maius. *Bonac: de Mat: q. 4. p. 1. n. 14. cum Led: Vlt: & alijs.*

QVÆSITVM IV.

An accedere ad menstruatam sit peccatum mortale?

R Esse veniale secundum Caiet: V. Mat: & alios. menstruada non tenetur reddere. eo quod non sit obligatio reddendi quando adest turpitudine ex parte actus vt comm: docetur. est autem in presenti turpitudine ex parte actus, vt dictum est.

Quod si menstrum est perpetuum, nec veniale est à tali petere, nisi graue vitæ periculum immineret. tunc enim etiam mortale esset ad menstruatam accedere.

QVÆSITVM V.

An vnus coniugum possit vouere continentiam sine consensu alterius?

R. Verbis S. Th. in suppl. quæst. 64. art. 4. ad 3. Circa hoc duplex est opinio. quidam enim dicunt, quod vnus absque consensu alterius potest vouere quod non petit debitum, non autem quod non reddat. quia in primo vterque est sui iuris, sed non in secundo. Sed qui si alter nunquam peteret debitum, ex hoc alteri matrimonium onerosum redderetur dum oporteret, vnum onus semper petendi debitum subire, & ideo alii probabilius dicunt, quod neutrum potest sine consensu alterius vouere. Hæc S. Th. doctrina non intelligitur de viro parum, verocundo.

Nota. doctrinam S. Th. non contrariari dictis: 4. q. 4. §. 9. qui verò. cum votum valide emissum, non tam facile in toto cesset.

QVÆSITVM VI.

Quid in casu si ambo coniuges conueniant in vouendo castitatem?

R. Si ambo coniuges conueniant in vouendo castitatem, probabile est quod si vnus petat debitum alter non possit reddere cum vterque tunc renunciauerit iuri petendi. Sed etiam probabile, si vnus petat etiam implicite tantum, alter teneatur reddere. cum per. vorum. etiam. in. conue-

conuenientia factum, neuter amiserit ius ex iustitia petendi. quamuis sic petens debitum, peccet contra votum Bonac. q. 4. de Matr. p. 3. n. 8. cum alijs DD. & idem, si vnus coniux de alterius licentia emittit votum de non reddendo debitum. dela Cruz q. 6. de matr. n. 2. per hoc enim non transfertur dominium, quod habetur in corpore alterius.

Hoc tamen securius, qui consensit in votum vxoris, potest tuta conscientia petere, si solum permittit eam facere, quicquid velit.

QVÆSITVM VII.

Dubitans de valore Matrimonii an possit petere vel reddere debitum?

R. Circa hoc iam aliquid dictum tit. 4 circa finem q. 7. addo tamen, si vterque dubitat rationabiliter de valore matrimonii, & non dum adhibita diligentia, non potest reddere debitum petenti, quia non habet ius petendi nondum adhibita diligentia. Bonac. loco cit. p. 4. n. 7. Si adhibita diligentia potest & reddere, & petere. dela Cruz q. 3. n. 1.

Dixi rationabiliter. nam si dubium parum fundamentale, iudicio prudentis deponatur.

QVÆSITVM VIII.

An debitum reddendum ei, qui illicitè petit?

R. Si illicitè petat ob solam circumstantiam personæ, quia v. g. voto castitatis se ob-

strinxerat, alter tenetur, & ex iustitia, & sub mortali reddere. hanc probat Bonac. loco citato p. 3. n. 3. allegans comm. DD. & p. ut ex q. 6. idem procedit de sene, sterili, pragnante, licet multoties peccare possint venialiter petendo debitum. his enim ex iustitia & sub mortali reddendum.

Secundò. Si illicitè petat ob circumstantiam actus, non est reddendum debitum v. g. petit retro accedere, in vase tamen debito, & sine periculo effusionis. Arm: V. deb: n. 6. & aly. nisi adsit necessitas, quia vir v. g. pinguis. Sententia tamen Sanchez & aliorum etiam probabilis, quòd taliter petenti reddendum debitum, quia sic reddendi debitum ordinariè est necessitas. cum aliàs soleant oriri rixæ.

An verò possit vxor licitè petere & reddere debitum Marito qui solet in fine copulæ membrum extrahere, & extra uas seminare, approbare vereor, cum his quos citat Pontius lib: 10. c. 11. num: 3.

Nec obstat quòd petens vel reddens còoperetur actioni quæ ex se potest bene fieri. nam. & ille qui domino ascendenti per fenestram ad stuprandam virginem scalam tenet, còoperatur actioni quæ potest quantum est ex se, & genere suo, benè fieri, mortaliter tamen peccat, vt determinat Innocentius XI. damnando propositionem 51.

Quæ

QVÆSITVM IX.

An actus Matrimonii possit exerceri sine omni peccato?

R. Duobus modis possunt coniuges exercere actum matrimonii sine omni peccato, scilicet si intendant prolem vel debiti redditionem. aliàs semper est ibi peccatum ad minus veniale, S. Th: in suppl: q. 49. a. 5. sufficit autem hæc intendere virtualiter seu implicite.

Quare conuenire cum vxore ad cauendam incontinentiam, aut fornicationem in se, est veniale. S. Th: loco cit: ad 2. Dicit enim, si intendat vitare fornicationem in se, sic ibi est aliqua superfluitas. & secundum hoc est peccatum veniale. Nec ad hoc matrimonium est institutum, nisi secundum indulgentiam, quæ est de venialibus. Sic S. Tho. alii oppositum tenent, & taliter conuenientem peccati venialis non damnant.

Conuenire tamen ad vitandam incontinentiam alterius coniugis, non est veniale. quia sic est quædam redditio debiti. S. Th: ibidem.

Conuenire etiam cum coniuge propter sanitatem est veniale. S. Th: loco cit. ad 4. a fortiori conuenire propter solam delectationem est veniale. S. Th: loco cit: ar: 6. & determinat Innocent: XI. dum hanc propositionem damnant. Opus coniugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali.

F s

Qvæ

QVÆSITVM X.

Quando peccant coniuges mortaliter, exercendo actum Matrimonii?

R. Peccant mortaliter coniuges, extra vas naturale, & legitimum, copulam habentes, aut extra vas seminantes. Et quoties voluntarie impediunt conceptionem fœtus. Tactus etiam & amplexus coniugum si ex eis sequatur pollutio extra vas sunt peccata mortalia.

Quod si fœmina à parte superiori maneat, seu à latere accedat, non est mortale nisi esset, periculum effundendi seminis extra vas. Imò non est mortale secundum Samuelem de Lublino & alios *V. Debitum n. 4.* si vir etiam non urgente necessitate, retro ad vas tamen legitimum accedat, veniale tamen grauissimum docet Bon: q. 4. de matr. puncto 13. n. 2. accedere etiam ad suam imaginando aliam, est mortale.

QVÆSITVM XI.

Quando peccant coniuges non complentes copulam?

R. Si vir habens copulam cum vxore non seminet cum possit, peccat mortaliter. præcipue si iam fœmina seminauit, nam tenetur perficere opus suum. *Ledesm: cap: 9. de Matr: & alij.* ex causa tamen urgentissima potest vir relinquere imperfectam copulam, et si fœmina iam seminauerit. Et est probabile mortaliter, non pecca-

peccare eum qui non seminat quia valde debilitatur. *Ledesm: & alij.* nam ista copula licet non assequatur finem principalem qui est generatio, vitat tamen fornicationem quæ est finis secundarius.

Vel si honestas ita suadeat v. g. quod aliquis interea superueniat. & hoc est probabile, licet alioquin secutura pollutio extra vas. cum hæc pollutio non censetur voluntaria, sed præter intentionem vt docent aliqui apud Bonac: q. 4. de Mar: pun: 10. n. 16.

Docet etiam Arm: *V. Debitum n. 9.* non esse mortale si coniuges incepto coitu, vnus de alterius consensu desistat ab actu, sine periculo tamen pollutionis.

QVÆSITVM XII.

An liceat petere debitum diebus sacris?

R. Nullum tempus sacrum impedit debiti redditionem. Arm: *V. Deb: n. 10. cum Paul: licet sit bonum his diebus abstinere.* Magis tamen inconuenit die ante Eucharistiæ sumptionem vel ipsa die sumptionis exigere debitum, ob Eucharistiæ reuerentiam, nisi alter coniugum nimis instet. tamen si fiat non iudicatur mortale à Theologis. Quod autem Concilium Eliberitanum dicat hominem ante sumptionem debere abstinere à propria vxore tribus, quatuor, aut octo diebus, consilium tantum est.

Duo tamen præter alia sunt, quæ coniugibus præ-

bus reuerentiam erga hoc Sacramentum inculcant. Primo si panes Propositionis ab his qui uxorem tetigerant comedi non poterant, quando magis panis ille qui de cælo descendit. Secundo Regem Oza 1. Paralip: cap: 13. manum suam ad Dei arcam extendentem, ne boum exorbitantia caderet, fuisse à Deo percussum, moxque exspirasse quod nocte præcedenti uxorem cognouerit, ut affirmant expositores.

QVÆSITVM XIII.

An liceat petere debitum in locis Sacris?

R. Si coniuges diu cogantur habitare in Ecclesia, nec extra ad coitum exire possint, non peccant tunc cœundo. Nec violatur Ecclesia etsi talis coitus publicetur. *dela Cruz q. 3. de sacrificio Missæ. n. 3. cum Silu. & Victoria.*

Et minor necessitas requiritur, ut res habeatur cum uxore, in locis Ecclesiæ adhaerentibus, ut in loco turris vel cæmeterio.

At si coniuges sine causa in loco sacro cœdant utpote si possint exire ad coitum extra locum sacrum, aut si per breue tempus cogantur esse in loco sacro, & facillè possint abstinere à coitu ibi, peccant mortaliter peccato sacrilegii petendo & reddendo debitum, & violatur Ecclesia, si coitus publicetur. *dela Cruz cum Sed.*

QVÆ

QVÆSITVM XIV.

Quis dispensat cum eo, qui vouit castitatem, & matrimonium contraxit, ad hoc ut petat? reddere enim tenetur.

R. Papa, vel si difficilis aditus ad Papam, & periculum incontinentiæ, Episcopus. hoc enim vorum ut suppono est absolutum & perfectum licet ex accidenti hic & nunc habeat statum imperfectum. Quare Confessarius regularis in tali casu non dispensat. solum enim virtute priuilegiorum dispensat in votis quæ sunt per se Episcopalia, non verò quæ per accidens, ut est in præsentia. Oppositum reputat probabile Antonius à Spiritu Sancto in Directorio Regal: t. 2. d. 3. Sect: 2. §. 2. & refert Auersam, Muriam, Pasqualigo probatque ratione, quam vide. Regulares quibus priuilegia vix aliqua, videant quid agant. Cum eo tamen qui in Matrimonio etiam de licetia alterius vouit castitatē potest dispensare confessarius regularis. cum tale votū non sit votū perfectum castitatis, adhuc enim stante tali voto manet per se & non tantum per accidens obligatio reddendi debitum, ut patet ex q. 6. Quæst: 8. Suppono autem hic vota imperfecta castitatis non esse Papæ reseruata, de quo in materia de voto, postequē Regulares virtute priuilegiorū in illis dispēare ut docet. *Antonius à Spiritu Sancto*

Sancto. loco citato. dela Cruz de priuil. Reg: lib: 2. c. 6. d. 8. & alij.

Et hæc sufficiant in honorem Christi mei Crucifixi. Marris eius Sanctissimæ. Sanctorum & Sanctarum Dei.

Pro maiori sufficientia videantur dicta 2. parte. Tyr: Artis Pœnitentiariæ de peccatis capitalibus. §. de luxuria, & dicta in fine 3. par. eiusdem Artis Pœnitentiariæ.

V I T A

Serui Dei Nicolai Moscicensis
Ex actis Capituli Generalis, Valentia, 1647. celebrati, de verbo ad verbum desumpta.

P F. NICOLAVS MOSCICENSIS
S. Theol: Doctor, vir Religiosissimus, 58. annis in Religione peractis, nullius inquam mali nominis, aut turpis fama macula laborauit. Constitutionum Ordinis, præcipuè silentii, rigidissimus observator, ambitionis & præeminentiarum capitalis hostis, multis ante obitum suum annis omnibus Religionis officiis, & gradibus valedixit. In absoluendo diuino officio, & Sa-

& Sacrosancto Missæ Sacrificio, scrupulosissimus; ceremonias Ordinis exactissimè ab omnibus observari faciens, grandævam senectutem in pura & literali Constitutionum nostrarum observantia finire satagebat. Literarum peritissimus, in enodandis Casibus Conscientiæ, & difficillimis iuris Ecclesiastici locis interpretandis tantâ felicitate pollebat; ut ad eum summi Regni Antistes, tanquam ad Oraculum consuerent. Multa præclara doctrina sua reliquit monimenta, præcipua ista sunt. Rudimenta Logices doctissimè simul & clarissimè collecta. Tyrocinium Artis Pœnitentiariæ. Elementa ad sacras Confessiones. Examen approbandorum. Academia Pietatis. Infirmaria spiritualis, & rudimenta Christiana perfectionis. Ad SS. Trinitatem specialiter deuotus, ipso die festo, Sacrosancto Missæ Sacrificio deuotissimè peracto, apoplexiâ correptus, in Conuentu Crac: eiusdem SS. Trinitatis placidissimè obdormiuit. Cuius sanctitatem mira populi deuotio, cum præcisione illius vestium, Cinguli & Rosarij, testificata est.

